DUMITRU ALMAȘ

Frații Buzești

*

PAHAR DE CALE

DUMITRU ALMAŞ

Fraţii Buzeşti

★

Coperta : *Dumitru Ionescu*

BUCUREȘTI, 1971

DUMITRU ALMAŞ

Fraţii Buzeşti

★

Editura Eminescu

...nu numai letopiseţul nostru, ce şi cărţi striine am cercat, ca să putem afla adevărul, ca să nu mă aflu scriitoriu de cuvinte deşarte, ce de dreptate... Şi de acolo multe luînd şi puindu de ale noastre, potrivind vremea şi anii, de am scris acest letopiseţ, carele pre în multe locuri de nu să va fi nimerit, gîndescu că cela ce va fi înţeleptu nu va vinui, că de, nu poate de multe ori omul să spuie aşa pre cale tot pre rîndu, cela ce véde cu ochii săi şi multe smintéşte, de au spune mai mult, au mai puţin, dară lucruri vechi şi de demult, de s-au răsuflat atîta vréme de ani? Ci eu, pe cum am aflat, aşa am arătat.

GRIGORE URECHE VORNICUL

I

PAHAR DE CALE ALBĂ

Temeiul vămilor din văzduhul carpatin

1570. Înfăţişăm vremea şi izvodul oamenilor cu care porni-vom la drum împreună, ani 33 prin lume să hălăduim şi toate cele 24 vămi ale văzduhului carpatin să le trecem, încolo şi încoace, încoace şi-ncolo, cum îşi trec oamenii pragul casei, cînd la muncă, la război ori la nuntă se duc şi se-ntorc, se-ntorc şi se duc, de cum se zămislesc în neastîmpărul copilăriei şi pînă se domolesc sub glia ţintirimului.

MARGARITR DE ROUĂ CHILIMBARIE, O LACRIMĂ DE miere picură de pe hartanul de pîine pe o frunză fragedă de nuc, ţinută în palmă, sub bărbie, ca un serveţel la împărtăşanie. Radu, poreclit pofticiosul, o urmăreşte cu ochi mari, îngrijoraţi şi-o linge, plescăind din limbă.

O clipă, fratele mijlociu, Preda, arţăgosul, cată pieziş, a sfadă. Şi dintr-o dată, în joacă şi-n sîc, îi înşfacă bucata de pîine, fuge, hulpav muşcînd, repede mestecînd şi cu nodîlci înghiţind.

— Te moftorişi şi-acu rîvneşti la bucătura-mi? mîrîe Radu, zădărîndu-l cu mlădieri de batjocură în glas.

— Şi nu te năpusteşti la şterpelitor? întreabă Stroe, cel de-al treilea frate din neamul Buzescu, mezinul.

— M-aş năpusti, dacă n-ar goni să-i scapere călcîiele... se lehemetuieşte Radu. Şi de scapără scîntei, aprinde pădurile Coziei. Şi-i păcat.

Stroe zvîcneşte în picioare şi, dintr-un salt, îl înhaţă pe arţăgos şi-l prăbuşeşte, sufocat de efort şi de dumicatul rămas în gît.

— 'Te-te- sfiosul! Luă chip de bătăios! s-a ridicat Preda de jos, pieptoşindu-se sub nasul mezinului. Mă,

gazda buşelilor ! Te bate Dandu Dărădan, caraghiosul, şi cutezi a mă-nfrunta ?

În loc să răspundă, Stroe ia de pe iarbă felia lui de pîine cu miere şi-o întinde lui Preda, cu zîmbet molcom şi bun, uimind cu o cumsecădenie deloc buzească, deloc oltenească.

— Na-ţi-o, c-o jinduişi. Mie-mi dă părintele Prohor alta.

— Ba ! Dă robilor, nu mie ! Buzescu nu primeşte pomană.

— Vrei să ne batem, chită, pentr-o fărîmă de pită ? întrebă Stroe cu două stihuri dintr-un plugușor învăţat la Călui.

— Ne batem ! deschide Radu braţele, larg şi amenin-ţător.

Stroe stupeşte în pălmi, le freacă să prindă spor şi-şi înşfacă fratele de mijloc, la trîntă voinicească. Umerii şi grumajii de tăuraşi li se încordează ca spinările arcu-rilor. Se smucesc. Se strîng la piept. Se rotesc. Se cîr-mesc. Scurmă ţărna cu potcoavele ciubotelor. Se răsu-cesc, gînjuri de carpăn. Se îndoaie de şale. Dar nu se dovedesc. Deşi Stroe-i cu trei ani şi cinci luni mai mic decît Radu.

Un fluture de primăvară, firav şi gălbui, pîlpîie neauzit prin preajmă ; se fereşte de-acest loc învrăjbit şi cată scăpare pe o tufă de măcieş înflorit.

— Ălui de biruie, un măr de la mine !

— De unde-l ai ?

— Din cămara mănăstirii, arătă Preda mărul în luciul soarelui. Măr creţesc pentru voinic Buzesc.

Radu răsuflă adînc. Se opinteşte din nou şi-l cîrneşte pe Stroe întîi pe stînga, apoi, năpristan, spre dreapta. Îi pune o piedică îndrăcită, ciobănească. Îl frînge pe o coastă şi-l buşeşte de pămînt, cu icnet :

— Hmmhă !... Hă !

— A suta oară ! numără Preda, hohotind de rîs. Însemn cu tibişir pe stîlpul cerdacului...

— Dar nu a o sută una, şopteşte călugărul Prohor din cerdacul de sus al chiliilor.

Îşi privea ucenicii cu mîndrie tălmăcită în tresărirea molcomă a sprîncenelor.

— Nu fu cu dreptate ! geme mezinul, cu răsuflarea întreruptă, cu creierii zdruncinați, cu ascuțite săgetări în piciorul și-n umărul stîng.

Soarele plouă pe zidurile Coziei dulce lumină primăvăratică. Dincolo de ziduri, Oltul foșnește mătăsos din valuri.

— Pune șeile pe cai, frate Isaiia ! poruncește Prohor.

— Plecăm ? se miră Radu.

— La Cepturoaia, mormăie călugărul, îngîndurat.

— Să ne batem cu ceata lui Dandu Dărădan ! zburdă Stroe, ca să-i treacă săgetarea din stîngul.

Cît fratele Isaiia a așezat șeile pe spinările cailor, boscorodind rugăciuni, Radu, Preda și Stroe Buzescu și-au veselit privirile și auzul cu priveliștea muntelui Cozia, cu murmurul șipotului din ograda mănăstirii, cu cîntarea păsărilor în popas prin brazii și teii, fagii și arinii de pe malul Oltului, neostoitul. Stroe, înfrîntul, s-a îngîndurat. A ocolit biserica. Îi plăcea aici, deși călugărul Prohor se purta aspru și la grea muncă de călărie și de harță îi punea, și mai ales îi ostenea în fitece minut al zilei cu învățătura. Își sprijini tîmpla de zidul încălzit de raza primăverii. ...Stau pietrele și cărămizile astea aici, în zid, de două sute de ani. Ploaia, ninsoarea și vîntul le bate. Soarele le dogorește. Stau totuși. Bine le-a rînduit mîna și gîndul omului : temelia de piatră, apoi un brîu în trei rînduri de cărămizi smălțuite, și iar un brîu de piatră sură... Numără rîndurile de cărămidă, depărtîndu-se să le vadă pînă sus, la cornișă : trei... patru... cinci... treisprezece... Roșu și sur... Se apropie de ferestre ; netezește cu palma podoabele pervazurilor : frunze, păsări, vulturi cu două capete. „Iscusită daltă le-a dăltuit... Și-n rozeta de acolo piatra-i lucrată ca horbota. Meștere cioplitor în piatră, fiecare pervaz, fiecare rozetă într-alt chip ai cioplit-o. Mînă de aur, ai avut meștere..."

— Ei, căscatule ! Ce muște vezi pe zid ?

...Nătîng mai e și Radu ista... suspină în sinea-i Stroe. Mai mare ca mine cu trei ani și nimica nu pricepe...

— Încalecă-ți ducipalul și hai !... Hai !

— Zidire ca asta să facem și noi la Căluiu...

— Numai domnii ctitoresc biserici.

— Boierii Craioveşti au zidit mănăstiri care întrec pe ale domnilor, sfredeleşte stareţul cu privirea pe Radu.

— Dar noi nu sîntem bogaţi ca dînşii ! îl întrerupe Preda.

Stareţul încalecă şi, pentru că i se stîrneşte în inimă ghimpe de mînie şi nedumerire, tace. După ce iese pe poartă, în fruntea celor trei ucenici, îşi urmează gîndul : ...„Mă strădui să-i învăţ slovele, numerele şi crugul planetelor, starea şi umbletul zodiilor, cetirea stelelor, cum scrie la *Alexăndrie* că-l învăţa Aristotel pe Alexandru crai“... Ţinînd malul Oltului la vale, prin Călimăneşti, îşi deapănă şi gîndul : ...„Îi învăţ şi-i procitesc, dar... Vremile-s nespus de grele : cer să ştie omul şi a călări şi a se bate. Bine-i că-şi vîrtoşesc trupurile în trînte şi harţă. Că înoată în Olt ca peştii, se caţără ca jderii în copaci şi sar de pe stîncile Coziei cum sar caprele negre. Fratele Isaiia zice că se pricep bine şi la încordat arcul. Le-ar trebui şi un dascăl de spadă. Că Radu Buzea mi i-a încredinţat să-i cresc mai ales luptători. Să plece de la Cozia cu iscusite daruri, împodobiţi într-ale minţii, dar cu osebire vrednici întru virtuţile cele trupeşti. Vremile, da, vremile cer mai mult luptători decît cărturari.“

— Feţii mei, — se răsuceşte către cei trei băieţandri — care ajunge întăiul la hanul Rîmnicului, capătă spadă nouă ! Galop !

Simţind zimţii pintenilor în pîntec, caii săltară tustrei, întinzîndu-se în goană mare. Cu toate că inima îi dă ghes să galopeze, stareţul îşi ţine calul în trap mărunt. Nu se cade : un călăreţ în rantie, în goană nebună, cu barbă sură fîlfîind în vînt, aminteşte apocalipsa...

Băieţandrii Buzeşti s-apleacă pe coame şi gonesc, despicînd văzduhul ca săgeţile. Drumeţii se feresc din cale, orbiţi de pulbere, fac cruce, stupesc şi murmură :

— Aştia or s-arunce cu barda-n Dumnezeu...

De aproape doi ani, Radu Buzescu, armaşul din Cepturoaia, se afla, a doua oară, pribeag în Transilvania. Dacă n-ar fi încăput pe mîna călugărului Prohor, să-i strîngă-n chingi şi-n frîu, să-i domolească şi să-i înveţe ceva din tainele lumii, feciorii lui Radu armaşul ar fi

crescut buieci și sălbateci. Se mai bat și acum între dînșii, adesea și pentru te miri ce. Se hărțuiesc mai cu seamă cu Dandu Dărădan, zăludul din Băbeni. Par tustrei de-o seamă, gemeni. Deși abia a trecut de treisprezece ani, mezinul crește spornic, se lățește zdravăn în spate, se vîrtoșește în boi ; silește de zor să-și ajungă frații. Muma, Maria Buzescu, l-a împodobit cu ochi negri și ageri, cap mîndru, pletos, sprîncenat. Dar, deocamdată, în războaiele cu ceata lui Dărădan, e gazda bătăilor, iar în hîrjoana frățească e totdeauna înfrînt.

Preda, mijlociul, e iscusit la viclenii, la capcane, la harță poznașă și glumeață. El stîrnește totdeauna războaiele cu Dandu Dărădan. Îl momește în cîte o rîpă, la strîmtoare și mi ți-l foarfecă pînă îngenunche și rob se dă, cu arme cu tot. Atunci sar și ceilalți. Și-l pedepsesc cu tină, au cu balegă ungîndu-l pe față. Aduc și copiii țăranilor să-l vadă așa ocărît și să-l huiduiască. Dar niciodată în joaca asta Dandu Dărădan nu-i zăludul și închipuitul care este, ci căpcîn, turc sau tătar. De fapt, Dărădan are putere mai multă ca tustrei Buzeștii la un loc ; mînuie ghioaga ca un atlet. La minte însă-i tare sărăcuț. E zălud, ce mai. Visează paloș de oțel, lung de-un stînjen juma, greu de douăzeci de ocale ca, dintr-o izbitură, să reteze o sută de capete.

Buzeștii s-au pierdut după dealuri. Călugărul Prohor lăsă calul în voie.

Cînd se află la Cozia, băiețandrii Buzești par liniștiți. Starețul Prohor îi înspăimîntă cu multe pedepse și cu prea grozave chinuri din viața de apoi. Le spune din scripturi și din zodiac. Îi fură, ușor, cu tălmăcirea *Alexăndriei* din slavonește în românește și cu povestiri din vremi vechi. Și chiar acum, la drum, se trezește glăsuindu-și cum aseară a glăsuit, în fața ucenicilor : ...Cică a trăit, undeva în Italia, o muiere, Rea Sylvia, frumoasă cum nu se mai află. Și uitîndu-se un bărbat vînjos la dînsa a zămislit doi feciori gemeni. Le-a zis Rem și Rom. Ci împăratul acelei țări a auzit, de la o ghicitoare, că unul din acei prunci îl va doborî din scaunul împărăției. Temîndu-se, poruncit-a să-i smulgă mamei și să-i lepede într-o pădure tufoasă, hrană la fiare și la jigănii. Iară pe Rea cu mari chinuri o au ucis-o. Singuri, azvîrliți în

pădure, pruncii au orăcăit, cum orăcăiesc pruncii flămînzi. Îi simte o lupoaică. Umbla, săraca, zăludă de durerea ugerului prea plin, că îi pieriseră căţeii luaţi de-o apă mare. Nimerind la prunci, minune ! nu i-a mîncat, ci le-a dat ţîţele să sugă. Pruncii au supt, potolindu-şi foamea şi ostoind durerile lupoaicei. Şi fiind laptele tot lapte, fie că se mulge din ţîţe de muiere, din pulpă de vacă au de fiară, a săturat şi a hrănit făpturile plăpînde şi le-a crescut pînă s-au făcut feciori şi păstori... Mai pe urmă, Rom a ajuns chiar rigă. Ci l-a ucis pe frate-său Rem, pentru că a cutezat să sară zidul cetăţii zidită de dînsul şi zisă Roma sau Rîmul... Urmaşii lui au fost romanii sau rîmlenii. Şi viteji foarte fiind rîmlenii şi războinici ajuns-au stăpînii lumii. Împăratul lor pre nume Traian a cucerit şi ţara noastră, care pe atunci chematu-s-a Dacia, avîndu-l rigă pe Decebal. Şi din împreunarea cestor două noroade s-a izvodit neamul ista al nostru, românesc... „Uite, aşa-mi învăţ ucenicii Buzeşti."

Măcinînd aste gînduri, stareţul Prohor a ajuns la Rîmnicul Vîlcea. I-a găsit la marginea tîrgului, cu caii de dîrlog, la adăpost, pe malul Oltului. Cel dintîi ajunsese Preda ; Stroe îl întrecuse pe Radu. Prohor leagă calul la stanoagă şi urcă cerdacul hanului.

— Văd că zarea asta largă vă-ndeamnă a zburda. Aţi alergat bine.

Pe Buzeşti îi miră neobişnuita laudă a călugărului ; dar parcă le unge sufletul cu miere. Ales că, de obicei, nu mai cu ocări îi blagosloveşte. Se bucură ca atunci cînd le înşiră din cartea lui Alexandru Machedon, craiul cel neîntrecut în vitejie şi frumuseţe. De zece ori au ascultat povestea lui, de la zămislirea-i din Olimpiada şi din Netinav, împărat la Eghipet şi pînă a răposat, nebiruit, în floarea tinereţii, la Babilon cetate. Frumos le zice călugărul Prohor din carte, ca din gînd, şi din gînd ca din carte.

— Ci povesteşte, părinte stareţ, se roagă Stroe, cum au zis Alexandru să stea oştile, iar el să se bată singur cu Por împărat.

Stareţul se aşează mai bine în scaun şi-i împlineşte dorinţa.

— ...„Şi-l lovi subţioară, prin încheiturile platoşelor şi-l înjunghie pre Por împărat. Iar Ducipal luă pre calul lui Por cu gura de cerbice şi-l răsturnă jos; iară Por căzu de pre cal...“

— Călugăre, bănui că, plecînd în surghiun, tata a zis precum Filip crai: „Dascăle Prohor, ia pre fiii mei aceştia; Radu, Preda, Stroe, învaţă-i cartea, filozofia şi înţelepciunea ta“, zice Stroe, cu glas oleacă tremurat, dar foarte mîndru că poate vorbi frumos, cum scrie la cartea tălmăcită de stareţ.

— Chiar aşa a zis, în noaptea aceea neagră şi vrăjmaşă, cînd a trecut pe la chilia mea, în drum spre Transilvania. Şi mă bucur foarte şi fericit sînt, că, măcar în parte, izbutit-am. Deşi, ştiu bine că vi-s cam urîte slovele şi greu vi-i să le scrieţi.

— Pentru înţelepciunea cu care vădeşti toate cîte în lume se petrec, ai merita, stareţe, să te luăm cu noi, la războaiele şi isprăvile noastre, cum Alexandru Macedon l-a luat pre Aristotel filozof.

— Cum ţi-i voia, mezinule, surîde îngăduitor călugărul, intrînd parcă în joaca asta copilărească. Însă mi-i cam teamă de dihănii. Şi nici prea războinic nu sînt. Eu ales-am calea rugăciunii şi a blîndeţei...

— „Fătul meu, cine va arunca cu piatra în tine, tu aruncă în el cu pîine, că se va întoarce piatra la el, iar pîinea la tine veni-va“... cuteză Preda a-l maimuţări pe stareţ.

De mirare, Prohor nu se supără; ci soarbe din ulcică o gură de vin şi urmează gluma, zîmbind:

— Mă tem şi de umbra duşmanilor.

— Eu zic ca Firea Gărgăun: nu mă tem de nimica în lume, fără ca nu cumva să cadă cerul pe mine.

— Uite cine-o face pe viteazul?! Ăsta, Stroe, gazda bătăilor!? hohoteşte Radu.

— N-o fac, frate: sînt!

— Ce eşti? Viteaz ori gazdă?... cearcă a rîde Preda.

— Deocamdată, amîndouă, i-o tăie scurt Stroe, gîndind că-i mai cuminte a spune ce-i drept şi-adevărat.

— Va să rămîi toată viaţa gazda bătăilor, dacă...

Un slujitor, descălecînd în grabă, le rupe cisla cu o şoaptă la ureche, gîfîind:

— Pe drumuri de munte, a sosit astă noapte pribeag de la Transilvania...

— Tata ! scînceşte Preda, gata să lăcrimeze.

— Feţii mei, la drum !

Şi ies tuspatru din han, ca un început de furtună.

Nerăbdători s-ajungă în Cepturoaia, cei trei băieţandri Buzeşti nivideau felurite gînduri : Cum o fi arătînd tata ? O fi sănătos ? I-o fi îngăduit domnia să se-ntoarcă ori va sta ascuns ?

Intră în Băbeni şi opresc la casa boierului Pîrvu, zis Dărădan. Stareţul Prohor se dă la voroavă cu gazda. Un ceas, Buzeştii hodiniră în ospătărie, pe laiţă. Trezit înaintea fraţilor, Stroe se frămînta în sinea lui. ...„Nimica nu-i de capul meu... La vîrsta mea, Alexandru Machedonul domolise pe Ducipal, armăsar ciudat, cu corn în frunte. Uimise curtenii cu îndrăznelile lui. Farmece făcea, oşti biruia şi pe el nimeni nu-l bătea. Eu abia călăresc cal bătrîn, domolit de tata... Mi-ar trebui cal nărăvaş. Că numai nărăvaşii sînt năzdrăvani..."

Asemenea gînd l-a bătut şi as-toamnă. S-a dus atunci la herghelia de pe Căluieţ. Dar n-a găsit nici mînzoc, nici noaten cu corn în frunte. A întrebat pe comisul Firea Gărgăun, iar dumnealui i-a răspuns în doi peri : „Umbli, năpîrstocule, cu moşi pe groşi... Caii năzdrăvani sînt păntru ăi dă-s Feţi-frumoşi, viteji şi tari de vîrtute. Ori tu... gazda bătăilor !"... „Comise, cu pumnii te dobor !" „Zăăău ? 'Te-te, s-a zborşit laptele acru." „Am învăţat să mă bat !" „Nu mai unge osia cu poveşti dă la părintele Prohor. V-a împuiat capul cu Alisandru Machidonu, despre războaiele lui şi cu păsările cele cu obraz de muiere, cu furnicile, cu purecii, cu chichiriţele. Bună fu zisa unui săhastru dă la Polovraci : «Comise, 'ice, s-apropie ceasul izbeliştei din urmă ; iote şi pruncii se trudescu-se să descîlcească slovele cărţilor şi să sugă înţelepciunea ferecată în ele. Că se uită astronomii prin ochian la stele şi socot că pămîntu-ar hi rătund. Că pleacă spre soare apune corăbiile şi se-ntorc din spre soare răsare, ocolind pămîntul cum ar înconjura furnica dovleacul.

Că merg chiar cu capul în jos şi habar de grijă n-au de cum au mers...» Şi să ştii, năpîrstoace, c-aşa-i : ceasul izbeliştei dîn urmă ! Mai din vechi, nici popa nu slovenea bine şi trăia lumea mai tihnită ca azi. Pe-atunci rătund era doar oul, mărul, dovleacul şi căciula. Amu, cică nu se mai poate trăi fără carte, şi pămîntul ar fi ajuns rătund. Auzi ? Feri-mă, Doamne ! A trăit omenirea de la zidirea ei ani 7078, iară de la mîntuirea lumii ani 1570 şi n-a pierit fără cetanie. Ajuns-am acele zile că se cetesc nu dumnezeeşti cuvinte din scripturi, ci cum s-a prefăcut Netinav împărat în fiară cu cap de leu, picioare de vultur şi coadă de aspidă, a intrat în patul Olimpiadei, cînd soţul plecat era la război, şi i-a zămislit prunc, pe Alexandru împărat. Iară soţul încornorat de hicleana aspidă tocmai întru acel ceas visa, nătîngul, că o vulturoaică mare a trecut peste el şi i-a ouat în poală...“

Stroe nu prea înţelegea batjocura comisului. Se trezi povestindu-şi în gînd din *Alixăndrie* : ...„oul a căzut din poala craiului şi s-a spart. Din găoace a ieşit un şarpe care a înconjurat oul, a vrut să intre înapoi, dar a pierit înainte de a... Aristotel filozof a lămurit că acel ou este pămîntul, iară şarpele este fecioru-su, atunci zămislit, care lumea toată va cuprinde-o, iar la moşia lui nu se va mai putea întoarce...“ Deci şi Aristotel filozof zicea că pămîntul este rotund...

Comisul Firea Gărgăun bîrfeşte cum că stareţul Prohor ar fi un eretic : călăreşte şi se bate în săbii cu nişte băieţandri. Păcat de cele patruzeci şi cinci de ierni trăite, că din cuminţenia lumii nimic n-a învăţat... „Dacă voi, Buzeştii, vă mai potriviţi iznoavelor lui, faceţi din Olteţ cărare, iar din cer arie de treerat stele...“

În acea zi, Stroe a stăruit : „Cal, nu dojană !“ „Ei, dar strașnic te mai grozăveşti, năpîrstocule ! Iată, îţi dau o mînzoacă. Năluca se cheamă. Numai să ştii : eu nu plătesc gîturile frînte...“ „Dă-mi-o : o domolesc !“ „Îţi închipui poate că Năluca ştie că eşti cocon boieresc, feciorul lui Radu armaşul Buzea sau Buzescu ot Cepturoaia, să se gudure în loc să zburde ?“ „Iar te-ai lăbărţat la vorbă ?“... „Ei, dacă umbli după pleaşcă, neguţează şi vorbe“... „Arată-mi calul !“

Stroe a sărit asupra mînzoacei, a înşfăcat-o de gît şi i s-a azvîrlit în spinare. O clipă, Năluca a stat în nedumerire. Nu se aştepta la om aşa sprinten. Scutură coama. Umflă nările şi sforăi înspăimîntător de tare. Se încordă. Răsuci capul spre trup. Trase văzduh în piept, pe nări tremurate. Aruncă din copite, împroşcă pămînt. Sălta în două picioare, apoi îşi scutură tot trupul ca o coardă de oţel şi azvîrli călăreţul cît colo, rostogolindu-l de trei ori, de-a berbeleacul... „Na ! Văzuşi vitejie ? ! Eşti tu Machidon, cum sînt eu smeul smeilor !"... rîse comisul Firea Gărgăun, cu hohote.

Stroe nu s-a mai uitat îndărăt. Nu-i era ciudă pe cal că l-a trîntit, nici că s-a julit la pălmi şi la nas, că-l cam dor genunchii, ci se înfuriase pe comis că rîdea fără noimă, prosteşte... „La urma urmei, dumnealui comisul nu-i alta decît o bute pe două crăcăni. În viaţa lui n-a încălecat un cal. Ştie doar să-şi hurduce osînza, hohotind şi chihăind ca o vulpe călcată pe coadă... Dar dacă pe mine m-a trîntit o mînzoacă de rînd, ce puternic trebuie să fi fost Alexandru care a încălecat cal năzdrăvan ? Ai ! Comisul va povesti tuturor cum m-a trîntit Năluca... Toţi au să rîdă... Şi ce poreclă-or să-mi mai pună ? Gazda bătăilor şi-a trîntelor ? De fapt, Firea Gărgăun ot Daia nici nu-i comis. E-un argat pripăşit de neştine pe aste locuri. E gras şi burduhănos ; are un ochi negru şi altul albastru. I s-a zis Gărgăun pentru că vorbeşte mult, citeşte în stele, spune vorbe de duh, rîde într-una, de orice şi înţeapă aidoma gărgăunului. Cu vorba, bineînţeles. Cu toate că-i om la treizeci de ani, numai la nebunii îi umblă capul. Zice că s-a născut în Daia şi c-ar fi din stirpe moşnenească..." „Să-mi ziceţi Firea Gărgăun ot Daia, că Oltenia-i plină de... gărgăuni şi de bărzăuni. Mă socot în felul măscăricilor şi rîd de proşti, de zgîrciţi, de fricoşi, de mişei, de mofturoşi"... Povesteşte cu mult belşug de închipuire, amestecînd aievea fantasmagoria şi adevărul cu minciuna. Ales cîntă frumos isprăvile lui Toma Alimoş ori ale lui Mihu Copilul. Zice c-a fost şi în cetele Novacului şi s-a bătut cu osmanlîii... „Am hălăduit pînă la Salonic şi pînă la Ragusa. Pretutindeni am întîlnit mai mult români decît alte neamuri. Şi nu se află mai îndrăzneţ luptător împotriva turcilor ca Novac, cel

născut în ostrovul Porecea, aproape de Orșova. A văzut lumina zilei cînd Soliman, padișahul cel mare, snopea creștinii la Mohacs.“ Ca băiețandru, păzind turmele prin Banat, a deprins lupta cu osmanlîii. Îi furau oile, iar el le apăra. Pe urmă, flăcău fiind, s-a apucat de negoț cu porci și catîri : de la Craiova la Belgrad și la Ragusa. Pe drumurile astea, s-a întîlnit de multe ori cu pîlcuri de ieniceri care-au cercat să-i ia marfa. La douăzeci și șapte de ani, Novac n-a mai răbdat ticăloșia otomană și s-a făcut haiduc. Nalt, urieș. Pumni, cît ilăul. De șapte palme lat în spate. Tare-n grumaz ca un bohur, dar sprinten ca un cerb și mai ager la minte ca hulpea. Bun cu bunii, rău cu răii. „Dar la chip cum arată ?“ vrea să știe Stroe. „Chip ciolănos, aspru, brăzdat de cute, ca orice om trăit în vijelii și-n suferință ; pletos, mustăcios ; cu ochi șoimești, înfundați în orbite adînci, ca peștera de la Polovraci ; sprîncene groase și zburlite ca pădurile Lotrului ; nas mare ca stînca Săhastrului de pe Cozia ; buze subțiri, strînse, îngurzite parcă într-un surîs amar, asemeni baierii pungii. Novac vestit și ca neguțător ; dar de cînd strînge în juru-i cete de haiduci români, sîrbi, bulgari și arnăuți, de cînd își face cuiburi ascunse și tari în munți, dă nu-l mai prinde nimeni, e și mai vestit. Toți îl preamăresc și-l cîntă. Eu Firea ot Daia, poreclit Gărgăun, fost-am dintre aleșii lui. Și-oi mai fi !...“

Aici ajunsese Stroe cu măcinatul gîndurilor, cînd se ivi, ca din pămînt, însuși comisul Firea Gărgăun, cu o șoltică întrebare :

— Ce basme-ați mai citit în *Alixăndrie*, firoscoșilor ?

— Multe ! se grozăvește Radu.

— S-a mai bătut cu racii cei uriași ?

— S-a bătut...

Vine și Dandu Dărădan :

— Batem ?

— Păi... Ce-om face ? rîde Preda.

— Cu Stroie ! strigă Radu.

Iar Dandu Dărădan nu mai așteaptă altă poftire : îl înșfăcă pe mezin de mijloc, îl răsucește de cîteva ori, îl strînge cu zăludă putere, îi turtește coșul pieptului, gata să-i scoată bojocii pe gură și-l pune la pămînt, vînăt, cu ochii scoși ca la broscoi.

Firea Gărgăun rîde nebunește : Radu, mînzește ; iar lui Preda îi pare rău : ...Un Buzescu înfrînt ? ! Nu-i bine de loc...

Stroe se ridică, trage mult aer în piept să-și îndrepte coastele turtite, zîmbește dureros și gîndește trist : ...„Gazda bătăilor, asta sînt...“

Necutezînd să se ia la harță cu Dărădan, Radu dă drumul la o șolticărie :

— Viteazule, știi că tu ești chiar Alexandru Machedon ?

— Io ? întreabă Dărădan, privind holbat și tîmp, semn că nu pricepe nimic.

Preda îi istorisește cîteva din întîmplările lui Alexandru Machedon. Ochii lui Dărădan se micșorează, intră în orbite și se fac vicleni :

— Sînt, sînt ! Mă miram de ce-s botezat Alixandru. Vitea-teaz sînt...

— Berechet.

— Îți trebuie un Ducipal !

— Duci pa... pa... pal ? se holbează iar Dărădan.

— Întocmai !

Într-un sfert de oră, Buzeștii vin cu un măgar bătrîn și șoldit. I-au legat și un corn de berbec în frunte.

Dandu Dărădan se răpede, încalecă asinul, îi prinde frîul și se pieptoșează în șa, mai dihai ca un crai. În grabă, Radu, Preda și Stroe mîzgălesc șaua cu funingine amestecată cu untură, leagă o tigaie de coada măgarului și-l îmboldesc la mers. Izbindu-l tigaia la spate, măgarul foarte se sperie și-o împunge la goană prin sat, în hazul cel mare al tuturor. Se întoarce Dărădan după vreun ceas, hurducat și dihocat, vai și-amar, tot mînjit de funingină, mai negru și mai slut ca Scaraoschi.

Radu i-a prins frîul asinului și-a stăruit cu îndemnul :

— Colo, în dosul tufelor, niște dușmani, Machidoane ! Trage spada și... lovește, neînfricatule !

— Spada ? ! Dar n-am spa...

— Ține-o pe-a mea !

Și armat cu spada lui Stroe Buzescu, călare pe măgarul cu corn de berbec în frunte, Dandu Dărădan hăcuie, harcea-parcea, vreo trei tufe de măcieș și de mesteacăn, încredințat că doboară sute de căpcăuni.

— Am auzit la un vraci vestit de la India, întăreşte Firea Gărgăun, clipind şoltic din ochiul cel negru, că sufletul trece din om în om şi deci se prea poate ca în tine să se fi întrupat însuşi duhul cel nebiruit al Machidonului...

Zgîrieturile măcieşilor, voinicul nostru le socoate spîrcuri de spadă, dobîndite în luptă : unsoarea de funingine, drept negru sînge de căpcăun blăstămat.

— Sînt încredinţat, vine Stroe c-o poznă nouă, că şi tatăl tău, Dandule, aidoma lui Filipus crai, a visat vulturiţă care i-a lepădat ou în poală, semn că aveai a te naşte mare viteaz.

— O să vedeţi voi !... înţelege Dărădan, în felul lui, povestirea lui Stroe.

Roteşte de trei ori măgarul prin sat, adună ţigănuşi din sălaş şi se iveşte din nou, cu o spadă veche în mînă. Strigă cu ifos mare la Buzeşti, rotindu-şi măgarul sub nasurile lor :

— Plecaţi frun...frunţile-n pulbere !

— Mă zăludule, pune cioarsa aia în teacă ! hohoteşte Radu.

— Aha, nu vreţi ? ! Pe ei, pe ei, măăă cetaşilor... şuieră Dărădan, ascuţit, tare, la puradei.

Şi, de prin cotloane şi ascunzişuri, o adevărată ceată de ţigănuşi desculţi şi flenduroşi ţîşneşte şi se năpusteşte asupra Buzeştilor. În întîia clipă, Preda a vrut să încalece şi să-i calce în copitele calului. În cea următoare, s-a răzgîndit. S-a încins un fel de hîrjoană, corp la corp. Părintele Prohor iese în cerdac să rînduiască pornirea la drum. Dar pînă să zică „hai", Stroe l-a şi tras pe Dandu jos de pe măgar, l-a prins de mijloc, i-a pus barba în piept şi, din trei rotiri şi-o piedică în felul lui Radu, l-a lepădat la pămînt, împroşcînd noroi şi apă, într-un ghiol. Preda se repede şi-i ia cuşma. Potîrnichi speriate, „cetaşii" se-mprăştie parcă i-ar mătura vîntoasa.

— Din clipa asta sîntem cei mai tari pe valea Olteţului ! se făleşte Radu.

— Îmi place harţa şi zburdălnicia voastră, pilduieşte călugărul Prohor ; dar mai va, feţii mei, pînă voi ajunge ca Archirie filozof cu ucenicul său Anadan, să mă înfă-

țișez cu voi la domnie și să zic : „Iată-i : iscusiți și puternici, tari la stat, buni de sfat și de luptă".

— Ci cît o să mai așteptăm ? întreabă Radu, nerăbdător.

— Pînă veți birui dușman adevărat, nu zălud ca Dandu Dărădan...

Își urmează drumul spre Cepturoaia. Stroe a pus în vîrful unei prăjini cușma lui Dandu Dărădan și-o poartă, semn că i-a luat capul. Și merg așa pînă la chindie.

Deodată, cotind drumul la Cepari, îi întîmpină o caravană de ieniceri. Duc bucate și mai ales cărnuri afumate și păstrămuri, putini cu miere și saci cu miez de nucă, straie și covoare, pielicele de miel brumăriu, blănițe de vulpe și de jder, vreo zece copii și cinci fete alese, tinere și frumoase. Doi ieniceri pun sulițele de-a curmezișul drumului, răcnind și făcînd semn celor patru călăreți să descalece și să dea caii. Se adună toți în față. Trag iataganele din teacă.

Călugărul Prohor nu știe ce să facă.

Buzeștii se uită unul la altul, înspăimîntați.

Clipele picură grele. Inimile bat sec, ca toaca de la Cozia.

Stroe, cel dintîi, înfige pintenii în pîntecele calului și izbește cu prăjina în care purta căciula lui Dandu. Un ienicer se prăbușește. Ceilalți îl împresoară, furioși. Radu și Preda cîrmesc spre sat, strigînd ajutor. Prohor cearcă să îmbuneze turcimea cu vorbă domoală și să-l despresoare pe Stroe. Dar, învrăjbiți, ienicerii îl înconjoară și pe dînsul, îl trag jos de pe cal și-l leagă fedeleș de-o haraba. Înspăimîntat, Stroe silește calul să sară, să se zbată, să calce în picioare. Ienicerii puteau să înțepe calul cu sulița sau să-i reteze picioarele cu iataganele. Le place să se desfete, bucuroși de îndrăzneala copilului călăreț. Socot că-s de preț și băiețandrul și calul ; deci să-i prindă nevătămați.

— Preț bun luăm ! ațiță căpetenia caravanei. Cruțați-i !

Prohor a înțeles vorba și îndeamnă :

— Nu te lăsa, Stroe !... Nu te da prins...

Deznădejdea izvorăşte în sufletul băiatului puteri nebănuite. Într-o pornire vijelioasă smulge chiar o suliţă de la un turc şi se repede asupra altora, fugărindu-i. Prohor ii prubuluieşte ca un pui de cerb încolţit de haita lupilor. O mîhnire amară îi încleştează dureros inima !... Piere. Acuş îl răpun...

Un ienicer cu fes roşu cu alb ţîşneşte de după o haraba şi, cu meşteşug, aruncă şfac în gîtul calului lui Stroe. Trei ieniceri prind de frînghie şi o leagă de loitra harabalei. Laţul sugrumă grumazul calului silindu-l să se zbată sălbatec. Ienicerii rîd batjocoritor, parc-ar necheza. Bat din palme. Sperie calul cu iataganele, să se gîtuie mai repede şi să cadă la pămînt, cu călăreţ cu tot.

Cu mintea nespus de limpede, Stroe îşi numără clipele. Îşi domoleşte calul, şi-l apropie de haraba. Cu stînga, trage, iute, cuţitul din tureatcă şi haşt ! taie frînghia. Cei trei turci care trăgeau de funie se rostogolesc pe spate, arătîndu-şi fundul roşu al şalvarilor.

Simţind că zimţii pintenilor îi muşcă dureros din carne, calul saltă peste trupuri şi o ţine, goană nebună, spre sat.

Ienicerii rămîn cu gurile căscate : le scapă o pradă gata prinsă. Dau să-l urmărească, dar dinspre huceagul satului Cepari se iveşte, cu mare horboră, o ceată de ţărani cu topoare, coase şi furci. Înconjuraţi de pretutindeni, copleşiţi, ienicerii leapădă sulițele şi ridică braţele, semn că se supun. Radu şi Preda Buzescu grăbesc să-l dezlege pe stareţ. Ţăranii scot din funii fetele şi băieţii, apoi iau tot ce-au grămădit ienicerii în harabale.

— Că-s tot din sudoarea frunţii noastre, încuviinţează Prohor.

Ocolind, pe departe, Stroe se întoarce în galop, la locul bătăliei, cu cuţitul în pumn şi cu cuşma plesnită pe ceafă.

— Să trăiţi, vitejilor, firitiseşte Prohor pe cei trei Buzeşti. Smulge un iatagan de la un ienicer şi face cu garda ridicată sus, semnul crucii asupra lor. De acuma, cum zice psalmistul — „voi veţi călca peste scorpii şi peste balauri şi nimic rău nu vi se va întîmpla“.

Înalt, uscăţiv, cu ochi mari, negri, cu plete lungi, uşor înspicate cu fire albe, cu barba creaţă, cu nas drept, cu

buze subțiri, Prohor pare un războinic de la Babilon cetate, binecuvîntînd pe luptători și împărțind prăzile biruinței. Din averile smulse de la ieniceri alege doar o cruciuliță de aur, cu lănțug, și-o dăruie lui Stroe :

— Să-ți aducă aminte de astă întîie biruință.

În marginea de apus a Cepturoaiei, grămezi de gunoaie fumegau în amurg. Pe dealurile dinspre cele patru unghiuri ale zării, flăcăi și fete, cu nuiele și ciomege în mîini, așteptau într-o liniște solemnă și gravă. Roua începea să umezească straiele și colțul ierbii. Luceafărul de seară prindea să licărească în zarea dinspre Olt.

Deodată, din mijlocul satului, porni chiot lung și sălbatec, ca de pe altă lume, întinzîndu-se greoi, alene, ca un răsunet, pînă umplu toată valea. Grăbite, nuielele și ciomegele prind să bată învrăjbit, tot mai învrăjbit, pămîntul, sporind mereu larma glasurilor, parcă s-ar apropia din depărtări :

— Ieși căldură-afară și fă-te primăvară !... Cu soare și lună, primăvară bună, primăvară lucitoare, cu rod mult pe ogoare, primăvară lină cu flori de sulfină... Ieși căldură-afară și fă-te primăvară...

Valea răsună de glasuri și de izbiri ca-ntr-un uriaș descîntec și dans de iele. Mereu zădărîte, flăcările pîlpîie și se răsucesc ca lama unor săbii roșii ; parcă în sute de locuri s-ar fi deschis guri de iad. Cu bătaie și descîntec oamenii cearcă să supună pămîntul și necuprinsele-i puteri trîndave, să alunge amorțeala dospită a iernii, să stingă mirosul dubit al piericiunii și să ajute a înflori minunile florilor, puful puișorilor din cuib, pulberea fluturilor pe pajiște.

Așa gîndesc și cei trei frați Buzești și călugărul Prohor, iar inima li se înfioară de mistere și glasurile rostesc fără voie descîntecul obștesc :

— Ieși căldură afară și fă-te primăvară ! Ieși putregai din oase ! Flori, aduceți dulci miroase... Alungați înțepenirea morții și prăsiți fiorul vieții.

Luna se înalță de după dealurile dinspre Olt. Strigătele și bătăile se potolesc cu încetul. Vraja se curmă lăsînd țiuit ciudat în urechi și ușoară fumegare în văzduh.

Scăldată în argint de lună, lumea pare alta : lumea primăverii, a învierii.

Cu încetul, gîndurile Buzeştilor, drumeţi spre casă, se întorc la ale lor. Într-un tîrziu, glasul lui Prohor :

— Pe lespedea de mormînt a unui fricos se sapă doar numele, leatul izvodirii şi al săvîrşirii. Şi de multe ori nici atît.

— Ci eu atîtea isprăvi vreau să făptuiesc cît să nu le încapă lespedea mormîntului... şopteşte Stroe, ca pentru sine.

— Numai c-ar trebui să scrie că, la început, fuseşi gazda bătăilor, rîde Radu.

— Cine n-a fost biruit nu ştie nici să biruie, se înşurubă Prohor cu vorbă înţeleaptă.

Apoi gîndeşte cum să înfăţişeze lui Radu armaşul Buzescu, chipul ucenicilor săi : Radu se va pricepe la gospodărie, Preda la pişicherlîcuri, Stroe la fapte de inimă bună. Tustrei fi-vor viteji. Dar cine încredinţează că soarta oamenilor se dezghioacă lin ? Apele munţilor s-aruncă în cascade şi cotesc, zăpor, printre stînci. Soarta oamenilor — la fel.

Spre seara de 9 martie, pămîntul dezmierdat de soare, răsufla domol abur călduţ şi surîdea, tînăr, liniştit.

Manea Voicu, moşneag din Cepari, cu plete sure, cu mustaţa stufoasă, cu nas ciolănos, cu glas gros şi vorbă răspicată, bun cunoscător al lumii, grăieşte către nepoţii săi :

— De multe trebuie să ţii sama la munca ogorului. Cînd pui legume, să nu uiţi a pomeni pe acel idol proteguitor al grădinilor, care se cheamă Păpălugă. Cînd sameni grîu, şopteşti o rugă şi pentru idolul Calan : apără holdele de năpăşti şi ajută colţul să străbată ţărna... Ei, dar ce văd ? se subţie, înspăimîntat, glasul bătrînului şi nepoţii se ascund, potîrnichi speriate, în tufişuri.

Moş Manea se ridică şi stă, sfeşnic, la marginea drumului. Aşteaptă pîlcul de slujitori domneşti : veneau în trap săltat.

— Ăsta-i drumul spre Cepturoaia ?

— La Buzeasca ? Întreabă Manea Voicu, scoţînd cuşma.

— Ghiuj limbut ! Răspunde, nu întreba !

— Ăsta-i... arată Voicu Manea, într-o doară, cu mîna, drumul spre Balș.

Legănîndu-se în șa, hurducînd rădvan gol prin grunjii drumului, slujitorii urmară calea.

Unul cîte unul, ca viezurii, nepoții ies din ascunzișuri :

— De ce le-ai arătat cale greșită ? Erau slugi domnești, nu tătari.

— Ehei, nepoții mei, lămurește Manea, într-un tîrziu, vai și amar de astă biată țară, cînd ienicerii fură băieți și fete, iar domnul răpește muierile pribegilor.

Nepoții nu prind tot înțelesul cuvintelor, dar mîhnirea din glasul bătrînului îi sperie.

Era aproape miezul nopții cînd Radu armașul Buzescu a intrat în curtea bolovănită a culei din Cepturoaia. Înainte de a urca în casă, a dat în sama vătafului de slugi un rumân nou.

— Îl cheamă Mușat Bolborea. L-am cumpărat cu 490 de aspri, om singur, fără delnițe ori curături, nevoiaș, fugit de la țara Moldovei doar cu muierea-i, cu Dumitra.

Vătaful a întins stăpînului un pitac, grăind cu glas tremurat și cu fruntea plecată în fața stăpînului, pe care-l vedea rar și tot pe furiș, că-i mereu urgisit de domnie și pribeag la Transilvania :

— Mărite stăpîne, a mai venit un rob țigan, iscusit fierar. Îl cheamă Țițu. Habar n-are ce scrie în acest pitac, dar îl ține ca pe-un hrisov de mare boierie și roagă să-l cetești domnia-ta.

Radu armașul a apropiat hrisovul de torța prinsă în torțarul din zid și-a cetit :

— „Țițu țigane, dau-ți știre că s-a jeluit feciorul nostru Pintea postelnic pre tine, de zice dumnealui c-au dat păntru tine două iepe bune de te-au plătit de la știreang, c-ai furat niște cai. Se cade a-i plăti domnieisale acei cai, iar de nu vei plăti, bine să știi că te vor spînzura. Și să nu mai umbli furînd ca un cîine. Într-acest chip dau-ți știre și-ntr-alt chip să nu faci.

Iași, august 8 leat 7078, Orăș vornic."

— Te-ai săturat de hoție la moldoveni și-ai venit să furi, mișele, de la olteni ? se răstește armașul la robul îngenunchеat la vreo douăzeci de pași, să nu cumva să adie spre nasul boierului duhoare de țigan.

— Pupa-ți-aș tălpile, mărite ! Jur să...

— Nu țin hoți la casa mea !

— Sînt, mărite, iscusit meșter în potcovit și-n trasul săbiilor, deapănă țiganul, repede. Am ciordit, adică am învățat meșteșugul de la sașii din Bistrița cetate. Am fost și staroste de fierari. Scot și măselele. Uite-așa ! pac ! C-un clește născocit de mine. Le-azvîrl cît colo, fără durere.

— Ridică-te !

Buzescu armașul îl privește la lumina feștilei : înalt, voinic, frumos țigan. Și vorbăreț.

— Și țiganca mea-i mare meșteră la descîntece și vrăji. Și ghicește... mamă-mamă ! de-ngheață apele. Cînd vrăjește, se face cumplită ; poate de-aceea o au poreclit-o Grozava. Grăiește limbă amestecată și pestriță : românește, slavonește, turcește. Face și desface vrăji cu ciolănele de liliac, de cîrtiță și dihor, învățate de la vrăjitoarea doamnei Chiajna. Acea vrăjitoare care a amețit trei pașale și-a biruit feluriți boieri mari, de i-a pus Chiajna sub ascultare și sub barda călăului.

— N-am văzut rob să cuteze a trăncăni atît în fața...

— S-o vezi, mărite, pe muierea mea, în zi de sărbătoare : curată, tînără, frumoasă de pică ; toți zic că Țițu are două muieri : Grozava și Frumoasa. Numai s-o vezi, mărite, și... și-o poftești la pat.

Vătaful cearcă să curme limbuția robului, dar boierul îi face semn să-l lase. Înalță capul și trage omoplații înapoi, zîmbește și se arată toată vînjoșia și bărbătească-ca-i frumusețe, cunoscută în toate cele trei țări române. Că Radu armașul Buzescu neîntrecut este în virtute, în dîrzenia firii lui, în mîndrețea înfățișării. În Țara Românească nu sînt doi ca dînsul. Iar dacă domnii s-ar alege după frumusețe, Radu armașul ar fi ales nu domn, ci crai sau chiar împărat. De atîta bărbătească frumusețe se cutremură și Țițu, în clipa asta.

— Adă țiganca aici ! poruncește, sticlindu-și ochii ca lupul.

Smulge făclia din făclier şi-o apropie de roaba adusă ca o mînzoacă în faţa unui geambaş. O măsoară îndelung, cu privirea, şi-o vede cum leapădă o ciudată şi hîdă învelitoare ca să înflorească, de pe dedesubt, necuvîntată frumuseţe şi gingăşie. Se miră Buzescu de asemenea schimbare nemaivăzută; dar repede încruntă sprînceana, poruncind apăsat:

— Vatafe, fă-i feredeu, trei zile în şir, cu busuioc şi mentă, c-o să-mi trebuiască! Iar tu, Ţitule, potcoveşte-mi calul, să-ţi văd iscusinţa.

Surprinsă în patu-i moale şi cald, Maria i-a sărit de gît şi l-a îmbrăţişat cu focul nestins al dragostei mereu aţiţate de lungi, prea lungi aşteptări. Iar soţul se încredinţă că soţia lui era frumoasă, fierbinte şi pătimaşă la îmbrăţişare ca şi acum şaptesprezece ani, cînd şi-a luat-o mireasă. În frîntura de noapte rămasă şi-n ziua următoare, Radu armaşul Buzescu a uitat, cu desăvîrşire, searbădele săsoaice, care făcutu-şi-au bun obicei de a spori numărul saşilor cu ajutorul pribegilor români.

Întîlnirea dintre tată şi feciori se desfăşoară în cutremurătoare tăcere. Se îmbrăţişează strîns, mut. Radu armaşul se depărtează cîţiva paşi, pînă în dreptul stîpului din cerdacul culei şi se miră cît i-au crescut flăcăii. Îl ascultă pe Preda, arţăgosul, povestind lupta cu ienicerii şi iarăşi se minunează.

— Stroe, din gazdă a bătăilor, a ieşit deodată, adevărat viteaz. Dar fără mine şi fără Radu care-am adunat satul, pulbere s-alegea de toată vitejia lui.

Radu armaşul îşi muşcă buza de jos, groasă, semn că-l cam împătimesc plăcerile trupeşti, buza care a dat poreclă neamului buzesc. Şi, pe sub sprînceană, îşi prubuluieşte feciorii. Îi seamănă. Şi lui şi Mariei. Fi-vor, deci, bărbaţi voinici, frumoşi, deştepţi, ambiţioşi, mîndri, dornici de fapte mari, iubăreţi. Ei vor ridica numele familiei Buzescu în culmea slavei.

Se aşează la masă, în cerdac. Ziua asta se numără ca rară zi de fericire în familia Buzescu, aşteptată cu jăratec la inimă, luni şi ani, de cînd umblă soţul în pribegie şi necazuri. Stareţul Prohor zice binecuvîntarea.

Maria, ea însăşi, îşi slujeşte soţul, feciorii şi musafirul, cu bucate alese. Radu armaşul îşi urmăreşte copiii să-i vadă cum ştiu să se poarte, să vorbească, să mănînce. Constată că Prohor, dascăl bun, ştie să strunească zburdălniciile flăcăiandrilor, chiar cînd sînt din neastîmpărat neam buzesc. Îl dăruie cu trei pungi de galbeni „pentru mănăstire". Pe feciori îi înzestrează cu doi slujitori: Muşat Bolborea şi Ţiţu, ţiganul fierar.

După masă, Maria curăţă straiele drumeţilor, dar mai ales îngrijeşte ca străjile culei să stea în necurmată veghe. Apoi, cînd soţul se trage spre hodină şi sfat tainic cu stareţul Prohor, îşi adună feciorii în jur, întrebîndu-i despre viaţa lor la Cozia, despre gîndurile ce-i frămîntă, despre visările ce-i înaripează. Pentru adeverirea învăţăturii, îl pune pe Stroe să scrie într-un terfelog „doftorii întru tămăduire", după un alt terfelog vechi, împrumutat de la o boieroaică din ţara Moldovei. Cu toate că pana-i cam tremură în mînă, iar cerneala se usucă prea repede, mezinul copie de sîrg: ...„De tuse: afumă bine cu tămîie albă şi bumbac nou pe cheptul gol"... Fără voie, Maria gîndeşte la ceasul cînd a născut fiecare fecior. Radu, într-o vineri, zi de post, din martie leat 1555, cînd a fost foamete mare în ţară şi mulţi pierit-au de lipsă. Pe Preda l-a făcut în zodia leului. Zodia asta scoate bărbaţi trufaşi, falnici, răsfăţaţi. Era în al treilea an al domniei lui Pătraşcu-vodă, domn bun, cu priinţă şi belşug asupra ţării. Atunci s-au întors toţi boierii din pribegie, iar Radu a stat fără frică în Cepturoaia, a cumpărat trei moşii şi două sălaşe de ţigani robi... Ce vremuri! L-am zămislit pe Stroe...

— Auziţi, leac! rîde mezinul: „cînd se sminteşte femeia şi va să piarză; piele de şarpe să se ardă şi, făcîndu-se praf, mărunţel, să se bea cu vin alb".

...„Da şi eu, cînd eram grea cu Stroe, au năvălit tătarii şi aşa de amarnic m-am speriat că era să lepăd."

— „De năjit (aprindere de urechi): rîme spălate cu vin alb să le pui într-o ceapă scobită şi învălind-o cu cîlţi uzi, să se coacă în spuză şi, cocîndu-se bine, scoate-o din spuză; stoarce trei picături într-o ureche şi trei în alta..."

Îi înfloreşte o muşcată în inimă auzindu-l cum citeşte, ce glas cald, uşor tremurat are... „Şi l-am născut la ceas de seară, în zodia vărsătorului, la un an şi şapte luni după Preda."

Îşi amintea că, îndată după naşterea mezinului, bărbatul iar i s-a pribegit la Transilvania, de teama domniei lui Mircea-vodă, care altă grijă n-avea, fără numai a prăda şi ucide. Crescutu-şi-a copiii singură, în vremi de slută tiranie, cînd Boşoldea călăul ostenea tăind capete boiereşti. I-a învăţat, seara, în jurul căminului, să cînte : *Spune-mi maică-adevărat/ cu ce apă m-ai scăldat ?/ Ori cu apă din fîntînă/ să port sabia-ntr-o mînă/ ori cu apă de sub punte, ca să fiu viteaz de frunte ?*

Şi ziua aceea de primăvară s-ar fi sfîrşit în tihnă şi cuminte voiebună dacă straja din colţul de miazăzi al zidului n-ar fi strigat a primejdie : venea pîlc de acîngii prădalnici. În întîia clipă, Radu armaşul gîndi să fugă. „Au ce pildă dau fiilor mei ?" s-a răzgîndit el în clipa următoare. A adunat, în pripă, feciorii şi slujitorii şi-a ieşit la ziduri. Acîngiii s-au rotit în vale şi-au aprins satul, dinspre apus. În fruntea slujitorilor şi a feciorilor, Radu armaşul le-a ieşit în cale, şi-a rînduit război în lege. Văzîndu-l pe armaş în frunte, ţăranii au sărit la luptă cu înzecită cutezare. În mai puţin de un ceas, cinci acîngii răniţi şi unul mort. Cei teferi au fugit ca scăpaţi din coarda arcului.

Dintre Buzeşti, Radu s-a ales c-o crestătură de iatagan la braţul stîng. Maria i-a spălat sîngele închegat, a sfărîmat o falcă de lup, a scos măduva, a întins-o pe foi de patlagină şi-a pus-o pe rană :

— Peste trei zile-i tămăduită.

Tîrziu, aproape de miezul nopţii, s-au aşezat la masa lungă, din ospătărie, împodobită cu albă pînză de in, cu trei şfeşnice mari, cu tacîmuri de argint şi-au sărbătorit victoria, ospătînd boiereşte. Călugărul Prohor a îngînat cîntece de strană şi din cele lumeşti, întru înveselirea mesenilor. Radu şi Preda au povestit din năzdrăvăniile lui Dandu Dărădan. Toţi se veseleau, afară de Maria. Prinde o clipă de potolire a rîsului şi zice :

— Casa din Stănești, moștenită de la fie iertat bunicul meu Mogoș banul, o las mezinului Stroe. Cula de acolo-i bine bolovănită și...

— Ce-i, Maria ? Gîndești la cele veșnice ?

— Cu voia domniei-tale, bărbate. Că nimeni nu cunoaște amarul femeii rămasă mereu singură, de izbeliște, în viforniţa răutăţilor omenești.

— Pacostea ăstui veac este prea deasa schimbare a domnilor.

— Da, Radule. Nu-i om din tagma boierească, mai răsărit, care să nu se creadă os de domn. De cînd scaunul ţării se vinde la mezat, viaţa noastră e ca frunza pe apă.

— Iar cînd doamna Chiajna a început să-i cresteze la nas, cîrduri de domnișori pribegesc și cată la străini sprijin de bani sau oști. Ales înaintea sultanului își pleacă toți spinările, ca să dobîndească tronul.

— Ne-a încălecat rău păgînul și ne sugurmă, oftează Radu armașul. Dar știu că la Ţarigrad, o ţară e cu atît mai respectată cu cît înghite și mistuie mai multe oști otomane.

— De la Neagoe-vodă n-am mai apucat domni vrednici. Da : spun s-audă și-aceşti fecioraşi şi să-nveţe. Un domnitor, după ospăţ mult îmbelşugat cu vin, ieşit-a la preumblare în sat la Popeşti, dinjos de Bucureşti şi s-a înecat în Dîmboviţa, cu cal cu tot, că parcă însuşi dobitocul ar fi fost beat. L-a poreclit lumea Vlad Înecatul. Altul, Vintilă-vodă din Slatina, ce i se mai zice şi Braga-voievod, multor boieri le-a tăiat nasul şi urechile, sluţindu-i. Iar cînd fost-a la al treilea an al domniei s-a dus la Craiova, chipurile să vîneze cerbi, pe Jiu în sus.

— În fapt, să taie pe cumnatu-său și mulți alți boieri, între care și pe tatăl meu, Vlad banul.

— Adevăr : mai mult vînătoare de capete boierești, decît de cerbi și dihănii a fost aceea. Căci boierii pus-au două slugi de l-au străpuns cu sulițele, ucigîndu-l pe loc, mai lesne ca pe-un căprior.

— Ajuns-am ruginiți în rele, mișei, rîvnitori de avuție și vrednici doar la harță și omor între noi.

Călugărul Prohor ar vrea să adauge că boierii, în loc să ţină cu norodul, îl secătuiesc cu multe biruri, parcă

s-ar întrece cu turcii și cu tătarii. Tace însă, lăsînd vad Buzescului să zică :

— Da, părinte. S-a ticăloșit de istov boierimea noastră. Uitat-a mîndria traiului slobod și lupta pentru fala creștinătății, înalță Buzescu brațul stîng în sus. Năpăditu-ne-au sumedenie de străini hrăpăreți, pestriți la mațe, cu gînduri viclene. Jăcuiesc bunătățile și sug dulceața pămîntului nostru : grîul, carnea, vinul, untul, mierea. Ghiftuiesc Țarigradul cu ele. Și-ntr-acest jac, bine-i sprijină mulți boieri români. Mihai Cantacuzin stă ca proptea unor muieri și coconilor lor, cît s-ar zice că de la Chiajna a început domnia muierilor peste astă țară, iar tagma bărbătească nu-i decît o biată turmă sortită tăierii. Mircea-vodă, cel poreclit Ciobanul, a ucis pe vornicul Coandă, pe frate-său Radu comisul, pe Dragul stolnicul, pe Stroe spătarul, pe Vintilă comisul și pe mulți alții, tot boieri mari. Pînă la 50 de capete căzut-au atunci sub satîr. Venind domn al treilea rînd, a trimes olac boierilor pribegi la Transilvania să se întoarne. A jurat că le va cruța viețile. În postul mare a chemat episcopii, mulți egumeni și călugări, împreună cu toți boierii cei mari, la divanul împăcării, în cetatea București. Și cînd nici gîndeau, a năpustit asupră-le beșlii sălbateci, mare număr. Tăiatu-i-a pre toți, pînă la unul.

— Acu și Alexandru-vodă umblă cu vorbe de împăcare, către pribegi, vestește Prohor. Cere să vă-ntoarceți la casele voastre, că nici o sminteală nu veți mai avea.

— A jurat ?

— Jurat. Dar nu crede, armaș Radu, vorbelor viclene.

— Mai stau ascuns, să iscodesc gîndurile domniei. Și, poate, mă înțeleg cu alți pribegi și-o răstorn.

Asemenea istorisiri uimesc și încrîncenă. Bucatele se sleiesc în blide. Lumînările se istovesc în sfeșnice.

— Multe rele cășunează și din aceea că domnii se-ndatorează la cămătari. Ăștia vin în țară să-și scoată singuri banii. Și dacă vin, fac cumplite tirănii : răpesc averile boierilor, răpesc pîinea și copiii săracilor, curmă tihna și viața locuitorilor. Iar pe domn îl batjocoresc, îl hulesc și-l țin la cheremul lor ca pe-o slugă nătîngă.

— Și ce-i viața noastră, stareță ? Pedeapsă, nu viață. Otomanii ne înjugă. Acîngiii ne ard. Ienicerii ne storc.

Tătarii crîmleni ne leagă muierile de cozile cailor și le tîrăsc prin pulberea drumurilor. Vai și-amar de zilele noastre ! Iar Alexandru-vodă, cest fur de averi și bajocoritor de...

— Nu mai grăi despre asta în fața copiilor, rogu-te.

— Nu mai sînt copii, Maria. Și trebuie să știe tot. Să se aprinză ura în ei. Iar ura să le vîrtoșească bărbăția la luptă pentru țara asta.

O vreme, se-așează liniștea. Sfîrîie domol candela în taina ungherului de la soare răsare. Apoi, o vreme, vorbirea curge despre creșterea și învățătura tinerilor Buzești.

— Fiindcă ziseși despre lupta cu păgînătatea, căută Prohor să desprindă pilduire din trecut, socot că după Iancu Corvin din Hunedoara și Ștefan-Vodă de la Moldova, alt viteaz mare nu s-a mai izvodit afară de Pavel Chinezul din Banat, starostele cetății Timișoara. Bărbat înalt, voinic, zămislit din țărani. S-a încărcat de faimă în războaiele din Boemia și Moravia, ca slujitor al craiului Matei. Aflîndu-l viteaz și priceput, craiul i-a încredințat banatul Severinului și stăpînirea cetăților de la Dunăre. Bun gospodar fiind, le-a întărit cu ziduri groase și cu oști multe. Despre voinicia lui scrie și cronicarul Bonfinius, la leat 1479. Scrie precum că în bătălia de la Cîmpul Pînii, ca un leu s-a răpezit în turcime, luptînd cu două spade. Că așa-i era obiceiul. Și cădeau păgînii, în două laturi, sub uriașească lui lovire. La sfîrșitul luptei a strîns leșurile osmanlîilor — peste treizeci de mii. Și-a făcut din ele movilă mare-mare. De-asupra, în vîrf, a întins masă. La ea, ca-ntr-o capiște, au ospătat biruitorii. Mîncarea și ales băutura, din prisos de oale, au îndemnat pe luptători să treacă la joc. Pavel Chinezul, scrie Bonfinius cronicarul, a înșfăcat în dinți hoitul unui ismailitean, a pus altul pe umărul drept, iar pe al treilea l-a vîrît subțioara stîngă. Și așa a dănțuit de s-a cutremurat pămîntul sub el.

— Uriaș ! țîșnește uimirea și admirația din inima lui Stroe. Strașnic uriaș !

— Gîndind la om ca acela, acum, după curgerea unui veac, înțelegem, feții mei, ce nevrednici sîntem și ce jos căzut-am.

Masa sfîrșise de mult. Cum nimănui nu-i era somn, s-au întins în scaune și vorbirea a curs despre alte întîmplări și amintiri. Feciorii, ca și soția, cu luare aminte ascultă. Armașul și călugărul la astă voroavă domoală, mai deșărtă oarecare ulcele cu vin, după o bătrînească rînduială.

— În ăst veac al nostru, două întîmplări frămîntat-au ceste părți de lume, alege starețul Prohor firele povestirii : blăstămul Sfîntului Nifon asupra Țării Românești și bătălia cea mare de la Mohacs, unde sultanul Soliman covîrșit-a pre creștini, robind țara ungurească. A venit patriarhul Nifon în țara noastră, binecuvîntînd : „Pace acestei case“ !... Dar inima boierilor de ispita puterii într-atît era plină, cît se junghiau chiar în biserică, în fața altarului, precum l-au ucis Craioveștii pe Radu-vodă de la Afumați, cel viteaz. Găsindu-ne prea păcătoși, Nifon a întors fața despre noi și a ieșit din țară, scuturînd pulberea de pe încălțăminte și blăstămînd. De atunci vrana vînturilor rele s-a deschis asupra țării. Zavistia a intrat adînc între oameni. Numai sfadă și ocară. Numai nenorociri și năpastă. Numai nelegiuire și omor. În casa Rudenilor, în Joia mare s-a născut pruncă avînd la mîna stîngă un cerc negru, ca o brățară indiană. Și-a trăit acea pruncă luni trei și zile cinci, pîn-a ajuns acel semn la junghetura mîinii stîngi. Atunci a și început să se zbată, să rupă fașa și să sară în sus. Întăi ca un ied. Apoi ca un ogar. Și behăia ca o capră. S-a zbuciumat trei zile și trei nopți, o zbatere zăludă, că mai n-avea cînd răsufla. Nimeni n-a putut-o astîmpăra. Intrase necuratul în ea și nu l-a scos decît cu maslu de sobor preoțesc, cerșind iertare Sfîntului Nifon. Dar, o dată cu necuratul, i-a ieșit și sufletul.

După asta, călugărul Prohor urmează o povestire trăită cînd se chema Pătru, fiul lui Pîrvu vornicul. Vorbește de draci și de blesteme, de călăi și de domni bolnavi de boala omuciderii, cum a fost acel Mihnea, feciorul lui Drăcea armașul :

— Părea bun și milostiv ; dar, apucînd domnia, se dovedi lup în piele de oaie. Prinse a cetlui boierii cei de neam ales, Basarab. Îi muncea cu cazne cumplite. Le tăia

nasurile şi buzele, sluţindu-i. Îi îneca ori îi spînzura de crăcile copacilor.

— Da, atunci a pătimit şi tatăl meu, Vlad banul. Şi sora mea Draga a fost ucisă tot în vremea lui Mihnea-vodă.

— Şi tot în cei ani dărîmat-a din temelie mănăstirea Bistriţa, numai pentru că o zidiseră cei din neamul Basarab. Pe mulţi preoţi şi călugări i-au sluţit, tăindu-le părul, barba şi nasul, numai pentru că se închinau Sfîntului Nifon. Iar cînd a venit Vlad-vodă cu oaste de la sultan, Mihnea a fugit la Sibiu. Acolo s-a dat în crez papistaş, a dobîndit oaste de la unguri şi-a trecut munţii să-şi capete tronul. Nu l-a căpătat, că l-a biruit Vlad-vodă pe cîmpul de bătaie. S-a întors iară la Sibiu, unde l-a săgetat boierul sîrb Dumitru Iacşici, ca sfîntul mucenic Mercurie pe Julian Călcătorul legii. În vremea asta pe mormîntul lui Radu-vodă de la Dealu a ieşit furnicar de viermi urîţi, colcăind şi chiftind scîrbos. Venea lumea de pe lume să-i vadă şi se cutremura de greaţă şi de groază. Zic unii că ăsta să fi fost tot blăstămul Sfîntului Nifon. Vlad-vodă cel tînăr a pornit şi el prigoană împotriva boierilor. Atunci boierii s-au tînguit lui Mehmet-paşa, care a şi trecut cu oaste peste Dunăre, l-a prins pe vodă şi însuşi i-a tăiat capul cu iataganul, în oraş la Bucureşti, sub un păr, în leat 7020 (1512). În locu-i, boierii l-au pus domn pe Neagoe Basarab, harnic luptător pentru împăcarea oamenilor şi cuvios închinător Sfîntului Nifon. Îndată pămîntul ţării a izvodit bunătăţi şi roadă multă. Ca iertarea păcatului săvîrşit de Radu-vodă să fie deplină, Neagoe Basarab a adus, cu multă pohvală şi alai, moaştele Sfîntului Nifon de la muntele Athosului. Le-a pus în scrin din lemn de trandafir cu bună amiroseală şi le-a aşezat chiar deasupra mormîntului lui Radu-vodă. Iară clerul, citind rugăciunile de iertare a blăstămului, îndată acea mulţime de viermi scîrbavnici s-au vîrît în pămînt. Şi vodă însuşi priveghind în genunchi toată noaptea, pentru izbăvirea Radului-vodă de păcatul hulirii sfîntului, s-au rupt scoabele de fier şi acoperămîntul mormîntului s-a deschis ; iar dinlăuntrul ieşi trupul întunecat şi groaznic, plin de puroi, de viermi şi răspîndind urîtă duhoare. Toţi închinătorii s-au cutremurat de spaimă. Şi, încă mai cu osîrdie s-au rugat. Atunci s-a deschis racla Sfîntului Nifon şi-a ţîşnit din ea izvor de

apă limpede, a spălat tot trupul lui vodă, arătîndu-l curat și luminat, aidoma spălării cu isop. Apoi, pietrele singure s-au închis și încuietorile s-au ferecat toate precum au fost. Acolo se afla și tatăl meu, Pîrvu stolnicul. Ascuns după spinările boierilor se ținea îndărătnic în cugetu-i și nu se pleca a sărutare moaștele. Se vede că-l stăpînea încă necuratul. Dar vodă, cu toate că nu se uita la dînsul, l-a ghicit : „Ce să fie asta că toți boierii sărută moaștele, iar tu, Pîrvule, nu vrei ? De ce huleşti un făcător de minuni ? Ești mai rău ca Toma necrezătorul ?“ Părintele meu fu cuprins de tremur și sufocare. Se răzvrătea mișelia din inima-i. Și îndată frica îi spulberă îndărătnicia : plecă genunchii și atinse lespezile cu fruntea, pocăit, Din acel ceas m-a sortit pe mine călugăr, după cum am și ajuns, învățînd cu poslușnicul Sfîntului Nifon, cu Iosaf, cel pe care, pentru lege, l-au ars otomanii în foc, învrednicindu-l de ceata mucenicilor. Dar cum la început mult m-am împotrivit, iar în curgerea anilor, viața mea încă în multe păcate s-a spurcat, întru ispașă primii să fiu dascăl fecioriior domniei-tale. Să molcomesc zburdălnicia tinerilor, cum domolește grădinarul veninul buruienilor, ca să scoată roadă bună și flori ca soarele — strălucite.

Și vrînd călugărul Prohor să arate ce au învățat tinerii Buzești de cînd stau la Cozia, le poruncește să scrie cîteva șiruri de buchii, împodobite cu înfloriturl și cerdacuri.

— Mda... se arată mulțumit Buzescu tatăl, mai ales de scrisul lui Radu. De-acum se cuvine să învețe a scrie, vitejește, cu spada. De-o vreme, o seamă de boieri trăind în belșug și dezmierd s-au moleșit. S-au făcut mișelnici. Uitat-au că, de la Basarab întemeietorul, țara asta doar luptînd a dăinuit. Ci, acum, lăsîndu-se căsăpiți de domni tirani prăbușesc țara în jalnică scădere.

— Amărîtă soartă !

Aici ajunseseră cu vorbirea cînd luară samă că zorii băteau la ferestre, iar un slujitor îi vestește că bătrînul Manea Voicu din Cepari cerea să grăiască grabnic boierului :

— Boier Buzescu, slugi domnești vin asupra casei domniei-tale. Ca să ajung înainte-le, le dădui sfat de cale greșită. Ci, pînă la urmă, tot nimeri-vor.

— Uite-i că vin ! strigă straja.

Armaşul porunceşte scurt şi toate slugile fac roată în jurul culei, fiecare la locu-i ştiut. Tinerii Buzeşti se rînduiesc în cerdacul de sus, cu arcurile. Armaşul, în fruntea a şapte slujitori, întîmpină oamenii domniei şi-i loveşte fulgerător. Pe trei îi răneşte, iar pe şapte îi ia prizonieri. Biruie, dar înainte de răsăritul soarelui, rădvan domnesc cu slujitori buzeşti îl duc spre miazănoapte, trecîndu-l, cu cărţi măsluite, în Transilvania, la adăpost de neostoita urgie a lui vodă.

Cînd s-au întîlnit iar cu Dandu Dărădan, cu mult dichis şi huiet l-au înştiinţat că-i os de domn :

— Te-a zămislit Vintilă-vodă, cel ucis la vînătoarea de cerbi.

Îi botează măgarul cu corn de berbec Tricipal şi-l povăţuiesc să plece la ostrovul Dalfionului, să lupte cu vitejii cei vestiţi de acolo, cum s-a luptat Alexandru, cînd era cocon tînăr şi încă nu luase crăia.

— Zic să te duci măcar la ostrovul Porecea, îndeamnă Firea Gărgăun, pe Dunăre, să te întîlneşti cu Novac şi cu muierea lui, Iana Beligrădeana. Să înveţi de la ei vitejia.

— Mă duc, comise Firea !

Buzeştii rup un cazan de aramă şi-i fac platoşă ; îi pun în cap o oală de lut, îi dau suliţă şi-l urcă pe asin.

— Acuma, Firea Gărgăun, dăi sfaturi, aidoma lui Aristotel filozof.

— Pe cale, închină-te lui Dumnezeu ; dar nu te strica nici cu dracul. Află că aghiuţă nu piere decît dacă-l stropeşti cu aghiasmă ori dacă-l loveşti c-o potcoavă găsită, azvîrlită cu praştia de un om stîngaci.

— Păi, eu sînt stîngaci. Uite !

— Atunci, în acest drum cată potcoave de cai morţi şi pune stăpînire pe necuratul, Dandu Dărădan. Cine-l are pe dracul ici, în tolbă, ajunge ăl mai puternic om din lume.

Şi, cu asemenea poveţe, l-au lăsat slobod pe drumul Craiovei. S-a întors după vreun ceas, flocăit de cîini, cu

capul gol, plin de sînge ; niște zgîtii de băieți i-au spart oala cu ciomegele și i-au gonit Tricipalul.

— Ei, cum a fost ? îl întrebă Stroe, privindu-i vînătăile de pe față și sîngele închegat pe cămașă.

— Cum să fie ? se grozăvește Dărădan. M-am bătut strașnic. I-am zdrobit !

— Dar Novac ?

— Nu era acasă ; i-am lăsat vorbă... Cînd o să-mi vadă isprăvile...

Buzeștii să tăvălesc de rîs, fără să se mire sau să se întrebe dacă Dandu Dărădan e nebun ori numai închipuit.

— Uite, am găsit și o potcoavă ! se laudă viteazul, în continuare.

Radu o pune în praștie, s-o arunce cu stînga, în niște bozii, unde cică sălășuiesc dracii. Dar rotind praștia, s-a întîmplat să scape potcoava și să-l pocnească pe Dărădan la rădăcina nasului așa de tare încît a căzut jos, leșinat. Îl duc la gîrlă și-l moaie în apă, să se trezească.

— Nu te-a plesnit potcoava, ci Sarsailă cu copita, îi tălmăcește Firea Gărgăun. E mînios că trebuie să intre rob la tine.

— Păi chiar că-l am rob... Da, rob ! se fălește Dărădan, lepădînd buza groasă, fluturînd chica încîlcită ca mătreața broaștei, clipind din ochii mici și rotunzi ca de bursuc, strîngînd pumnii cît barosul lui Titu.

— De bună seamă ! încuviințează Buzeștii într-un glas. Ține-l bine, să nu-l scapi. Că Sarsailă-i mare pehlivan.

— Și mai ales să nu te-nsori, îl previne Firea Gărgăun, că dracii fug de muieri mai dihai ca de tămîie. Și nici cu babele nu se au bine, măcar că-s talpa iadului.

— De ce ? întreabă Stroe, serios.

— Ai doar o scăfiță de minte și ți-ar trebui o baniță !... Au călugărul Prohor nu v-a spus ? Cică la zămislirea Evei, Scaraoschi ăl mare a pus rămășag cu Dumnezeu că-i dă el duh ! Suflă Tartorul ăl mare în foalele și-n vinele femeii, din răsputeri. Suflă și suflă să-i plesnească ochii. Dar trupul Evei rămînea tot lut neînsuflețit. Mort, ca orice lut. Se adeverea că Ucigă-l toaca nu poate fi zămislitor de suflete omenești. Dumnezeu îi zice : „N-ai tu, Belzebut, suflet de acela care-i trebuie unei muieri. Dă-te bătut"...

„Mă dau, Doamne." „Atunci, fă bine şi trage tot duhul tău drăcesc din trupul Evei." Vicleanul împlini porunca. Dar, drac, de ! mai lăsă ceva pe la încheieturi. Dumnezeu suflă şi el duh de-al lui, sfînt. Şi-o învie pe Eva, cea dintîi femeie. Dar iată că se osebeşte de Adam. Că rămăşiţa duhului suflat de cel viclean mai iese şi azi la iveală în unele năravuri ale muierilor şi-n ispita cu care ne cearcă pre noi, bărbaţii.

— Ţţ... mare blăstăm, înclină Stroe a crede.

— Nu-i nici un blăstăm, se împotriveşte Preda. Dacă n-ar zace în ea o ţîră de duh necurat, femeia n-ar avea nici un chichirez. Duhul cel drăcesc o face să se hărăţească adesea cu semenii, să-i răpună pe bărbaţi şi să-i subjuge.

— Aşa-i, îl sprijină Gărgăun, bucuros că şi-l face pe Preda ucenic. Dar de unde-ai aflat asta ?

— De nicăieri. Le ştiu, aşa, de la mine.

— Fără ăst duh necurat, omul ar fi atît de bun, de blajin, de netrebnic că l-ar ciuguli păsările, l-ar găinăţa ciorile, iar jigăniile pămîntului de viu l-ar mînca.

Ascultînd asta, Preda Buzescu mai născoceşte ceva :

— S-o chemăm pe Grozava să-l descînte pe Dărădan şi să i-l dea pe Scaraoschi de căpăstru, cum i l-am dat noi pe Tricipal.

Grozava a venit în mutra cea schimonosită şi hîdă, de s-au spăimîntat băieţii şi s-au ferit în lături. A înţeles repede despre ce-i vorba şi şi-a cerut plata :

— Fără un bănuţ aici, în palmă la vrăjitoare, Necuratul nu se supune.

Îndată ce şi-a primit plata a pornit descîntece, l-a stropit pe Dărădan cu busuioc şi l-a afumat cu tămîie :

— Şapte zîne vin, calea ţi-o aţin, te spulberă-n sus, de nu te-ai supus... Scoate-ţi, şapte zîne, apă din fîntîne, că vin şapte smei, pe cai paralei, s-omoare spurcatul, hîdul, necuratul, să-i i-a dinţii, cuminţii, să-i ducă avan lui Dandu Dărădan. Balalaia la chindia, pleosc ! Balalaia la Dandania, trosc !

Descîntă cu glas fioros de răguşit şi loveşte cît ce poate într-o tingire spartă, agăţată în spatele lui Dărădan. Dar cînd Grozava îl pune să tragă fum de tămîie pe nas, Dandu o împunge la fugă, răcnind :

— Nu !... Nu-mi luaţi dracul ! Îmi trebuie...

— Las-că eşti destul de îndrăcit, rîde Preda. Şi-apoi însuşi Tricipal are un corn răsucit de drac.

— Adevăr grăieşti ! se coţopăneşte Dandu. Sînt cocon tînăr, gata să răpună viteaz bătrîn !... Taman cum scrie la *Alexăndrie*.

— Închipuitule ! nu-l mai suportă Stroe, în vreme ce toţi ceilalţi, uimiţi de încredinţarea zăludului, rîd hurducat, zgomotos, de răsună toată înconjurimea şi tremură frunza plopilor.

— În felul lui, fiecare-i un închipuit, filozofează Firea Gărgăun. Acum chiar, în aceste glume cu care vă începeţi viaţa, nu vă închipuiţi biruitori asupra păgînilor ?

— Da, dar vom fi ! se împotriveşte Stroe, ridicînd pumnul cît poate de sus. Că la urma-urmelor, cine-s turcii ?

— Să vă spun eu : un neam de oameni care nu mănîncă, niciînd, carne de porc.

— De ce ?

— Pentru că zămislitorul lor a supt la o scroafă.

— Noi de la Rîm ne tragem şi am supt la o lupoaică. Aşa că...

— Fiind nişte împeliţaţi, ismailitenii într-atît de fără milă ne prădă şi ne ucid încît se zice : „Nu pot face bine, că binele l-a mîncat turcul".

Stroe crede ; Preda însă cîrteşte, ironic :

— Firea, roi de gărgăuni îţi umblă sub teastă.

— Ba-i cunosc bine pe osmanlîi. Doar am luptat alături de Novac haiducul. Ştiu că împărăţia otomană s-a zămislit prin hanger şi se ţine cu ştreangul. Ca neamul otoman să-l cruţe şi să-l sporească, fură copiii creştinilor. Îi duc la Ţarigrad, îi taie împrejur. Îi cresc în multă ascultare şi mare frică. Le deprind trupul cu muncile şi pehlivăniile cele mai grele şi mai avane. Cei mai frumoşi sînt păstraţi pentru seraiul sultanului, iar pe ceilalţi îi fac ieniceri şi spahii. Cît fusei în ceata Novacului, mă încredinţai că mulţi, foarte mulţi dintre cei mai viteji oşteni osmanlîi sînt, de fapt, fraţi de-ai noştri : români, bulgari, greci, sîrbi, unguri. Aşa după cum mulţi dintre boierii cei mari ai ungurilor la obîrşie fost-au români din Transilvania. M-am încredinţat că ăst neam de oameni, cel aliotmănesc, are tainice legături cu unele vietăţi ale văzduhului. De-o

pildă, înaintea oștilor otomane, vin totdeauna, înnegrind cerul, stoluri uriașe de corbi. Toți cîți cuibăresc în lunca Dunării pornesc spre Balcani să-i întîmpine.

— Multe ciudățenii mai sînt pe lume ! se miră Preda, setos să le afle dezlegare.

— Înaintea tătarilor, de asemena umblă niște stăncuțe cenușii, repezi în zbor și lacome foarte. Un stol de-al lor, într-o clipire de ochi, ciugulește sute de stîrvuri. Oamenii de la noi cunosc aste semne ale cerului și s-ascund din calea prăpădului, în păduri ori în văgăuni de munți. Tătarii, chiar de-s mărunței la trup, sînt totuși foarte puternici : unul singur înșfacă o vacă și-o azvîrle peste gard. Jăfuiesc și ard totul în calea lor. Dar mai cu samă robesc femeile și fetele, pentru că tătăroaicele-s poznaș de urîte.

— Să-i stîrpim de pe fața pămîntului !

— Așa vă-nvață călugărul Prohor ? Straşnică învățătură... Dar cum ? Și de ce ? Pentru că, drept să vă spun, atunci cînd nu sînt oștiți, cînd n-au iatagan în mînă, sînt oameni ca oamenii : buni, veseli cîntăreți și credincioși în legea lor ismailiteană. Și-apoi, ce mai, voi boierii faceți negoț cu toate liftele și vă împrieteniți cu oricine v-aduce cîștig de bani. Doar cu țara, cu norodul care vă ține, ați uitat să fiți prieteni. Eu cît am dus războiul în cetele Novacului, m-am încredințat că stăpînii sînt tirani, răi, cruzi ; cei de jos se înțeleg ușor între dînșii.

— Firea Gărgăun cutezi a ne dojeni, zîmbește Radu.

— Mda... Iertare : mă cam ia gura pe dinainte.

— Te iertăm, dacă ne povestești mai departe, intervine Stroe.

— Au și osmanlîii ceva bun : fac poduri peste ape și mai ales cișmele în lungul drumurilor. Pentru oști le fac. Poduri tari și cișmele lungi, zidite, cu multe șipote și cu jgheaburi mari de piatră, să dureze un veac. Bea omul. Bea vita. Bea fiara. Bea pasărea. Și mulțămită aduc ziditorilor. Poate de aceea le și merge bine în toate.

— Istorisește și ceva de pe la noi !

— Aproape de Cîmpulung se află Stînca Domniței. Știți de ce se cheamă așa ? De mult, pe vremea lui Negru-vodă, au năvălit tătarii. Au jăfuit țara cum nu se mai află. Negru-vodă le-a ieșit în cale. Și, ca să cruțe viețile oamenilor, a stat în fața hoardei : „Care din voi se crede

viteaz, poftească a se bate cu mine. Şi de voi fi învins eu, să-mi luaţi ţara şi domniţa. Iar de voi birui, să vă retrageţi, fără zăbavă, în ţara voastră, la Crîm." A ieşit un tătar voinic, iscusit în luptă şi mlădios ca un şarpe. Cel mai mare luptător care-l avea hoarda tătarilor, ce mai! Iar hanul i-a zis : „De birui, jumătate din ţară şi domniţa de colo de sus, de pe stîncă, ale tale fi-vor". Că, am uitat să spun : Domniţa se urcase pe-un vîrf de stîncă, să privească lupta. S-au încăierat luptătorii. Tare Negru-vodă, dar parcă şi mai tare tătarul. Cînd unul, cînd celălalt părea că va cădea răpus. Întîi tătarul l-a atins pe Negru-vodă cu iataganul şi l-a umplut de sînge, pe faţă şi pe piept. Domniţa a crezut c-a biruit tătarul şi s-a aruncat în prăpastie. Tocmai cînd cădea, ca o porumbiţă albă, Negru-vodă a prins o clipă bună şi-a împlîntat spada în pîntecele duşmanului, doborîndu-l. Tătarii s-au tras spre Crîm. Ci domniţa n-a mai putut vedea bucuria ţării. Iar vodă cu un ochi plîngea şi cu unul rîdea.

— Ei, da! Asta-i o poveste grozavă. Şi adevărată! se bucură Stroe, foarte mulţumit. Că eu aşa visez : s-ajung în lăcaşul cerbilor cu coarne de argint, cu luceferi în frunte, păstoriţi de zîne cu ochi albaştri şi păr auriu. Şi acolo să fac multe şi mari vitejii, apărînd acel lăcaş de năvala liftelor...

Cula paharnicului Nan Maldăr e zidită pe un deal rotund, ca o căciulă de mocan. Din coasta dealului ţîşneşte un izvor : Fîntîna Soarelui. Din cinsprezece în cinsprezece ani, fîntîna asta aruncă atîta apă, că izvodeşte singură un pîrîu, puternic să poarte o moară. Bătrînii povestesc că, odată, nişte ciobani, ca să treacă oile cu miei mici la păscut, au astupat izvorul cu lînă şi ceară. La soroc însă, cînd soarele-i în crucea amiezii, apa răzbeşte prin astupuş şi năboieşte afară, chiar de-i secetă, şi curge aşa zece zile, pînă la miezul nopţii, cînd cîntă cocoşii. Atunci, dintr-o dată, piere şi rămîne doar un firicel de şipot. De asta-i zic Fîntîna Soarelui. Anul izbucnirii este an de multe şi neobişnuite întîmplări. Pruncul născut în zilele cînd curge izvorul se scaldă în apa norocului, răsfăţat de ursitoare.

Şi iată, la 3 mai, leat 1570 de la spăşenia lumii, în Măldăreşti e zarvă mare : a năboit Fîntîna Soarelui cu trei ani mai devreme.

— Ce bine ne mai aşteaptă ? oftează rumânii de pe pămînturile paharnicului Nan Maldăr. Moşiile ni s-au luat, slobozenia aşijderea. Ni-i şi ruşine să ne mai bucurăm de naşterea copiilor noştri : naştem robi, vite de muncă, nu oameni.

Se bucură, în schimb, stăpînii din culă : curînd jupîneasa Anca a lui Nan paharnicul va să nască prunc.

— Dacă în Fîntîna Soarelui apa curge gîrlă belşugată, înseamnă că feciorul fi-va viteaz ca Făt-frumos şi înţolit cu de toate, ca voievodul Noroc.

Ci zilele treceau, Fîntîna Soarelui curgea şi Anca nu mai năştea.

— Dacă scapi astă revărsare de belşug, geaba-l mai faci ! scîncesc babele vrăjitoare.

În a zecea zi nici un semn de facere nu se ivea. Dar napristan, strigăt de spaimă :

— Dau tătarii !... Vin căpcăunii !...

Boierii şi slujitorii zăvorîră, cît ai clipi, porţile culei. Ieşiră pe metereze. Urcară în foişoare, gata de apărare. În beci, boieroaicele tremurau ca puicuţele pîndite de dihori. Uneori, robi care ştiau că boierii cu întinse moşii şi cu mii de rumâni, au mulţi galbeni în sipete, iar jupînile — giuvaericale în lăcriţe de abanos, călăuzeau cetele de prădalnici. Dar, în acea zi, un neguţător grec, pe nume Ţicalidi, a îndreptat tătarii spre cula Măldărescului : vînduse un diamant scump jupînesei Anca şi acum îl voia înapoi.

Atacul pîlcului de tătari iscă mult horobor în jurul culei. Totuşi Nan Maldăr a ieşit biruitor. Dar, coborînd în ascunzătoarea din beci, auzi orăcăit de prunc : în zurbava bătăliei, jupîneasa foarte s-a speriat şi-a lepădat fătul. Bătrîna vrăcioaie a culei l-a muiat repede în Fîntîna Soarelui, iar tatăl i-a pus nume : Tudor. Şi l-a menit să fie neîndurat duşman al tătarilor. Fapt neobişnuit : Fîntîna Soarelui a curs în acel an treisprezece zile, în loc de zece.

De-o vreme, în casa lui Ion Norocea s-a înscăunat un soi de trufie, îmbinată cu nemăsurată dorință de proslăvire. Dibaci la treburi obștești, la negoț, la dregătorii, Ion s-a ridicat, din mic boiernaș piteștean, la rangul de om de încredere la curtea lui Mircea-vodă Ciobanul. Atîta faimă a cîștigat încît a luat de soție pe domnița Stana, odrasla voievodului și-a doamnei Chiajna. Se putea deci lăuda că, prin sîngele lui Mircea, e înrudit cu Basarabii, iar prin doamna Chiajna — cu Mușatinii.

— Dacă am fecior, îl fac domn peste toate țările române ! zicea adesea.

Ci, la moartea neașteptată a lui Mircea-vodă, s-a izvodit mare prigoană în țară. Norocea se temea de răzbunarea boierilor batjocoriți de Ciobanul. Drept aceea a cercat adăpost în Transilvania. Aici a aflat găzduire la domnița Zamfira, fiica lui Moise-vodă, fostă soție a lui Ștefan Chisăr. Bogată, iubită de nobilii transilvani, stăpînă pe multe moșii și sate din Țara Hațegului, Zamfira a ctitorit biserica din Prislop, întemeiată de Nicodim călugărul, și cea de la Dănsuș, zidite din pietrele luate dintr-o străveche zidire romană. În casa ei din Sibiu, se întîlnesc pribegii munteni, cu cei moldoveni și cu neaoși transilvani. Unii vin de acasă cu însemnate averi, gîndind să năimească oști și să alunge domniile neprietene. Dar neînțelegîndu-se între dînșii, se mulțumesc adesea să piardă banii în chefuri și dezmăț. Unii mai cumpără case și moșii. De pildă, Danciu armașul și Radu postelnicul cumpărat-au moșia Tălmaci de lîngă Sibiu. Printre nobilii transilvani om de casă al Zamfirei se află și Gaspar Barciai, român de obîrșie : înalt, voinic, cu mustață bălaie, ochii albaștri, harnic poftitor de mărire. Neîmplinirea ambițiilor, traiul rău din casă, dragostea neîmpărtășită pentru Zamfira, l-au făcut muieratic foarte și ticălosit de beție : cearcă să-și spele, cu bardace de Tîrnave, acreala năduful și durerile înfrîngerilor.

Întîlnindu-l în sat la Benic, Ion Norocea l-a poftit pe Barciai la un pocal de vin. I-a ascultat căinarea despre traiul prost cu unguroaica. I-a lăudat-o foarte pe Zamfira. Și-a încălzit inima la focul prieteniei cu Norocea, la mirozna vinului vechi și la dulceața graiului românesc.

— Fericite acele vremuri, cînd fost-am și eu ostaș vrednic și român. Oftez și mă tîngui c-am trecut la papistași : nici un folos n-am avut, fără numai o muiere rea și patima beției în care am căzut. Unii dintre români, ca Banffy, Kendeffy, Dragfy adică Ban, Cîndea, Drag au nimerit-o. Cei mai vestiți ajuns-au Corvinești : Iancu de la Hunedoara și riga Matei. Au făcut mare faimă țării ungurești. Pe cînd eu... eu beau ! Știi ? vînd moșia Cetea, cu iobagii ! O dau unui român, cu toate c-am primit-o de zestre, sub blăstăm să n-o vînd decît unui ungur. Ți-o dau ție, pe băutură !

— Ți-aș cumpăra-o, se îngăimă Norocea. Dar eu sînt om venetic aici în Transilvania. Azi-mîine, nădăjduiesc a mă întoarce în țară.

— O vînd cu înscris că-ți întorn banii, dacă treci munții înapoi. Cum mă povățuiește Vasiu Oțoi, sluga mea : „Vinde-o, stăpîne, că nu poate fi blăstăm mai mare, să trăiești în casă cum și cu cine trăiești".

Și chiar în acea seară Barciai primi de la Ion Norocea o mie șase sute de florini și un lanț de aur, în preț de o mie trei sute de florini, pentru tot hotarul Cetea și iobagii. A ținut fericirea vînzătorului cinci zile, cît a fost beat. În a șasea, trezit sub cumplitele ocări și sudalme ale rudelor, l-a cuprins părerea de rău.

Cînd Vasiu Oțoi a vestit satul c-a intrat la alt stăpîn, oamenii s-au îngrijorat : o fi bun ? o fi rău ? Ion Norocea a știut de la început să se arate mărinimos și să cîștige inima iobagilor.

— Avem stăpîn un român ! se lăudau ei în satele vecine.

Întîlnind-o pe fosta stăpînă au îndrăznit să-i cînte în veliglas : „Sub nemeși nu-i nici pită, nu-i nici vin, ci numai amar și chin".

— Chiar de va trebui să umplu șura asta cu bani ca să-l satur pe valah, le-a strigat doamna Tereza Barciai, fierbînd, tot vă voi lua înapoi, să vă storc ca-n teascul de oloi.

Peste o lună, Ion Norocea a cumpărat și Geoagiul de sus. Iar acum, în mai 1570, la cununia Zamfirei cu nemeșul Stanislav Niezovski, în cetatea din Spring, lîngă Sebeș, se înfățișează ca un nemeș. Jupîneasa Stana așteaptă so-

roc de naștere — al treilea prunc. S-a cam zdruncinat pe drum și-a prins s-o cam doară mijlocul. Fătul i-a săltat în pîntece, cu neastîmpăr, simțindu-se parcă și el nuntaș.

Sărbătoarea nunții se desfășura după datină.

Vremea — frumoasă, primăvăratică. Din trăsura cu roți argintate, cu poclituri din atlaz și catifea, trasă de patru cai albi cu hamuri aurite, coborau strălucitori, mirii. Zamfira îmbrăcase rochie albă de taftă, se-mpodobise cu un colier de perle în șase șiraguri, cu diamante și copci de aur, cu inele și brățări cum n-avea nici regina Spaniei. Arăta foarte tînără, deși avea treizeci de ani și se mărita a doua oară. Stanislav, voinic și mîndru, purta vestă florentină, cu nasturi de argint, spadă aurită, două lanțuri de aur la gît, cu găitane și o salbă venețiană, prețuind cît trei moșii.

Nuntașii au venit de la biserică în optsprezece trăsuri, care mai de care mai mîndră.

Așa s-a strîns la nunta din Spring mulțime de boieri români din Transilvania, Moldova și Țara Românească. Unii credincioși Chiajnei. Alții, lui Mihnea-vodă. Mulți învrăjbiți între dînșii. Unii, de hatîrul gazdei, se prefac a uita dușmăniile cele vechi. Alții își întorc spatele cu neascunsă mînie.

Printre nuntași se află și călugărul Ion, starețul de la Prislop. Laudă, cît îl cuprind cuvintele, mirele și mireasa ; i-au dăruit un florin și treizeci de dinari să cumpere pentru biserică un *Liturghier* și o *Psaltire*, tipărite de diaconul Coresi anul acesta, în limba română.

— Că acum toate neamurile se silesc să audă cuvîntul lui Dumnezeu în graiul lor.

Prea bune mîncărurile, prea din belșug vinul cel cu duh vesel. Bogățiile din jur încîntă și tuturor li se moaie cerbicia, inimile se încălzesc, iar glasurile se dedau la cîntece, înălțătoare de cuget. Cu îndemînare și farmec firesc, domnița Zamfira a arătat nuntașilor panopliile de pe pereți : coifuri de argint și hangere în teacă de aur, cu mînere de sidef. Pe mese — solnițe, cești, tipsii mari și cupe de argint și de aur lucrate de meșterii cei mari din cetatea Florenței. În cutioare căptușite cu catifea neagră, verde ori vișinie — douăsprezece inele de aur, patru rubine cît oul de vrabie, patru safire, un inel cu turchiz

mare, ameţitor de frumos, altul cu smarald şi altul de aur cu pecetea casei. În multe odăi ale casei, oaspeţii au admirat fote roşii şi albastre cu brîie late de argint, scufii cu pene de struţ, lanţuri de aur găitănit, şorţuri bătute în fluturaşi de pietre scumpe, o pernă mare, lată, tivită cu şiraguri de mărgăritare, după moda din Ţara Românească, şi perdele de pat din matasă, subţire ca pînza de paing. În sfîrşit, iubitorii de cai au pătruns în chilerul unde se aflau căpestre de curea şi de mătase bătută în ţinte de argint, frîie din piele albă de chit, aurite, argintate şi împodobite cu pietre scumpe. Pe Radu armaşul Buzescu şi pe Ion Norocea i-a dus şi le-a arătat, într-o ladă de fier mare, cu încuietori ferecate ca de cetate şi căptuşită cu postav de Flandra, drugi şi turte mari de aur.

— Bogăţii, să cumperi o împărăţie ! exclamă Norocea.

— Dacă vă împăcaţi, dragii mei, găsiţi aici ajutorul de care aveţi nevoie, ca să puneţi domnitorul care să vă fie pe plac.

Cîteva clipe cei doi boieri se uită unul la altul. Se luptă din priviri, din zorul răsuflărilor, din zvîcnetul inimilor. Şi, dintr-o dată, fără să ştie cum şi de ce, se trezesc îmbrăţişîndu-se strîns, duşmănos de strîns.

— Frate Ioane !

— Frate Radule ! Să nu ne mai amărîm surghiunul cu sfada dintre noi.

Inima lui Radu Buzescu s-a cutremurat şi s-a muiat într-atît, încît a făcut lucru negîndit : a scos din chimir diamantul Basarabilor, l-a arătat Zamfirei şi lui Ion Norocea, grăind :

— Pentru astă giuvaerică mă urmăreşte vodă şi vrea să-mi ia capul. O am de la vornicul Socol. O încredinţez măriei-tale, doamnă Zamfira, spre păstrare. Ştim numai noi trei. S-o folosim numai şi numai spre binele ţării. Jurăm !

— Jurăm !

Boierii nuntaşi simţeau că doamna Zamfira e gata să le ajute întoarcerea în ţară. Şi asta sporea mult veselia şi cheful. Totuşi, îndată după masa cea mare, cînd numărul sporit al cupelor şi al bardacelor vad făcutu-şi-au pe gîtlejuri, cînd inimile s-au aprins, şi minţile s-au aburit, au izbucnit şi cîteva certuri. Dar zîmbetul cald al Zam-

firei și vorba sfătoasă a călugărului Ion de la Prislop au adus repede împăcarea. Mai ales că la porțile casei izbucnesc zgomote, strigăte și zăngănit de arme ; lovește un pîlc tătăresc. Unii nuntași se ascund. Alții trag armele și încep harțagul cu atacatorii. În frunte — Radu Buzescu și Ion Norocea. Lupta la ziduri durează mai bine de un ceas. În estimp, pe o poartă dosnică, cîțiva dintre nuntașii bătrîni au scos femeile și le-au adăpostit în altă parte. În frigurile spaimei, pe jupîneasa Stana o cuprind durerile facerii. Aleargă, totuși, încă vreo jumătate de ceas, pînă la coliba unui iobag.

— Face, tu !... Se minunează nevasta țăranului, văzînd cum se trudește boieroaica, nădușită, galbenă, deznădăjduită. Nu te speria, jupînească. Te moșesc eu. Stai numa așa, cu picioarele răscrăcărate și-ndoite. Așa !... Și strigă ! Răcnește tare, cît mai tare... Mai tare ! Așa ! Fugi de-aici, omule, că nu-i priveliște pentru tine. Ce, crezi că la boieroaice-i altfel ca la mine ?... Așa ! Iese, tu, nu fie de deochi... Iese !...

Cînd ajung nuntașii la coliba țăranului, jupîneasa Stana ținea la sîn o fetiță cît un pumn, învelită într-o bucată de mătasă roz, sfîșiată din rochia de nuntașă. Ion Norocea, ușor rănit în luptă, o cinstește pe moașă cu rachiu îndulcit cu miere, după obicei țărănesc.

— Cum te numești, femeie ? o întrebă, ștergîndu-și fața de sînge.

— Păi, Velica mă cheamă. Cînd eram tînără îmi ziceau Mîndruța.

— Așa să se numească și fiica noastră : Velica-Mîndruța ! a hotărît Stana, cu buzele arse de durere.

Întîmplările astea au schimbat cu totul cursul nunții. Toți boierii pribegi s-au înfrățit în lupta cu răufăcătorii. Printre cei prinși, alături de tătarii prădalnici, îl aflară și pe Gaspar Barciai.

— Cum ? Nu ți-i rușine să te-nhăitezi cu tîlharii ? îl întrebă Buzescu. Te crestez cu vîrful spadei să mă ții minte.

— Ce ? Condotierii italieni nu luptă pentru bani, în slujba celor care plătesc mai bine ?

— Ci tu nu ești nici Sforza, nici Bartolomeo Colleoni.

— Nu-s. M-a plătit prost Alexandru-vodă în Țara Românească. El a trimis tătarii.

— Dar nici treabă bună n-ai făcut.

— Nici. Drept aceea nu mă mai judeca, ci dă-mi ceva de băut.

Bucuroși c-au scăpat numai c-o spaimă, nuntașii s-au dedat iar petrecerii, închinînd în sănătatea mirilor și pentru împăcarea dintre pribegi. Zamfira se află mereu printre oaspeți, veghind să nu se încaiere din vreo nouă pricină de sfadă.

— De ce ești mîhnit, Ioane ?

— Aș fi vrut fecior, doamnă Zamfira, și-a venit o... Velica-Mîndruța, puțintea cît un pisoi.

— Se naște un băiat ? rîd și cheutorile casei, tîlcuiește boierul moldovean Grigore Crimca, clipind din ochi și zîmbind melancolic. Se naște o fată ? plîng și pietrele.

Boierii fac haz de spusele moldoveanului, iar Radu armașul Buzescu ia o cupă și picură stropi de vin pe la colțuri, să potoale jalea lui Norocea.

Simțind părerea de rău pentru vorbele spuse, Crimca își netezește barba deasă, aspră, se ridică în picioare cu pocalul plin și, cu glas înalt, puternic, închină :

— Ceastă copilă să fie : mintoasă și frumoasă, norocoasă, voioasă și drăgăstoasă ; să fie la vreme potrivită mamă și totdeauna, de toți, luată-n samă !

— Jupîn Norocea, încălzește Radu armașul, rogu-te primește-mă să-i fiu naș.

— Bucuros ! Încuviințează logofătul Norocea, îndreptîndu-se cu pocalul plin spre Radu. Să trăiești, cumetre !

Toți închinară, veseli și bucuroși că nunta-i cu botez.

— Velica-Mîndruța, cuvîntează doamna Zamfira, îngerul păcii între frați ! Așa să-i însemni numele pe *Ceaslovul* ce-l voi dărui mîine mănăstirii Prislop, părinte Ioane, întru sănătatea și norocul acestei prunce.

După asta, mai ales nuntașele s-au grăbit să vadă prunca și lehuza.

— Să-i fac un benchi negru în frunte, să n-o deoache careva, a cerut învoire Zamfira.

Mîndruța era, în fapt, urîtă, pipernicită, cu pielea roșie ca racul, cu părul rar și mic, cu ochii umflați și urduroși, cu gura mare și parcă strîmbă.

— Prunc zămislit în pribegie și născut din spaimă, suspină Stana. N-are nimeni ce deochia la dînsa ; urîțenia nu se deoache, doamnă Zamfira.

Dar Grigore Crimca, vădindu-se cunoscător al zodiacului, s-a împotrivit, cu vorba-i molcomă, așezată, de moldovean cuminte :

— Nuntași și cumetri, aflați că zodia Gemenilor aduce femei blînde și înțelepte, frumoase, ca Ileana Cosînzeana aidoma. Iar dacă s-a tîmplat să se nască într-o colibă, stăpînă peste multe va ajunge. Chiar doamnă. Și cum a ținut-o în brațe o mireasă, zic că fi-va libovnică foarte. Bine-i ca moașa să-i arunce scăldătoarea în umbra nucilor, să crească muiere cu draci, spre bucuria, patima dar și suferința voinicilor.

În dimineața aceea de florar, soarele răsărea strălucminînd și nesfîrșitul larg al lumii și fiecare măruntă și roză floare de măr. Pe cerdac, în brațele miresei, Velica-pruncă, în crijmă de mătasă roză, cearcă să surîdă luminii, primăverii, cerului albastru. Dar nu izbutește decît un scîncet amar și jalnic.

În acei ani, țăranii din Căluiu, din Cepturoaia, din Trestioara, din Loloești și din multe alte sate, nemaiputînd plăti birurile, s-au vîndut boierilor ; au devenit rumâni sau iobagi.

— Boierii ajuns-au sarea pămîntului, constată Firea Gărgăun ; au cule întărite ca niște cetăți. Au arme și cete armate. Pe noi toți ne storc și ne sug : boierii și călugării, dregătorii și domnii, turcii și tătarii. Rămas-am doar pielea, ciolanele și nemernicia.

— Toți ne cer munci și corvezi, urmă moș Dan din Trestioara, învîrtind rîșnița, să zdrobească o codină de grîu, în făină.

— Răi sînt domnii și boierii care poftesc binele nostru, al nevoiașilor, se jăluia Oprea din Cordun, bărbat la treizeci de ani, dar îmbătrînit de muncă grea, stearpă în bucurii. Trăind în primejdia pierderii capului, boierii schimbatu-s-au în lupi hrăpitori. Strîng averi de mamon, să aibă în pribegii sau să-și plătească zilele, ori de cîte ori se află în vreo cumpănă.

— Tot fiindcă-şi tem zilele, boierii se destrăbălează. Zic : toate ale lumii trecătoare sînt. Cine nu se zoreşte a le gusta, moare păgubaş.

Voica, nepoata, îşi aşează broboada de in, şi-şi ajută bunicul să învîrtească rîşniţa. Semn c-a înţeles vorbirea bărbaţilor îngînă încetişor :

— ...Cîntă, cîntă gură mîndră, nu căta că eşti flămîndă...

Dintre pietrele rîşniţei se ridică nouraş de făină călduţ şi plăcut mirositor. Oamenii îl adulmecă înghiţind în sec.

— Nu se cuvine să ne lăsăm doborîţi în ticăloşie. Alte noroade nu îndură cu atîta mucedă nepăsare, ca noi. Aţi auzit de Novac ? Potopeşte ienicerii şi spahiii trimişi să-l răpună. Are în juru-i mulţi viteji, haiduci.

— Calcă pe urmele lui Castriota-Scanderbeg sau Iancu Corvin de la Hunedoara. De răul jafului turcesc şi al jugului boieresc mulţi români din Banat şi Mehedinţi fug la dînsul.

Vorbesc apoi despre împrumuturile pe care boierii le dau sătenilor pentru plata birului, pe care tot ei îl încasează. Că nu mai ştiu oamenii dacă au de-a face cu vistierii ori cu cămătarii. Dijma-i tot mai mare. Birurile tot mai grele. Zilele de robotă tot mai numeroase. Nu le mai poate împlini omul, ori cît de vrednic ar fi. Şi dacă nu le împlineşte, urmează bătaia la butuc. Apoi boierii cumpără pămîntul, fie gramadă, fie bucată cu bucată, fie locurile goale, fie cu sate cu tot. Aşa ajung stăpîni, cu hrisov, pe pămînt şi pe oameni. Mulţi ţărani se judecă, dar... Acum cinci ani, moşnenii din Coşodia şi din Trestioara s-au înfăţişat divanului cel mare cu pîră şi jăluire că boierul Ivan din Rudeni le-a luat moşiile cu împresurare şi silnicie, făcîndu-i rumâni legaţi de glie. Judecînd, vodă şi divanul au poruncit să se scrie în hrisov că dacă n-au plătit birurile şi dările, iar boierul a plătit în locul lor, înseamnă că ţăranii s-au vîndut rumâni „de bună voie şi nesiliţi de nimeni". Peste doi ani au cerut a doua judecată. Au adus doisprezece boieri care au jurat că moşnenii au plătit toate dările lor, iar nu Ivan din Rudeni. Vodă le-a dat dreptate. Ci boierii, şi mai ales Dobromir banul, cumnatul lui Ivan, au făcut lege peste

lege, aducînd douăzeci și patru de jurători. Și i-au rămas pe moșneni. Că, de fapt, pămînturile și satele le împre sura Dobromir banul. Pe cumnatu-su, pe Ivan din Ruda, zis Rudeanu, îl amesteca numai de formă, ca să nu zică boierii că el, banul, acaparează toată Oltenia.

— „Nu-i dreaptă judecată !“ am strigat din răsputeri, povestește moș Dan din Trestioara. Auzind, foarte s-au mîniat boierii divaniți și s-au înhăitat spre noi, ca lupii cînd lovesc tîrla. Au scris în hrisov : „să-i bată pre dînșii foarte rău“. Și pentru că eu m-am împotrivit și am răcnit mai tare, am suduit de dumnezei toate numele asupritorilor, de, ca omul la mînie ! străjile m-au înșfăcat de grumaz și m-au tîrît în fața lui Alexandru-vodă. Văzîndu-mă eu față cu un obraz așa de nalt, am cercat să-i înduplec inima cu rugă fierbinte și cu amară lăcrămare. Ci el, procletul — că altfel nu i-oi zice — s-a lepădat furiei, și-a uitat rangul, și însuși m-a bătut cu o sută de toiege. Vînăt de mînie, gîfiind ca un taur după ce a gonit o sută de vaci, dădea vodă în mine cum dă gospodarul în grămada de fasole, la despăstăiat. O vreme am suduit. Pe urmă m-am împietrit în durere, am încleștat fălcile, am tăcut și am răbdat. Eu am răbdat, iară el, măria-sa, m-a lovit ca un smintit. Nu s-a uitat că-s bătrîn și c-aș fi putut da ortul popii sub lovituri. Nu m-am stăpînit și-am zis : „Nu uita, măria-ta, că ești capul țării și nu se cuvine să bați un biet țăran. Adică să faci treabă de călău.“ L-am auzit poruncind printre gîfîieli : „Să i se ia și oala din vatră !.. Să fie rob lui Dobromir banul ! El și feciorii feciorilor lui, în vecii vecilor... Să-i piară pofta de răzmeriță...“ De-atunci dobîndit-am poreclă : Dan din Trestioara, „cel bătut de vodă însuși“, parc-ar zice : cel botezat sau cununat de măria-sa. Pe toți ceilalți coșodeni, trestioreni, loloiești, născocind c-ar fi umblat cu viclenie să nu plătească birul și să scape de rumânie, i-au scos cu rea rușine din divan, i-au dezbrăcat, iară slujitori domnești i-au purtat pe uliți goi ca napul. Mai mare jalea, ocara, rîsul și osînda. După asemenea rușinoasă petrecanie, i-a întors la curtea domnească. Aici, diacul, le-a scris hrisoave, iar divanul i-a pus să jure, cu blăstăm și afurisenie, pe sfînta *Evanghelie*, să aibă parte ca Iuda Iscariotul și ca Arie de vor

mai umbla cu pîri și jăluri, cercînd să strice judecata și cartea domnească încuviințată de divan și pecetluită. Și ne-am încrîncenat foarte cînd pus-am ticăloasele noastre degete, iscălitură pe hrisov. Drept vă spun : întru acel ceas, otrăviți de izul nedreptății, oftam, suspinam și ne tînguiam, parcă Scaraoschi ăl mare ne-ar fi muiat în smoală clocotită. Pecetluiți în nemernicie cu singure degetele noastre, încîrligane-vom de foame și vom pieri mișei și robi. Pe cale, la întoarcere, Aldea s-a spînzurat cu brîul de un tei, la marginea drumului, nu departe de Pitești. Nistor și Drăghici au trecut Dunărea la haiducii lui Novac. Ceilalți, ajungînd acasă în sate și povestind cele întîmplate la divan, iscat-au răzmeriță în Coșodia și în Corbi. Eu i-am povățuit la asta, zicînd : „De azi înainte nu mai avem nici case, nici boi, nici oi, nici orătănii, nici pămînt. Sălășui-vom în bordeie de lut, ca sobolii ; bordeie cu ieșire tainică, să ne putem strecura cînd ne vînează vistiernicii." Au lovit oamenii curtea bolovănită a lui Dobromir banul. Dar nimica n-au dobîndit. Că slujitorii boierești repede i-au înfrînt. Pe treisprezece i-au prins, i-au dus în locuri depărtate și pustii unde li s-a pierdut urma și numele. Poate i-au spînzurat.

— Ah, boierii ! sudui un flăcăiandru. Mai bine-i căsăpea Mircea-vodă Ciobanul pe toți. Pe toți !

Peste patru zile, la sfatul lui Lupu Fugușel, s-au sculat satele Corbi și Obidiți, dar nu la răzmeriță, ca trestiorenii. Toate sufletele, de la pruncul de țîță la moșneagul în cîrji, purces-au spre răsărit, lung și jalnic alai, cîntînd tropare tînguitoare ca la înmormîntare. Merseră toată ziua și toată noaptea, luminîndu-și calea cu făclii de rășină. Poposiră pe malul Oltului, în fața ostrovului Călimănești. Cîțiva au trecut cu pluta, la schit, și au rugat pe călugări să le facă maslu de mare și grea afurisenie împotriva neamului Rudenilor și îndeosebi a lui Dobromir banul și a lui Ivan, cumnatu-su.

— Nu putem, s-au temut călugării. E mare ban și ne belește cum i-i voia. Iar Ivan e om învățat, credincios, plăcut lui Dumnezeu și cu priință norodului.

Auzind, unii s-au îngăimat. Ci Lupu Fugușel s-a rocoșit :

— O fi, dară noi nu mai putem îndura răul și nevoia. Așa că vă rugăm, cuvioșilor și părinților, să-i afurisiți pe Dobromir banul și pe Ivan din Ruda pînă la al noulea neam.

— Nu putem ! s-au împotrivit mai avan călugării.

— Ori îi afurisiți ori vă muiem cu capul în Olt, bărboșilor și trîntorilor, că nu urmați cuvîntul *Evangheliei,* care zice să mîngîiați pre cei asupriți, ci numai pre cei mari și bogați îi slujiți ! a răcnit Lupu Fugușel.

— Blăstemați-l, ori dăm foc schitului ! Și pe voi vă prăjim în flăcări ! luară îndemn și strigară toți, de tremura poarta schitului.

Înfricoșați, călugării au cetit slujbele cerute. În tot cuprinsul schitului, în tot ostrovul și mai cu samă dincolo, pe malul oltean, norodul sta în genunchi, scîncea rugi înlăcrimate și împroșca afurisenii. Așa, la mijirea torțelor de rășină ori a feștilelor de ceară, înfipte în pămînt, s-au rugat și-au blestemat pînă la miezul nopții. Iar cînd slujba afuriseniei s-a sfîrșit și călugării, scuturînd cădelnițele și sunînd clopotele, au cîntat *Aleluia,* atunci norodul tot a stins făcliile și feștilele în unda Oltului, cum este legea blăstămului. În întunericul acela, ca păcura și ca păcatul, mulțimea a strigat iară cu glas înalt, încă și mai înfricoșat și groaznic făcutu-le-au blestem :

— Afurisit fie jupîn Dobromir banul și Ivan din Ruda cu tot neamul lor ! Afurisit ! Afurisit ! De o mie de ori afurisit !... Pre oameni ca aceia să-i bată Dumnezeu și în trup și în suflet. Să le vie capcana care n-o știu și-n-tr-aceea capcană să cază. Să le fie curtea pustie, iar în lăcașul lor să lăcuiască doar cucuvăile și șobolanii. Să se șteargă numele lor den cărțile vieții. Să nu se scrie cu drepții. Să puie Dumnezeu pre păcătosul asupra lor și diavolul să stea de-a dreapta lor, cînd se vor judeca să iasă osîndiți și rugăciunea lor să fie întru păcat și să le fie zilele puține. Dregătoria să le-o ia altul. Să le fie feciorii rămași săraci și muierile văduve. Goniți să fie den casa lor. Datornicii să caute toate cîte sînt ale lor, să jăfuiască străinii osteneala lor. Vîntoasa să măture comîndul lor și să se pomenească cu strîmbii și cu strîmbătatea. Să gonească vrăjmașul sufletul lor, la iad, în matca focului. La sfîrșenie să se ia cu păgînii și la

ziua de-nfricoşată judecată să nu vază slava lui Dumnezeu. Foc, spuză, vînt şi vifor să le fie partea, împreună cu Iuda şi cu Ariia şi de trei ori anathima celor 318 sfinţi părinţi de la soborul Niheii. Ca făclia topească-se şi ca flacăra să se stingă toată casa şi toată seminţia Rudenilor. Afurisiţi fie toţi strîmbjurătorii! Afurisiţi! Afurisiţi!

Clocotit-a valea Călimăneştilor de tăria, de spaima, de groaza şi durerea strigătului. Răsunetul s-a furişat, huhurez, pe Olt în sus, dincolo de Cozia, încrîncenînd cugetele şi silind oamenii să cadă în genunchi, copleşiţi de cumplită înfricoşare.

Toţi aşteptau să afle minunea. Au aşteptat o zi, două, trei, o săptămînă, o lună. Şi nimica nu s-a întîmplat Rudenilor.

— Se vede că şi Dumnezeu e tot un fel de boier, a cîrtit Firea Gărgăun. Ne-a dat în sama Sfîntului Aşteaptă, singurul sfînt născut şi mucenicit pe pămîntul nostru. Aşteaptă deci, române, şi rabdă, închinîndu-te sfîntului tău proteguitor...

Chiar în ceasul cînd ţăranii afuriseau, pe malul Oltului la Ostrovul Călimăneştilor, jupîneasa Ana a lui Ivan din Rudeni a scos deznădăjduit ţipăt de durere, iar în poală i s-a ivit pruncă plăpîndă.

— Vrut-aş-fi fecior să-mi fie şi mitropolit să-l fac! a surîs tatăl, cu părere de rău.

— Feciori ai destui, să faci şi patriarhi, a suspinat jupîneasa Ana, umezindu-şi buzele arse de dureri.

Pînă în seară, o botezară Sima. Moaşa i-a legat un inel de aur într-un colţ de batistă albă :

— De va întîlni fecior frumos, să-l atingă, pe nevăzute cu ăst inel, ca să-i cadă dragă.

Totuşi, de-o vreme, Ivan Rudeanu — cum începeau să-i spună oamenii — se beteji de picioare. Stă mai mult în casă, între bucoavne, cu pana în călimări. Tăcut, domol, mereu gînditor, crede că ştiinţa cărţilor mai bine îndestulează decît mîncarea şi băutura. Ghiceşte vremea ; leagă şi dezleagă ploile. Iar de cîţiva ani adună, topeşte şi îmbină în hîrburi răşini, face făclii şi le cearcă apoi în apa iazului din coasta conacului. Vrea să născo-cească o torţă care nu se stinge în apă. Şi-a rînduit în podul culei o chilie unde lucrează tainic, zi şi noapte,

ca un vrăjitor. S-a zvonit chiar că umblă să facă aur din plumb și din alte metale proaste. Lumea toată îl știe om bun, milos, crezător nevoilor și nenorocirilor. Îl știe învățat. Poate cel mai mare învățat al țării. Și se miră cum ascultă de poruncile cumnatului său, Dobromir banul. Se pleacă aidoma nuielușei de alun sub voia lui. Deși îl îndeamnă numai la rele. Dintre feciori, Teodosie, Oprea și Ion îi seamănă : buni, blajini, înțelepți. Mai mult călugări decît boieri. Ceilalți mai mici, Stanciu, Chisar și Chirică s-au aruncat în partea unchiului Dobromir.

— Vrem să fim ostași, îi aude adesea rîvnind. Să ne batem și să strîngem averi.

Feleșagul feciorilor îl cam mîhnește pe Ivan Rudeanu.

— Domnia-ta ai pofti ca toți să fie cărturari și papă-lapte, îl mustră jupîneasa Ana ; eu îi vreau mai degrabă ca frate-meu, banul Dobromir ; hrăpitori de moșii, nu topitori de pietre și de plumb, ca să scoată pe dracul...

— E hapsîn și nelegiuit, cumnatu-meu. Din pricina lui ne-au blăstămat sătenii din Corbi și...

— Da ! Blăstămul mulțimii și al nemernicilor călugări din Ostrovul Călimănești s-a abătut asupra-ți, calicindu-te și smintindu-te, iar frate-meu a rămas cu bănia Craiovei și cu toate moșiile.

— Ce vrei să fac ?

— Ești învățat mare ! Fă ceva să nu s-abată blăstămul și asupra copilei noastre Sima.

— Născocesc, curînd, făclia ce nu se stinge în apă. Sap zece fîntîni și grijesc zece șipote la răscruce de drumuri.

— Ești cu atît mai nebun, cu cît nu-ți vezi prostia și nebunia.

Nici boierii nu-l țin pe Ivan din Ruda la vreo samă. Îl poreclesc „Sfîntul", cu înțeles de blegul. Și mai ales, Dobromir cumnatul îl batjocorește de cîte ori vine prilejul ; și din „sfîntul măscărici" nu-l mai scoate. Zice că-i smintit de multă citanie. Știe de-a rostul, la rînd, toți ovreii din arborele lui Ieseu, toată *Cartea Facerii* și toate *Evangheliile*. Cîntă în strană mai ceva ca un psalt. Stăruie, neostenit, ca slujba să se facă în limba română. Și pentru popii din satele lui copiază, cu mîna, zeci de

cărți. Îi place să facă fîntîni și să îngrijească izvoarele, pe care, de obicei le împodobește cu buduroaie și cu cruci de piatră, cu inscripții. Nu de mult, a spus lui Dobromir că nu pămîntul e în centrul lumii, ci soarele.

— De unde-ai mai născocit și năzbîtia asta ?

— Am citit-o în cartea lui Copernicus. Uite-o ici.

— Eu nu-mi bat capul cu lătinia și nici cu astrele. De ce nu vrei și tu, zănatecule, să primești o dregătorie, să vii la sfatul țării.

— Cumnate Dobromir, în casa mea de lucru m-apuc cînd răsare soarele, iar cînd apune mă las în brațele lui moș Ene. Beau apă din fîntîna ogrăzii mele și mă hrănesc cu roadele ogorului meu. Ce-mi trebuie măriri și dregătorii ? Să slujesc un domnitor, ca, peste un an, să vină altul și să-mi taie capul ?

— Dar boierii petrec pe socoteala ta și...

— Nu-mi pasă. Va să-mi deprind un fecior, pe Theodosie, în ritoricesc meșteșug pe latinie, și-atît.

Dobromir îl ocărăște, îl suduie ; dar lui tot nu-i pasă. Își pune scufie pe cap, papuci de pîslă în picioare, își înfundă gîtul în gulerul straiului de blăniță de iepure și se adîncește în cercetarea zodiacului.

— N-am să-ți mai calc pragul ! Cu jurămînt ! se-nfurie Dobromir, învinețindu-se ca porumbica, și iese tremurîndu-și șfichiul lung și sur al bărbii, bîțîindu-și nodul lui Adam, mare și ascuțit ca un rît de bursuc ascuns sub pielea subțire și încrețită, care-i îmbracă oasele ca o pînzătură boțită și făldurită în cele mai ciudate chipuri.

Vine însă Teodosie ; el, dintre feciori, s-arată cel mai înclinat spre învățătură și mai ascultător, mai cuminte și mai serios. Nu-și batjocorește părintele, cum fac ceilalți frați. Nu rîde de el și nu-l bîrfește, ci-l socoate înțelept și filozof.

— Să știi : de la Neagoe-vodă, se destăinuie Ivan Rudeanu către fiul său Teodosie, urgia muierilor ! Pe Mircea Ciobanul l-a condus Chiajna. Pe Alexandru-vodă — Ecaterina doamna. Amîndouă, femei avane. Boierii, toți, din răi ce-au fost încă mai răi s-au făcut. Disprețuiesc tot ce-i învățătură. Batjocoresc și scuipă pe cărtu-

rari, ca peste niște otrepe. Cugetul li-i numai circotă, pizmă și ură. Vicleni, hrăpăreți, lingușitori, fățarnici, fricoși și mișei — asta-s, toți. Toți ! Vezi-l pe cumnatul meu, Dobromir banul : cîine, inorog, chit care vrea să înghită totul. Dacă vei găsi un netrebnic mai mare și un lup mai turbat ca el, mă atîrn singur în ștreang. Și, în vremea asta osmanlîii ne-au încălecat și ne sugrumă. Numai la voi, cei tineri, mi-i nădejdea c-o să gospodăriți mai bine țara. Să-i ziditi case și biserici, sate și orașe. Boierii nu m-au ascultat, anțărț ; s-au umilit a merge la Țarigrad, să pupe milogi papucul sultanului.

— Și ce folos avură ?

— Zece-n lanțuri, să le scadă semeția. Cinci — în apa Bosforului, hrană la peștii cei mari. Ceilalți — osîndiți la catargă. Trudesc ca robi, că nu se cunoaște încă, născocirea mea — vîsla cu scripete. Domnitorului însă nu i s-a clintit nici un fir de păr din cap, deși săvîrșește avanii și batjocori neînchipuite.

— Ce facem, tată ?

— Luăm pilda stejarului. Împotriva urgiei nimica nu face, fără numai că-și împlîntă rădăcinile mai adînc și așteaptă vremea senină. Noi să tălmăcim cărți în grai românesc și să le scriem cu tiparul, cum face diaconul Coresi. Adicătelea să ne întărim cugetul și mintea. Zice apostolul Pavel în cartea cea către Corintieni, 14 capete : „mai bine este a grăi cinci cuvinte cu înțeles decît zece mii neînțelese, în limbă străină". Ori noi știm prea bine ; avem graiul nostru românesc, în care ne înțelegem și ne povățuim, de aici pînă la Hotin și la Sighet.

Mușat Bulborea turna apă dintr-o cofă și presura pietriș de cel mărunt ce se cheamă măzăriche, balegă de cal și cîțiva pumni de pleavă. Dumitra călca lutul pînă-l făcea moale ca aluatul. Tălpile rănite îi sîngerau la fiecare călcătură. Zeama de balegă o ustura parc-ar fi spîrcuit-o vîrfuri de custură ruginită. Plămădea și frămînta lut cu sînge. Era, totuși, fericită : va avea adăpost omenesc, pentru pruncul ce-l așteaptă să-l nască, aici pe moșia Izvarna, unde i-a așezat Maria Buzescu.

— Știi, Dumitro ? Moșia Izvarnei a luat-o Dobromir-banul.

— Cum, nu mai sîntem la jupîneasa Maria ?

— Nu. Am încăput pe mîna unui hapsîn. Zic însă că va să ne lase jupînului Ivan din Ruda, cumnatul banului.

— Mușat, amețesc, suspină Dumitra. Mă prinde sorocul, înainte de-a sfîrși bordeiul.

— Mdă, măi fimeie. Stai și te hodinește. Și-apoi ce-o vrea Domnul.

A doua zi în zori, punînd turta pe foi de nuc sub țest, Dumitra simți iar ameteală, de data asta mai mare. Se ridică cu greu ; o ardea mijlocul parc-ar fi fost plină cu jar. Se trase oleacă mai departe de foc, oftînd înăbușit sub vălmășag de dureri, de sfîșieri, de ruperi. Se așeză jos, istovită de istov, ceva cald, umed, vîscos i se prelinse printre coapse. Se lăsă pe spate și-și culese singură fătul de sub catrința aspră și murdară de lut uscat. Și cum Mușat era la conac, iar de vecini se rușina, trase pruncul spre sîn și-i tăie buricul cu dinții, grăbită, să nu-și dea cumva duhul, înainte de a-l desprinde cu totul de dînsa : „Să nu se scurgă moartea din mine în el"...

Așa a născut Dumitra lui Mușat Bolborea prunc, în ziua crucii, leat 1570, în marginea satului Izvarna. Și trecînd pe acolo, în acel minut, o femeie și auzind scîncet de plod, s-a apropiat :

— Nu jeli, nevastă, că-ți aduc eu apă și-l spăl... Ei, e fată... ptiu ! să nu se deoache !

În sat, popa a muiat-o în cristelniță în apa în care a botezat-o pe Sima jupînesei Ana Rudeanu. Le-a făcut, deci, surori de botez : Sima și Rada din Izvarna.

Peste măsură de slăbită, Dumitra n-avea ce-i da să sugă ; o hrănea cu lapte de capră și cu miez de bostan turcesc. Peste două săptămîni se înzdrăvenise într-atît încît sugea singură la țîțele caprei. Auzind de asta, jupîneasa Ana a chemat-o pe Dumitra la conac împreună cu capra, cu Rada și cu bostanii ei. Și din acea zi, și pe Sima a hrănit-o tot cu lapte de capră, îndulcit cu dovleac copt, să crească mai zdravănă.

Temîndu-se să nu li se stingă neamul, bărbații din stirpea Bathory au poruncit crăiesei Erzébet să curme îndeletnicirile petrecăreţe şi să nască prunc. Au închis-o cu soţul ei legiuit în foişorul cel mai înalt al cetăţii. Cînd a prins în pîntec sămînţă de plod, soţul, astrologul şi vraciul curţii au vestit ţara că Erzébet crăiasa va ferici-o cu un tînăr crai. Au ales, pentru naştere, clipa cea mai fericită : cînd Luceafărul de la miezul nopţii intră în constelaţia Ciobanului.

— Să fie viteaz, cel mai viteaz dintre crai, a suspinat Erzébet crăiasa. Dar, mai ales, să fie bărbat.

— Aşa va fi ! a garantat astrologul, iscodind cerul ca pe-o căldare cu năsturei de aur. Binevoieşte, măria-ta, a-l naşte acum. Acum !

Erzébet crăiasa n-a izbutit să nască la poruncă. Şi-apoi, îndată, nori groşi au acoperit stelele şi astrologul n-a mai putut vedea planeta Marte, care închipuie Dumnezeul războiului, dacă se îndrepta spre steaua zisă Fata Mare din constelaţia Horei sau spre alte părţi. Aşa că, în pofida atîtor precauţii, micul Sigismund s-a ivit pe lume într-o zodie cam încîlcită, cam tulbure. Micuţ şi vînăt, ca un mîţ leşinat, l-au luat moaşele şi doftoroaiele, în scame şi pelinci moi l-au învelit şi la sîn de doică româncă l-au alăptat. Oricum, neamul Bathory s-a salvat de la pieire, iar crăiasa Erzébet şi-a dobîndit iară libertatea de a petrece cum şi cu cine-i place.

Povestea abia începe

„Cîţiva nemernici boieri s-au sculat asupra capului domniei-mele, iar domnia-mea i-a omorît pe ei."

(Cronica.)

SULTANUL SELIM, PORECLIT BEŢIVANUL, OBIŞNUIA SĂ spună că, pentru el, „a pierde corăbii în luptă e ca şi cum bărbierul i-ar tăia cîteva fire de păr din barbă : cresc altele la loc, mai viguroase. Dar creştinii cînd sufăr o înfrîngere, e cum i s-ar fi tăiat dreapta : nu mai creşte la loc, în veci..." Drept aceea, ca să construiască noi corăbii, a cerut lui Alexandru-vodă, cu firman, o sută de mii de stînjeni de lemn tare de gorun, două sute de care de in şi cînepă pentru odgoane, douăzeci de mii de vîslaşi şi multe pungi cu galbeni. „Fiul meu, Alah m-a ajutat şi am învins şi am luat Ciprul, biruind pe necredincioşi. Dă deci acolo, în Ţara Românească, semne mari de bucurie şi arată şi ţării tale, de jur împrejur, cum am biruit." Îi poruncea de asemeni, să vină cu oaste de uscat „să luăm Corful, apoi să ne oştim la dulcea Veneţie, unde sînt multe postavuri şi camocate ; iar din Veneţia să mergem cu oaste la Roma. Aşa-ţi scriu, să te grăbeşti. Şi-ţi poruncesc să vii aşa cum îţi scriu..."

Dar peste un an, la 7 octombrie leat 1571, la Lepanto, două sute de corăbii ale Sfîntului Scaun, ale Veneţiei şi ale Spaniei, povăţuite de don Juan de Austria, fratele

craiului Filip al II-lea, și de Gianandrea Doria, bătură strașnic flota otomană, comandată de capudan-pașa Ali Muezinzade.

De la Mohacs, din 1526, otomanii se credeau neînfrînți pe uscat și pe mare. Dar la Lepanto creștinii au fost mai tari. Sau poate au avut mai mult noroc. Odgoanele răsucite din cînepă românească și, mai cu semă, mii de vîslași pieriț-au atunci în valurile Mării Ionice. Corful a rămas în mîna creștinilor.

Stareţul Prohor și-a povățuit ucenicii :

— Biruința asta, minune cerească, dovedește că ismailitenii pot fi învinși dacă creștinii se unesc. Acel tînăr don Juan a pus ţenchi înaintării otomane în Europa. Încă două-trei opintiri și-i azvîrlim peste Marmara. Trebuie să ne gătim și noi de luptă.

Nimic nu putea bucura pe cei trei Buzești mai mult ca aceste vești și asemenea povețe.

Mihail Cantacuzino, cel împodobit de turci cu poreclă de „Șaitan-oglu", adică fiul satanei, arendase acum șapte ani venitul sultanului din negoțul cu pește. De un an el făcea și cumpărătura de blănuri din Moscova. Printre ajutoare la acest negoț mănos și-a luat pe Mihalcea Caragea, de obîrșie aromân din Macedonia, deși copilărit în ostrovul Chios. S-a împrietenit cu alt neguțător tînăr, cu Iani, adică Ion, de loc din Ianina, și el aromân. Iani l-a ajutat pe Mihalcea să înceapă negoțul cu grîne, cu vite și pastramă. Au umblat mult prin lume, au cunoscut mulți oameni, au învățat limbi străine și au deprins vicleșia cea mai vicleană. Ci pentru că, osebire de Iani, între greci și între otomani nu se simțea de fel bine, acum opt ani Mihalcea și-a făcut baștină la Brăila între români. Încredințat că unde-i negustorie bună este și hoție multă, n-a pregetat să strîngă avere prin orice mijloc. Odată, aga turc, mai marele cetății Brăila, i-a cerut pastramă de berbec. Cum tocmai atunci n-avea asemenea marfă, i-a trimis pastramă de porc împănată cu usturoi, piper, și felurite alte mirodenii. „Spune mărităului agă că-i dintr-acel soi de berbec jugănit, făcut batal, tăiat la lună

plină și gătit după meșteșug născocit de bucătarul craiului Spaniei. Mă costă foarte scump taina acestui meșteșug. Dar am plătit numai să pot mulțumi pe măritul agă, știindu-l eu mare mîncător de pastramă de berbec." Aga a mirosit și i s-au umflat nările de plăcere. Gura i s-a umplut de apă. A gustat o felioară, apoi două, trei, patru... Și nu s-a oprit pînă n-a dat-o gata. „Nemaipomenit de bună !... Sfătuiesc pe toți mahomedanii din cetatea Brăilei să cumpere și să se-ndoape cu asemenea bunătate." Însuși hogea a mîncat, plăcîndu-i foarte. Iar Mihalcea nu mai prididea cu tăiatul porcilor și cu gătitul pastramei. Ținea la față o turmă de batali, să creadă turcii că de-acolo taie și, pe din dos, jertfea turme de rîmători, cîștigînd bune parale, că se dusese vestea pînă la Medgidia, la Silistra și chiar la Țarigrad despre gustul pastramei de batal și despre iscusința pastramagiului Mihalcea din Brăila cetate. Taina o cunoștea numai el și două ajutoare. Ci, într-o zi, unul din acele ajutoare, săvîrșind o poznă, Mihalcea nu și-a putut stăpîni mînia și l-a plesnit. Din răzbunare, cel bătut s-a dus drept la agă și i-a spus ce fel de pastramă vinde românul în cetatea Brăilei. Repede, aga a dat cumplită poruncă : „A cutezat să spurce neam ismailitean ? Să fie prins, nelegiuitul, și ucis în cazne'e cele mai grozave !" Porunca o auzi un grec, cunoscut lui Mihalcea. Era șchiop, pistruiat și cu păr roșu. Se numea Țicalidi și era încă tînăr : avea, ca și Mihalcea, doar treizeci de ani. Socotind că va primi bună răsplată, l-a înștiințat repede pe Mihalcea despre porunca agăi : „Fugi, că te belește" ! „Mă, șchiopule și pistruiatule, vrei să rîzi de mine ?" „Fugi !" „Nici nu mă gîndesc ! Eu vînd pastramă de batal"... Ienicerii l-au luat pe vinovat ca din oală. L-au dus pe malul Dunării să-i taie și să-l arunce hrană la pești. Dar tocmai cînd își numărau clipele de pe urmă, se ivi, ca din pămînt, același Țicalidi, cu pitac de la aga : „Amînați uciderea". Îl convinsese grecul cel șchiop și pistruiat că-i bine să întîrzie scurtarea capului pastramagiului, pînă se află și alți vinovați în săvîrșirea acelui nemaipomenit sacrilegiu. Îl judecară trei zile, dar Mihalcea n-a pîrît pe nimeni. Atît doar, l-a dat de gol pe pîrîtor și l-a făcut pe agă să-i taie capul, să nu mai aibă prilej a umbla cu fofîrlica.

Pozna lui Mihalcea cu pastrama de porc a făcut mare zarvă în cetatea Brăilei. Românii rîdeau cu hohote de ismailiteni : „Ați mîncat carne de porc ; deci, în veci de veci, n-o să mai vedeți raiul Profetului". Ienicerii se repezeau la ei să-i gîtuie. Pe uliți s-au iscat multe încăierări sîngeroase. Hogea l-a blăstămat pe Mihalcea, cu glas mare, în moschee și i-a strigat numele, cu hulă, din minaret, ca unui spurcat și nelegiuit dușman al *Coranului*. Și pentru că nu știa cum să mai domolească spaima musulmanilor, le-a dat povață și poruncă să-și clătească gurile cu apă sfințită de la Mecca și să postească post negru de sîmbătă pînă sîmbătă. Dar toate să le facă în mare taină, să nu cumva s-audă ulemalele și sultanul, că le taie capul, la toți. Aga își smulgea părul și barba și se jăluia și turba de mînie : „Cum m-am lăsat păcălit, prostit de-un ghiaur ?" Și, ațîțîndu-și mînia, poruncea : „Mai întîi să-l bateți, fără milostivire, cu vîna de bou, peste tot trupul. Apoi să-i dați o mie de toiege... Dar să nu-l omorîți. Să-l lăsați să se mai întremeze și-apoi să-l jupuiți de viu, în cinci zile, și în fiecare seară să-l tăvăliți prin sare bine măcinată. Cînd va muri în aste usturătoare chinuri, să-l faceți pastramă și să-i siliți părtașii la săvîrșirea nelegiuirii și rudele, pînă la al doisprezecelea neam, s-o mănînce..." Își freca mîinile și se simțea răcorit, cînd Mihalcea a leșinat după bătaia cu vîna de bou. Dar a doua zi, cînd să-l scoată pentru pedeapsa cu toiegele, ia-l de unde nu-i.

Țicalidi a îmbătat străjile, a mituit paznicul închisorii și poznașul s-a făcut nevăzut. Dar nu înainte de a fi iscălit hrisov prin care se lega, jurînd pe viața lui, că-l va ajuta pe Țicalidi în orice împrejurare și nimic, niciodată, să nu i se împotrivească, orice i-ar cere : „Jur că viața mea, pe care era gata s-o pierd dintr-o năzbîtie, aparține lui Țicalidi și numai lui, că el mi-a mîntuit-o".

Pentru că aga îl urmărea mereu, Mihalcea l-a convins pe Iani să-l pîrască marelui muftiu și padișahului însuși. Deși, de la înfrîngerea de la Lepanto, copleșit de mîhnire, Selim sultan nu mai băuse nici un strop de vin, nici nu mai zîmbise, acum a rîs cu hohote de șotia ghiaurului ; ba a cerut chiar vin, să-i fie veselia deplină. Apoi, după ce s-a îmbătat criță, a poruncit călăului să alerge la

Brăila și să taie capul agăi, pentru vina de a fi mîncat, ca un dobitoc și ca un neghiob, carne de lighioaie rîmătoare, spurcîndu-se și călcînd poruncile cele sfinte ale Profetului.

Scăpat de primejdie, Mihalcea s-a așezat, cîtăva vreme, în Cetatea de Floci, tîrgușor pe Dunăre, în sus de Brăila, în fața Hîrșovei, printre negustorii de lînă și brînzeturi.

Aici, în această mică așezare, a cunoscut-o pe Tudora, neobișnuit de frumoasă femeie, harnică, pricepută, dîrză și înțeleaptă. Deși foarte tînără — avea doar douăzeci și trei de ani cînd a întîlnit-o întîia oară — a închiriat și apoi a cumpărat hanul cetății. Trăia și se hrănea singură, mîndră, demnă. Nu atîrna de nimeni. Nu datora nimănui nimic. Cunoscînd-o, neguțătorul aromân Iani a zis către Mihalcea : „E cea mai frumoasă și mai iscusită racheriță din cîte se află sub soare". Naltă și mlădie, cu brațe puternice și gît de amforă, cu chip împrumutat parcă de la zeitățile de marmură ale vechii Elade, Tudora răspîndea în juru-i farmec și vrajă neînchipuite. Zăpăcea minții. Sîngera inimile. Ochii negri, mari, lucitori, mîngîiau și ardeau totodată. Nasul drept, obrajii trandafirii, gura mașcată și dulce în conturul cald al buzelor de jar, ispiteau spre nestăpînita patimă a sărutării și îmbrățișării. Iar cînd rîdea înșira colierul alb al dinților, mai lucitori ca perlele culese din Golful Persian. Părul, negru lucios, se ondula mirific, asemeni vălurilor în vînt și se resfira ca un abur negru, care, ciudat, nu-i întuneca chipul ci i-l lumina, ca o aureolă de raze în vîlvătaie. Muncea din zori pînă în miezul nopții. Ținea hangul tuturor chefliilor și beților poftitori de hîrjoană și de trup de muiere ; n-o speriau oricît de turbați ar fi fost : îi înfrunta, îi domolea sau îi îngheța cu privirea, și cu vorbă isteață îi dojenea. Și, dacă era nevoie, îi îmblînzea cu cîntecul ori îi cumințea cu palmele și cu pumnii, bărbătește. Totuși, pe Tudora o înzestra totdeauna o gingășie femeiească, feciorelnică. Într-o zi, Iani i-a spus : „Pentru că nu mă vrei ibovnic, te vreau eu, nepoată. Ești nepoată-mea cea fără de prihană." Și se lăuda către musafirii din rachierie : „E aromână, ca și mine". Ci Tudora rîdea : „Ai vrea domnia-ta, jupîn Iani, să fiu din

Ianina. Şi poate şi eu aş vrea, că acolo, în Macedonia, sînt oameni mîndri şi deştepţi. Numai că eu sînt mult mai de jos. Aşa de jos, că nici nu pot a spune."

Cum se întîmplă de obicei, vestea despre frumuseţea, înţelepciunea şi cumînţenia Tudorii s-a lăţit, repede, în toată ţara. Şi mulţi drumeţi şi negustori şi corăbieri şi-au abătut calea pe la hanul ei. Au peţit-o chiar feciori de negustori bogaţi, români, greci, saşi şi trei giuvaergii armeni. Ba şi feciori de boieri : unul chiar fratele mai mic al lui Dobromir banul, Pîrvu din Cărbuneşti. Dar Tudora n-a părăsit hanul : „L-am cumpărat cu banii mei şi nu-l las altuia în ruptul capului". S-a speriat doar atunci cînd a aflat că aga turc din cetatea Brăilei i-a pus gînd rău : s-o răpească pentru haremul lui ori al vreunui paşă. „Jupîn Iani, vinovat eşti de faima ce-am căpătat, aşa că, rogu-te, ajută-mă să fug şi să mă ascund de răul turcului..."

Dar iacă, după cum povestea Iani lui Mihalcea, într-o seară limpede de mai, rădvan domnesc cu cai focoşi şi slujitori în straie scumpe au poposit la hanul Tudorei.

Soarele apunea roşu în zarea portocalie. Dinspre baltă adia vînt cald, înmiresmat cu miros de mentă, de salcie, de ape putrede, de mătreaţa broaştei. Amurgul izvodea gînduri melancolice şi răscolea patimi de mult adormite.

După ce un slujitor înţepat şi fudul a cercetat hanul, din rădvan a coborît un bărbat înalt, palid la faţă, trist. Purta tunică scurtă, după moda Apusului, cu mîneci bufante, chiloţi scurţi şi ciorapi lungi, cenuşii, vădind că era om de rang mare. Părea mîhnit, urgisit şi îngreţoşat de viaţă. Şi-n adevăr aşa era. Fugise din Tîrgovişte cu inima pîrjolită. Întîmplările din urmă, numai de el cunoscute, îl sileau a se crede netrebnic, mai netrebnic ca un rob. Se ferea din faţa oamenilor. I se părea că toţi erau gata să rîdă de dînsul, ca de un măscărici. Îi venea să se arunce singur la cîini. Venise aici s-o curme cu toate şi cu totul. Voia să treacă drept un boier iubitor de singurătate. Gîndea hain : să urce singur în lotcă, să pornească la pescuit în bălţile Ialomiţei, să se piardă în hăţişul încurcat al apelor. Să se lase pradă lighioanelor spurcate şi să nu se mai întoarcă niciodată în lume.

Hangița l-a privit cu uimire și a îngenuncheat : „Nu-s vrednică, măria-ta, să-mi calci pragul"...

Deși îl otrăveau cele mai negre gînduri, oaspetele tresări totuși auzind glasul blînd, înfiorat și nespus de cald, de prietenos. Apoi chipul, vrăjitorul chip al Tudorii, i-a smuls un zîmbet fără voie : „Femeie, cît mă bucură multa-ți frumusețe"... „Roaba măriei-tale, acum și în veci"... „De unde mă cunoști ?" „Te-am văzut, măria-ta, astă toamnă la Tîrgoviște. Te plimbai prin fața bisericii Sfîntului Gheorghe, gînditor și trist ca acum..." În întîia clipă, Pătrașcu-Vodă — căci el era într-adevăr — a vrut să părăsească imediat hanul. Dar n-a putut. Nu-l lăsa vraja din ochii racheriței. Îl înlănțuia c-o dulce și de neînfrînt cătușă. A poruncit slujitorilor să ascundă rădvanul în șură și a zăbovit la han, singur, numai cu tînăra racheriță. I-a ascultat povestea vieții și și-a povestit-o pe-a lui... „Sînt voievod și domn. Lumea a prins să-mi zică Pătrașcu cel Bun. Dar nimeni, nimeni nu știe cît mă pizmuiesc și mă urăsc boierii, cît mă hulește doamna Voica și cît îmi dorește moartea vornicul Socol. După ce i-am dat prilej să-și strîngă avere și să-și cucerească oarecare faimă în război, acum pîndește să-mi răpească tronul, așa cum mi-a răpit doamna și m-a făcut de rîsul lumii..."

Vorbind cald, mîngîind blînd, racherița a pătruns în cugetul lui vodă, ca zefirul în livadă. S-a lipit ca un balsam de rănita inimă a lui vodă și l-a tămăduit de spaima și îngrețoșarea vieții, de gîndurile cele năsalnice și amare.

A plecat Pătrașcu-vodă a șaptea zi din hanul Tudorei, cu suflet întremat. În iulie a trimes slujitor de credință și-a adus-o mai aproape, la chinovia Coziei. Aici, în alinul liniștei de pe malul Oltului ori din Ostrovul Călimăneștilor au petrecut, în taină, pînă toamna tîrziu. De multe ori Tudora s-a îmbrăcat paj și l-a însoțit pe măria-sa la vînătoare, pînă departe în munții Făgărașului. De două ori și-au pus amîndoi strai de negustori și-au hălăduit, în voie, prin Sibiu, cumpărînd mărunțișuri și desfătîndu-se de tot ce vedeau. Și măcar că el avea peste cincizeci de ani, iar ea nu împlinise douăzeci și patru, n-au fost ființe mai fericite și mai topite una în alta,

sub harul cel istovitor de dulce al dragostei. Deşi răpit de mrejele dragostei, nici treburile ocîrmuirii nu le uita. A făcut bună rînduială în divan. A pus la popreală cîţiva boieri zurbagii. A strîns în chingi pe vornicul Socol şi pe Voica doamna. Aşa că domnia lui Pătraşcu-vodă urma să arate tihnită şi îmbelşugată. Arau oamenii şi secerau holde bogate; stupii umpleau prisăcile şi poienele, iar caşul se închega mai gras şi urda se lega mai dulce ca oricînd. Boierii purtau numai cămăşi de mătase, cu gulere de fir, dulmane de postav de Flandra, blăni de Moscova şi încingeau brîie cu paftale de aur şi argint, cu săbii ferecate şi bătute-n pietre scumpe. La butci înhămau cîte patru şi chiar opt armăsari, să fie cît mai măreţi. Dar oricît ar fi avut, tot nu arătau mulţumiţi. Şi cîrteau mai ales vînătorii scaunului domnesc. S-au aflat guri pizmăreţe care au spus doamnei Voica despre hodina şi petrecerea lui vodă la Cozia, înnegrind şi ponosind foarte cinstea frumoasei hangiţe, pentru că îndrăznise să aline pîrjolul şi să lumineze deznădejdile din inima măriei-sale. „Prea bine", a crîşcat doamna şi l-a chemat, repede, pe vornicul Socol în iatacul ei. Acolo, printre pătimaşe sărutări şi îmbrăţişări, au zămislit gînd ucigaş.

În 8 septembrie 1557, pe-o vreme de aur, Pătraşcu-vodă se plimba cu ibovnica pe malul Oltului, la vale de Cozia. Tudora arăta mai frumoasă ca oricînd, mai veselă şi mai şăgalnică, mai gingaşă şi mai drăgăstoasă decît cutezase voievodul să viseze vreodată. „Măria-ta, am a-ţi mărturisi ceva foarte însemnat." „Spune, Tudora." „Nu cutez..." „Cutează orice. Cere-mi să mi te fac soţie legiuită şi..." „Nu se poate, doamne. S-ar cutremura toate tronurile din lume, dacă o racheriţă ar îndrăzni să urce măcar o treaptă a unuia dintre ele..." „Cere-mi orice, orice!" „Nu cer nimic, mărite. Am ce-i mai de preţ pe lume; inima măriei-tale." „Tudora, în fericit ceas te-am întîlnit! Cere-mi!" „Nu cer, măria-ta, ci dărui." „Ce dar altul decît fiinţa ta, toată, şi sufletul tău m-ar mai putea ferici?" „Soarele-i în amiez şi teamă mi-i c-am să roşesc de modestia darului meu... Ci voi a-l destăinui în amurg, măria-ta..." „Bine, Tudora." „Dar să ştii, mărite-al meu ibovnic, că mult mă tem de doamna Voica." „Şi eu mă tem; soaţa asta legiuită — chin şi amar vieţii mele; iar

tu, alinarea durerilor, tu, bucuria trimisă de ceruri să îndulcească drojdia zilelor mele."

Ci oprindu-se la schitul din Ostrovul Călimăneştilor, un călugăr vraci a deschis cartea sorţii, a socotit stelele în crugul acelei înserări şi-a rostit, către Tudora, cu străluminare : „În pîntecele tău, femeie, s-a zămislit rod. Iară pruncul ce vei naşte va fi ursita întregului norod românesc." Tudora s-a lipit de trupul lui vodă şi a şoptit : „Acesta-i darul ce voiesc a-l pune la picioarele măriei-tale, domnul şi stăpînul meu". Pătraşcu a cuprins-o ca pe-o copilă şi-a dus-o în braţe pînă la malul Oltului. S-au aşezat pe un trunchi de stejar, doborît de furtună. Au sfătuit, îndelungă vreme, despre multe ale vieţii şi ale ţării. Apoi, ca-ntr-o joacă, i-a strecurat în poală un diamant vestit în toată casa Basarabilor : „Să fie talisman pruncului nostru. Să-i pui nume Mihai, Tudora, şi să-l meneşti a împlini tot ce am rîvnit în cugetul meu, dar n-am putut făptui."

După Ziua Crucii, s-a aşezat Tudora într-o căsuţă din Curtea de Argeş. Vodă îi trimitea în fiecare săptămînă veşti ori daruri şi venea ades s-o vadă. Dar în ajunul Crăciunului, acelaşi leat 1557, ştafetarul i-a adus vestea că Pătraşcu-vodă a murit. Înfruntînd stihiile iernii, Tudora cea frumoasă peste fire a alergat la Tîrgovişte. Şi, ca o femeie din mulţime, a stat faţă la punerea în mormînt a celui care i-a fost drag bărbat, după acea nescrisă lege a firii, ce porunceşte oamenilor să se strîngă în braţe şi unul altuia inimile să-şi juruie. Apoi, după o săptămînă de rătăciri şi tainice îngenunchieri la mormîntul lui vodă, lacrimi amare vărsînd, s-a întors la hanul de pe malul Dunării, slujind mai departe ca racheriţă, neguţătorii, ciobanii, vîslaşii şi tîlharii, pe toţi aceia care ocoleau vadul Brăilei, intrat în stăpînire otomană. Ştia acum că voievodul ibovnic fusese otrăvit de Voica doamna şi de vornicul Socol. La începutul lui mărţişor, Tudora a tras iar obloanele hanului, a chemat o bătrînă moaşă, vrăjitoare şi oleacă solomonăriţă, s-a închis în casă cu dînsa şi-a născut fecior dolofan şi zburdalnic nevoie mare. Solomonăriţa a ieşit afară, a privit sclipărul stelelor sub bolta primăverii şi a cercat

să citească zodiacul. „Nu înțeleg nimic : pe cer e zodiac de împărat, iar tu ești doar o biată racheriță și-ai zămislit, nefericito, prunc din flori". Tudora și-a ascuns pruncul cu multă grijă în bordeiul vrăjitoarei. Taina zămislirii lui Mihai o cunoștea doar ea și Pătrașcu. Și se ferea ca de foc, să nu mai afle nimeni. Este obicei în țara asta că dacă se învrăjbesc ambițiile spre hațașul tronului, pruncii os de domn sînt vînați mai abraș ca puii de cerb. Plănuia să se mute la Brașov ori la Suceava, dar în ziua de opt martie, pe-o vreme ploioasă, zece slujitori domnești au pătruns în han, au răscolit fiece ungher și n-au plecat pînă n-au găsit diamantul dăruit de Pătrașcu-vodă.

Socol și doamna Voica au ocîrmuit țara doar pînă la Paști, anul 1558. Cu oaste tătărească și cu ajutorul în bani de la cămătarii țărigrădeni, Mircea-vodă zis Ciobanul i-a alungat din Tîrgoviște, mai ușor decît își închipuise, începîndu-și astfel a doua domnie. Uzurpatorul s-a ascuns în Transilvania, împreună cu o samă dintre boierii olteni. De teama lui Mircea Ciobanul au fugit și boierii credincioși lui Pătrașcu cel Bun. Pe drum însă, la Bran, cînd Socol se lăuda că are diamantul Basarabilor și-l arăta, cu mare fală, tuturor, Radu Buzescu ot Cepturoaia a stîrnit o ceartă din te miri ce, și l-a silit pe Socol să tragă spada. În timpul harțagului, diamantul a dispărut.

Nimeni în afară de Ion Norocea și de Zamfira n-a știut, pînă acum, că acest giuvaer a intrat în mîna lui Radu Buzescu, armașul.

Călătorind spre Cozia, la pas, pe drum bine zbicit, frații Buzești îl ascultă pe Firea Gărgăun povestind, ca de obicei, despre cele multe văzute în lumea largă.

— La Țarigrad, turcii ăi mari încalță numai papuci galbeni ; creștinilor li-i îngăduit să poarte doar papuci roșii, iar celor de altă lege papuci albaștri. Dorind a se osebi de alții, grecii au mituit pe sultan cu mulți bani să le îngăduie a purta papuci negri.

— Dac-ai umblat prin Țarigrad, îl ispitește Radu, aflași cîteceva despre muierile din serai ?

— Pricepi la întrebări, parcă te-ar fi crescut un călugăr... hohotește Firea, scurt, opintit. Păi, ce să-ți spun? Cadînele nu-s cine știe ce. Mult în urma faimei. Vă încredințez că nicăieri nu macină urîtul și nu țiuie pustiul ca-n harem. Sultanul și pașalele folosesc cîteva femei mai plăcute, mai date dracului. Celelalte, ferecate în palat, mucezesc sau pier, cum am zis, de urît, de singurătate și de dorul bărbaților.

Că haremurile-s pline de iscoade. Dac-au prins un creștin cu o cadînă, turcii îl dezbracă gol, ca Adam, îl leagă spate-n spate cu făptura păcatului, goală și ea ca Eva, îi vîră în sac și-i azvîrlă în Bosfor, să-și răcorească fierbințelele dragostei în unda cea albastră.

— Așa? ! se miră Radu. Bine-i să știm și să ne ferim.

— Am auzit că unele cadîne se îmbracă bărbătește, mituiesc eunucii și intră în casele de desfrîu din Pera, urmează Firea istorisirea. Un negustor cică s-ar fi îmbogățit mijlocind întîlnirile cadînelor cu bărbații.

— Nu se lăuda? vrea să știe Preda.

— Nu. Cheagul averii lui Iani este din darurile unei muieri din harem.

O vreme galopează în tăcere.

Ci, dincoace de Drăgășani, le iese în cale un tînăr boier, însoțit de-un slujitor tot așa de tinerel. Zîmbește frumos și prietenește :

— Ce faceți, trei feți nedespărțiți? Sînt Teodosie, feciorul lui Ivan din Ruda.

— Și nu știi, fecior al lui Ivan din Ruda, că unchiul domniei-tale Dobromir banul, ne-a luat satul Izvarna?

— Știu, Radu Buzescu ; ci eu, deși i-s nepot, voiesc pace între neamuri, ca și tatăl meu.

Le place Buzeștilor vorbirea lui Teodosie Rudeanu. Povestind, sfătuind, ajung la Rîmnic.

— Și la turci, muierile, cîteodată, au mare trecere. Scrie în cronici că roaba lui Soliman cel mare, Roxelana numită, frumoasă, bălaie, ca o zînă și îndrăzneață ca o smeoaică, s-a amestecat mult în ocîrmuire. Însăși a otrăvit pe Mustafa, fiul cel mare al sultanului, ridicînd în locu-i pe fecioru-su, pe Selim. Și-a ocîrmuit Roxelana cincisprezece ani în Țarigrad, din umbră.

— Stareţul Prohor spune că şi în alte ţări domnesc femei, găseşte Radu prilej să-şi arate cunoştinţele. În ţara Engliterei ocîrmuieşte crăiasa Elisabeta.

— Da, dar mai înainte fost-a un crai Henric care-şi făcuse obicei să taie muierile ca pe nişte puicuţe. A tăiat vreo şase, dovedeşte Teodosie că ştie şi mai multe.

— Degeaba, şuguieşte Preda, că tot nu le-a secat sămînţa... Iar dacă acum domneşte o muiere, însamnă că poate să se răzbune şi să taie bărbaţi cît o pofti.

Rîd toţi, cu gura mare spre cer, strunind frîul şi bălăngănind scările, la întîmplare, pe lîngă burţile cailor.

Dinspre Olt adie undă de răcoare, amestecată cu mirozna de brustur şi iarbă mare.

— La noi muierile-s mult mai supuse bărbaţilor, cutează Stroe.

— De-o pildă... Chiajna ! rîde Teodosie.

— Da, dar ţărăncile... nici nu cutează a trece pe dinaintea bărbatului.

— Am văzut eu, totuşi, cum se opresc în uliţă şi fură, scrb bărbaţii cu coada ochiului.

— Şi zic — „ce cruce de voinic“... ori „ce stîrpitură“ !...

— Sau : „Nu face nici cît o ceapă degerată“ ...arată Teodosie că ştie şi de-astea.

Cei trei Buzeşti îşi aruncă priviri cu subînţeles. Gîndesc : „Tiii, ce cap are ! Nu-l putem răpune ? Cum se poate ? Ori vrea să-l doborîm cu spada ? !...“

— Cică într-o ţară de peste mări, o ţară caldă, fără iarnă, trăieşte o pasăre, de felul mierlei, care învaţă a vorbi ca omul, grăieşte ritos Radu Buzescu, încredinţat că, în sfîrşit, a găsit ac de cojoc pentru ăst tinerel boier din Ruda.

— Da, dar are nume cam caraghios : papagal, nu se sperie Teodosie, ci vorbeşte simplu, ca-ntr-o joacă. Penele i-s minunat colorate : albastre, roşii, galbene, verzi...

De data asta, privirile Buzeştilor sînt furioase. Stroe-i gata să tragă spada, cînd Firea Gărgăun tresare :

— Uite-l pe stareţul Prohor ! Ne iese înainte la vreme potrivită...

În adevăr, dinspre Rîmnic grăbeşte, călare, stareţul de la Cozia.

— Mă bucur că vă-ntîlnesc, surîde Prohor, și că drumețiți în bună tovărășie. Parcă domnia-ta ai fi din neamul boierilor din Ruda, nu ?

— Da, sînt Teodosie sin Ivan Rudeanu, cuvioase stareț ot Cozia.

— Mă bucur că te cunosc și, mai cu seamă, că te-arăți prieten arțăgoșilor mei ucenici, Buzeștii.

— Nu-s arțăgoși, ci iscusiți la vorbă și a multe știutori. Te poți mîndri, părinte, cu asemenea învățăcei.

— Nu-i tocmai așa, părinte Prohor, recunoaște sincer, Stroe. A fost între noi întrecere într-ale științei și ne-a cam biruit. Chit că el e singur și noi trei.

Preda, gata să dezlănțuie cearta : Cu ce drept ne prubuluiești și ne lauzi ? Și de ce-i Stroe așa de prost că recunoaște înfrîngerea ?...

Dar Prohor nu-i dă răgaz să deschidă gura :

— Feții mei, în treburile obștești nu se ajunge la bun sfîrșit, nici cu învrăjbirea, nici cu puterea armelor, nici cu vicleșugul, ci numai prin cumințenie, înțelegere, bunătate și pace. Uite, chiar acum primit-am veste că, în sfîrșit, Alexandru-vodă a poftit toți boierii pribegi să se întoarcă la casele lor, jurîndu-le prieteșug. Trimis-am vorbă, pe-un călugăr, lui Radu armașul, tatăl vostru, să lase surghiunul și să grăbească spre casă.

— Adică, de-acum și noi vom trăi sub același acoperămînt cu părintele nostru ? întreabă Stroe cu lacrimi în glas.

— Vă doresc din inimă ! se bucură Teodosie, înălțîndu-se în șa, îmbrățișîndu-l pe Stroe Buzescu, apoi pe Radu și la urmă pe Preda.

— Binecuvîntez astă îmbrățișare ! ridică starețul Prohor ochii și mîinile spre cerul săgetat de-un stol de păsări sure, jucăușe.

Dar la Cozia frații Buzești și-au așteptat patru luni părintele. În estimp au învățat de la călugărul Isaiia meșteșugul de a îmblînzi șoimii și a vîna cu ajutorul lor.

Plecau păsările, în toamna leatului 1573, cînd Radu armașul Buzescu s-a întors iar în Cepturoaia. De la Cozia

l-au însoțit feciorii, ca trei scutieri. Venea, nu să se închine lui Alexandru-vodă, ci să trăiască în casa lui, să-și dreagă gospodăria părăginită și să-și apere soția de atacurile potrivnicilor.

Ci tocmai atunci, la jumătatea lui octombrie, Alexandru-vodă. uitînd jurămintele l-a tăiat pe Radu logofătul din Drăgoești, pe Mihnea din Bădeni, pe Stan Udriște vistierul, pe Radu, fiul lui Socol și încă pe alții. I-a tăiat ca pe niște berbeci, fără nici un județ, fără nici o clătire de ochi ori strîngere de inimă. La urechea lui Radu armașul ajuns-a zvon despre căsăpirea boierilor ; dar nu i-a dat crezare. ...Ei, chiar pe toți n-o să ne poată tăia, oricît de mișel și de nelegiuit ar fi. Și-apoi, la Căluiu, mă apăr cu slujitorii și cu țăranii...

Ospăta în cerdac, cu toată familia, în văzul tuturor, cum de mult nu mai ospătase Radu armașul. Făcuse Maria un borș de fasole boabe, friptură de clapon și niște sarmale de gîscă. În Transilvania, numai la Cetea, bucătarul lui Norocea știa să facă sarmale bune. Le numește „găluște", că-i moldovean. Și le face mult mai mici, de-o înghițitură. Dar bune, ce-i drept : grase, olecuță pipărate, cît să pară și mai gustoase. Tot așa le-a făcut și Maria. Ba încă mai bune. Să dai cu căciula în cîini mîncînd.

Buzescu-tatăl își simțea inima scăldată în miere, ca niciodată. Parcă toată lumea-i a lui. De mulți ani n-a mai fost ca acum ; soț, părinte, gospodar, stăpîn în casa lui. Se-ndeamnă cu cîte-o bardacă de Drăgășani și povestește :

— Eu cinstire dau, feții mei, lui Stoica logofăt, care, auzind că Mehmet-bei cerșise domnia de la sultan, mințind că-l poftește țara să-i fie el stăpîn, a făcut tot ce-a putut și-a trimis știre boierilor să-l aleagă voievod, grabnic, pe Radu de la Afumați, încredințînd astfel țara unui bărbat vrednic. Altminteri, atunci, după moartea lui Neagoe Basarab, pierea țara de răul ismailitenilor ; prădau în nemilă, și domn îl făceau pe acel Mehmet-bei.

— Părintele Prohor ne-a spus, se arată Radu cunoscător, că acel Radu-vodă s-a bătut pentru domnița Stana, fata lui Neagoe-vodă, cu domnul de la țara Moldovei, cu... Na, că nu-mi amintesc cum îl chema.

— Cu Ştefan-vodă, îl ajută Preda, muşcînd dintr-un copan de clapon, bine împănat cu mirodenii şi tăvălit prin mujdei.

— Iară Mehmet-bei ce-a făcut ? a întrebat Stroe, nerăbdător.

— Veni cu oşti şi cu steag de la sultan, să fie el domn. Dară îl birui Radu-vodă la Glubavi !

— Bine-i făcu !

— Şi fugi Mehmet-bei, ca ogarul. Dară se întoarse cu ieniceri şi spahii încă şi mai mulţi. Atunci mă însoţii şi eu cu oştirea lui vodă Radu. Îl întîmpinarăm pe bei la Clejani şi-l biruirăm mai de istov ca întîi, multă oaste omorîndu-i.

— Şi pe urmă ? întreabă Radu. Astea nu ni le-a povestit Prohor.

— Pe urmă, iar ne birui păgînul pe noi şi fugirăm în Transilvania, la Braşov. Iar Mehmet-bei puse oamenii lui slujbaşi peste toate oraşele, iar el sta peste Dunăre, la Silistra, cîrmuind ţara din acea cetate. Ci nici noi nu stăturăm în nelucrare : strînserăm bună oaste tot din oameni vrednici, aleşi. Apoi trimiserăm oşteni cutezători, care au scurtat capetele multor slujbaşi ai lui Mehmet. Iar cînd însuşi beiul trecu Dunărea cu oaste mare, Radu-vodă şi noi boierii îl lovirăm cu straşnică mînie, la locul ce se cheamă Grumazi. Şi-l biruirăm. Da, l-am biruit ! Zic că atunci am mîntuit ţara, asemeni lui Mircea Bătrînul, de n-a prefăcut-o Soliman-sultan în paşalîc, precum a făcut Ungaria.

Fraţii Buzeşti îşi sorb părintele cu privirea. Tustrei îl văd ca pe un uriaş, cu spada în mînă, deschizînd, ca Pavel Chinezul, pîrtie largă prin puhoiul duşman. Şi-l fericesc, în gînd : ce noroc să fii faţă, în lupta de la Grumazi, şi să-l sileşti pe Mehmet-bei să-şi ia frumuşel tălpăşiţa de pe aste meleaguri...

— Dar războiul nu se sfîrşi nici acum, urmează Buzescu-tatăl. Mehmet se întoarse iară împotrivă-ne şi iar ne bătu. În ziua aceea împlineam optsprezece ani. Că am cu cinci ani mai mult ca starețul Prohor.

— Şi v-aţi lăsat bătuţi ? îşi arată Stroe îngrijorarea.

— Nu, fătul meu. Ne traserăm iară în Transilvania, sălaş şi adăpost, bun nouă atunci ca şi acum. Şi l-a rugat

Radu-vodă pe Ianoș, craiul Zapolia, să ne ocrotească. Și se găti Ianoș-crai cu treizeci mii oaste și, împreună, poposirăm pe la Rucăr. Temîndu-și fesul și șalvarii, Mehmet fugi grabnic peste Dunăre. Ci noi, cu Radu-vodă intrat-am sărbătorește la Tîrgoviște cetate.

— Ce domnitor vrednic, Radu-vodă, tată ! se ridică Radu în picioare.

— N-avem azi suflet mare ca al lui. Domnii următori de atunci încoace s-au împotmolit în posaca lor cruzime și-ntra lor nelegiuită beție de sînge. Dar, să știți că Radu-vodă de la Afumați era dintr-acel soi de oameni care nu se îngîmfa în biruință și nici nu deznădăjduia în înfrîngere. S-a bătut pentru dreptate și ne-a înaripat și pe noi la război. Și, dacă te gîndești bine, eram doar un mănunchi de oameni.

— Dar toți îndrăzneți.

— Și viteji ! admiră Preda și Stroe, deodată.

— Și dornici de trai slobod, feciorilor. Dar boierii cei trîndavi și mișei îl sfătuiră pe Radu-vodă să plece capul. Că țara-i sătulă de războaie, ziceau, și de belituri. Ba chiar îl siliră să meargă la Țarigrad, chipurile ca sultanul să-i întărească domnia. S-a dus.

— Și... nu l-a ucis ?

— Radu, fiule, sultanul îi cunoștea vitejia și i-o lăuda. Vrednic și dibaci fiind, Radu-vodă cuceri încrederea lui Soliman și luă iară domnia, dar tot cu gînd de slobozenie.

— Și iar i-a bătut pe turci ?

— Nu, Stroe. Că se ridicară, pe ascuns, ai noștri, adică Neagoe vornicul și Drăgan postelnicul cu oaste împotrivă-i. Radu-vodă s-a adăpostit, împreună cu fiul său Vlad-vodă, în schitul Cetățuia, de lîngă Rîmnic. Dar urmăritorii, oameni spurcați, pătrunseră cu spadele și la amîndoi le tăiară capetele, acolo în altar, unde cătaseră deznădejduită scăpare. Așa săvîrșiră ai noștri ticăloșia pe care n-a săvîrșit-o Mehmet-bei, cu toți ienicerii și spahiii lui. De unde se zice că viteazul piere de spada mișelului. Era atunci cursul anilor 1529, luna ghenarie, ziua 18.

— De ce, tată, nu-și stîmpără ambiția oamenii noștri ?

— Se acreşte în inima lor diavolească dospeală a pizmei, a lăcomiei de averi. Spumegă clăbuci şi abur de răutate şi mînie, cum spumegă şerpii cei veninoşi.

— Plîng soarta Radului-vodă, ca însăşi soarta noastră.

— Iacă, de-atunci trecură peste patruzeci de ani şi nimeni n-a mai ridicat paloşul întru dezrobirea ţării. Ehei, înţelegeţi voi, măi feciori, ce nenorocire-i frica şi mişelia cîrmuitorilor ? Ce pacoste-i nemernicia lor ?

În sufletele flăcăiandrilor se întinde ceaţa mîhnirii amare. Doar ici-colo, negura se sparge sub cîte-un zvîcnet de mînie : ...„Ne trebuie voievod, călăuz vrednic. Ci unde-l găsim ?"

— Povăţuiesc, feciorii mei, să vă fie pildă fapta şi gîndul lui Radu-vodă de la Afumaţi, le veni bătrînul într-ajutor. Şi voievod ca dînsul să vă alegeţi. Altminteri se cheamă că degeaba trăiţi. Iar de-l alegeţi, să-l slujiţi cu neclintită credinţă, întru folosul vostru şi al ţării. M-aş veseli, acolo-n momrmînt unde voi fi, auzind că vremea voastră a ajuns a fi iar vremea vitejilor. O vreme care să răzbune veacul mişel pe care-l trăim. Să vi se spună : „Buzeştii cei nebuni de vitejie". Înţelesu-m-aţi ?

— Înţeles, tată ! Nebuni de vitejie... Jurăm, tată !

Zvîcniră tuspatru în picioare şi voinicește îşi încrucişară braţele.

Maria li se alătură şi, lăcrămînd, însailă semnul crucii asupra lor.

Radu armaşul strînge cu foc mîinile feciorilor, îi ţinteşte adînc cu privirea, ca şi cum ar vrea ca tot duhul din el să curgă, prin ochi, în făptura tinerelor odrasle. Să curgă cu toate ambiţiile, credinţele, rîvnirile şi visurile lui, ca să rodească acolo înmiit, sub soarele tinereţii şi al norocului.

În clipa următoare, cătă cu ochii cupa cu vin, să închine. Dar, deodată, s-aude zvon de paşi prin curte.

Un slujitor răcneşte, spăimos de tare ; apoi geme, străpuns de suliţa morţii.

Paşii se apropie, zoriţi, apăsaţi, zornăind din pinteni, grei.

— Desferecaţi uşile !... Daţi-vă prinşi de bună voie ! tună glasuri străine.

— Am fost trădați! scrîșnește Radu armașul și, cu grăbire, smulge spada din cui. Ne-au încolțit, ciinii... Ascunde-te, Maria!... Voi, la luptă! Preda, la fereastra din stînga; Radu, la cea din dreapta. Stroe, lîngă mine!

Topoare mușcă ușile, pe dinafară, cu huiet mare, detunător, pînă cînd chingile de lemn și tarîncile de fier se frîng sub izbiri. Spinări late ca niște grumaze de tauri furioși se opintesc și leapădă ușa jos. În casă, în odaia cea mare, cu laiți înguste, cu covoare și icoane pe pereți, cu masă lungă și scaune de brad înnegrit în flacără, Radu armașul și cei trei feciori își așteaptă potrivnicii:

— Cine sînteți și de ce veniți cu sabie asupră-ne?

— Sîntem slujitorii banului Dobromir! tună glasul unui pletos c-o cerbicie de taur și cu brațe neobișnuit de groase.

— Afară, mișeilor, din casa mea! înalță capul armașul și face un pas înainte.

— Dă-te prins, Buzescule! se înșurubează alt glas ascuțit, rău.

Radu armașul îl lovește cu spada, prăvălindu-l pe dușumea. Se încinge o luptă îndîrjită. Tinerii Buzești lovesc cu deznădejde. Trei slujitori cad în prag. Dar alți cinci le iau locul, năpustindu-se cu spadele și cu sulițele. Răstoarnă scaunele, masa. Scrilejesc pereții. Vălătucesc covoarele. Copleșit de mulțimea potrivnicilor, Radu armașul face semn feciorilor să se tragă spre ușa de taină. Toți patru se pierd prin hruba întunecată. Ies în vale, la apa Căluiului. Dar aici înțeleg că slujitorii lui Dobromir sînt mulți și au înconjurat toată casa și împrejurimile.

— Nu putem rămîne în hrube, ca niște cîrtițoi, hotărăște armașul. Strecurați-vă prin răchitișul pîrîului. Eu apăr calea.

— Tată, noi vrem să...

— Stroe, poruncă!

Îi urmărește cîteva clipe. Dar trei slujitori, apoi încă doi, îi simt și strigă să se oprească.

— Fugiți! Fugiți, feciori! îmbărbătează armașul, îndreptînd spada spre fața urmăritorilor și lovind abraș.

Unul dintre slujitori îl cunoscu:

— Dă-te prins, armaș Buzescu!

— Ba !

Sub spada lui Buzescu-tatăl se prăbușesc trei slujitori. Alți doi îndărăptează, pieriți la față. Dar, deodată, o suliță îl izbește în spate. Cu geamăt înăbușit, cade pe-o coastă. Sîngele-i țîșnește din rană, stropind ușorii hrubei. Strigă :

— Radu, caută-l pe Ion Norocea !...

Și sîngele-i înăbușă glasul.

Din cei trei frați, numai Stroe a auzit părinteasca poruncă de pe urmă. Vrea să întrebe care-i tîlcul, dar nu mai are cînd. Vede cum un slujitor împlîntă sabia în pieptul armașului, grăbindu-i prăbușirea.

— Na !... De-acu n-ai să te mai ridici împotriva domniei ! și, mulțumit de ispravă, șterge sabia cruntă cu mîneca, hohotind : Ha-ha ! Cel puțin pe lumea asta...

Şi ei în surghiun

TRECUT-AU DOI ANI ŞI MAI BINE DE LA UCIDEREA LUI Radu armaşul Buzescu şi ban al Olteniei tot Dobromir era. De răul osmanliilor, de asuprelile domniei şi ale banului Craiovei, Maria Buzescu s-a mutat în cula de la Stăneşti, o casă veche, mare, bine bolovănită, cu ferestre înguste, cu foişoare înalte ; adevărată cetăţuie întărită cu zid împrejur, cu porţi grele şi tari de stejar, ferecate-n bare groase, de fier. A zidit-o bunicul ei, Mogoş banul, la leat 1536, cînd a dres şi a zugrăvit şi biserica de pe deal. În umbra ăstor ziduri, Preda, Radu şi Stroe Buzescu deprindeau a se gospodări şi a vîna cu şoimi şi ogari. De cîte ori au cercetat slujitorii banului Dobromir să pătrundă în culă s-au poticnit la porţi ori la ziduri.

— Cînd îmi scoţi, bane Dobromir, jderoaica şi puii săi din bîrlogul de la Stăneşti ? striga furios Alexandru-vodă. Sau poate ţi s-a urît cu binele şi vrei să-mi caut alt ban al Craiovei ?

Speriat, Dobromir a tăiat, chiar în acel ceas, capul a doi căpitani, întorşi de la Stăneşti fără izbîndă.

În hruba cu tainice ieşiri, tinerii Buzeşti strîns-au proviant şi arme, să aibă un an, dacă duşmănitorii i-ar ţine împresuraţi. Călugărul Prohor venea adesea şi, ca acum, cinau împreună şi-i sprijinea cu sfatul.

— Vremea noastră-i aspră şi sălbatecă. Luptător, cavaler e fiecare. Fiecăruia i se cere a fi viteaz şi neînfricat, răzbunător şi nemilos, lacom de putere şi de dragoste, setos de bani şi de slavă. Cavalerii zic că mila, cumînţenia, blîndeţea sînt pentru popi. Adevăratul cavaler trebuie să nutrească patima primejdiei şi a vitejiei răzbunătoare. Nu de mult a trăit în Italia, la Napoli, un crai numit Ferrante, care-şi făcuse obicei de poftea potrivnicii la masă, îi ospăta cu bucate alese şi vinuri scumpe, îi întreba dacă au mîncat şi băut bine, apoi îi închidea în cuşti de fier, îi ucidea în chinuri groaznice, iar după asta îi îmbălsăma, şi-i îmbrăca în straie scumpe, îi păstra în palat, şi-i privea zilnic, ca să-i fie mereu proaspătă-n minte biruinţa, şi mult să se bucure inima-i de fiară.

— Şi sfinţia-ta cum ne povăţuieşte, stareţe? întreabă Radu, netezind cu palma cusătura de pe faţa de masă albă, din subţirică pînză de in.

— Vă spun toate astea ca să ştiţi şi voi ce-i pe lume şi s-alegeţi. Ţin pilda lui Archirie filozof, care învăţa pe nepotul său Anadan: „Fătul meu, cuvîntul ce vrei să grăieşti, trebuie să aibă trei portari: unul să stea în inimă, altul în grumaz, al treilea la gură. Că dacă scapă vorba singură, n-o mai poţi ajunge nici cu şoimul, nici cu calul, nici cu ogariul. Ci dac-o grăieşti, grăită este." Gata!

— Mai cisluim, stareţe, deseară, cînd ne-ntoarcem de la cîmp.

— Prea bine. Pîn-atunci scriu carte fraţilor mei: Serghie de la Tismana şi lui Ioan de la Prislop.

O vizită cu totul neaşteptată i-a întrerupt scrisoarea stareţului Prohor: negustorul Iani, gras, vorbăreţ, vesel, şi plin de duh. Jupîneasa Maria n-a înţeles prea bine ce anume vrea acest om bogat, puternic şi viclean. A tîrguit vite, dar prea puţine. Mai mult sămînţă de vorbă. Avea lîngă dînsul, pe lîngă zece slujitori, şi un tinerel cam de optsprezece ani, înalt, drept, voinic, smead la faţă, cu ochii negri focoşi, neînchipuit de lucitori, cu sprîncene

dese, cu nas puternic, armonios dăltuit, cu nări largi, flămînde parcă de miresme tari. Singur el a întrebat, prietenos, în șagă :

— Unde ți-s feciorii, jupînească Maria ? La vînătoare ori la însurătoare ?

— La muncă, pe cîmp. Să-i chem ?

— Nu, mulțumesc, jupînească Maria, sare repede Iani cu răspunsul. Venim mîine. În seara asta ne-așteaptă părintele Serghie la Tismana, întru găzduire.

— Găzduire găsiți și-n casa noastră ! Ales că apele Jiului sînt mari și nu puteți trece.

— Ei, le trecem noi. Dar ceva de-ale gurii, în scurt, dacă se poate... Ce zici, nepoate ?

— Mie foame mi-i, surîse nepotul. Dar cum să necăjim gazda ?

— Nici un necaz, se bucură Maria și cheamă bucătarul, poruncindu-i : Pastramă, pită și vin !

În ospătărie, lîngă talerele cu pastramă și ulciorul cu vin, Iani a deșertat desaga cu vești proaspete din Țarigrad. Apoi a povestit întîmplări din Macedonia și Epir, de unde-i el obîrșelnic. Așa, ca din întîmplare, tînărul însoțitor al neguțătorului Iani, „nepotul", a adus vorba despre îndrăznețele fapte ale lui Ion-vodă de la țara Moldovei. Prohor și Iani înclinau a crede că răzvrătirea lui a fost necugetată faptă.

— A pornit singur, ca David asupra lui Goliat.

— Cum a putut bate Ion-vodă așa de repede cetatea Brăilei ? vru Maria să afle.

— Răspund, c-am văzut, aflîndu-mă eu prin apropiere, surîde tînărul musafir. Mai întăi căpetenia cetății i-a trimes patru soli cu zece ghiulele, zece suliți și zece săgeți. Iar solii au grăit : „Cu asemenea bucate ospăta-te-vom, dacă nu te grăbești de bună voie să pleci de sub zidurile noastre".

— Și moldoveanul ?

— A răstignit solii cu capetele-n jos, pe stîlpi înalți, să-i vadă cei din cetate și să se sperie. După patru ceasuri de asalt, Brăila a intrat în mîinile lui Ion-vodă. L-au ajutat mult și românii aflați înlăuntru. După cucerire, a jefuit și-a ars tot. Sîngele a curs gîrlă-n Dunăre.

— Deci se mai nasc viteji pe pămînt românesc ! strigă Prohor.

— Așa gîndesc și eu. Și cunosc un prieten, mai în vîrstă, care a chiuit de bucurie auzind despre pățania otomanilor. Îl cheamă Mihalcea și-i tot neguțător... Dar care a fost sfîrșitul lui Ion-vodă, ați auzit ?

— Nu, privește întrebător călugărul Prohor.

— Îl sfîșiară cu cămilele, în două, deși juraseră că-l duc nevătămat la Țarigrad.

O vreme tac mîhniți.

Neguțătorul Iani nu se amestecă în cisla asta. Ca să alunge înnegurarea tîrguie cu starețul Prohor vite și vînat în contul mănăstirii Cozia.

— Acum, dac-am neguțat și-am ospătat, îngăduiți-ne să plecăm. Cuvioase starețe și cinstită jupînească, trimiteți turmele cu Manea Voicu, la Rîmnicul Vîlcea, unde așteaptă oamenii mei. Iar sfinția-ta, părinte stareț, îngăduie să te vizitez poimîine, la Cozia.

— Cu bucurie.

— Așa... A, era să uit : spuneți tinerilor Buzești că după cîte-am simțit, destăinuie Iani, micșorîndu-și ochiul stîng, Dobromir banul urcă-n zilele astea să le lovească moșia și casa.

Maria s-a îngălbenit de teamă. Musafirii au coborît în ogradă, gata de drum. Din odăile slugilor le-a ieșit în cale Tițu, fierarul.

— N-aveți trebuință, cinstite fețe, de potcoave pentru armăsari, de lanțuri pentru căruțe, de custuri pentru...

— Piei din ochi-mi, dupurosule ! îl stropșește Iani.

— Nu mă goni, jupîne, înainte de-a vedea ce pot. Sînt meșter făurar, iar țiganca mea, doftoroaie.

— Arme ai ? întrebă tînărul, surîzînd.

— Arme de la un țigan ? se miră, Iani, cîrmind nasul a dispreț. Pot să-ți aduc eu de la Veneția ori de la Damasc.

— Am !... Am și arme... îngăimă Tițu, privind țintă la tînăr, minunîndu-se de frumusețea-i și de asemănarea cu Stroe. Domniei-tale îți trebuie armă anume, pe mîna stîngă.

— De unde știi că-s stîngaci ?

— După cum apuci frîul. Şi ţi-ar veni bine nu o sabie, ci o bardă cu două tăişuri, uite-aşa ! arată fierarul cum s-ar mînui arma cu stînga. Ageră bardă cu două tăişuri, s-o porţi la oblînc. Dar să fie făurită-ntr-anume fel, din oţel, din şapte săbii de Damasc, topite şi fierte cu felurite feluri de buruieni şi descîntece, cum numai Grozava, ţiganca mea, pricepe a descînta, ca s-aducă numai şi numai biruinţă.

— Ei, dar mult mai trăncăneşte ăst rob obraznic ! se mînie Iani. Mă mir cum îl rabzi şi-l asculţi.

— Grăieşte lucruri vrednice, unchiule Iani.

— Am eu asemenea bardă făurită pe mîna stîngă, se înşurubează fierarul, mai încet, îndurerat de dojana neguţătorului. Dar n-ai domnia-ta atîţia bani s-o cumperi.

— Arat-o !

— Lasă, nepoate, spurcăciunea şi hai ! strigă neguţătorul Iani, urcîndu-se în trăsură. Nu-l vezi că minte ?

— Arată barda !

— Vai... Nu te uita aşa la mine. Ce fel de om eşti, Doamne... Eşti arhanghelul Mihail mîniat împotriva vrăjmaşului ? Îţi dau barda... Ţi-o dau !

Tînărul descalecă şi-l urmează pe Ţiţu pînă la fierărie. Lîngă vatră sta Grozava, cu un copil în braţe. Părea tare slută : cocoşată, c-o falcă umflată, cu gura strîmbă, c-un ochi mai mic, cu nasul sucit într-o parte, cu buza de jos lepădată a neputinţă.

— Cum de-ai născut prunc aşa de frumos ? întreabă tînărul.

— Puterea lui Dumnezeu, mîrîe ţiganca, gheboşindu-se şi mai tare.

În fundul fierăriei, Ţiţu a deschis o ladă grea de stejar cioplit din topor, şi-a dezvălit barda din multe pînzeturi de in, subţiri şi albe ca helgea.

— Am muncit la ea opt ani şi-am stricat mult oţel, pîn-am nimerit fiertura a mai bună... Un singur om putea să mi-o cumpere : Ion-vodă de la ţara Moldovei, cel mai mare viteaz al zilelor noastre. Intrasem chiar în vorbă cu măritul vornic Dumbravă, să i-o vînd. Dar acu... Uite, ce chip frumos are şi ce îndemînoasă-i pe stînga !

— S-o cerc !

— Optzeci de florini...

— Poftește ! îi aruncă tînărul, fără nici o șovăire, o pungă doldora.

Țiganul holbează ochii. Cască gura. Încremenește așa, prostit. Nu înțelege ce se petrece cu el : De ce am cerut atîția bani ? De ce mi-i dă ? Ce putere ciudată, ce vrajă țîșnește din făptura acestui flăcăiandru necunoscut ?

— Barda !

— Îndată !... Îndată... se bîlbîie Tițu, ferind la o parte rîndurile de pînze moi, îmbîbate cu uleiuri scumpe, în care începuse s-o învelească, la loc.

Barda nu-i nici mare, nici grea ; e sprintenă și ageră, cu tăișuri în chip de inimi, cu vîrf ca de suliță, cu muchia măiestrit încrustată. Tînărul o apucă strîns cu stînga. Și parcă i-ar fi crescut în pumn, o dată cu pumnul, atît de bine i se potrivește. Brațul parcă și-a însutit, și-a înmiit chiar puterile, atît de vînjos arată.

Ieșind din fierărie, la loc larg, tînărul învîrte barda, larg, de-asupra capului, hărtănind văzduhul în felii, cu vîjîite rotiri fulgerătoare. Tițu se ghemui, orbit parcă de fulgerele ce-i umblă pe de-asupra capului :

— Ăista-i brațul visat pentru barda mea... Ăista-i !

Cînd se întoarce spre cal, tînărul dă cu ochii de femeia fierarului : frumoasă, dreaptă, cu ochii mari, negri și calzi, cu obrazul oval, fermecător.

— Unde-i sluta de adineaori ?

— Eu sînt, mărite.

— Cum ? Tu ?

— Nu te mira. Cînd ai intrat în fierărie, și măria-ta erai altul ; la chip și la suflet. Ci văzînd arma asta, făurită de faurul meu Tițu, te-ai schimbat întru totul : ai devenit viteazul celei mai agere barde de oțel.

Tînărul zîmbește, își potrivește securea la oblînc, pășește spre țigancă și-i pune în palmă o pungă de galbeni.

— Între stăpînii lumii să strălucești ca un luceafăr ! îl binecuvîntează Grozava, urmărindu-l cum se alătură trăsurii lui Iani, supărat că „nepotul“ întîrzia prea mult la palavre cu un fierar murdar de funingine, și cu muierea lui.

— Păcat că n-au fost feciorii acasă, regretă jupîneasa Maria, privind plecarea oaspeților, să vadă ce nepot are ăst neguțător Iani ! Cum l-o fi chemînd ?

— Va să aflu poimîine, o încredințează Prohor.

Munciseră toată ziua și-i cuprinsese o osteneală grea dar plăcută. Nu doreau decît să ajungă acasă, să înghită un blid de mîncare și să se culce în paturile tari, acoperite cu cergă de lînă seină, îmbibată cu mirozna de sînziană. Mama Maria să le stingă făcliile și să pășească în vîrful picioarelor spre iatacul ei, să se roage pentru sănătatea și pentru liniștea casei. E mîndră că-s harnici și știu a se gospodări. Să vîndă vite și miere, nuci și grîne. Să scoată bani și să cumpere moșii. Au acum patru moșii bune, cu sate cu tot.

— Știți, fraților, Dobromir ne-a trimes vorbă să nu mai cumpărăm moșii, că ne face praf, vestește Radu.

— Ne-a pus gînd rău și nu ne iartă.

Ci, ieșind de după dîmbul Alunișului aud țipînd ascuțit și văd forfotă mare în jurul zidurilor culei. Într-o clipă, mîinile li se năpustesc spre garda paloșurilor. Frîiele se strîng, zvîcnit. Pintenii pătrund în carne, silind caii să salte înainte. Intră printre slujitori, îndemnîndu-i să lupte cu răufăcătorii. Preda doboară un călăreț, Radu rănește pe-un altul la braț. În poartă, bătrînul Manea Voicu hăcuie cu securea pe cei care voiau să iasă din culă. Lupta se desfășoară bezmetică. Un iatagan îl lovește pe Stroe la brațul stîng, iar calul primește rană adîncă în coaste. Țîșnește atîta sînge că-l împroașcă tot, amestecîndu-se cu propriul sînge. De după dîmbul de la răsărit se ivește nou pîlc dușman. În frunte îi recunosc pe Oprea și Staicu, feciorii lui Ivan din Ruda. Cu spadele-n vînt, cu cușmele date pe ceafă, cu ochii cruși de sălbatecă furie, par mai voinici decît sînt. Și urlă smintit, îngrozitor. Cel dintîi, Radu cade prins. Cînd calul i se prăbușește lîngă zid, Stroe, încolțit de suliți, se trage, luptînd, lîngă Manea Voicu : două spade se apără mai bine. Oprea din Ruda îi rupe spada. Se apără, deznădăjduit, cu ciotul rămas, cînd aude glasul lui Tițu, sus, pe zid :

— Prinde-l !... Dă cu nădejde !

Stroe înhață paloșul aruncat de fierar. Îl simte neînchipuit de îndemînos, de ager. Trei din cei care se apropiau de poartă cad doborîți de securea lui Manea și de paloșul lui Stroe. Preda izbutește să intre în ograda casei și să orînduiască apărarea în colțul de miazăzi.

— Dați-o pe jupîneasa Maria pentru Dobromir banul ! strigă Staicu Rudeanu, cocoțat pe zid, aproape pe poartă.

— Nelegiuiților ! răcnește Stroe.

— Nici morți ! adaugă Preda.

— Dacă n-o dați, vă ucidem fratele ! strigă Staicu. Un slujitor rudean dă foc bucătăriilor.

Și o nouă năvală se dezlănțuie asupra porții, încă mai îndîrjită. Stroe și Manea Voicu se trag înăuntru, copleșiți.

— Oprim lupta ! strigă Preda, țîșnind în față, cu spada plecată. Flăcările incendiului îi luminează chipul ; e deznădăjduit, însîngerat. Spuneți, răspicat, care vi-i pofta, voi Rudenilor ?

— Nu ! se împotrivește Stroe. Ne batem...

— N-are rost... Sînt mai mulți și mai tari ca noi. hotărăște Preda, lepădînd spada.

Dar în clipa aceea s-aud trei zgomote : rîsul deșănțat și rău al lui Staicu, cocoțat pe zid, apoi un țipăt de femeie în foișorul culei — glasul Mariei ? — și un chiot de luptă, pe dîmbul dinspre miazănoapte. Dintr-acolo fulgeră o secure și un călăreț tînăr, necunoscut. Lovește atacatorii din spate și-i gonește ca pe potîrnichi. Învîrtind cu stînga securea argintie, spintecînd văzduhul, doboară doi slujitori și alți doi parcă n-ar fi fost armă, ci flacără albă. Fără să gîndească la primejdia în care se află, Stroe se avîntă să-l întîmpine.

— Barda !... Barda cu două tăișuri ! strigă Țițu între mare spaimă și amețitoare bucurie.

Slujitorii rudenilor dau îndărăt. Staicu sare de pe zid și se mistuie între ai lui. Oprea Rudeanu face semn să se tragă toți către pădure.

Ivindu-se din hrube, din casele aprinse, din dosul zidurilor, din rîpi, oamenii Buzeștilor dau năvală asupra lor. În frunte, Preda. Radu se smucește între străji, scapă și intră în rîndul oamenilor săi. Pe-un cal înhățat de la un potrivnic, Stroe cu Firea Gărgăun, cu bătrînul Manea

Voicu, le aține calea în valea Oltețului : prinde șapte slujitori rudeni.

— Crezurăm că am cucerit cula, și cînd colo ne-ați prins voi, scîncește unul dintre ei, ștergîndu-și sudoarea cu mîneca.

— Pe Rudeni de i-am prinde ! scrîșnește Radu.

— Unde-i tînărul cu secure de argint ? întreabă Stroe.

— Nu știu, se miră Preda. A pierit ca o nălucă.

— Acela-i viteazul care poartă ageră bardă cu două tăiușuri, lămurește Grozava, oblojind rănile lui Stroe.

— De-a fost om aievea, se cuvine să-i mulțumim ; el ne-a mîntuit de năpastă rudeană, hotărăște Preda, gata să încalece și să alerge după viteazul cu securea de argint.

— Năpasta tot ne-a lovit, stăpînii mei, grăiește frînt moș Manea Voicu. Jupîneasa Maria-i moartă, ucisă de...

Pornind de la cei trei feciori Buzești, tăcerea se lățește în toată înconjurimea. O tăcere încremenită, încărcată de mînie nevolnică.

În clipa aceea, din spatele zidului se ridică un bătrîn foarte înalt, cu barba lungă pînă la brîu și ascuțită ca o spadă de cruciat smintit. Nasul mare, întors în plisc de pajură, slutește și mai mult fața uscată, osoasă, scheletică, față de sihastru, hrănit doar cu rădăcini de buruieni și cu ciuperci prăjite. Antereul negru, cușma cu pietre scumpe îi învelesc trupul prea descărnat, cum îmbracă zdrențele prăjina sperietorilor de ciori. Dacă ar avea și coasă ar fi aidoma morții zugrăvite în pridvorul de la Cozia, numai că de vreo zece ori mai mare și mai fioros. Înmărmurirea celor din ogradă se prelungește. Parcă nimeni nu mai răsuflă de groază, de spaimă. Buzeștii, fiecare în sinea lui, gîndesc să înșface o suliță, s-o împlînte în acea stafie, dar niciunul nu are putere să-și îndeplinească gîndul. Stroe, singur, se trezește exclamînd, îngrozit :

— Dobromir din Corbi, vel banul Craiovei...

— El însuși a poruncit omuciderea asta ?

Stafia parcă asta ar fi așteptat : să fie recunoscută. Hohotește de rîs, în „o" și în „i" :

— Ho-ho-hi-hi-hi !... Ho-ho, hi-hi-hi !... Ho-ho...

Și-o ia la goană spre dîmbul morii, din miazănoaptea Stăneștilor, pe unde s-au scurs și nepoții lui, Staicu și Oprea Rudeanu.

Zeci de perechi de ochi îl urmăresc cu răsuflarea tăiată. Dezmeticit de tot, Stroe înșfacă un arc din perete și sloboade o săgeată, fără a ochi. Stafia călare gonește nebună. Barba îi fîlfîie în vînt, ca un fuior uriaș ori ca un șarpe sur, drăcește încolăcit și iar descolăcit. Așa se pierde în zare, după dealuri, ca o nălucă înspăimîntătoare.

În urmă, cula de la Stănești arde ca o torță, în întunericul tot mai des, mai spăimos.

Nici la Izvarna Dumitra lui Mușat Bulborea n-a scăpat de poftele cele năsălnice ale boierilor. Deși bătrîn, Dobromir-banul o lua în iatacul lui.

— Nu mai rabd, muiere ! Te despic cu toporul.

— Despică-mă, Mușate. Cu toporul, așa cum s-arată în icoana judecății din urmă, că despică diavolii femeile ce preacurvesc. Asta mi-i soarta.

Seara, tîrziu, întorcîndu-se de la cîmp, Mușat Bulborea își găsește nevasta spînzurată de-o cracă, în fagul de de-asupra bordeiului. Stă o vreme mut, împietrit. Cînd își vine în fire, taie sfacul, prinde femeia în brațe și-o așează pe iarbă. Îngenunche, parcă i-ar cere iertare. Abia acum aude că în bordei, copila răcnea răgușită și vînătă ca porumbica... Dacă n-ai fi tu, Rada din Izvarna, noduleţule, și eu tot de-o cracă m-aș atîrna...

Dobromir-banul nu vru să creadă că Dumitra s-a spînzurat. Îl chemă pe Mușat în fața foișorului :

— Tu ai ucis-o, mă ?

— Nu, boierule ; domnia-ta.

— Cutezi ?

— N-am încotro. De răul boierilor care-o poftesc și-o vîră-n patul lor, fugim tocmai din Grumăzeștii Moldovei. S-a săturat de pribegie și batjocură. Mai bine hrană viermilor decît...

— Ucideți-l ! Repede !... Și-a spînzurat nevasta... se gîjîie înalt, ascuțit și sugrumat glasul lui Dobromir-banul.

iar barba subțire ca un fulor dărăcit și lungă pînă în brîu îi tremură smucit, ca barba țapilor cînd rumegă.

Dar tocmai cînd slujitorii îl înșfacă să-l dea afară, în curte intră Ivan Rudeanu.

— Trimiteți-l la mine, la Ruda, șoptește către slujitori, în treacăt.

— Dar are un copil mic, de țiță.

— Știu ; e sora de botez a Simei. Creștea-vor împreună. Ai trei galbeni de la mine, dacă-l cruți.

În car cu boi, noaptea, Buzeștii și-au dus mama pînă la Cepturoaia și-au îngropat-o cu multă jale, lîngă soțul săvîrșit tot în năprasnică împrejurare și din pornirea tirană a stăpînirii. Mîinile harnice, îndemînatece și mlădioase hodineau acum crucișe, pe piept în desăvîrșită liniște. Frumusețea ei, mereu proaspătă și vie, acum, în sicriu, se liniștise ca fața unei ape line. Numai o umbră de surîs în colțul gurii amintea ceva din amărăciunile și durerile îndurate.

Frații Buzești sînt acum singuri, cu desăvîrșire singuri. Și, de pretutindeni, simt că-i înconjoară și-i pîndesc primejdii.

— De ce ne dușmănește atît de mult Dobromir-banul ? întreabă Stroe, așezînd lințoliul peste chipul mamei.

— Pentru moșii, răspunde, încet și rar, Radu. Pentru Cepturoaia, Căluiu, Stănești, Izvarna, Loloiești...

— Dar are mult mai multe decît noi ! Și încă ce moșii : Cerbi, Runc, Voinigești, Tămășești, Filiași...

— E nesătul. Și-apoi, ca să-mi spun și eu gîndul, ne dușmănește și pentru că nu vrea să întunecăm faima nepoților și a lui Mihail, odrasla-i nevolnică. Ar vrea ca în țara asta, după Basarabi și chiar înaintea lor, să se ridice boierii din Corbi. Corbenii și din Ruda — Rudenii : Teodosie, Oprea, Staicu, Pîrvu, Tudor și cîți naiba or mai fi.

Din urmă îi ajunge Manea Voicu :

— O ceată de ieniceri și arnăuți trecut-a Oltul prin vadul Arceștilor !

Nu mai jelesc în fața mormîntului. Ies repede din biserică. În prag, îngîndurat și amar, Radu hotărăște :

— De-acuma eu ocîrmuiesc și povățuiesc neamul Buzescu. Deocamdată, nu ne mai putem întoarce la Stănești. Banul Dobromir și nepoții lui ne pîndesc la fiecare cotitură. Ne-au trimis vorbă că ne ucid pe cîte unul, pe rînd. Drept aceea poruncesc : moș Manea îți lăsăm grija caselor noastre. Dregi tot ce mai poți scoate din cenușă. Lucrezi moșiile, socotești turmele și prisăcile. Noi trecem din valea Oltețului într-a Jiului și prin Lainici răspundem în Transilvania.

— Să fugim ?

— Ne mîntuim viața de urgia potrivnicilor, stăruie Radu. Starețul Prohor ne-a dat pitac către starețul Ion de la mănăstirea Prislop.

Pornesc la drum, seara. Îi întovărășesc cinci slugi purtînd merinde. Poposesc patru zile la Novaci, moșia de lîngă Tîrgu Jiu. De aici rînduiesc o caravană cu saci de grîu și putini de miere, s-ajungă la Sibiu, pentru negoț. Se-ndreaptă spre pasul Lainici.

Merg așa, încă o zi, pe drumuri tari, de munte, batjocorind și blestemînd pe Dobromir-vel-banul și pe Ivan din Ruda. A treia zi poposesc la schitul Lainici.

— Știți ce zic eu, fraților ? intrebă Stroe, aținînd focul să frigă o pulpă de berbec. Să-i dăm Stăneștii și să ne împăcăm cu Dobromir-banul. Cumpărăm noi altă moșie. Se vînd atîtea...

— Dobromir — sac fără fund ! Nu-l saturi nici cu zece sate

— Cum adică ? să ne dușmănim pînă-n pînzele albe ?

— Ai inimă bună, Stroe. Dar în împrejurarea asta bunătatea-i tot una cu prostia.

Mezinul Buzescu mai avea ceva de spus, dar în poarta schitului s-a ivit Radu Calomfirescu :

— Vă așteptam, Buzeștilor, prietenilor. Și eu mă pribegesc.

— De ce ?

— Muică-mea m-a cam firitisit : „Blăstămată fie ziua zămislirii tale că mi-ai adus în casă numai nenorociri. În ziua cînd te-am născut, tătarii mi-au ucis bărbatul. Cînd împlinișî un an, îmi arse casa. Cînd făcuși doi, mă batjocoriră niște ieniceri. Și așa în fitece an, o nouă năpastă. Acuma te văd minune de bărbat, la cei două-

zeci și trei de ani. Dar ce folos? Multă frumusețe și prisos de bărbăție, dar buiac, nestatornic și muieratic peste măsură. Și numai zurbave supărări îmi faci. Bărbăție — busuioc; dar minte — ioc."

— Mumă-ta are dreptate: numai de pozne și blăstămății te ții.

— Știți de ce mă urmăresc acum slujitorii domnești?

— Și pe tine? De ce?

— Necinstii jupîneasa unui mare boier și-o lepădai pe cale, ca un tătar beteag de năravul curviei.

— Zălud ești, mă! îl dojenește Preda, rîzînd cu poftă.

— Vodă însuși porunci să mă jugănească și să mă spînzure ca pe-un nelegiuit de rînd, chiar în fața casei boierului.

— Baremi era frumoasă? îl ispitește Radu Buzescu, cercîndu-l cu coada ochilor și înălțînd sprinceana stîngă stufoasă și neagră.

— Eu nu mă-ncurc cu slute. Bărbatu-su, biet hleab dat în neputință. Numai setea de moșii și dorința de măriri îl mai țin în viață.

— Cine-i?

— Chiar nevasta de-a doua a vel-banului Dobromir.

— Stana, frumoasa? Strașnic! admiră Buzeștii. Ești omul nostru.

— La Stănești, țiganul vostru fierar nu vru să-mi dea sulița asta. Îl izbii cu piciorul în burtă și i-o smulsei. E strașnică!

Și-o repede într-un copac, departe, înfigînd-o adînc.

Au pătruns adînc în munți.

Furtună mare se stîrnește în jur, cu răpăială de grindină deasă. Peste vîrfuri și peste plaiuri se vălmășește vîltoarea văzduhului. Nourii fierb în cazanele reci ale steilor și gheața biciuie obrajii munților, scrijelindu-i adînc. Pădurile gem sub șfichiuirea năprasnică a vijeliei. Brazii se clatină, se îndoaie și mulți se prăbușesc împroșcînd ca niște praștii uriașe țărînă, prund și apă. În vuietul trăsnetelor munții se clătină și se bat în capete, ca-n povestea cea năucă.

— Aici sînt Locurile Rele, arată Radu Calomfirescu, tăind cu mîna pînza stropilor de ploaie. Dacă scăpăm teferi, se cheamă să ajungem cu bine la... Dar unde dracu mergem ?

— La Prislop, la stareţul Ion, suflă Preda şiroaiele de apă de pe obraz. Şi nu mai pomeni pe necuratul, că mă zgîlţîie fiorii morţii.

— Mi se pare că trebuie să jertfim un suflet furtunii şi duhurilor din strîmtoarea de la Locurile Rele, ca să putem trece. Sînt gata să vă prăbuşesc pe unul din voi în prăpastie. Că n-o fi mare pagubă de-or rămîne doar doi Buzeşti pe lume...

Stroe îl ţinteşte cu privirea, tocmai în clipa cînd, în jgheabul îngust şi înalt dintre munţi, săgetează ucigaş un fulger, iar trăsnetul zguduie lumea din ţîţîni. Jiul clocoteşte jos, în hăuri, izbindu-se, zălud, de stînci şi spumegînd.

— Sîntem urmăriţi ! strigă un slujitor.

Încalecă şi pornesc nebuneşte. După un sfert de ceas, Preda opreşte :

— Ne-ascundem aici, după stînci...

— Eşti întreg la...

— Îi lăsăm să treacă şi-i lovim din spate.

— Da, dar dacă ne prind caravana ? se înspăimîntă Radu.

— Nu asta cată ei, rîde Calomfirescu. Pe noi ne vînează.

— Dacă ne iau marfa, o scoatem din mîinile lor cu spada, socoteşte Stroe, bun bazat pe sine.

— Ai dreptate ! încuviinţează Radu şi Calomfirescu, într-un glas.

Cotesc repede după stînci. Urmăritorii sînt slujitori domneşti ; trec în galop. Buzeştii numărară în gînd : doisprezece. O bucurie ciudată le furnică inimile. Dar cînd să iasă din ascunzătoare, din nou tropot de cal.

— Mai vin şi alţii... Aşteptăm.

În acelaşi galop zălud mai trecură doisprezece călăreţi. Printre dînşii, Oprea şi Staicu Rudeanu.

— Ce facem ?

— Înapoi la schitul Lainici. Urcăm pe cărările ciobanilor.

— Dacă ne urmăreşte şi al treilea pîlc ?

— Ne prind ca-ntr-o vîrşă !

— Mergem tot înainte, hotărăşte Radu. Îi lovim noaptea, în popas.

— Firea Gărgăun de la caravană are poruncă să ne-ajute, adăugă Stroe ca îmbărbătare.

Pornesc după urmăritori. Furtuna se domoleşte. Înaintează cu luare aminte. Ajung pîlcîul slujitorilor tocmai cînd prăvăleau mărfurile în prăpastie. Nu se pot stăpîni şi atacă. Se bat cu mînie ; sînt însă mult prea puţini ca să izbîndească. Cînd le vine la îndemînă, la un semn al lui Radu, rup lupta şi se retrag, tuspatru. Furişaţi pe cărări lăturalnice, întîlnesc un cioban tînăr, umblat pe aici. Merg toată noaptea, pipăind stîncile şi jepii, sub lumină picurată din stele. Se opresc cu sufletul la gură şi trag spadele ori de cîte ori aud urlet ori scheunat de fiară sălbatecă. În zori, privesc prin cleştarul limpede al seninului şi-s gata să plîngă : ici — Ţara Românească, dincolo — Transilvania şi ei — alungaţi de pretutindeni. Nu cutează a rosti cuvînt. Urmăresc desfăşurarea priveliştilor, jos, la picioare — munţi stîncoşi, codri deşi, dealuri verzi, cîmpii ca aurul se topesc în albastre zări fumurii. Poposesc pe-un cleanţ din Parîng. Hodinesc acolo, în pisc de munte, pînă la amiază. Ospătează dintr-o bucată de caş din gluga ciobanului. Preda, cel dintîi, îşi descleştează fălcile :

— Jalea ne frige inima, fraţilor...

— Ciinii ! scrîşneşte Radu. Dacă vreodată, careva din neamul Buzescu se va apropia de cineva din spiţa Rudeanu, cu alt gînd decît cel al răzbunării, afurisit să fie şi şfacul spînzurătorii să-l sugrume !

— Să-l sugrume ! se alătură Stroe, din toată inima, setos de răzbunare. Ne-au ucis părinţii. Ne-au prădat şi ars casele. Ne hăituiesc ca pe nişte iepuri. Cum îi mai putem ierta ?

— Ei, dacă şi prea blajinul nostru frate mezin îi urăşte, să jurăm răzbunare !

— Jur şi eu, Radule ! se ridică în picioare Calomfirescu.

— Jurăm !

Săgetate, furioase între stîncile din vîrful Parîngului, fulgerele și tunetele unei furtuni ivite de neștine, pecetluiesc parcă jurămîntul.

Dar numai cînd, pe pămînt transilvan, se adăpostesc la bordeiul unui pădurar, înțeleg ce săraci și singuri sînt.

— Mai avem cu noi doar spadele, oftează Radu.

— Și tinerețea ! se îndîrjește Stroe. Tinerețea și dreptatea !

— Și nebunia ! adaugă Radu Calomfirescu, continuînd cu durere : Buzeștilor, rău îmi pare că n-aveți o soră ; m-aș înrudi cu voi. Poate-așa am fi mai tari.

— Totuși, frați putem fi, scoate Preda Buzescu jungherul și-și crestează repede brațul stîng.

Ceilalți fac la fel. Scurg sîngele într-o ulcică și, amestecîndu-l cu apă din izvor, beau pe rînd :

— Acum sîntem frați. Patru frați de cruce : Radu, Preda, Radu, Stroe.

Așezată între munți împodobiți cu păduri bătrîne de fagi, mănăstirea Prislop este de mult tainic adăpost pentru pribegii din Țara Românească. Povestea spune că locul zidirii l-a ales, ca și la Cozia, tot călugărul Nicodim, harnic ctitor al multor mănăstiri și schituri pe pămînt românesc. De aici, spre miazănoapte, se desfășoară țara Hațegului pînă la Mureș, pînă-n munții Zarandului. La miazăzi se înalță fruntea semeață a Retezatului.

Biserica, veche, cu ziduri groase, cu firide în chipul frunzei de trifoi, cu ferestre înguste, joase, cu ușa strîmtă și scundă, este păstorită de egumenul Ion, om trecut de cincizeci de ani, înțelept, bun gospodar, cunoscător al vieții din Transilvania și prieten cu mulți nobili de obîrșie română și maghiară. Cu osîrdie a înălțat țarcalan de chilii în jurul mănăstirii, dîndu-i înfățișare de cetate rotundă.

După ce a prefirat slovele din pitacul starețului Prohor, egumenul Ion a măsurat cu multă luare aminte pe cei patru pribegi de la Țara Românească.

— Deci pornit-ați trei și-ajuns-ați patru. Asta-i și bine și rău ; bine că aveți bună tovărășie ; rău că sporiți

numărul surghiuniților. Dară nu de voroavă filozoficească aveți voi nevoie, ci de găzduire. Nu-i așa? Deci să vă găzduiesc.

În mai puțin de un sfert de ceas chiliile erau gata, rînduite, curate, primitoare. După ce s-au spălat și și-au curățat straiele au fost poftiți la stăreție, unde s-a închegat vorbire prietenească, asemenea celeia de la Cozia.

Judecînd după mantia-i neagră, cu mîneci largi, după potcapul din catifea cu luciu negru-negru de tot, după lănțugul subțire de care atîrna pe piept o cruciuliță de aur, și mai ales după felul de a vorbi, musafirii au crezut că au de-a face cu un om rece, trufaș. De fapt, încetul cu încetul, egumenul Ion se dezvălui ceea ce era. Pe lîngă învățătura pe care mereu o împrospătează din numeroase cărți, starețul Prislopului are și o îndeletnicire puțin obișnuită: crește porumbei ștafetari, deprinzîndu-i să ducă și s-aducă repede vești de la mari depărtări. I-a învățat să vină, cuminți, să-i ciugulească boabe din palmă.

— Prieteni, acu trimit cîte-o ștafetă la Cozia ori la Brașov; dar poate, cîndva, musai, și aste blînde lighioi ne-or folosi în vreo împrejurare mai grea și mai însemnată.

— Că nu ne vom lăsa mereu dezbinați și călcați în picioare, părinte Ioane.

— Visez, fecioraşilor, ca și fratele Prohor de la Cozia, ca și fratele Serghie de la Tismana, ca și fratele Nicodim de la Neamț, ori fratele Ilarion de la Vad, un singur ocîrmuitor peste ceste trei țări românești: Țara Românească, Transilvania și Moldova, legate între ele prin obîrșie, prin grai, prin sînge, prin datini, prin credință, prin cîntecele care coboară din munți spre toate unghiurile țării, o dată cu ciobanii, cu negustorii, cu pribegii, adăpostiți cînd într-o parte, cînd în alta. Visez ca astă unire s-o înjghebeze un român, povățuit de noi, iar nu un ungur sfătuit de papistași.

— Cum, adică, sfătuit de papistași? nu se dumirește Preda Buzescu.

— Mult dedați la scripturi, adică avînd în ei adunate harabale de învățătură, papistașii ne cunosc de-a-mărunțelul. Chiar mai bine decît ne cunoaștem noi. Și vor

să ne atragă de partea lor și să ne-nghită, cum i-a înghițit pe boieri. Ne cunosc și moșii și strămoșii, de la Traian împărat și Decebal craiul. Și cunosc și cum a fost Dacia cucerită de romani. Istoria acelui război lung și foarte greu s-a cioplit în marmoră și se află la Roma, pe Columna lui Traian. Însumi am văzut și m-am minunat de frumusețea acelui stîlp, nalt de treizeci de stînjeni.

— Și noi cum de nu știam astea? se miră Preda, cu toate că-i era tare foame.

— Numai vitregia vremurilor ne-a împins în uitare. Iacă, fratele bucătar ne face semn să poftim în trapeză, c-or hi niscai bucate gata spre a le dumica. Și musai să merem. Că acela ce nu zorește spre masă, nici la treabă nu-i destoinic.

Păşind pe cerdacul cu scînduri groase, Buzeștii ascultă scîrțiitul lor sub fiecare călcătură.

— Poporul cel mult e român, în toată Transilvania, începe iar vorbirea stareţul Ion, îndată ce s-așează în capul mesei, cu musafirii de-a dreapta și de-a stînga. Dar stăpîni sînt nobilii unguri, așa cum în Boemia stăpîni sînt nobilii germani, iar în Bulgaria ienicerii turci. Ci și cei mai mulți dintre acești nobili, la matcă fost-au tot români. Cronicarii Anonymus și Bonfinius scriu că, venind ungurii din spre apus, strașnic s-au bătut cu românii. Iară după ce i-au înfrînt, le-au luat pămînturile cele mai bune. Cu vremea, nobilii români s-au dat în legea catolică și-au vorbit ungurește, ca stăpînii. De la 1542, de cînd sultanul prefăcut-a Ungaria în pașalîc, mulți maghiari din cei de rang au roit spre Transilvania. Însumi cunosc zeci de familii mari din ungurime aciuite aici, pe bune moșii, cu îngăduința și cu ajutorul voievozilor din neamul Zapolya și îndeosebi al Isabelei principesa. La început jelit-au mult după țara și cetatea lor de scaun — Buda, cea tare și frumos zidită. Ci azi principii Transilvaniei din neamul Bathory bucuroși sînt că au o coroană. Socotesc că, pornind din Transilvania, vor face țara la loc, așa cum a fost în vremea lui Ștefan cel Sfînt ori a lui Ludovic cel Mare. Văd și ei că Transilvania-i o țară cu totul osebită de cea din pustă. Și chipul și obîrșia locuitorilor și graiul și credința și

îndeletnicirile sînt altele : sînt ungurești acolo, așa după cum aici sînt românești. Cu toate că mai mulți regi unguri au însămînțat ăst pămînt cu neamuri aduse din alte părți : secui, sași.

În colțurile trapezei, patru frați citesc psalmi și tropare, sporind murmurele sub bolțile rotunde și albe, proaspăt văruite. Mirosul de busuioc și de cimbru se îmbină cu cel de tămîie și ceară și cu cel de varză murată, așezată în talere de lut și stropită cu oloi de cînepă verzui. Și pe cînd Buzeștii și Calomfirescu nu mai știau cum să-și potolească foamea, starețul Ion mușcă rar dintr-o coajă de pîine, mestecînd-o pe-ndelete, fără să întrerupă vorbirea :

— Acum o sută de ani, feciorașilor, a trăit în Ungaria mare învățat, pe numele lui Nicolae Olachus. După nume înțelegeți ? român : fiul lui Ștefan, jude prin Argeș, înrudit cu Basarabii. Pentru însușirile lui osebite a ajuns episcop la Grau, sfetnic al reginei Isabela după înfrîngerea de la Mohacs, pribeag o vreme prin Apus, împreună cu crăiasa, apoi guvernator al Ungariei. Cest mare învățat a scris și-a arătat lumii că aici, la Dunăre și Carpați sălășuiesc oameni de limbă și fire latinească, ce-și zic români, adică romani. Aici, în Transilvania, românii sînt temeiul. Ungurii și sașii se înțeleg între dînșii cu ajutorul graiului nostru. Mulți dintre domnitorii din Țara Românească au stăpînit țara Făgărașului și a Almașului. Ștefan-vodă de la Moldova a avut Ciceiul și Cetatea de Baltă, cu multe sate împrejur. Iar după el, Petru-voievod a ocîrmuit aproape jumătate din Transilvania. Apoi chiar aici, în Hațeg, stăpîni au fost români, ca Ion de la Hunedoara, fiul lui Voicu Corvin și tatăl regelui Mathia Corvinul.

— Ce fel de oameni sînt ungurii, părinte stareț ? vrea să știe Radu Buzescu.

— Nu v-a povestit părintele vostru ? Fost-a multă vreme în surghiun aici, și bine-i cunoștea.

— N-a avut răgaz să povestească, tocmai din pricina surghiunului, surîde Calomfirescu.

— Ca să-ți răspund, zic : cei de jos — ca noi toți : harnici, pricepuți, binevoitori, săraci, nevoiași, și supți de muncă. Grofii însă... Nu toți, dar mulți sînt de o

trufie greu de înțeles pentru noi. Parcă numai ei ar fi oameni, iar ceilalți dobitoace. De obicei, în istoria popoarelor, craiul își făurește coroana din isprăvile lui de arme ori prin însușirile-i gospodărești. Aici, la nobilimea maghiară, s-a întîmplat pe dos : avînd papa de la Roma o coroană a dat-o unui bărbat pe care l-a creștinat și l-a făcut și sfînt. Așa s-a iscat povestea despre coroana sfîntului Ștefan. Poate și asta le-a dat suc de ocoșenie. Se spune că un crai, primind coroana, s-a plimbat prin toate străzile Budei cu ea pe cap, însoțit de alai, să vadă lumea ce comoară strălucitoare are. Și ca să nu i-o fure careva, a închis-o într-o cutie ca o ploscă și-o purta la șold ori la oblînc, s-o aibă totdeauna asupră-i.

— Ei, de ce ți-i teamă nu scapi, șfichiuie Preda Buzescu.

— Chiar așa. Într-o noapte, cînd regele călărea beat, s-a dezlegat coroana de la șa, pierzîndu-se pe drum. Au găsit-o niște slujitori. Însă un vraci a prorocit că va pierde și tronul, iară pe acela nu-l va mai găsi. Craiul a poruncit să taie gîtul vraciului. Totuși, dacă mai avea răbdare trei ani, se-ncredința că vraciul ghicise și spusese adevărul curat.

— Și-acum, în zilele noastre ce se întîmplă aici ? vrea Radu să afle.

— Asupra Transilvaniei își întind ghearele tare mulți rîvnitori. Cei din neamul Bathory vor să învie crăiia cea veche a Daciei, diriguită din Alba Iulia. În afară de asta, împărații habsburgi ațîță cugetele și tulbură mereu apele transilvane, să răstoarne pe Bathorești și să facă din Transilvania provincie împărătească. Dar nu numai atît. Nu de mult, Gàspàr Becheș, român din Carașul Severinului, s-a întovărășit cu Pàl Màrkhàzi, de felul lui negustător de cai din Ungaria de sus, să ia stăpînirea Transilvaniei. Pàl avea trecere la un vizir mare, iar vizirul îl sprijinea pe lîngă Selim-sultanul. Becheș a cumpărat de la Mailat cetatea Făgărașului, cu întinse moșii în preajma Oltului, precum și Vințul și Aiudul. Și-i musai să vă spun că ajunsese mai bogat și mai puternic decît voievodul Transilvaniei. Anul trecut chiar a strîns bună oștire de secui și de români, făgăduindu-le libertate și

leafă îndoită. Așa a pornit împotriva craiului Ștefan Bathory. Acum a zecea oară, au văzut nobilii maghiari ce poate un conducător ridicat din rîndul românilor.

— Asta-i foarte însemnat, ciulește Stroe urechile, simțind ceva nou, dar încă destul de tulbure.

— M-aș fi bucurat și eu dacă unul de-ai noștri, un român se făcea crai... Dar, în aprigă luptă, înainte de Sîntămărie, Ștefan Bathory l-a înfrînt pe Becheș. L-a silit să se închidă în Făgăraș. Acolo s-a apărat optsprezece zile. A izbutit să iasă din cetate. Averile, însă, au încăput pe mîna craiului Bathory. A ajuns la Viena la împăratul Maximilian. Dar acolo a văzut că împăratul nu-l voia, ferit-a sfîntul, crai în Transilvania. Urmărea doar să facă zîzanie, să slăbească țara ca s-o poată lua el mai ușor, pentru dînsul. Înțelegeți ?

— Înțelegem. Și ce-a făcut Gàspàr Becheș ?

— A cerut iertare lui Ștefan Bathory. Ce să facă ? Iar acum se află la curtea din Alba Iulia, om de încredere al craiului cu care s-a luptat.

— Mai sînt și alți români la curtea craiului ?

— Sînt, Preda Buzescu. Cu iscusință multă își deschide cale acum la crăia din Alba Iulia, Ștefan Iosica, român din Caransebeș, dar papistășit.

— Și-i slujesc cu credință pe Bathorești ? întreabă de data asta Calomfirescu, privind barba sură și fruntea brăzdată a călugărului Ion.

— Păi, asta depinde de om. Am însă un clopotar, Andrei, care ticluiește cam așa : „Cînd ți-o fi mai drag de nobilul maghiar, să-i scoți ochii..."

— Ce obrăznicie !

— O, cît ne rugăm noi Domnului Dumnezeu pentru împăcarea noroadelor ! Dar... suspină egumenul Ion, ridicîndu-se de la masă și făcînd semnul crucii. Dar mai cu seamă pentru mîntuirea din robie a poporului român. Înțelegeți vorba mea, voi Radu, Preda, Stroe și tu Calomfire ?

— Da ! exclamară toți, ca un singur glas.

— Sîntem frați de cruce.

— Iar sfinția-ta ne-ai dat parcă și un singur nume : Preda, Radu, Stroe, Calomfir.

Din vorbirea cu fraţii care-i îndrumă spre odăile lor, cei patru tineri află că stareţul Ion este bun duhovnic şi iscusit povăţuitor la ceas de cumpănă. Ştie să domolească ispitele din om. Dă canoane grele, dar dobîndeşte, neîndoielnic, mîntuirea păcatelor. Vin femei şi bărbaţi nu numai din Transilvania, ci şi din Ţara Românească şi din Moldova. Se-ntorc cu inima împăcată, îmbunaţi, înseninaţi, vindecaţi de bolile sufleteşti.

— Înţelepciunea şi-o întăreşte cu multă învăţătură. L-am văzut înfruntînd, din cuvînt, întru ale teologiei, istoriei şi filozofiei, călugării de la curtea din Alba Iulia, oameni foarte învăţaţi la şcoala cea mare a iezuiţilor.

În ziua următoare, stareţul Ion de la Prislop i-a înfăţişat pe cei trei Buzeşti lui Herman Gotlieb, mare neguţător din Sibiu. Acesta le-a împrumutat bani, să-şi cumpere cele trebuitoare traiului între nobilii din Transilvania.

După asta, Radu a prins legătura cu Manea Voicu, abia scăpat din mîna oamenilor lui Dobromir-banul.

— Am auzit că s-au şi sfădit rău cei doi cumnaţi, adică Dobromir-banul şi Ivan Rudeanu, din pricina moşiilor noastre. Cică Ivan ar fi zis : „Pentru iertarea păcatelor tale, Dobromire, va trebui să fac zece şipote la răscruci şi zece fîntîni în locuri pustii".

A cincea zi i-a găsit şi Firea Gărgăun :

— Venii să vă slujesc, c-aşa-s eu : credincios stăpînilor buni.

Trei zile a stat Radu Buzescu în chilie şi, cu pana în mînă, pe un catastif dăruit de stareţul Ion, a socotit tot ce-şi aducea aminte c-a rămas din gospodăriile Buzeştilor : case, slujitori, moşii, vite mari, turme de oi, cai, prisăci, păsări şi cele cîteva lucruri de preţ din sipetele culei de la Stăneşti şi Cepturoaia. A arătat fraţilor toată socoteala :

— Rămas-a foarte puţin, dacă ţinem seama de ce-aveam pe cînd trăia mama. Totuşi trebuie să ne-ajungă pînă ne putem întoarce la casa noastră.

— Ehei, cu toate că seamănă cu moartea, Dobromir-banul mai trăieşte mult...

— Sau poate că-i întruchiparea morții, surîde Stroe, luînd vorba din gura lui Preda. Oamenii zic că are pe dracul în el, de aceea răspîndește în jur numai ură, discordie și omor.

— Tocmai de aceea, ca frate mai mare, cer să stîrpim orice risipă. Datoria la Herman Gotlieb trebuie s-o plătim pînă la Crăciun. La anul, dacă nu dă vreo secetă ori vreo molimă în vite, dacă-i an mănos în prisăci și dacă rodesc nucii din Căluiu, ne mai zburătăcim un piculeț de-asupra nevoilor.

Printr-un călugăr, Radu a trimis starețului Prohor la Cozia, pitac, rugîndu-l să le fie de ajutor întru gospodărire, priveghindu-l și povățuindu-l pe Manea Voicu. Chiar în toamna asta să trimită cinci sute de găleți de grîu, cincizeci de putini de miere și măcar o sută cincizeci de vite negustătorului Herman Gotlieb, din Sibiu.

După sfat îndelung cu egumenul Ion, frații Buzești au hotărît să meargă la Alba Iulia. Să caute dascăl bun să-i învețe meșteșugul armelor și să-i deprindă obiceiurile lumii și treaba în divanuri și solii. De asemeni, să prindă legături pe lîngă puternicii zilei, să cunoască și alți pribegi, și să rînduiască sfaturi întru grăbirea întoarcerii acasă.

După ce au hălăduit o vreme prin cetatea Albei Iulia, s-au oprit la casa lui Tolomeo Galli, *spadaccino bravo* și stihuitor plin de duh, vestit între toți dascălii de spadă și ticluitorii de madrigale și serenade de la curtea craiului. Scurt și îndesat — poate cam prea gras pentru un *spadaccino bravo* — cu mustăți de cotoi și cu bărbiță de ied, cu capul mare, pletos, cu pălărie încărcată de pene stufoase, rînduite după moda franțuzească, don Tolomeo se mișca mult, smucit și repede ca un prîsnel uriaș, ametit de băutură. Stroe l-a poreclit Titirezul beat. Radu l-a numit Butoiul cu spadă, iar Preda — Moara hodorogită. Era din toate cîte-o țîră și pe rînd : titirez, butoi și moară. După graba cu care s-a angajat să-i învețe mînuirea spadei și a limbii italiene se vedea că ducea mare lipsă de ucenici.

— Dar aș vrea să știu dacă, nobili fiind de neam și sînge, aveți pecete și herb. Dacă aveți slujitori. Dacă ați învățat bunele maniere. Dacă știți cum se declară dragoste unei *donna*. Dacă vă pricepeți să scandați un sonet, să ciripiți o serenadă și să șoptiți un madrigal. Dacă vă puteți înclina într-un reverans elegant. Dacă...

— Nu știm nimic ! l-a oprit Radu, clătinîndu-se, amețit de vorbăria italianului.

— Vă învăț eu. Toate ! Cu o mie de florini pe lună, de fiecare. Vă fac și rabat : pentru suma asta vă-nvăț și italienește. Așa, de la mine. Conveniți, nu-i așa ? Vă cumpărați scuturi, platoșe și chivăre cît mai frumoase, mai lucitoare. Cunosc eu un meșter din Sibiu, un sas. Bune și ieftine. După ce învățați bine spada, și pătrundeți la curte, vă procurați altele de la Veneția, încrustate cu sidef și cu rubine. Cai văd c-aveți buni.

— Și herbul unde-l punem ? vrea Preda să se dumirească.

— Pe scut și pe steag, pe mănunchiul spadei și pe inel. E frumos : un cavaler cu coif pe cap și cu crucea în mînă. S-o știți dintru început : moartea se cuibărește mai cu priință în sînul fricoșilor, cum viermele alege mărul beteag. De aceea, zic : cea dintîi însușire a oricărui cavaler este *coraggio*. Cavalerul trebuie să fie ca Roland, ca Bayard, *sans peur et sans reproche*, fără frică și fără pată... Numai acela-i cavaler adevărat al cărui suflet nu tremură chiar cînd i se frînge spada. După ce veți ști toate astea, vom căuta un cavaler de rang mare să vă dea și vouă învestitura de cavaleri. A, dar uitam : după exemplul adevăraților cavaleri, trebuie să vă alegeți un sfînt ocrotitor.

— Prea multe ! se sperie Stroe. Noi vrem doar să-nvățăm a ne bate. Atît !

— Îți bați joc de noi, talianule ? cîrtește Calomfirescu. Că n-oi fi nebun să mă înham la toate poznele astea și la toți... sfinții ? Nu-i mai bine o... sfîntă ?

— Nu se poate ! se indignează spadasinul. Voi trebui să fiți cavaleri ! Ca-va-leri ! *Spadaccio bravo* Tolomeo Galli a instruit sute de tineri : feciorii lui Korniș, ai lui Csàky, ai lui... Toți au un *santo protettore*.

— Bine — bine... se lasă Radu convins. Ne-om alege și-un sfînt, dacă așa se cere.

Și după ce și-au cumpărat spade, s-au sfătuit cu stareţul Ion ce sfînt ocrotitor să-și aleagă. Au străbătut calendarul zi cu zi, și s-au oprit la sfîntul Teodor Tiron, patron al ostașilor, cu prăznuirea la 17 faur. Și l-au ales că viața lui, povestită de călugărul Prohor, cînd învățau *Sinaxarul* în cerdacul chiliilor de la Cozia, îi impresionase : chinuit de păgîni, aruncat în flăcări, a ieșit totuși nevătămat.

— Apoi Teodor Tiron a învățat pe creștini să aducă prinos de colivă, adică de grîu fiert, îndulcit cu miere.

— A, ăsta-i sfîntul Toader colivarul ! se veselește Calomfirescu.

— Ba este prielnic fetelor, sare Preda Buzescu să-și apere ocrotitorul ; de Sfîntul Toader, își pun fire de iarbă mare sub ţîţe și dorm așa, ca să-și viseze ibovnicul...

Don Tolomeo Galli a primit cu mare huiet numele sfîntului ocrotitor :

— Teodor Tiron ! *Sonore ! Formidabile !*

A făcut cîteva fandări și gardă, cam cum zicea el că trebuie să fi făcut Teodor Tiron, în calitate de patron al ostașilor. Apoi a urmat cu poveţele :

— Cavalerul trebuie să aibă de asemeni un senior, pe care cu credință să-l slujească pînă la cea din urmă clipă a vieții. De-i nevoie să piară pentru gloria și onoarea seniorului și a castelului său, să nu se afle pentru el fericire mai mare ca asta. Al treilea, temelia ordinului cavaleresc este să-și țină cuvîntul dat și mai ales legămîntul făcut femeilor.

— Dintre toate, asta cu femeile îmi place cel mai mult, se încălzește Stroe.

După două săptămîni, Buzeștii au văzut că se împacă bine cu don Tolomeo. Sprinteneala, agerimea și iscusința cu care mînuiește spada, lancea și hangerul, îi vrăjesc. Nici Calomfirescu nu mai cîrtește, ci ascultă și cată a deprinde lupta, ca un cavaler :

— Cu ăst meșteșug cucerim Ţarigradul ! Da, Ţarigradul.

— Se cere să învățați a lupta și în turniruri.

— La ce folosește turnirul? se împotrivește Radu, gîfîind după o jumătate de ceas de zbucium în deprinderea lovirii în pieptul potrivnicului.

— Luptă elegantă, atletică, spectaculoasă; să leșine privitoarele de admirație și plăcere. Cine cîștigă trei turniruri e slăvit, ca și cum ar fi cîștigat *una grande battaglia*. Și-apoi, voi veți intra în tagma cavalerilor eleganți, frumoși, curtenitori. Bineînțeles, după ce veți trece tot șirul de probe cum sînt: măiestria în călărie, în mînuirea armelor și proba istețimei în ocolirea sau frîngerea curselor întinse de dușmani. Un cavaler trebuie să aibă chip semeț și arme lucitoare; arc tare, tolbă cu săgeți sprintene, buzdugan greu, bine ghintuit, suliță ușoară, paloș lat și scut lustruit ca oglinda de argint...

În seara aceea Stroe Buzescu arăta obosit, că parc-ar fi tras la plug. Îl uimise pe don Tolomeo cu îndemînarea, cu forța și cu priceperea în luptă. Spre mînia lui Radu și invidia lui Calomfirescu, dar mai ales spre uimirea dascălului de spadă.

— De-acu te poți bate și cu Dandu Dărădan, machidonul din Băbeni! l-a luat în rîs Preda Buzescu, cu oarecare parapon și mirare că mezinul, după ce atîta vreme fost-a gazda bătăilor, acum îi întrece pe toți în iscusință și putere.

— Rîdeți, trîndavilor, și dormiți în loc să trudiți cu spada, în harță cu manechinele.

— Ne batjocorești?! sare ars Radu Calomfirescu În gardă!

— Sînt ostenit... Mîine.

— Adică, te dai bătut!

— Nu, Calomfire, ne batem mîine.

— Nu mai vorbesc cu tine! Sînt cavaler și nu îngădui mișelia pe lîngă mine.

Astfel Stroe a intrat singur în ospătărie. S-a lepădat pe un scaun la o masă de lîngă fereastră, adulmecînd hodina. Dar gîndurile prinseră a-i peregrina fără astîmpăr la Cepturoaia, la Cozia, la Căluiu, la Stănești. Nimic nu-l

înturna aici, în ospătăria din cetatea Albei Iulia. Din străfundul inimii rîvnea să fie în Oltenia, acasă.

Deodată ia seama că în ospătărie a intrat un călugăr sărăcuț, în strai castaniu, încins cu un curmei. A scos din sîn o coajă de pîine și-a pus-o dinaintea unui cîine, slab, jigărit, furișat într-un colț :

— *Mangi, mio fratello...*

Mesenii grași, asudați, amețiți de băutură, guralivi și cheflii, nu-l primesc lîngă dînșii, îl ocărăsc, ori rîd de el cu hohote nerușinate, îl sictiresc.

— Locul tău e acolo lîngă jigodia aia rîioasă...

El nu se supără ; surîde și se roagă pentru iertarea tuturor păcătoșilor.

Cînd se îndrepta spre ieșire, Stroe-i făcu semn să se apropie și să se așeze la masa lui :

— Prego-vi... Stai ici.

— A, știi românește ?

— Sînt român.

— Mulțămesc, prietene și frate, că nu te-a îngrețoșat sărăcia straielor mele...

— Poftește și gustă din blidul meu, îndeamnă tînărul boier, amintindu-și că și la Cozia obișnuia să ospăteze cu călugării de rînd, în trapeză, cu toate că starețul îl povățuia să țină rangul boieresc.

— Numai o coajă de pîine, frate... se umilește călugărul, întinzînd sfios mîna și necutezînd să se așeze.

Stroe stăruie pînă îl înduplecă să stea pe scaun.

— Intru în ist han pentru că știu : nicăieri sărăcia nu-i mai mare și mai greu de îndurat ca acolo unde-i multă și nerușinată îmbuibare. Eu nu cerșesc pentru mine, ci pentru ființele cele necuvîntătoare.

Mîncară încet, urmărindu-se cu privirile, cîntărindu-se, măsurîndu-se.

— Acum, daca-ai ospătat, te poftesc la plimbare prin cetate. Mai sporovăim de-ale lumii întîmplări, propune Stroe, curios să afle ce-i cu ăst om tînăr și sărac ca Iov.

— Mă cheamă Costea, pribeag de la Moldova.

— Și eu sînt Stroe Buzescu, pribeag din Țara Românească.

— Mirare ți-i că mă vezi așa, nici mirean, nici călugăr, nici ortodox, nici catolic, nici tînăr, nici bătrîn ?

— Mă cam mir.

— Sînt, cinstită faţă, o biată făptură în care mişună şi se vînzolesc toate patimile, îndoielile şi întrebările cele fără de răspuns ale lumii. Sînt un biet om pornit în căutarea lui însuşi. Am plecat de-acasă din pricina tatei ; voia să mă facă neguţător. Dară între negoţ şi înşelăciune nu-i mare osebire. De aceea am ascultat sfatul mumei care-i catolică, ucenică a misionarului Possevino. Aist om sfînt este prieten cu Nichifor, vestit dascăl şi cîntăreţ la Ţarigrad. Împreună cu dascălul Mancinelii propovăduiesc împăcarea bisericii răsăritene cu biserica apuseană.

— Şi stareţul Ion de la Prislop zice că împăcarea cu Roma ar fi începutul biruinţei împotriva osmanlîilor.

— Eu mă dărui aistui gînd şi pornesc prin lume să-l împlinesc. Mă fac pribeag al credinţei. Am lăsat zestrea-mi la schitul Caşin. Pe drum, la Breţcu, jefuitu-m-au răufăcătorii. Desculţ şi numai în cămeşă mers-am din sat în sat, muncind pentru o coajă de pîine şi o ploscă de apă. Tot ce-mi prisoseşte dăruiesc altora. Copiii rîd de mine. Femeile mă stuchesc şi-şi fac cruce cînd mă văd. Bărbaţii mă întîmpină cu vorbe de ocară şi mă alungă de la porţi. Dar eu le mulţămesc că mă fac să sufăr şi mă rog pentru dînşii. Mi-am cusut singur straiul ista din pănură aspră. Şi rău îmi pare că nu-i încă mai aspru. Să fie pe netrebnicu-mi trup ca o perie de spini. Să mă oprească a mă da lenii, îmbuibării, huzurului ori desfătării. Să mă silească la privegheri şi rugăciuni, la milosîrdie şi jertfire pentru alţii.

— Dacă-i cum spui, eşti mai evlavios decît călugărul Prohor, dascălul nostru de la Cozia şi decît Ion de la Prislop.

— Faima înţelepciunii aistor feţe ajuns-a pînă la noi, la Caşin şi ne-am bucurat. Iartă-mă, vreau să mă rog...

Zice, se opreşte şi îngenunche pe treptele bisericii întîlnite în cale.

În juru-i, hulubii guruie iar şi filfîie din aripi, făcîndu-i parcă alai de duhuri albe. Stroe se fereşte la o parte, să nu-l tulbure. Gîndeşte : „Poate-i un zănatec alergător după fantasme... Poate-i o înţelepciune-n

zdrențe... Poate-i chiar un sfînt... Nu-i rău să mi-l fac prieten. Numai să nu afle Preda, frate-meu, și mai ales Calomfir, ăst fluşturatec, fluieră vînt. Ar rîde de mine să leşine, că-s prieten cu un sărăcuț călugăr, care în orice clipă se roagă.

Sfîrșindu-și ruga, Costea se ridică și pornește iar pe uliți, alături de Stroe.

Grăiesc despre Moldova și despre Ion-vodă.

— Da, a pierit ca un martir.

— Poate, mai degrabă, ca un viteaz, întărește Stroe cuvîntul.

— Da, ca un viteaz! li se alătură un bărbat înalt, spătos, cu priviri iscoditoare, cu barbă și mustăți negre, tușinate scurt. Îl atrăsese vorba românească a celor doi tineri, așa de nepotrivit însoțiți; un nobil și un cerșetor. De unde sînteți, frații mei, de-l lăudați peste măsură pe acel vîntură lume ajuns domnitor?

— Pribegi din Moldova și din Țara Românească, răspunde Stroe.

— A, se miră bărbatul, ducînd palma dreaptă la piept peste straiul scump, cu fireturi și cu multe culori, după moda nobililor transilvani, nu cumva ești fiul lui Radu armașul? Bucățică ruptă!

— L-ai cunoscut pe tata?

— Da. Și ne leagă un jurămînt... jurămînt de pribegi, cum mi se pare că te afli și tu acum... Eu sînt Ion Norocea, logofătul.

— Prea cinstit! Chiar în clipa cînd își da duhul, tata a poruncit fratelui mai mare, Radu, să caute a se întîlni cu domnia-ta.

— Da-a-a? lungește vorba Ion Norocea. Și n-a spus de ce?

— N-a mai apucat; l-a înăbușit sîngele și moartea...

— Bietul om... Vrednic, dîrz, ambițios; dar, ca și mine, fără noroc. Mereu cu fața împotriva vîntului. Mereu căutînd om neobișnuit, vrednic a scoate țările noastre din robia otomană. Vreau să-ți cunosc frații.

Stroe l-a călăuzit la gazda lor, fără a se despărți de Costea. Lui Norocea i-au plăcut înfățișarea, vioiciunea și deșteptăciunea Buzeștilor. Rînduiră să se vadă mai des

și chiar să-l viziteze la moșia Cetea. Veni vorba iar despre Moldova și despre Ion-vodă. Norocea povesti cum l-a tăiat Ivașcu Golescu pe Vintilă-vodă, cel pus în scaun de moldoveanul Dumbravă-vornicul.

— Și măcar că-și zicea fiul lui Pătrașcu-vodă și voia împreună cu Ion-vodă să scape țara de turci, boierii l-au tăiat totuși ca pe-un lotru, iar capul i-l bătură în cuie pe zidul unei case.

— Nefericirea cestei lumi este că plătim răul prin mai rău, suspină, cu încrîncenare, Costea și se roagă.

— Știu că Petru-vodă, fiul Chiajnei, care se află acum domn în Moldova, era față, acolo, la Roșcani, în tabăra otomană. Ion-vodă s-a dat prins numai după ce Ahmed-beglerbeiul, de șapte ori a jurat pe *Coran* că-l va duce nevătămat în fața padișahului. În cort, îmbulzeală mare de bei, sangeaci, agale și ieniceri foarte rîvnitori să vadă acel ghiaur teribil de la Moldova, care de doi ani îi înfrunta și-i snopea în bătaie. Deodată, un Cigala-zadé, un apostat care nu crede în nimic, un tînăr mîncăcios, beţiv și desfrînat, un fel de... muiere a beglerbeiului, un mișel fricos, i-a împlîntat junghierul în spate. Ion-vodă s-a răsucit c-un răcnet cumplit: „Fiară! Ai jurat strîmb...“ Tînărul ucigaș, trăsnit de spaimă, s-a lipit de stîlpul cortului să nu cadă. Ci fapta și mai ales răcnetul acela zguduitor l-au izbit și l-au împuns pe vodă Petru cu mii de suliți, drept în inimă. S-a clătinat. A simțit ascuțită usturime în piciorul stîng. A gemut de durere, dar nu l-a auzit nimeni într-atîta vînzoleală. Iar cînd trupul uriaș al lui Ion-vodă s-a prăbușit într-o baltă de sînge, Petru a leșinat. L-a trezit, repede, un slujitor, în clipa cînd însuși Ahmed-beglerbeiul îl firitisea: „Să trăiești, Petru voievod de la Bogdan Iflak“! Adică îl înălța domn, în locul ucisului. Înțelegînd că trăia cel mai mare ceas din viața-i, Petru-vodă a cercat să zîmbească. Dar tocmai atunci, căpeteniile otomane au început, cu rînjet de bucurie, să-și moaie iataganele în sîngele lui Ion-vodă, cald încă. Și l-a prins pe vodă Petru un tremur și-o scîrbavnică greață. Ca să nu-și verse mațele și de ocară să se facă, s-a răpezit afară din cort, la aer. S-a răcorit. A scăpat de acea sălbatecă priveliște. Dar a luat seamă că pi-

ciorul stîng îi era țeapăn ; țeapăn și rece. Și-l durea, vai de mama lui... Abia a putut ține sfat cu stolnicul Bilăe : „Te fac mare vornic și te trimit caimacan la Iași". De atunci șchioapătă. În cronică n-o să-i spună altfel decît Petru Șchiopul. Și-am auzit că, fiind țara arsă și orașele distruse, norodul l-a poreclit „domn al pustiului". Și-am aflat că, uneori, noaptea, se trezește din somn, îngrozit. Aude răcnetul lui Ion-vodă : „Fiară ! Ai jurat strîmb !" După asemenea vis cumplit, nu iese cîte trei zile din iatac, iar piciorul îl doare și-i șchioapătă în acea vreme mai tare ca de obicei.

— Și totuși acest om a urcat pe tronul lui Ion-vodă... nu se dumirește Costea. Cum a fost cu putință ?

— Voi sînteți prea tineri ca să înțelegeți ; de ce a îndurat Ion-vodă asemenea osîndă și de ce s-a prăbușit așa de repede. Mai întăi, lămurește Norocea, călcînd apăsat prin odaie, pentru că s-a învrăjbit cu boierii ; a căsăpit pre mulți dintre dînșii. Apoi, pentru că s-a luat la harță cu osmanlîii, fără să aibă ajutor de undeva. Și-a fost așa, cum s-ar bate lăstunul cu vulturul cel mare, pleșuv. Boierii l-au trădat, iară norodul n-a avut destulă putere să-l răpună pe Ahmed-pașa, beglerbeiul și armia lui.

— Boierii sînt vinovați ! învinuiește Stroe Buzescu.

— Ba Ion-vodă, că n-a știut cum să și-i facă prieteni, se împotrivește Preda, iar Calomfirescu îl sprijină :

— Ai dreptate !

— Mă alătur lui Stroe, vorbește domol Radu Buzescu, care pînă atunci tăcuse și ascultase, cu mare luare aminte, povestirea lui Ion Norocea. De ce ? Pentru că, atunci cînd se ridică un ocîrmuitor cu inimă viteză, cînd acela își pune în joc viața întru împlinirea unui gînd mare și se dovedește a fi în stare să-l împlinească, noi boierii trebuie să-l înconjurăm cu dragoste, să-l ocrotim și să-i slujim cu credință. Căci dezrobirea țării de sub turci este visarea cea mare a tuturor.

Stroe se răsucește și-și îmbrățișează fratele :

— Ai spus întocmai ce simt și gîndesc și eu !

— Mda... măsoară Ion Norocea cu priviri tăioase pe cei trei Buzești, și-i ispitește mai departe : unii boieri cred că domnitorii nu pot fi mari decît dacă au cu ei norodul.

Aceia iau învățătură de la ereticii husiți din Boemia. Voi ce credeți ?

Frații Buzești se cercetează unul pe altul, cu privirea, și tac.

— Ce să faci cu prostimea ? strîmbă buzele batjocoritor Calomfirescu. Gloată. Turmă slab cuvîntătoare !

— Dumnezeu mai lesne grăiește prin gura prostimii, își destăinuie părerea Costea, pribeagul credinței, sculîndu-se să ducă un os cîinelui oropsit din colțul hanului :

— *Mangi, mio fratello... mangi...*

— Jupîn Norocea, de ce-o fi poruncit tata, cu limbă de moarte, să te caut pe domnia-ta ?

— Cred c-a dorit să vă fiu călăuz în pribegia pe care-o gîcea c-avea să vină asupră-vă ! pune Norocea capăt vorbirei și pleacă.

După mers, Preda Buzescu înțelege că mai avea ceva de spus.

Peste cetatea Albei Iulia se lasă înserarea. Din turnul armurierilor răzbate, domol, guruitul porumbeilor adunați la cuibare, ca un duh melodios al vechilor ziduri.

Sfîrșea, în uscăciune și căldură, luna lui august 1576, cînd starețul Prohor a izbutit să treacă munții pînă la Sibiu, spre a se întîlni, în taină, cu pribegii lui ucenici, Buzeștii. Deveneau tot mai buni spadasini — don Tolomeo Galli îi lăuda neprecupețit. Și mai ales pe Stroe : scria pe chipul potrivnicului slova latină S. Învățaseră binișor italienește, iar Preda Buzescu și Calomfirescu o rupeau și pe ungurește. Surghiunul îi silea să trăiască și să umble cu fereală. Firea Gărgăun, otrocolind satele, culegea multe vești ; unele triste și adevărate, altele născocite și poznașe de tot.

— Adevăr că nobilii unguri, în trufia lor, nu țin sama de nimeni. Că asupresc iobagii și pe români mai mult ca pe ceilalți. „Nu-i oamenie în nemeșime, nici cîtă apă într-o oală spartă", spune ciobanul Andrei Boier din Săliște.

— O fi, dar noi sîntem boieri și numai cu nobilii ne putem înțelege, se împotrivește Radu Calomfirescu, care se dă-n vînt după unguroaice.

— Totuşi, cred că are dreptate fata care mi-a spus aseară că nobilii maghiari sînt „fenegyerekek", adică odraslele satanei, nu se lasă Firea răpus.

Şi Tolomeo Galli îi apără pe nobilii unguri, în răstimpul dintre lecţiile de spadă :

— Dacă se semeţesc spre lucruri bune, socot că fac foarte bine.

Cînd însă stareţul Prohor povesteşte întîmplări de-acasă, pribegii simt că li se lungesc mutrele, inimile li se zbat dureros de tare şi amarnic li se amărăşte cerul gurii. Află că ocîrmuirea, adică Dobromir vel banul Craiovei, a smuls toate moşiile Buzeştilor, afară de Ceptu-roaia. Şi, culmea, două le-a dat lui Ivan Rudeanu, cu toate că el nu le vrea.

— 'Te, sfîntul dracului ! suduie Preda Buzescu, roşindu-se ca para. Ce ? Ţinteşte să facă pe ele şipote întru izbăvirea păcatelor lui cumnatu-su ?

Împreună cu stareţul Prohor, Radu a încropit noi socoteli, cum să scoată mai mulţi bani din moşia rămasă, ca să aibă cu ce se descurca în pribegie. Radu Buzescu şi Calomfirescu, dar mai ales Stroe se răţoiau :

— Să-i doborîm pe Dobromir banul şi pe toţi cei din Ruda !

— Curînd le vine pedeapsa şi urgia.

— Azi, Stroe a scrijelat chiar platoşa dascălului spadasin cu semnul slovei S. Şi nu o dată, ci de trei ori la rînd. „Opreşte-te, năzdrăvanule, că-mi ferfeniţezi bunătate de platoşă", s-a dat bătut don Tolomeo.

— Mare noroc c-aţi găsit *profesore com-me !* se făleşte spadasinul, după vreo trei pahare de vin. Şi începe a rosti cînturi din *Divina Comedie,* scrisă de acel mare stihuitor numit Dante. După ce se-ncălzeşte, prinde-a povesti năzbîtii şi istorioare pipărate din *Decameron,* cartea lui Boccaccio, alt scriitor italian.

Cînd obosesc de-atîta rîs, Tolomeo Galli le spune despre cetatea lui de baştină, Milano. Blestemă neamul Sforza care l-a izgonit din casa lui dragă şi lăcrămează, sughiţînd :

— M-am adăpostit aici, în Transilvania. Mă împac bine cu românii şi chiar cu nobilii unguri. Dar cît pri-

veşte curtea Bathoreştilor ...„*lasciate ogni speranza voi ch'entrate !...*“

— Părinte Prohor, îşi aminteşte Preda, ne-ai povestit cîndva de un crai italian, trăitor la Napoli, care-şi chema duşmanii la masă, îi ospăta, apoi îi ucidea, îi îmbălsăma şi...

— Da, craiul Ferrante.

— Ca dînsul va să-i îmbălsămăm şi noi pe cei din neamul lui Dobromir-banul.

— Ei, fătul meu, craiul Ferrante era nebun.

— Şi crezi că noi n-avem dreptul să înnebunim ? Că ne-au lăsat orfani şi săraci şi-n amar surghiun.

Mai ales Radu tînjeşte de dorul casei. Şi, într-o noapte, cu Firea şi cu călugărul Prohor, porneşte spre Cepturoaia, pe drumuri tainice din Parîng, îmbrăcaţi în ţundre ciobăneşti. Îl găseşte pe Manea Voicu gospodărind.

— De răul furilor mutai de două ori prisăcile mai în fundul codrilor, în nişte poiene ştiute numai de oameni credincioşi. Precum vezi, dădură oarecare rod. Tot în pădure, în bordeie, sub paturi de frunze uscate vom ascunde şi nucile, dacă le vom putea bate şi usca în linişte. Am ajutor bun pe Ţiţu ţiganul : harnic om şi foarte de credinţă.

— Ce mai ştii de la Stăneşti ?

— Stăpînesc Rudenii... Tatăl lui Dandu Dărădan a băut de Sîntămărie pînă i s-a vărsat sîngele în creieri şi-a pierit.

— Nu mai spune ! Şi Dandu ?

— A rămas orfan, cu puţină avere şi cu multă năzăreală la cap, precum îl ştii.

Trei săptămîni a colindat Radu pe la prisăci, pe la livezile de nuci, pe la hambare şi ocoale. S-a dus chiar cu marfă şi cu o turmă de vite la Craiova, să le vîndă. Aici, însă, l-au zăpsit oamenii băniei. I-au luat jumătate din turmă şi-au amestecat-o în cirezile de vite ale lui Dobromir-banul. Şi i-ar fi luat toate cele trei sute de capete, dacă Ţiţu nu le-ar fi dosit în lunca Jiului, să le vîndă cu primejduirea vieţii, unor gelepi. Temîndu-se să nu

fie prins, Radu a dezgropat niște giuvaeruri, a pus în chimir galbenii cîștigați pe miere, pe nuci și pe vite și-a trecut iar, cu Firea alături, pe cărări ferite, în Transilvania.

Prin cunoscuții lui din rîndul nobilimii maghiare, stareţul Ion de la Prislop a stăruit ca Preda Buzescu să fie primit la curtea craiului Ştefan Bathory. Aici s-a împrietenit, repede, cu Gáspár Kornis, căpitan al cetății Hust, cu Mihai Horvath și mai ales cu Ştefan Iosica, român din Banat, tînăr, cu bună învățătură dobîndită la Padova, foarte isteț și mlădios în tot feleșagul lui, bun înotător, neîntrecut vînător și, mai ales, cu multă pricepere în dobîndirea bunăvoinței celor puternici.

— Are darul de-a se vîrî, cu slujbe mărunte, sub pielea mai marilor, îl categorisește stareţul Ion ; și-și poartă, cu mîndrie, sprinteneala și frumusețea trupului, priceperea în luptă și-n vorbire. Și-a împrumutat o lozincă : *„Majus bonum est mea vita quam universorum“*, adică viața mea-i bun mai de preț ca viața tuturor celorlalți la un loc.

Gáspár Kornis, bărbat nalt, voinic, falnic, cu chip prelung, roșcovan, cu mustăți stufoase, răsucite la vîrf, cu ochi mici, o țîră piezișă, ca la cotoi, și tot ca la cotoi strălucesc noaptea albastru-verzui, că uimește lumea. Are moșii multe în Odorhei, și castel tare, sus, pe-un cleanț de stîncă, la Homorod. Este cavaler al ordinului „Pintenul de Aur“. Unii îl ocolesc, că-i rău la inimă și hain ; cică ar avea legămînt cu Belzebut s-ajungă stăpîn peste o mare împărăție. Alții pretind chiar că în castelul lui mișună duhurile rele, strigoii și ielele, răpind mintea oaspeților. Mulți nobili îl pizmuiesc pentru că Rudolf împăratul însuși l-a uns cavaler și i-a dat privilegiul de-a face cavaleri. La castelul lui din Homorod se țin de două ori pe an, la Înălțare și la Ziua Crucii, cele mai vestite turniruri din Transilvania. Invită toată casa Bathory și o samă de cavaleri din Germania, Italia și Franța.

Ascultînd rugămințile stareţului Ion, Gáspár Kornis l-a luat scutier pe Preda Buzescu. Adică i-a făcut cinstea de a-l primi să slujească un cavaler și un mare nobil, ca să învețe a se purta în societatea înaltă. S-ar putea să devină chiar cavaler, măcar că-i valah și eretic.

De cînd se află în Transilvania, don Tolomeo Galli vrea să se înfățișeze măcar cu un ucenic la turnirul de la Înălțare. Acum are ăst prilej : pregătește pe fiii lui Kornis și pe alții în lupta cu spada. În aceste exerciții, Buzeștii slujesc ca parteneri. Învață să sară pe cal și de pe cal, în galop. Să doboare potrivnicul cu suliță, cu spada și cu buzduganul. Muncind fără preget, Stroe Buzescu îi întrece pe toți în sprinteneală, în agerime, în voinicie, în meșteșugul spadei. Suspină spadasinul, văzîndu-l :

— Ah, dacă n-ai fi ortodox și român, cu tine-aș cîștiga turnirul de la castelul Homorod.

După exerciții, Stroe cobora în lunca Mureșului și, sub sălciile pletoase, zăbovea îndelung la vorbă cu Costea. Grăia acest călugăraș așa de blajin, de cuminte, de smerenic, că toată dîrzenia, trufia și asprimea din firea Buzescului se muiau ca bulzul de ceară la soare. Ci azi Costea arăta mult îndurerat și aproape mînios.

— Ai văzut benchetuirea de la curtea craiului ?

— Da, Costeo : nu tu rădăcini de buruiană, nu tu apă de izvor.

— În schimb — fripturi de berbec rumenite, împănate cu mirodenii.

— Și stropite cu vinaturi de Mediaș, tari și amețitoare, cum nu se mai află. În cuhnie și-n grădină mirosea așa de ispititor, frate Costeo, că-mi venea să leșin de poftă.

— Ci m'e-mi venea leșin de greață și de milă, că oameni așa de însemnați se robesc pîntecului, ca dobitoacele, ajungînd bețivi și desfrînați.

— Bucătari talieni gătiră scofeturi cu chipul bisericii din Alba Iulia, al Maicii Domnului și al lui Hristos.

— Da, Stroe ! se face stacoțiu călugărașul de supărare Și-am văzut muiere beată dumicînd-o pe Maica Domnului închipuită din turtă dulce.

— Da, chicotea dezmățat, că un bărbat o gîdila la țîțe...

— Vai, vai ! Nerușinată pîngărire ! Se pleacă și sărută pămîntul să dobîndească iertare. Iartă-mă, Doamne !

— Ei, nu mai tremura așa, călugărașe ! îl oprește Buzescu. Și nu mai linge pămîntul cu limba, că tot nu dobîndești iertare. Ales că și scofeturile și țîțele femeilor sînt date tot de Cel de Sus, cu rostul lor în astă lume.

— Taci, taci, Stroe ! Vrei să te-nghită gheena cea veşnică ? Iartă-ne, Doamne, că nu ştim ce spunem.

Firea Gărgăun îl priveşte cu milă, cum se canoneşte. Zgîrceşte narea stîngă, se sumeţeşte, deşi-i în faţa stăpînului, şi grăieşte cu uşoară undă de batjocură :

— Cică odată, la Sibiu, un călugăr papistaş s-a întîlnit cu unul ortodox. Cel catolic slab, palid, uscat ca ţîrul, iară cel ortodox gras, rumen, burduhănos, bărbos şi pletos, cum vedem noi atîţia pe la Cozia, împărtăşindu-se din belşug, în numele Domnului, din zama dracului, pe ascuns, în sfînta pivniţă a chinoviei. Şi-am uitat să spun că, pe-atunci papistaşii purtau bărbi ca măturoaiele şi plete cît snopii. Acu, întîlnindu-se cele două obraze bisericeşti au prins să-şi laude fiecare credinţa : „A mea-i cea mai adevărată"! „Ba a mea!"... „A mea..." „Ba a mea!" şi neputîndu-se înţelege, hai la un rabin. Zic : „Rabi, să ne spui tu care-i credinţa cea dreaptă : a mea ori a fratelui meu ortodox" ? Şmecher rabinul : „Dacă e să vorbim, cea mai adevărată-i credinţa mea, că are un singur Dumnezeu, pe Iehova, şi nici un sfînt. Dar dintre ale voastre cea mai tare-i cea care are mai mulţi sfinţi." Mulţămiră cei doi pentru judecată şi plecară. Pe drum au cercat să numere sfinţii din Sinaxar, pe degete, cu fire de iarbă, cu beţişoare. Degeaba. Mereu se-ncurcau. Ce-i veni-n minte ortodoxului : „Ei, frate, n-o scoatem la cap, dacă nu punem semn pentru fiecare sfînt. Zic să smulgem cîte un fir de păr din barbă pentru fiecare sfînt. Şi fiindcă numeri sfinţia-ta, poftim, smulge de la mine." Şi şi-a întins măturoiul bărbii. Papistaşul a început : „Sfîntul Augustin"... şi haţ ! un fir din barba ortodoxului. „Sfîntul Clement"... şi haţ ! al doilea fir. „Sfîntul Pavel" şi haţ ! al treilea fir...

— Şi ce, vrei să ne ţii cu povestea pînă s-a sfîrşi tot Sinaxarul ?

— Nu-mi strica şartul povestirii, stăpîne Stroe... Află că, tot aşa, a smuls papistaşul vreo cincizeci de fire în cinstea fiecărui sfîntuleţ, pînă la sfîntul Cristofor proteguitorul ciinilor. „Ei, acuma-i rîndul meu", a grăit ortodoxul, privind la fratele papistaş cum se fălea cu smocul de fire, ca de-o mare ispravă. „Începe !" îşi întinse papistaşul barba. „Bine... a stupit ortodoxul în degete, fre-

cîndu-şi-le, să aibă spor la treabă. Păi, zice, la noi în călindar sînt, o dată douăzeci de sfinţi Ion, de la cel Botezător pînă la cel cu capul tăiat pe varză..." Şi haţ ! un smoc de douăzeci de fire, dintr-o dată. Papistaşul se oţărî, scînci, lăcrimă dar n-avu încotro. „După asta, noi avem vreo douăzeci de Mării, începînd cu neprihănita zămislitoare a lui Hristos, pînă la cea care a preacuvit în Magdala..." Şi haaţ ! alt smoc. „Suferi ? Gemi ? Nu-i nimica, frate ! Asta ajută ţinerea de minte. Ales că de-acu urmează grosul. Că, uite, vin la rînd sfinţii care trag iarba cu dinţii. Stai să-ţi număr fir cu fir, că-s patruzeci în cap să nu cumva să pierd vreun fir, ori să iau vreunul pe deasupra..." Şi iară haaaţ ! alt smoc, cu piele şi cu carne cu tot, de începu papistaşul să se zgîrcească şi să schiaune de durere. „Nu te speria, urmează acum cei 318 sfinţi de la Nikeea..." Papistaşul se crămăluia şi se ruga să fie iertat. Dar ortodoxul, nu şi nu. Avea încă mulţi sfinţi şi nu voia să piardă prilejul de a-i număra... „Călindar bogat, frate papistaşe." Aşa a smuls ortodoxul toată barba călugărului catolic. Ba a trecut să-i smulgă şi părul din cap, începînd cu creştetul. Şi l-ar fi lăsat pleşuv ca oala. dacă nu-i săreau în ajutor alţi papistaşi, mîntuindu-l de potopul sfinţăraei din credinţa răsăriteană. Cică de-atunci catolicii îşi rad barba şi se tund în creştete. Ştiţi, să nu mai aibă vreun pocinog cu calendarul ortodox...

— Ereticule ! se răzvrăteşte Costea.

— Şi crezi că dacă ai văzut cavalerul care gîdila muierea aia, cum am zis c-o gîdila, n-ai păcătuit, frate Costea ? surîde Stroe.

— Adevărat : am păcătuit ca un mişel. Mare şi neiertat păcat. Ci nu-i bine să-l sporim luînd totul în desert, şi nici să cîntărim toţi catolicii ori toţi ortodocşii după ticăloşiile unora şi după miselia noastră. În leat 1497, la Cetatea Florenţei, copiii îmbrăcaţi în strai alb, încununaţi cu coroniţe din rămurele de măslin, cîntînd litanii, povăţuiţi de călugărul Savonarola, au strîns manuscriptele cele păgîneşti, podoabele cele scumpe şi ispititoare ale femeilor, icoanele cu prea lumească înfăţişare, şi multe alte lucruri de pierzanie, le-au pus pe „rugul zădărniciilor" şi le-au ars. Cu flacără mare şi multă evlavie le-au ars.

— Mare pierdere !... se întristează Stroe. Dacă aveam, aici și acum, acele bogății, strîngeam 50 000 oaste și ne băteam cu ismailitenii, de-i puneam la pămînt și dobîndeam, toți, trai slobod în țară slobodă.

— Frate Stroe, domnul nu iubește pe cei ce se îmbuibă în plăceri pămîntești : mîncare, băutură, muiere.

— Cînd vrerea Domnului va să fie și a omului ? Asta vreau să știu. M-am săturat ca la orice zice omul „da", sau „aș vrea", Domnul să-i răspundă „ba" și „pofta-n cui"...

— Cine știe ? !... Dară am întîrziat, frate Stroe. Grăbesc să duc ist pumn de boabe hulubilor de pe treptele bisericii Sf. Cristofor, că-nserează și trebuie să se culce frații mei, hulubii.

Cu pregătirile pentru turnir, cu năzbîtiile lui Radu Calomfirescu și cu știrile mereu mai proaste, venite de la Cozia, a trecut și iarna. Se topeau omăturile de pe Apuseni și de pe Făgăraș, iscînd ceață spre tăriile cele înalte. Și Radu și Stroe și Calomfirescu arătau triști, jinduitori după casa din Stănești ori Căluiu. Numai Preda Buzescu sosi la gazdă bucuros :

— În astă zi de marți, luna lui mărțișor, zic a fi cel mai fericit om din lume : Gáspár Kornis, strălucitul meu stăpîn, vrea să mă facă și pe mine cavaler ! O dată cu Moise Secuiul.

— Mare cinste ! îl împunge Radu cu vorba. Dar... cît costă ?

— Zece mii de galbeni venețieni ! Adaos costul armurei și al darurilor scumpe cu care sînt dator marilor nobili. Să cheltuim oricît, numai s-avem prieteni în rîndul nobililor unguri. Înțelegeți, frații mei ?

S-au făcut luntre și punte pîn-au găsit banii trebuitori. Au împrumutat de la doamna Zamfira. S-au sfătuit cu starețul Ion, cu Ion Norocea și, bineînțeles, cu doamna Zamfira ce daruri să trimită marilor magnați. Preda s-a străduit din răsputeri să învețe tot felul de lupte, de pehlivănii și de giumbușlucuri, să cucerească admirația și inima privitorilor.

În ziua turnirului, Preda Buzescu s-a sculat dis-de-dimineață, s-a îmbrăcat, și-a verificat puterile și l-a rugat pe Tolomeo Galli să-i îndrepte cele din urmă greșeli. Văzînd cît de bine îndeplinea toate probele turnirului, inima îi creștea ca o pită bine dospită.

Și, în adevăr, în vîrtejul năuc al turnirului, cu toată emoția, cu toată împotrivirea multor tineri nobili, cu toate urletele gloatei de gură cască adunați pe tăpșanul de la poala castelului Homorod, a izbutit totuși să sară pe cal, ca un adevărat pehlivan, și să doboare cu spada, în goană, un manechin mic și mult mișcat. La început, cîrtitorii au strigat :

— Vezi că te doboară asinul !

Dar după luptă, gloata a amuțit ; apoi, în veliglas :

— Ești viteaz, tinere !... Să trăiești !...

A primit multe laude și o medalie cu un lănțug de argint. Don Tolomeo Galli se fălea și se-mpăuna :

— Vedeți ? *Il mio discipolo*... Eu l-am învățat toate astea ! *Capisco ?... Io spadassino bravo. Ma aspettiamo una sorpresa. Una grande sorpresa...*

Dar cel mai încercat și mai destoinic, mai viteaz și mai îndrăzneț dintre cavalerii participanți la turnir, s-a dovedit a fi însuși Gáspár Kornis, gazda, în ciuda vîrstei. Toți privitorii, și mai cu seamă femeile au bătut din palme și-au strigat, cu glasuri înalte, vorbe de îndemn și de slavă. Preda Buzescu s-a rînduit printre cei mai bucuroși, mai încîntați că stăpînul lui se arăta vrednic, neînfricat cavaler. Cînd își dezbrăca armura, un slujitor l-a vestit în șoaptă :

— Te poftește prințesa Erzébet Bathory.

Femeie frumoasă, zdravănă, cu brațe puternice, cu obraz alb-îmbujorat, cu ochi negri, focoși, cu buze groase, rumene, izvoditoare la ispite, cu bărbie și fălci proeminente, totul în făptura ei prorocea parcă un lanț de patimi buiece, abia ținute în frîu. De cîteva ori l-a măsurat pe Preda cu priviri tăioase, reci, usturătoare. Apoi l-a întrebat dacă știe ungurește. L-a firitisit pentru curajul dovedit în turnir și l-a invitat, după banchet, în iatacul ei. „Asta-mi vine numai bine, pentru învestirea în rangul de cavaler", gîndea Preda, cu sporită bucurie și încredere în sine.

Dar în acea clipă, în arenă, s-a ivit un călăreț pe cal roib, cu mască pe față. A făcut semn larg că vrea să se lupte cu cei mai destoinici dintre cavalerii cîștigători în turnir. Cînd i s-a cerut să-și spună numele, să-si arate steagul și blazonul, călărețul a răspuns c-o va face numai după luptă.

În rîndul privitorilor s-a iscat murmur. Unii cereau să iasă din arenă. Alții îl invitau pe Gáspár Kornis să lupte :

— Preschimbă-l în pulbere !

— Trimit un scutier ! rîde tare Gáspár Kornis și face semn unui cavaler să intre în arenă.

Dar, din trei lovituri de spadă, călărețul necunoscut îl doboară și-i smulge arma, înfățișînd-o privitorilor uimiți. Deodată se stîrnește vacarm : lumea îl îndeamnă pe Nicolae Viteaz să iasă în arenă și să mature de-acolo obrăznicia aceea cu mască.

Dar cavalerul îl biruie cu ușurință și pe Viteaz.

— Dacă-i așa, se răzgîndesc musafirii, să iasă castelanul Gáspár Kornis. O fi vre-un viteaz mare.

În silă, plictisit, Kornis intră în arenă. Bănuie a fi Ștefan Csaky. Se repede să-l doboare. Dar călărețul stă drept și se apără cu dibăcie. Cunoaște bine lupta cu spada și arată multă putere. Kornis se simte în primejdie. Ridică viziera și strigă :

— Nu mă bat cu un necunoscut !

Călărețul mascat îl înconjoară de două ori și, cînd îi vine bine, dintr-o străfulgerare de spadă, îi scrijelează pe scut, mare, slova S.

Privitorii îngheață, uluiți.

Nici nu mai văd cum se pierde viteazul necunoscut în lunca Mureșului.

Singur don Tolomeo Galli se bucură și ar urla de entuziasm, dacă nu s-ar teme de mînia lui Kornis, care a lepădat scutul în pulbere, cu dezgust, parc-ar fi fost otrăvit ori murdărit de cea mai scîrbavnică murdărie.

Unii înveseliți, alții fierbînd de indignare, au grăbit spre sufragerii, flămînzi.

Început la prînz, banchetul s-a sfîrșit în zori, ca un chiolhan sardanapalic. Toți s-au îmbătat criță. De aceea ceremonia învestiturii cavaler s-a amînat trei zile.

Ca să se înfăţişeze la această mare sărbătoare, Preda Buzescu a învăţat toate dichisurile cerute de rînduielile cavalereşti. Ştia de la Cozia cum să dreseze un şoim de vînătoare şi cum să călărească elegant. A învăţat aici să alerge ciinii de vînătoare şi să joace table. Cu şahul şi cu vorbirea aleasă mergea mai greu. Ales că-i tremura rău inima de îngrijorare după întîmplările de ieri. Totuşi, parcă-l aude pe Gáspár Kornis poruncindu-i cu glas răguşit, ca după chef : „Fii viteaz, fii drept, fii cinstit, apără pe văduve şi orfani"... Îşi pregătea alaiul, cu fraţii, cu Radu Calomfirescu, cu Viteaz, cînd, dintr-o dată, don Tolomeo se trezi chemat la castelan.

— Tu, broscar infernal, se răstește Kornis la dînsul, tu ai îndemnat un valah mişel să se încumete a mă înfrunta ! ? Te tai fărîme şi te dau la ciini !

— Nu înainte de a da acolada lui Preda Buzescu, precum...

— Nemernicule ! Cutezi să surîzi şi să-mi vîri sub piele pe fratele celui care s-a încumetat, ca un nelegiuit, să-mi zgîrie scutul cu spurcata lui iniţială ? Afară ! Afară pînă nu te spintec, bute pe două picioare !...

Don Tolomeo Galli se retrage, speriat ; nu se aştepta să-l afle chiar atît de ieşit din sărite. Iar Preda Buzescu, spre mîhnirea lui Radu şi mai ales a lui Stroe, rămîne boier de rînd, fără rang de cavaler. Bineînţeles, nici cràiasa Erzébet nu-l mai poftește la dînsa. Se întîlnesc tustrei cu Calomfirescu şi, cît de ciudă, cît de ruşine, se îmbată şi trimit muieri să-l ispitească pe Costea.

— Plec de-aici, din capiştea asta mişunîndă de blăstămăţii, se cainã călugărașul. Mă duc la Roma, să mă dărui sfîntului Petru, să mă izbăvească de orice ispite.

Înţelegîndu-i durerile, Stroe l-a înfăţişat unui bun prieten al lui Tolomeo Galli, doctorul Pietro Giacomo, care pleca la Bari să-şi vadă familia.

— Îngăduie-mi să-ţi duc calul de căpăstru ! se oferă Costea, smerindu-se după ritul călugărilor franciscani. Şi mă leg să ţi-l duc, *signor dottore*, pînă la Bari... Iară tu, Stroe, nu mai scrie nici cruci, nici slova S pe chipul potrivnicilor. Cazi în marele păcat al trufiei.

De fapt, întîmplările din zilele turnirului au iscat multă sfadă între fraţii Buzeşti. Preda şi Radu îl batjocoreau pe Tolomeo Galli, urzitorul acelei necugetate pozne şi pe Stroe c-a primit.

— Ci eu, se dezvinovăţeşte spadasinul, am vrut să dovedesc doar două lucruri : că şi voi românii puteţi fi cavaleri şi că ucenicii mei sînt vrednici a înfrunta pe cei mai buni spadasini din Europa.

— Să te ia dracul, cu tot cu... dovezile tale ! strigă Preda, furios peste măsură.

— Asta vi-i recunoştinţa ? Ingraţilor şi nesocotiţilor ! se supără don Tolomeo şi pleacă.

Cu greu, cu mare greu şi după multe jurăminte, se întoarce să ia masa cu Buzeştii. Dar şi în timpul mesei Preda aruncă lui Stroe vorbe poncişe. Şi nu se potoleşte decît cînd un curier îl vesteşte că prinţesa Erzébet îl aşteaptă mîine la prînz, în casa ei din cetate.

— Vezi ? Nu m-au îndepărtat cu totul din rîndul nobililor...

Stroe, mezin fiind, aşteaptă ca Radu, fratele mai mare, să-l oprească pe Preda a se duce la Erzébet.

Dar Radu nu spune nimic, cu toate c-a auzit ce fel de muiere-i prinţesa şi cîţi tineri a trimis la moarte, cînd nu i-au fost pe plac. De aceea Stroe porneşte, după amiază, călare spre mănăstirea Prislop, pe calul lui pag întovărăşit de Firea Gărgăun şi de Costea, urcat pe asinul cumpărat anume ca să-l ducă pînă la Roma. Li se alătură şi Radu :

— Am nişte treburi de negoţ cu baciul Iosif Boer, din Săliştea Sibiului.

Dar cînd să intre în sat, un pîlc de saşi înarmaţi le închid calea.

— Ce s-a întîmplat ? întrebă Stroe, în ungureşte.

— O să vedeţi îndată, răspunde în româneşte comandantul pazei, clătinînd ţanţoş din cap, parcă anume să i se vadă casca mare ca o tingire. Priviţi colo, la marginea pădurii !

Buzeştii văd, între suliţi, vreo zece-doisprezece oameni : bărbaţi şi femei, de toate vîrstele.

— Ce-au făcut ? vrea Radu să afle.

— Niște ticăloși valahi ; nu vor să primească iobăgia, lămurește comandantul, fluturîndu-și cu mare fală pletele atîrnînde de sub cască.

Costea își lasă asinul să pască și, cu mîinile împreunate a rugă, cu lacrimi în ochi, se apropie de oamenii legați cu mîinile la spate și ținuți între suliți. Firea Gărgăun își simte gîtlejul uscat de flacăra unei vinovate neputințe.

— Mă duc la baciul Boer ! își pierde Radu răbdarea și dă pinteni calului : așa le trebuie, dacă nu se supun stăpînirii.

Stroe l-ar fi urmat dacă nu s-ar fi rușinat de Costea și dacă n-ar fi fost curios să vadă ce se întîmplă. Sașii opresc pîlcul osîndiților sub un stejar bătrîn, stufos, cu ramuri groase, mult date în lături. Abia acum vede că, de fiecare ram, atîrnă cîte trei-patru știeanguri.

Între țărani, se iscă bocet jalnic, deznădăjduit :

— Avem copii !... N-am săvîrșit nici o greșeală... se tînguie femeile tot mai tare.

— Binecuvîntează, Doamne, suferințele lor, ca să se învrednicească a vedea fața Ta ! se roagă Costea.

Lovindu-se de copaci, strigătele răsună, parcă toată pădurea ar geme și s-ar văieta. Calul lui Stroe se frămîntă, sforăie, ciulește urechile, bate din copite.

Străjerii nu vîră osîndiții cu gîtul în știeang, ci aleg doi bărbați și două femei, îi leagă de păr și-i atîrnă de cracă.

— Cine a zis că vrea să fie iobag ? întreabă un sas mare burduhănos, șîngeriu la obraz.

— Eu... eu ! se crămăluiește o femeie despletită, cu părul tot căzut în față, și se prăbușește în genunchi.

Sasul cel burduhănos face semn străjerilor s-o ridice și s-o dea de-o parte, spre dreapta. Apoi cuvîntă către ceata osîndiților :

— Care mai primiți iobăgia ?

În ceata românilor stăruie tăcerea, nefirească și grea. Osîndiții privesc spre cei atîrnați de crengi ; văd cum li se învinețește fața, cum li se jupoaie pielea de pe cap, cum caută spre cer cu ochi bulbucați și crunți de sînge, se zvîrcolesc, tot mai încet, pînă înțepenesc, cuprinși de înghețul morții.

La un alt semn al sasului cel mare și burduhănos, patru slujitori smulg din grămadă un flăcău și o fată și-i îmbrîncesc spre stejar.

Stroe tresare : se miră cum părul fetei, galben ca aurul și lung, lung, se înnoadă ca un curmei, sub mîinile mari ale călăului. Pe obrazul fetei șiroiesc lacrimi lungi, grele, mute. Nevolnic, flăcăul scutură capul, împiedicînd călăul să-i prindă părul. Privește, furiș, spre fată și încleștează fălcile, strînge pumnii, vîrtos. Din mulțimea adunată țîșnește strigăt, izvodind fior de groază :

— Lixandra, fătuța mumei !...

Doi bătrîni țîștuie :

— Potolește-te, muiere !... Las-o să moară-n tihnă.

Îndemînateci, călăii șteangului urcă repede și atîrnă fata de-o cracă, iar flăcăul de cea vecină.

— Nu ți-i milă, stăpîne ? își strunește Firea calul, ca să-și ascundă lacrămile.

Tresărind ca dintr-un vis rău, Stroe trage spada, se năpustește fulger, spre spînzurători, izbește cu mănunchiul în străjerul de lîngă șteang, îl răstoarnă peste podișcă, taie curmeiul de funie, înșfacă fata în brațe, o așează în șa, înfige pintenii în pîntecele calului și sare peste străjerii înmărmuriți. În urmă vine Firea Gărgăun, cu flăcăul alături.

Și gonesc nebunește înainte, spre Prislop.

Trezit din uimire, un slujitor îl pocnește pe Costea cu sulița în cap. Noroc că are comănac gros ; se alege doar c-o ameteală de cîteva clipe. Se trage, încet, lîngă asin.

Ion de la Prislop îl primește pe Stroe în chilia stăreției :

— Săvîrșit-am o... o ispravă, părinte Ioane, îndrăznește Stroe să-i arate pe fereastră, în cerdacul chiliei pe cei doi tineri scoși din șfacul spînzurătorilor. Sînt din Sălișteː Simion Dărămuș și logodnica lui, Alexandra.

— Iar a început patriciatul săsesc prigoana împotriva sălișteniloր... suspină starețul Ion. Mintenaș să treacă, ăști tineri, munții, în Țara Românească.

Face semn unui călugăr să-i ajute și urmează :

— Cobor chiar acum la Sălișteː Sînt enoriașii mei, oropsiți peste măsură. Este o lege pentru sași și pentru unguri și alta pentru români. N-avem voie nici să locuim,

necum să cumpărăm case în oraşe. Sînt mînioşi că-i copleşim cu numărul şi cu dreptul nostru de băştinaşi. Dară, despre asta vom mai grăi. Acum scrie pitac călugărului Prohor, că, iată, am ştafetar să-l ducă peste munţi, îi arată stareţul un porumbel cu picioarele roşii, cu pene albăstrii, anume ales să treacă munţii, săgetînd azurul.

Muind pana în călimară, Stroe se aşează la masă şi însailă cîteva şiruri pe hîrtia îngustă de un deget, potrivită a fi legată la piciorul porumbelului. Scrie că-i trimite pe Simion şi Alexandra şi-l roagă să-i îndrume la Ceputroaia, în sama lui Manea Voicu. Apoi pune un galben în palma lui Simion, povăţuindu-l cum să treacă peste Parîng. Din valea Lotrului nu-i departe la Cozia.

— Merg cu sfinţia-ta, stareţe !

Ion de la Prislop îl măsoară cu luare aminte. Privirile i se schimbă într-un şuvoi de dragoste şi mîndrie. Buzescu mezinul este acum un flăcău voinic, spătos, înalt, bărbătesc la chip. Frunte lată, uşor boltită şi mult luminoasă, priviri bune, neaşteptat de blînde. Îmbracă strai apusean din postav albastru, cu tivuri purpurii, cu beretă de catifea roşie, împodobită cu pene de cocor. Încinge la şold spadă subţire şi elegantă, cu ţărţămuri aurite sub mănunchiul încrustat în sidef.

— Ai crescut, Stroe, şi te-ai schimbat nespus de repede.

— Adevărat, părinte ?

— Nu te osebeşti de ceilalţi tineri nobili din Sibii ori Alba Iulia, nici la strai, nici la umblet.

— Ei, să-l vezi pe fratele meu, Preda... Mai ales cînd vorbeşte italieneşte ; minune de nobil tînăr.

După neaşteptata răpire a celor doi tineri, patriciatul săsesc din Sibiu a întreit straja din Sălişte şi-a schimbat tortura : suiau osîndiţii pe un pod înalt din grinzi de brad să-i vadă tot satul cum le îndesau pe cap căciuli căptuşite cu cuie. Gemeau bieţii de cîinească durere, le şiruia sîngele pe obraji, pe tîmple, pe ceafă. Aşteptau la rînd, ogîrjiţi, răbdători şi nevolnici să le bată călăii cuie în cap, mai cuminţi şi mai resemnaţi decît caii la potcovar. Parcă şi gîndul răzvrătirii le-a putrezit în inimă. Sau poate

așteptau să se repete minunea smulgerii din streang a Lisandrei și a lui Simion Dărămuș. Așteptau și tăceau, pietrificați, clipind rar și înghițind nodîlci seci, ghimpoase. Numai arare cîte un murmur, mai mult a consolare, decît a răzvrătire :

— Iobăgia-i mai rea ca moartea...

Într-o parte, ținîndu-se în genunchi, Costea închidea ochii celor morți, le învălea și le așeza trupurile hidos răsturnate ori răsucite. Le cînta ruga înmormîntării și veșnica pomenire.

Starețul Ion a descălecat, și-a făcut loc spre căpetenia slujitorilor — sasul cel gras și burduhănos. Văzîndu-l, țăranii au ieșit brusc din împietrire ; au prins să înșire cruci, să bată mătănii, să suspine și să geamă :

— Roagă-te pentru noi, părinte... Roagă-te!... Roagă-te, doar s-o îndura Domnul...

Cînd ajunge în fața căpeteniei, starețul se ridică în vîrfuri, să pară mai înalt, mai impunător, apoi sloboade din gît o tuse seacă :

— De ce n-ai milă ? Au nu-s și ei oameni ? Nu-s frați de-ai noștri ?

— Călugăre, vezi tu drumul tău ! îl pleftuiește sasul cel mare ; aici treaba e a patriciatului din Sibiu.

— Ba, mă amestec și strig : oprește ! Sînt enoriașii mei. Am cu mine un nobil — și arată cu stînga pe Stroe, rămas călare mai în urmă, în spatele mulțimii — și, în cel mult două zile, aducem de la crăia Transilvaniei carte de slobozenie pentru acest sat.

Sătenii întorc priviri crămăluite spre Stroe Buzescu, îl găsesc falnic și frumos cum nu se află. Deodată, cineva strigă, mirat și bucuros :

— El e... Făt-frumos !

— Al de-a mîntuit-o pe Lisandra și Simon Dărămuș... adeveresc și alții din mulțime, cu necuprinsă minunare.

In clipa asta, prin cugetul tuturor zvîcnește o nesperată nădejde. Și, ca sub o răstită și înfricoșătoare poruncă, tinerii sar, rup legăturile, smulg sulițele din mîinile slujitorilor și prind a-i lovi, ori a-i străpunge ca pe niște saci. Stroe Buzescu folosește spada, dovedind ce bun meșteșug l-a învățat Tolomeo Galli. Și, într-o clipă totul se răstoarnă.

Sasul cel burduhănos se tîrîie în genunchi, cerșind iertare; ceilalți, înfricoșați, zac la pămînt, însîngerați, ori ridică mîinile în sus, scheunînd îndurare din guri schimonosite, cu glasuri miloage:

— *Verzeihung!*... Iertare!...

Peste două zile patriciatul săsesc din Sibiu primea poruncă de la dieta Transilvaniei să nu mai cerce a supune satul Săliște.

Dar, în noaptea aceea, toți sălișteni care au stat în fața streangului și-au încărcat copiii și avutul în căruțe și-au trecut munții în Țara Românească.

LUI RADU ŞI LUI PREDA NU LE PREA CONVIN ISPRĂVILE lui Stroe :

— Te crezi tot la Căluiu, în harţă cu Dandu Dărădan ?

— Năzbîtia de la turnir gata s-o plătim cu capul.

— La Sălişte m-am ciocnit doar cu nişte slujitori proşti.

— Nu-i îngăduit. Sîntem boieri !

— Dar şi oameni... Iar Alexandra-i aşa de frumoasă...

— Uite ţîncul ! A-nceput să-i miroase a fustă...

— Te iertăm numai pentru că ai trimis acei doi oameni la Cepturoaia, să ne fie slujitori, se răzgîndeşte Radu.

Preda îşi trăieşte tinereţea ca pe o beţie ; inima-i arde de dragoste şi de ambiţii nemăsurate şi mereu aţîţate. Lămureşte :

— Veacul ăsta al nostru se înfioară de-o ciudată nelinişte. Ceva necunoscut şi neînţeles încă ne împinge la fapte neobişnuite. Au nu vedeţi ? Unii îşi cată norocul şi faima în călătorii peste mări şi oceane. Alţii se prind lup-

tători în crîncene războaie pentru glorie și, mai ales, pentru bani. Oamenii de azi, pentru un petec de țară, se bat. Pentru un nume falnic, se bat. Și pentru o femeie frumoasă, se bat. Pentru ca potirul sau crucea să stea pe turla bisericii, se bat. „Oamenii de azi, zice astrologul Iacobus de la Curtea din Alba Iulia, sînt în hreamăt mare din pricină că soarele s-a apropiat neobișnuit de mult de pămînt." Sîntem în zodia războaielor. Unii se înspăimîntă de isprăvile condotierilor din Italia. Alții se fălesc cu faptele ducelui de Alba, spaniolul, care schingiuie și taie mii și mii de capete, zicînd să stîrpească erezia din Țările de Jos și mîntuie sufletele ereticilor.

— Da, încuviințează Radu ; nimeni nu stă deoparte, privitor.

— Parcă lumea toată a căpiat, se alătură și Stroe. Toți se frămîntă. Se zbat. Luptă. Plîng. Rîd. Mîngîie. Mor. Mulți, prea mulți schingiuesc și ucid. Ucid și petrec în dezmăț, poate ca să uite amarul și după ce petrec iar ucid, ca să aibă de ce petrece mai departe.

— Și tu ?

— Eu, Radule, visez să mă azvîrl asupra dușmanului și să-l dobor.

— Să plătim banului Dobromir și neamului său, toată năpasta și urgia năpustită asupra casei noastre.

— Este și asta, Radule ; dar mai cu seamă noi trebuie să luptăm cu otomanii ; ei sînt primejdia. Eu cred că...

— Iar vorbești ca Dărădan, Stroe ? ! îl întrerupe Preda. De unde oști ? De unde căpetenie ?

— Știți ce-au zis oamenii din Obidiți, Corbi, Cordun și Trestioara cînd le-am povestit despre isprăvile lui Ion-vodă de la Moldova ? „Ehei, asemenea voievod de-ar veni și la noi, nu ne-am lăsa pînă n-am răpune ismailitenii..."

La început, surghiunul arăta trist și însingurat. Dar, cu vremea, Buzeștii s-au împrietenit cu Ion Chisăr, cu Petru Rat, cu Ion Beldi și chiar cu Ștefan Iosica și nu li se mai pare atît de greu.

— Să ne cunoaștem mai bine, zice Iosica ; în țările noastre, curînd, multe se vor schimba, iară noi vom fi în miezul acestor prefaceri.

Mergînd spre poarta Sf. Gheorghe unde-i aştepta un neguţător, Buzeştii îl întîlnesc pe Radu Calomfirescu. Abia schimbă cîteva cuvinte şi, iată, într-o trăsură trasă de doi bidivii arăpeşti, zăresc chip de muiere frumoasă.

— Numai spre tine cată, Preda ! rîde Calomfirescu.

Preda îi întoarce o pereche de ochi mînioşi, oţăriţi şi tot aşa-i repede şi spre trăsură. Ceilalţi trei hohotesc tare, zgomotos.

— Ciobani puturoşi ! De ce rîdeţi ? Vă credeţi la tîrlă ? se răsteşte la dînşii tînărul cavaler care călărea lîngă trăsură.

Calomfirescu rîde şi mai tare şi ocărăşte ungureşte :

— Ce-i, mă morcov degerat, ţi s-a urît cu viaţa ?

— În gardă ! trage tînărul spada şi se apropie trufaş de Radu, cel mai în vîrstă din grup.

— Mă bat eu în locu-ţi ! se oferă Stroe.

— Mă crezi mişel ? ! crîşcă Buzescu cel mare.

Dar, din şapte lovituri, cavalerul îi frînge spada.

— Te apăr eu ! intervine iar Stroe.

— Români ?

— Vezi bine.

— Ei, atunci se schimbă socoata... coboară cavalerul spada în dreapta şi rosteşte o oraţie de felul cum trebuie să se poarte şi să lupte. Grăieşte aşa de frumos şi de cald, de prietenos, că Radu cere iertare pentru sudalmele Calomfirescului :

— Te cunoaştem de la turnirul lui Gáspár Kornis.

— Da, sînteţi fraţii Buzescu. Pe mine mă cheamă Nicolae Viteaz, român de neam. În trăsură — Ana, sorămea mai mică. Voi ne-aţi întăritat atunci la luptă ?

— O şotie fără noimă, zîmbeşte Stroe.

— Dacă făcea isprava asta un cavaler ungur, umplea lumea cu laudele. Voi, nimic ! Se vede că nu vă prieşte ori nu vă place fala.

— Ba ne place, dar cu măsură şi pe drept, lămureşte Preda. Iar fapta fratelui nostru Stroe a fost o nesocotinţă.

În vremea asta, Calomfirescu aruncă priviri iscoditoare spre Ana Viteaz ; îi place în chip deosebit şi, ceea ce nu i s-a mai întîmplat nici cînd, parcă-l ameţeşte şi-l încremeneşte cu privirea.

— Bucuroşi să vă avem oaspeţi, surîde fata, în clipa cînd trăsura porneşte iar la drum. Pe toţi !

Buzeştii au mulţămit şi-au grăbit la întîlnirea cu negustorul de vite, Mihalcea. Au intrat într-un han şi-au tocmit repede marfa. Radu avea însemnat totul în catastif, şi citea ca din carte : numărul capetelor, preţul, locul unde se aflau, numele oamenilor de la care aveau să le ridice şi cine se cuvenea să împlinească banii. Cunoscut lui Preda de la Timişoara, în primăvară, cînd a vîndut cincizeci de boi strecuraţi prin munţii Cernei, Mihalcea cumpăra turme mari de vite şi plătea galbeni bine zimţuiţi. Chefuia cu strălucnicie, vesel, în nesfîrşite poveşti şi vorbe de duh, pornind, de regulă, de la întîmplările din cetatea Brăilei.

— Trebuie să rînduiţi ceva, feţii mei, să curmaţi astă pribegie, îşi şterge musteaţa după ce bea tot vinul din ulcică. Uite că vine omul nostru, Iani... se ridică Mihalcea în picioare şi potriveşte cu grijă şi cu plecăciuni, un scaun pentru noul musafir. Cum ajutăm, jupîn Iani, ăşti tineri să se întoarcă acasă ?

— Nu-i aici loc potrivit pentru asemenea sfat, îşi potriveşte trupul mare şi plin în scaunul de brad afumat.

Beau cîte-o cană de bere şi se mută la gazda Buzeştilor. Aici sfătuiesc îndelungă vreme, despre necazurile oamenilor de dincolo de munţi.

— Alexandru-vodă îngăduie banului Dobromir să vă răpească toată matca avuţiei. Că numai aşa lepădaţi trufia şi vă întoarceţi cuminţi acasă, să vă închinaţi. Boieri Buzeşti, sînteţi tineri, voinici, dornici de mărire, dar nu ştiţi ce trebuie să faceţi. Trîndăviţi în mocirla surghiunului.

— Şi ce ne povăţuieşti ? se arată Stroe nerăbdător.

— Întîi să vă întîlniţi cu toţi boierii pribegi. Să vedeţi ce vor şi ei să facă. Şi, dacă vă înţelegeţi, puneţi mînă de la mînă să schimbăm domnia. Eu v-aş putea ajuta, prin cunoscuţii din Ţarigrad. V-aş împrumuta şi bani, dacă v-aş vedea inimoşi şi de cuvînt, cum ştiu eu un tînăr de sama voastră.

— Dacă nu săriţi peste piedici, aici rămîneţi în veci, slugi la Bathoreşti, adaugă şi Mihalcea. Vă papistăşiţi şi vi se pierde urma, cum se topesc norii la vînt.

Nu dorm toată noaptea de grijă și tristețe. A doua zi îl vizitează pe Nicolae Viteaz.

— Îl avem oaspete și pe jupîn Ion Norocea.

Veselă, prietenoasă, zglobie, Ana Viteaz lămurea :

— Grăind eu românește, ușor am învățat italiana. Păcat că tot mai mulți nobili de origină română, încuscrindu-se cu nobilii unguri, se fac catolici, își uită graiul obîrșelnic și se unguresc.

Povestește frumos despre Cetatea Veneției, cea zidită într-o sută de ostroave, împrejmuite cu apă. Descrie palatul dogelui lucrat ca o broderie, biserica San Marc, palatul numit Ca d'Oro și multe alte minunății care numai acolo se văd. După aceea, ca și don Tolomeo spadasinul, spune de-a rostul stihuri din cîntarea lui Dante, zisă *Divina Comedia,* vrăjindu-l pe Stroe care-o pierde din ochi de dragă :

Leva'mi allor, mostrandomi fornito
Meglio di lena ch'io non mi scutia ;
E dissi : „Va'ch'io son forte et ardito"...

— Dante, vorbește Ana Viteaz răsucindu-și ușor zuluful castaniu, a cutezat să judece oamenii după legile adevărului, nu după ale rangurilor. Așa, pe mulți puternici ai astei lumi, regi și împărați, pentru păcatele lor i-a vîrît în cazanul cu smoală al gheenei, să ardă veșnic. Chiar pe un papă, Bonifacio, l-a așezat la talpa Iadului.

— Ci bine le-a făcut ! se bucură Preda cel aspru și socotit.

Dar i se moaie inima atunci cînd Ana și fratele ei Nicolae povestesc despre Beatrice, acea dragoste înaltă și fără de prihană, proslăvită de Dante în stihuri :

Quando mi vòlsi per vedér Beatrice,
Per non potér, vederla, bèn ch'io fossi
Prèsso di lèi, e nel mondo felice !

În clipa următoare, însă își schimbă gîndul, înfuriat pe sine :

— Mă prostesc mai rău ca Stroe...

Tot vorbind, află că Nicolae Viteaz cunoaște, mai multe decît Galli, despre Copernic care a scos pămîntul din mijlocul lumii și-a pus soarele.

— Acum doar proștii și sălbaticii mai cred că pămîntul e plan și nu rotund, că soarele se învîrte în jurul pămîntului și nu pămîntul în jurul soarelui.

Dar dacă familia Viteaz îi înconjura cu prietenie și dragoste, Ion Norocea sta țeapăn, vorbea puțin și înduşmănit. Se tînguia că Velica, fetița născută la nunta domniței Zamfira, creștea greu, era urîtă și ciudat de fricoasă, de sălbatecă, de prostuță.

— Am crezut c-o să fie frumoasă și-o să-mi împlinească visul : măritișul cu un crai mare.

— Cum adică ? nu înțelege Stroe.

— După cum știți, sînt rudă și cu Basarabii și cu domnii din Moldova. Am moșii și în Transilvania. Cunosc deci bine tustrele țări românești. Găsindu-i soț vrednic, de neam mare, avîndu-mă pe mine sprijin și pe toți prietenii mei...

— Mi se pare, Stroe, că jupîn Norocea logofătul te pețește pentru odrasla-i, după ce s-a lăudat că-i slută !... glumește Radu Calomfirescu.

— Nu îngădui ! se mînie Norocea, sărind în picioare. Greu izbutește gazda să domolească sfada.

— Vă-mponcișați prostește și vă sare țandara din nimic, se mîhnește Ana.

Stingheriți, Buzeștii pleacă mai devreme decît ar fi vrut. Rătăcesc pe uliți, pînă-i alungă străjile acasă, c-a trecut de miezul nopții.

— Mi-i dor de Cozia, de Cepturoaia și de Căluiu, suspină Stroe.

— Mîine pornim într-acolo, hotărăște Preda.

A treia zi, îmbrăcați ciobani, se înfățișează la Cepturoaia. În Băbeni îl află pe Dandu Dărădan, în cerdacul casei. Un călugăr de la Căluiu îi citea *Alexăndria*, iar el zicea după dînsul, învățînd de-a rostul, vorbă cu vorbă. Repede cei patru prieteni s-au și închipuit a fi soli ai lui Por împărat :

— Venit-am să te poftim la masă împărătească. Ia de acasă doi berbeci, o vadră de vin și-un sac de făină.

Se trag într-o poiană în pădurea Căluiului, departe de lume. Frig berbecii. Coc pîini în țest. Gătesc masă ca aceea ; masă de poveste.

Cîntă păsările și miroase poiana a sulfină și cimbrișor.

Abia cînd se apucă de înfulecat ciozvîrte de berbec și de sorbit vin din oale, Dandu își amintește :

— Mă, parcă pe voi vă prigonește vodă și banul Dobromir. Cum de...

— Ce-ai zice dac-ar arde cula lui Dobromir din Balș ?

— Păi... de ce să ardă ?

— Alexandru Machedon a dat foc la toate palatele dușmanilor.

— Dar mie marele ban Dobromir nu mi-i dușman.

— Îți este, Dărădane ! îl sperie Preda. Pentru că tu ești Alexandru și te ascunzi cu numele de Dandu. Ai înțeles ?

— Înțeles. Foc !

Dorm în poiană, sub lună. Roua le răcorește frunțile, dar nu le stinge pojarul inimilor. Rătăcesc pe lîngă zidurile Căluiului, mîngîindu-le. Apoi pleacă la Cozia. În chilia lui Prohor află că, în adevăr, cula din Balș a lui Dobromir banul a ars alaltăieri pînă în temelii. Nimeni n-a dat o mînă de ajutor. Țăranii au sărit și au jefuit tot, tot ce n-au putut mistui flăcările.

— Uite, Dandu Dărădan nu-i nici așa de zurliu, nici așa de idiot cum pare... rîde Preda.

— Voi l-ați pus ?

— Ce să-i faci, părinte? Ne răzbunăm și noi cum putem.

— Asta nu-i răzbunare, ci părăduială prostească. Da, risipă de averi cu trudă și sudoare agonisite, Preda. Păcat.

— Păcat, păcat... Dar se cheamă că noi ne-am sărat inima.

— Și-l puserăm anume pe Dărădan, ca să afle Dobromir cine l-a povățuit.

— Ne mai trebuie un nebun să dea foc și caselor lui Ivan Rudeanu !

— Nu faceți una ca asta ! se împotrivește starețul Prohor. Jupîn Ivan e firoscos și om bun, mult mai bun decît își închipuie lumea.

— Da, dar feciorii lui se-ntovărășiră cu oamenii banului și...

— Mă împotrivesc oricărei dușmănii. Învățatu-v-am a vă iubire între voi, nu a vă dușmănire ! Nu uitați că Teodosie...

Strecurîndu-se prin munți spre Sibiu, frații Buzești gîndeau că starețul Prohor nu-i mai înțelegea. S-a înstrăinat. Poate chiar s-a dat de partea lui Dobromir-banul : prea-i apără și-i laudă cumnatul cu înfocare.

— Un lucru cred că bine-l spuse, stărui Stroe : să căutăm prietenia lui Ion Norocea ; numai el ne poate ajuta.

— Vom încerca-o și pe asta, încuviințează Radu, după ce urcă o cărare priporoasă. Dar prea-i trufaș, prea țifnos, mai ales în ultima vreme.

— Ei, parcă noi ce cusur avem...

În acest drum, Buzeștii s-au încredințat din nou că răzbunarea împotriva lui Dobromir-banul și a cumnatului său Ivan din Ruda le umbrea cugetul cu o pîclă amară. Parcă nici nu mai puteau gîndi la altceva. Răzbunarea asta una era ; ci cei trei frați o văd fiecare după al lui feleșag : Radu vrea să ia averile prădate și încă pe atîtea, ca despăgubire. Preda ține ca dușmănia să nu înceteze decît o dată cu nimicirea uneia din părți, prin oricare mijloc ; pîră, trădare, asasinat, moarte vicleană. Stroe stăruie să se judece, iar după ce vor căpăta scrisoare pe drepturile lor, să se împace și să se unească împotriva dușmanilor din afară.

— Să ne răzbunăm ! strigă și Radu Calomfirescu. Pînă în al noulea neam.

— Răzbunarea-i pat tare, cu ghimpi și scaieți, chinuitor, frate Calomfirescu, iar nu odihnitor.

— Stroe, tu de prunc ai gîndit ca un bătrîn nevolnic.

— Oricum, numai noi trei sau patru nici o ispravă nu facem. Sîntem singuri. Potrivnicii noștri au averi și oști și prieteni. Și pot oricînd a se bizui pe ajutorul stăpînirii.

— Aici, mezinule, ai dreptate, încuviințează Radu, rămînînd pe gînduri o vreme ca, apoi, să hotărască : De azi încolo umblăm, ne străduim pe toate căile să ne facem prieteni.

Drept aceea, o vreme au umblat prin hanuri cu oșteni cheflii, cu neguțători atoateștiutori și săsoaice nurlii, iscusite la dulce dezmierd. Și dacă Radu Calomfirescu socoate c-a aflat raiul, în schimb Stroe se ferește de orîndă ca fecioara rușinoasă. Ascultă mai cu luare aminte povestirile și poveștele lui Costea, decît năzbîtiile lui Preda și ale lui Calomfirescu. Se plimbă împreună și împreună ospătează merinde sărace :

— O, de-am putea trăire în desăvîrșită curățenie a cugetului, să nu ne întinăm cu pofte muierești, să sugrumăm în noi orice dorință a cărnii. Să creștem blîndețea, dragostea dumnezeiască față de orice vietate, de la viermele cel mai scîrbavnic, pînă la tigrul cel mai fioros și la omul cel mai mînjit, mai spurcat de păcate. Să trăim în post, rugăciune și umilință, cum ne învață Sfîntul Francisc...

Zuliari pe asemenea prietenie, Preda Buzescu și Calomfirescu trimit, într-o seară, două femei de la han, să le ațină calea și să-i ispitească după feleșagul desfrînatelor, Costea le-a zîmbit și-a însăilat asupră-le semnul binecuvîntării.

Săsoaicele chicotesc nerușinat și-și șerpuiesc trupurile pe sub nasul lor, răspîndind miroznă aținătoare de muiere în călduri.

Costea scotocește în sîn, scoate o basma albă, deznodă colțul și pune bănișorii în palma uneia.

— *Danke* ! și se oprește brusc din hohot.

Stroe l-a zărit pe Calomfirescu la pîndă în orîndă, încîrjoindu-se de rîs. N-are alt răspuns mai bun :

— Dacă-i așa, frate Costea, roagă-te fierbinte și pentru mine, că eu mă duc...

— Unde ?

— Să cad în ispită cu bălăioara asta cu miros de crăiță...

— Sugrumă, frate, glasul cărnii! strigă deznădăjduit Costea.

Ci în van; Stroe nu-l mai aude. Sîngele-i tînăr clocoteşte, şuieră mai tare ca balaurii furtunilor.

Din han, cei doi căscă gurile, prostiţi; mezinul Buzescu înlănţuie săsoaica de mijloc şi o duce spre cămara-i de taină, aşa cum se duc muierile ce-şi vînd trupul şi dragostea

— Uite... fecioara naibii! scînceşte pizmăreţ Radu Calomfirescu. Bălaia aia m-a sictirit pe mine, cît colo. Şi pe el. Ptiu! „Sfîntul" Costea le plăteşte şi Stroe le drăgosteşte... Îndrăcită tocmeală şi bună socoteală, frate Preda.

— Nu-i chiar aşa de îndrăcită, că uite-l pe Costea: s-a aşezat în genunchi. Se roagă şi, în chip de busuioc, le dă binecuvîntarea.

Cînd iese din cămara săsoaicei, Stroe Buzescu părea mai înalt, mai bărbat, mai stăpîn pe sine, dar şi oleacă mai visător, mai trist.

— Ei, cum fuse? întreabă Calomfirescu, rînjind de invidie.

— Păcat că dragostea-i păcat... suspină Stroe, umflînd pieptul, să arate cît mai ţanţoş. Ci cu asemenea petreceri, n-o să ne facem prietenii de care avem nevoie.

Aflînd prin oameni despre purtările ucenicilor săi — Buzeştii, starețul Prohor le trimise iar pitac cu sfat, în felul lui Archirie filosof către nepotul său Anadan: „Feriţi-vă de curvie, feţii mei, însă mai vîrtos de muierile cu bărbaţi. Că vă pot pune capul la pămînt. Şi-i păcat să pieriţi aşa tineri, din lăcomia pornirilor năsălnice ori din buicirea tinereţii nesocotite, ca netoţii şi nevrednicii, ca nătărăii şi nătîngii, ori ca năvleţii şi năucii".

Aşteptînd prilej să plece la Roma, Costea muncea, se ruga şi, uneori, sfătuia cu Stroe.

— După socoata mea, aici la Alba Iulia, iezuiţii devin tot mai puternici pe lîngă familia Bathory. Vor să zdro-

bească luteranismul și calvinismul și să restaureze autoritatea papei.

— Și asta-i bine, Costeo ?

— Mă rog Domnului să fie.

Cînd se află singur, Costea îngrijește calul doctorului Pietro Giacomo ; îl țesală, îl hrănește cu grăunțe, îl adapă, îl poartă la păscut, îl învață a trapa și a galopa lin, cît mai lin. Însuși se deprinde a rosti și cînta psalmi, pășind smerit, desculț, cu calul de căpăstru.

Mătură casa lui Possevino, taie lemne, aține focul și capătă cîte o coajă de pîine veche. Ci nici aceea n-o mănîncă singur : o împarte cu hulubii de pe treptele bisericii din cetate. Se ferește în firida din stînga, lîngă mormîntul lui Iancu de Hunedoara și se roagă pînă vine paznicul și încuie ușile. Doarme în ieslea calului sau pe treptele casei lui Giacomo. De cîteva ori a cisluit cu călugări luterani : învățați oameni, dar prea îndrăzneți, prea porniți împotriva papei ; rîd de toți — de catolici că-l îngăduie pe papă, cel mai mare tiran din lume ; de ortodocși că-și fac icoane, fiindcă li-i mintea scurtă, bicisnică și nu și-l pot închipui pe Dumnezeu fără chip zugrăvit.

— Rîdem și de noi : am scos crucea de pe turla bisericii și-am pus potirul, de fapt, pocalul, cu care ne îmbătăm ca porcii...

După atari vorbiri, Costea se întoarce la Buzești și cearcă a-i dojeni :

— De ce vă zbuciumați atîta, frații mei ? Au nu toate-s trecătoare ? Au nu sfîrșim, repede, lăsînd totul și plecînd în lumea cea veșnică de dincolo, goi-goluți, precum am venit pe lumea asta pieritoare ? Averile-s nada necuratului... Doamne, izbăvește-mă de ispita îmbuibării !

— Dar dacă vin ismailitenii, mă supun cu iataganul și mă silesc să robesc pentru dînșii ? întreabă Stroe.

— Trimite, Doamne, asupră-mi toate grelele încercări și dă-mi puterea să le-ndur și să te laud că mă cerci cu aspre pedepse.

Preda Buzescu de mult l-ar fi lăsat pe „sărăcuțul Costea" în legea lui și în plata Domnului, dacă nu le-ar fi prilejuit întîlnirile cu călugărul franciscan Possevino, om foarte umblat și a multe știutor. Le arată ce năprasnic veac trăiesc. În sînul bisericii catolice s-au ivit

felurite erezii, semn că omenirea nu mai îndură tiraniile conducătorilor și nu mai vrea ca unul singur să gîndească pentru milioane de oameni, vrednici a gîndi și simți ei înșiși, cu capul și inima lor.

— Acum cîțiva ani, adică în 1568, regele prea catolic Filip al II-lea al Spaniei a osîndit la moarte întreg norodul Țărilor de Jos, pentru că trecuse la reformă. A pus scaun judecătoresc numit „tribunalul sîngelui", sub porunca ducelui de Alba. Însumi am văzut în Flandra cum lucra acel cumplit scaun de judecată. În numele blîndei credințe creștine, oștenii ducelui de Alba pustiau orașul Mecheln, jefuiau totul din case, despuiau femeile și, înainte de a le ucide, le necinsteau pe stradă, în văzul lumii. În orașul Haarlem au așezat spînzurătoarea în mijlocul pieței. Cînd am trecut eu, opt oameni atîrnau în șireang, iar călăii îl spînzurau pe al nouălea, nepăsători și placizi, parcă ar fi atîrnat o zdreanță la uscat. Zeci și zeci priveau năuci la cei care se zbăteau în șfac cu limbile scoase, cu ochii bulbucați și așteptau să le vină rîndul. Un preot înălța crucea asupră-le, binecuvîntîndu-le osînda. Îngrozit, am întors capul ; dar privirea a întîlnit un călău care tăia oamenii cu sabia. Avea alături zeci de leșuri năclăite în sînge și peste o sută așteptau, în genunchi, să le fie secerate capetele, ca măciuliile de mac. Și-aici un preot binecuvînta, înălțînd crucea spre cer. De ce-o mai fi fost nevoie de binecuvîntare, n-am înțeles.

— Și n-ai putut opri nebunia ? vrea să știe Stroe, gîndindu-se la țăranii din Sălișteș, la Simion Dărămuș și Alexandra lui.

— Nu. M-am strecurat printre oștenii înzăuzați și încoifați, care păzeau sute și sute de nemernici, trimiși la moarte pentru că rîvniseră să trăiască și să gîndească altfel de cum voia ducele de Alba. Adevărată măcelărie umană : cei uciși nu știau pentru ce-s omoriți, iar ucigașii nu știau pentru ce omoară. Am trecut pe lîngă toboșarii din mijlocul pieții : izbeau smintiți în darabane, cercînd a astupare cu vuietul lor urletele de deznădejde și jale. Călăii arătau tot atît de triști și de stupizi ca și victimele. Vacarmul mă zăpăcea, mă îngrozea, mă înnebunea. Mirosea a sînge cald și dulce, grețos de dulce. Mirosul sîn-

gelui şi al morţii mă chinuia cu chinurile iadului. Îmi venea să îngenunchi în rînd cu osîndiţii ca să-mi taie şi mie gîtul, numai ca să scap de coşmarul, de vedenia aceea cumplită. Am dat spre stînga, dar m-am împiedicat de căruţele care cărau cadavrele spre rîu, să le înece şi, ca pe butuci, să le poarte undele spre mare. Dincolo de care, un pîlc de soldaţi dezbrăcau femeile tinere, le batjocoreau cu o silă şi o scîrbă de maimuţe. Le şiroia sîngele pe mîini, pe faţă, pe zale. Şi rîdeau beţiv, dezmăţat şi sardonic, mai hidoşi ca toţi dracii din icoana *Judecăţii din urmă*. La marele tîrg Anvers, cel cu mulţi neguţători şi bancheri, am văzut oameni despuiaţi, spînzuraţi de mîini şi stropiţi cu plumb topit pe la toate încheieturile. Am văzut femei goale întinse pe scări ori legate cu mîinile şi picioarele de grinzi : călăii le turnau ulei clocotit în gură, le băgau suliţi şi tăciuni aprinşi acolo pe unde nasc pruncii... Şi toate astea în numele blîndului Isus şi al prea blîndei noastre credinţe creştine.

Costea îngînă rugi de iertare a mucenicitilor ca şi a schingiuitorilor şi plînge lacrimi amare.

Cel dintîi, Stroe îndrăzneşte să întrerupă uimirea ascultătorilor :

— Cine a poruncit asemenea nelegiuiri ?

— Filip, regele prea catolic al Spaniei. Mii şi mii de oameni, osîndiţi aici pe pămînt la înfiorătoare dar scurte chipuri, fost-au izbăviţi de chinul cel veşnic al iadului. întoarce vorba călugărul Possevino.

— Deci nu-i adevărat că i-a schingiuit, rîde Radu Buzescu. Dimpotrivă : făcutu-le-a mare bine ; i-a ajutat cu un ceas de canon pe lumea asta să cîştige fericirea veşnică. Halal !

— Nu înţeleg nimic, se ridică Stroe în picioare, scuturîndu-se de o nevăzută povară. Oare dacă Dobromirbanul ne ucide părintele şi mama, ne jefuieşte şi ne aprinde casa, înseamnă că ni-i cel mai mare binefăcător ? Nu pot să cred... Dar de ce plîngi, Costea ? se miră foarte surprins, Buzescul mezin. Mă jeleşti pe mine că săvîrşit-am păcatul de a scoate, la Sălişte, doi tineri din streang ?

— Plîng că mi-i milă de omenirea asta chinuită și rea, nefericită și crudă, cînd ar putea fi blîndă și bună, miloasă și fericită.

— În infern, Dante, stihuitorul florentin, a zărit un osîndit plîngînd amarnic. Întrebîndu-l cum se numește și din ce țară-i „risponse : «*Vedi che son un che piango*»"

— În adevăr, zîmbește Possevino. Costea al nostru-i duh care plînge pentru toate nenorocirile și păcatele lumii, tălmăcește Stroe.

— Dar mă și bucur pentru fericirea ei. Numai că fericirea-i așa de rară... Uite colo un bătrîn : mă duc să-l ajut, c-o fi greu ulciorul cu apă.

Umblînd prin casele nobililor unguri și sași, Buzeștii au cunoscut mai bine viața Transilvaniei. Aflau că don Tolomeo Galli, după năzbîtia de la castelul lui Kornis, și-a sporit faima și are acum peste douăzeci de ucenici :

— Toate casele mari mi-s deschise. Ci dacă burta asta n-ar fi aidoma butoiului Danaidelor, m-aș îmbogăți.

— Vedeți, dezvăluie Ștefan Iosica, Pál Màrkhàzi stă închis în Șapte Turnuri, deși domnița Zamfira, ca să-l elibereze, l-a împrumutat pe Ștefan Bathory cu 4 215 fiorini și trei lanțuri de aur.

— Din Șapte Turnuri nu scapă : ori turcit ori înecat în Marmara : îi încredințează negustătorul Iani.

— În schimb, Beches a dobîndit iertare de la Bathory. Asta înseamnă că s-a lepădat de neamul lui, observă Ion Norocea. De altfel s-a și căsătorit cu Ana Sarkandi, unguroaică de neam mare. Uite-așa se topesc boierii români în cazanul nobilimii ungare. Domnia-ta, Iosica, mai aștepți mult ?

— Dacă am ceva cîștig... nu zic ba.

Sfătuiți de starețul Ion și de Norocea, frații Buzescu s-au angajat în pîlcurile lui Iosica, să lupte în războaiele din Polonia, sub steagul regelui Ștefan Bathory, împotriva suedezilor.

Și toată toamna anului 1578, pînă la căderea iernii, au petrecut-o în tabără ; lupte și petreceri cu mercenarii,

soldați de toate neamurile. O viață grea, aspră, plină de primejdii, dar și de învățătură. Au cunoscut felul de luptă și de conducere a ostașilor la poloni. În lupta de la Danzig s-au dovedit neînfricați, îndemînatici, viteji : numai ei trei au înfrînt un pîlc mare de suedezi, strecurați pînă aproape de cortul regelui Ștefan Bathory. Regele însuși i-a firitisit cu cîte-o pungă de galbeni, că i-au salvat viața.

Cînd s-au întors din Polonia, ningea lin peste Transilvania. Drumurile — aproape pustii. Castelele tăcute și triste, cu porțile ferecate, cu zidurile și acoperișurile albite de troiene, sporeau impresia de lume adormită. Doar șuvițele de fum, albăstrii, izvorîte din hogeacurile caselor și înșurubate alene în cer mai dovedeau că oamenii nu pieriseră.

Ci vestea despre faptele de arme sosise înaintea lor. Drept aceea, Buzeștii fost-au primiți cu laude în casa Viteaz, a lui Beldi și a lui Ion Norocea. Înnegriți de soarele, pulberea și vîntul cîmpurilor de bătaie, arătau mai bărbați, mai frumoși. Ion Norocea le împărtășea vești de la București, despre nelegiuirile și hrăpirile făcute de Dobromir-banul. Iosica și egumenul Ion de la Prislop îi povățuiau să nu mai cerce a trece munții la Cepturoaia.

— Mai bine v-ați cumpăra o moșioară aici, cum mi-am cumpărat și eu și...

— Mulțămim de povață. Dar dacă ne mutăm toți, dincoace de munți, lăsăm țara și norodul în seama sultanului, a cuvîntat Stroe.

— Vreți să ajungeți voievozi la Tîrgoviște ?

— Tata a avut diamantul Basarabilor...

— Și ? îl iscodește Norocea cu privirea pe Radu Buzescu, tremurîndu-și mărunțel genele, foarte dornic să afle.

— Dar, după cum cunoști, pe tata l-a ucis Dobromir-banul. Se poate să-i fi luat și acel neprețuit giuvaer.

— Ei, din mîna ăstui hapsîn...

— Pînă la urmă, tot va să-l aflăm.

— Să-l aflați... Să-l aflați, cum nu ? strîmbă Norocea din nas. Bunînțeles dacă nu-l va fi înstrăinat, și-acum o fi împodobind cine știe ce coroană crăiască...

În Alba Iulia se șopteau multe despre Erzébet Bathory, crăiasa frumoasă la trup și la suflet grozavă. S-a zvonit chiar că-l caută pe Preda Buzescu, amintindu-și-l de la turnirul din castelul Kornis de la Homorod.

— Se bucură foarte cînd găsește un bărbat nou, în stare să-i aline nesătulu-i trup, șoptește Ștefan Iosica. Dacă-o satură, îl umple de daruri ; iar de nu îl dă pe sama gîdelui.

— E sodomică, destăinuie Ion de la Prislop, și toți tăvălitorii în patul ei osîndi-se-vor la multe necazuri pe lumea asta și la ploaia cu foc pe lumea cealaltă.

Deși toți îi vorbesc cu spaimă sau poate tocmai de aceea, Preda Buzescu rîvnește s-o cunoască. Se sfătuiește cu Iosif Boer, venit în Alba Iulia să neguțătorească turme de oi cu Mihalcea și cu Iani.

— Eu că-s cioban prost și tot cerca-mi-aș norocul, rîde Iosif Boer. Cum să nu cerci domnia-ta, că-ți place chilipirul și-alergi, cum se zice, după masă de pomană și după cald pat de vădană ?...

Cu o grabă ce da de gîndit, Ion Norocea folosea trecerea la curtea Bathoreștilor, ca Preda Buzescu să fie poftit în iatacurile crăiesei.

— Un tînăr ca tine poate cîștiga multe de aici. Sigismund Bathory va ajunge voievodul Transilvaniei, dacă nu chiar regele Poloniei, ca unchiul său, Ștefan, care vrea să unească, sub schiptrul său, toată Europa de răsărit.

— Nu te-nfricoșa, rîde don Tolomeo Galli. Omul e cu atît mai bogat, cu cît îl furnică mai multe patimi.

— Ai dreptate, se arătă Preda viteaz : laud cu buze fierbinți pe ăl de-mi dă pîine dulce, friptură grasă, vin spumos și muiere nurlie, cu piele de catifea și cu sîni rotunzi ca gușa porumbelului.

— Ci să nu afle frații tăi ; ales Stroe, feteleul.

— Ajungi bogat și-or să te pizmuiască.

Tocmai pentru că voia să-l invidieze, lui Calomfirescu i-a spus :

— Iar m-a poftit crăiasa Erzébet. Și-acum mă duc !

— Să te dovedești neînfricat și destoinic, l-a ambiționat Calomfirescu. Să nu ne faci neamul de rîs.

Apropiindu-se de castel, Preda a văzut în rîpa din stînga, trei spînzurători.

— Aici au atîrnat ieri trei tineri, l-a înștiințat slujitorul, anume ca să-l înspăimînte.

— De-aici — ori bogat ori spînzurat.

— Privește, stăpîne, sînt jugăniți... s-a speriat Firea. Se zice că, înainte de-ai atîrna în șfac, crăiasa, cu mîna ei, le taie mădularul prăsilei...

Pe Preda l-a cutremurat fiorul morții, dar a mers înainte.

A ieșit după trei ceasuri și s-a dus de-a dreptul la gazda lui Ion Norocea, unde-l aștepta și Calomfirescu.

— Scăpași de spînzurătoare ? Nejugănit ?

— Precum vezi. Rămîne să mă îmbogățesc.

— Te-a plesnit norocul, Buzescule ! L-a pizmuit Calomfirescu.

— Mi-am făcut de șagă cu necuratul sălășluitor într-o muiere de rang, cu inc și cu multă zburdăciune în mădulare.

Acasă l-a găsit pe Stroe, slovenind pe o carte. N-a spus nimic. L-a lăsat să se mire și să-și zgîrcească nările a silă :

— Amiroși grețos a apă de trandafir, ca desfrînatele.

Radu urma să însemne în catastiful de socoteli. Aflase de la Calomfirescu unde-a petrecut după-amiaza și aștepta să-l audă lăudîndu-se. Dar, ca nealtădată, tăcea și fluiera, foarte plin și încîntat de sine. Stroe îl găsea un pic îngrijorat și mult nerușinat.

— Mîine pleci cu turmele la Sebeș, să le vinzi, se răsucește Radu către Preda, tocmai cînd se întindea pe pat, cu fața în sus și cu mîinile împreunate sub ceafă.

— Eu ? Ți-a sărit vreo doagă ? Văzuși curtean făcînd negustătorie ? Ori vrei să-mi pierd rangul ?

— Uite, colo, pe ce ape amirositoare se duc galbenii mei strînși cu trudă ! Pantahuzar de dragoste năsălnică. Ne ruinezi și te sinucizi.

— M-a pîrît Calomfirescu, ticălosul ! De fapt, trebuie să mă poleiți în aur, că nu v-am făcut neamul de ocară.

Întins în pat, se simțea puternic și cu neostoit chef de hîrjoană, ca un împărat care a cîștigat o mare bătălie. A adormit totuși într-o clipă și s-a trezit a doua zi la prînz.

Radu și Stroe plecaseră la Sebeș, fără dînsul... „Să fie sănătoși ! Crăiasa m-a poftit și azi. Nu pot lipsi..."

Adevăr : crăiesei îi plăcuse tînărul și desfătarnicul valah. Se sulemeni cu dresuri făcute de un alchimist italian, din praf de scoici muiat în zeamă de lămîie, de pepene sălbatec, de caș proaspăt, de smochine albe, de floare de bob, de stînjenei, de sîmburi de piersică, toate amestecate cu suc de floare de crin. L-a primit pe Preda răstignită pe divan, într-o rochie roz, străvezie. Au mîncat și au băut. S-au hîrjonit și au rîs, s-au drăgostit pînă în zori. Se alinta, îl săruta, gîngurea și schelălăia de plăcere :

— Dacă te știam, cu tine zămisleam prunc, valahule...

— Nu-i tîrziu nici acum. Că ești, crăiasa mea, fometoasă la îmbrățișări și meșteră a stîrni neostoită patimă.

— Mă asemăn crăiesei albinelor : alerg puzderia trîntorilor prin tot azurul amiezelor de vară, dar mă împreun numai cu unul dintre dînșii. Iară pe acela după ce-l istovesc îl lepăd în abis...

— Ce pătimaș vorbești... Și ce trufașă ! Eu însă nu-s nici trîntor, nici flutur, ci român tare de virtute, crăiasă Erzébet.

— Văd... Văd și mă bucur. Întîi pentru că îmi place înnebunitor de mult dragostea cu un flăcău ca tine și al doilea pentru că, pînă la urmă, tot te răpun, se gudură muierea între o dulce amenințare și-un parșiv dezmierd. Înclin, flăcăule, spre amurgul vieții și turb de chinurile dragostei trupești, cum turbă cățelele pămîntului cînd simt aburii primăverii.

Nu știe cît a stat în iatacul crăiesei. Destul că la plecare era vînăt la față, trudit, amețit, stors de istov și îngrețoșat. Nu mai putea gîndi nimic. Nu putea rosti o vorbă. Măsura mereu ulița în curmeziș, izbindu-se cînd de zidul din dreapta cînd de cel din stînga... „Beția dragostei... Dar dacă dorm, îmi trece. Și greața poate mi-o

trece... Să mai cerc sodoma ori... în ştreang ? începe să i se urnească şi să păşească pe brînci, nişte biete şi înfricoşate gînduri.

Abia acasă a aflat că petrecuse în iatacul crăiesei trei zile şi trei nopţi, adică atît cît durase drumul fraţilor şi neguţătoria lor la Sebeş. A îmbucat ceva, pe fugă, şi s-a culcat.

A doua zi, la prînz, s-a trezit mahmur şi cu o plăcută durere în carne, în muşchi. Parcă-i tot venea să se întindă. Gazda l-a hrănit cu friptură de căprioară şi cu vin de Tîrnave. L-a privit cum înfulecă şi l-a îndemnat :

— Să prinzi putere, signor, că la grea corvoadă te-ai înhămat...

— Ai dreptate, Berta ; îndrăcit de nesătulă.

A doua zi, pe la ceasurile zece, tocmai cînd chibzuia să plece să-şi ajute fraţii la socotitul putinilor de brînză, trimise de la Cepturoaia, apăru gazda în prag, ştergîndu-şi mîinile cu pestelca :

— Signor, trăsura crăiesei aşteaptă la poartă !...

Întîi a vrut să fugă, să se ascundă. Pe urmă a rîs, în sine : „Ce ? Mă aflu nevolnic ?“ S-a îmbrăcat şi a ieşit, ţanţoş. A petrecut toată după-amiaza, parcă atunci s-ar fi întîlnit întîia oară. Numai cît li se atingeau trupurile şi se şi încărcau de patimă. La despărţire, crăiasa l-a întovărăşit pe un gang întunecos, poruncindu-i şi rugîndu-l totodată :

— Vii şi mîine seară ! Te rog...

Cum în făptura Buzescului a zvîcnit o împotrivire mută, Erzébet l-a înşfăcat în braţe şi l-a sărutat ; apoi l-a întrebat în înflorit grai italian :

— Valahul meu tînăr şi vînjos, nu simţi că aceste ziduri miroase îmbătător a sînge ?

Acasă, cuprins de nelinişte, Preda se spovedeşte lui Stroe.

— Ce să fac ?

— Fugi la Prislop ! îl povăţuieşte fratele. Eşti străveziu. Dai în oftică.

— Să ştii, stăpîne, că bătrînii au dreptate, se alătură şi Firea Gărgăun ; la încheieturile mădularelor crăiesei rămas-a mai mult duh diavolesc ca la alte muieri.

— La Prislop? Da... La Prislop... se frămîntă între sfială şi ruşine Preda, pînă îl răpune osteneala şi-l prăvale în somn.

Îngrijorat, Stroe îl ia pe Firea şi-o porneşte la Prislop, după sfat bun. Aici, spre marea-i bucurie, îl găseşte şi pe stareţul Prohor. L-a chemat anume călugărul Ion, să-l înştiinţeze despre pătimirile Buzeştilor. Dintru început, Stroe şi-a apărat fraţii.

— Au nu roşiţi, feţii mei, de viaţa asta bălăcită în mocirlă? Cînd învăţaţi la Cozia visaţi să vă azvîrliţi vitejeşte împotriva duşmanilor. Şi acum? Cinstiţi sînt numai binefăcătorii şi vitejii.

— Ai dreptate, părinte Prohor, dar dojana asta cuvine-se fratelui meu Preda şi lui Calomfirescu. Eu, ţi-o spun acum, la războiul din Polonia am început să cred în spada mea. Am înţeles că despre spadă şi despre rostul ei în viaţă nu se poate trăncăni ca despre dragoste şi Sfînta Treime. Că nimeni şi nimic nu poate despărţi spada de mîna luptătorului. Dacă mîna e vîrtoasă şi dibace, atunci şi spada devine supusă, ascultătoare, mlădioasă, parc-ar avea şi gînd nu numai ascuţiş.

— Fătul meu, Stroe, nu cumva cazi şi tu în vreo erezie? În Transilvania umblă catolici, calvini, luterani şi încă alţii mulţi.

— Poate-i trebuitoare o erezie ca asta, părinte Prohor. Căci, întreb eu: de ce un cioplitor de piatră trebuie să se apropie cu patimă mare de dalta cu care scoate chip omenesc dintr-o stîncă, iar un luptător nu trebuie să se apropie cu aceeaşi dragoste şi patimă, înţelegere şi evlavie de spada lui, cu care poate schimba faţa lumii? De cînd am învăţat s-o mînuiesc, spada mă ascultă, mă ajută să dobor potrivnicul. Spada îmi şopteşte: duşmanul nu trebuie ucis, ci numai cuminţit.

— Mi se pare că vorbeşti în parabole, Stroe.

— Aşa-i, părinte Ioane. Spada cere putere, curăţenie, neprihană, îndemînare, dragoste şi ură. Cere multe. Dac-o hrăneşti cu dragoste fierbinte şi cu ură tare, în luptă, spada nu-i regină ci Dumnezeu. Un Dumnezeu al drep-

tăţii, al traiului slobod. De aceea învăţ a o mînui cu evlavie. Fratele Costea are ruga fierbinte, milosîrdia, umilinţa şi lacrimile. Eu am doar spada.

Departe, la Bucureşti, Tîrgovişte, Brăila, Ţarigrad ori Ragusa, alt tînăr cu sîngele aprins se frămînta şi gîndea aproape în acelaşi fel. Ca tovarăş de negoţ al lui Mihalcea şi al lui Iani, Mihai trăia din belşug viaţă de zdruncen, de primejdii şi, cînd avea vreme, de desfătare. În inima lui odrăslea sîmbure frumos şi curat : o dragoste neaşteptată pentru o fată din Tîrşor, Maria.

— La cei douăzeci de ani ai tăi, totul e îngăduit, Mihai, încuviinţă Mihalcea, mereu grijuliu să urzească prietenului său faimă bună. În taină, îi spunea : Mihai sin Pătraşcu. Şi numai el ştia de ce.

Dar duhovnicul lui Mihai, călugărul Serghie de Tismana, cîrmea din nas, neîmpăcat că umblă la o femeie neînsemnată, dintr-un biet tîrguşor.

— Tu nu eşti sortit pentru femei, ci pentru scaunul domnesc al tatălui tău. Înţelegi ? Săvîrşit-ai cîteva isprăvi care te-ndrituiesc, Mihai, a năzui. Află că sînt femei care înalţă bărbaţii şi-i împodobesc ca pe nişte stindarde, precum altele-i îngroapă în tină.

Mihai muncea mult. Gonea, din oraş în oraş şi din ţară în ţară, cu turme de oi şi de vite. Se tîrguia cu samsarii şi geambaşii greci, evrei, armeni, turci, italieni, români. Îi asculta cu sfinţenie pe cei doi prieteni mai mari, Iani şi Mihalcea. Cumpăra, arvunea, vindea, biruind vicleniа şi lăcomia drăcească a tagmei neguţătorilor. Aduna aur.

Dar atunci cînd era vorba de gîndurile şi viaţa lui, nu îngăduia nimănui a se amesteca.

Drept aceea cumpără straie scumpe şi giuvaeruri, zideşte Mariei din Tîrşor casă cu baie, spre trupească mîngîiere şi desfătare, înainte şi după ceasurile de dragoste. Vădeşte astfel că şi tinerii înţelepţi, harnici, destoinici ca acest Mihai sin Pătraşcu, cînd li se aprinde sîngele uită poveţele bune, părăsesc calea dreaptă şi intră

în aprigă și neîmpăcată pricină cu legile cumințeniei, zămislite de judecata rece a bătrînilor.

— Pentru mine dragostea nu-i păcat. Dimpotrivă.

Cînd, în sfîrșit, Preda s-a hotărît să plece la Prislop, s-asculte dojana celor doi stareți, vine știre precum că fost-a ales slujitor la masa craiului Ștefan Bathory, adică stolnic.

— Dacă urc în ranguri, de ce să mai... urc la Prislop ?

Stolnic fiind, dobîndea volnică trecere la odăile de taină ale crăiesei Erzébet. La numai o săptămînă după primirea slujbei, l-au răsplătit cu multe laude pentru mînuirea spadei, pentru istețime și pentru cunoașterea limbii italiene și maghiare.

— Trebuie să fiu recunoscător la doi oameni, că sînt stolnic în Alba Iulie : lui Tolomeo Galli și lui Ion Norocea, se bucură și se fălește Preda către frații săi.

— De ce nu și lui Ștefan Iosica, lui Nicolae Viteaz ori părintelui Ion de la Prislop ? se miră Radu cu dojană în glas.

Lustruindu-și spada, Stroe se uită lung la fratele mijlociu și parcă-l mușcă din priviri :

— Nu ți se pare că ești prea zvăpăiat, Preda ? Îl întreci pe Calomfirescu. Petreci cu Ion Chisăr, cu Viteaz, cu Erzébet crăiasa...

— Ieri m-am întovărășit și cu Mihalcea, neguțătorul vostru de vite, se fălește Preda, batjocoritor. Am luat la rînd crîșmele din tîrg. Am băut și-am pus ceterașii să ne cînte : „Frunzuliță de pe prun, la orîndă-i rachiu bun, rachiu bun de trei soroace și vinișor de trei pritoace. Fetele sînt mîndre foarte, le-aș iubi, la rînd, pe toate...“

— Dar aiasta nu se poate, că te află crăiasa și-ți răstoarnă masa. surîde Stroe. Ciudat însă mi se pare că Ion Norocea se bucură cel mai mult de buna primire ce ți se face la curte. El mă îndeamnă și pe mine să cer iertare lui Gáspar Kornis că îndată-s primit scutier.

— Logofătul ne vrea binele. Du-te și cere iertare.

— Dar nu mă știu vinovat cu nimic. Preda.

— Totdeauna ai fost încăpățînat ca un catîr.

Auzind că ucenicii Buzești își cam fac de cap, stareţul Prohor a trimis iară pitac mustrător :

„Feţii mei, nu vă dare-ţi pierzării, cu bună știință. Așa cum de mult vă povăţuiesc, adunaţi cele de trebuință sufletului și feriţi-vă de ispite deșarte. Nu uitare-ţi, dragii mei, că păcatul preacurviei coboară omul în rîndul dobitoacelor. Ocoliţi pîrjolul dragostei cu muierile de rang prea înalt, depravate pînă în măduva oaselor. Gîndiţi-vă că sînteţi români, că aveţi o moșie, o vatră, care, de mult, geme sub puterea otomană. Gîndiţi-vă la toate cele care ni se par nouă veșnice și pînă la urmă pulbere se fac. V-am crescut în nădejdea că veţi fi acei oameni noi, de care are nevoie obștea românească, în aste vremuri de urgie. Ce aud eu despre voi nu seamănă de fel cu dragii mei fraţi Buzești pe care i-am crescut la sînu-mi și ca un părinte îi iubesc..."

Citind pitacul, Stroe lăcrămează ; Radu gîndește că, în sihăstria lui de la Cozia, Prohor n-are de unde ști cîte se petrec pe lume și, mai ales, nu poate pricepe ce mare lucru-i ca un tînăr boier român să slujească la curtea crăiască din Alba Iulia.

— Dacă sîntem destoinici putem săvîrși lucruri bune pentru moșia românească, împreună cu toţi boierii de aici.

Preda își bate joc :

— Un popă ruginit ! Își închipuie că lumea se călăuzește după evanghelia lui ! Călugăre ! strigă de parcă l-ar fi putut auzi : deocamdată socot că-i mai bine să le fac eu pulbere pe toate ale lumii, decît să mă facă ele pe mine, înainte de a gustare din toate, dulci ori amare. Că bune-s, Doamne, Doamne !...

Stroe îl căută totuși pe Ion Norocea :

— Preda, fratele tău, e o făptură fericită. Va ajunge om mare.

Cam așa vorbesc și Chisăr și Viteaz. Doar Mihalcea o cîrmește :

— Slujba lui Preda-i bună, dacă va ști a ieșire la vreme din ea. Adică înainte ca Erzébet să se satură de dînsul, să-l atîrne în ștreang și apoi să grămădească asupra lui lut îndesat, iar voi să-i căutaţi mormîntul și să nu i-l aflaţi.

Îngrijorat foarte de asemenea prevestire, îl trimite pe Firea să-l poftească pe stareţul Ion la Alba Iulia. Cînd îl vede, Preda se înfurie :

— Vrei să-mi citească maslu, frate Stroe ? Ori poate-ai vrea, cuvioase, s-o vezi pe crăiasa despuiată, fierbinte, pătimaşă şi...

Obrăznicia ăstor vorbe îl supără, îl amărăsc foarte pe stareţul Ion. Totuşi, ca bun duhovnic, înţelege că necuviinţa asta ascunde, de fapt, slăbiciunea, teama şi ruşinea. Stăruie cu glas blajin :

— Preda, eu ştiu multe despre casa Bathoreştilor şi despre astă muiere sodomică. E o vrăjitoare bolnavă de setea uciderii perverse. Dacă n-ar fi rudă cu craiul Ştefan Bathory, lumea ar arde-o pe rug. Îţi spun astea, pentru că nu voi să-ţi sfîrşeşti pribegia în streang.

Vorbele stareţului îl cam descumpănesc pe Preda ; dar, plecînd din faţa dojenitorului, gîndeşte mai înverşunat să fie poftitor a tot ce are astă lume, dulce sau amar. ...Să fiu iubitor de femei ca acel don Juan, prinţ de Spania, iar ostaş să fiu mai iscusit ca Ştefan Lazăr ori Gaspar Beches, oamenii de încredere ai craiului Ştefan Bathory, aflaţi acum în războiul cu moscoviţii...

— Ce zici, Firea Gărgăun : bine fac... ceea ce fac ?

Firea îşi alătură calul de al stăpînului, clipeşte din ochiul cel albastru, apoi îl ţinteşte pe Preda Buzescu cu ochiul cel negru şi grăieşte solemn, cum nu-i este obiceiul :

— Scrie la o carte înţeleaptă : gol am ieşit din pîntecele mumei şi gol în pămînt mă voi întoarce. Iar fireş al nostru nimica n-avem, făr-numai păcatul. Iar domnia-ta te-ncarci cu păcate berechet.

— Va să păţesc ceva ?

— Cel puţin va să-ţi taie mădularul prăsilei, ca pe urmă să te călugăreşti, împuţinat la trup şi împăcat în cuget.

— Mda... bombăne Preda Buzescu şi dă pinteni calului, să-l ajungă pe Ion Norocea, care călărea ceva mai înainte, pe malul Mureşului. I se alătură şi povesteşte, rîzînd, despre pitacul lui Prohor şi despre vorbirea cu stareţul Ion. Rîde, anume mai mult decît se cuvine, ca să-şi ascundă îngrijorarea.

— Gărgăun zice c-aș putea ajunge... călugăr. Eu prefer eunuc. Baremi mai văd cîte ceva.

— Nu te potrivi ! îl încurajează Norocea. Din fățărnicie, călugării pretind că dragostea-i păcat. Trăiește, Buzescule, soarbe toate dezmierdările cuvenite tinereții. Nu te speria de păcat. Că vine o vreme cînd nu mai poți nici păcătui. Și aceea-i vremea ispașei. Dumnezeu a făcut lumea temniță omului, iar trupul temniță sufletului. Fă aste temnițe cît mai vesele. Privește-mă : sînt voinic, frumos, deștept ; dacă nu eram și îndrăzneț, muream ca un boiernaș pitești an. Nu mă căsătoream cu domnița Stana, fiica lui Mircea-vodă. Nu ajungeam rudă cu Basarabii și cu Mușatinii.

Nedumerit de cîte se petrec în juru-i, Stroe îl ia pe Firea și-o pornește prin Transilvania. S-o colinde. S-o cunoască. Să afle lucruri noi. Să întîlnească boieri pribegi și să lege prietenie cu dînșii. Stă o săptămînă la Sebeș, cu Mihalcea și cu Iani, neguțătorul de vite. Nici unul din refugiații întîlniți aici nu gîndește să se întoarne, cu sabia, acasă. Caută să cumpere bunăvoința domnului. Cunoaște și doi boieri moldoveni : Petru Orăș și Nestor Ureche, iscusiți și cumsecade oameni. Se plimbă cu ei prin Cluj două zile. Ajung împreună pînă la Bistrița, însoțindu-i în drum spre Suceava.

Se întoarce la Cetea. Dar Ion Norocea nu se află acasă ; e la Alba Iulia. Doamna Stana îl poftește să-i dea o dulceață. În timpul vorbirilor, fiica cea mică, Velica, se lipește de dînsul și-i ascultă, liniștită, povestirile. Îl țintește, din cînd în cînd, cu ochi albaștri și-i surîde. Nu rostește nici o vorbă. Dar privirile și surîsul grăiesc mai mult și mai adînc ca o mie de cuvinte. ...De ce spune logofătul Ion că mezina lui e urîtă și ursuză ? E doar nițel sfioasă.

Parcă anume, ca să nu-l lase s-o privească mai cu luare aminte pe Velica, doamna Stana arată, cu belșug de vorbe, că o fată trebuie să știe doar să citească rugăciunile către Maica Domnului, iar la biserică să meargă numai foarte de dimineață, să n-o vadă lumea.

— Evlavia și cumințenia ! Cel mai potrivit este ca o fată de boier să știe coase și broda. Să nu citească pe cărți

zugrăvite cu îngeri și sfinți, că prea bine seamănă cu bărbații frumoși, și zăpăcesc mintea.

— Ai șase ani, Velica ? o întreabă, cu o caldă dragoste fraternă în glas.

— Ba are șapte, împliniți, intervine doamna Stana, suspinînd. Am vrut-o înger al împăcării între frați. Și... uite-o : amăgire ! Nici nu-i mai spunem Mîndruța, ci numai Velica...

Stroe privește, cercetător și intrigat, făptura neîmplinită, chipul întunecat și parcă strîmb al fetiței, ochii plini de lacrămi, semn c-o doare amarnic ocara mamei, nedreaptă și aspră. Îi zîmbește. Se apleacă și-o mîngîie pe creștet, pe obraji, cu degete înfiorate de-o ciudată simțire, ca la atingerea unor lucruri de preț, sfinte.

— Frumoși și ciudați ochi ai, copiliță... Iertare, doamnă Stana, dar nici bănuim noi ce minune prinde a se dejghiocare din făptura asta firavă și gingașă, ca o brîndușă de primăvară.

— Nu ne mai amăgi, tinere, oftează cu obidă Stana. Am dorit-o crăiasă și iat-o — biată cenușăreasă.

Stroe o apropie de dînsul și-o sărută pe amîndoi obrajii.

Velica își scînteie privirile spre musafir, făclioare albastre, straniu de bogate în înțelesuri. Se ferește spre un scaun tapetat cu catifea roșie, parcă anume să impună, și întreabă, cu o surprinzătoare îndrăzneală :

— Doresc a ști cum te cheamă, cavalere !

— Mă cheamă Stroe Buzescu ; dar pe domnia-ta ?

— Dac-o să fim prieteni, o să-ți îngădui să-mi spui Mîndruța.

O clipă, Velica pare o făptură îngerească, luminoasă, bună. Dar numai o clipă. Repede i se sleiește frumusețea. I se stinge lumina de pe chip. Devine urîta și întunecata de mai înainte. Ba poate mai urîtă, mai boțită, mai bătrînicioasă. Se retrage spre ușă, în umbră. Foarte mirat, Stroe cată cu coada ochilor spre Stana și se mîhnește de marea amărăciune zugrăvită pe chipul ei. Nu poate tăcea :

— Doamnă Stana, nici omida, nici crisalida nu sînt plăcute la vedere ; dar ce frumos fluture odrăslesc, dintr-o dată, cum dă soarele primăverii...

Se pleacă și, așa, fără gînd, dintr-o pornire lăuntrică, sărută mînuțele copilei. O țîră rușinat de fapta asta, privește fetița cum fuge plîngînd.

Ca să alunge stingherealа, jupîneasa Stana îi povestește că boierii români din Transilvania trec la calvinism sau la catolicism, nu din nevoia credinței, ci numai ca să intre în rîndurile nobililor unguri și să-și păstreze averile.

— Aristocrații ne ocărăsc pe noi românii și ne oropsesc. De-o pildă, la judecată : pentru osîndirea unui țăran ungur trebuiesc șapte martori, iar pentru un român, trei. Satele noastre fost-au adesea risipite și oamenii siliți să se așeze în locuri rele. Vitele românilor, alungate în imașurile cele mai seci.

— De aceea, cum spunea omul măriei-tale, Vasiu Oțoiu : iobagii români transilvăneni privesc spre Moldova și spre Țara Românească așa cum priveau ovreii spre Pămîntul făgăduinței.

— Da, dar nobilii îi prind cu arcanul și-i aduc îndărăt.

Cînd vine vorba despre unirea pribegilor, Stana dă din mînă, a lehamite :

— Lasă-te păgubaș. Toți cei fugiți sîntem iepuroi fricoși. Că dacă aveam dram de curaj, rămîneam la casele noastre. Iar aici, în surghiun, mișună dihonia și mai și. Nu se mai înțeleg nici părinții cu feciorii, nici frații între dînșii. Mă mir că voi, Buzeștii, nu v-ați certat încă. Înseamnă că foarte vă iubiți.

În acel moment, în casa lui Ion Norocea a intrat negustătorul ghebos și pistruiat, Țicalidi. Aducea mătăsuri, șaluri și giuvaeruri, de vînzare. Ca orice femeie, Stana l-a primit în iatacul soțului : era mai bine diretecat. Stroe s-a văzut cam de prisos.

A plecat la Cetatea de Baltă, la tîrgul cel mai vestit din mijlocul Transilvaniei, fără să-l mai aștepte pe Ion Norocea. S-a întîlnit aici cu mulți români munteni sau moldoveni. Au tîrguit mărfuri, pînă a venit Radu cu Mihalcea. Au băut adălmaș. Au sfătuit între dînșii, în hanuri, la foc. S-au plîns de asupririle stăpînilor, de greutățile cu care apasă otomanii asupra țărilor. Au povestit despre vremea cînd aici, la Cetatea de Baltă, stăpînea Ștefan-vodă

ori Petru Rareș de la Moldova, despre Neagoe-vodă care a ctitorit biserica din Schei, despre Radu-vodă stăpîn peste Vurpăr și Geoagiu.

— Să punem deci mîna pe spadă și să scuturăm jugul străin ! s-a aprins Stroe.

S-a lăsat o tăcere grea.

— Sîntem prea puțini și prea nemernici... a gemut Pîrvu, fiul lui Socol, de vreo șapte ani în pribegie transilvană.

— Să ne unim toți din Țara Românească, din Moldova, de aici din Transilvania...

— Aista-i vis, nu aievea, Buzescule ! Și cine umblă cu capul buimăcit de vise cade-n gropi.

Mai de-o parte, între slugi, cam aceeași vorbire decurge :

— Și nu puneți mîna iară pe furci, pe topoare ? întreabă Firea, scormonind cu un gătej în tăciuni, dînd zăgneată.

— Greu... Ne răzbunăm și noi cum putem, destăinuie cu durere Doia Crăciun, flăcău din Cetea, om de încredere al logofătului Norocea.

— Da, cum putem ; de-o pildă, în bisericuța de lemn din Josani duhurile rele zugrăvite pe pereți, dracii, au chip de grofi. Înțelegi ?

După ce-a dat în sama lui Radu toate tîrguielile, Stroe Buzescu a pornit spre Cetatea Ciceu. Pîrcălabul Vancea l-a primit frățește :

— Sînt român, boier Buzescu. Și rău îmi pare că riga Ion Zapolya a dărîmat cetatea, în vremea războiului cu Petru Rareș... Dar, uite, pe ruinele zidurilor mai străjuie, ca și la Cetatea de Baltă, ca și la Unguraș ori Rodna, stema Moldovei, cu bourul, săpată de la Ștefan-vodă. Viceșpanul Ion Dunea din Maramureș, ca toți șpanii din miazănoapte, scrie, ca și mine, hrisoavele numai în românește. La fel epistolele, tot românește le scriu, cu dieci învățați la mănăstiri, pînă sus la Peri și la Muncacs. Acu nu ne putem ridica împotriva sultanului. Sîntem prea puținei și prea nevolnici. Dar într-o bună zi...

La Turda s-a întîlnit iar cu Mihalcea și cu Radu. Avuseseră bun alișveriș și erau veseli, cu chef de adalmașuri.

Și, venind vorba despre Preda și despre Calomfirescu, Mihalcea i-a vîrît nou ghimpe în inimă :

— Flăcăi frumoși și isteți, de rang mare, boieresc, ca voi, vă pripășiți la curtea Bathoreștilor, pentru o vrăjitoare sabatiană ? Se adună sîmbăta, la miezul nopții, cu alte aristocrate, în poiene singuratice ori în ganguri de castele și fac vrăji. Îl cheamă pe satana și-și vînd sufletele, ca să nu îmbătrînească și să se bucure cît mai nesătul de poftele cele trupești.

— Cum îl scoatem pe Preda din capcana asta ?

— Rugați-l pe starețul Ion să-i cetească prohodul, rîde Mihalcea. Aleluia !

Întorși la Alba Iulia, Radu și Stroe au cercat, fiecare după gîndul și inima lui, să oprească prăbușirea lui Preda. Radu nu i-a mai dat bani. De altfel așa l-a sfătuit, în taină, și logofătul Norocea. Dar Preda s-a împrumutat la doamna Zamfira. Stroe l-a întîmpinat cu rugămintea :

— Cumințește-te, frate ! Cumințește-te, te rog, pentru Dumnezeu.

Fără nici un dram de cuviință pentru fratele mai mare, capul familiei Buzescu, Preda s-a burzuluit, a răcnit, a amenințat :

— Îmi iau partea de avere și-o gospodăresc singur, după plac !

— Te dezmoștenesc ! i-a strigat Radu, cu descumpănită mînie.

— N-ai decît ! De altfel nici nu știu dacă mai avem măcar averea unui moșnean din Gorj... a rîs Preda, zăpăcit de propriile-i nerozii, și-a plecat fluierînd și zdrăngănindu-și spada, ca să pară stăpîn pe sine și grozav.

Vădit, firea lui Preda se schimba simțitor. Devenea supărăcios, semeț, neîngăduitor, bănuielnic. Nu îndura nici cea mai mică atingere ori glumă. La fel se transforma și caracterul lui Radu. Gînd Ion Norocea l-a învinuit că nu știe să-și țină frații în frîu, Radu a izbit cu pumnul în masă și l-a poftit să-și vadă de casa lui :

— Crește-ți sluța, jupîn logofete !

La fel a răspuns lui Nicolae Viteaz :

— Îmi faci mie dojană și nu vezi că Ana și Calomfirescu, care nu-i mai breaz ca Preda, se drăgostesc...

Stroe se sperie : ...Îmi pierd amîndoi frații. Amîndoi, fiecare în felul lui, au căpiat... În loc să ne călăuzească, blînd dar hotărît, Radu și-a luat năravul și meșteșugul de a-și face dușmani ; dușmani din nimic și fără pricină.

Strigă tare, înrăit :

— Vă mai țin pe lîngă mine pînă-l răpun pe Dobromir-banul. Pe urmă... să vă ia dracul !

— De ce te mînii ?

— Uite-așa : că mi-i silă de voi !

— Ce-i cu tine, frate Radule ? Nu te mai înțeleg.

— Răzbunarea-i dreptul nostru firesc ! Nu mă las pînă nu tai capul lui Dobromir-banul. Nu mă las ! Că din pricina lui ne aflăm aici, cu dihonia și vrajba între noi...

Stroe stă o vreme îngăimat. Se bate cu ale sale gînduri : Jupîneasa Stana a fost pocită la gură. Îi vine să-l suduie pe Prohor : ...„Ne-ai învățat, popo, lucruri cu neputință de împlinit. Ne-ai hrănit cu nădejdi amăgitoare și deșarte. Îl fericeai pe Ion-vodă de la Moldova și-l lăudai c-a pierit pentru țară și credință. Ne-ai pus să jurăm că așișjderi vom face. Să ajungem... Buzeștii cei nebuni de vitejie. Dar cum ? Cu cine ? Că iată : a secat izvorul vitejilor înainte de a ieși la față, și s-a dezlănțuit năvala nemernicilor. Marea năvală a nemernicilor..."

Foarte înveninat îl caută pe Costea, îl întîlnește în poarta de apus a cetății ; duce de căpăstru calul doctorului Petro Giacomo și îngînă, fericit, extaziat, rugi, cu glas fără prihană :

— ...omoară, Doamne, ispita și duhul răului din păcătoasele mele mădulare... Plec, Stroe, pe calea muceniției și a mîntuirii. Dacă ajungi viteaz mare, cum visezi, ori dacă te prăbușești în tină, cum nu vrei, așteaptă-mă, că vin să-ți dezleg cureaua sandalei. Ai înțeles, frate Stroe ? A... uite, o mînă de boabe. Le-am cules azi dimineață de pe ogoarele de la Șelimbăr. Dă-le, rogu-te, hulubilor de pe treptele bisericii Sfîntului Mihail...

Asfințea soarele, galben și trist, aurind zidurile cetății. Stroe Buzescu rămînea singur : pleca o parte din

inima lui. Se depărta cu paşi rari, osteniţi, şoptind trist, înlăcrămat, un stih al lui Dante : „*Rispose : Vedi che son un che piango...*“

Mihalcea avea de ce fi tare bucuros ; vînduse cu preţ bun trei turme de oi, cumpărase două cirezi de vite şi le trimisese la Ragusa, iar alte două în Ţarigrad. Peste cinci zile va pleca şi el într-acolo. Pînă atunci vru să afle ce mai fac tinerii Buzeşti. Deşi îl dojenea, dar în fapt îi părea bine că Preda a ajuns favoritul crăiesei Erzébet.

— Dacă nu-l pierde în streang sau pe trunchi, capul lui Preda Buzescu se înalţă foarte semeţ, plin de învăţătură, de înţelepciune. Un tînăr cuminţit de-o vrăjitoare care se crede zînă, va să aibă mare preţ.

Nu-i găsi la gazdă, ci doar îi zări, la prînz, în alaiul crăiesei. Pleca la vînătoare spre Deva.

— Ei, minunăţia asta de muiere, străbunică a lui Scaraoschi cu cinci ibovnici deodată, va să-l procopsească pe ăst flăcăoaş cu caş la gură...

Călărind în urma trăsurii crăiesei Erzébet, Preda Buzescu simţea privirile duşmănoase ale multor nobili maghiari. Chiar acum, la plecare, l-a auzit pe Czaky cel tînăr :

— Ce-o fi găsit crăiasa la valahul ăsta puturos ?

Dac-ar fi avut fraţii alături, ar fi tras spada şi s-ar fi hărăţit cu batjocoritorul. Dar aşa, s-a învăluit într-un păienjeniş mişelesc şi a tăcut, prefăcîndu-se că n-a înţeles sudalma. Se întreba însă : Ce fel de vînătoare-i asta, fără hăitaşi, fără ciini, fără şoimi ?...

Au ajuns departe, în cîmpul larg, unde mişună iepurii. Crăiasa a coborît din trăsură şi-a urcat pe cal. Călărind bărbăteşte în şa, cu arcul în mînă şi cu tolba de săgeţi în spate, Erzébet părea o amazoană. Preda se ţinea aproape, şi-o fura cu ochii, ca pe un fruct oprit. O găsea bărbătoasă, neastîmpărată, dar străină şi, culmea, de loc frumoasă.

A săgetat un iepure ţîşnit pe neaşteptate, dar nu l-a nimerit. S-a întristat şi tristeţea a îmbătrînit-o. La al doi-

lea, a tras și el. Apoi, repede s-a jurat că săgeata ei a lovit sălbăticiunea. S-a înviorat crăiasa și a zîmbit :

— Ești cavaler, valahule !

A rîs ca de obicei, dar asta nici n-a întinerit-o, nici n-a înfrumusețat-o.

Au poposit la Clopotiva, în zi de duminică. Crăiasa i-a cerut să se îmbrace țărănește și s-o însoțească la hora satului. Și ea s-a îmbrăcat ca o țărăncuță unguroaică. A lăsat trăsura în capul satului, în dosul unor copaci. A mers pe jos pînă la horă. A intrat între țărani și-a privit. Își rotea ochii să vadă nu flăcăii, ci fetele. L-a luat pe Preda de mînă și, surîzînd, i-a arătat un pîlc de tinerele gureșe :

— Îți plac ?

— Măria-ta, ești mai presus de orice frumusețe, i-a dat răspuns tînărul, socotind că umbla să-i cerce credința. Erzébet crăiasa iar surîse enigmatic și-l privi semeață, apropiind genele :

— Unde-ai învățat curtoazia ?

— Numai în lumina măriei-tale. Jur ! ridică Preda mîna, privind cum se umflau catrințele negre ale fetelor în rotirea dansului și cum băteau pămîntul cu opincile groase, butucănoase.

În ziua următoare, Erzébet pofti să se odihnească în castelul Devei. A privit, în fugă, sălbăticiunile vînate și a intrat, preocupată, în iatacul ei. Lui Preda i s-a părut obosită, zbîrcită, bătrînă chiar. Și l-a cercat un nechemat fior de scîrbă și de teamă.

Două zile n-a mai văzut-o nimeni pe Erzébet. Buzescu a primit poruncă să aștepte în odaia lui. A treia zi, mirat de liniștea castelului și ros de colții urîtului, a coborît și a cercetat împrejurimile. S-a întîlnit în curte cu șase slujitori : duceau trei hîrdaie cu lapte cald, aburind :

— Lapte de măgăriță, pentru baia crăiesei, a mărturisit în șoaptă, un slujitor, auzind că boierul care-l întreba era român.

O clipă, Preda s-a bucurat : Pentru mine se străduiește să rămînă mereu tînără și frumoasă... Dar, cotind printr-un gang, în stînga, a dat peste un șir de slugi, cu

tărgi încărcate : purtau șase fete tinere, goale pînă la mijloc, galbene ca bulzul de ceară... Fetele din Clopotiva, le cunoscu tînărul, uimit. Catrinţele, opincile lor...

— Sînt bolnave ?

N-a primit răspuns. Slujitorii alergau, feriți, să nu-i mai vadă nimeni. Preda stătu pe loc. Aşteptă cîteva minute. Auzi o bufnitură înfundată. Apoi, încă una, două... pînă la șase... Le-au aruncat în fîntîna osîndiților... Și o neliniște ciudată îl înhață de inimă, strîngîndu-l dureros. sugrumîndu-l ! Urcă în fugă spre iatacul crăiesei. Dă buzna. fără gînd, ameţit de-o spaimă înfiorătoare, nestăpînită. I s-au golit plămîni de aer și vroia să și-i umple, lacom. Dar un abur dulceag, greţos de dulceag, umplea încăperea. Parc-ar fi dospit acolo plămada a milioane de vieți abia zămislite. Nu poate răsufla. Ca prin ceață, descoperă crăiasa cufundată într-o cadă mare, de marmoră albă ; înoată în lapte amestecat cu sînge cald. Cada, umplutura, aburirea, mirosul — totul pare o vrăjitorie drăcească.

Întîi, crăiasa dă să țipe. Dar îndată rînjește, gudurător :

— Ai venit prea de vreme.

— De unde ai sîngele ?

Muierea răspunde înțepat, trufaș, cinic :

— Îl storc din tinere fete de iobag ! Cîte șase în fiece anotimp...

— Și folosește ? se bîlbîie Preda, cu spaimă și tremur în glas.

— După cum vezi. O vrăjitoare, meșteră cum nu se mai află alta pe lume, îmi descîntă baia, arată crăiasa c-o mișcare lascivă cada de marmoră albă, îngropată într-o alta neagră, din bazalt de Detunate. E încălzită pe dedesubt cu foc domol, ca să dureze cel puțin două ceasuri, pînă mă pătrund de vlaga și de duhul sîngelui de fecioară. Pe urmă, în cada ceastălaltă, mă clătesc în lapte cald de măgăriță. După ce dorm o zi și-o noapte, mă îmbăiez în apă de trandafir. Capăt puteri noi, iar tinerețea îmi înflorește fragedă.

O clipă, tăhui de cap, Preda clocotește în mînie și nevolnicie. Toate aceste cumplite amănunte, spuse cu trufie, cu dezgustătoare trufie, îi aduc în minte vorbele lui

Firea : „Femeia necinstită și trufașă, varsă pe gură venin de șarpe". Ar vrea s-o împroaște cu ocări : Aspidă, vicleană, vrăjitoare afurisită... Duce chiar mîna la jungher, să curme neruşinate gudurături de bătrînă căţea a pămîntului, intrată în niște călduri de împrumut. Dar privirile crăiesei, sălbatece, îl înmărmuresc :

— *Uscite !* strigă, crîșcat, în italieneşte, semn că i-a ghicit gîndurile şi simţămintele.

Înfricoşat, tremurînd ca frunza plopului în furtună, Preda se strecoară afară, fără cuvînt. Tot curajul şi toată bărbăţia i-au pierit. Aleargă pe scări în jos. Străbate curtea pe vîrfuri, ca un fur. Îşi alege calul din grajd, încalecă şi, sărind printre străji, galopează nebuneşte, tot mai nebuneşte, pînă la Alba Iulia. ...„Te pomeneşti că mîine, scroafa asta cu jujeu la gît, poftește a se scălda şi-n sîngele meu."

Se îngreţoşează aşa de tare că borăşte, pînă i se întorc maţele pe dos. Dar cu cît i-i mai rău, cu atît apasă pintenii mai tare. Speriat de vînzolelile stăpînului în şa, calul aleargă să plesnească. Nu intră în cetate. Goneşte pînă la Prislop. Ajunge tîrziu, după miezul nopţii. Cu greu, călugării îi deschid porţile. Stareţul Ion înţelege totul, fără cuvînt :

— Hodineşte-te în chilia cuviosului Natanail. Mîine, de-i simţi nevoia, te-i spovedi.

A stat trei zile la mănăstirea Prislop şi n-a şoptit o vorbă despre năcazul ce-l repezise încoace. A patra zi, a ieşit dintre ziduri, călare şi, ca dus pe coadă de mătură, a alergat pînă la Alba Iulia. ...„Îmi sperii fraţii, dacă nu dau semn de viaţă. Iar dacă stau aici şi mă află, atrag urgia asupra mănăstirii."

La gazdă s-a întîlnit cu Radu Calomfirescu :

— Fraţii tăi sînt după treburi. Hai să jucăm popice.

A mers mai mult de ruşine ; dar lua sama că n-are putere să arunce bila. Calomfirescu îl înţeapă cu o întrebare bucluca şă :

— Aşa-i c-a înţărcat ţîţa pămînteştilor desfătări în patul crăiesei Erzébet ? Şi azvîrle furios bila, doborînd toate popicele o dată. Mă vîri şi pe mine în iatacul ei ?

— Ce, hojmalăule, ţi s-a urît cu viaţa ori ţi-a sărit vreo doagă ?

— Sînt mai bun de prăsilă ca tine.

— Numai că eu...

Dar n-apucă să sfîrșească vorba : cinci ostași cu coifuri trase, cu suliţele gata de împuns, se ivesc, ca din pămînt, și-i înșfacă. Se iscă o harță vrăjmașă, pe viață și pe moarte. Calomfirescu scapă ; Buzescu, nu.

A doua zi sosesc ceilalți doi Buzești.

— L-au răpit oameni înarmați !

— Asta lipsea unor nenorociţi în surghiun ca noi ! se înspăimîntă Radu.

— Mi se pare că l-au dus spre palatul Bathoreștilor, urmează Calomfirescu.

— Acolo să-i putrezească oasele ! se leapădă Buzescu cel mare, întorcînd spatele, furios. I-am spus c-o s-o pățească, lua-l-ar toți dracii !

— Ei, frate, parcă tu nu știi că sîngele apă nu se face... îl prinde Stroe de umăr și-l întoarce cu fața spre dînsul. Decît să-l drăcuim, mai bine să vedem cum îl scăpăm. Și să nu zăbovim o clipă. Erzébet are călăi foarte harnici.

Au alergat la Tolomeo Galli.

— *Questa una splendida aventura !... Splendida !* Deaici iese ori moarte ori *magnifica celebrita.*

La Nicolae Viteaz găsesc îngăimare și teamă :

— Mi-i greu să mă amestec. Știți, e foarte răzbunătoare. Dar pot afla unde-i închis.

La Ion Norocea, logofătul și la alți pribegi, numai mustrări :

— Ce-a căutat a găsit... Și-o să aibă urmări asupra tuturor oropsiţilor fără vatră, ca noi. Nenorocirile, de-acuma — lanț. Uite ce poate un bezmetic ! De altfel, am eu semne că voi Buzeștii sînteți niște... niște parșivi.

Și Radu și Stroe rămîn cu gurile căscate :

— Ce-o fi avînd cu noi ?

A treia zi, Firea Gărgăun i-a lămurit, cumva :

— Doia Crăciun mi-a spus că stăpînului său i-a furat cineva un giuvaer de preț. Și-l bănuie pe jupîn Stroe.

— Feri-má, Doamne ! Dar cum se poate ? Asta-i năpastă.

Ros de remuşcări şi de ruşine, Preda Buzescu zăcea în turnul cel înalt al cetăţii. Se dojenea : „De ce n-am rămas la Prislop ? Uşor mă strecuram prin munţi la părintele Prohor... M-am purtat ca un nătărău, ca o vită-ncălţată. Îmi muşc mîinile, dar... Şi fraţii mei, ce nepăsători !... Dacă nu le-am ascultat povaţa, aşa-mi trebuie !..."

A trecut o zi şi nimeni nu i-a deschis uşa. Abia a treia zi straja i-a lepădat o bucată de pită şi-un ulcior de apă. Parcă-l auzea pe Firea Gărgăun : „Nesătula asta, înainte de a-şi spînzura ibovnicii, cu mîna ei, le taie mădularul prăsilei..."

Ana Viteaz cea dintîi a aflat şi l-a înştiinţat pe Radu unde i se afla fratele închis. A mai trecut încă o zi. Mihalcea le-a împrumutat 1 000 de galbeni :

— Mituiţi străjile, că altă scăpare nu-i.

Stroe şi Radu Calomfirescu s-au rotit de două ori în jurul turnului. Au fluierat, cum fluierau la Căluiu după Dandu Dărădan. Preda le-a aruncat pe fereastră un nasture de la ilic, semn că era într-adevăr închis în turn, că i-a auzit şi aşteaptă ajutor. Alte două zile şi alte două nopţi au căutat să afle unde-i crăiasa Erzébet : plecase pe neaşteptate din cetate.

În a patra noapte, cînd prin jurul turnului nu se afla nici o străjă, Stroe se doseşte în firida unei case, aprinde o lumînare şi o roteşte încet, scriind în văzduh slova S. Parcă asta ar fi aşteptat întemniţatul ! Depărtează încet zăbrelele şi dă drumul unei funii, împletită din toată rufăria ce-o avea pe dînsul. Iese, uşurel, căţărîndu-se cu jderul. Inima lui Stroe tremură de bucurie, de teamă, şi de îngrijorare. „Dacă nu-l simt străjile, scapă. Un scăpătat din mîini, încă unul şi-ncă unul... îl prind în braţe dacă... Mai are vreo zece coţi pînă jos." Săgeţi de bucurie îi străpung inima.

Dar, deodată, se rupe frînghia şi Preda cade cu zgomot înfundat, ca un sac plin. Stroe se repede la dînsul, îl ridică şi-i pune un stilet în mînă.

— Nu pot... piciorul, geme Preda şi se lipeşte de zid, crispat de durere.

În clipa aceea se ivesc doi străjeri, cu suliţele. Dau alarma. Strigă.

Stroe trage spada, lipindu-se și el cu spatele de zid, hotărît să lupte pînă la moarte. Mai vin încă două străji. Împrejmuie repede pe cei doi fraţi. Îi înghesuie lîngă zid și așteaptă să le vină și alte întăriri, să-i ia ca din oală. Înfrîngîndu-și durerea, Preda se ridică în picioare, se sprijină cu dreapta de umărul fratelui, cercînd să mînuiască jungherul cu stînga. Lovind cu spada, Stroe rupe o suliță și încă una. Se pregăteau să țîșnească printre străjeri, cînd din stînga apar alți doi, împungînd văzduhul cu halebardele. Sînt șase, iar sulițele se îmbină cu halebardele și se adună spre dînșii ucigașe, necruțătoare. Stroe nu se mai teme. Se rușinează : ... „Cică-s iscusit spadasin și, uite, mă împung niște suliți grosolane, fără să-mi pot arăta meșteșugul..." Și Preda își jeluie, în gînd nenorocul.

— Dați-vă prinși ! strigă una dintre străji.

— Ce facem, frate ?

— Ne batem ! hotărăște Stroe.

— Nu... Suliţa !

C-o lovitură năprasnică, spada lui Stroe frînge suliţa repezită asupră-i, iar celelalte parcă se mai depărtează, înspăimîntate. Dar zarva în această parte a cetății sporește.

În clipa acea, în spatele străjilor, răsar Radu Buzescu și Calomfirescu, cu spadele trase. Se-ncinge o luptă încîlcită, confuză, neînchipuit de îndîrjită. Cînd în fața lui rămîn doar două străji, Stroe se depărtează de zid. Dar nu face nici trei pași și-l înconjoară altele, parcă mai numeroase și mai arțăgoase. Nu se mai poate trage spre zid să-și apere spatele. Simte că din coasta dreaptă vine o suliță ucigașă. Luptă în stînga și n-o poate opri.

Deodată, un călăreț tînăr, izvodit ca o nălucă din întuneric, cu o bardă în stînga, lovește în coifurile străjerilor ca-n niște tingiri de aramă, turtindu-le. Frînge cîteva suliți ca pe niște vreascuri și se pierde în noaptea din care se izvodise. Purtîndu-și fratele în spate, cei doi Buzești țîșnesc din cetate și grăbesc spre Mureș. Aici, încalecă pe caii păziți de Firea Gărgăun și gonesc, nebunește, spre miazăzi.

Radu Calomfirescu a rămas, deocamdată, în Transilvania, undeva, aproape de Tălmaci.

S-au întîmplat toate astea în anul cînd craiul Ştefan Bathory, rigă al Poloniei, a chemat-o pe Erzébet la Cracovia, în mare grabă, pentru nişte socoteli de familie. Şi asta, spre norocul Buzeştilor : le-a fost ceva mai uşor să scape de primejdia spînzurătorii şi să ajungă la Cepturoaia, după ce-au hoinărit în taină, două săptămîni, în munţi, pe la stîni, pînă s-a tămăduit piciorul lui Preda, pus în lopăţele, uns cu grăsime de urs şi oblojit cu pînză de in, de-o băciţă bătrînă şi doftoroaie.

AUZIND CĂ I S-AU ÎNTORS UCENICII, PE NEAȘTEPTATE, călugărul Prohor a alergat la Cepturoaia să-i vadă. Îi găsi mult schimbați : nalți, spătoși, tustrei de-o măsură. Parcă nu-i venea a crede că aceștia erau țîncii care se hîrjoneau între dînșii, se hărățeau cu Dandu Dărădan sau buchiseau slove din ceaslov în chilia de la Cozia.

— Mai cu seamă tu, Preda, pari așa de trufaș, de netemător, că mă înspăimînți. De ce te-ai lepădat destrăbălării ?

— Împrejurările și oamenii ne împing să fim altfel de cum ne-ai povățuit, tată Prohor. Cum să trec cu vederea pămînteștile desfătări cînd dulci sînt ? Înțeleg să ocolesc suspinele și suferințele, că nici nu-mi plac. Dar dezmierdările ?

— Ai păcătuit multe și tot nu te-ai cuminți ! Tot pătimaș ai rămas !

— Ce ? Dacă era să mă spînzure o sodomică, vrei să-mi pun cenușă în cap și să mă schivnicesc ?

— Cartea zice că acela care se împreună cu desfrînata, alcătuiește un trup cu dînsa. Știai asta ?

— Știam, călugăre. Dar încaltea îndulcitu-m-am o vreme cu dragoste crăiască. Și, zău, părinte stareț, acum cînd am scăpat, nici că-mi pasă și nici mă căiesc.

— Ia-ți canon ; ai cutezat să-nfrunți dumnezeirea.

— Am să mă pocăiesc, părinte, la vremea potrivită. Deocamdată, mă duc să vînez un cerb gras și să întîlnesc o fată frumoasă, căreia, ca și mie, să-i placă friptura bine pipărată, vinul amețitor și dragostea fierbinte, pustiitoare.

— Socot asta drept o șagă necoaptă ori obraznică și vă poruncesc la tustrei : nu vă semețiți, învățați umilința... Ce zici, Radule ?

— Acum nu se mai poate, cuvioase stareție. Am mușcat din mărul oprit. Am intrat în vîltoare și...

— Cînd sîntem mai voinici, mai dibaci, mai îndrăzneți și mai deștepți decît mulți alții, de ce să ne umilim ? se miră Stroe, luînd cuvîntul din gura lui Radu.

Oricît e de sigur pe sine, Prohor tot se descumpănește. Urmează totuși :

— Nu uitați că trufia-i trîmbița căderii.

— Părinte Prohor, cum putem cădea cînd nici n-am urcat ? Sîntem mai săraci ca șoarecii de biserică. Noi cei trei Buzești, în vîrstă de douăzeci de ani, fără arme, fără casă, fără ibovnici, fără țară, alungați, hăituiți de pretutindeni. Ce să facem ?

— Rămîneți aici. Cel puțin cîtăva vreme, nu veți avea vreo sminteală din partea domniei : Alexandru-vodă și Chiajna au de lucru cu uzurpatorii scaunului domnesc.

— Întăi și întăi se cuvine să ne luăm moșiile răpite de Dobromir-banul și de cumnatu-său Ivan.

— Să ne răzbunăm !

— Cum veți socoti. Ci povața-mi nu-i asta : vă așezați la Căluiu. Dregeți zidurile și casele. Cumpărați două-trei moșii. Bani vă împrumută mănăstirea Cozia. Și trăiți fără vrăjmășie cu boierii.

— De ce ?

— Spusu-v-am de-atîtea ori : se află de-asupră-ne primejdie strivitoare : ismailitenii. Și dacă nu ne unim, vai și amar de noi !

Vorbele astea Prohor le rostește cu atîta freamăt și durere, că Buzeștii se cutremură. Stroe ridică privirile spre cer, a rugă, apoi le coboară, semn c-a primit dojana :

— Săvîrșirăm în pribegie multe prostii și adesea fost-am înfrînți. Ne-o folosi și asta la ceva. Căci, taică Prohor, altfel cum ajungem acei viteji nebiruiți despre care scriu cărțile cavalerești ?

— Fiii mei, nu-și poate stareţul frînge covîrșirea emoției, săpați rădăcina cuminţeniei și culegeți smerenie. Fierbeți, cu grijă, astă roadă în oala ascultării față de cei mai mari. Căutaţi cîrmuitorul cel mai vrednic. Pregătiți ceasul cel bun cînd, cu toată ţara, să puteți sări la luptă.

Tac îndelungă vreme, fiecare îmbrățișînd gînduri de taină.

— Ci, unde găsim acel cîrmuitor ?

— Deocamdată nu știu. Mulți îl laudă pe Petru, feciorul pribeag al Pătrașcului-vodă. A dobîndit mare faimă la Veneția și la curtea Franței ; dar n-are destule pungi de bani ca s-o răpună pe Chiajna și pe Alexandru-vodă.

O săptămînă au gospodărit în Căluiu, arătîndu-se de trei ori, călări, la vînătoare cu șoimi ; anume ca să afle oamenii banului Dobromir că s-au întors din Transilvania. Duminică, aproape de prînz, s-a ivit și neguțătorul Mihalcea. Venea de la Ragusa și aducea scurt pitac de la Costea către Stroe. Îl vestea c-a ajuns bine pînă la Adriatica și se pregătește să treacă marea, la Bari... „Aud că se află prin Italia un voievod român, Petru, fiul lui Pătrașcu. Cic-ar fi uimit lumea cu frumusețea și înțelepciunea lui. Poartă cercel în ureche, ca nobilii francezi și scrie stihuri înaripate. Mulți duci și prinți, craiul Franței, Henric și însuși Sfîntul Părinte din Roma îl sprijină...“

— Bine-i că-l sprijină, tălmăcește Mihalcea. Dar numai la Ţarigrad fierbe căldarea domniei din ţările române. Ceasul e prielnic. Între osmanlii s-a stîrnit oarecare dihonie. Cînd ia puterea, fiecare padișah întîi ucide zeci de frați și zeci de sultane cu prunci în pîntece. Chiar *Coranul* învață : „Dacă sînt doi califi, pe unul tăiați-l“. Ienicerii se poartă mai mult ca neguțători și jefuitori decît ca oșteni. În armata spahiilor a intrat

furia jafului și obștească destrăbălare. În vremea din urmă stat-au pe tron, ca pe sofa, doar sultani mișei, beţivi, împătimaţi în rele. Nu samănă nici unul cu Omar, cel numit Spada lui Alah, nici cu Soliman căruia îi zic Magnificul, cum nu samănă cîrtița cu șoimul.

—Și-atunci ? vru Radu să afle.

— Puterea-i în mîna vreunui mare vizir dibaci ori a unei sultane-valide isteţe. Ceştia toate le fac și le dreg pentru bani, pentru giuvaeruri, pentru bărbaţi frumoși ori pentru mărire deșartă.

— Atunci acel Petru, fiul lui Pătrașcu-vodă, are noroc întru izbîndă.

— Nu zic ba. Dară părintele Serghie, stareţ la Tismana, a trecut, acum patru zile, pe la Cozia, și-a prorocit că fiul său duhovnicesc numit Mihai va fi spada creștinilor și va mîntui ţara de urgia ismailiteană.

— Mihai ? Cine-i ?

— N-am încă dezlegare întru destăinuire. Dar, vă încredinţez că l-aţi văzut.

— Mihai... Cînd rostesc ăst nume, nu știu de ce, mă înfioară un fel de suflu de nădejde, se bucură Stroe.

— Prea te-aprinzi repede, frate, îl dojenește Radu : cînd pentru Petru, coconul lui Pătrașcu-voievod, cînd pentru Mihai, odrasla nimănui. Parcă eşti Dărădan.

Stroe surîde trist și se îngîndurează : are dreptate Radu.

Ci dacă ar fi fost năzdrăvan, în clipele acelea, Stroe Buzescu l-ar fi văzut pe acel Mihai sin Pătrașcu poposind la marginea satului Cetea, întinzîndu-se pe iarbă, la hodină, lăsînd calul să pască în preajmă-i. Neguţase niște turme la Turda și acum călătorea singur spre Brașov, unde-l aşteptau alte turme, trimise de Iani din Ţara Românească, să le vîndă saşilor, împreună cu Ianoș Boldi. Dar nu-l preocupă numai negoţul. De mult luase obicei să cerceteze cu mare luare aminte locurile, închipuindu-și cum ar trebui ocîrmuite oștile care s-ar lupta acolo. Adesea, pentru dînsul, întinsul priveliștilor, apele, dealurile, pădurile, casele, fîntînile, se înfăţișau ca o tablă de șah, pe care el mișca, încolo și încoace, soldaţii, caii,

turele, reginele, regele, nebunii. Citise trei cărți scrise de mari generali și, îndeosebi, cartea lui Cezar despre războiul cu Galii. De multe ori l-a ajutat Mihalcea s-o tălmăcească din italienește. A ascultat povestiri despre lupta lui Hanibal la Cannae, a lui Alexandru Machedon la Issos și Gaugamela, despre bătălia lui Mircea la Rovine, a lui Iancu de Hunedoara la Ialomița sau Sîntimbru și a lui Ștefan-vodă la Vaslui. Caută pe cineva să-i povestească, în amănunt, lupta de la Mohacs, de acum cincizeci de ani, unde Soliman-sultan a strivit nobilimea ungară. Nu l-a găsit încă. Are numele unui sas din Brașov, care cică ar fi fost în acea bătălie și multe știe.

Întins pe iarbă, cu fața spre cer, urmărește zborul a doi șoimi, sus, în neţărmurit azur. Și, așa, pe nesimțite, îi vine în minte drumul prin Aiud, apoi printre dealurile de lîngă Mirăslău. Cătînd să-și încrusteze în minte, ca-ntr-o stîncă, chipul acelor locuri frămîntate, rău strunit calul a călcat într-o groapă și și-a rupt un picior. A trebuit să-l junghie. Mirăslău, ce loc ciudat... Ce dealuri și văi înșelătoare : faci două sute de pași și pieri din fața potrivnicului.

Deodată s-aud pași, opintiri grele și ascuțit zornăit de lanțuri. Cîțiva slujitori înarmați tîrăsc un țăran plin de sînge închegat, bătut, schingiuit, vînăt, istovit. Îl apropie de un arin tînăr, proaspăt cojit.

— Ce-a făcut ? întreabă Mihai, în românește.

— Tu nu vezi ? A cojit ăst copac. Și-acu o să se usuce, lămurește, cu oarecare milă, unul dintre slujitori, vorbind ungurește. Copacul e al nobilului și legea tot a lui.

— Ei și ? se ridică Mihai în picioare, arătîndu-se în toată frumusețea-i bărbătească.

— Păi... îngînă slujitorul, intimidat de înfățișarea tînărului și o țîră speriat : după lege, trebuie să-l spînzurăm de ăst arbore. Trebuie. Poruncă... Lege ! Grebla mamei ei de lege...

— L-am cojit, dară îl plătesc cît vre, suspină omul din lanțuri, cuprinzînd cu priviri înlăcrimate, rugătoare, calul pag și tînărul acesta înalt, zdravăn, smead, cu sprîncene stufoase, cu plete lungi, negre ca pana corbului, cu umeri lați, cu boiul subțire, mlădios, cu picioarele

puternice, strunguite parcă de cel mai iscusit meșter, cu ochi mari, învăpăiați de-o flacără lăuntrică.

— Dar de ce l-ai cojit ? îmblînzește Mihai glasul, luînd sama că are în față un flăcău cam de vîrsta lui.

— Că noi păntru boit abaua cojim arinii. Abaua și catrințele... No ! Catrința, păntru fătuța a de mi-i dragă... îngaimă osînditul, cerșind milă, cu niște cuvinte care, deși spuneau altceva, tălmăceau totuși dragostea neîmplinită pentru „fătuța" lui și marea durere c-o pierde pe vecie.

— Cinstiți slujitori, spuneți voi : viața ăstui om nu prețuiește mai mult ca un arin cojit ?

— Da-i arin nobil !... Adică-i crescut pe pămîntul stăpînului, domnule. Grebla mamei lui de pămînt. Că noi... parcă avem vreo vină ?

— Mda... Cum te cheamă, flăcăule ?

— Onea Vale, sluga logofătului Ion Norocea din Cetea. Da... de fapt și de drept, mă spînzură nu păntru arin, ci păntru ura ce-mi poartă...

— Norocea ?

— Nu... Nobilul din... C-am fugit la Cetea, la jupîn Norocea.

Mihai privește pumnii vîrtoși și spatele lat al flăcăului. Încruntă o țîră sprîncenele stufoase și grăiește :

— Cît face arinul ?

— Șapte dinari. Cu gloaba se ridică însă... Grebla mamei ei de gloabă ! Se ridică la douăzeci de florini de aur.

— Poftim ! aruncă Mihai o pungă la picioarele străjerului. Vinde-mi ăst iobag.

Uimiți, slujitorii se privesc unul pe altul, se sfătuiesc între ei, ridică banii și-l dezleagă pe Onea Vale, bodogănind :

— Noroc... Norocul lui c-a întîlnit om ca... domnia-ta. Și că noi sîntem miloși. Adică... nu se știe ce-om păți Dar o să zicem că l-am spînzurat, care va să zică..

Onea Vale pune un genunchi în pămînt și ridică ochii spre Mihai. Abia acum îl vede cît arată de măreț, de bărbat, de bun, de frumos.

— Poruncește, stăpîne !...

Mihai îi prinde ochii într-ai lui : sînt verzi, adînci și mari, scăldați în lacrima fericirii.

— Ridică-te.

Onea se ridică, scurt, ostășește. Ca un cîine, vrea să-și arate toată credința dintr-un singur gest. Dar nu are acel gest.

— Nu mă știi cine sînt și nici nu-ți spun. Dar privește-mă bine, Onea Vale. Să mă recunoști chiar de mă-i vedea peste cincizeci de ani. Auzi tu ? !

— Te cunosc, stăpîne ! Și peste un veac te cunosc și-ți slujesc pînă la capătul zilelor. Poruncește !

— Asta mi-i porunca. Și-acu du-te la Norocea logofătul și la fătuța ta. Fugi !

...Dar Stroe nu era năzdrăvan să vadă, din Căluiu, peste munți și ape, ceea ce se petrecea la marginea satului Cetea. Cu toate că și el a săvîrșit niște fapte tare asemenea, vădind suflet geamăn.

Găvanul văii și poala codrului feresc mănăstirea Căluiu de vînturi, de viscole și de iscodiri dușmane. Lăcaș de rugă pentru jupînițe și cetate de apărare pentru boierii întorși din pribegie. Ziduri de piatră prinsă în mortar tare, groase de trei pași și înalte de zece coți, o împrejmuie. Sub porunca lui Radu, zece meșteri și treizeci de țărani clădesc în mare grabă case noi, înghesuite în colțul de la miazănoapte, cu fața la soare și la bisericuța așezată cam în latura dinspre poartă. Drege toate beciurile adînc boltite și strînge în ele merinde și arme. Într-un colț ferit, ascunde ceva pulbere și ghiulele pentru balimezurile așezate în cele patru colțuri ale zidurilor. Prigoana domniei îi silește pe Buzești la apărare.

Din clopotniță, priveliștea îmbrățișează valea Căluiului, pînă departe, spre zarea de miazăzi. De-asupra porții se află chilia rece și întunecoasă a ispășirilor, pentru călugării greșiți sau pentru odraslele boierești nesocotitoare poruncilor părintești. Ajutînd tinerilor Buzești la refacerea și întocmirea acestei gospodării, călugărul Prohor pune nou temei unei familii în ale cărei virtuți crede cu tărie.

Mănăstirea Căluiu are oarecare bogăție. Radu armașul Buzescu i-a închinat pădurile din jur, luncile Oltețului, Broștenii, Bîrluiul și Vîrtina, cu morile, oloinițele,

stînile, prisăcile, un sălaș de țigani darvari, potcovari, pitari. Au adus aici și cîteva dintre slugile și robii de la Cepturoaia, dar dintre toți robii, cei mai de ispravă rămîne Titu potcovarul : meșterește repede o tocilă cu amnare, în stare să rotunjească zece ghiulele de piatră pe ceas.

Cu toate că trudea toată ziulica, Preda tot mai găsea vreme și putere să iasă la drumul mare și să înfrunte ienicerii, slujitorii banului Dobromir, porniți după pradă. Îl atîță și pe Dandu Dărădan să atace, cu ceata lui de golani și robi flămînzi, oamenii și casele banului Dobromir. Face asemenea năzbîtii din dorința răzbunării, dar și pentru că n-o putea uita pe crăiasa Erzébet. Și-l urmărește nu atît întîmplările din Alba Iulia și îmbrățișările neostoite din iatacul ei, cît, mai ales, baia de lapte de măgăriță și sînge de fecioară, văzută în castelul Devei. Nu știe cum să scape de asemenea amintire. Doar cînd, pe ascuns, o dezmiardă pe Anghelina, fata roabei Grozava și a potcovarului Titu, dacă mai uită de sodomiile muierii de la Alba Iulia.

Radu îl mustră aspru :

— Ești mai rău ca un țap. Unde ți-i demnitatea ?

Singuri Firea Gărgăun și Manea Voicu îl iartă :

— Și muntele că-i munte și tot are doruri multe, știute și neștiute, darmite voinic ca domnia ta ?

Aflînd că tinerii Buzești s-au întărit la Căluiu, Alexandru-vodă le-a trimis solie de prietesug, poftindu-i la București. S-au sfătuit între dînșii și-au hotărît să amîne răspunsul pînă la primăvară, cînd vor fi sfîrșit toate treburile și cînd drumurile fi-vor mai ușoare.

— Deocamdată n-avem nici sănii, nici cai buni, nici straie cum cere rangul.

Și în iarna lui 1577, Buzeștii au ieșit doar la vînătoare, la trei nunți ale boierilor și țăranilor din împrejurimi sau pînă la Cozia, la starețul Prohor. Radu rînduia bun negoț la Sibiu ori la Alba Iulia, cu vite, cu miere, nuci, grîne și brînzeturi.

— Rîvnesc să mă duc, o dată măcar, cu Mihalcea ori cu Iani pînă la Ragusa, să vînd acolo, pentru cetatea Veneţiei, turme de oi ori ceară de albine.

Numai cu Calomfirescu, sosit prin preajma Crăciunului, Preda mai sporovăia despre isprăvile de dragoste din Transilvania. Şi mai ales rîdeau cu hohote de Costea, călugăraşul cel milostiv, pribeag acum în Italia. Dar dacă intra stareţul Prohor în odaie, drept ca atunci cînd erau ucenici la Cozia, repede aduceau vorba despre frumuseţile văzute şi învăţate în surghiun : despre Nicolaus Copernicus, despre marele şi iscusitul stihuitor Dante. Rosteau chiar cîte un stih în grai italienesc : *„Nel mezzo del camin di nostra vita"*... mai mult, aşa, ca să arate că don Tolomeo Galli i-a învăţat şi altele în afară de mînuirea spadei.

— Îi plăceau stihurile, bătăiosului ? întreba Prohor, netezind barbă sură.

— Da. Cînd rostea stihuri din cartea lui Dante, înălţa braţele, îşi schimba glasul după fiecare vorbă, bătea tactul cu piciorul şi lăcrima după patria lui, Italia, lămureşte Preda Buzescu.

— Dante tînguie în stihuri o dragoste mare pentru o fată...

— Da, pentru Beatrice ! Fată frumoasă, părinte Prohor, cum nu s-a mai văzut.

— Tînguie şi durerea surghiunului, că nu-şi putea afla alin şi nici iertare să intre iară în cetatea lui, Florenţa, întăreşte Radu spusa fraţilor mai mici.

Ci oricît ar fi hălăduit pe meleagurile unor atari gînduri, tot la Dobromir-banul şi la răzbunarea cu care-i erau de mult datori se-ntorceau.

Într-o joi dimineaţă, pe la sfîrşitul lui făurar, pe-o vreme urîtă, cu zloată şi vînt, l-au chemat pe Dandu Dădăran la Căluiu. Mai întîi Preda i-a citit din manuscriptul *Alexăndriei :* „iară Alexandru mergea într-o căruţă de aur, adică într-o cocie, şi doisprezece viteji tăia din căruţă cu spada de un stînjen şi-i călca în picioare cu caii şi zăceau persii şi indienii ca snopii"... Dărădan făcea chip al mirării, rămînea cu gura căscată, iar pe la colţul buzelor i se scurgea cîte o şuviţă de bale.

— Hîhî !... hî !... Io, ca Alixandru... din car de aur, cu sabia de-un stînjen Ce zici, Firea Gărgăun ? M-ajuți ?

— Cum să nu ? Îți fac carul, se laudă Firea. Ci numai Tițu dacă ți-o arcăni o spadă.

Din două roți cu obezi groase, Tițu i-a tocmit car de luptă cu spătar de scîndură gălbuie, bine netezită din gealău.

— Caru-i de aur, îl încredințează foarte serios Firea Gărgăun. L-am îmbrăcat în lemn să nu afle dușmanii ce bogat ești.

— Dai lemnul jos cînd intri biruitor în cetate, îl povățuiește Radu Buzescu. O să-l vadă strălucind mai dihai ca soarele și toți or să se prăbușească în genunchi : „Să ne trăiești, întru mulți ani, Dărădane" !

— Alexandre !... Alexandre !...

— Întocmai... Alexandre !

— Să pun fier în vîrful prăjinii, să fie suliță de-adevăratelea ! strigă Tițu, bucuros de copilărească petrecanie a boierilor.

— Da ! Și dă-i-o și Grozavei s-o descînte !

Cînd se sfîrșește tot dichisul descîntecului, Dărădan ia sulița și împunge două găini, omorîndu-le, spre marea mînie a călugărului econom, potrivnic foarte războiului cu orătăniile din curtea mănăstirii. Cal, o mîrțoagă de dat la rîpă :

— Și Făt-frumos a ales calul cel mai slab și mai răpciugos.

Ci, în toiul vitejiilor și al goanei, a ieșit cuiul de la osia dreaptă, tocmai cînd cotea carul în jurul bisericii ; voinicul s-a pocnit cu capul de zid, amețind și sîngerînd în mijlocul frunții. L-au ridicat Buzeștii și călugării. Unii rîzînd să clocotească zidurile, alții boscorodind mînioși :

— Sminteli boierești !

— Nu te speria, îl mîngîie Preda, privindu-i fața plină de sînge. Că și Alexandru Machedon căzut-a rănit în lupta de la Arabella.

— Și dacă nu-l ajuta prietenul său Clit, acolo pierea.

— Ei, dacă-i așa, atunci... atunci... încă o dovadă că sînt Alexandru.

Cercă să se ridice, mîndru și grozav, parc-ar fi cucerit singur o cetate, dărîmîndu-i zidurile cu capul. Dar s-a prăbușit iar în zăpadă. Miloasă, Grozava l-a luat în cămăruța ei. I-a descîntat de deochi și de sminteală. I-a oblojit rana și i-a ghicit în ghioc :

— Curînd, ai să cucerești o mare cetate, dar...

— Ajung stăpîn pe ostrovul Macaronului ?

— Ajungi !

— Acolo unde trăiesc oamenii goi ? Cum dracu se numesc ?

— Nagomudrii, îi amintește Stroe.

— Da, nago-agomudrii. Supușii mei !

— Și mai cu seamă nagomudrele...

— Fem-femeile-s tot goale ?

— Da, ca mama Eva. Dar mai întîi trebuie să-l birui pe Evant împărat, stărui Preda. El e domn la ostrovul nagomudrilor și numai el se desfată cu nagomudroaiele.

— Cînd mi-a luat domnia ? îngălbenește zăludul și se rățoiește cîteva clipe, pînă ametește iar de durere : Mă duc să-l ucid...

— Numai să nu cazi în vreo rîpă, murmură Grozava, cu prefăcută jale în glas.

— Ri-îpă zici ? Nuuu ! Dau poruncă nagomu-nagomudrilor să le astupe ! Să văd nagomudre goa-goale, că-mi lasă gura apă.

— Nu ești nici prost, nici nebun, Dărădane, îl laudă Stroe. Ești doar cam împrăștiat la minte și lesne crezător.

— Ce-ți mai trebuie minte cînd ești Alexandru Machedon ?

— Așa-i, Radule ! Sînt viteazul vitejilor și... și gata !

Prin cine știe ce înlănțuire de gînduri, Preda Buzescu și-a amintit de banul Dobromir. A zîmbit :

— Nepoții banului Dobromir vor să-ți ia domnia din ostrovul Macaronului și să-ți robească toți nagomudrii și toate nagomudroaiele.

— Cine ? Staicu ? Pîrvu ? Chirea ?

— Întocmai ! Tustrei.

— Și ce să... ce să fac ?

— Adună-ți cetele și atacă-i, aprinde-le casele din Sinești ! Nimicește-i !

A doua zi în amurg, de la marginea pădurii Sineștilor, cei trei Buzești urmăreau golanii lui Dărădan cum se apropiau, furiș, de gospodăria lui Dobromir și-o aprindeau cu făclii, din șase locuri deodată. Au privit pîrjolul, ascunși după copaci, mai bine de un ceas. Iscodeau cu lăcomie priveliștea. Se bucurau : zaplazurile, hambarele și acoperișul culei din șindrilă veche, neagră, uscată ca iasca, se mistuiau în flăcări și fum. Cînd au înțeles că nu se mai poate salva nimic au sărit în ajutor, arătînd multă compătimire și făcînd mare horbor. Au dus oamenii pînă la șipotele din vale, le-au stins straiele și le-au oblojit rănile. Ci, cunoscîndu-i Staicu Rudeanu a sărit la harță. Radu a tras spada :

— Mi-i milă să mă bat cu tine, cînd arde avutul unchiului tău. Mai bine amînă răfuiala. Că pe noi Buzeștii ne-ntîlnești mai ușor decît averile părăduite în vîlvătaia flăcărilor.

După asemenea dojană, Staicu și-a dat cușma pe ceafă, a suduit amarnic și s-a tras spre casă :

— Dacă dovedesc că voi ne-ați aprins gospodăria, praful s-alege de Căluiul vostru.

— Întîi să dovedești ! strigă Preda. Și-al doilea, să afle toată lumea adunată aici, cum plătesc cei din neamul Dobromir o facere de bine !...

Auzind despre pojarul de la Sinești, starețul Prohor a grăbit spre Căluiu, cu aspră dojană în desagi.

— Ne-am sărat inima, stareță ! s-a închiorcoșat Radu. Și apoi am jurat să nu iertăm. Ales că Rudenii se țin de capul nostru și nu ne lasă să ne refacem averile.

— Nenorocire ! Mare nenorocire, feții mei !

Buzeștii s-au privit cu coada ochiului și-au ascultat dojana, cu supunere. Dar cînd starețul a ieșit pe poartă, au hohotit :

— Popă cu inimă de ceară ! Nevolnic cititor de evanghelii !... De-ți dă unul o palmă, întinde-i și celălalt obraz !... s-au aprins Buzeștii, unul de la altul. Ca să putem trăi în țara asta trebuie să-i nimicim pe Rudeni și să-i îmbălsămăm, cum își îmbălsăma craiul Ferrante rivalii.

Scăpăta soarele în asfințit și clopotele sunau lin între ziduri, cînd arhimandritul Serghie de la Tismana adăpostea, în chilia îmbrăcată în covoare, împodobită cu icoane, amirosind a busuioc, a ceară și a tămîie, pe Mihai sin Pătrașcu, ucenic de taină. L-a privit îndelungă vreme, admirîndu-i înfățișarea bărbătească, rar întîlnită. Se cunoaște că-i feciorul Tudorei și al lui... A împrumutat, de la amîndoi, tot ce i se potrivește mai bine.

— Mihai, începu stareţul vorba, feciorul lui Ivan din Ruda, Teodosie, povestește de-un tînăr viteaz, care umbla prin țară armat c-o bardă cu două tăișuri, face dreptate și cheamă vitejii la luptă împotriva asupritorilor.

— Visare de norod obidit, părinte Serghie... surîde Mihai.

Dar în întîlnirea de azi Serghie se gîndea nu să-l laude, ci să-l dojenească :

— Ucenic al meu și prieten, silit sînt să-ţi atrag luare aminte despre tovărășia cu Mihalcea Caragea.

— Știu că n-are faimă bună, părinte. În schimb, cunoaște adînc rosturile lumii și vadurile negoţului. Mă învață să descîlcesc, să pătrund tainele vieții și m-ajută să cîștig bani.

— Se prea poate, dar te-ndreaptă numai spre negoţ și spre prea lumească petrecere.

— Ei, și ?

— Ca să intri în cinul boieresc, îţi trebuie moșii, case, dregătorii.

— Cu bani, le capăt. Iar bani cîștig din negoţ.

— Îţi trebuie soție boieroaică.

— Va să-mi găsesc, dacă trebuie.

— Numai că la înrudirea cu boierii de rang stă piedică obîrșia mumei tale, Teodora.

— Părinte arhimandrit ! îl cearcă mînia pe Mihai. Dar, văzînd chipul blînd și trist al călugărului, se domolește : De mă certi cu dojană pentru faptele mele, îţi dau dreptate și te-ascult. Ci nici cînd nu îngădui cuiva să-mi ponegrească muma. Oricine ar fi acela.

— Are patruzeci și doi de ani și cum e încă necuprins de frumoasă...

— Nu știu de ce o învinui, arhimandrite ; dar știu că dacă ea n-ar fi fost așa cum a fost, nici eu nu eram ceea ce sînt : Mihai sin Pătrașcu-vodă.

— De unde cunoști taina asta ? se cutremură călugărul de hotărîrea și măreția tînărului.

— De la mama.

— Și-o trîmbițezi în veliglas ?

— Nu. Dar știu că-ți este destăinuită. Despre obîrșia mea va să pot a grăire, numai la vremea potrivită. În afară de mumă-mea și de mine mai știu doar trei : sfinția-ta, Iani și Mihalcea. Și-s jurați să tacă.

Arhimandritul Serghie se oprește, cîteva clipe, în nedumerire. Ca să-și înnoade firul gîndurilor, așa de năpristan tăiat de vorbele tînărului, deschide un tetravanghel și ochii îi lunecă pe slove. Întîlnește cuvintele „trufie", „zavistie", „răutate omenească"... Dar Mihai nu-i dă răgaz, ci vrea să știe :

— De ce, părinte arhimandrit, grăiești cu mînie, cu ciudă chiar despre mama ?

— Ți-o fi șoptit vreo minciună Mihalcea, ticălosul ?

— Nu. Jur ! Dar simt eu că aice e încă o taină. Și cred c-a venit vremea dezlegării.

— Poate nu-i nevoie s-o dezlegi, fiule, ci s-o înțelegi. Teodora a fost și este femeia cea mai frumoasă ce-am putut vedea. Și am umblat, precum știi, de la Ierusalim pînă la Liov și Cracovia, și de la Ragusa pînă la Crîm. Și care muritor nu-i vrăjit și nu se topește la soarele frumuseții ? Ai înțeles ?

— Da, părinte. Și-ți mulțumesc.

— Iar în chilia asta, pe laița asta, pe ăst umăr al meu și-n brațele mele de multe ori s-a bucurat și a plîns Teodora. Cu atare bucurie și plîns mă înfățișez înaintea scaunului de judecată al Celui prea Înalt. Și n-o să-mi pară rău de mă va osîndi Bunul. Acele ceasuri fericite prețuiesc mai mult decît osînda cea de veci...

Mihai sare în picioare, strînge pumnii, se rotește prin chilie, gata parcă să răstoarne totul ; apoi pleacă ușor, lin genunchiul în fața călugărului și-i sărută mîna, cu un fel de furtunoasă patimă. Șoptește, cu ușor suspin de nestăpînită durere :

— Că nu mi-am cunoscut părintele, taică...

Arhimandritul îi pune stînga pe creștet; iar cînd Mihai îi sloboade dreapta din strînsoare, îl binecuvîntează și-l sărută pe frunte, cu buze ca de jar.

— Cu aste taine, fiule, mergem în mormînt. Că dacă Bunul ne iartă, oamenii, niciodată. Tu ești și rămîi Mihai sin Pătrașcu.

Mihai și-l simte aproape, părinte, cum n-a simțit pe nimeni pînă acum, afară de Tudora. Și parcă chipul lui îi umple în suflet un gol de multă vreme, de foarte multă vreme dureros, sfîșietor de dureros.

Poruncind o oală cu vin și-o ciozvîrtă de pastramă de căprior, stareţul Serghie încheagă vorbirea despre moșii și despre înrudirea lui Mihai cu veliții boieri ca să-și deschidă drum spre ranguri înalte în ocîrmuirea țării. Așa au sporovăit și-au gustat vin pînă în zori.

— Ești acum bărbat întreg, vîrtos. Ai trup zdravăn și cap bun. Zămislești gînduri înalte. Dornic ești de mărire, de putere, de slavă.

— Nu mărirea mă stăpînește, ci simțămîntul dreptății și al traiului slobod, pentru toți cei ce grăim românește.

— Cu asemenea țel te-am crescut și noi: Teodora, Iani... După cît am prins zvon, Petru, fiul legiuit al lui Pătrașcu-vodă, umblă să dobîndească scaunul țării. Ce zici de asta?

— Port la șold ageră bardă cu două tăiușuri.

— Tu ești, deci, Mihai cel despre care vorbește Teodosie?

— Eu. Și vreau să fac dreptate.

— Înțeleg și puterea și tîlcul ăstor vorbe. Dară nu asta-i calea, Mihai. Ia-l, aici, pildă pe Mihalcea: urcat pe grămezi de pungi cu aur și-a deschis ușa spre cinul boieresc. S-a căsătorit cu Marula din Cocorăști, muiere de neam mare. Așa s-a făcut una cu țara asta, cea mai bună din cîte a întîlnit în lungile-i peregrinări prin lume. Cu bani, cu mătăsuri, cu stofe și giuvaericale a cucerit bunăvoința domnitorului și a multor boieroaice. S-a alipit lîngă domnia lui Mihnea-voievod și a intrat sub epitropia doamnei Ecaterina. A dat și-a împrumutat, în dreapta și-n stînga, dobîndind, în schimb, slujbe și dregătorii. Ai să-l vezi curînd mare ban.

— Îl cunosc și mă cunoaște bine. Am bătut de multe ori drumul împreună pînă la Ragusa, la Țarigrad și la Liov, cu rodnice treburi de negoț. E lacom de avere, rău și de multe ori fără cuvînt. Dar nutrește gînduri înalte pentru țara și norodul român.

— Ierte-mă Cel de Sus, dară trebuie să cauți, după vechiul țării obicei, o văduvă bogată și de neam mare.

— O văduvă? Părinte arhimandrit, în mine se zvîrcolește aprig patima spre partea muierească și...

— Omul stăpînit de gînduri mari ca ale tale cuvine-se să fie cumpătat în toate. Numai întru vitejie să n-aibă măsură.

— Părinte, știi că sînt bogat și pot să-mi cumpăr rang boieresc. Ci mă sfiesc, totuși, să dau buzna în tagma boierimii, sunîndu-mi pungile cu galbeni. Se cuvine să afle lumea, întîi de sufletul meu și-apoi de averile mele. Tinerii boieri dornici sînt să-mi cunoască mai ales vrednicia în luptă, îndrăzneala gîndurilor, înariparea visărilor.

— Adevărat.

— Buzeștii, oricît de zurbagii, mi se par foarte asemănători mie.

— Da. De oameni ca voi are nevoie vremea noastră, țara asta și ăst urgisit norod. Înțelegi, Mihai?

— Înțeleg... Înțeleg așa de bine că parcă nu ascult povața unui om bătrîn, ci grăiesc cu mine însumi.

— Nu putea nimeni pe lumea asta să-mi spună cuvînt mai bun și să-mi facă bucurie mai deplină. Îndată ce te-ntorci de pe drumul din Polonia, va să-l cunoști pe starețul Prohor de la Cozia și pe Ion de la Prislop, din Transilvania. Apoi să te-mprietenești cu Buzeștii, cu Calomfirescu, cu Teodosie Rudeanu și să plănuiți împreună ziua de mîine. Că nu mai merge : trebuie să se schimbe ceva în lumea asta, în țara asta. Și numai voi cei tineri puteți aduce acea schimbare. Așa te povățuiesc. Iară de va fi nevoie, și viața mi-o dau întru împlinirea gîndurilor noastre, Mihai.

Cînd au ieșit din chilie, razele dimineții aureau cerdacul. O pasăre cînta în copacul ce străjuia șipotul din ograda mănăstirii. Ca un unghi punctat pe cer, un stol de cocoare luneca spre miazănoapte.

— Vine primăvara, părinte !

— Vine, Mihai. Drum bun pînă la Liov. S-ajungi o dată cu cocorii și să te-ntorci mai curînd ca ei.

Dar, la ceasul acela, nici arhimandritul, nici tînărul Mihai nu știau că boierii cei vechi și îndătinați, ca de-o pildă Ana lui Ivan Rudeanu, se mirau : „Mari sînt prefacerile lumii !... Dacă un neguțător ca Mihalcea, căsătorit cu Marula, s-a strecurat ca năpîrca în tagma boierească, însamnă c-a venit vremea lui Mamon, cînd banii fac orice.“ Iar Dobromir-banul împroșca venin încă mai amar : „Văzînd c-am vîrstat rangul veliților boieri de sînge, cu mutra unui pastramagiu, Dumnezeu ne va osîndi mai avan ca pe stricătorii de muieri și ca pe furii de biserici. Mincinoșii boieri, ridicați din neguțători urduroși, ori din moșneni obraznici, știrbesc ighemoniconul și prostimea nu ne mai știe de frică ; iar dacă nu se mai teme prinde-a cîrti și-a zice : „Pe boieri nu-i face Dumnezeu, ci vodă, pentru bani“ !... Își răsucea fuiorul bărbii în jurul degetelor ciolănoase, uscate, scheletice, își bulbuca ochii verzi ca frunza leușteanului și urma cu glas ascuțit, ca dintr-o trîmbiță spartă, suflată de unul din golanii lui Dărădan :... „Da, da prostimea ! O ațiță și unii boieri zăluzi, ca Buzeștii, acea sfîntă treime a zurbavei și a nebuniei“... „Da, dar foarte pricepuți la lupte cu spada, își potoli Ivan Rudeanu cumnatul. Și-apoi, eu de mult zisei să le înapoiezi moșiile. Să nu te mai lăcomești la legiuitul lor drept.“ „Da ? Ai trecut și tu de partea bezmeticilor ? Ei, bine ! am să le iau tot, tot ! Și cenușa din vatră !“ „Deocamdată, cula dumitale au făcut-o scrum.“ „Cum, adică, Buzeștii să fi... Știi ceva ?“ „Nu știu, dar s-ar putea“. „Îi căsăpesc !“ „De ce atîta vrajbă, cumnate Dobromir ? Trebuie să mai fac două fîntîni întru răcorirea furiei din inima dumitale.“ „Du-te dracului, cu fîntînile tale cu tot ! Eu nu știu cum să mă înfurii mai tare, și tu umbli să mă astîmperi ?... Spune-mi mai bine că Buzeștii mi-au aprins cula !“

Ca din întîmplare, în cerdacul stareţului Prohor, cei trei Buzeşti se întîlnesc cu Mihalcea Caragea. Stroe îl priveşte cum îşi netezeşte gulerul de samur, cum îşi roteşte ochii negri, iscoditori şi cum povesteşte cu haz, despre viaţa din Ţarigrad.

— Acuma se duce aprigă şi deznădăjduită bătălie între muieri : doamna Chiajna şi doamna Ecaterina. Fiecare vrea să-şi vadă odrasla în scaunul din Ţara Românească. Chiajna îl are de ajutor pe însuşi marele vizir Mohamed Sokoli, cumnatul padişahului ; iar feciorul ei, Vlad, prin daruri scumpe şi prin linguşiri nerușinate, a cîştigat bunăvoinţa sultanei-validé Nur-Banu. Ci şi în sprijinul doamnei Ecaterina stă Sinan-paşa, cel mai de seamă general al împărăţiei. Bătălia-i strînsă şi necruțătoare. Dar, cînd două muieri se ceartă... s-ar putea să cîştige crăiasa Caterina de Medici, din Franţa, care-l sprijină, cu bun temei, pe feciorul lui Pătraşcu-vodă, pribeagul Petru, cel care poartă cercel în urechea stîngă.

— Dar sultanul pe cine sprijină ?

— Lui nu-i pasă. Se desfată : cadîne, băutură, pehlivani, muzică. Dar mai cu samă îl stăpîneşte patima ceasornicelor. Duhovnic şi prieten îl are pe Saatgi Hasan, adică Hasan ceasornicarul. A adunat în palat mii de ceasornice, lucrate de cei mai vestiţi meşteri ai lumii ; din lemn, din aramă, din argint, din aur. După ce se satură de privit dansurile cadînelor, giumbuşlucurile pehlivanilor şi ale măscăricilor, după ce trece prin chioşcurile haremului şi se lipeşte de cadîne cu trup cald, intră în odăile cu ceasornice, cere narghilegiului narghilele, soarbe fum după fum, ascultă tic-tacurile, priveşte cadranele şi maşinăriile mai lacom, mai pătimaş decît ar privi muierile cele mai nurlii şi mai aprinse de dragoste. Deşurubează cîte un ornic şi se străduie să-l închege la loc. Le dă nume gingaşe : Selma, Fatma, Nenfar, Safiia... Le strigă pe nume. Şuguieşte cu ele. Le ascultă. Le mîngîie minutarele. Le îndeamnă. Le laudă ori le ocărăşte. Taman ca pe nişte fiinţe aievea. Iar cînd le-aude sunînd, se scapă pe el de bucurie. Era amarnic de mîhnit c-a început să surzească şi nici un vraci din împărăţie nu-i află leac. Urla, ca un apucat de ducă-se pe pustii : „Cum ? Să nu mai aud tic-tacul ceasornice-

lor ? O baniță de fiorini dau celui ce m-o tămădui.“ Și-a tăiat capul la zece vraci că n-au putut să-l tămăduiască de surzenie, cu toate leacurile și descîntecele lor. Dar, într-o zi, o bătrînă grecoaică din Galata, zice către prietenul meu Iani : „Dacă-mi deschizi calea spre serai și-l vindec pe sultan de surzenie, îți dau jumătate din banița de aur“. „Și dacă nu-l vindeci ?“ „O să-mi taie capul și-o să mă scape de sărăcie și de foame.“ Zis și făcut. Cu un meșteșug al ei, a scos din urechile sultanului dopurile de ceară care-i astupau auzul.

— Și Iani a luat banii ?

— Luat ; de ce să nu-i ia ? Ba s-a ales și cu bogate daruri de la sultana Nur-Banu, și cu osebită trecere în serai. Acum padișahul e furios pe ghiauri, cum nu se află. Cu o lună mai înainte, la ceasul unsprezece, cînd luminăția-sa asculta cu mare și evlavioasă bucurie bătăile orologiilor, un eunuc vesti, cu mare spaimă, că Țarigradul e prădat de cetele haiducului Novac. Gata să pătrundă chiar în Serai. Ci auzind Murad-sultan de asemenea primejdie, s-a speriat așa de tare încît a scăpat din mîini un ceasornic foarte scump, adus tocmai din Spania și plătit de zece ori greutatea lui în aur. A răcnit scos din minți : „Blăstămat ghiaur !... Prindeți-l și scoateți-i dinții. Toți ! Toți !“ Porunca a răsunat în sala cea mare a Seraiului și sute de slujitori s-au năpustit pe Bab-el-Selam, poarta mîntuirii. După asta, plecîndu-și spre umărul stîng capul lui mare, buhăit, palid, încă mai palid de mînie și spaimă, padișahul a încremenit cu ochii țintă spre genunchii unui eunuc, și el împietrit de groază. Apoi, cînd toți credeau că, gata, s-a prefăcut în stană, a prins să miște, smucit și strîmb din buze, să zgîrcească nările, să clipească din pleoape, să hîțîne capul, să tremure, să se scuture, să se zvîrcolească, bătînd din brațe și din picioare, ca un broscoi înțepat în șira spinării. A căzut jos, pe lespezi și s-a zbătut cum se zbat claponii cînd le tai capul. A aruncat papucii și fesul la mama dracului. Și-a cîrjoiet mîinile și cotonoagele. A făcut spume la gură și a scos gemete fioroase, de fiară înjunghiată.

— Dar ce i s-a întîmplat ? nu mai rabdă Stroe.

— L-a cuprins boala aceea schimonosită, urîtă ce-i

zice napolitană sau epilepsia. Un fel de dambla furioasă, groaznică.

— Și n-a murit ?

— Nu, jupîne Radu. N-a vrut Alah. Două slugi l-au prins în brațe și l-au călcat pe unghii, strivind răul cu ascuțite dureri. În fugă, a venit Safiia, prea frumoasa sultană-validé. I-a șters cu vălul ei de borangic spuma cleioasă de la gură și sudorile reci de pe obrazu-i galben ca de mort și a poruncit slugilor să-l ducă în odăi liniștite, cu aer mult, pe sofa moale. Apoi, tot la porunca ei, două cadîne despuiate ca Eva, l-au mîngîiat ușurel-ușurel, l-au frecat cu unsori înmiresmate, pînă i-au potolit zbuciumul năsălnic. Vederea muierilor goale l-a trezit cu totul. Ochii i s-au aprins de plăcere și-a gemut, cerșind alintări. Muierile l-au mîngîiat cu trupurile lor moi și dulci, cum altă dulceață pe astă lume nu se mai află, fără numai pilaful cu miere... Așa l-au adormit. Cînd l-a înțepenit bine somnul și-a început să sforăie, cadînele s-au ferit într-o parte. Una rîzînd înfundat, alta scuipînd a scîrbă și șoptind : „Ce jigodie blăstămată ! Cînd stă pe sofa pare înalt și spătos ; cînd se ridică în picioare îl vezi mic și bondoc, parc-ar avea picioarele retezate.“ „Să nu-i mai dăm opium că moare !“ „Piară dracului ! Hîrdău plin cu scîrnă puturoasă...“ Dar cîrtirile se curmă îndată ce se ivește Safiia. Lipesc frunțile de marmora lespezilor și, smerite, se roagă pentru sănătatea celui „mai strălucit ca soarele“, „mai curat ca lacrima“, „mai puternic decît toți puternicii lumii“.

— Dar de unde știi domnia-ta toate astea ? iscodește Stroe. Le-ai văzut aievea ?

— Nu. Mi le-a povestit un negustător grec, grec adevărat, nu aromîn ca mine. Se cheamă Țicalidi. Se află aici afară, la caravană.

Preda poftește să-l vadă și să-l cunoască. Dar cînd se ivește în prag, clipește a nedumerire din genele-i lungi și sloboade hohot mare :

— Pocitania asta pistruiată, cheală, gheboasă și strîmbă pătrunde în serai ? Haida-de !

Ceilalți frați Buzești se dezlănțuie și ei în hohote de rîs, de se zguduie laițele și pereții. Țicalidi așteaptă, surîzînd răbduriu, să se potolească și agrăiește :

— Zeaba rîdeţi si va uitaţi cu greaţă la mine. Asa cum mă vedeţi de poţitu, pot urca şi pot doborî un domn de pe tron mai usor ca voi, vitezilor. Cu marfa mea deschid oricînd porţile aurite ale seraiului. Cunosc ca întru desfrîu Murad sultan este vrednic urmasu al lui Selim sultan beţivu. Cunosc ca-i robul muierilor din harem si ca ele singure duc hăţurile împărăţiei. Sultanului, dacă-i dau un ţeasornic cu cuc să se zoaţe, gata !...

— Ce zici ? Chiajna poate dobîndi scaunul ţării ?

— Puternică va fi numai dacă noi, cămătarii vom vrea să fie, surîde viclean Mihalcea. Dacă nu, va îndura legea ce singură altora a dat : ştreangul ori securea călăului.

— De-ar şti omul ce-ar ajunge, mult ar suspina şi-ar plînge, mîrîie din colţul lui, Firea Gărgăun, slujitorul.

— Dar ce ziceţi de Petru, fiul lui Pătraşcu ? întreabă Radu din nou.

— Bine-i să cercaţi şi-o domnie tînără, cu om mult umblat prin lume, se încruntă Mihalcea. Dară nu cred că acela-i omul care ne trebuie.

— Ba eu m-amestecu la Petru. Şi daca-i dau eu un talismanu, azunze împăratu nu domnu...

Toţi se uită la Ţicalidi şi iar rîd, cu poftă.

De cînd s-a spînzurat Dumitra, Muşat Bulborea rătăceşte bezmetic prin ţară. Caută comori la rădăcina copacilor bătrîni. Nu-i pasă că nu mai are cojoc, că i s-a flendurit cămaşa de istov. Cînd grăieşte, ca acum, în uşa grajdului curţilor din Căluiu, cu prietenul lui Oprea din Cordun, ar părea întreg la minte, dacă n-ar blestema boierii :

— Mi-au ucis muierea, dumica-i-ar viermii cei neadormiţi ai iadului !

Nici el, nici ceilalţi tăifăsuitori nu văd că Stroe Buzescu s-a oprit în colţul grajdului şi ascultă.

— Lasă, Muşate, că-i ajunge pedeapsa ălui de sus, nădăjduieşte bătrînul Dan din Trestioara ; îngruzind o opincă din piele de porc şi ferind nasul ciolănos într-o parte, să nu soarbă duhoare de dubeală.

— Pîn' la ăl de sus, se împotrivește domol Oprea din Cordun, uite la Dobromir-banul : zece sate-a belit pînă acum.

— Și Buzeștii tăi ? Ce cusur au ?

— Aceeași plămadă amară. Ci las-că ne-o veni nouă, odată și-odată, apa la moară...

— Răzvrătiților ! nu se mai poate stăpîni Stroe. Așa vorbiți despre noi, care...

— Boier Stroe, îl oprește Manea Voicu, n-o lua în nume de rău. Mai cîrtim și noi ca să uităm cele obijduiri și împilări.

— Taci, clonțosule ! Ești în stare să răzvrătești satul.

— Eu ? N-a putut Dan din Trestioara să ridice satele împotrivă banului Dobromir, atunci cînd cu blăstămul ăl mare, dar-mi-te să pot eu împotriva unor tineri boieri ca domniile voastre, de-o sută de ori mai buni decît boierii din Ruda, din Corbi, din Trestioara ? Totuși, îți spun : cerul să vă ferească de răzvrătirea norodului ! Nu veți dobîndi milosîrdie nici de veți cădea cu frunțile-n pulbere.

— Nu cutezi prea mult ?

— Nu, îi sare în ajutor Dan din Trestioara. Bunicul meu a fost la Transilvania cînd s-au ridicat țăranii, sub povața unui secui, pe nume Gheorghe Doja. Ehei, cîți boieri unguri și-ncă din ce mai mari, pieriră atunci, cu țeasta crăpată de topoarele norodului...

— Bătrîne, mă amenințI ?

— Nu ; te povățuiesc, boierule. Că ești tînăr și încă nu cunoști lumea.

— Ar trebui să te străpung cu spada !

— Hm... icnește și Manea Voicu. Pari cel mai crezător, mai cu priință și mai blînd dintre Buzești. Dar, la o adică, ești tot așa de pornit împotriva norodului ca orice boier. Rabdă norodul și pătimește : sărăcie, foame, ocară, bătaie, schingiuire. Ci pînă cînd ? Pînă cînd, boier Stroe Buzescu ? Spune domnia-ta, pînă cînd ?

Stroe dă să se oțărască la dînșii și mai mînios. Dar îl amuțesc privirile celor trei țărani. Și liniștea lor cuminte, resemnată. Bagă de samă că pe chipuri li se amestecă teama, ruga și dragostea. Ci bătrînul Dan din Trestioara urmează :

— Uite-l pe acest Mușat Bulborea : de cînd i s-a spînzurat nevasta — știi din ce pricină anume — a căpătat damblaua comorilor. Cată comori, pretutindeni.

— Nu-i dambla, moș Dane ! Nu. Se află undeva o comoară mare, o găleată de aur sortită mie. Mi-o arată Maica Domnului. O găsesc și-o înalț pe mormîntul Dumitrei : o cruce mare, mare cît teiul ista. Da, cît teiul ista !

Rușinat, cu inima strînsă ca-ntr-un clește, Buzescu cel mezin smulge de la brîu punga, o aruncă la picioarele lui Mușat și pleacă grăbit și furios. Uitînd c-a venit la grajd să-și ia calul, să cerce singur un drum pînă la Ruda. În casă, lepădat pe laița de lîngă fereastră, se frămîntă, se bate mult cu gîndurile : parcă-s niște șerpi încordați, învrăjbiți, lunecoși, vicleni, gata cînd să-l muște de inimă, cînd să-l sugrume. „Norodul ne urăște ; tătarii ne pradă ; osmanlîii ne îngenunchează și ne sug vlaga. Și noi boierii ne hărățim între noi, ca lupii. Cum ne schimbăm ? Cum scoatem țara din suferință, din robie ? Cum ?“

Se apropie de fereastră să soarbă aer proaspăt. La grajduri, slujitorii trudesc, tăcuți, în legea lor.

— Mușate, strigă Stroe, nu vrei să te faci oștean ?

— Dă-mi arme, stăpîne, și merg cu domnia-ta pînă la Țarigrad.

În zilele și în săptămînile acelea, Stroe Buzescu, și-apoi și frații lui, ajutat de țăranii din Cepturoaia, Ciungi, Balș, Runcu au ridicat movile nalte și-au așezat străji în vîrful lor :

— Ne gătim de luptă cu neprietenii.

Și, în adevăr, după ce Buzeștii cu oamenii lor i-au alungat de două ori, acîngiii au ocolit satele din jurul Cepturoaiei și al Căluiului.

12 iulie 1578 : Mihai sin Pătrașcu cearcă să străbată piața Liovului, dar îl împiedică noianul de lume adunat. Îl aștepta gazda, Constantin-voievod de Ostrog, să-i plătească marfa vîndută și să-i încredințeze răvaș de taină pentru Andronic Cantacuzino din Țarigrad. Zărește

în mulțime un boiernaș moldovean și-l întreabă despre pricina acestei năbuiri de mulțime.

— Un ceauș turc a cerut capul lui Alexandru-vodă zis Potcoavă.

— Cel care, după pilda lui Ion-vodă, a cutezat să ridice sabia împotriva padișahului ?

— Întocmai. Îl vor tăia acu, aici, în piață.

— Uite, nu-și stăpînește Mihai mînia, un nemernic, buhăit, bețiv, apucat de vînturi rele și întru totul nevolnic, hotărăște soarta lumii și silește Polonia să-i căsăpească potrivnicii...

— Fiind domnia-ta român ca și mine, o să-ți istorisesc ce știu despre acest Potcoavă, vorbește moldoveanul, privind mereu spre eșafod, parc-ar fi grăit cu sine însuși. La începutul lui mărțișor, ist an, numai cu o mie cinci sute de moldoveni și cazaci, Nicoară Potcoavă a ocupat Suceava și s-a numit domn. Gîndea să ridice norodul împotriva sultanului. Românii n-au vrut să lupte împotrivă-i. Și-atunci Petru-vodă, pe care noi îl poreclim Șchiopul, a adus armie mare otomană. Și armia asta l-a biruit pe Potcoavă. Dară nu l-or putut prinde, c-a și trecut în Polonia. Chip să fie în țară creștină. Aici l-o prins Ianusius, duca de Zbaraz. Și dacă l-o prins, l-o și dat la mîna craiului leah. Și uite, măcar că-i riga recipospolitei și oștire multă are, și-ntre capii Evropei slăvit este, tot nu cutează să ocrotească un viteaz încolțit de inorogi.

— Hai la craiul, să-i cerem să-l apere !

— M-am gîndit și eu... Ci craiul a plecat la vînătoare, departe, în mlaștinile Mazure. Anume să nu-l mai afle nime. Auzi : să-i taie capul ! Parcă s-ar fi ridicat împotriva lui, procletul, iară nu împotriva sultanului, dușmanul întregii creștinătăți.

În clipa aceea în mulțime se stîrnește rumoare, exclamații de admirație și strigăte de-mpotrivire.

— Îl aduc... Auzi lanțurile.

Tobele prind să bată, asurzitor. Zidurile vibrează. Ferestrele zăngănesc. Și totuși pașii lui Potcoavă s-aud răspicați, neșovăitori pe lespezi.

— Ce tînăr !... Ce frumos !... Ce mîndru și voinic !... De ce-l ucid ? De ce ? Pentru că s-a bătut cu ismailitenii ?... Sîntem în Polonia ori în Imperiul Otoman ?

tălmăcește moldoveanul strigătele de milă și de admirație ale mulțimii.

— A, iaca, îi dezleagă mîinile... Se vede că-i dau cinstea să se suie pe eșafod slobod, fără cătușe.

Sus, pe podul înalt, Potcoavă apare în toată strălucitoarea-i bărbăție și frumusețe. Nu vădește nici un semn de spaimă. Se plimbă prin fața mulțimii, mîngîindu-și barba bălaie cu mîna vînjoasă cu care știe să frîngă potcoava, ca pe-un vreasc.

Un pristav urcat pe eșafod cere liniște :

— Osînditul vrea să-și destăinuie dorința cea de pe urmă !

În noianul mulțimii se așează tăcerea, curioasă, nerăbdătoare, îndurerată, speriată și, într-un fel, evlavioasă.

— Mda... se oprește Potcoavă drept în mijloc și, în grai ucrainian, cutremurător de adînc, de puternic, rostește : Nu știu pentru ce sînt osîndit la moarte. Nu știu nici pentru ce tocmai aici, în măreața voastră țară. Nu cunosc să fi săvîrșit în viața mea ceva nedemn ca să merit acest sfîrșit. Știu însă că adesea m-am bătut bărbătește, împotriva dușmanilor creștinătății, spre binele și libertatea noroadelor amenințate de robia sultanului. Am vrut să eliberez Moldova. Să ridic țara mea zid și cetate împotriva osmanliilor. Să fac tot ce-i cu putință ca pentru nimic în lume dușmanii să nu treacă Dunărea. Apărîndu-mi țara, apăram și Polonia. Dar frica, mișelia, răutatea, lăcomia de bani fost-au mai puternice decît mine. Am intrat în Polonia să cer ocrotire. Și vedeți ? Urcatu-m-au aici, în lanțuri, să pier sub securea călăului. Mor nevinovat ! Mor pentru că regele vostru, în loc să mă apere ca un viteaz, mă vinde ca un mișel. Mor, dar țineți minte : nu va trece multă vreme și ceea ce am pățit eu, veți păți și voi. Capul meu va fi dus în suliță la Țarigrad ; dar teamă mi-i că și capul regelui vostru și al multora dintre voi vor fi înfipte și duse, la fel, din porunca dulăului din Serai !...

Rumoarea se izvodește iar în mulțime — ca un geamăt din adîncuri pămîntene. Moldoveanul și-a încleștat așa de tare pumnii și fălcile de mînie și durere, că

abia mai izbutește să tălmăcească, în continuare, vorbirea osînditului :

— Vă rog ca, după moartea mea, tovarășii și slujitorii mei să nu sufere nici o neplăcere. Întîi, fiindcă-s oameni de omenie ; al doilea, pentru că adus-au bune slujbe Poloniei. Și vă mai rog ca acest netrebnic — arătă cu stînga spre călău — să nu mă atingă nici după moarte. Să-mi lase trupul prietenilor mei, să-ndeplinească ei slujbele cele de pe urmă...

Mulțimea plînge cu lacrimi amare, în nevolnică părere de rău, că nimeni nu cutează a sări întru apărarea osînditului. Geme și se roagă de iertare. Tobele se pornesc iar, asurzitoare. Vînăt de mînie, Mihai crîșcă :

— Ce umilință !... Cît vom mai îndura-o, frate ! ?

Unul din slujitori îi întinde lui Potcoavă, de jos, o ploscă mare de vin, poftindu-l, în grai românesc :

— Bea, frate, în amintirea și-ntru iertarea tuturor prietenilor !

Osînditul înșfacă plosca, o ridică sus și strigă puternic :

— Dumnezeu să ne ierte pentru nevrednicia noastră !

Duce plosca la gură și soarbe cu sete. Moldoveanul de lîngă Mihai se trezește șoptind înlăcrămat :

— Uite-l, seamănă cu Făt-frumos, cînd bea din plosca Ilenei Cosînzeana, să capete putere și să biruie pe smău...

Și întorcîndu-se spre Mihai, să-i audă gîndul, i s-a părut că-i un frate mai tînăr al osînditului, oacheș, nu bălan. O clipă vru să-și facă semnul crucii. Dar n-avu cînd : Potcoavă aruncă plosca în mulțime, drept spre dînșii. Mihai saltă și-o prinde, o ridică sus și strigă :

— Va să te răzbun, frate Potcoavă !

Și, pe cînd, cu plosca la gură sorbea, cu mînie, rămășița vinului, osînditul îngenunche și-și așeză capul pe tăietor. Primește lovitura securii cu cea mai desăvîrșită stăpînire de sine. Cînd capul se rostogolește pe scînduri, Mihai izbește plosca de lespezi cu uriașă putere și mînie, țăndărind-o. Cîteva picături de vin i se preling pe barbă. Ochii azvîrl văpăi de ură. Simte că prin vine încep să-i curgă flăcări, nu sînge.

Un slujitor ia capul voinicului și-l arată norodului,

de trei ori, după datină. Inimile tuturor, furnicate de păreri de rău și înghimpate de durere, s-au oprit. Apoi se stîrnește murmur, freamăt, blesteme și sudălmi, larmă așa de mare în tot largul pieței, încît cei doi români cred că s-a și pornit răzmeriţa. Ies repede în fruntea mulţimii. Dar slujitorii le pun vîrful suliţelor în piepturi ori în coaste și strigă sălbatec :

— Înapoi !... Înapoi !... Înapoi, că vă ucid...

Împinși de mulţimea furioasă, cei doi români s-au trezit azvîrliți pe-o uliță lăturalnică. Mihai nu-și poate ostoi durerea din inimă. Moldoveanul cuvîntă cu glas tremurat de plîns :

— N-am să-l uit niciodată !

— Să nu-l uităm... Dar cum facem ca asemenea nelegiuiri să nu se mai întîmple ?

— Nu știu... Sau nu cutez a știre.

— Ba eu încep să cutez, grăiește hotărît Mihai, iar vorbele astea așa de obișnuite se aprind în cugetul moldoveanului ca o vîlvătaie pe munți, în izbeliștea vînturilor. Se agață de ele ca deznădăjduitul de torțile cerului. Da, încep să cutez a știre, frate.

— Pe mine mă cheamă Orăș, Petru Orăș ; pe domnia-ta ?

— Mihai.

— Și mai cum ?

— Mihai și atît. Iar de azi încolo, prietenul și fratele lui Petru Orăș. Prieten și frate, pentru că inimile noastre au rostit, adineaori, același jurămînt, numai de noi știut. Este ?

— Da : prieten și frate al jurămîntului mut, numai de noi știut.

Vinul împăcării

STROE BUZESCU ÎȘI MÎNGÎIE ARMĂSARUL CU PRIVIREA : roib, neted, falnic și sprinten cum rar se află. Îl bate cu palma pe crupă și pe gît, plesnind ușor. Îi așează căpăstrul bătut în năsturași de alamă lucitoare. Îi potrivește frîul, zăbala și valtrapii cu ciucurei de mătase. Cearcă șaua acoperită cu blană de căprioară. Îi place mult și calul și tacîmul de călărie, nou, adus de grecul Țicalidi de la cetatea Sibiului. Gîndește : „Vremile s-au schimbat. Nu mai pribegim. Domnia Mihnei-vodă ni-i prielnică. Dobromir-banul ne-a mai lăsat în pace. Mai prindem și noi chiag."

Ferește o latură din mantia albă de lînă subțire și-și potrivește căciula împodobită cu surguci prins într-o piatră scumpă. Își atîrnă la șold spada cu teacă argintată. Pe umărul stîng, scutul de lemn, cu un colț mai lung, căptușit cu piele tare de bivol, bine închingat și tivit cu fier. În mijlocul scutului, herbul casei Buzescu : un cavaler cu crucea în mînă.

Și așa, armat, saltă pe cal și-o împunge la goană. Ar vrea să-i zboare armăsarul pînă la Sibiu ori pînă la Alba Iulia, acolo unde a văzut atîtea fete frumoase și pline de

draci. Ar vrea să-i iasă în cale o Cosînzeană, să-i întindă ulcior cu apă, să-i surîdă și să-l roage : „Stroe, ia-mă cu tine"... S-o urce în șa, s-o strîngă în brațe și să alerge nebunește, peste cîmp, peste dealuri, pînă la cula din Stănești. Să îngenunche, împreună, în fața altarului din biserica străbunului Mogoș și să-și șoptească dulci voroave de dragoste... „Da, pentru acea fată care mă așteaptă, undeva, m-am îmbrăcat azi așa, războinic. Pentru ea, nu pentru vînătoarea la care-am pornit... Dar unde-i ? Și cine-i ?" ...Ca s-audă de mine și eu s-o aflu, trebuie să făptuiesc ceva de samă. Să mi se ducă vestea peste nouă mări și nouă țări... Dar, iaca, am trecut de douăzeci de ani și n-am făptuit nimica vrednic de faimă. Nimica...

Ci, în loc de vînătoare, ajunge la Cozia.

Starețul Prohor, în cerdacul chiliei, cu rantia în umeri, citea din cazanie, mestecînd cuvintele. I se luminează fața văzîndu-l. Îl întîmpină coborînd trei trepte și îmbrățișîndu-l. După ce adăpostește calul la stănoagă, în grajd, călugărul Isaiia, chelarul chinoviei Cozia, pune pe masă oală de vin roșu și trei ulcele de lut. Din graba aducerii vinului, Stroe a înțeles că starețul îi pregătea dojană. Starețul trage ulcica mai spre sine și înnădește vorba pe departe ; despre frămîntările cestei lumi, despre războaie, despre ura neostoită dintre multe neamuri.

— Știu încotro bați, părinte Prohor. De aceea mai bine mărturisesc de-a dreptul. În iarna asta am ars două sate ale banului Dobromir.

— Vai, vai, ce sălbăticie, fătul meu ! Asta-i învățul primit de la mine ?

— Am bătut slugile și le-am legat de copaci, în ger.

— De ce vă prăbușiți în ură seacă și-n nelegiuire ?

— Vinovat este numai banul Dobromir, ciuha verzelor, cîinele turbat, omorîtorul părinților noștri...

— A trecut atîta vreme... Fiți mai iertători.

— Să ne dea moșiile înapoi !

— Mă drumețesc pînă la cula lui din Voinigești și mă pun chezaș pentru împăcare.

— Te-ai osteni în dran ; frații mei nu primesc.

— Dar tu ?

— Sînt flămînd de omenie, de dragoste, părinte Prohor.

În lumina undelemnie din asfințit, Prohor își plimbă lumina ochilor peste toată înfățișarea ucenicului : a crescut flăcău înalt, frumos, are privire ageră, mîndră, cutezătoare din ochi negri, mari. Surîde, blînd, uneori trist, visător. N-are văpaia trufașă a lui Preda, nici cumpăneala socotită, chibzuită a lui Radu ; are însă ceva mai mult decît dînșii : căldură, cuminţenie, bunătate.

— Bine faci că ne dojenești. Răzbunîndu-mă parcă-mi spăl inima cu leșie ; iar sufletul mi se usucă, iască. Mă ustură sterpăciunea și singurătatea din mine. Rîvnesc, de cînd mă știu, să fac isprăvi de samă. Și, iată, după voia fraţilor mei, iau parte la aprinderea satelor și la schingiuirea unor ţărani nevinovaţi. Săvîrșim asemenea prostii, da, smintite prostii, zic, pe sub ascuns, înhăitaţi cu un zălud, cu Dandu Dărădan. Părinte stareț, mă rușinez și mă cain de faptele mele...

— Fătul meu, dacă te cainî, înseamnă c-ai să te lepezi de ele. Și-ţi poruncesc să te lepezi !

— Jur să mă lepăd și să-ndemn și fraţii a se lepăda.

— Adă-i aici, la Cozia, unde s-ar cuveni să poposească toţi domnii și boierii, să ia învăţătură de la Mircea-vodă Bătrînul. Aici, în ăst foișor, a stat el de multe ori, la sfat cu dregătorii și căpitanii. A privit măreţia munţilor. A ascultat șoptirea Oltului. A gîndit și-a plănuit fapte mari. Vreţi să fiţi războinici și viteji ? Bine. Și eu v-am îndemnat și povăţuit întru asta. Dar poate nu v-am spus voroava bătrînului Mirea-voievod care zicea : „minte de bătrîn, putere de tînăr și îndrăzneală de nebun la război se cere". Ci vezi, fătul meu, întîi „minte". Adică întîi să vezi de ce și cu cine te baţi. Ori voi sînteţi cam nebuni : vă hărţuiţi cu cel din neamul vostru.

— Vorba asta mult înţeleaptă o socot și ţine-o-voi minte. Ci parcă tot trebuie să ne răzbunăm.

— Noi nu ţinem de legea Talionului : dinte pentru dinte și ochi pentru ochi.

— Adevărat.

— Părintele Ion de la Prislop ţi-a trimis epistola asta, adusă pînă la Transilvania de un neguţător ragusan, deschide stareţul cartea și scoate un răvaș dintre file.

Stroe cunoaște slova și se bucură : „Scriu domniilor voastre, fraţi Buzești, eu Costea românul, că am ajuns

sănătoşi la Roma : calul, jupîn doctor Giacomo şi cu mine, păcătosul şi nevrednicul. Lung şi anevoios fost-a drumul. Aici lumea-i încă mai destrăbălată ca-n Alba Iulia. Mă sperii de tot ce văd. Mă feresc cu străşnicie a privi ispitele cele lumeşti şi a gusta bucuriile ticăloase şi josnice. Mă smeresc spălînd picioarele calicilor şi ale curvelor. Nu rostesc nici un cuvînt rău, aspru şi nebunesc de dosadă ori ocară, de osîndă ori clevetire. Marele Ziditor anume zidit-a lumea aşa cum este, păcătoasă, copleşită de greşeală şi omucigaşă, ca noi să ne jertfim întru mîntuirea ei. Gîndesc adesea ce fericiţi ar fi oamenii, de-ar fi cu paserile cerului asemeni : ar zbura aşa de sus, că pînă la ei n-ar mai urca duhoarea păcatelor. Gîndesc numai la îndreptarea şi mîntuirea sufletului prin schivnicie şi iertare"... De bună samă, Preda ar rîde, cu hohote, de smerita epistolă a unuia care îşi deschide calea spre rai, spălînd picioarele destrăbălatelor. În oraşele Italiei sînt zidiri minunate, icoane cum nu s-au mai văzut, palate şi statui, poduri şi turnuri. Sînt cavaleri viteji şi donne frumoase, iar el spală picioarele calicilor... Într-un fel, scrisoarea lui Costea îi împrospătează cu picuri de rouă, uscăciunea din inimă.

Porneşte în amurg spre Transilvania, pe cărările ciobanilor. Găzduieşte a doua zi la „Butoiul de Aur" din Sibiu. O zi peregrinează prin oraş. Alta drumuie pînă la Prislop. De aici, după ce-a istovit sfatul cu stareţul Ion, grăbeşte spre Alba Iulia. De fapt, acolo voia s-ajungă. Acolo, la casa lui Nicolae Viteaz. N-a fost nevoie să-i bată în uşă. Pe Ana o întîlneşte în uliţă, la plimbare cu Gàspar Korniş. Zărind-o, se trage deoparte, cu inima opărită, arsă... „Cum mi-am închipuit că se gîndeşte la mine ?... Nu s-a gîndit niciodată. Ce caut aici ? Afla-voi cîndva fiinţa aceea bună, blîndă, iubitoare, în stare a mi se lipi de suflet ? Fraţilor mei nici nu le pasă : umblă după fete cu avere. Şi, poate, bine fac. Dar, eu, dacă nu-mi plac averile, cu cine mă voi însoţi ? Ori poate voi spăla şi eu picioarele desfrînatelor, ca să nu rămîn singur ? !"

— Stroe, *caro mio !* se repede la dînsul, furtunos, Tolomeo Galli, spadasinul. *Viene, viene,* să te-nfăţişez unui nou ucenic. Român ca şi tine. Grozav spadasin o să fac din el !... Se visează oştean al dreptăţii, ca şi voi.

Auzind numele lui Stroe Buzescu, tînărul român încruntă oleacă sprînceana stîngă și-l scrutează adînc, drept în lumina ochilor. Îl întreabă pe don Tolomeo Galli, ca și cum Stroe n-ar fi față :

— Doresc a citi, don Tolomeo o carte despre meșteșugul războiului.

— *Belissime ! „Il maestro de campo"* scrisă de Giorgio Basta.

— Cine-i acest Basta ? întreabă tînărul, întunecîndu-se la chip, parc-ar fi auzit un cuvînt hidos, scîrbavnic.

— Un general de neam albanez. A trăit în Spania, în slujba craiului Filip II. Și-a însușit o bună *virtu*, adică a deprins toate meșteșugurile de a izbîndi în viață : înțelepciune și viclenie, dibăcie și cruzime, retorică și ticăloșie, mai ales ticăloșie. Face orice numai să-și împlinească țelurile și să-și ostoiască poftele. Să cîștige faimă și bani. Să ajungă în ranguri și să stăpînească țări, chit că nu-i de sînge monarhic.

— Nu știu de ce, dar mi se pare foarte cunoscut acest nume, se miră românul, îngîndurat și parcă trist, ciudat de trist, în vreme ce Stroe se străduie să-și amintească unde l-a mai văzut pe acest nou ucenic al lui don Tolomeo.

— A trăit mult în Țările de Jos, pe lîngă ducele de Alba.

— Dac-o fi lucrat în „Tribunalul sîngelui", atunci acela-i fiară nu om.

— *Il maestro de campo* potrivește la vremurile de azi povețile generalilor din antichitate. Povățuiește : păstrează-ți totdeauna sîngele rece ; nu te supăra, nu-ți ieși din fire niciodată. Nu-ți cruța niciodată potrivnicul. Fii lingușitor cu cei mari și trufaș cu cei mici. Împlinește-ți pofta de mărire prin orice mijloace. Ucide pe cel ce-ți stă în cale. Că numai morții nu mai pot mînui spada. Un bun general, zice Basta, e mincinos și îndrăzneț, lăudăros și desfrînat, nerușinat și tiran. E sluga celui care-l plătește — *servo chi mi paga !*... Se hrănește cu credințe, întru-totul potrivnice duhului cavaleresc. Totuși, deocamdată, a rămas un obscur *soldato*, un *mercenario*, pierdut prin Europa, ducîndu-și ambiția de a stăpîni și el o țară. O caută și n-o află. Vezi bine că nici o țară nu rîvnește asemenea stăpîn...

— Da, îi ajung cei pe care-i are, zîmbește Stroe.

— Adevărat, jupîn Buzescu.

Urmează lecția de spadă. Tînărul român vădește însușiri deosebite.

— Vrei să te lupți cu dînsul ? întreabă don Tolomeo, întinzînd spada lui Stroe.

— Iertare, *maestro,* dar nu mă socot încă destul de învățat pentru asta, se retrage tînărul cu un surîs sincer. Eu am auzit ce poate Stroe Buzescu.

După lecție se întîlnesc cu Mihalcea și cu Țicalidi, „La cerbul cu opt ramuri". Ca de obicei, își deșertă sacii plin cu vești și povești :

— Măscăriciul Ante și-a ucis stăpînul.

— Dar cine i-a fost stăpîn ?

— Vizirul Mohamed Sokoli. Adică, de mîna unui biet caraghios, s-a prăbușit cel mai puternic stîlp al doamnei Chiajna.

— A, de asta domn al Moldovei a ajuns Iancu Sasul, feciorul din flori al lui Petru Rareș ! se lămurește tînărul smead. Și Chiajna ?

— Au închis-o la Șapte Turnuri, cu nepotul ei Vlad, fiul lui Miloș. Dar și de acolo lucrează, neobosită, împotriva Mihnei-vodă și a doamnei Ecaterina.

— Aprigă muiere, Chiajna !

— Se aude c-o ajută Ion Norocea, logofăt, să cîștige de partea-i și pe Cristofor Bathory, întărește Mihalcea.

— Nu mai spune ? Pînă acum îl sprijinea pe Mihnea-vodă.

— Ce-are a face ?

Stroe nu mai urmărește știrile încîlcite, depănate cam halandala de negustori ; i-i ciudă că nu-și amintește de unde-l cunoaște pe acest tînăr așa de mîndru, de plăcut la înfățișare și așa retras în sine, gînditor, tăcut chiar. Se gătea să plece, cînd un slujitor de-al lui Mihalcea vesti, cu sufletul la gură :

— Stăpîne, a murit domnița Zamfira.

Stroe Buzescu n-a mai ascultat tînguirile cam umflate și înșelătoare ale celor din jur. A încălecat și-a galopat pînă la Prislop. Aflînd vestea, starețul Ion a plecat fruntea pînă la podele și s-a rugat :

— Iertate fie-i păcatele, că-s omenești. Și veșnică fie-i pomenirea, că multe fapte bune a săvîrșit!

Călugării foarte s-au întristat.

— Pierdut-am o inimoasă ctitoriță. Știut-a strînge averi și a trăi în belșug, dar a și dăruit cu dragă inimă, la biserici și la cei sărmani.

Stroe a rămas în mănăstire, trist și nemulțumit de sine. Parcă-și înmormînta niște visuri nelămurite încă.

A treia zi, privind din cerdac ograda plină de lume cernită și plînsă, înțelegea că pe domnița Zamfira au iubit-o toți și-acum toți o jăluiesc... „A dat tuturor la vreme de nevoie. Radu de trei ori a împrumutat bani de la dînsa, în timpul pribegiei. O femeie de suflet, bună, s-a săvîrșit acum, la leatul 1580... A, uite-l și pe tînărul smead, lîngă Tolomeo Galli și Mihalcea. E cel mai mîndru bărbat din astă adunare. Mult mai arătos decît Gàspar Kornis, decît Ștefan Iosica, decît Petru Rat, decît Ion Norocea, decît atîția falnici boieri munteni, moldoveni și transivăneni, veniți la mormîntul domniței Zamfira. Toate femeile-i aruncă priviri jinduitoare... Cu ce prilej l-am mai văzut? L-am văzut ori l-am visat? Mă chinuie întrebarea. Ei, cum sfîrșește îngropăciunea, mă duc să-l întreb."

După ce-au așezat sicriul în gropnița ctitorilor, călugării Prislopului au rînduit paznic mare. La masă, boierii vorbiră mult despre răposată și, mai ales, despre ale lor treburi. Cu fiece îmbucătură și mai ales cu fiece înghițitură de vin lepădau de pe chipuri zăbranicele mîhnirii și prindeau a se veseli, a rîde și chiar a mormăi cîntece.

— Morții cu morții, viii cu viii! întinde Ion Norocea pocalul spre Ștefan Iosica și Gáspar Kornis, ciocnind și bînd cu sete.

Povestesc multe din Transilvania, din Moldova, din Țara Românească. Despre Vintilă-vodă, fiul lui Pătrașcu cel Bun, care a stat doar patru zile domn la Tîrgoviște, că l-a prins, fără veste Alexandru vodă; l-a ucis și i-a țintuit capul în poarta curții domnești.

Tînărul negustător tace; cercetează cu privirea, pe fiecare. Numai cînd Ion Norocea a sfîrșit povestirea despre Vintilă-vodă, sloboade glas plăcut, dar foarte mîhnit.

— Prea multe nelegiuiri și omoruri.

— Ei și ? Ce-i cu asta ? întreabă Gáspar Kornis, batjocoritor.

— Dacă țările ar fi unite, dacă ar avea aceeași ocîrmuire, nu s-ar mai amesteca potrivnicii, și-aici ar fi liniște și pace.

— Asta nu se poate !

— Se poate, pentru că în toate trei locuiesc români.

— Și cine vrei să le unească, tinere ?

— Dacă-s locuite de români, un român trebuie să le unească și să le conducă.

— Și cine să fie acela ? Poate tu ?

— De ce nu ?

Vorbirea răspicată și hotărîtă, surîsul deschis, sincer al tînărului îl amuțesc pe Gáspar Kornis ; deși se pregătise să rîdă, cu hohote și cu poftă, se preface că va să-i spună ceva foarte important lui Ștefan Iosica. Apoi recules :

— Ha-ha ! Știi că ai haz, tinere ? Ești foarte mucalit !

Dar scăpărarea gîndurilor rostite de tînărul cu ochi ca para, aprinse o iască de mult aflată în mintea lui Stroe Buzescu : „Toți rostim același grai, avem aceeași obîrșie și aceleași gînduri. De ce nu ne-am uni ?...“ Se ferește mai deoparte, în spatele unor călugări, să-și aleagă și să-și mînuiască ideile slobod.

— Multă dreptate are tînărul, încuviințează starețul Ion. Și cred că se va ivi izbăvitorul cestor țări și apărătorul cestui neam mai de vreme decît ne închipuim. De se va ivi, voi să-i stați strajă și temei.

Răsucindu-se spre stînga, Stroe întîlnește privirile tînărului negustor. Tresare, luminat ca de-o mare descoperire :

— Nu cumva la Căluiu, într-o iarnă, ne-ai ajutat pe noi, Buzeștii, să lovim dușmanul ?

— Da, mezinule din treimea Buzeștilor. Mă cheamă Mihai.

— Mă pot numi prietenul domniei-tale ?

— Da : cinstea-i pentru mine. Mare, foarte mare.

— Stareț Ioane, binecuvîntează, ca un părinte, prietenia noastră.

— Binecuvîntată și veșnică să fie, credincioasă în ceasuri grele și alintătoare de dureri, prietenia voastră, românească !

— Amin.

În fierărie, Tițu izbea puternic cu ciocanul în fierul roșu așezat pe nicovală, împroșcînd scîntei. Un argat purta pîrghia în sus și-n jos iar foalele suflau, gemînd, în mangalul din vatră și atîrnau flăcări albastre, ca niște limbi de șerpi veninoși, înroșind, orbitor, o altă bucată de fier.

Pe scaun, în cerdacul casei față în față cu Radu, boierul Stoichiță din Strîmba, istorisea cum a cumpărat satele Șerbești, Groși, Stejar, împreună cu patru sălașe de țigani și, cu coada ochiului, iscodea pe cei ce trudeau în fierărie.

— Am acuma moșii bune, dar fierar meșter ca al domniei tale n-am. Nu vrei să mi-l vinzi ?

— Om ca ăsta, cu mîini de aur, merită să fie slobod, nu vîndut, s-a împotrivit Radu. Și-apoi ce să faci cu el ? Se pricepe doar la arme grele, de oțel, nu la săbii de lemn, pentru cocoșați ca domnia ta.

Stoichiță surîde, saltă gheba și cuvîntă :

— Ce pot face ? Sînt cocoșat din născare.

— Iartă-mă : am glumit prostește.

— Ei, nu, nu m-am supărat. Mi-i necaz doar că nu încetați sfada cu banul Dobromir. Că vă faceți pagube unii altora, cînd...

— Să ne dea înapoi moșiile răpite ! Altfel, nu ne lăsăm pînă nu-i vedem morți, îmbălsămați și înșirați ici, în ograda Căluiului pe toți cei din sămînța boierilor din Ruda.

Văzîndu-l așa de înverșunat, Stoichiță nu mai stăruie. Pleacă.

A treia noapte însă cîțiva slujitori îl prind pe Tițu, pe femeia și copila lui, cînd se întorceau de la un botez, din sat, și-i răpesc. Buzeștii îl bănuie pe Stoichiță. Îl trimit pe Firea Gărgăun la Strîmba, să afle știre. Se întoarce doar cu un cîntec :

— Foaie verde foi de bob, ce ți-i cu omul neghiob, că la dracu intră rob, să-l înjuge, să-l înhame de cum

se scoală pîn-adoarme și pîn-o crăpa de foame... Dar, stăpînilor, nu pentru el l-a furat boier Stoichiță pe Tițu al nostru, ci pentru banul Dobromir. Crede că luîndu-vi-l, vă lasă fără noroc. Că dacă nu v-ar făuri Tițu armele și nu le-ar descînta țiganca Grozava, nimic n-ar fi de capul domniei voastre.

Și-așa, în loc să se împace cu Dobromir și cu Rudenii, îndată ce s-a întors Stroe de pe căile dorului transilvan, tustrei Buzeștii, cu zece slujitori se năpustesc pe casa de la Runcu, îi dau foc, iar pe Tițu îl smulg, cu puterea, din mîinile slugilor. N-o găsesc însă pe Grozava și pe Anghelina.

— Cred că le-au și dus la Filiași, de-a dreptul, dacă nu le-or fi ucis... se tînguie Tițu cu mare jale.

Curioși, Buzeștii dau năvală și asupra culei din Filiași. Le iese în cale, să apere casa, Staicu și Pîrvu din Ruda, cu slujitorii banului.

În timpul harței, Stroe simte un fel de arșiță în inimă, o mare părere de rău, și dă îndărăt, rușinat... „Iar ne batem între noi, ca chiorii..." Un slujitor — gata să-l înțepe cu sulița. L-a răpus, totuși. Dar, în clipa aceea, la fereastra de sus, de deasupra cerdacului, zărește chip de fată : ochi mari, fruntea înaltă, buze rumene, cărnoase, obraz oval. Semăna leit cu Ana Viteaz, numai, mult mai tînără. Privește cu spaimă, cu dojană, cu rugă. Stroe face socoteală : „Dobromir banul n-are fete. Are doar nepoți... Cine-o fi ? Aici s-o fi aflînd și Teodosie Rudeanu, acel tînăr filozof care ne-a biruit cu înțelepciunea și cu învățătura lui ?... Fata din fereastră-i seamănă... De ce venim cu sabie asupră-i ? Și cum, adică, pe el, boier tînăr și vrednic, să-l urîm, doar pentru că-i rudă cu Dobromir banul ? Sîntem, noi Buzeștii, nebunii nebunilor !..."

Fără ajutor, încolțit de trei slujitori cu sulițele, Radu este rănit la brațul drept. Se mînie grozav :

— Acasă !... Că n-aveți chef să vă bate-ți, mișeilor...

Stroe ridică spada, cu garda în sus, semn de pace. Aruncă o privire spre fereastra de deasupra cerdacului. Chipul fetei, în pervaz, pare o icoană pusă-n ramă. Privește lung, trist și parcă lăcrămează.

Din pragul visteriei, Mihnea-vodă glăsuiește, răstit :

— Cît aur a dat birul cel nou — găleata ?

— În județul meu, răspunde visternicelul de Teleorman, opt sute paisprezece au plătit bob numărat, cincizeci plătesc la cinsprezece ale lunii, ceilalți...

— Numai atît ? strigă vodă așa de mînios că tremură straiele pe el, cu toate că-s grele de fir de aur și argint.

— Ceilalți—văduve cu cîte-o droaie de copii ori rumâni fără pămînt. Adicătelea, toți săraci și nevolnici.

— La fel și la mine, măria-ta, cuteză și visternicelul de Gorj. Și te roagă prostimea, în genunchi, să-ți fie milă că n-au nici de unelea.

— Bani, nu milă ! urlă vodă, nestăpînit. Vindeți-le vitele, țoalele, căldările, sculele. Tot ! Și cenușa din vatră ! Vindeți și scoateți bani, Bani ! Să nu lipsească nici o firfirică. De nu, mișelnicile voastre capete sta-vor unde vă stau acum netrebnicele picioare. Aduceți condicile și catastivele să văd dacă au plătit călugării goștina, oieritul, albinăritul, vădrăritul, cîblăritul...

— Iertare, dar călugării sînt scutiți, măria-ta. Nu plătesc.

— Să plătească ! Și de le mai iei apărarea, împlînt junghierul ăsta în hoitu-ți.

Porunca ajunge la mitropolit, care, în divan, ridică glas :

— Nicicînd obicei să plătească dări călugării n-a fost. Nu stricăm legea.

— Eu sînt legea ! Și legea mea-i banul.

— Călugării n-au averi, măria-ta. Ce muncesc sau dobîndesc prin danii sînt bunuri ale mănăstirilor și deci ale lui Dumnezeu. Măria-ta, nu-l fă pe Dumnezeu birnic ție, că iadul ți-i partea !

— Mă dau în legea turcească, numai să domnesc !

Divanul, auzind, rămîne cu gura căscată. Singur Dobromir-banul îl sprijină pe vodă, dar cu spaimă în glas :

— Scoate bani, măria-ta, și rînduiește-ți bine domnia, că dacă vine Petru-vodă, fiul lui Pătrașcu-vodă, ne măcelărește pe toți. Și te-aș mai povățui, măria-ta, să trimiți slujitorii să mai scuture unii boieri, cum sînt Buzeștii. Iarăși au prins cheag și obrăznicie. Mie-mi ard casele și-mi strică satele. Și pe măria-ta te dușmănesc,

uneltind întru aducerea acelui Petru, pribeag la franțuji.

— M-da... mormăie Mihnea-vodă, gîndind că n-ar fi rău să mai pornească hăcuirea boierilor cu însuși Dobromir — banul, că-i putred de bogat, iar nu cu zănatecii Buzești, sărăciți în lung surghiun.

În căsuța lui din Galata, Țicalidi sorbea cafeaua și număra pe degete : „Uite, au trecut zece ani de cînd am cumpărat un copil din iarmarocul de robi de la Tîrgșor și... Puteam cumpăra o fată de la un ienicer ; dar m-am gîndit, ce să fac eu cu dînsa ? Dacă se nimere urîtă — o pacoste nu alta. Băiatul e altceva... O grecoaică l-a învățat grecește, italienește și turcește. Un slujitor l-a ajutat să nu uite românește. Are acum cinsprezece ani. Isteț foc, vesel, de-un haz neîntîlnit. Mlădios la trup ca nuiaua de corn. L-am dat în seama unui pehlivan, să-l învețe meșteșugul lui : se îndoaie colac, merge în mîini, dănțuie pe sîrmă, sare peste șapte butoaie. Multe coțcării. Cum îi spuneam la Iași neguțătorului armean Manea Hagigadur : «Am cumpărat șoimi dresați. Am făcut ostași, călugări, neguțători, corăbieri, meșteșugari de multe feluri. Și domni peste valahi am făcut. Numai măscărici nu crescusem încă. Greu meșteșug, meșteșugul de măscărici. Isprava săvîrșită de Ante al lui Sokol dovedește că nu-i rău că am un *buffone* la o curte împărătească. Măscărici înseamnă nebun. Iar nebunii cică sînt primiți și în rai, să-l desfete pe Sînpetru, cu coțcării și vorbe de duh. Și sălășluind în rai, nu se poate să nu afle tainele lui Dumnezeu...» «Dar dascăl de vorbe de duh i-ai pus ?» m-a întrebat Iani. «Nu ; le are din naștere. Într-o zi l-am bătut. L-am bătut tare și nu plîngea. Nu te doare ? l-am întrebat. Nu mă doare că mă lovești, mă doare că nu-ți pot răspunde tot cu lovituri. «Mda, are limbă ascuțită... Nu i-ar strica, totuși, o șlefuire».“

...„La cîteva zile după asta l-am dus pe ulița Galatei, la Amorado, bătrîn măscărici, odinioară foarte vestit : a slujit la curtea papilor din Roma, de multe ori înțepîndu-i cu zicători agere și veselindu-i cu vorbe măscăricioase. «Facem un *buffone ilustrissim*», a făgăduit Amo-

rado. Mai întîi l-a deprins să-și cocîrjească spinarea ca să pară pitic, ghebos, să-și schimonosească fața după vrere, să îmbrace scufă cu clopoței și canaf, să răsucească pe sub nasul stăpînilor *schiptrul* cu motocei, să răspundă la întrebări cît mai cu haz, s-arunce vorbe cu tîlc ori usturătoare, să spună snoave și măscări pe șleau, fără să roșească. Îi place așa de mult bătrînului măscărici și-ntr-atît îl iubește, că l-a botezat cu numele său : Amorado. Dar eu nu vreau să-i zic așa... O fi fiu de boier ori de țăran ? Are o pată cafenie pe gît... Ei, dar cîți oameni n-au pete pe trup... Aș lua bani buni pe el, dac-ar fi feciorul lui Dobromir-banul, de-o pildă. Dar n-am auzit ca turcii să-i fi răpit vreun copil. Fostu-i-a stearpă muierea..."

Aici ajunsese Țicalidi cu depănarea gîndurilor cînd a intrat un slujitor să-l înștiințeze că-l caută tocmai Amorado.

— Ce s-a întîmplat, meștere ?

— Cinstite negustător, gîfîie bătrînul bufon, mi l-au furat pe...

— Cine ?

— Nu știu. Bănui pe o cadînă : l-a văzut joia trecută la moscheie și s-a îndrăgit de dînsul...

— Ori mi-l găsești ori pun slujitorii să te-nece în Cornul de Aur. Ai înțeles ?

Cu toate că-l rodea mînia și socotea că trăiește ceas neprielnic, s-a dus totuși la un negustor venețian să-l înfățișeze pribeagului Petru, fiul lui Pătrașcu. După o tîrguială de-un sfert de oră, a ieșit cu două pungi de aur. Asezîndu-le în trăsură își frecă mîinile bucuros : Pe-ăsta îl fac domn... Dar dacă nu se ține, talismanul tot la mine o să ajungă. Mai trebuie și altora..." Deocamdată am auzit că Norocea îl bănuie pe Stroe Buzescu. Nici se putea unul mai... nimerit să-i șterpelească diamantul Basarabilor...

Chelarul chinoviei Cozia, călugărul Isaiia, drămăluiește băutura cu multă grijă. N-ar gusta alt vin afară de cel din linguriță împărtășaniei, să-l pici cu lumînarea. Cînd vede ori aude gîlgîind vinul în oală, amețește. Se îngre-

țoșează. Se înspăimîntă ...„Dacă-i sîngele Domnului, se întreabă adesea în sine, de ce tulbură mintea omului ?"

În schimb, Teofil, tovarășul de chilie, îngrijitorul trapezei, „Sfîntul măturoi" cum îl poreclise fraţii, mult ar bea. Dar n-are. Cînd se-ntinde pe patul tare, numai scîndură cioturoasă, să se hodinească, după vecernie, suspină :

— Nedrepte-s rînduielile lumii, frate Isaiia... Pe tine te-ngreţoșează vinul și te-or pus chelar. Pe mine mă-ngreţoșează mîncarea și-s pus trapezar.

— A mai mare ticăloșie pe lume-i beţia ; ea te-mpinge la minciună, la furt, la curvie, la omor. Da, beţia-i muma păcatelor.

— Frate Isaiia, eşti nătîng ca un ulcior spart. De ani de zile pritocești zama strugurelui, cari bardace pline la toţi îmbuibaţii de la stăreţie, și nu guști picătură. Mare netot !

— Gust în fiecare vinere, la împărtășanie.

— Bicisnică ţi-i mintea, Isaiio ! Au nu știi cît botează cuviosii vinul, pe ascuns, în pristol, pînă ajunge la împărtășanie ?

— De ce să-l boteze ?

— Pentru că în timpul slujbei își dreg glasul cu el, și pentru sfînta taină rămîne doar drojdie pe fundul sfîntului potir.

Călugărul Isaiia prinde să murmure rugi întru iertarea păcatului cîrtirii :

— Iartă-i, Doamne, pe cei ce pun apă în vin...

Așa i-a găsit Preda Buzescu : sfădindu-se din pricina băuturii.

— Părintele Isaiia, dă o oală de vin la stăreţie. Dar una burduhănoasă !

Stareţul Prohor e plecat la Tismana. Și cum n-au treburi la cîmp, stau și-l așteaptă. Pe la prînz vine și Radu Calomfirescu. Nu s-au văzut de mult. Aduce cu el cinci hîrzoabe de păstrăvi bine afumaţi, bine potriviţi din sare și cu mirosnă trasă din cetina bradului. Aduce, de asemeni, pastramă de cerb și multe veşti din Transilvania.

— Hai să bem colo, pe trepte, la gura beciului. Că dacă stareţul nu-i acasă... beţivii să nu joace pe masă, rîde Calamfirescu.

— Să-l poftim și pe părintele chelar.

Ciugulește călugărul Isaiia trei păstrăvi. I se face sete și pornește spre șipot, s-o potolească.

— Ce faci, părinte ? Apă, după păstrivi afumați ? Nelegiuire ! Blăstămăție ! surîde Preda, gîndind.

Să mai petreacă, să mai rîdă, ca pe vremuri. Că de cînd i-au înfrînt Rudenii la Filiași, parcă le tot plouă și le ninge : lui Radu i s-a obrintit rana de la braț ; Stroe a văzut, la fereastra culei din Filiași nu știe ce zînă cu privire de dojană. Aiureli...

— Nelegiuire ? De ce ? Doamne, hapără și miiluu...

— Păi n-au stat ei, o viață-ntreagă numai în apă ? adăugă Radu Calomfirescu.

— Da, întărește Buzescu, păstrăvul de-aceea-i pistruiat cu pete rubinii : să se știe că de-l mănînci cere vin roșu. Așa a poruncit Dumnezeu.

— Am mai mîncat păstrăv, dar tot apă am băut și... Doamne hapără...

— În marea-i bunătate, Dumnezeu te-a iertat ; știa că n-ai știut. Dar acum, dacă știi... Gustă doar din ulcica asta. Luăm păcatul asupră-ne.

Amăgit cu vorba, tîrît în ispită, rușinat, Isaiia duce tremurînd oala la gură și gustă, cu fereală și cu spaimă, parc-ar bea mătrăgună. Înțepătura pe limbă i se pare jăratec. Dar, înghițind, află că-i mai bun ca la împărtășanie. Pune a doua oară oala la gură și nu se mai îndură s-o depărteze, pînă nu-și ostoiește setea.

— Ei, vezi ? Merge ! încuviințează călugărul Teofil, apropiindu-se și clipind șiret. Merge bine.

— Văd !... Merge ! Dar cam... cam clătinat. Parcă-s mai ușor. Sîngele-mi umblă mai harnic, mai răscolitor prin trup. Iar lumea, pîrdalnica, uite-o cum se leagănă... Ba chiar se-nvîrte ca nebuna...

— Așa-i că habar n-aveai peste ce comori ești aprig stăpîn ?

— Țineam talantul îngropat în pivniță, boier Preda, Doamne, hapără și miluee... A doua ulcică... Ce bine mi-i... Ce bine !... Chiar dacă mă gîndesc la muieri, nu simt nici un păcat... Uite, le despoi în gînd și... Ce bine mi-i...

La a patra ulcică, după ce ciocnește cu Teofil, Isaiia prinde a sughița ; asta îl cam sperie :

— Aoleu... Doamne, iartă! Fugi, ispită... Cruce de aur... Mi se pare că mă-mbăt... Ptiu-ptiu ! Piei, drace !... Doamne, hapără și miluiește...

— Nu te teme. Duhul vinului intră și dănțuie în mădularele tale, cum dănțuie noaptea prin poiene fecioarele numite iele.

— Spurcată dănțuire și cumplită ispită, boier Buzescule... Dar, vai... iaca încep să le văd. Și vederea lor mă gîdilă... mă furnică prin trup. Ce faceți cu mine ? Doamne, hapără și mii...

— Pentru că păstrăvii s-au isprăvit, gustă de ici o ciosvîrtă de pastramă. Poate, mestecînd, piere ispita ielelor.

Gustă. Bună și pastrama. Își linge degetele și mănîncă pînă-l cuprinde o sete păgînă.

— Urc la șipot să-mi sting arșița. Doamne, hapără...

— Apă, netotule ?! Au n-ai, ici, oala cu vin rece ?

— Vreau... vreau să mă duc la vecernie. Doamne, ha...

— Mai e timp. Bea să-ți dregi glasul. Să cînți „aleluia" ca un heruvim. Și-apoi și la carte scrie : „Ajută-mă, Doamne, să pogor tot adîncul căderii, să mă silesc a arăta că pot îndura și trăi păcatul cu care mă cerci tu, Doamne, în nemărginita-ți bunătate..."

— Numai ulcica asta o mai beau. Pa-vu-ga-di-che-zo-ni-paaa ! Merge !

— Dacă mai bei încă una, merge uns. Șfară ! Pa-ni-zo-che-di-ga-vu-paaa !...

Mai gustă pastramă, apoi vin. Și iar pastramă și iar vin. Și tot așa, dregîndu-și glasul cu pa-vu-ga-di... ajunge să urle cîntece de lume. Și din cîntec dă într-o țopăială de sîrbă popească, legat de după gît cu Teofil, de se zguduie pămîntul sub picioare, iar poloboacele se dau de-a dura și se ciocnesc între ele, ca berbecii beți.

— De ce se-ntu- se-ntunecă așa repede ? Dumnezeu n-aș-n-așteaptă să mă duc și io la ve- la vecernie ? Doamne, hapără...

— Mai bea ca să te limpezești, îl îndeamnă Buzescu, foarte veselindu-se de inima petrecăreață a preacuviosului Isaiia. Fă vecernia aici !

— Chiar așa...

Și prinde să mormăie psalmi, ajutat de Teofil. Cînd încurcă tonul o dau pe cîntece lumești, după glasul lui Calomfirescu. Apoi plescăie, șoltic, din degete, din limbă și pofțește trup de muiere :

— Ce-ce ? Io nu-s om ? Dumne-Dumnezeu m-o-n, m-o-nzestrat cu toate mădularele... Nici-u, nici unul lipsă ! Doamne, hapără...

— Păcat să nu te folosești de tot ce ți-a dat Domnul.

— Ma-mare păcat... Mă duc să mă sfin-sfințesc, că m-am spurcat cu beția... La vecer... la vecernie... Doamne, haa... hapără...

Pornește, dar se împiedică în anteriu, în propriile-i picioare și cade. Se ridică iar, căznit, spre hazul celor doi boieri și al fratelui Teofil. Dar își agață anteriul într-un pociumb și-l sfîșie de la mijloc în jos, pe cracul stîng. Mînios, sparge oala de-un butoi. Zgomotul îl descumpănește și mai tare. Se repede și izbește în butoaie cu pumnii, cu picioarele. Cu o putere și-o iuțeală nebănuită, scoate un cep. Pune capul în șiroiul vranei, bea și apoi lasă să curgă vinul vechi și scump.

— Na !... Să te bea... toți dra-dracii, că te-am păzit atîția ani...

Se tîrăște, încetișor, spre gura beciului, cumpănindu-se, împiedicîndu-se în rantia sfîșiată și mormăind :

— „Miluiește, Doa-oa-amne după mul-ul-ulțimea îndu-u-urări-lor ta-ha-hale“...

Preda Buzescu iese după dînsul, hohotind de rîs și urmărindu-l cum pășește spre poartă, chip să iasă la Olt, să se răcorească. Dar diavolul, luînd chip de taur, i se ivește în cale. Și, văzîndu-l cu rantia sfîșiată, cu părul ud de vin și cu barba fleșcăită, scurmă pămîntul cu copitele și-l ia în coarne. Îngrozit, călugărul vrea să însaile o sfîntă cruce cu limba, dar nu poate : prea-i grea și încleiată de cerul gurii. Ca să scape de groază, se răsucește spre biserică. Dar acum, necuratul se întruchipează în balaur fioros : douăspreceze capete, douăsprezece guri, toate căscate spre dînsul, gata să-l sfîșie... Uite și rîul de foc al gheenei. Uite dracii : împung sufletele cu furci în trei coarne. Uite ceata păcătoșilor : trîndavi, hoți, curvari, ucigași. ...„Uite-mă în ceata beților...“ Mai cearcă o dată să însaile o

sfîntă cruce cu limba, dar o află, dureros, lipită de cerul gurii. Se silește s-o dezlipească și, de-atîta sforțare i se întorc mațele. Țîșnește din el vinul, păstrăvii și pastrama. ponosind chipul sfîntului Procopie din ceata dreptților, zugrăvită în partea stîngă a *Judecății din urmă*. Înțelege c-a săvîrșit cea mai groaznică pîngărire. Drept aceea dinții balaurului închipuind iadul se lungesc și se ascut spre dînsul, limbile îl sugrumă și-l ard. Genunchii i se moaie de istov. Cade în gheena cea fără ispașă... „Uite, Scaraoschi întinde cumplita lui furcă... trei colți, înroșiți în foc..."

Ci, în clipa asta Preda Buzescu îl înșfacă de rantie. Îl tîrăște, ca pe-un sac, spre chilie, îl leapădă pe scîndurile tari ale patului și-l încuie acolo. Să doarmă, mîntuit din ghearele dracilor.

Întorcîndu-se la beci, Preda îl află pe Teofil sforăind cu capul sub pîntecele unui poloboc, într-un lac murdar, din care izvorăște iz grețos și spurcat. Îl trage în sus, tîrîș, de coadă și de guler.

— Afară, popo, că te-neci... Știu că-ți place ; totuși nu face să mori înecat în vin... Calomfire, ajută-mă să...

Dar, în locul prietenului, în ușa beciului, îl întîmpină trei spade cu vîrfurile, ușor tremurate, îndreptate spre pieptu-i.

— Dă-te prins, Preda Buzescu ! crîșcă Tudor Rudeanu, punîndu-i vîrful spadei în dreptul inimii.

În jur — Staicu și Pîrvu și cîteva slugi cu sulițe și platoșe.

— Ei, dacă-i așa... Ce-oi face ! geme Preda, zgîrcindu-și buza a rînjet și arătîndu-și un canin, ca jderul cînd cineva i-ar smulge un fir din mustață. Numai să dau hoitul ăsta la hodina patului, un dărab de vreme.

— Lasă hoitul și hai, dacă nu vrei să...

Și-i apasă vîrful spadei în piept.

— Cum să-l las ? E beat, cumplit de beat, lungește Buzescu vorba, pîndind cu coada ochiului un loc, să scape. Fiți și voi omenoși și cinstiți, nu tîlhari și cîinoși la inimă, ca toți Rudenii...

— Tot mai cutezi ? sare și Staicu Rudeanu, așezîndu-i vîrful spadei în beregată. O vorbă de mai scoți...

— Iu-hu ! Chiuie Preda, gîndind s-audă Radu Calomfirescu ori Stroe pe care-i ştie prin preajmă ori la slovenire, în vreo chilie, undeva.

— Ce-i, Radule, întreabă Stroe din stînga.

— Ce-i, frate ? Ai pornit cu nunta ? rîde Calomfirescu din dreapta.

Speriaţi, slujitorii Rudenilor lasă, o clipă, sulițele-n jos. Fulgerător, Preda se fereşte spre stînga, îl îmbrînceşte pe Teofil spre dînşii, îl înşfacă pe Tudor de umeri, îl buşeşte de perete, îi răsuceşte braţul şi-i smulge paloşul :

— Acum, mîinile sus, fraţilor !

Dar, fulgerător, Rudeanu trage de la brîu buzdugan ghintuit şi stîrneşte harţă şi viforniţă.

— Ce-i, Preda ? întreabă Stroe, alergînd spre gura pivniţei. Te baţi cu călugării ori cu vîrcolacii ?

— Ba cu muşterii de soi !... Rubedeniile banului Dobromir.

De pe cerdac, Stroe sare în spatele lui Staicu, tocmai cînd rotea spada să lovească. Îl înhaţă cu atîta putere, că arma Rudeanului zboară pînă la temelia mănăstirii. Sosește și Calomfirescu, din cealaltă parte. Icniri. Izbiri înfundate de spade şi buzdugan. Gemete. Sudălmi înfiorătoare. Şi glasul lui Stroe, nespus de furios :

— Ce mai doreşte banul Dobromir de la noi ? Părinţii — ucişi. Curţile — prădate. Averea — părăduită. Cinstea — terfelită... Ce mai doriţi, voi Rudenilor, de la noi, Buzeştii ? Răspundeţi, voinicoşilor ! Răspundeţi !

Şi-l strînge pe Staicu de gît pînă-i iese pămîntul în faţă, iar ochii i se umflă ca la broscoiul călcat pe şale.

— Să... să vă luăm moşia Căluiului.

— Ei, iaca, nu vă merse, mă ! rîde Preda. Nu !

— Poate-o să hă... meargă al-dat... hă ! nu se lasă Staicu.

— De fapt, noi n-avem pricină cu voi, se îmbunează Stroe, slobozindu-l. Cu unchiul vostru, cu banul Dobromir.

— Iar noi datori sîntem să ne apărăm unchiul, că n-are feciori, se grozăveşte Tudor.

— Pentru vorba asta s-ar cuveni să te poftesc, cu ploconeli, ici în pivniţa mănăstirii, şi ne-mbătăm turtă, de

bucurie, rîde Stroe. Înseamnă că nu faci, cîte le faci, din inimă ; ci, așa, dintr-o pornire năsălnică și dintr-o datorie rău înțeleasă.

— Păi, la urma urmelor, ce te oprește să ne poftești ? rînjește Staicu.

— Hai !... îndeamnă și Pîrvu. Să bem.

— Poate-om deveni chiar prieteni, se-nvoiește Stroe.

Preda Buzescu și Calomfirescu rîd cu poftă. :

— Ce repede a schimbat Stroe dușmănia pe prietenie !

— Ești o comoară la casa omului, mezinule !

Ci. îndată ce coboară trei din treptele pivniței, în cerdac izbucnește glasul lui Radu, deznădăjduit :

— Ajutooor !... Ajutooor !

O clipă, Preda și Stroe stau în uimire. Îi zăpăcește dănțuirea ciudată a răsunetului între ziduri : nu se dumiresc dincotro vine. În acest timp, cei doi Rudeni se răsucesc gonesc pînă la poartă, răstoarnă călugărul de strajă, și fug, lăsînd totul vraiște. La cîțiva pași în urmă, cinci slujitori îl duc pe Radu Buzescu, legat burduf cu căluș la gură. Dincolo de ziduri, îi așteaptă caii. Urcă prada în spatele unuia și-o întind la vale, în goană smintită.

Stroe aleargă după lotri, dar nu-i poate ajunge.

— Ce ne facem ? scapără mînie în glas și-n privire.

— Trecem Oltul înot și le ieșim înainte, la Jiblea !

Nici n-a sfîrșit Calomfirescu vorba, că Buzeștii, cu spadele sus, și înotau spre celălalt mal.

La Jiblea, gonind ca jderii, desculți și plini de apă, s-au ascuns după copaci. Au așteptat ca Rudenii să treacă pe podul umblător dintre Călimănești. Dar cînd sînt gata să-i înhațe descoperă că, pe același mal stîng, îi așteaptă un pîlc mărișor de slujitori, bine armați. Coborînd de pe pod, Tudor Rudeanu își frecă mîinile și se fălește :

— Nu te slobozim, Radu Buzescu, pînă nu ne dai Căluiul...

— Iar de nu-l dai, rob la tătari te vindem...

— Auzi ? Căluiul ori viața !...

— Ei, ce să fac ? ! Vi-l dau... Numai să știți : noi Buzeștii sîntem trei.

— Puteți fi și-o sută !

— Te jugănim și le trimitem boașele și mădularul prăsilei, drept credință.

Ceilalți doi Buzești ca și Calomfirescu înțeleg că, aici și acum, Rudenii sînt mult mai tari. Preda chiar face semn să se retragă din luncă, spre pădure ; să-i lase în plata Domnului și să înceapă, peste o zi două, tîrguiala răscumpărării fratelui prins.

Drept în crucea amiezii, soarele dogorește tare. Deodată s-aude zumzet neobișnuit. Dintr-o scorbură de tei roiește o matcă de albine. Zboară săgetat, la întîmplare, împînzind buluc, puzderie, văzduhul, parc-ar fi capii. De fapt, caută altă scorbură să se așeze, cum e datina mătcilor neîngrijite în prisacă. Ca să abată roiul spre largul luncii, Preda ia un pumn de nisip și aruncă spre el. Și-apoi altul și altul, ca-ntr-o joacă. Zădărît de ploaia de nisip, roiul s-abate furios asupra Rudenilor. Slujitorii se feresc, dînd din mîini, speriați. Pe Tudor îl înțeapă de față, de mîini, de buze. Calul pe care se afla Radu legat o rupe la fugă, strănchiat, spre sălciile unde se dosesc Stroe și Preda. Sar. Îl prind. Își trag fratele jos și-i taie repede legăturile. În clipele următoare, tuspatru tăbărăsc asupra Rudenilor cu spadele.

Risipiți, înțepați de albine, fără slujitori pe-aproape nu îndrăznesc să se mai bată. O împung la fugă prin Jiblea, să se adăpostească în case. Calomfirescu îl prinde pe Staicu, îl leagă de-un copac și-i înfundă gura cu un șomoig de iarbă.. Încalecă pe caii Rudenilor și se-ntorc la Cozia, cîntînd.

— Frunză, foi de tei, Rudenii vai de ei, vor moșii și vor inele, și s-aleg doar cu belele...

— Va să zică un roi de albine mi-a salvat zilele.

— Da, Radu !... Să mai zică lumea că *Alexăndria* scrie povești din cele peste fire.

Canon mare, cu post negru, cu potop de mătănii și privegheri neîntrerupte și-au luat călugării Isaiia și Teofil. Spun bogdaproste lui Preda Buzescu.

— M-ai mîntuit din gura iadului. Deci mă leg jupîn Preda Buzescu, să te pomenesc în toate rugăciunile mele :

slăvește, Doamne, pe Preda, izbăvitorul robului tău, netrebnicul Isaiia, care a...

— A feștelit cu borîtură sfinții din *Judecata cea de pe urmă*, rîde Preda.

Stareţul Prohor s-a întors de la Tismana abia a doua zi, pe la chindie. Cînd intra în ograda mănăstirii, un nour de ploaie întindea curcubeu bogat și vesel, din apa Oltului, pînă-n vîrful Coziei.

Și asemeni curcubeului strălucește și fața stareţului Prohor. Nu lasă răgaz Buzeștilor, ca de obicei, să-și istorisească poznele, ci grăiește înflăcărat, parcă, acolo unde-a fost, ar fi văzut o minune :

— Veni-va, curînd, domn nou, în toate priceput, îndrăzneț, viteaz între viteji. Ne va scoate din amorțire, mucegai și mișelie. Ne va înălța iar în rang de oameni vrednici.

— Dacă adeverești cuvioșia-ta, zîmbește Stroe, lesne crezător, va veni, de bună samă.

— Un om nou ? se împotrivește Preda. Nu vezi, stareţe, ce ticăloșită-i lumea noastră ?

— De-l veţi ajuta voi, omul acela va zdrobi puterea osmanlîilor și țările noastre iară slobode vor fi.

— Nu cred în asemenea izbăvitor, cîrtește și Radu. Domniile se urmează una pe alta, după vrerea padișahului. Și ticăloșiile de asemenea. Și-apoi, după cumplita ispașă dată lui Ion-vodă de la Moldova, cine-ar mai cuteza să tulbure tihna mișelnică în care zacem prăbușiți ? Cine ?

— Curînd, țara va încăpea iară pe mîna Chiajnei. Și-atunci...

— Feţii mei, ce vînt de neîncredere și frică vă bate ! ? Că n-aţi fost niciodînd așa.

— Ehei, am mai prins și noi minte.

— Au la carte nu scrie : „Cereţi și vi se va da vouă, căutați și veţi afla, bateţi și deschide-se-va vouă“ ?

— Scrie, părinte stareţ. Dar îndată ce se ridică om mai de ispravă, se strîng mișeii toţi, asupră-i se năpustesc și-l doboară. Ce făcură cu Vlad Ţepeș, cu Radu de la Afumați, cu Ion-vodă de la Moldova ?

— Noi, ca și înaintașii, credem în domnii becisnici și-n urgia stăpînirii sultanului. Și parcă ni-i destulă astă blestemată credință.

— Vai celui ce crede în torță și se-ndoiește de lumina soarelui.

— Eu cred ca sfinția-ta, părinte Prohor ! strigă Stroe, mîniat că frații, fără temei, înclină spre deznădejde. Fraților, să pregătim calea lui Petru-voievod.

— Petru, fiul lui Pătrașcu ? Nu... Te-nșeli, Stroe, îngînă starețul, șovăielnic.

— Scrie aici, întinde Stroe scrisoarea lui Costea, în care Prohor citește :

— „În Roma se vorbește stăruitor că vine domn Petru, fiul lui Pătrașcu, om vestit și cu gînduri mari. Spun unii c-ar avea și binecuvîntarea Sf. Părinte a pornire lupta cu păgînii, îndată ce urcă-n scaun. A venit în Roma de la castelul din Blois al craiului Henric, în luna februarie 1581, iar acum, în martie, sfatul cel mare al Veneției i-a dat bani și o galeră să treacă la Ragusa cetate. Azi, la Bunavestire, cînd scriu această epistolă, aflu că-i chiar pe galeră, la Lido ; așteaptă vînt prielnic.

Frații franciscani *i povereli* — sărăcuții — m-au primit în tagma lor. O vreme s-a mai domolit neliniștea din mine, ci iară dor mi s-a făcut de Moldova..."

— Atît, atît, părinte, îl oprește Buzescu cel mic. Deci, frații mei să netezim calea ăstui voievod și gîndurilor lui.

— Adăstați, feții mei ! Nu pe acesta îl prorocesc eu și arhimandritul Serghie de la Tismana. Nu acesta-i mult doritul. Dar, deocamdată, să cere să lepădați bezmeticul năravv de a scoate sabia răzbunării pentru orice. Se cuvine să gătiți oști bune ca acel domn nou să aibă sprijin. Nu fireți asemeni neîntregului la minte care-și zidește casa pe nisip... Parcă s-aude horboră la poartă... Ce-o fi ?

— Dobromir-banul ! îl cunoaște Stroe, cel dintîi.

— Ne-adulmecă, ghiujul, cu drăcescu-i miros.

— Fraților, la luptă ! poruncește Preda, scoțînd, fulgerător spada din teacă.

— Nu, feţii mei ! înalţă Prohor palma spre cer, fluturînd mîneca largă a rantiei negre şi aşezîndu-se în calea Buzeştilor : Aveţi-vă ca fraţii !

— Nu mă ştiu frate cu ăşti căţei de curvă ! mîrîie cu dospită, cu acră ură, Dobromir-banul, alungindu-şi trupul, chipul şi barba pînă la o hîzenie apocaliptică. Mă bucur că v-am prins aici, ca-n vîrşă şi anatema azvîrl asupra voastră şi a şatrei voastre, proclete şi triclete !...

— Ci, cuvine-se să-ţi domoleşti mînia, cinstite bane Dobromir. Ţine sama că aici, în mănăstire, eu sînt oblăduitor.

— Mai întîi... ăşti tîlhari să-mi înapoieze caii hrăpiţi alaltăieri.

— Tîlhari-s cei ce fură ! îl înfruntă Preda Buzescu. Iară moşiile noastre domnia-ta le-ai furat, tîlhar bătrîn şi fără minte ! Hoţ cu barbă de schivnic !

— Am hrisoave ! Hrisoave pe... pe tot ! Blăstămaţilor ! Şi-apoi, să ştiţi, că făcui ăst obicei în ţara asta de ucid fără judecată şi chiar fără pic de vină. Însumi pîrăsc, însumi judec, însumi împlinesc legea ! Pe vodă îl am ici, în degetul mic. E la cheremul meu. De cine să mă tem ?

— De noi, de Buzeşti !

— Ei nu, prea mult ! De mă-nfruntaţi, călugării de la Strehaia or să vă afurisească şi ogorul să v-ajungă smîrc. Să-l spurce stîrcii ! Iar casa clocitoare de năpîrci...

— Nu spumega, bătrîne, şi nu ne certa cu ameninţări şi afurisenii, îl poftеşte Radu. Ales că blestemători avem şi noi, destui şi din cei mai buni, aici, la Cozia. Iar hrisoave căpăta-vom şi noi, curînd. Că, într-o lună, două, urca-va în scaun altă domnie, prielnică nouă.

— Domnie ? Cînd ? Cine ? Unde ?

— Scrie la carte că veni-va om nou, priceput, drept şi viteaz între viteji, cearcă Prohor potolirea gîlcevei, mlădiind glasul şi făcîndu-şi-l cît mai blînd.

— La carte ! se ascute, cocoşeşte, glasul banului Dobromir. Tot la carte zice : luaţi aminte la prorocii mincinoşi ce vin către voi în piele de oaie, iar sub piele, lupi hrăpitori sînt.

— Păi, mai lup ca domnia-ta, nici că se află. Lup şi hienă, tigru şi inorog.

— Cutezi, nemernice ?

Preda trage spada ; dar de data asta Stroe i se așează în cale, ferindu-i-o într-o parte și cuvîntează, cu mult cutremur în glas :

— Bane Dobromir, precum ți s-a mai spus, aici te afli în foișorul starețului Prohor, dascălul și părintele nostru duhovnicesc, căruia nu vrem cu nimica a-i știrbi tihna. Dacă dorești, cu orice preț, gîlceavă și război cu noi, cu Buzeștii, poftește domnia-ta la Căluiu, bane Dobromire.

— Să mă căsăpiți ?

— Ei, de-am putea !... rîde Preda, iar bătrînul dă o clipă îndărăt.

Starețul Prohor mai cearcă o dată, cu vorbă bună :

— Știi că din pricini mici, mari gîlceve se scornesc. Că prin înveninarea inimii, țîncarul se face armăsar... Iar acum, dacă te afli aici, în casa mea, mărite ban, lasă mînia, poruncește slugilor să pună armele în teacă și hai să ne îndemnăm la sfat cuminte, pașnic, plăcut oamenilor și lui Dumnezeu. Să nu mai fim răi și haini, învrăjbiți și fiare. Poftește, bane Dobromir, ici pe laița asta. Desfată-ți privirea cu frumusețile din față și uită toate amărăciunile, toate pornirile cele rele leapădă-le și înțelepțește-te. Nu mai strînge atîtea averi, că nu ești Mamon.

Vrînd, nevrînd, bătrînul boier își așează pe laița acoperită c-o velință înflorată ciolanele lungi, dezmădulate și învăluie cu privirea trupul bisericii. Abia acum, întîia oară, vede chenarele de la ferestre, arcadele și rozetele încrustate în piatră, ca o horbotă lucrată de-o mireasă în așteptarea mirelui. Iar dacă s-a așezat pe laiță, parcă și mînia s-a mai potolit în el. Mai ales că și Buzeștii se arată mult mai cuviincioși decît și-i închipuia.

— Tuturor ne trebuiesc averi. Averi și trai îndestulat, o cîrmește banul Dobromir, apăsînd pe asta. Eu îmi rînduiesc cete de plăieși și arcași.

— Bine-i că-ți rînduiești, numai să le trimeți împotriva dușmanilor țării, deapănă Prohor vorbă de blîndă dojană și de sfat. Să ne grijim mai ales de domn inimos, viteaz, cu priință spre țară și norod. Și, împreună, să scuturăm jugul străin. Că oricîte necazuri ne-am face unul altuia și oricîtă gîlceavă am stîrni între noi, sîngele apă nu se face. Să lepădăm deci legea Talionului. Să fim ceea

ce sîntem : fraţi. Şi să ne unim ca să scăpăm ţara şi norodul de obijduirea şi înjosirea în care-i prăbuşită.

Înţelepciunea cuvintelor, căldura graiului, cumînţenia privirilor lui Prohor îl prind pe banul Dobromir ca o vrajă. A uitat că venise cu mînie şi spadă asupra Coziei şi se nevoieşte a mărturisi :

— Auzii că eşti înţelept şi destoinic, stareţe Prohor. Acum mă încredinţai în adevăr că multă minte ai, deştept eşti, iscusit şi prea învăţat.

— Atunci poftim să bem o ulcică din vinul împăcării.

— Să bem ! strigară într-un glas, Dobromir şi tustrei Buzeştii, semn că vrăjmăşia era doar o coajă, la suprafaţă, şi nu pornea din adînc de inimi.

Iar călugărul Isaiia chelarul, aducînd oala cu vin, se bucură :

— Asta-i minunea cea mare a vremii ! Minunea minunilor : banul Dobromir şi Buzeştii beau din aceeaşi oală... Doamne, hapără şi miilu... Păcat că minunile nu ţin mult.

RĂTĂCEA PE MALUL OLTULUI, PE LA VADURI. SE APROpia de Dunăre. Pîndea cete răzleţe de azapi. Le întărîta la harţă. Dacă socotea că primejdia nu-i prea mare, izbea. Dacă nu, făcea cale întoarsă. Manea Voicu îl păzea din depărtare, ca un bunic, şi-şi lămurea sieşi : Ca să nu uite meşteşugul spadei învăţat de la Tolomeo Galli. Totodată acîngiii, azapiii şi tătarii află că nu pot jefui ca-n ţara lui Lobodă şi ne ocolesc...

Într-o miercuri, spre seară, a pîndit un pîlc de azapi : veneau din Transilvania şi duceau în robie un flăcău voinic, cu umeri largi, cu pumni mari, cu chip aspru, încruntat. Cînd azapii, aşezaţi la foc, aşteptau să se frigă batalul, s-a strecurat furiş şi i-a tăiat funiile. Slobod, flăcăul a trîntit la pămînt cu pumnul doi străjeri. Le-a smuls iataganele şi-a fugit, împreună cu Stroe.

— Mă cheamă Condur Pantelimon, a povestit în drum spre Căluiu. Am fost cioban în Avrig şi rob la turci, zece ani. M-au ţinut la oaste, în Grecia. Acolo am dezmierdat oarecare cadîne din haremul paşei. Mă căutau pentru bărbăţia-mi. Ziceau că li-i mai bine cu mine decît cu stăpînul. Dar, într-o zi, paşa m-a ghibăcit. Şi-a poruncit

să-mi smulgă dinții, să-mi taie mădularele greșitoare, să mă jupoaie de viu și cu pielea-mi să facă un sac în care s-o lege pe cadîna prinsă în brațele mele și s-o arunce în mare. Fetele, bune la inimă, au momit două străji ce mă păzeau lîngă un zid. După trei zile eram la Nicopole. Pe uliță, fata unui turc mare și bogat, m-a poftit la dînsa, făcîndu-mi semn cu ochiul, din cerdacul cu zăbrele. Știi cumu-s turcoaicele : i-a plăcut dragostea cu mine. M-a ospătat, m-a povățuit cum să trec Dunărea pe snopi de răchită și m-a rugat să n-o uit. Să mai trec fluviul, tot pe snopi de răchită, să-i mai domolesc patimile.

— Cum se numea fata turcului ? întrebă Stroe, măsurîndu-l pe Condur din cap pînă-n tălpi, admirîndu-i trupul cioplit parcă din piatră și pletele negre, coamă de armăsar murg.

— Fatma, boierule. Și-i frumoasă... mama ei !

— Intri în slujba mea, Condur Pantelimon ? Ne ajuți pe noi, Buzeștii, să ne facem cete de oșteni.

Și într-adevăr, după ce s-au hodinit trei zile în Căluiu, Firea Gărgăun și Condur Pantelimon au plecat s-adune oameni din toată Oltenia, să-i învețe a lupta cu spada și sulița.

— După cît văd eu, zicea Manea Voicu, la întoarcere, predînd oștenii adunați, boieri dumneavoastră vreți război cu orice preț. Dar noi, țăranii, care îndurăm jafurile și toate necazurile...

— Manea, noi pentru tihna și slobozenia vetrelor și a pămîntului acesta vrem a ne bate.

— Ei, ce bine ar fi, jupîn Stroe !...

— Mă fac și eu oștean, cum ai zis, boier Stroe, s-a înfățișat și Mușat Bulborea. Că poate trecem Dunărea. Și-acolo trebuie să fie comori. Comori pentru crucea Dumitrei...

— O să trecem și Dunărea, Mușate. Și-o să găsim și comori, cîte vrei.

Ca să strîngă bani pentru arme, Buzeștii s-au hărnicit în negoțul cu vite, cu miere și cu nuci. S-au împrietenit cu Mihalcea din Cocorăști, cum își zice acum după căsătorie. L-au vizitat și acasă, la moșie, și în București. I-au

cunoscut soția, jupineasa Marula și copiii : băiatul Pătrașcu și jupînițele Preda și Mihnea.

— Am dorit feciori, să fac cu ei tagma vitejilor. Dar jupîneasa mi-a făcut în ciudă. M-am răzbunat : le-am dat nume bărbătești. Ci Marula tot n-a avut putere să le... desăvîrșească feciori. Cîtu-s de mici, merg cu mine călare la vînătoare și îngrijesc gospodăria, ca niște flăcăiandri. Ce să-i faci ? Folosim și noi ce-avem.

In treburi de negoț, Mihalcea din Cocorăști n-are pereche. Cunoaște greci, raguzani, italieni, nemți, sași, evrei, arabi, armeni, persieni, franțuji, armîni, chiprioți, eghipțieni și cu mulți grăiește în limba lor. Repede află unde se vinde ori se cumpără orice marfă. Pe otomani îi urăște, insuflînd și altora ura asta. Dibaci, ambițios, nu se codește de la nimic întru îzbînda gîndurilor sale. Se folosește de oameni vrednici, ca și de nemernici ori ticăloși.

— O vorbă zice : răul n-are leac decît mai răul. Îl iubesc pe Iani pentru că a găsit o nouă vacă de muls : Pàl Màrkhàzi. Îl minte, zicînd că-l face voievod al Transilvaniei și-l stoarce de parale.

— După cît înțeleg, Iani a ajuns cămătarul poftitorilor de domnie.

— Da, Radu Buzescu. Lucrează îndeobște cu Andronic Cantacuzino. Se cîrdășesc însă cu el și alți negutători leventini, care-i cumpără mărfuri furate de haiducii lui Novac ori Deli Marcu, spaimele cele dinlăuntru ale împărăției. Țicalidi, așa schilod cum arată, pătrunde pînă în munți la Deli Marcu și-i dă știrea cum și pe cine să prade. De trei ori mi-au prădat chiar caravanele mele.

— În preajma dumitale am văzut o dată un tînăr frumos, cu ochi focoși. Unde se află acum ? vrea Radu să știe.

— Cutreieră țările cu negoțul, lămurește Mihalcea, luînd un ton misterios. I-s dragi armele și mînuiește, parc-ar fulgera, o bardă de oțel, cu două tăiușuri. Acum învață lupta cu spada la Alba Iulia, cu Tolomeo Galli.

— Dascălul nostru ! se bucură Preda.

— Învață și treaba oștilor, de la italieni, de la arnăuți, nemți, poloni, moldoveni, turci și cazaci. După ce

vinde marfa la Țarigrad ori la Ragusa, se întoarce la Tismana și pune banii în palma stareţului Serghie, să-i cumpere moșii. Zice mumă-sa, Tudora: „Stăruie a dobîndi rang boieresc, drag feciorul meu, că soartă strălucită ți-i hărăzită". E dintr-o plămadă aleasă. Din făptura lui țîșnește o putere neobișnuită, o vrajă ce te subjugă, cum subjugă dragostea.

— Îl cunosc! nu mai răbdă Stroe. L-am întîlnit în Alba Iulia și la Prislop. Este aidoma cum îl înfățișezi. Se numește Mihai. Iar stareţul Ion a binecuvîntat prietenia noastră.

— Mă bucur nespus! Tocmai asta voiam și eu; să-l cunoașteți. Să-l cunoașteți și să vă împrieteniți. Deocamdată, pot spune că seamănă mult cu dumneata, Stroe. Ci eu aș vrea să-l văd mai îndrăgit de viață. Să bea. Să umble la muieri. Să înșele. Să urască. Să ucidă, la nevoie, fără mustrare de cuget. Că viața-i aspră, rea și păgînă. Dar tînărul meu prieten cu ochii de văpaie nu prea se dă pe brazda asta. Iubește traiul bun și veselia, ci numai cumpătat. Munca, rîvna de a cunoaște, gîndurile cele nalte nu-i dau răgaz să fie cum aș vrea eu. O ascultă mai ales pe maică-sa. Dar ce femeie-i maică-sa, Tudora... Ce comoară de înțelepciune și frumusețe...

Fără să știe cum, tustrei Buzeștii s-au gîndit la muma lor, la Maria, la năpraznica-i moarte și s-au întristat... „Spune, maică, adevărat, cu ce apă m-ai scăldat"...

Hrănit de cîte a aflat, Stroe s-a dus a doua zi la Copăcel, moșia lui Ivan Rudeanu. A arătat prietenie lui Teodosie. Au stat la voroavă trei zile și foarte s-au înțeles și buni prieteni s-au legat a fi.

— Să ștergem dușmănia dintre noi.

Doamne, cît era de ocupat, zilele acelea, stareţul Ion de la Prislop... Episcopul Mihai Tordaș i-a poruncit să dobîndească învoire de la voievodul Transilvaniei pentru tipărirea *Sfintei Scripturi* în limba română. Deci alergătură la Alba Iulia, rugăminți la Gàspar Kornis, la Ștefan Iosica. După asta să mai citească o dată tălmăcirea și s-o trimită tipografilor Șerban și Marian, vestindu-i

că li s-a încredințat o treabă de mare folos tuturor românilor. Totuși, prin încîlcitura atîtor treburi, găsi vreme să scrie scurt pitac la Căluiu : „Acum, 1 mai leat 1581, a murit voievodul Cristofor Bàthory, iar dieta obștească din Cluj a proclamat urmaș pe Sigismund Bàthory, deși are numai zece ani. O epitropie de doisprezece sfetnici, în cap cu Ion Getzi, cîrmui-va țara. Cum este datina curților crăiești, s-au și pornit lingușirile pe lîngă preatînărul voievod. Printre cei care-l ridică-n slăvi pe Sigismund Báthory, se află și Ștefan Iosica."

— Ca român, îl dojenește starețul Ion, s-ar cuveni să știi o vorbă a lui Cicero, strămoșul nostru, care zice : „Nepotrivit este a lăuda un copil, că nu lauzi fapt împlinit, ci numai o făgăduință".

— Dacă trag foloase, starețe, proslăvesc și pe dracul...

La Țarigrad, moartea lui Cristofor Bathory a stîrnit mare horboră. Misiții și banii lui Pal Markhazi au lucrat zornic.

Dar la Alba Iulia, gîcind, că, prin minoratul lui Sigismund se deschide o epocă de mare huzur, nobilii unguri au strigat :

— Nu ne trebuie Pal Markhazi ! Mai bine murim, decît să primim crai un vizitiu, un rîndaș, un om de nimica !

Cinci zile au stat solii unguri cu tributul și cu daruri bogate la Țarigrad, în poarta Seraiului : padișahul nu i-a primit. Poruncea : ori tributul îndoit ori Pal Markhazi voievod al Transilvaniei. „Dacă ne trimite un principe pe care nu-l vrem, alegem altul, dintre suveranii vecini. Hotărît ! Deci nu ne siliți la asemenea purtare", au grăit solii transilvani. Dregătorii Porții au mai stăruit cu sporirea tributului numai pînă cînd Iani a vestit că Pal Markhazi a lefterit cu totul. După asta, gîndind că nobilii unguri pot încurca treburile chemînd cap al țării pe tînărul împărat Rudolf al II-lea al Austriei, sultanul a primit solia și tributul, recunoscîndu-l astfel pe Sigismund Bathory voievod. Ca să nu mai uneltească împotriva tînărului voievod, Ștefan Bathory, iscusit psiholog și politic, îl cheamă pe Markhazi la dînsul : îl iartă, îl face dregător și-i dă soție pe Ana, văduva lui Gáspar Becheș.

Se răspîndesc multe veşti şi poveşti despre Sigismund. Vestiţi dascăli italieni îl învaţă spada, aruncarea discului, ridicarea greutăţilor, călăria pe armăsari buieştri, dantul elegant după moda italiană, cîntarea din felurite instrumente şi chiar să compună bucăţi de muzică şi să scrie sonete în italieneşte. În grija-i părintească faţă de unguri, papa a trimis dascăl şi sfetnic lui Sigismund pe iezuitul spaniol — Alonso Carrillo. Bun cărturar şi iscusit meşter în descîlcirea firii omeneşti, Carillo a înţeles, din primul ceas, ce aluat uşor de modelat este Sigismund, copilandru crud la minte şi supus. Îl învaţă latina, retorica, istoria şi mai ales religia. Rîvneşte să scoată din ăst copilandru cavaler ilustru, aprig apărător al catolicismului, îndrăzneţ luptător împotriva păgînilor şi a ereticilor, întru biruinţa cea de obşte a catolicismului în lume. Va să plămădească din el dibaci conducător de stat. Mai urmăreşte ceva ; să ascundă sărăcia duhului cu care-i înzestrat voievodul : vorbeşte greu pentru că înţelege greu. E mereu trist şi morocănos, pentru că-i boleac şi trîndav din născare. Nu-i plac oamenii şi nici copiii. Singura lui plăcere este să chinuie căţeii şi păsările. Totuşi mulţi şi-au cîrmit interesele şi soarta după cea a copilandrului voievod. Ştefan Iosica, de pildă, cînd are prilej, îi arată că locuitorii din Transilvania, Moldova şi Ţara Românească sînt fraţi, sînt români. Pînă acum, conducătorii şi domnii au căutat să strice astă frăţietate. Şi au greşit.

— Măria-ta, mai înţelept ca toţi, vei urma sfatul nostru şi al părintelui Carrillo. Scriu istoricii de cetatea Sarmizegetusei, de craiul Decebal, care s-a războit cu Traian împăratul roman. Ca el să fii şi măria-ta ! Şi să întemeiezi pe aceste pămînturi vechea Dacie, ţară bogată, frumoasă şi rotundă în hotarul ei.

Copilandrul prinţ bulbucă ochii şi ridică sprîncenele a uimire. Nimic nu înţelege. Zîmbeşte însă, ca şi cum ar vrea să zică : „Mai ceva ca Decebal"...

Umblînd după oşteni, oamenii Buzeştilor aflară şi despre năprasnica putere a lui Oprea Rîcman.

— L-am văzut, lămurește Firea; c-o încleștare a mîinilor în greabăn a îngenuncheat cel mai strașnic armăsar. Iar în pădurea Comana a ucis un lup, înhățîndu-l cu stînga de ceafă și izbindu-l cu pumnul drept în cap, pînă i-a tulburat creierii și i-a sîngerat ochii.

— Puneți-l în straja casei de la Căluiu, poruncește Preda privindu-l cît de uriaș și de voinic arată.

— Dacă nu te-mpaci aici, îi șoptește Firea Gărgăun, te duc la Novac, să lovești cu cetele lui Țarigradul. Cîștigi bani, duium.

— Nu, Gărgăune, simt eu că s-arată niște vremi vitejești, ca-n vechime. Așa că avea-voi treabă și-acilea.

Stroe însuși l-a învățat a mînui, cu mlădiere — că putere are prea destulă — paloșul, buzduganul, sulița și arcul. Totul e să nu i se frîngă arma în mînă. Că de lovit, lovește abraș.

În noiembrie 1582, a venit vestea și la Căluiu că Petru-vodă cel Șchiop, cu ajutor turcesc, l-a alungat pe Iancu-vodă Sasu, și a urcat a doua oară pe tronul Moldovei.

— Craiul Cazimir al Poloniei l-a prins pe Iancu Sasu, s-a bucurat Ion Norocea, i-a luat toată averea — și avea destulă, că umbla vara cu sanie de os — și i-a tăiat capul, în piața Liovului. Trec pe la Cetea; iau familia și-o duc în Moldova.

Cei din jur se bucură. Numai Mihai sin Pătrașcu se uită lung sfredelitor, parc-ar vrea să-i vadă inima. Dă prețul cerut pe tamazlîcul de vite tîrguit și se închide în sine.

Pe străzile Sibiului începea să fulguie ușor.

— Nu bem adălmașul, Mihai ?

— Bem, jupîne Norocea... Ci mă gîndesc și mă-ntreb: de ce craiul leah rămîne slujitor sultanului, fără cîrtire ? Al doilea domn român, tăiat în piața Liovului. Cu ce drept ? Și unde-i dreptatea și omenia ?

Pacea cu Dobromir banul, așa de ușor și de frumos încheiată la Cozia, i-a îndemnat pe Buzești să se înădească iar la cumpărat pămînturi și sate. Și-au început cu moșia Voinigeștilor. Mare și bună moșie, în adevăr. Fusese odinioară a Buzeștilor și Radu voia cu orice preț s-o răscumpere. S-a tocmit cu țăranii, cu Neacșu din Drăgoești și cu nepot-său, Radu Bidiviul, pentru 50 000 de aspri.

— De unde au bani ? a întrebat Dobromir. De unde ?

— Din negoț, lămurea nepotul Teodosie Rudeanu. Lucrează împreună cu Mihalcea din Cocorăști și cîștigă bine.

— Averea naște trufie și sete de putere.

A dat 55 000 de aspri și-a stricat tîrgul Buzeștilor. L-a pus în hrisov și pe Ivan Rudeanu. Anume, ca să iște iar rîcă între Buzești și Rudeni. Că, după părerea bătrînului ban, prea se împrietenesc și chiar adună oști, după cum se zvonește.

— Împotriva cui ? A sultanului ? S-o creadă ei...

Auzind că pierd Voinigeștii, Radu s-a înfuriat cumplit :

— Moșia asta ne scăpa din toate angaralele ! Și cîte planuri nu-mi făcusem ! Livezi de nuci, prisăci, turme de oi...

— Pierdurăm o moșie de preț, îl sprijină Preda în părerile de rău. Și numai tu, Stroe, ești vinovat : ai destăinuit gîndurile noastre lui Teodosie.

— S-ar putea. Ci eu crezui că ne-am împăcat. Sînt cinstit în tot ce gîndesc și fac.

— Ah, de-aș putea, pe acești nesătui, pe acești Rudeni, i-aș sfîșia cu dinții din tălpi în grumaz și le-aș pune căpățînele în pari, ca oalele, scrîșni Radu.

— Știți ce ? Lăsați-o dracului de moșie, șuguie Calomfirescu. Ivan din Ruda are o zăludă. Mi se pare c-o cheamă Sima. Deci căpătați voi moșia Voinigeștilor, ca popa și cu... popa. Ce zici, Stroe ? Sima are vreo treisprezece anișori. Și dac-o fi și urîtă... te bate fericea, peste trei-patru ani.

— Ferească sfîntul ! se scutură mezinul. Și-apoi, pe departe, sîntem rude.

— Ai prilej s-apropii iar înrudirea.

— Tacă-ți gura ! se mînie Stroe și trage spada, fără să știe de ce.

— Harțag de fasole crudă ! Chisăliță furioasă ! hohotește Calomfirescu.

— Urăsc tot neamul Rudenilor ! Și-l voi urî pînă la sfîrșitul lumii...

— Ba pînă cînd călugărul Prohor vă va da iar pe la nas cu smirna împăcării și cu busuiocul înfrățirii, frate Radule.

— Banul Dobromir e vinovat de uciderea părinților noștri, Calomfirescule. Eu am vrut împăcarea. Și m-am bucurat nespus de ea. Dar dacă-s mincinoși și-nșelători, dacă și după ce ne-am împăcat tot ne mai lovesc și ne mai pradă, îi urăsc de moarte !

— Ei, dacă și Stroe a dat-o pe ură, însamnă că a ajuns cuțitul la os, vorbește serios Radu Calomfirescu. Dar, fraților, eu pentru altă treabă mi-am înspumat armăsarul pînă aici. S-a ridicat Radu Popa cu oștile mehedinților împotriva domniei. Ce facem ? Ne alăturăm ?

— Avem sorți de izbîndă ?

— Nu știu. Vă întreb pe voi.

— Sîntem puțini, Calomfirescule, socotește Radu ducînd mîna la frunte.

— Stroe, aleargă la Cozia după sfat.

— Fraților, aștept să văd unde-o să vă puneți inimile la iernat. Capetele știu că-s în chinovia Coziei, în păstrarea lui Prohor.

A gonit Stroe toată noaptea. În zori brumat pe strai și plete, a intrat în chilia starețului. L-a primit cu dragoste, fericit că-i cere povață.

— Nu vă alăturați. Radu Popa-i om pripit, zănatec și fără temei. Nu izbîndesc mehedinții în răzmeriță lor. Ales că Mihnea-vodă a și trimes încoace oști, nu șagă.

În adevăr, la Drăgășani, Voica, noua hangiță, tînără și frumoasă femeie, i-a pus în față vinul, șoptindu-i :

— Am știre, boier Stroe, că ienicerii trimiși de vodă au bătut, la Craiova, cetele boierilor mehedinți și le-au împrăștiat.

— Dar de unde-au venit ienicerii ?

— De la Vidin. Așa zice lumea... Ci bea și mănîncă, nu te mai amărî.

— Mi s-a pus nod în gît...

— C-o îmbrățișare, îl scot ? șoptește hangița întrebarea vicleană.

— Știu eu ?... Să cercăm. Răzmeriţe-or mai veni, dar hangiță ca tine, ba.

A treia zi, cînd a ajuns Stroe la Căluiu, ningea des. Fraţii aflaseră și ei că Radu Popa și mehedinţenii fost-au înfrînți și așteptau, liniștiți, căderea iernii, bucuroși că nu s-au amestecat. Numai Stroe parcă n-avea astîmpăr.

— Hangița Voica din Drăgășani mi-a destăinuit...

— Nu cumva la Voica ai cam întîrziat ? îl înșurubă Preda cu o întrebare ciudoasă. E-ndrăcit de frumoasă.

— Păi... tot n-avea nici o noimă să zoresc. Mehedinţenii — pulbere. Daraua ispitei trage greu în talerul meu și mă împotmolește în păcat.

— Ei, ce ți-a destăinuit printre dezmierdări ?

— Că Grozava și Anghelina lui Titu se află în casă la Stoichiță din Strîmba.

— Plec să le-aduc ! s-a ridicat Preda în picioare. Îl iau pe Rîcman, pe Mușat și pe Gărgăun.

— Poate găsim și-o comoară, a suspinat Mușat Bulborea, temător și bucuros totodată.

Au înotat prin omăt o zi întreagă pînă la Strîmba. Seara, cînd ai lui Stoichiță se găteau de culcare, Oprea Rîcman a doborît poarta cu umărul și-au intrat în curte, ținînd în vîrful sulițelor toți slujitorii. Față-n față cu Preda Buzescu, Stoichiță își tot strîngea la piept gulerul cămășii, gata să leșine.

— Nu-ți fac nimic, jupîn Stoichiță. Am venit după roabele noastre, Grozava și Anghelina.

— Roabe !... Iale, jup... Ia-le, că tocmai voiam să ți le trimit. Nu mă-mpac cu ele. Mofturoase și hoațe.

— Aha ! Atunci tocmai de aceea am venit : să nu întîrzii prea mult trimiterea... Ales că noi le-am slobozit de-o jumătate de an, împreună cu soțul și părintele lor, fierarul Titu.

A doua zi însă Stoichiță din Strîmba a și alergat la Filiași, la banul Dobromir :

— Iar s-au obrăznicit Buzeștii, prădatu-mi-au casa !

— Daaa ? Am eu ac de-ale lor cojoace... Zic că-s înțe-

leşi cu Radu Popa. Şi răzvrăţiţilor, streangul li-i menit. Tot n-a spînzurat măria-sa decît şapte. Cu trei, fac zece.

Puse degetul arătător zălog între file, trase cartea pe genunchi şi, învăluindu-şi feciorii în privirea-i caldă şi biajină, Ivan Rudeanu vorbi :

— Nu, vremurile ce vin nu trebuie să mai fie războinice. Buzeştii, Caloteştii, tînărul Udrea Băleanu, Calomfirescu, acest Radu Popa şi toţi zănatecii care-şi fac case bolovănite, înalţă movile de strajă şi adună oşteni, păcătuiesc stîrnind lumea spre vărsare de sînge. Sînt din fire prea aprinşi, prea împătimaţi de ură ca să audă glasul păcii între oameni şi-ntre neamuri. Vedeţi voi, Teodosie, Oprea, Staicu, Pîrvu, Tudor, voi feciorii mei, acum lumea e dornică de averi, de trai bun, de moleşag. Călugări ca Prohor de la Cozia ori Ion de la Prislop tălmăcesc în româneşte nu numai *Ohtoicul* ori *Evangheliile,* ci *Alexandria, Gromovnicele, Rojdanicul.* Le copiază şi le vînd boierilor şi boieroaicelor, să le citească. Ce vădeşte asta ? Vădeşte dorinţa oamenilor de a cunoaşte din cărţi. Unde se mai pomenea asta altă dată ?

— Nu mi se pare că ai dreptate, tată, cutează Teodosie. Întîi pentru că boierii vechi nu-s ca domnia-ta. Habar n-au de cărţi şi filozofie. După averi, e-adevărat, umblă. Dar numai după averi. Vînd ţara şi domnia, ca pe nimica, uitînd că din dulce pîinea lor se hrănesc.

— O, fătul meu, tu ai dreptate, într-o privinţă. Ci tocmai de aceea zic şi iară zic : să mai gîndim şi la cele ale sufletului. Vracii tămăduiesc metehnele trupeşti, iară pe cele sufleteşti numai filozofii. Şi nouă sufletul ni-i vătămat ; aşa de vătămat că nici iatrofilozofii nu-l mai pot drege.

— Deocamdată să ne vedem scăpaţi de domnia lui Mihnea-vodă.

— Ei, Staicule, schimbarea domnilor — bucuria nebunilor. Chiar în *Alexandria* scrie : „Proclet fie cel ce va hrăni ucigătorul de domni, curva din casă şi vînzătorul din cetate." Şi în loc să ne batem între noi, ca chiorii, mai cu folos ne-am război cu stihiile lumii, cu pădurea,

cu apele, cu cîmpia neroditoare. Pe ele să le domolim și să le silim a ne sluji. Nu-i așa, feții mei?

Vorbirea ar mai fi curs înainte, lină, dacă n-ar fi apărut în ușă jupîneasa Ana, să-și șmotrească feciorii, cu răstite vorbe:

— La treabă, trîntorilor! La treabă, nu la boscorodiri în divanuri filozofești! N-auziți că, de cînd am luat Voinigeștii, zăluzii Buzești strîng oști împotrivă-ne? Zvonesc că le vine domn prieten și-or să ne ia și cenușa din vatră. La treabă!

Feciorii se răspîndesc ca iepurii. Ana strigă după dînșii:

— Faceți-vă și voi oști și bateți-vă! Că vin Buzeștii și vă spînzură de grinda cerdacului. Pe tuspatru! Ca pe niște tingiri goale și neroade.

După plecarea fiilor, Ivan Rudeanu îndură singur ocările soației, foc supărată a mia oară, c-a adus în casă copila acelui Mușat Bulborea, născută în Izvarna.

— Nu ți-am făcut eu destui? Doisprezece! Din care nouă trăiesc?

— Geaba te mînii, jupînească Ana. Pe Rada vreau s-o înfiez. Să fie Simei tovarășă de joacă. Mi se topește inima cînd o aud: „Rada din Izvarna, sora mea de suflet".

— Slăbănogule! Sfîntule! Dacă-aude frate-meu, Dobromir, te scuipă-ntre ochi. Iar eu, fire-aș nebună de-aș înfia cu numele de fiică pe o... Radă din Izvarna!

— E curățică, isteață copila, orfană de mumă, iar Sima-i singurică. Și-apoi surori de botez sînt. O știi prea bine.

— Noi sîntem boieri; e-ai roabă! Și-apoi taică-su, smintitul, acu nu mai umblă după comori; a intrat oștean în cetele Buzeștilor și-i gata să vină împotriva casei noastre. Ori nici asta n-o crezi?

În Țara Românească se știa că, de patru ani, Mihnea-vodă duce greu război cu surpătorii domniei. Ci acum s-a apropiat rău de tot funia de par. Cu sprijinul regelui Henric al Franței, Petru, fecioru' lui Pătrașcu-vodă, capătă tot mai multă trecere la Țarigrad. Cucerește inimile pentrucă-i foarte darnic, pentrucă-i învățat cum

rar se află și frumos de pică. Mihnea-vodă trimite pungi cu aur, tuturor pașalelor, dar cu greu îi poate ține piept. Cu silnicie, cu împresurări, cu osînde grele, spre jalea norodului, în primăvara anului 1583, a strîns birul tot, iar la 1 iunie caravane lungi de harabale s-au înșirat pe drumul Țarigradului. Numai că, îndată ce caravanele trecut-au Dunărea, ceaușii l-au și luat la Poartă pe Mihnea-vodă și pe mumă-sa, Ecaterina.

— Armați-vă cu tot aurul ce-l aveți, îl povățuiesc ceaușii, rîzînd nerușinat și vicleni.

Spre marea lor uimire, la Tîrnova se întîlnesc cu alai domnesc, în drum spre Tîrgoviște. Li se chircește inima de spaimă și durere.

— Am pierdut războiul pungilor, Mihneo ! geme Ecaterina.

Vestea venirii lui Petru-vodă se răspîndește repede în țară. Mulți îl așteptau cu nerăbdare. Mai ales că nici un boier de seamă și mai bătrîn n-avusese vreun amestec în numirea lui. Cu toate că starețul Prohor se află în mare îndoială, totuși Buzeștii se bucură nespus de venirea lui Petru și, împreună cu Calomfirescu, cu Udrea Băleanu, cu Mihalcea îi rînduiesc o bună primire. Neștiind de asta, boierii se trezesc la Giurgiu cu strălucitul lui alai, apărat de 2 000 de ieniceri și spahii. Se miră că mare mulțime de norod sărbătorește îmbrăcată, urează noului domn sănătate, voie-bună și biruință asupra vrăjmașilor. Tot drumul pînă la București și pînă la Tîrgoviște, mulțimea strigă :

— Să trăiască Petru-vodă, sin Pătrașcu cel Bun !

Văzîndu-l frumos și tînăr, zîmbitor și vesel, mulțimea se încredința că țara a intrat pe mîini vrednice și că, de acu înainte, se va înzili mai bine.

Cel dintîi om din alaiul lui Petru-vodă cunoscut Buzeștilor a fost Petru Grigorovici, armean de neam, meșter zugrav de icoane. Le-a povestit cum îl ocrotesc pe măria-sa sultana Safiia și Ieremia, patriarhul Țarigradului, cinstindu-l cu prietenia lor. Tronul l-a costat, totuși, cu toate scutirile, 140 000 de scuzi. Și meșterul zugrav adaugă :

— Se zice că are asupra măriei-sale diamantul cel mare al Basarabilor, care dă putere și curaj, înlătură strigoii și apără de otravă. Iar în ureche, cum ați văzut, poartă cercel cu mărgăritar, leac de inimă rea, apărător tinereții și bărbăției.

— La Țarigrad, adaugă Mihalcea, a ticluit stihuri și cîntece de haz pe socoteala Chiajnei, de-a rîs Fanarul și toată Galata.

Petru-vodă poartă barbă ascuțită, ciorapi lungi, chiloți de mătase, bufanți ca și mînecile tunicii. Voinic, impunător, puternic, sprinten totuși, elegant și frumos, se impuse hotărît în fața tuturor boierilor. Ca să-i fie pe plac, Preda Buzescu a îmbrăcat straiele din Transilvania. Cîțiva boieri vechi, ruginiți, strîmbă însă din nas văzînd cercelul din urechea lui vodă și pufnesc :

— Bărbat e au muiere ?

Îl și poreclesc „Petru Cercel". Dar auzindu-l în sfat, rămîn uimiți de vorbirea-i aleasă, de mintea-i luminată și inima deschisă. Se vădește bun cunoscător al oamenilor și împrejurărilor. Se arată dornic să facă multe : palate, tiparnițe, biserici, oștire. Vrea ca țara să lege prietășug cu riga Franței, cu italienii, cu papa, cu Transilvania și Moldova.

— Să nu mai îndurăm robie mucedă, ucigătoare țării și bietului norod. Să tocmim un regat al Daciei, cum a fost în vremea de demult, aici la Dunăre și în Carpați.

— Un regat al Daciei ? stau boierii zăpăciți și copleșiți de admirație ori de teamă.

Mulți nu prea înțeleg ce înseamnă asta, dar pe toți atare gînd îi prinde ca o mreajă țesută din fir de aur.

— Că eu pace voiesc și înmănuncherea tuturor puterilor din lăuntru, întru prosperitatea țării.

Două săptămîni în Tîrgoviște au fost tot vizite și petreceri, întîlniri cu felurite solii și veselie mare. Pe uliți apar tineri boieri în straie apusean. Și printre cei dintîi — Buzeștii și Calomfirescu. Boierii bătrîni hîrșiți de viață îl privesc pe vodă Petru cu oarecare îndoială. Cei tineri însă cred că-i „omul așteptat", „primenitorul", „slobozitorul țării". Și cei mai mulți se grăbesc să-l slujească credincioși, trup și suflet. Iar Buzeștii sînt în frunte.

— Dacă vrei, măria-ta, să dovedești că regatul Daciei nu-i așa, o vorbă deșartă, îl povățuiește Teodosie Rudeanu, fă cum zic Buzeștii : împrietenește-te cu domnii din Transilvania și Moldova.

— Mă împrietenesc, de bună samă.

— Și, pentru început, n-ar fi rău să ai o ctitorie în Transilvania, ca și părintele măriei tale.

— Și la asta m-am gîndit. Găsiți-mi un loc.

— Bine-ar fi, măria-ta, o biserică în Alba Iulia, cutează Stroe Buzescu,

— Sau măcar pentru românii din Șcheii Brașovului, adaugă Radu Buzescu. Sînt foarte oropsiți de sașii cei mari.

— Bine. Zidesc biserica din Șchei.

Dar, neînțeles de repede, schimbările aduse de Petru-vodă stîrnesc împotriviri. Și în boierime și în norod.

— Oploșește prea mulți străini pe lîngă dînsul și liftele astea n-au să-l lase să se apropie de inima noastră, prevestește Manea Voicu. Lăcustele astea cîștigă bunăvoința domnului, iar domnul le dă toată țîța țării, s-o sugă și s-o stoarcă după a lor voie, pînă-or stîrpi-o de istov.

— Ce se grozăvesc Buzeștii și Calomfirescu ? întreabă, batjocoritor, Miriște logofătul. Flușturatici și de nimica : trec Oltul, schimbă portul. Ce ? Noi n-avem straiele noastre potrivite cu locurile și cu vremea de la noi ? Să-i văd eu pe Buzești, pe franțuji, pe talieni și pe măria-sa cu papucii roșii prin noroaiele din Căluiu. Și-apoi, dacă mă îmbrac după moda franțuzului, trebuie să-mi tund și barba ascuțită ca un morcov, să mă dau cu dresuri și sulimanuri pe obraz, să-mi așez părul cu drotul, ca muierile, iar în loc de căciulă gospodărească să port tichiuță cu pene de struț și pietre prețioase. Vorba aceea : chelului, tichie de mărgăritar îi lipsește.

Apusenii din jurul voievodului Petru și mai ales frații Tomaso și Giacomo Alberti, vestiți negustori de blănuri și postavuri, se mirau mult de țara asta sălbatecă. Se sfătuiau cu Giovanni del Marini Poli și cu medicul ragusan Nadali, aprig propagandist catolic, și se întrebau :

— Cum o ridicăm la treapta civilizației apusene ?

— Să-i atragem întîi pe acești boieri primitivi, la o viață de lux și de plăceri. Să prindă gustul frumosului subțire, al artei rafinate.

În schimb, Berthier și Germigny, franțuji tineri, isteți, umblați prin lume și poznași, sfetnici de taină ai lui Petru, îl povățuiau să-și astîmpere patima plăcerilor ușoare spre care-l ispitesc italienii :

— Dacă vrei să făptuiești gîndurile mari ce te frămîntă, atrage de partea maiestății tale boierii și norodul. Fii om cu dreptate și cu frica lui Dumnezeu, cum cer datinile acestei țări, chiar dacă, deocamdată, par cam barbare.

Și în adevăr, în sfatul domnesc Petru-vodă arăta mare prietenie tuturor. Boierilor mari le dădea ospețe și sindrofii. Norodului se înfățișa harnic ocrotitor și judecător drept. Ținea sfat zilnic, pînă la chindie, ascultînd pe toți jăluitorii cu răbdare multă. Urma, îndeosebi, sfatul boierilor tineri : Buzeștii, Calotă, Teodosie Rudeanu, Udrea Băleanu. Dintre boierii bătrîni a păstrat pe Neagoe banul și pe Miriște logofătul.

— Vodă vrea țară nouă, ca și noi, se lăuda Preda Buzescu către starețul Prohor. Deocamdată mi-a dat rang de comis, iar pe Teodosie Rudeanu l-a făcut sfetnic de taină. Pînă într-un an, totul va fi altfel la noi.

— Dacă ziua bună se cunoaște dimineața, atunci... După cît am băgat de samă și țăranii, simțind frîiele țării în mîini bune, muncesc mai cu spor.

— Da, și eu l-am auzit pe Oprea din Cordun către Rîcman uriașul : „Voia bună-i mai spornică decît sila și gîrbaciul".

— Eu, totuși, cu sau fără voia ta Preda, mă îndoiesc. A trăit prea multă vreme departe de noi și nu ne cunoaște.

— Cum poți fi atît de neîncrezător, stareț Prohor ?

Pentru că în București mișunau prea multe iscoade otomane, Petru-vodă și-a statornicit scaunul domnesc la Tîrgoviște. A și pornit să zidească frumos palat, în cetate, lîngă biserică, în prelungirea celui vechi. A adus din izvoarele de pe Ialomița apă în oraș, pe olane. A chemat din Italia trei arhitecți, trei pictori și zece căpitani de oști să-i fie ajutoare. A grăbit lucrul la zidirea mitropoliei.

Pe Stroe Buzescu îl mira însă un lucru : cum a izbutit Ţicalidi să se vîre sub pielea noului voievod ?

— Pocitania asta intră în cămările cele de taină ori cînd poftește.

Dar dacă tinerii se bucurau și zoreau cu credinţă să-l slujească, oamenii Chiajnei, ca Ion Norocea logofătul sau ai lui Mihnea, ca Dobromir banul cîrteau pe la colţuri :

— Pribeag ! Vîntură lume !... Duce ţara de rîpă, cu atîtea mofturi și înnoiri.

— Pregătește oști, toarnă tunuri, unelteşte război. Înţelegi împotriva cui ?

— Măria sa îi mai presus de orice clevetire, le răspunde, tăios, Stroe Buzescu. Iar dacă, în adevăr, hrăneşte gînduri de luptă cu păgînii, atunci e mai de cinste ca orice barbă din lume, chiar de-i lungă cît măturoiul.

— Să nu-ţi baţi joc de...

— Am cules învăţătură din *Alexandria* : „Decît trai cu ruşine, mai bine pieri cu cinste în război."

— De alt undeva n-ai putut lua pildă și învăţătură ? întreabă Dobromir furios. O, de cînd s-a ticluit pe lume ăst soi de cărţi mincinoase și de suflet stricătoare, toţi ajuns-au căpoși. Și rău mai merg lucrurile, Doamne, Doamne !...

— Să fim ca Alexandru Machedon, frate Stroe, se înfierbîntă Calomfirescu, mai mult ca să-i facă-n ciudă banului. Să ne-azvîrlim asupra dușmanului, rotind năprasnic paloșul.

— Să fiţi viteji, cinstiţi și drepţi, încuviinţează stareţul Prohor. Și după fiecare biruinţă, să înălţaţi o biserică.

— Avem domn tînăr. Cu el scoatem ţara și veacul de sub zodia moliftelor și o punem sub zodia vitejilor.

— Auzi-i cum vorbesc, stareţe Prohor ! Cine seamănă vînt...

— Domnul e, în adevăr, tînăr, îngaimă călugărul, ferindu-se să spună mai mult sau mai puţin.

— Un vîntură lume, venit aici să-ncalece pe grumazul unor zănateci și să oropsească adevăraţii boieri, boierii vechi și cuminţi.

— Jupîne Dobromir, noi vrem să tocmim oaste, să armăm gloatele, și să slobozim ţara de sub jug străin.

Înțelegi ? întreabă Stroe, aprins la față parcă i-ar fi luat inima foc.

— Voi ? Să vă bateți cu împărăția ? Ptiu !

Stroe trage spada și se repede la banul Dobromir. Dacă nu era Prohor, Calomfirescu și Preda acolo îl ucideau, în fața sfatului domnesc.

— Ei, acu vedeți pe mîna cui încape, țara ? se gudură vel-banul pe lîngă boieri c-o întrebare vicleană.

Ajutat de Condur Pantelimon și de Firea Gărgăun, Stroe a mai strîns în acele săptămîni pentru oaste douăzeci și cinci de tineri înalți ca brazii. Cînd se întorc la Căluiu, dau peste Dandu Dărădan, în capul satului Băbeni.

— Eu nu-mi strîng oaste ?

— Zic mai bine să te duci la Tîrgoviște, să intri în slujba domniei, îl povățuiește Firea Gărgăun.

— Ce ? Nu mai sînt Alexandru Machedon ?

— Ba da, ești, cum să nu fii ? se amestecă și Stroe. Dar pînă vine vremea să-ți faci împărăție, te dai pe lîngă alți domni, să le furi meșteșugul ocîrmuirii.

— Da ?... Bi-ine. Dar pe unde trec O-oltul ?

— Prin vad, de-a dreptul. Ai uitat c-ai trecut Eufratul înot ? Nu te poți îneca, chiar de-ai vrea.

— A-așa-i !... L-am trecuuut ! Nu mă pot îneca.

Și-a plecat Dărădan spre Tîrgoviște, călare pe-un măgar, cu tarhart mult. La Olt s-a chitit, s-a gîndit și-a dat să se întoarcă. Prea era tulbure și furios. Dar cînd l-a văzut pe Stroe venind cu tinerii intrați la oaste, a dat ghionți măgarului și a intrat în unde. Pînă la genunchi. Pînă la pieptul măgarului. Nici n-a băgat sama cînd l-au furat valurile și l-au dus viclean, la vale, cu măgar și cu tarhat cu tot. Cînd a înțeles primejdia, a dat-o pe răcnet, ca-n ghearele morții. Ca să nu se-ngroașe gluma prea tare, Gărgăun și trei flăcăi au sărit în apă și l-au tras la mal. Tarhatul s-a pierdut. Măgarul s-a înecat.

— A-ai spus ca-hă nu mă-n, nu mă-nec ! sughiță stupind apa din el.

— Văd că trebuie să te mai rogi la cei doi sfinți podari, Nicolae și Ion, să facă pod de gheață, să treacă orice nătăfleață.

— A-acum vara ?

— Dacă te rogi fierbinte și dacă te răcăduiești cu sabia la sfinți.

— Păi, pot ?

— Ești ori nu Alexandru Machedon ?

— Pă-păcat c-am pierdut sabia-n Olt.

De întîmplarea asta caraghioasă au rîs mulți trecători, din cei care așteptau podul plutitor. Printre dînșii și Dobromir-banul, așezat într-o trăsură mare, cu coviltir din cinci piei de bivol. A cîrtit, acru :

— Înc-o sminteală de-a Buzeștilor, ăștia care se-ndeasă la ocîrmuire, ca bărzăunii la... coada calului.

Peste trei zile, în Tîrgoviște, zărindu-l pe Stroe, Petru-vodă l-a întrebat :

— Tu strîngi oaste, Buzescule ?

— Da, măria-ta !

— Flăcăi zdraveni, voinici ca brazii ?

— Da, măria-ta !...

— Iar mie îmi trimeți numai idioții ?

— Cum adică ?... Vai, măria-ta să-ți spun : Dandu Dărădan este... se bîlbîie Stroe, neștiind cum să-l lămurească mai repede și mai pe scurt.

— Dobromir-banul cearcă intrigi, surîde voievodul, bătîndu-l pe umăr.

Buzescu mezin, mult încurcat, nu știe dacă vodă-i supărat ori ba. Noroc că-l întîlnește pe Radu și pe Berthier.

— I-am povestit măriei-sale despre glumele noastre cu Dărădan. A făcut haz.

— Da, dar uite că Dobromir ne sapă necruțător, cîinele...

Berthier, străin de asemenea fleacuri, își urmează vorbirea despre rînduielile din Franța :

— La noi fiecare nobil are castelul lui, mare, cu cîte trei rînduri de ziduri groase, cu șanțuri adînci, pline cu apă de jur împrejur. Unele sînt cocoțate sus pe stînci, că nici un vrăjmaș nu le ajunge. Aici, în calea atîtor primejdii, cum de n-ați zidit castele ?

— Tocmai asta-i : ne-au împiedicat primejdiile prea mari. Țara — mereu jăfuită, sărăcită ; oamenii — alungați în codri, în munți, în Transilvania, n-au cum și cînd zidi castele. Și-apoi nici otomanii nu ne-au îngăduit, ca

mai ușor să ne stăpînească. În Moldova fost-au siliți să ardă și să dărîme cetățile. Am mai ridicat noi, pe furiș, niște cule bolovănite și niște mănăstiri cu ziduri ceva mai puternice. Dar cetăți...

— Da. Acum trebuie să strîngeți bani pentru oști și pentru cetăți. Și să începeți cu cetatea Tîrgoviștei. Oameni se pare că aveți destui, vrednici și voinici.

— Da ! se bucură Stroe Buzescu. Cum cîntă un slujitor al nostru. „Voinici tari, de sus, cu căciuli de urs, nalte, stogoșate, cu moțuri vărgate, lăsate pe spate, n-au cu cin-se bate"...

— Avea-vor curînd, fiți fără grijă !

Și dacă pînă atunci numai întîmplător au întărit casele, au înălțat movile și foișoare de strajă acum s-au sfătuit cu Udrea Băleanu și-au întărit toate satele din valea Oltețului, pînă dincolo de Măldărești. Pe-aici nici acîngiii, nici tătarii nu mai cutezau să prade. Și pentru asta oamenii îi lăudau pe Buzești :

— Vrednici, cutezători.

Faima și nimbul, repede zămislite în jurul lui Petru-vodă, au încurcat foarte mult socotelile arhimandritului Serghie de la Tismana. Drept aceea, măcar că avea mult de lucru în gospodăria mănăstirii — vremea cositului — măcar că îl dureau foarte încheieturile, tot a trecut munții pînă la Prislop, rugîndu-l pe starețul Ion să-l poftească pe logofătul Ion Norocea, retras la moșia Cetea, pînă la mănăstire, la o țîră de voroavă tainică. A venit Norocea a treia zi, foarte plin de sine. După întrebările despre sănătate, Serghie arhimandritul zis-a :

— Sînt aici în chip de pețitor. Ai o fată — Velica.

— Da. Și parc-a început să se facă frumoasă, tot mai frumoasă.

— Nu vrei s-o măriți cu un tînăr foarte de ispravă, ucenicul meu duhovnicesc ?

— Boier ?

— Negustor. Bogat însă, umblat prin lume, învățat, foarte priceput în toate.

— Iertare, părinte arhimandrit. Velica-i doar o copilă !

— Și totuși o pețesc, stăruie călugărul. Tînărul meu e frumos și deștept, cum doar la un veac se naște unul.

— O fi, o fi, dar fiica mea e nepoata doamnei Chiajna! Și eu știu că soția mea, doamna Stana, n-o va căsători decît cu fecior de domn.

— E plină țara de coconi domnești, zîmbește Serghie cu subînțeles. Iar tînărul pe care-l pețesc, ușor i-aș putea scorni nume că-i os de domn.

— Cum îl cheamă?

— Nu-i dau numele în vileag, dacă n-am făgăduiala domniei-tale că-i dai fata.

— Îmi pare rău, dar nu. Nu-mi mărit copila cu un oarecine. Eu m-am căsătorit cu o domniță. Vreau să-mi căsătoresc fata cu fecior de domn. Adevărat, nu scornit!

— N-ai încredere în cuvîntul meu de arhimandrit?

— Am, dar...

— Stă chezaș și starețul Ion.

— Să stea sănătos. Țin foarte mult la înrudirile înalte, la care numai eu știu cu ce trudă am ajuns. Ci, pentru nimica în lume, nu vreau ca neamul meu să coboare. Vreau să urce. Să urce mereu...

— Dac-ai să-ți amintești de vorbele mele, peste zece ani ai să vezi ce rău o să-ți pară că nu mi-ai dat-o pe Velica. Tocmai ca să... ajungă.

— Om trăi și-om vedea. Deocamdată nu dau vrabia din mînă pe cioara din par.

— Ehei, e vultur mare, logofete Norocea, suspină starețul Ion, zîmbind trist. Dară încă zborul nu și-a luat.

— Întîi să și-l ia și atunci om sta de vorbă.

— Deci, logofete Norocea, rămînem prieteni, încheie arhimandritul vorba, gîndind că va trebui să-l îndemne pe Mihai să se însoare totuși cu o boieroaică vădană.

A treia zi l-a trimis pe Mihalcea în pețit la jupîneasa Neacșa din Vîlsănești. Femeie mîndră, dornică de măriri și de averi, ca și frate-su Dobromir, greu a primit să stea de vorbă și să-i asculte pețirea.

— S-o dau eu pe Stanca după om atît de neînsemnat, fără rang și din stirpe necunoscută? Mai bine — mănăstirea!

Numai dibăcia lui Mihalcea la vorbă, puterea lui de a cuceri inimile i-au mai clătinat înverșunarea. Iar cînd a auzit ce avere are, a îngălbenit și-a rămas pe gînduri. Apoi:

— Uite, o dau, o dau numai pentru că văduvi Stanca tînără foarte fiind. Că-i muri bărbatul, banul Dumitru. Om ales și de rang, pieri sărmanul la vînătoare de urși. Că-l sfîșiară fiarele, ca pe nimica. O dau pentru că mă rogi domnia-ta, iară arhimandritul Serghie de la Tismana se pune chezaș pentru cumsecădenia tînărului. Dacă, bineînțeles, văzîndu-l, Stanca îl va socoti pe plac.

Văzîndu-l pe Mihai intrînd falnic și plecîndu-se să sărute mîna Neacșei, așa de tare s-a aprins inima Stancăi că s-a și ursit lui : ...„După ăsta mă duc, chiar de-o trebui să-i spăl picioarele toată viața și să i le șterg cu părul, ca Maria din Magdala".

Din întîia clipă, lui Mihai i-au plăcut ochii mari și blînzi ai Stancăi. Pe urmă și chipul ei smead și, mai ales, dragostea cu care-l înconjura, destăinuindu-se :

— Am avut bărbat bătrîn, urît și acru. Mi-i sete de dragoste, Mihai.

Iani și Mihalcea din Cocorăști au făgăduit daruri bogate mirilor, încredințîndu-l pe Mihai, pe Stanca și pe Neacșa că asta este cea mai potrivită căsătorie ce se poate face. S-a hotărît totul. S-au făcut poftirile la nuntă. Și-abia atunci jupîneasa Neacșa și-a arătat trufia.

— O singură cerință am : acea hangiță din Cetatea de Floci, care va să-mi fie cuscră, niciodată să nu-mi calce pragul.

Mihai s-a înfuriat cumplit. A rupt logodna. Au stăruit însă toți : Serghie, Mihalcea, Prohor, Iani și mai ales Tudora :

— Căsătorește-te, rogu-te ! Ai nevoie de rangul lor, ca de lumină. Mai tîrziu, își vor vedea greșeala și-mi vor cerși iertare că le-a fost scîrbă de o făptură pe care alții, mai mari și mai luminați, ca pe-o icoană o au slăvit-o.

— Mamă, nu vreau să mă înalț, umilindu-te.

— Drag fiul meu, fă nunta asta tocmai ca să mă scoți din toată umilința în care zac de un sfert de veac, cu toată bogăția ta și inima mea curată.

A grăit, strivind o lacrimă între gene.

Ca să poată sta cu cinste lîngă un soț așa de tînăr, de bărbat și de frumos, Stanca și-a tocmit vrăcițe și vrăjitoare s-o ajute la sporirea frumuseții, știind bine cîtu-i de puțină. Și i-au adus vrăcițele alifii și unsori de tot fe-

lul, pentru obraz, gît, braţe, sîni : albuş de ou amestecat cu melc lung uscat şi măcinat, floare de bob fiartă-n aghiazmă. Pentru că avea dinţii cam galbeni i-au dat să se spele cu praf de cuişoare amestecat cu praf de corn de cerb ars şi suc de salvie. Pe toate le-au descîntat vrăjitoarele, să amiroase plăcut şi să fie leac împotriva îmbătrînirii, a urîţeniei şi a clevetirii. Dar, mai cu samă, aprinsă de dragoste, Stanca a ştiut să lepede trufia stirpei boiereşti şi s-a dus s-o vadă pe Tudora. I-a sărutat mîna, ca unei mame ce era, şi mult s-a minunat de nevăzuta-i frumuseţe : măcar că-i trecută de patruzeci de ani şi a muncit din greu ani şi ani—, singură, cu un copil din flori şi fără dreptul de a destăinui cine i-a fost părinte.

În casa Neacşei toţi l-au primit bine pe Mihai. Singur Dragomir, fratele Stancăi, se arăta foarte rece. În mintea lui o hărăzise pe soră-sa mănăstirii, ca să-i lase lui moşiile, iar nunta asta îi răsturna socotelile.

Vrăjiţi de veselia de la curte, de priceperea, de firea zvăpăiată, zburdalnică a voievodului, bucuroşi de înnoirile aduse în viaţa ţării, de planurile îndrăzneţe de viitor, de repeziciunea cu care înfăptuieşte orice, şi bun şi rău, chiar cei mai sceptici boieri tineri trec de partea lui. Se lasă, chiar fără voie, furaţi de-un nestăvilit vînt de destrăbălare, cu beţii, cu femei, cu bătăi. Pînă şi Teodosie Rudeanu caută tovărăşia italienilor ; deprinde graiul şi cîntecele lor frumoase. Îi place mai ales sfatul cu doctorul Nadali, cunoscător a tot ce se petrece pe lume. Şi dacă însuşi vodă bea de stinge, cîntă seara sub balcoanele şi ferestrele boieroaicelor, poftеşte la orice muiere frumoasă, măritată au ba, ce să mai facă ei, tinerii boieri, care cred că toată ţara şi toată lumea e a lor şi numai a lor ?

— Vin să bem şi să strîngem în braţe muieri, că doar nu ne curge bragă turcească prin vine ! strigă Radu Calomfirescu, mai în apele lui, ca oricînd. Domnescul tovarăş de desfătări ni-i şi dascăl şi apărător, iu-hu ! mai de soi decît Gáspar Kornis la Alba Iulia.

Stroe s-ar ţine de-o parte, dacă nu s-ar ruşina de batjocora fraţilor. Osîndea apucătura necinstirii caselor boiereşti. Totuşi cînd Radu Calomfirescu i-a înştiinţat :

— Nici prin gînd nu vă trece, Buzeştilor şi muieraticilor, ce frumoasă şi tinerea jupîneasă, de numai optsprezece ani, Paraschiva, şi-a luat banul Dobromir...

El a fost în frunte :

— S-o cercăm pre ea ! C-o fi Paraschiva şi-acum tot fecioară...

Şi chiar în seara aceea au pătruns în casa banului de pe uliţa Mitropoliei, l-au legat pe bătrîn de stîlpul hornului cu căluş în gură, iar Calomfirescu i-a ademenit jupîneasa, care scîncea şi s-arăta deznădăjduită :

— Mă omoară, jupîn Dobromire, dacă nu-l îmbrăţişez cu... cu patimă !

A spumegat Dobromir şi, chiar în noaptea aceea, a alergat la vodă, crămăluindu-se ca o babă :

— Mi-au necinstit casa ! Derbedei, nu obraze boiereşti ! Nu tineri, ci cîini turbaţi !

Petru-vodă a ascultat, a întrebat cum s-au petrecut lucrurile, dacă au dus-o în iatacul ei sau... chiar acolo în faţa lui, dacă jupîneasa s-a împotrivit au ba. Dobromir a povestit tot ce ştia, cu belşug de amănunte, încrezător, că vodă va să-i facă dreptate :

— Le-am auzit gemetele pidosnicei plăceri...

— Şi jupîneasa gemea ?

— Parcă mai avan ca ticălosul care...

— Mda... Atunci pravila se cam întoarce împotriva domniei-tale, vel-bane. Că la carte scrie : „de îngropi talantul, rugina ţi-l roade ori furii ţi-l fură“...

— Măria-ta, feştelitu-mi-au obrazul de velit boier ! Vel banul Craiovei !

— Mda... Dar ca judecata să fie dreaptă, să-l ascultăm şi pe Calomfirescu.

A venit în grabă împricinatul.

Buzeştii l-au însoţit, aşteptînd afară.

— Te-nvinuie banul Dobromir că i-ai necinstit casa, Calomfirescule. Ce zici ?

— Minte, măria-ta. Cred, dimpotrivă : i-am cinstit-o. Şi mă întemeiez pe spusa jupînesei dumisale Paraschiva, rostită-n veliglas, de-au auzit şi Buzeştii : „Fără voi, nebunilor şi bezmeticilor, muream batjocorită cu numele de femeie şi cu... fire de fecioară, ca Maica Domnului, făr' să gust ceva din dulceaţa dragostei“. Asta-i.

— Cutezi, netrebnicule ! urlă Dobromir, deşirîndu-şi trupul, înălţînd braţele neverosimil de sus şi tremurîndu-şi fuiorul bărbii ca o ştiucă uriaşă, agăţată de vie-n cîrlig — nasul coroiat şi osos al banului.

— S-o întrebăm şi pe jupîneasa Paraschiva, surîde vodă, şiret, abia stăpînindu-şi rîsul.

— A, nu, nu ! se împotriveşte foarte speriat pîrîtorul, strîngîndu-şi barba ghem în palma stîngă şi trăgînd de ea, gata s-o smulgă. Ce pricepe-o muiere toantă şi rea de muscă ?

În acea clipă, Petru-vodă a izbucnit în hohot, zguduind spătăria cea mare. Rîdea cu gura, cu ochii, cu părul, cu gîtul, cu pieptul, cu tremurul mînecelor bufante, cu sclipărul cercelului din ureche. Rîdea în adevăr cu toată fiinţa ; un rîs nespus de molipsitor. A rîs şi Calomfirescu. Au rîs şi străjile de-afară. Şi Buzeştii. Numai Dobromir s-a făcut verde ca lămîia crudă şi-a încremenit aşa, zbîrcit.

Cînd s-a potolit, vodă şi-a pipăit cercelul din ureche, făcîndu-l parcă mai lucitor şi a zis, cu glas ce putea fi şi blînd şi batjocoritor :

— Lasă, neghiob bătrîn, lasă muierea să guste plăcerile la care are dreptul. Iară dacă ţi-i ruşine să porţi coarne, însoară-te c-o babă... De-or mai fi şi babe cinstite.

Şi iar s-a pornit pe rîs măria-sa.

Dar de data asta Stroe n-a mai rîs. Nici n-a mai aşteptat să iasă Calomfirescu din spătărie. A grăbit spre casa lui Mihalcea şi, de-aici, cu treburi de negoţ, a pornit la Turnu Măgurele. Îl însoţea doar Condur Pantelimon. Tot drumul s-a gîndit la Paraschiva. I se părea cînd cosînzeană, cînd slută, muma pădurii. Şi ciudă-i era că l-a lăsat pe Calomfirescu s-o ducă în iatac. Se bucura, totuşi : O să mă flocăiască părintele Prohor mai puţin. Deşi, la drept vorbind, nu-s mai pre jos decît Calomfirescu întru ticăloşie. Ei, dacă Ana Viteaz... Oare de ce-o fi plîns atunci—, la fereastră, fata cu ochii mari şi buze rumene, înconjurată de pervaz, ca o icoană în ramă ? Că loveam casa unui boier ori... Da, cum va să culegem obolul

dragostei, cînd batjocorim și stîrnim doar furtuni de ură în juru-ne ?

Privind din Turnu Măgurele, Nicopolul, cu case înfipte în malul înalt și abrupt ca o coștișă, și-a amintit de Fatma.

— Condure, dornic sînt azi de pozne. Ce zici ?

— Păi, zic să rămînă cu gura căscată Tîrgoviștea toată, cînd o auzi, stăpîne.

Îmbracă straie turcești și trec Dunărea, c-o barcă de pescar. Pe celălalt mal, poruncește barcagiului :

— Ne aștepți colo, la vale, în adăpost de sălcii.

Se strecoară, ușor, pe străzile Nicopolului. Vre-un ceas pîndesc pînă cînd iese Fatma, să se închine, la moschee. Naltă, trupeșă muiere, înzovonită în feregea, cu șolduri săltărețe în șalvarii roșii ca para focului, cu sînii strînși în bluza albastră.

— Asta-i ?

— O fi stăpîne, dacă zici.

Împins ca de-o pală de vînt, Stroe se repede la fată, îi smulge feregeaua, o strînge în brațe și-o sărută cu foc, flămînd. Fatma dă țipăt scurt, în care se înfrățea bine spaima cu plăcerea.

S-a strîns lume, în grabă, femei, eunuci, ieniceri.

— A, ghiauri ! ? Să-i ducem la pașă ! Spurcații... Să le taie capul.

— Care din ei te-a sărutat, Fatma ? întreabă o femeie în vîrstă, grasă, cu feregea neagră, deasă, urcată pînă sub gene.

Stroe o privește pe Fatma cum își așează, încet, cu vădită părere de rău, feregeaua peste gura-i mașcată și rumenă ca rodia. Privește și surîde.

Gîndind c-a venit clipa să-și deschidă drum și să-și ia tălpășița pînă nu-i prea tîrziu, tînărul duce încetișor mîna la mănunchiul spadei și murmură în românește :

— Doamne, ce comori zac ascunse sub feregea !

Fatma dă răspuns în același grai :

— Voinicule, de unde știut că place la mine sărut furat ?

— Mi-a spus inima, Fatma !

Dar lumea din jur și mai ales eunucii, neînțelegînd ce-și spuneau tinerii, se burzuluiesc tot mai tare.

— Spune o dată, care din ăști ghiauri spurcați te-a sărutat, Fatma ?

— Nu, eunucule, nu el, ci eu l-am sărutat ! rîde turcoaica sub feregea și se rotește, ca-ntr-un dans, fîlfîindu-și șalvarii, flăcări roșii, străvezii, cu rădăcina-n buric.

Vorbele și rotirea Fatmei stîrnesc o clipă de uluire printre privitori. Cei care porniseră să-l înhațe pe Stroe șovăie. Condur se smucește, doboară vreo patru în jur, iar stăpînul, cu spada, vîjîind, îi ține pe toți departe, și-o împunge la sănătoasa. Nu-i mai ajunge nimeni pînă la barcă.

A cincea zi după această poznă, Mihai povestea lui Mihalcea că, mergînd cu tamazlîcul de vite spre Țarigrad, i-au atacat niște acîngii prădalnici.

— Ne-au ucis trei boi. Dar le-am dat și noi de cheltuială. M-am bătut cu cîte patru-cinci o dată, pîn-au strigat „aman-aman !“ I-am legat de loitrele căruțelor și i-am tîrît pînă la porțile Țarigradului, să strige și să ne ferească de alți lotri.

— Va să zică întîiul drum de negoț după nuntă a fost cu peripeții.

— Noroc că Stanca mi-a dat un slujitor dibaci, voinic și credincios — Cremene.

— Slujitor sau paznic ?

— De-amîndouă, rîde Mihai, cu subînțeles.

— Și Iani ?

— Mulțumit. Cere să-i trimiți pastramă ; vreo două mii de ocale. Dar bună ! De la Buzești vrea miere și nuci : o sută de putini și o mie de saci, uscate bine.

— Cu Radu mă văd chiar mîine, încuviințează Mihalcea, însemnînd cifrele într-un catastif. Altceva ?

— Bine. Deocamdată, Petru-vodă-i sită nouă. Dacă se poartă cum a început— mă arăt cine sînt și mă prind să-l slujesc.

— Iani ce zice ?

— Să mai aștept, pînă strînge oști. Atunci...

— Starețul Serghie ?

— N-am mai grăit cu el de la nuntă.

— Stanca ?

— I-am spus. Așa cum mă așteptam, s-a speriat. A căzut în genunchi și mult m-a rugat să păstrez taina, ca mormîntul. Să nu afle mai ales, Dragomir, frate-su : pîrîtura lui ucide.

— Mult se teme să nu te piardă !

— I-s drag așa cum sînt : negustor, rîvnitor de rang boieresc. Orice mai mult de groază o umple, nu de bucurie, cum mă așteptam.

— Are și ea dreptate ; iar dacă inima ți s-a prins de dînsa, greu îți va fi, Mihai. Că tu nu ești făcut nici să duci tamazlîcuri de vite la Țarigrad, nici să-mi grijești mie de negoțul cu pastramă. Tu...

— Deocamdată îl avem pe Cercel. Iar dumneata, în taină, spui că mi-i frate.

— Voi spune și cu veliglas, la vremea potrivită.

— Deocamdată, vremea trece. Ha-ha-ha !

— De ce rîzi ?

— Mi-am amintit ceva. Barcagiul mi-a povestit că pașa din Nicopole și-a surghiunit fata la Rodos, pentru nelegiuirea de a fi sărutat un ghiaur, răsucește Mihai vorbirea, cu bună știință.

— Ce ghiaur s-o fi bucurat de buzele Fatmei ?

— Da, da, Fatma o cheamă. Barcagiul îl prubuluia pe Stroe Buzescu.

— 'Te la el ?! Mironosița !... A avut noroc că pașa Nicopolei nu iubește sclipăr de iatagan, nici surlă de oaste, ci doar băutura, mîncarea, muierile frumoase și alăuta cu strună dulce. Altfel trimetea pedepsitori asupra Căluiului și scrum îl făcea.

— Hei, ce poznă-ar putea stîrni un sărut... surîde Mihai, sculîndu-se din jilț, să plece. Gîndește : Ce ușor se trece Dunărea...

În drum spre Vîlcănești, prin pădurea Leșului a auzit boncăluituri de cerbi. A făcut semn slujitorilor să descalece și să-și gătească armele.

— Domnia-ta vînezi la cerbi ? a întrebat Cremene. Parcă spuneai...

— Tu știi mai bine decît mine cît de mult îi place jupînesei Stanca friptura de cerb.

— Da, știu.

Pătrund adînc în pădure, pînă dau de-o poiană. Mihai se lipsește de tulpina unui stejar bătrîn și pîndește, cu săgeata pe coarda arcului. Privește, visător, iarba verde încă și împodobită cu brîndușe liliachii, gingașe, plăpînde, cu tulpini albe, ca niște lumînările de seu. Deodată se ivesc doi cerbi. Lasă, ușor, un genunchi în pămînt. Ochește. Dar nu sloboade săgeata. Prea vin mîndri, luînd văzduhul în piept. N-a mai văzut cerbi așa de mari, de falnici. Părul lucește, castaniu, în lumina soarelui. Coarnele spintecă priveliștea ca niște paloșe răsucite în nevăzute vijelii. Dacă ar fi avut nestemata în frunte, ar fi fost drept cerbii din poveste. Călcă în sprintenă joacă, strivind pîlcuri de brîndușe.

Mihai nu se mai satură privind. Cîteva frunze, scuturate de vînt, foșnesc pe lîngă dînsul. Una se lovește de săgeată. Dar vînătorul tot nu se-ndură să întindă coarda arcului. Descopere că, o leacă mai la vale, în coada poienei, s-au oprit patru ciute : adastă cerbii, smulgînd cîte un smoc de iarbă și mestecîndu-l repede-repede. Cerbii se opresc, o clipă, față în față, amirosindu-se, bot în bot, parcă și-ar fi șoptit o taină. Adulmecă văzduhul spre locul unde se află ciutele și iar își apropie boturile. Deodată, cu părul coamelor zburlit, cu boturile-n piept, cu coarnele înainte, îndărăptează cîțiva pași, iuți, nervoși, măsurați, amîndoi o dată, ca la poruncă. Nările li se lărgesc, sorbind aer, cu foamea foalelor de fierar. Copitele prind să scurme, azvîrlind țărîna în spate.

În turma ciutelor se stîrnește hreamăt ușor și behăit subțire, tremurat, ca un rîs ademenitor de muiere. Și, ca la un semn, cei doi cerbi se izbesc, berbecește, cap în cap. Izbitura sună întîi uscat, apoi înfundat, urmată de un icnet, prelung, ca un geamăt învrăjbit al pămîntului și al codrului. Se dau iar îndărăt, pufnesc mînie și aburi pe nări și iar se bușesc, mai tare. În ceata ciutelor toate boturile adulmecă acum văzduhul, ciulesc urechile și sticlesc ochii mari, apoși spre cerbii în luptă. A treia izbire s-aude și mai sec, prevestitoare de rău. Iar cînd cerbii cearcă să se depărteze, coarnele cu multe ramuri li se

încîlcesc și gemetele se preschimbă în mugete de mînie și durere. Ciutele tresar iară, scăpărînd din copite. Și cu cît bătaia cerbilor devine mai crîncenă, cu cît ramurile coarnelor se încleștează mai strîns, cu cît încordările devin mai năprasnice, gemetele, vînzolirile și opintirile mai istovitoare, cu atît ciutele se strîng mai aproape, una lîngă alta, în fundul poienei. Stau așa, în înfricoșată veghe, pînă înțeleg că trufașii cerbi au sfîrșit lupta tocmai cum nu trebuia : și-au încurcat coarnele și-acum nu le mai pot descîlci. Două ciute încep iar să pască, aruncînd priviri fugare spre zbaterea năsălnică a cerbilor.

Cînd se rostogolesc jos, frînți de oboseală, Mihai iese din adăpost. În clipa aceea, pricepînd gîndul stăpînului, Cremene sloboade săgeata într-o ciută. O doboară. Celelalte dispar ca suflate de vînt.

Înfricoșați la vederea vînătorului, cerbii gîfîie, cu limbile scoase, căzînd cînd în genunchi, cînd în boturi. Nu izbutesc nici să-și desprindă coarnele, nici să fugă. Privesc îngroziți, cu ochi crunți de sînge și-nlăcrimați de durere, Mihai se apropie. Le grăiește blînd. Se apleacă să le desfacă încîlcitura coarnelor. Dar cînd îi înșfacă de cîte-o ramură, sălbătăciunile zvîcnesc cu deznădăjduită putere. Un colț de corn îl lovește pe Mihai în piept, tăindu-i răsuflarea. Zîmbește totuși. Zbaterea cerbilor, întețită iar cîteva clipe, se potolește, nevolnică. Limbile le atîrnă blege, topite, băloase. Copitele tremură și scapătă, silind genunchii să prindă pămîntul. Vorbind domol, ca unor copii, Mihai cîrmește coarnele ușor spre dreapta, spre stînga, pînă desface ramurile din înverșunata lor înnodare. Slobozi, cerbii se ridică în picioare, amîndoi o dată, folosind cea din urmă fărîmă de putere. Încremenesc, o clipă, în nedumerire și-n amețirea morții. Lui Mihai i se pare că se prăbușesc iar. Dar nu : pornesc, cu pas șovăielnic, unul spre miazăzi, altul spre miazănoapte.

Cremene încordează arcul, dar Mihai, cu un semn, îl oprește și urmărește, cu duioșie, cum se dezmeticesc și grăbesc în pas mărunt și vinovat, spre afund de codru.

Nedumerit, Cremene se întoarce spre ciuta săgetată. Dar, deodată, sub un tei bătrîn, zărește doi pui de cerb, tineri, plăpînzi, înspăimîntați, trepădînd încolo și încoace.

Aruncă lanțul și-i prinde pe-amîndoi deodată. Îi aduce la picioarele lui Mihai.

— Parcă-s doi iezi, stăpîne. Îi duc vii acasă.

— Da. Și te rog dăruiește-mi-i.

— Cum să nu, stăpîne !... Dar să nu le dai drumul, ca ălora mari, că pe ăștia-i înfulecă lupul.

— Nu, voiesc a-i domestici, Cremene.

— Va să zică strînge bani pentru zidiri măreţe, pentru oști, pentru tunuri. Buun ! Deci pregătește război.

— Pentru moartea lupului și sănătatea oilor, părinte Prohor. În Tîrgoviște norodul s-adună în jurul cetății, îi mulțumește pentru cele făcute și-l roagă să facă altele și mai bune.

— Da, Stroe ; foarte bine. Dar noaptea bea, cîntă din alăute și adulmecă trup de muiere tînără. Zice la o carte înțeleaptă : cel ce mănîncă și bea cu cimpoi, ceterași și alăute ori cu blestemate jocuri de desfată, acela schimba-va curînd sunetul strunelor în suspine și plîns.

— Părinte, nu ți s-a urît cu poveţele și cu dojana ? se răstește Preda Buzescu, cu mare batjocură în glas.

— Nu, fătul meu. Nici Archirie n-a ostenit a fi povățuitor, cît i-a stat capul pe umeri.

— Au nu vezi că vodă însuși a ajuns capul cetei petrecăreților ? Putem noi fi împotriva domniei, ca banul Dobromir ?

— E om crescut în subțiri năravuri apusene. Se cuvine a ne purta ca niște anahoreți sălbatici, văcuitori în peșteri ?

— Feții mei, nu dareți toate pe una. Dulceața lumii, vraja cîntecelor, lăutele și fluierele, plesnitul palmelor și stihurile cele necumpătate, toate deșărtăciuni sînt.

— Mie mi-i bine în astă vipie a deșărtăciunilor, se împotrivește Preda. Na, ce mai vrei ?

— Cunoscuta-i cîndva, călugăre Prohor trup de muiere ? se încumetă Calomfirescu, supărător de obraznic.

Dar călugărul nu se lăsă nici biruit, nici nu se supără :

— Neasămăluita curățenie trupească și duhovnicească a monahilor și a schivnicilor, tu n-o poți și nici voiești

a o înțelege, fiule. Pe mine Domnul m-a pedepsit a gusta din toate. Așa că știu bine unde-i fericirea și unde începe căderea

— Asta-i domnia tineretului ! strigă Preda, iar Mihalcea Caragea ot Cocorești îl sprijină în felul lui :

— Mai bine să trăiesc în purpură, ca un împărat, și să mor spînzurat ca un cîine, decît să trăiesc ca un cîine și să mor înfășurat în purpură.

— Pentru atîta lăcomie de viață te-or pedepsi diavolii cu toiag de fier înroșit și cu bice de foc te munci-vor.

— Părinte al nostru, convinge-te o dată că noi sîntem alt soi de oameni : neînfricații. Și-apoi spune drept, nu-l auzi pe călugărul Isaiia, cel îngrozit de mirozna vinului, cum cîntă — și cu cîtă patimă, Doamne ! — din acatistul sfintei Varvara : „Țîțele tale cele tăiate fără milă să-mi fie turn de către fața vrăjmașului... Picioarele tale cele ca niște făclii aprinse... să-mi înconjoare trupul..."

— Și tu, Stroe, pîngăritorule ?

— Urlu cu lupii, stareț e.

— Mi se pare c-am crescut la sîn hultani ori diavoli flămînzi de plăcerile vieții. Însurați-vă, să vă potoliți o dată c-ajungeți de pomină și de basm.

— Toate la vremea lor, părinte. Ales însurătoarea.

Abia în martie 1583 s-a prăznuit înmormîntarea lui Cristofor Bathory, la Alba Iulia. Preda Buzescu s-a rugat de măria-sa să-l trimită sol la ceremonie. Iar măria-sa i-a împlinit dorința.

A găsit cetatea în zăbranic de tristețe, iar pe Erzébet crăiasa îmbătrînită, căzută... „Oare nu se mai scaldă în sînge de fecioară tînără și frumoasă ?"

Grijile tronului Poloniei n-au îngăduit craiului Ștefan Bathory să vină la prăznuire. Asta a scăzut mult din fastul cuvenit.

Preda Buzescu s-a înfățișat cu toată solia, după datină, cu o mare coroană de flori. Erzébet nici nu s-a uitat la dînsul, măcar că a zăbovit în fața mormîntului pînă a deslușit toată inscripția : „*Christophorus Bathory de Somlyo / Vaiuoda Transsyvaniaie et Siculorum comes Princeps, pius, justus et benignus pacis-bellique artibus clarus*"...

Dar cînd a ridicat fruntea sus, a întîlnit privirea tulbure a crăiesei Erzébet : o privire tristă, obosită, amărîtă chiar. De la Ana Viteaz, Preda a aflat că neprietenii au început s-o învinuiască pentru uciderea unor fete tinere în castelul ei din Deva.

— Cică o ajutau două femei, Elena și Dorotheea și un slujitor credincios, Fisko Janos.

Preda Buzescu a înălțat sprîncenele a uimire și n-a putut rosti nici o vorbă. De teamă. De rușine.

A patra zi, ajutat de Ștefan Iosica și de ava Carrillo, Preda a izbutit să înmîneze tînărului voievod Sigismund Bathory cartea iscălită de Petru-vodă. Craiul l-a privit cu ochi bulbucați, o țiră rătăciți ; a luat, cu șovăială, pergamentul din mîna lui Preda, s-a uitat întrebător la ava Carrillo și la Iosica, a desfăcut sulul, s-a făcut a citi și, înclinînd din capu-i lunguieț ca un castravete, l-a dat sfetnicului din stînga.

Bucuros că și-a sfîrșit cu bine solia, nici n-a băgat samă că, între dregători, în spate, se afla și crăiasa Erzébet. În schimb, Firea Gărgăun, acum slujitor al solului țării a prins niște sclipiri ciudate în privirile ei și s-a îngrijorat :

— Un sol însemnat ca domnia-ta, stăpîne, are voie să... spele putina ?

— De ce ?

— Aici nu se mai află, după a mea pricepere, nici pomană, nici pat de vădană, nici dragoste chilipir, pe moale mindir, ci sus și tare — vechea spînzurătoare.

— Uite ce fricos mi-am luat drept însoțitor... Eu aici, în Alba...

— Să nu mai rămîi nici o clipă. Mi-a spus mie Doia Crăciun, că pe crăiasa Erzébet vor s-o judece pentru plăcerea bolnăvicioasă de a chinui și ucide fete-fecioare. Vrei să te pună martor ?

— A, nu !... Hai acasă...

Boierii tineri huzureau și se bucurau : Petru-vodă s-arată harnic în orînduirea țării, cum n-a mai fost domn de la tatăl său, Pătrașcu cel Bun, fie binecuvîntat.

Bătrînii însă se îngrijorează foarte. Din trei pricini : strică vechile obiceiuri ale țării, uneltește război împo-

triva sultanului și vrea să schimbe totul repede, cît ai bate din palme. Și-i întrebă pe Buzești :

— Ce ziceți : este Petru voievodul pe care-l rîvniți ?

— Este ! răspunde Preda, cu convingere.

Radu și Stroie îngăimă ceva. Mihalcea ot Cocorăști zîmbește :

— Ca și tînărul meu prieten, Mihai, știu că în vremea noastră, un conducător trebuie să înalțe palate și biserici, să comande oștile cu dibăcie, să se bată cavalerește în duel, să stihuiască simțămintele de dragoste pentru femeile frumoase, cum făcea Petrarca.

— Aidoma-i Petru-voievod ! saltă Preda de bucurie. În sfîrșit, avem și noi un domn ca lumea, Mihalcea...

Dar, prea curînd, s-a văzut că domnia cere și scoate mulți. foarte mulți bani de pe spinarea norodului : tunurile, oștile, toate se fac numai cu bani. Iar țara este de mult la sapă de lemn. Ba, plocon peste toate, aflînd din pîra boierilor că vodă unelteste răzmeriță împotriva sultanului — marele vizir a și trimis asupra țării sumedenie de creditori de la Mihnea și Alexandru-vodă. S-au așezat în București sau Tîrgoviște, în casele boierilor și cer banii cu tot mai obraznică stăruință. Îngrijorat, vodă a sporit dările, a mărit mult birul curții, a pus o dare pe oi, numită tot goștină.

Cel dintîi, Ivan Rudeanu l-a sfătuit pe Teodosie :

— Nu te mai duce la sfatul domnesc prin care vodă împovară țara cu biruri mai rău ca înaintașii.

Apoi Dobromir-banul, aflînd că Petru-vodă a iscălit hrisov pentru frații Buzești de stăpînire a moșiei Stănești, pentru care el avea hrisov de la Mihnea-vodă, s-a speriat cumplit :

— Că necinstesc muierile, treacă-meargă, și le-o mai iert. Dar dacă s-ating de moșiile noastre, atunci, vă spun eu : sfîrșitul lumii și judecata cea de apoi...

Furios, dunăre de furios, a început să-și aducă cetele spre Craiova și să atîțe boierimea la răscoală.

— Să doborîm ereticul ! Să nu lăsăm zugravii talieni să mînjească Mitropolia cu sfinți papistași !... Un vîntură lume face din țară zărăfie de arme și mezat de muieri !... Ne fură moșiile ! Ne lasă săraci și goi ! Ne bagă în război

cu împărăția ! Război nebunesc. Adică pieirea seminției noastre.

L-a atras pe Stoichiță din Strîmba, pe Rudeni, pe Goanță și încă pe alții. A căutat legătura cu Ivașcu Golescu, pribeag încă în Polonia. A trimis vorbă lui Iani, prin negustătorul Țicalidi : plătește oricît numai să răstoarne domnia lui Petru Cercel. Mai adaugă un sfert, dacă-l face domn iară pe Mihnea cel surghiunit la Rodos, și încă pe-atîta, dacă-l unge voievod pe dînsul. Către mulți boieri din sfat, Dobromir se rostea :

— Cîtă vreme va să-ngăduim în scaunul țării un papistășit bezmetic și curvar ?

— Nu domnește, ci benchetuiește și ne strică muierile, a prins să-i țină hangul Mirișteș logofătul.

— Da, da, în netrebnică, spurcată și ucigașă tovărășie cu străinii.

— Și mai ales cu Buzeștii, smintiții smintiților !

Așa s-a pornit, pe față, urzeala întru alungarea lui Petru-vodă, și s-a întins repede, ca o mîzgă. L-a cuprins și pe vornicul Mihăilă și pe Mirișteș.

— Mai bun a fost Mihnea-vodă.

— Adevărat : a pus el biruri grele pe norod, dară noi, boierii, am huzurit sub oblăduirea lui. Ce vrea Cercel ? Să ne jupoaie de vii și să scoată boieri noi : Buzești, Băleni, Calomfirești și dracu mai știe cine.

— Te pomini că boierește și moșneni, că negustori...

Solii tainice, încărcate cu aur, pornit-au spre Țarigrad și-au stîrnit nesăbuitul viespar din jurul Seraiului.

Despre urzeală, Buzeștii au aflat de la Țicalidi.

— Asta-i suveica dracului : îi vinde și-i cumpără pe toți ! s-a mîniat Preda.

Cînd Radu Buzescu i-a destăinuit gîndurile banului Dobromir și ale celorlalți, Petru Cercel a rîs :

— Pe banul Dobromir ușor îl răpun. Iar pe Mirișteș logofătul îl stăpînesc prin jupîneasa Păuna. Chiar în seara asta vine-n iatacul meu.

A doua zi, vodă a știut că boierii hicleni se strîng, în sîmbăta mare, la cula din Stănești, ca musafiri ai lui Ivan Rudeanu și ai jupînesei Ana, chip să petreacă împreună Învierea.

— Să-i ucid ori să-i judec în divan, pentru urzeală împotriva domniei? l-a întrebat vodă pe Preda Buzescu, tot rîzînd.

— Judecă-i, măria-ta. E mai omenește, mai înțelept. Și-apoi mai avem și noi niște învinuiri de adus ăstui mișel.

O clipă, Petru-vodă s-a încruntat; pe urmă iar a rîs:

— Mda... Am să văd. Deocamdată, să-i prind cu mîța-n sac.

Primăvară timpurie fiind, cu grînele de-o palmă, cu meri și pruni numai floare, fraţii Buzeşti au gospodărit toată săptămîna mare la Căluiu, cu oameni mulţi, la întărirea zidurilor, la dresul porţilor, la înălţarea a șase foișoare noi pe movilele de pază. Sîmbătă dimineaţa însă, Stroe s-a gîndit să petreacă noaptea de Înviere la Cozia. Și tocmai cînd se tîrguiau, îngăimaţi, cum e mai bine. Grozava și fiica ei Anghelina, acum bucătăresele casei din Căluiu, s-au înfăţișat cu rugămintea:

— Rămîneţi cu noi. Veniţi tot mai rar și staţi tot mai puţin. Ci v-am coptără cozonaci și v-am fript miei cum n-o să găsiţi nici la Por împăratul. Zău! Nu-i laudă. Că nimeni nu știe ca mine să aleagă mirodeniile ce dau bun gust fripturii. Și ouă roșii. Și mujdei!

— Bine, Grozava: rămînem, a hotărît Preda.

Dar abia a sfîrșit vorba și în ușă a bătut călugărul Isaiia de la Cozia. Gîfîia ca un cal de poștă.

— Boierilor! Eram la Drăgășani, după vin, de Sfintele Paști. Aflai: la Stănești s-au strîns mulţi d-ăi mari. În frunte, banul Dobromir...

— Știm: urzitorii...

— Ba nu știţi că tot într-acolo, asnoapte trecură, în pîndă, o ceată de arnăuţi domnești.

— Mda... înseamnă că vodă a hotărît să-i ia ca din oală. Mergem și noi... la Cozia! Grozava ţine cozonacii și friptura la răcoare pînă a doua zi de Paști, porunci Radu, cînd întîlni privirea rugătoare a bucătăresei.

— Ei, rău îmi pare... Totuși vă pun cîţiva în desagă, s-aveţi pe drum. Și ouă roșii vă pun. Să duceţi și părintelui Prohor.

— Și ceva sare, Grozavo, să punem pe coada lui Dobromir-banul. Că tot nu se lasă el prins, a zîmbit Stroe. „Hulpe bătrînă și hicleană", cum zice Mușat Bulborea.

Pe drum își tot făceau socoteala : e bine să se arate ori să stea dosiți în pădurea Nucetului și să vadă cum îi prind arnăuții ? Să intre între dînșii și să-i țină de vorbă pînă sosesc oamenii stăpînirii ?

— Dacă intrăm în casă, s-ar putea să-i speriem și să se împrăștie.

— Sau arnăuții să ne scoată părtași la răzmeriță și s-o pățim.

Dar cu cît se apropiau de Stănești cu atît se învăpăia cerul : ardea cula zidită de Mogoș și răpită de Dobromir-banul. Le părea foarte rău. Din oameni, repede au aflat că arnăuții domniei au dat foc.

— Iote, tocmai cum au zis : feștilă pentru noaptea Învierii. Iar înlăuntru toată casa boierului Ivan din Ruda...

Fără să-și spună vreun cuvînt. Buzeștii au galopat în sus, spre marginea pădurii. S-au oprit sub fagii cu frunză fragedă. În liniștea și seninul amiezii, valea Cernei se deschidea largă și mîngîioasă ca o îmbrățișare... „Ce mult îi plăcea mamei să urce pînă aici, gîndea Stroe. Dar iată : zestrea mamei Maria, casa noastră arde..."

Din vale, urca spre pădure, un călăreț în goană nebună Tustrei Buzeștii așteptau, încordați, uitîndu-și gîndurile.

— Calomfirescu ! se bucură Radu.

— Fraților, am scăpat de banul Dobromir ? Adică voi ați... Ce, nu vă bucurați ?

— Arde cula zidită de străbunicul... suspină Stroe.

— Dar v-a răpit-o Dobromir-banul !

— Înlăuntru-i familia lui Ivan Rudeanu, dă să rîdă Preda.

—Ardă toți, ca șoarecii, se răstește Calomfirescu, foarte mirat că prietenii lui nu zburdă de bucurie.

Cula ardea dinspre grajduri. Focul pășea la coșare și întindea văpăi fioroase spre cuhnii.

De sute de ori, cu patimă, Buzeștii meniseră morții pe Dobromir ; dar acum, în loc să le pară bine, îi durea. îi întrista. În sinea lor dădeau vina tristeții pe aceea că răzbunarea se petrecea la Stănești, și că tot acum ardea, ca o torță, casa copilăriei lor, cula lui Mogoș-banul.

— Fraţilor, a făcut Stroe semn cu mîna, mă duc acolo. Condur, urmează-mă.

Îl urmează toţi, în trap. Galopînd, Stroe gîndea : „Dacă Petru a început tăierea capetelor fără judeţ, înseamnă c-a deschis vrana greşelilor... Uite, în poartă, pe tepşanul unde altădată se încingeau horele duminica, mulţimea de arnăuţi, cu iataganele lucind la soare... Ce face ? Îngroapă trupurile ?... Dac-am fi săvîrşit noi răzbunarea asta, dorită şi urmărită de treisprezece ani, ne-am fi sărat inima. Ci, aşa, mă cearcă umilinţa şi mîhnirea... Ei, dar nu-i mort. Uite, acum îl..."

— Condur, văd bine ! Acela-i banul Dobromir ?

— Da... Da, stăpîne, opreşte şi Condur calul. Parcă-l pun sub iatagan. Îl...

— Încetaaaţi ! strigă Stroe, trăgînd spada, şi cu pinteni nemiloşi sileşte armăsarul să facă cinzeci de salturi pînă la tăpşan.

Dar tocmai cînd călăreţul cu spada sus se afla la trei paşi depărtare, capul lui Dobromir-banul s-a rostogolit în iarbă, holbînd ochi groaznici şi învăluindu-se în barba lungă şi subţire ca fuiorul, înroşită de sînge. Spada lui Stroe cade aşa de aproape de trupul lui Dobromir, încît Condur, venit mai în urmă, are credinţa că stăpînu-su a tăiat capul, acum încremenit în sînge, băltit, aburind. Geme, între bucurie şi durere :

— Ţi-ai sărat inima, stăpîne...

— Nu ! Vrui să-l apăr... scînceşte, lăcrimat şi înalţă ochii şi spada spre cer, parc-ar fi călăuzit sufletul lui Dobromir spre nesfîrşitele înalturi. Plecîndu-se spre pămînt unde o gospodărie arde şi oamenii se căsăpesc între dînşii, ochii întîlnesc, în boldul cel mai înalt al culei, o coţofană : croncăneşte răguşit şi dă din coadă, tare şi repede, parc-ar fi bătut cuiele spaimei în seninul cerului... O ştiu de mult. Are cuib în teiul de la miazănoapte... Uite-l, arde..." Şi dă să pornească într-acolo. Dar zăreşte pe Ivan din Ruda între arnăuţi.

— Ce vrei să faci ? strigă la căpitanul de arnăuţi.

— Am poruncă să-i tai. Pe toţi !

— Opreşte, căpitane ! îmboldeşte Stroe calul spre cel osîndit. Nu se poate. E tatăl spătarului Teodosie Rudeanu.

În vremea asta, ajung și ceilalți Buzești pe tepșanul înțesat de arnăuți.

— Opriți măcelul ! poruncește și Radu, alegînd cu privirea din iarbă capul lui Gonța, Pîrvu și Dobromir-banul.

— Porunca măriei-sale este...

— Au nu ne cunoști, căpitane ? Noi, Buzeștii, chezășuim nevinovăția jupînului Ivan și a familiei sale. Sloboziți-i !

În acel moment, para pîrjolului, învăluită de vînt, linge acoperișul de șindrilă al culei și-l aprinde vîlvătaie împroșcînd scîntei cu pocnete uscate, mărunte, dese, seci, De la foișorul de sus al culei, repede învăluit de flăcări, răzbate țipăt deznădăjduit. ...„În culă sînt femei"... îl fulgeră spaimele pe Stroe. Descalecă și se repede prin flăcări. Urcă scara cotită, îmbîcsită cu fum, pînă la catul de deasupra. Găsește două fete, ghemuite una lîngă alta, în spatele sobei, să se ferească de limbile focului prelinse înlăuntru, în lungul grinzilor. Pune spada în teacă, înhață, fulgerător, o fată cu stînga și pe cealaltă cu dreapta. Izbește cu piciorul ușa dinspre foișor, prăvălind-o și, cu fetele sub braț sare în grabă printre flăcări. În luminișul ogrăzii le așează jos și, cu mîinile, cu picioarele, cu pieptul, stinge rochiile cuprinse de foc. Le ia iar sub braț și le duce la fîntîna, unde lumea, cu cofe și putini, cearcă să oprească pîrjolul.

— Ești Stroe Buzescu ? întreabă cea din brațul stîng, bălaie și îndîrjită, cu privire albastră, tulburată de spaimă și mînie.

— Da, surîde tînărul. Stroe Buzescu mă cheamă.

— Ah ! Cum de n-am luat sama ! scrîșnește din dinți, se zvîrcolește și, pentru că nu izbutește să scape din încleștare, mușcă brațul, însîngerîndu-l.

— Hei, jupîniță ! Așa-mi mulțumești că mi-am pîrlit pletele pentru tine ?

— Sima !... dojenește fata din subțioara stîngă ; dumnealui ne-a smuls din gheara morții.

— Buzeștii-s mai răi ca focul ! Mai răi ca moartea...

Stroe le strînge în brațe pe amîndouă, puternic. Le simte trupurile tari, feciorelnice. Sînii, abia înmuguriți, îi ating pieptul. Răsuflarea caldă scîncește parcă un fel de rugă. Buzele li se rumenesc, capătă o nesperată lumină și viață. ...„În stînga am amurgul, în dreapta zorile"... gîn-

deşte Stroe şi, sub o nestăpînită pornire, le sărută pe rînd. Sub buzele lui fierbinţi şi neaşteptat de pătimaşe, ura de pe chipul bălai se sleieşte pe dată. Cînd le aşează jos şi, cu mîinile udate în apa dintr-o cofă, stinge scînteile furişate prin cutele fustelor, lui Stroe i se pare că amîndouă sînt necrezut de frumoase. Le ia din nou în braţe şi le scoate din forfota celor ce zoresc să stingă prăpădul. Le vîră într-un bordei ţărănesc şi le aşează pe-o laiţă joasă, acoperită cu ţol de cînepă, aspru.

— Staţi aici, cuminţi. Cuminţi-cuminţele... Aţi înţeles ? Şi pleacă, surîzînd.

— Voinic şi bun, ca Făt-frumos, surîde Rada, iar Sima nu poate spune că nu-i aşa.

Se răzvrăteşte, totuşi :

— Părere !

La culă, Radu, Preda şi Calomfirescu, cu slujitorii, scot din flăcări pe jupîneasa Ana şi o samă de lucruri de preţ. Apoi, cu arnăuţii, cu slugile, cu satul sărit în ajutor sting focul.

Au ars grajdurile, coşerile, o parte din cuhnii, acoperişul şi catul de deasupra al culei. Pagubă mare, dar nu atîta cît ar fi putut fi.

Apunea soarele, roşu, cînd Buzeştii au pus slujitori să îngroape trupurile celor ucişi şi cînd arnăuţii domneşti pornit-au spre Tîrgovişte.

— De ce-ţi sîngeră braţul, Stroe ? întreabă Preda, zărind rana de la dreapta.

— Se vede că m-am... A, nu, m-a muşcat una din fetele pe care...

— A bălaie ori oacheşa ?

— Bălaia, cred, Calomfirescule. Cum de n-am simţit pînă acum ?

— Ho-ho, Sima ! Muşcătură de viperă rudeană. Cealaltă, sora ei de suflet, Rada din Izvarna : două vulpi, două şerpoaice, două... ce mai ? ale mai îndrăcite din tot neamul Rudenilor.

— Or fi, Calomfirescule, ci eu zic să ne facem pomana deplin, propune Stroe, să le poftim la Cozia. Aici nu mai au unde locui. La Ruda le-o fi teamă să se ducă.

— Pomana ?

— Am greșit, Radule : omenia.

— Hai, mă, să îndeplinim o dată și dorința mezinului nostru, cu inima ca pîinea caldă, primește Radu...

Ajung la Cozia la miezul nopții, drept cînd călugării, cu prapuri, icoane, și făclii, înconjoară biserica și cîntă învierea.

Pe Rudeni i-a adăpostit, mai mult cu sila, în două chilii. La ziuă, flămînd, nedormit și foarte speriat, Ivan Rudeanu s-a îmbrăcat călugăr și s-a ascuns în schitul Nucețel, sub muntele Cozia. Se pocăia :

— Sînt vinovat, foarte vinovat că nu mi-am oprit rudele de pe calea pierzaniei. Eu, cel mai blînd om să mă ridic împotriva domniei ?... Douăzeci de fîntîni am să sap și ghizdele de piatră am să le pun !

În schit s-a afundat și mai mult în cetitul cărților și în propovăduirea evlaviei. Lumea a prins să-i spună „popa Ivan". Pe Staicu și pe Tudor Rudeanu călugării i-au ajutat să treacă în Transilvania.

La Dumineca Tomii, doi slujitori au adus lui Stroe Buzescu, aflat încă la Cozia, pitac domnesc să se înfățișeze la Tîrgoviște, în scurt, cu cele două fete scoase din flăcări. Întîi se bucură de porunca domnească și grăbește să le scoată din chilie. În fața ușii însă, se răzgîndește. Lasă slujitorii în sama călugărului Teofil, să-i îndemne cu ceva oale de vin, iar el cu Rîcman, ascunde fetele în schitul din Ostrovul Călimăneștilor.

— Oprea, nu află nimeni, nici vrabia că-s aici. Străjuiești și strivești, cu pumnii, pe oricine cearcă să le facă vreun rău.

— Prea bine, stăpîne.

— Cum ? Ne închizi aici, ca pe niște roabe ? se înfurie Sima.

— Așa trebuie.

— Mă plîng lui vodă !

— Tocmai el nu trebuie să afle unde sînteți adăpostite.

— Fug !

— Uriașul ăsta, Oprea Rîcman, știe să poprească pornirile nesăbuite.

— Ești un... se oprește uimită : acum îl vede parcă, întîia oară, ce bărbat mîndru e și ce privire caldă are.

— Ascultă, Sima, cînd am... am fost noi, Buzeștii, pe la Filiași, tu erai în cula banului Dobromir? întreabă Stroe, vrînd să afle dacă ea-i fata din pervazul ferestrei.

— Sînt nepoata banului Dobromir și în ziua aceea, te-aș fi sfîșiat, cu unghiile, Stroe Buzescu.

— Și acum?

— Află că nu mă tem, nici de tine, nici de vodă, nici de moarte.

— Ei, iaca, eu mă tem.

Întîmplările din Sîmbăta Mare și apoi din săptămîna luminată au cam zdruncinat încrederea lui Petru Cercel în frații Buzești. Nu era de fel dumirit cum de se aflau, tocmai atunci, prin preajmă și de ce au oprit arnăuții să împlinească porunca pînă la capăt. La rîndu-le simțindu-se bănuiți, Buzeștii n-au prea stat prin Tîrgoviște în vara aceea. Spuneau că se ocupă de moșii, de negoț, de cetele lor și de zidirea din nou, a mănăstirii Căluiu.

Pe dealurile din preajma Stăneștilor, Stroe a ieșit la vînătoare singur; nu să ucidă sălbăticiuni, ci să-și dezbată gîndurile și mîhnirile, în lumea cea largă și mută. Urmărea ciuturile cum se legănau ca niște cercei la urechea cumpenelor și de deasupra fîntînilor. Ca ele i se legănau și se frămîntau și gîndurile. Și-a pus toată nădejdea în Petru-vodă. Dar, iată, au trecut doi ani și.... Ieri l-a văzut pe Udrea Băleanu: „O țară nu se ocîrmuiește numai cu petreceri și benchetuiri. Ș-apoi, dacă a început să taie boierii fără judecată, ca pe berbeci, înseamnă c-a apucat-o pe calea vechilor domni și sfîrși-va ca dînșii: slugă turcească, urîtă de țară...“ Ce-i de făcut? Cum îndreptăm lucrurile? Cu sfatul? Nu-l urmează. Cu răzmeriță? Pe cine răzvrătim?

În jur — tăcerea largului cuprins și cîntecul neauzit al luminii stinsă pe muchia zării. Calul tropotă încet și rar, urcînd un delușor. Deodată, doi pui de cerb s-au ivit, din dreapta. Nu fug. Căută spre dînsul, bătînd ușor din urechi și adulmecînd. Mirat, Stroe duce dreapta spre torbă să tragă o săgeată. Dar, în aceeași clipă, un călăreț pe cal negru, țîșnește ca din pămînt. Sau, poate, fulgerat din cer... „Parcă l-aș fi scos din torbă, o dată cu săgeata“,

gîndește Stroe. Face semn cu mîna să nu încordeze arcul și pornește în goană, nălucă. Cerbii după dînsul. Stroe încremenește. Dar calul sare sub el, furat parcă de vîntul stîrnit de călărețul negru. Trezit din nedumerire, înduşmănit pe sine însuși, împlîntă aprig pintenii în burta calului, silindu-l să galopeze nebun după călărețul cu cerbii. Amurgește tot mai tare, iar calul călărețului negru își scăpără potcoavele în pietre și gonește mîncînd pămîntul. Nu aleargă : zboară. Stroe numără în gînd scînteile și clipele cînd îl va ajunge. Și-l închipuia un fel de smeu și se pregătește să-l străpungă cu spada. Văzîndu-se urmărit, călărețul se întoarce, roată ocolită scurt, și trece pînă lîngă Stroe, ca un duh negru, batjocoritor. În inima Buzescului un val de mînie, tot mai mare, se răvășește, vîrtej năuc... „Cine aleargă mai iute ca mine?... De ce mă înfruntă?“... Împlîntă pintenii mai adînc. Smucește frîul. Scutură zăbala. Calul suflă tare, șuierat, pe nările umflate ca niște surle în asalt. Își cheltuiește toate puterile să împlinească vrerea stăpînului, să prindă călărețul din față, dar n-are spor. Stroe îl izbește cu pumnii, îl mușcă de grumaz cu dinții, îi sfîșie pielea cu zimții pintenului, dar tot degeaba : umbra neagră din față parcă-l batjocorește ori îl trage cu nevăzute fire. „Cine-și bate joc de-un Buzescu? Stai, tu, nălucă, să mă iscălesc pe frunte-ți cu vîrful spadei“... Se întinde pe coama calului. Aruncă arcul. Torba. Să fie mai sprinten. Dar tot zădarnic. Călărețul se ține mereu înainte, la o azvîrlitură de suliță. În mintea lui Stroe se înșurubă un gînd : „O fi un duh necurat. Mă ispitește spre vreo nevăzută prăpastie ori vreun neiertat păcat. Nerozie!“... Și, scrîșnind de mînie, mai îmboldește o dată calul, ajuns la capătul puterilor.

Dar, dintr-o dată, tocmai cînd își pierduse cu totul nădejdea s-o ajungă, năluca din față se oprește și întoarce calul înspumat drept cu fața spre Stroe. Pare gata de luptă. Dar rîde, senin și mut, arătînd dinți albi, puternici, în lucirea lunii de aramă, abia săltată deasupra zării.

Stroe și calul gîfîie mai tare ca viscolul în hornuri, iarna. Și călărețul negru suflă tare, ostenit. Dar continuă să rîdă mut. Abia cînd privirile lui Stroe întîlnesc pe ale călărețului, ura i se topește — fulg de nea în vipia verii,

iar inima i se încălzește așa de tare c-o simte în piept ca un bulgăr de jar.

— Ești strașnic călăreț, Stroe Buzescu.

— Mă întrec, Mihai sin Pătrașcu.

Răsuflînd osteniți, puii de cerb îi ajung din urmă și se alătură lîngă Mihai.

— Prietenia noastră-i binecuvîntată și, iată, numai întîmplarea dacă se-ndură să ne întîlnească.

Descălecă. O vreme merg cu caii de căpăstru, vorbind. Se opresc în vîrful dealului sub un nuc. Se întind pe iarbă și povestesc pînă la miezul nopții. Stroe se minunează auzind ce multe cunoaște acest Mihai sin Pătrașcu, cît de limpede vede totul, cît de adînc pătrunde firea lucrurilor și sufletul oamenilor.

— Știi, soacră-mea, Neacșa, mă întreabă de ce nu intru în rîndul dregătorilor lui Petru-vodă. A pornit bine, dar iată-l : se împotmolește. Tuturor ne place viața și băutura bună și cîntarea veselă și muierea tînără ; însă prea se dedă numai plăcerilor și uită cu ce gînd a urcat în scaunul țării.

— Dar, oare mai are vreun gînd, Mihai ?

— Dacă nu are, atunci mai bine-l lăsa pe Mihnea-vodă. Numai acela se poate numi domn și adevărat ocîrmuitor, care unește aceste țări române și le scoate de sub jug otoman. Ceilalți — nemernice slugi ale sultanului. Slugi care plătesc sute de mii de piaștri, ca netrebnicul din Serai să binevoiască a-i primi să-l slujească. Domnitorul adevărat, deci, cuvine-se să înmănuncheze tustrele țările române din cetatea Carpaților și să țină Dunărea hotar. După mintea și inima mea asta se poate și trebuie făcut, dacă vrem să mai trăim și să însemnăm ceva în lume.

— Da, ai dreptate. Și Petru Cercel vrea o crăiie a Daciei. Dar visul ăsta, cînd îl văd pe purtătorul lui prăbușindu-se, mi se pare doar o sfîntă nălucire.

— Întocmai : sfîntă nălucire în a cărei orbitoare lumină să se scalde toate veacurile ce vor veni, pînă la împlinirea ei și încă mult după aceea.

Acasă, în zori, Preda l-a întrebat cu cine s-a întrecut în galop : îl văzuse niște oameni din Cepturoaia.

— Cu unul care m-a biruit.

— Leapădă numele Buzescu! Repede, că ni-l batjocoreşti, rîde Radu din cerdac, privindu-l cum îşi mîngîie calul, ştergîndu-i cu palma dungile de sudoare rămase de aseară, ca o mîlitură după ploaie.

— Ei, dacă-l vedeaţi, fraţilor, îmi dădeaţi dreptate.

Condur îi ia calul şi-l duce la grajd. Preda îl cheamă în foişor :

— Să-nfulecăm cîte un hartan de friptură, cîte-o bardacă de vin să bem şi la treabă să pornim. Putinile de miere din Aluniş se cuvine să fie cîntărite şi înfundate. Brînza stînelor de la Polovraci trebuie trimisă la Sibiu, lui Herman Gotlieb. Şi mai sînt turmele de miei...

— Foarte bine. Toate le vom face şi încă multe altele. Dar mai întîi însemn ziua de azi pe Zodiac : 1584 de la spăsenia lumii, luna iunie 10 zile. Să n-o uităm cumva. Şi mai cu samă să nu uităm ce-am pus, tainic, la cale.

În adevăr, de la tăierea celor trei la Stăneşti, gîlceava şi vrajba între boieri s-au aprins iară, nepotolită, şi Petru-vodă Cercel n-a mai avut zi bună. Urzelile împotriva domniei alcătuiau iar îndeletnicirea celor mai mulţi boieri. Cu un an în urmă nu mai pridideau cu laudele şi linguşirile ; acum îi găseau numai cusururi şi păcate. Şi jupînitele care, la începutul domniei, dornice foarte erau să le cerce măria-sa, în patul lor, acum ca de ciumă se fereau de dînsul. Deşi arăta tot aşa de frumos şi de bărbat şi tot aşa de iubit era. Toţi găseau că dările curgeau împovărătoare şi mai ales că banii se cheltuiau în desfrîuri şi batjocoră. S-a mai întîmplat ca şi zburdalnicii şi deşuchiaţii „cavaleri ai domnului" să tăbărască asupra jupînesei Caplea, soţia banului Giorma, şi să-şi facă rîs de dînsa. De ruşine, jupîneasa şi-a pus capăt zilelor, bînd zamă de mătrăgună. După ce a îngropat-o, cu jalnic alai la mănăstirea Sfîntul Neculai de pe dealul de peste Dîmboviţa, Giorma a dispărut. Vreme de trei luni a umblat, spun unii prin Ţarigrad, pe la vizirul Sinan-paşa, pe la Andronic Cantacuzino şi chiar la Rodos, la Mihnea-vodă. În ziua Tăierii capului Sfîntului Ion, boierii răzvrătiţi au hotărît să se adune la mănăstirea Sfîntului Neculai,

chip că fac pomenire Caplei. De la un călugăr, vodă a aflat și și-a frecat mîinile de bucurie. Radu Buzescu însă i-a înștiințat :

— Nu vă mai adunați. Cercel a poruncit călăului Boșoldea să stea cu securea gata, să vă taie ca pe claponi.

Ci văzînd că răzvrătiții nu se mai adună, vodă și-a năpustit slujitorii, cu urgie, asupra mănăstirii. Au bătut și izgonit călugării. Au prădat și batjocorit biserica. Au dezgropat trupul Caplei și l-au azvîrlit printre gunoaie.

— Am vîrît groaza-n toți ! — striga Petru Cercel.

Și nimeni din sfat nu crîcnea.

— Am vrut să fac regatul Daciei, dar cu voi nu merge Nu merge ! Sînteți mișei și vicleni Lasă, găsesc eu ajutoare întru ocîrmuire. Că n-ăți fi voi buricul pămîntului.

Și în adevăr, au venit de prin țară unii boieri, mai tineri și mai în vîrstă, să-și închine priceperea și puterea întru slujba voievodului. Buzeștii nu s-au îmbulzit la aste plecăciuni, osîrdioase și umile.

— Voi, Buzeștilor, ce gînd nutriți ? a întrebat vodă, la sfîrșitul unui divan. De ce vi s-a sleit dragostea față de mine ? Că v-am scăpat de banul Dobromir ?

— Măria-ta, ne bucurăm că Dobromir nu mai este. Dar spunem deschis : greu de ocîrmuit o țară numai cu securea.

— Voi ați auzit de noaptea Sfîntului Bartolomeu, petrecută la 24 august 1572, în Paris ? Nu prea ? Sînteți cam... neștiutori. Cam sălbateci. Cam proști.

— Dacă nu ne înțelepțești măria-ta...

— Eu pot, Radu Buzescu, a vă înțelepți cu vorba au cu securea călăului.

— Dacă-i așa, mai bine cu dojana, măria-ta.

— Mda... La Paris fost-au căsăpiți, într-o noapte, 2000 de eretici hughenoți : bărbați, femei, copii. Tăiați cu sabia. Împunși cu sulița. Sfîrtecați cu halebarda. Asupra celor care cercau să fugă, s-a tras cu archebuza. Cadavrul lui Coligny, mai marele hughenoților, a fost aruncat pe fereastră și strivit de caldarîm. Curgea sîngele pe trepte, pe trotuare, pe străzi...

— Înfiorător, măria-ta, s-a încrîncenat Radu. Dar nu cred că asemenea pildă ar astîmpăra duhul răzvrătirii din țara asta. Mai ales că noi te-am primit și te slujim

pe măria-ta, ca pe un domnitor cu priință asupra bietei noastre țări. Și, pentru nimica în lume, n-am vrea să fii o amăgire. Iar dacă ne certi cu spada au buzduganul noi repede alegem calea muntelui și trecem în Transilvania. Și cum nici o domnie nu-i veșnică, noi ne întoarcem. Noi sau alți surghiuniți ca noi.

Vodă a căzut în mărăcinișul unor gînduri negre. A vrut să mai spună ceva, dar s-a răzgîndit și a făcut semn boierilor să plece.

Peste un ceas, slujitorii l-au auzit răcnind :

— Căutați unde au ascuns Buzeștii fata lui Ivan din Ruda ! Aud că-i tînără și frumoasă. O păstrează pentru ei ? N-o să-mi scape ! Aduceți-mi-l aici pe spătarul Teodosie Rudeanu. Trebuie să știe unde-i. E doar sora lui ! Îl fac ban al Craiovei, dacă mi-o dă !

Dar nici pe Teodosie Rudeanu nu l-au găsit slujitorii, nicăieri.

— S-a ascuns tîlharul de frică să nu-i fac soarta unchiului Dobromir-banul...

S-a înfățișat, în schimb, Dragomir din Vîlcănești, fratele Stancăi.

— Măria-ta, vin c-o vorbă de mare taină.

— Cei care-aduc vorbe de taină, dovedesc credință. Grăiește.

— Știi, sora mea Stanca s-a măritat cu un negustător de vite...

— Da, da, am auzit. Ce-a găsit la dînsul ?

— De, știu eu ? ! Unii zic — avere ; alții frumusețe ; iar alții — vrednicie bărbătească.

— Ei și ? Toate astea o privesc pe sora domniei-tale, boier Dragomir.

— Măria-ta, vezi, e ceva ciudat în felul cum îi vorbește soră-mea. Se uită la dînsul ca la Arhanghelul Mihail.

— Ei, nu mai spune ? ! Parcă... Mihail îl cheamă.

— Da. Dar în jurul lui mișună tot felul de povești : ba c-ar fi prieten cu Iani, ba c-ar fi doborît trei urși la trîntă...

— Atunci să-l vîrîm în oaste, rînjește voievodul, stropindu-se cu apă de trandafir, așa de puternic miro-

sitoare că pe Dragomir îl zăpăceşte un val de greaţă, cu strănut şi lăcrămare.

— Da, ar fi bine dacă n-ar umbla să-şi înalţe cule bolovănite. Să pună rînduială în paza drumurilor. Şi chiar să-şi tocmească oastea pe contul lui, ca alţi boieri olteni. Ca Buzeştii ori Udrea Băleanu.

— Asta-i bine, boier Dragomire. Însumi fac la fel, cu întreaga ţară.

— Toate ar fi cum ar fi, dacă lumea n-ar zvoni că-i bun de domn.

— Că doar n-o fi ajuns ţara asta aşa de jos, încît să aibă domn un neguţător de vite !

— L-a avut, măria-ta, pe Mircea Ciobanul, gelep, neguţător de oi.

— Nu ! Acela a fost un neam basarab. Os de domn !

— În ţara asta, măria-ta, „oasele" de domn mişună ca stafiile. Parcă părintele domniei-tale, Pătraşcu-vodă, om frumos şi şăgalnic la dragoste, n-a avut ibovnice ? Berechet !

— Ştii ceva anume ? Spune !

— Nu. Jur... Dar judec şi aşa : cîte „oase" de domn n-ai semănat măria-ta, în ăşti doi ani... Sănătos să fii !

— Şi unde-i acum cumnatul domniei-tale ?

— La Vilcăneşti. Mai stă cinci zile şi pleacă la Ţarigrad, cu negoţ.

A treia zi, spre seară, zece arnăuţi l-au smuls pe Mihai din ograda casei. L-au adus în goană şi l-au închis în beciul palatului domnesc din Tîrgovişte.

— Cer să fiu înfăţişat voievodului !

— E plecat la vînătoare, a lămurit, cu o ciudată teamă, căpitanul strajei. Gîndea : Cum să ţii în temniţă bărbat voinic şi frumos ca ăsta ?

Peste o zi, vodă l-a chemat pe Mihai la dînsul.

— Se spun multe poveşti despre tine. Văd că înfăţişarea nu le dezminte.

— De poveştile ce se iscă şi roiesc în jurul nostru numai noi sîntem vinovaţi.

— E adevărat că umbli s-ajungi domn ?

— Nu. Dar spun mereu că ţara asta duce mare lipsă de-un ocîrmuitor vrednic.

— Şi tu ai fi acela ?

— Nu. Deocamdată, nu.

— Aha... Va avea grijă călăul Boșoldea să nu fii niciodată.

— Măria-ta știi bine limba italiană ; faci și stihuri în ăst grai frumos. Mie-mi vine în minte un cuvînt auzit la negustorii din Ragusa : *fratricida.*

— Cum adică ?

— Au nu semănăm ?

— Eu cu tine ?

— Da. Privește-mă cu luare aminte.

— Poți dovedi și într-alt chip ?

— Dacă va fi vreodată nevoie, da.

— Atunci, frate, se aprinde vodă de-un gînd mare, ajută-mă să scot carul țării din noroi. Să îndrept lucrurile. Să-mi împlinesc visul, rostuind aici o Dacie liberă, așa cum scriu istoricii c-a fost.

— Din toată inima te-aș ajuta, dacă și măria-ta ai vrea să te-ajuți. Să te lași de destrăbălări și de omoruri fără județ, de risipă și fanfaronadă.

— Nu ți se pare că vorbești prea cutezător ?

— Nu. Ci mă mir cum de n-ai aflat că, de cînd se știe pe lume, acest norod și-a vrut un domn viteaz. Dacă nu viteaz, măcar blînd, milostiv, drept sau nelacom, nebețiv, nerisipitor, necurvar. Ori măria-ta...

— Străjer, du-l în temniță ! își pierde vodă Petru răbdarea.

Se frămîntă prin încăpere izbind cu pumnul stîng în palma dreaptă, parc-ar fi vrut să-l strivească pe acest om care se dă drept frate și-l înfruntă c-o obrăznicie vrednică doar de securea călăului. Îl doare capul. Trimite după doctorul Nadali. Ia șipușorul cu apă de trandafir, toarnă cîteva picături în palmă și soarbe cu nări dilatate. Dar tocmai cînd se mai liniștește, un căpitan aduce știrea că doctorul Nadali a fugit spre Brașov.

— Ce-i asta ?

— Măria-ta, toți arhitecții, pietrarii, italienii, franțujii, toți au fugit ieri, care la Sibiu, care la Sofia, care la Ragusa.

— Se scufundă oare corabia așa de repede, de s-ascund ăști șoareci împuțiți ?

În adevăr, de cînd Sinan-pașa ajunsese din nou mare vizir, cu multă hărnicie și risipă de aur, Mihnea-vodă umbla să dobîndească iar domnia. L-a cîștigat de partea lui pe Iani și chiar pe Nichifor Dascălul, cel mai vestit cîntăreț din biserica răsăritului, prieten cu patriarhul. Îl învinuiau pe Cercel că se întărește cu oastea în cetatea Tîrgoviște. Că îndeamnă și boierii să-și facă oști. Că leagă bănuielnică prietenie cu Sigismund Bathory. Dar dovada cea mai grăitoare a vinovăției au scris-o cei 600 000 de scuzi, făgăduiți de Mihnea sultanului Murad, sporiți cu 100 000 de scuzi dați beglerbegului Greciei, alte 50 000 lui Saatgi-Hasan, mai marele peste ceasornicele padișahului, să grăbească ora mazilirii și cea a căftănirii, adaose cu alte daruri pentru sultana valide și, mai ales, pentru Sinan-pașa.

Petru Cercel se văzu încolțit din toate părțile : din Franța venea știrea că Henric de Navara a pornit război civil.

Și iacă un ceauș de la Țarigrad s-a ivit în cetatea Tîrgoviștei : chema pe vodă Petru în fața sultanului. Alte ștafete au sosit, în goană, la Sigismund craiul, cu poruncă : dacă Petru-vodă va cerca să fugă prin Transilvania, să-l prindă și să-l trimită la împărăție, cu toate averile și slujitorii. Altfel să nu facă.

Tudora a intrat în casa cuscrei Neacșa, cu inima strînsă și cu lacrimi în ochi.

— Auzit-am că pe Mihai l-au luat slujitori domnești.

— Da, mamă. Și de șase zile, nimica nu știm despre dînsul.

— Mă duc însumi la domnie, Stanca.

— Mulțumesc, mamă. Am nădejde mare în domnia-ta. Încercăm și noi prin unii boieri, dar... Numai Buzeștii ne-ajută.

Și plînge cu hohote, frîntă de durere.

— Ce caută racherița asta în casa noastră ? tună Dragomir, venind de-afară, cu fulgi de zloată pe umeri și pe căciulă.

— E soacra mea, Dragomire ! E muma lui Mihai !

— Destul că-l primii pe-ăsta cumnat ; vrei să-mi murdărească pragul și o hangiță ?

Tudora s-a ridicat, dreaptă, în nebiruita-i frumusețe. A aruncat o privire dojenitoare spre fratele Stanei și a pășit mîndră spre ieșire. Din prag a întors obrazul către icoane :

— Ajută-mi, Bunule, să ajung ziua cînd acest om necugetat se va ruga să-i cinstesc casa, pășindu-i pragul.

Dragomir ar fi vrut s-o brîncească afară ; dar frumusețea și demnitatea Tudorei l-au împietrit, strîmb, schimonosit și caraghios.

Era Petru-vodă în acea noapte ofilit la chip și răvășit la suflet. Scrisese papei, regelui Henric al Franței, dogelui Veneției, lui Sigismund Bathory. Și nici un răspuns, de nicăieri. Prietenii străini, cîți mai rămăseseră, în cap cu Berthier, sînt cuprinși de teamă. Buzeștii s-au tras în Oltenia lor. Teodosie Rudeanu, ca toți ai lui, stă ascuns pe la schituri, în munți. Ion Norocea nu vine din Transilvania. Chiar dacă el, voievodul, are ceva oaste și arme, lipsesc căpitanii. I-a chemat și nu s-au înfățișat nici un sfert. Deci...

Poruncește să i se încarce avutul în care. Urmărește cum se așează sacii cu aur. Gîndește : „Dacă am bani, mă întorc înapoi. Și-atunci... Mi se sfîșie inima... Am fost o amăgire, o păcăleală pentru țara asta și pentru acești oameni care..."

Smulge o făclie din cheutoare și coboară în beciul palatului vechi, cu spada în mînă, furios. Umbra i se prelinge pe ziduri ca un nor negru. Străjerii îi deschid, fîsticiți. Se oprește în fața temniței lui Mihai :

— Cum ? Călăul încă nu ți-a scurtat capul ?

— Precum se vede, măria-ta.

— Ești un mișel, un închipuit, un... se poticnește Cercel într-o mînie vînătă și fără pricină, iar ciucurii veșmîntului tremură ca niște clopoței muți.

— Dacă părintele nostru, acolo în ceruri, o fi văzînd că, în noaptea asta de primejdie, în loc să ne unim puterile întru mîntuirea țării, ne înfruntăm cu nesăbuită ură, mult s-ar blăstăma că ne-a zămislit.

Vorbele lui Mihai cad în inima voievodului ca picurii de ceară pe-un taler de aur : sfîrîie, ard, luminează.

— De ce-ai stat ascuns pînă acum ?

— Pentru că am voit să mai trăiesc doi ani...

— Eşti hain şi rău !

— S-ar putea. Dar la venirea-ţi întru domnie, eu şi Buzeştii şi Calomfirescu şi Udrea Băleanu adunat-am mulţimea să te primească, slăvindu-te. Noi, să te firitisească la isprăvirea palatului domnesc şi a mitropoliei. Noi, cînd ai adus în Tîrgovişte, pe olane, apă curată de izvor. Şi tot noi scris-am jalbă cu rugă şi dojană să nu tai boierii fără judeţ, că-s oameni, nu berbeci, chiar dacă uneori cearcă a se răzvrătire.

— Vrei să-mi fii sfetnic ? se roagă vodă.

— Bucuros, dacă n-ar fi trecut şi ceasul al doisprezecelea. Acum, jefuit-ai bogăţiile ţării şi gata eşti de fugă.

— De unde ştii ?

— Ţara le află pe toate. Aude şi prin ziduri.

— Nu mai vreau să fug !

— Dar n-ai încotro. Aici te-ai învrăjbit cu toţi. La Ţarigrad te-au săpat potrivnicii. Iar pe Henric, craiul franţuz, războiul din ţara lui nu-l lasă să-ţi întindă mîna într-ajutor.

— Totuşi, sultanul mă cheamă la dînsul.

— Ca să te închidă în Şapte Turnuri ori să hrănească peştii din Bosfor cu stîrvul măriei-tale.

— Vorbeşti ca un vrăjmaş, nu ca un frate !

— Dacă te bizuiai pe braţele şi inimile tinerilor boieri şi pe norodul care credea în tine, mutai munţii din loc.

— Sînt tînăr. Am dobîndit bună învăţătură în aceşti doi ani. Am bani. Îmi voi împlini gîndurile cu care-am venit în scaun...

— Ai dreptul să crezi şi să cerci. Ci greşelile se ispăşesc, măria-ta.

Făclia se răsuceşte, pîlpîind, răspîndind miros tare de răşină şi purtînd umbra lui vodă de-a lungul zidurilor zgrunţuroase şi reci.

Neprimind nici o poruncă, straja se face a uita uşa deschisă. Apoi, cînd vodă a urcat, îi şopteşte :

— Fugi, omule, că nu se știe ce domni și ce porunci mai vin.

Mihai iese din temniță. Trece printre slujitorii care pregătesc carele și se pierde în noapte. De la han, cumpără un cal și gonește pînă la București, la Mihalcea.

— Vodă încarcă avutul țării. Cum îl oprim ?

— Mă duc eu. Tu nu te amesteca. Înțelegi ?

— Bine. Dar nu mă adăpostesc la Vîlsănești. Ci pînă se domolește mînia lui vodă, cer găzduire Buzeștilor, la Căluiu.

— N-ar fi mai bine la Tismana ?

— Nu. Acolo s-ar putea să mă caute întîi.

— Buzeștii sînt cam... ambițioși și dornici de mărire.

— Am încredere-n ei.

În Tîrgoviște, zorii cețoși ai zilei de 16 aprilie 1585 l-au găsit pe vodă Petru răpus de oboseală. A ieșit în cerdac și-a privit cuprinsul curții domnești : numai care și oameni triști, speriați. Straja din poartă vestea că o jupîneasă cere intrare la măria-sa. Cîteva minute, vodă s-a îngăimat : Ce-o fi vrînd... A făcut semn să vină.

— Sînt Tudora, muma lui Mihai, a arătat femeia obraz ostenit și îngrijorat.

Vodă a tresărit. Ochii i s-au umezit. Nu și-a putut stăpîni uimirea :

— Tu ești ?... Fii liniștită. Fra... fiul tău e slobod, de ieri...

S-a răsucit către căpitanul caravanei și-a poruncit, arătînd spre harabale :

— Să plece !

Din cerdac, a urmărit înșiruirea carelor mari, cu coviltire, cu cai buni.

Știa în fiecare ce bogăție se află : covoare, mătăsuri, argintărie, aur, giuvaeruri, bani... Toate comorile strînse cu sila, în doi ani de domnie. Cu ochi umezi și triști a numărat carele : patruzeci și trei. „Bogată țară ! Cît am cheltuit, cît am risipit, și, uite, tot mi-a mai rămas... Le duc pînă la Veneția ori la cămătarii florentini".

Cînd carele s-au depărtat, Petru-vodă o zărește pe Tudora în pridvorul bisericii, cu tîmpla răzimată de-un

stîlp. ...„Țara jelește...“ Intră în iatac ; se culcă și doarme pînă la prînz. Îl trezește Păuniță, nepoata banului Giorma.

— Cică vin boierii răzvrătiți, măria-ta, cu oști multe.

— Știu, Păuniță.

— Și ce faci ?

— Gîndesc să petrecem două-trei ceasuri, cît ne-au mai rămas. Pe urmă...

În amurg, însoțit de cinci sute de călăreți lefegii, Petru-vodă Cercel îmbrăcat oștean, ia calea pribegiei spre miazănoapte. La fereastră, Păuniță lăcrămează. În pridvorul bisericii, dreaptă, în strai negru, Tudora îl privește tristă. „Da, țara jelește, gîndește iar vodă. Că plec ori că n-am fost așa cum mă dorea ?“

Cu zece slujitori, Mihalcea a gonit spre Bran să iasă înaintea carelor lui vodă. Dar nu le-a putut ajunge. L-a întîlnit pe Radu Calomfirescu dincolo de Rucăr. Cu salvconduct negustoresc au trecut în Transilvania. La Brașov au ajuns tocmai cînd, la porțile cetății, slujitorii voievodului Sigismund Bathory sechestrau averile lui Petru Cercel.

— Le-am pierdut, suspină Mihalcea. Și multe erau, Doamne !...

În înghesuiala și îmbulzeala din jurul carelor s-au săvîrșit, într-o clipă, cîteva lucruri greu de înțeles. Mai întîi, oștenii pe care Petru îi socotea de mare credință s-au repezit ei înșiși asupra carelor și-au început să prade. Unii dădeau bice cailor, goneau nebunește, apoi se luau la bătaie, se junghiau unul pe altul, ca nebunii, pentru împărțirea bogățiilor. Un căpitan de slujitori crăiești l-a prins pe vodă Petru de umăr, l-a brîncit jos de pe cal și i-a smuls spada. În înghesuială, slujitorii i-au luat toate bijuteriile, nasturii de aur, centura cu paftale, chiar și cerceiul din ureche. L-au închis, repede, cu greu zăngănit de porți și zăvoare, în turnul cel mare al cetății.

— Calomfirescule, ai grijă de Cercel. Poate... Eu plec să văd de altele. Doamne, ce ușor se pierd domniile...

Trei zile și trei nopți a umblat Mihalcea printre cei care au prădat harabalele voievodului.

Și numai în a patra zi a zărit, la un oștean, giuvaerul căutat ; diamantul cel mare al Basarabilor.

— Dacă-l găsește cineva asupră-ți, ești mort. Nu-l poți nici vinde, nici purta. Ia punga asta și dă-mi-l.

Oșteanul s-a învoit bucuros. În momentul cînd îl privea, cu mare grijă, din spate, un glas subțire, șopti grecește.

— Mi l-ai luat... De-acu omul tău ajunge domn.

— Și tu îl căutai, pocitanie ?

— Firește. Știam că era la Cercel. Eu i l-am dat. Făcea să-l pierd ? rîde Țicalidi, mînzește, arătînd niște colți tociți și înflorindu-și pistruii, supărător de mulți și de coloraţi.

— Să nu afle Ion Norocea.

— Cît dai? Dă acum. Altfel... tot în mîna mea azundze. Înțelezi ?

În ziua a cincea, patru dintre lefegii, conduși de Berthier, au izbutit să-l scoată pe Cercel din turn. Cu ajutorul lui Calomfirescu, l-au ascuns în casa preotului sas Simion Massa din Codlea. De aici, în strai schimbat, călăuzit de feciorul gazdei, a ieșit spre Alba Iulia. S-a tăinuit în bordeiul unui român, care l-a povățuit să se ducă la Francis Kenti, guvernatorul Transilvaniei. Dar unul Toma Cock l-a pîrît magistratului din Mediaș. A mai zăcut și-n Mediaș vreo săptămînă. De aici, slujitorii craiului l-au dus sub multă pază, la Hust cetate, groaznică și mucedă temniță.

Ca să arate credință sultanului, voievodul Sigismund Bathory a poruncit să fie decapitați, în fața ceaușului, cinci părtași la jaful averilor lui Petru Cercel. Cu mare greu, se spunea, prezidiul transilvan a mai scos de la hoți cîteva veșminte scumpe, arme și argintărie. Bani au găsit doar 100 000 florini.

Dar lumea cunoștea adevărul : se șoptea că însuși Sigismund ar fi pus la cale prădăciunea. Curtenii au dezmințit cu indignare. Totuși o sabie aurită, o platoșă pentru cal, două covoare de mătasă, un caftan prea frumos și scump, cusut cu mărgăritare și cu turchize din cele mai mari s-au putut vedea în casa Bathoreștilor. Lămureau :

— Le-am cumpărat de la un negustor grec...

Iar acel negustător era Țicalidi, suveica dracului.

Un pic ameţiţi de năprasna schimbărilor din ocîrmuirea ţării, de zarva iscată şi de ameninţările boierilor credincioşi lui Mihnea-vodă, Buzeştii au strîns, în grabă, cetele în adăpostul de la Căluiu. Au venit toţi : o sută douăzeci. Spre seară s-a înfăţişat un fecior transilvan :

— Mă cheamă Simion Dărămuş şi-s din Sălişte, jupîn Stroe. Adică am fost, de baştină. Numa amu-s cioban, la Polovraci. De ai trebuinţă de mine, iote-mă-s. Că m-ai scăpat de la streang, cu muierea mea, Lixandra.

Aducea ştirea că mulţi boieri trec în Transilvania, iar alţii se întorc.

— Pornim şi noi ? întreabă Preda.

— Nu. Ne apărăm, hotărăşte Radu. Nu mai lăsăm casele de izbeliţe. Se prăpădeşte tot. Şi-i păcat.

— Stăpînilor ! strigă Firea Gărgăun, ne-atacă Rudenii : Staicu şi Tudor... I-am cunoscut după cai.

Cu un semn, Radu scoate cetele la ziduri.

— Ce mai vreţi de veniţi iar cu armele ? strigă Stroe, din turn.

— Să ne spui unde ne-aţi ascuns sora !

— Măi proştilor, am ascuns-o ca s-o ferim de primejdii.

— Ba aţi ucis-o, mişeilor !... Flăcăi, doborîţi poarta ! porunceşte Tudor.

Se încinge o harţă aprigă şi fără noimă.

Străjerii Căluiului au săgetat doi cai, doborînd călăreţii.

— Ochim şi oamenii ?

— Nu cheltuiţi săgeţile pe... spinarea lor, rîde Buzescu. Ieşim într-un iureş şi-i cuminţim cu spada.

Dar, înverşunaţi, oamenii Rudenilor lovesc mereu în porţi, în ziduri. Hăcuită de topoare, poarta cade. Dar cînd să năvălească înăuntru, din spate luceşte o bardă cu două tăişuri, mînuită cu stînga de-un călăreţ pe cal murg.

— Mihai ! strigă Stroe, învăpăiat de-o mare bucurie. Tu eşti... Tu ai luptat alături de noi şi-atunci cînd au ucis-o pe mama...

Mihai nu aude spusa prietenului din turn. Rotind barda sub nasul Rudenilor, întreabă răstit, furios, clocotitor :

— N-aveţi de gînd să vă liniştiţi o dată ? Porunciţi slujitorilor să înceteze harţa asta năroadă ! Au nu înţelegeţi că sînteţi dincolo de dreapta judecată ?

Staicu ar fi vrut să întrebe cine-i și de ce se amestecă ; dar i s-au încurcat gîndurile și s-a muiat, s-a trezit strigînd :

— Încetarea ! Goana înapoi !...

— Nu ! se împotrivește Mihai, zîmbind și lăsînd barda pe coama calului. Stați, să grăim cu Buzeștii. Că acu, chiar dacă ați venit cu harțag, gazdele poate tot ne-or pofti în foișor, o oală de vin ne-or da și ne-om împăca, prieteni să fim.

— Numai dacă ne spun unde-i Sima !

— Adăpostită în Ostrovul Călimăneștilor, sub privegherea stareţului Prohor, destăinuie Stroe.

După două ceasuri, toți slujitorii din cetele Buzeștilor și ale Rudenilor, întinși pe iarbă, se hrănesc cu pastramă de oaie și se răcoresc cu vin de la Drăgășani. În foișor, cei trei Buzești, cei doi Rudeni și Mihai, al șaselea, mănîncă, beau și povestesc. Le pare rău după Petru-vodă și, mai ales, după gîndurile lui măreţe. Dar se și bucură.

— Se făcuse și el descăpățînător de boieri.

Auzind horboră de luptă și-apoi chiote de veselie la Căluiu, Dandu Dărădan s-a înfățișat călare pe măgarul dăruit de Stroe, în locul celui înecat în Olt. Pe crupa măgarului se legănau două coșărci în cobiliță. Înalță spada ruginită, cerînd ascultare :

— Ce-i aici, praz-praznic ?

— Păi, nu se vede ?! glăsuiește Firea Gărgăun, gîndind ce petrecanie să-i prilejuiască, întru sporirea veseliei.

— Și pe cine prăznuiți ?

— Pe tine, Alexandre Machedon ! hohotesc slujitorii, cunoscîndu-l.

— Merit ! Să știți c-avui răz-război greu.

— Te cred... Dar ce ai în coșărci ? S-aude foșnind și chiftind.

— Dascăle Gărgăune, al'dată erai mai dăștept !

— De, se mai prostește omul... Stai : sînt raci ! se dumirește Firea, privind mai cu luare aminte coșărcile în cobiliță pe spinarea Tricipalului urechiat. Unde i-ai prins ?

— În, în luptă !

— Cum în... luptă ?

— Păi ăştia — ăştia-s racii urieşi... Ehei, mi-au omorît o mulţime de vite — de viteji ! Dar i-am biruit !

— Bravo ţie, Alexandre !

— Mache — Machedonul !

— Aşa-i : Machedonul. Şi pentru că acu te bătuşi şi cu racii şi-i biruişi, să-i dăm Grozavei să-i fiarbă şi să-i dumicăm pre dînşii, cu mujdei.

Din foişoare, boierii aud şi se desfată în tact cu toată ograda.

Racii cu mujdei sporesc pofta de băutură, iar băutura cheful de petrecanie şi voie bună.

În amurg, cei şase tineri boieri se retrag în iatac şi sfătuiesc vreme îndelungă. La un ceas de noapte a venit şi Teodosie Rudeanu, iar a doua zi şi Mihalcea cu Calomfirescu. Aduceau ştiri de la Bucureşti.

— Mihnea-vodă vă cheamă, fraţi Buzeşti, la sfatul ţării. Pe Iani îl face ban al Craiovei. Pe Mihai, ban de Mehedinţi.

— Ai intrat deci în rîndul boierilor ! se bucură Stroe Buzescu.

Acum au aflat şi Buzeştii că Iani e român macedonean, armân, cum îşi zic ei. Fiind fecior de cioban bogat, a copilărit prin Rodope şi prin Pind. Ca flăcăiandru a luptat cu otomanii. Cu alţi doi tineri, într-o iarnă, a prăbuşit douăzeci de ieniceri în prăpastie ; dar de asprimea sultanului tot n-a scăpat. A căutat altă cale de a stăpîni stăpînii : camăta şi negoţul la Salonic, la Sofia, la Brăila, la Ţarigrad şi la Ragusa. Bogat, harnic, foarte dibaci la negoţ, s-a împrietenit cu familia Cantacuzino şi mai ales cu Andronic. Acesta i-a deschis calea spre patriarhie şi spre Serai.

— Şi uite-l ajunse acum ban al Craiovei... încheie Mihalcea povestea lui Iani, muşcat parcă o ţîră de năpîrca invidiei.

Cel dintîi, Radu Buzescu a plecat la Bucureşti, cetate de scaun în acei ani. S-a aşezat în casa cumpărată de Mihalcea, cu şaptezeci de aspri, pe uliţa Fîntînilor. Mihnea-vodă i-a arătat prietenie şi l-a întrebat dacă primeşte să fie comis în sfatul lui.

— Te încredințez că voi cîrmui cu aceeași blîndețe și omenie, ca și unchiul meu Petru-vodă, domn la Moldova.

— Noi nu dorim altceva ; și-ți făgăduim credință nesovăitoare.

— Dar află că scaunul domniei m-a costat neînchipuit de mult. Tu, comise Buzescu, trebuie să cunoști toate astea. În surghiun la Rodos am trăit tare greu. Hotărîsem chiar să mă turcesc, dar nu m-a lăsat mama, doamna Ecaterina. M-a îmbărbătat mereu. Zicea : „Cel ce nădăjduiește tot își atinge țelul ; oricît de greu ; chiar de-i băgat în fundul pămîntului, dacă Dumnezeu îl iubește, tot îl scoate la lumină". Padișahul mă silește să plătesc toate datoriile lui Petru-vodă Cercel... Adică 889 pungi de aspri.

Cînd a aflat că Mihnea-vodă nu scutește norodul de dările și gloabele adăugate peste cele vechi, Oprea din Cordun a suspinat :

— Iote, bade Voicu, numai un pic n-a fost bine și-acu iar e rău...

... „Am văzut frumusețea ta“...

IARNA ANULUI 1586 A FOST NESPUS DE ASPRĂ. ȘI DUPĂ seceta din vară, în țările române a bîntuit foametea și moartea. Mii de țărani și-au vîndut pămînturile pentru un blid de mîncare. Ciobanii și-au mutat turmele din tîrlă în tîrlă, au dezgolit cîmpul de sub troiene, să poată oile ciuguli măcar rădăcini de ierburi și mohor uscat, să nu piară de foame. Lupii au urlat, în haite, pînă în mijlocul satelor. Preoții n-au mai prididit cu îngropăciunile. Vitregiile firii au înăsprit și mai mult sfada dintre boieri și ura între neamuri.

La începutul postului mare, oamenii arătau ca schivnicii. Oile jigărite fătau miei slabi și mici, ca pisoii înțărcați înainte de vreme. Mătcile mai păstrau doar cîte-un pumn de muscă în buduroaie, fără nici o speranță că se vor întrema cîndva, să roiască și să strîngă miere.

Totuși primăvara a izbucnit nestăvilit de puternică, de luminoasă și prielnică vieții. Copacii au înflorit repede și bogat, asemeni unor policandre de lumină și mireasmă. Iarba a otăvit, deasă ca peria. Semănăturile au răsărit și-au rîs la soare cu tot hohotul nădejdilor, verzi și puternice, mustind de sucul dulce al pămîntului.

Ca de obicei la hramul de la Buna Vestire al mănăstirii Prislop s-a strîns mare mulțime de norod transilvan și oltean, cîțiva boieri din țară și cîțiva pribegi, pe lîngă o samă de soli de la Moldova, trimiși anume de Petru-vodă.

A venit și Ion Norocea logofătul, cu fiică-sa Velica. Avînd știre că oamenii Mihnei-vodă ar vrea să-l prindă și să-l țină zălog, pînă o silește pe Chiajna să cadă la împăcare, au călătorit schimbați în straie țărănești, să nu-i cunoască lumea.

— Mă pizmuiește și pentru că fiica mea Zamfira s-a măritat cu Petru Rareș și că, prin el, mi se deschid ușor ușile la curtea din Alba Iulia. Iar de cînd Sigismund-voievod a binevoit să mă ridice la rangul de nobil transilvan, cu titulușul Ion de Sebeș, de cînd îmi dă unele slujbe de încredere, mi-a crescut prețul. Drept aceea în juru-mi mișună potrivnici cu gînd ucigaș.

Geme ograda și biserica de lume. Velica nici nu poate intra în naos, unde-i locul boierilor. Se oprește în pridvor, printre sătencele din Silvaș. De altfel, a rămas cu catrință și bundiță și nu se deosebește de celelalte fete. Unii boieri și toate boieroaicele o cercetează cu privirea.

— Asta-i ?... Frumoasă, Doamne !

— Se spune că străbunică-sa, Elena doamna lui Petru Rareș, a fost așa : uimitor de frumoasă.

— Nici știu cînd a înflorit atît de minunată că pînă acum doi-trei ani era urîtă foc. I se spunea chiar Cenușăreasa.

După slujbă, cînd norodul se așează pe iarbă să prăznuiască, hrănindu-se, ca în postul mare, cu pită și miere, cu vărzări, cu pilaf de pește sărat, crap cu mujdei sau cu turtă dulce, boierii cei mai de rang se trag spre chilia starețului. Închid bine ușile și pornesc sfatul lor de taină. Întîi vorbește Nestor Ureche, moldoveanul ; rar, gîndit, rotind privirile să prindă răsunetul celor spuse în mintea și cugetul ascultătorilor :

— Vremile-s vitrege și vin altele încă mai vitrege. Iară noi, în loc să domolim asprimea lor, mai tare o învrăjbim, cu viclenia și minciuna, cu nesătula poftă de averi și măriri, cu omorul între frați. Ce zice prea bunul meu stăpîn Petru-vodă ? Să se curme sfada dintre frați

și pîra la Țarigrad, pentru domnie. Nefiresc este ca două femei : Chiajna și Ecaterina, mume amîndouă și amîndouă din același neam, să izvodească atîta zavistie și să se sfîșie între ele. S-au întîlnit precum știți, Petru-vodă de la Moldova, cu nepotu-său Mihnea-vodă de la Țara Românească, în satul Munteni, avînd amîndoi curte multă și gloată în juru-le. Au sfătuit cum să mai astîmpere dușmăniile. Să apropie, să împace aceste trei țări. Să stingă ura și vrajba dintre ele. Să facă pace și frăție. Căci „fericiți făcătorii de pace".

— Drept grăiești, moldovene ! îl sprijină Stroe Buzescu, simțind că-i arde în inimă atare simțămînt și nu mai poate răbda a tăcere. Dar cum ? Cum ?

— Taina și minunea începutului în aiastă împăcare se află în casa jupînului Ion Norocea logofăt.

— La mine ? În casa mea ?

— Da, cinstite logofete Ioane.

— Nu ! Soața mea doamna Stana, fiica doamnei Chiajna, nu va primi niciodată împăcare cu rudele Ecaterinei, a nemernicei, a ucigașei care a uzurpat scaunul țării ! Acum o lună tîlharii lui Mihnea-vodă mi-au prădat casa din Cetea. Și eu să mă împac ? Nu, niciodată !

— Logofete Norocea, nu păcătui cu vorbă pripită. Domnia-ta ești cel mai nimerit s-alungi sfada și ponosluirea dintre noi.

— Nu-mi cere, părinte stareț, să stărui pe lîngă soacra mea doamna Chiajna ! Prea multe a pătimit și pătimește, sărmana, din pricina Ecaterinei. Nu cerșesc împăcarea. N-o pot face !...

— Logofete Ioane, domnia ta ești boier român din Pitești, o ia de la început, cu răbdare, Nestor Ureche, cu grai tot mai domol.

— Ei, și ?

— Soția domniei-tale, doamna Stana, este jumătate moldoveancă, nepoata doamnei Elena a lui Petru-vodă Rareș.

— Adevărat.

— De-o bună bucată de vreme trăiești aici în Transilvania.

— Surghiunit de Mihnea-vodă !

— Întocmai. Ești deci victima nesăbuitului război dintre frați. Iar aici, în Transilvania ai cumpărat casă și moșie. Ai țărani care...

— Adevărat, țărani români, foarte harnici și de credință.

— Împrietenitu-te-ai, cinstite logofete Ioane, și te-ai înrudit cu nobili transilvăneni. Petru Rat, ginerele domniei-tale, este român ca și noi. Cînd a venit, cu solie, în Moldova, a vorbit românește. Deci domnia-ta, logofete Ioane, prin casa domniei-tale, ești omul tustrelelor țări române. Înțelegi ?

— Înțeleg. Dar nu știu cum aș putea făptui împăcarea, astă mare împăcare, de toți rîvnită. Cum ?

— Printr-o nuntă.

— Tinere Nestor Ureche, acum înțeleg și mai puțin.

— Ai în casa domniei-tale, cinstite logofete Ioane, o fecioară, al cărei surîs, asemeni curcubeului, ar risipi negura urii dintre neamuri și-ar potoli furtunile mîniei dintre frați.

— Velica ? se ridică în picioare Norocea. Mi-o petești ?

— Da : în numele măriei-sale Petru-vodă, domnul Moldovei !

— Ce vrei să spui ? Mă... mă uimești ! Nu cumva-i o capcană ?

— Fii bun a înțelege că, prin căsătoria fiicei domnieitale cu Vlad, coconul lui Miloș-vodă și nepotul lui Petru-vodă, prin unirea acestor două vlăstare din tulpini potrivnice, se poate săvîrși minunea împăcării și a înfrățirii.

— Moldovene, ești foarte destoinic la vorbă ! strigă iarăși Stroe Buzescu.

— Mă împotrivesc ! înalță Norocea brațul drept în sus, pălind și tremurînd. Nu-mi mărit fiica după...

— Răspunsul îl dai domnia-ta, mîine, după ce te vei mai gîndi, s-a ridicat în picioare starețul Ion. Să mergem la vecernie și să ne rugăm pentru biruința gîndului cel bun.

Așteptîndu-și părintele să iasă de la sfatul cu boierii, Velica s-a învîrtit printre poporenii așezați în jurul ștergarelor și al blidelor cu de-ale gurii. A primit o bucată de

turtă dulce și-a mîncat-o, ascultînd povestirea unei țărănci bătrîne despre feciorul ei mort în războiul de la Dunăre, cu păgînii :

— Pomenit fie-i numele, c-a murit pentru creștinătate...

Desprinzîndu-se din ceata boierilor, Nestor Ureche se apropie de Velica și-o poftește în primblare spre marginea pîrîului. Opresc sub un tei bătrîn. Grăiesc despre slujbă, despre hram, despre drumurile pînă la Alba Iulia, Sibiu sau Brașov, despre spaima de care a suferit cînd lotrii le-au prădat casa din Cetea. Și cînd crede c-a sosit clipa, Nestor Ureche pune degetul pe rană :

— Nu-i așa că-i greu, tare greu cînd se urăsc neamurile ?

— Mi se frînge inima, jupîn Nestor. Drept să-ți spun, nici tata, nici mama nu știu, dar eu stau mult la sfat cu iobagii noștri, și mai ales cu Onea Vale. Multe aflu de la dînșii. Și eu zic așa : „De ce nu se gîndesc domnii ăi mari să facă aici o singură țară, aici unde văcuiește același popor, de aceeași credință ? Uite, zice Onea Vale, dacă nu ne unim, pierim. În fiecare an, în fiecare lună, unul dintre români, unul din neamul nostru trece la papistași și se face ungur. Trec mai ales domnii cei bogați. Că așa-i legea : bogăția trage tot la bogăție". Iartă că pilduiesc cu vorbele unui om din prostime.

— Ești mult înțeleaptă, jupîniță Velica, dacă ții sama la atari vorde.

— Ba-s proastă, că în loc să spun din cărțile pe care le cetesc, tot pe ascuns, de la starețul Ion, vorbesc despre gîndurile țăranilor, ale slujitorilor din casa noastră. Numai că și din cărți tot ăst lucru îl învăț. Zice la carte : „Adunați-vă voi care aveți un grai, o credință și coborîți dintr-aceeași seminție, adunați-vă zic vouă, sub semnul înfrățirii și al păcii."

— Velica, dac-aș fi mai în vîrstă, te-aș săruta ! se încălzește de nespusă bucurie Nestor Ureche.

— Sărută-mă... Nu mă supăr. Am fost, pînă mai an, foarte urîtă, și mult am tînjit după cuvînt bun și după mîngîiere.

Nestor Ureche se pleacă și-i sărută mîna.

— Dacă mi-ai grăit așa, jupîniță Velica, înseamnă că mi-ai ghicit gîndul și cutez a prooroci că ești hărăzită a fi doamnă peste tustrele țările române.

— Ei, jupîn Nestor, cînd eram mică, o singură dată, în fața lui Stroe Buzescu, — domnia-ta ești al doilea care-mi sărută mîna, — m-am grozăvit și-am zis : Sînt Velica-doamna ! Acum, am crescut și mă rușinez de asemenea închipuită măreție și nemeritată.

— Nu, jupîniță, noi vrem să te însoțim cu Vlad-vodă, cocon tînăr, ca și domnia-ta. Amîndoi veți împăca marea și necruțătoarea dușmănie dintre doamna Chiajna, bunica domniei-tale, și doamna Ecaterina, bunica lui Vlad. Acesta-i sfatul lui Petru-Vodă al Moldovei, al starețului Ion și chiar al patriarhului Ieremia de la Țarigrad. Urmează, deci, îndemnul lor, al nostru și al inimii domniei-tale, inimă luminată și încălzită de simțire multă, românească.

Velica privește cu ochii limpezi, albaștri, chipul înflăcărat al tînărului moldovean. Căldura vorbelor lui i se furișează în inimă, aprinzînd-o ca pe-o torță. Gîndurile li se înfrățesc.

— Ci sînt eu vrednică de astă mare faptă ?

— Ești !

— Dar tata ce spune ?

— Fă-l să înțeleagă ceea ce noi, cei mai tineri, înțelegem așa de bine, cu mintea și cu inima. Înduplecă-l !

— Întreb încă o dată : sînt oare vrednică să duc floarea împăcării și s-o îngrijesc, prin uscăciuni și geruri, prin fulgere și trăsnete, pînă va da rod ?

— Ești ! Ești, Velica-doamna...

Vorbirea se oprește aici ; soborul preoților, cu prapuri, icoane, cădelnițe, mireasmă de smirnă și tămîie, cu înalte cîntări de psalmi a ieșit să înconjoare biserica. Norodul a îngenuncheat. Nestor Ureche, nalt, falnic, dar blînd și prietenos, se roagă de iertare și intră în rîndul boierilor, să împlinească datina.

Rămasă în urmă, între femei, Velica se bucură că aude cîntări în grai românesc. La Tîrgoviște, la Cetea, aici la Prislop, la Suceava lui Nestor Ureche — grai românesc... „Doamnă peste tustrele țări române... Dumnezeule, ce ispită ! Ce vis !... Și cum, adică : măritișul meu cu Vlad

ar împăca apa cu focul și lumina cu întunericul? Nu, Nestor Ureche, ești un visător nevinovat, un bărbat cu inimă de copil... Eu, Velica-doamna?! S-ar putea? Nu, nu se poate...

Ca să-și rînduiască mai ușor gîndurile răvășite, iese din mulțime și din ograda mănăstirii. Coboară în vale, la pîrîu. Își razimă tîmpla de tulpina unui fag bătrîn. Închide ochii... „Stăpînire fără ură și fără prihană... Fericiți făcătorii de pace... Fericiți cei ce uni-vor ceste trei țări..."

Deodată, lîngă dînsa, doi cerbi tineri. O privesc întrebător, blînd. Adulmecă văzduhul cu nări largi. Clatină din capete și din urechi, parc-ar grăi cu cineva prin semne, șăgalnic. Se teme c-a furat-o închipuirea unui vis ciudat, vrăjit de frumos. Întinde totuși mîna spre cerbi. Și cerbii nu fug. Ci se apropie: cuminți, blînzi ca iezii, cu răsfățate răsuflări calde... „Cum de-au venit tocmai acum? Ce semn e ăsta?... Ce dragi mi-s nevinovatele făpturi ale pădurii"... Dar, deodată, un gînd podidit o îngheață: „Auzi, pași de vînător... Dacă mi-i ucide?"

Din dreapta se apropie bărbat nalt, tînăr, oacheș, cu barbă scurtă, neagră, cu ochi mari, ciudat de aprinși. Poartă straie de boier muntean. Se oprește drept în fața ei. O privește stăruitor și privirile i se înflăcărează și mai tare. Cerbii trec, sprinteni, unul de-a dreapta și altul de-a stînga, închipuind icoană nemaivăzută; voinicul cu doi cerbi tineri.

Bărbatul socoate că Velica-i o țărancă, peste samă de frumoasă, surprinsă visînd și numărînd brînduțele primăverii din jur. Cu cît i se deslușește mai deplin icoana voinicului împrietenit cu cerbii, cu atît i se pîrguiesc mai tare obrajii... „Ce minune-i asta? De unde și cum s-a izvodit?"...

— Te-aș bea într-o bărdăcuță cu apă, domniță, zîmbește voinicul.

Ea rîde, ușor, guruit, ca hulubița și se uită spre soarele lipit de marginea zării. Vrea să întrebe: Voinicule, cerbii sînt adevărați ori nălucire? Că tu nu poți fi decît nălucă... Dar nu îndrăznește. Surîde, pierdut, cu ușurel tremur al buzelor rumene.

Tot el:

— De ce nu cînți cu mulțimea, domniță ?

— Cînt...

Vrea să-i spună „doamne" ; dar se oprește, împietrită. ...„Nu, nu-i domn, ci împărat. Un împărat înalt frumos, bărbat, cu glas și puternic și dulce, cu privire și aspră și blîndă. Așa cum se cuvine să fie împărații..."

— Cînt în gînd, că parcă-i mai frumos, mai adînc, mai izvoditor de bucurii.

— Da ; cîntarea-i cea mai nefățarnică întruchipare a sufletului. Eu, cu cît cînt, cu-atîta sînt...

— Și cine ești ? cutează Velica, mirată ea însăși de-ndrăzneală.

— Sînt încă nimeni. Aș fi vrut să fiu, acolo sus. Dar deocamdată, n-am loc. Sau poate numai rang n-am.

— Știi ce sfaturi duc boierii, acolo, în chilia starețului ?

— Mi-a spus moldoveanul, solul lui Petru-vodă. Vor să căsătorească doi tineri. Iară nunta lor să astîmpere dihonia între frați și să fie praznicul împăcării a trei țări, care de fapt, de mult se cuvenea una a fi.

— Dar oare vor putea ?

— Datori sînt a cerca. Și chiar de-ar pieri pentru asta, tot n-ar plăti prea scump.

— Și dacă astă nuntire-i doar visul cuiva prea plin de vise ?

— Atunci, vrăjiți de-acest vis, va să nuntim cu barda asta, cu două tăișuri și cu vîrf ascuțit ! și, asprind glasul, voinicul duce stînga la arma de la șold : Că înțelegerea, împăcarea și unirea asta tot trebuie să se facă.

Soarele asfințește după creasta munților. În luncă se îngînă două privighetori. Pe cer se ivește luceafărul, licărind.

— Mă cunoști, voinicule ?

— Nu-ți știu numele, dar te cunosc de mult, tare de mult. Ești ca o parte din inima mea. M-am întîlnit cu tine de sute de ori pînă acum : totdeauna cînd mi-a fost greu. Dar niciodată așa de-aievea, ca-n seara asta.

— Și eu ! Te văd în vis. Și nu știu dacă nu visez cumva și-acuma...

— Visăm... Visăm... Am visat de cînd din pulberi ne-am iscat și-o să visăm, pînă-n pulberi iar ne-om spulbera.

Pleacă zîmbind, cu calul de căpăstru, cu cerbii de-a dreapta și de-a stînga.

Velica privește după dînsul, lung, lung, pînă i se păinjenesc ochii, iar el, voinicul, se topește în amurg. Singură, se-nfioară. Se cutremură toată. Sîngele i se învolburează cu foc și miresme sfinte. Ca să-și stăpînească tremurul șoptește : ...„De ce pleci ? Întoarce-te ! Împacă-mi trupul cu bărbăția ta și de sufletul tău sufletu-mi leagă... Pe veșnicie mi-l leagă."

Apoi se trezește cîntînd, tare, cu glas de argint, stih împrumutat din psalmul ce răsună între zidurile mănăstirii, în codri și în inimi :

— ...Am văzut frumusețea ta, Domnul meu, și ochii tăi inima mi-au rănit cu prea dulce rană... Cu prea dulce și netămăduită rană...

Voinicul acela necunoscut a plecat. În inima Velicăi a lăsat nu numai netămăduită rană, ci și dîră de lumină. Iar lumina asta lăuntrică o face răpitor de frumoasă.

În casa lui Ivan din Ruda, s-a stîrnit deodată mare gîlceavă :

— De ce, se întreba jupîneasa Ana, pentru Velica lui Ion Norocea umblă trei domni, un împărat și însuși patriarhul Țarigradului s-o căsătorească după odraslă de voievod, iară pentru Sima noastră nu se află măcar fecior de mare ban ?

Ca de obicei, Ivan tace, împrumutînd chip de mucenic în mare suferință.

— Mamă, se împotrivește Sima, pe lîngă Velica, eu sînt doar o biată cenușăreasă.

— Cum de-a ieșit așa, uluitor de frumoasă, peste noapte ? Că Stana deznădăjduită s-arăta că are o slută-n casă.

— Zic că pentru fiica noastră-i bun și Radu Calomfirescu, îndrăznește soțul. Am și deschis vorba cu mumă-sa, jupîneasa...

— Ba mai bine să te-ajungă blestemul prostimii care-a stîns făcliile în Olt, în ceasul nașterii tale, făptură fără noroc, decît să te dau după un zurbagiu, prieten cu Bu-

zeştii cei smintiţi ! Cînd le rostesc numele simt îngheţul morţii în mădulare. Tuspatru — veşnic cătători de sfadă. Veşnic în harţă cu boierii. Veşnic în goană după averi şi după oşti. Veşnic în zavistie cu toată lumea. Nebuni de vitejie ? Nebuni de-a binelea !...

— Mamă, Stroe Buzescu m-a scos din flăcări şi m-a adăpostit la...

— Ăst nume nu se rostească în casa mea. Nu v-am iertat că v-aţi împăcat şi n-o să v-o iert niciodată. Nu ! Vă blestem !

Ca să n-o supere de istov pe jupîneasa Ana, Sima tace. Înverşunarea însă nu şi-o poate ascunde. Se mută în iatacul ei şi începeagă vorbire cu Rada din Izvarna, sora de suflet. I-l laudă pe Radu Calomfirescu, în bătaie de joc, ca să facă haz.

— Ştii ce ? întreabă Rada. Dacă ţie nu-ţi place Calomfirescu, îl iau eu. Tu vezi ce-i cu Stroe.

— Toţi Buzeştii sînt zăluzi.

— Iar Stroe-i cel mai zălud.

— Ştiu ; dară eu mă cred destul de înţeleaptă ca să-l cuminţesc.

— A, îţi place deci ?

— Ştiu eu ?... Aud vorbindu-se atît rău despre dînsul, încît cred că e ceva de capul lui.

Stareţul Prohor şi egumenul Serghie nu pregetă să arate tinerilor boieri cum s-au descumpănit vremurile :

— Leon Tomşa, un neguţător de stridii de pe malul Bosforului, ajunge domn, iar doamna Chiajna, altădată spaima boierilor, acum închisă în Alepul Siriei, ţese pînză de mătase pentru cadînele din harem.

— Buzeştilor, stăruie Serghie, împrieteniţi-vă cu Mihai : este omul de care aveţi nevoie.

— Ne pare rău, se încruntă Preda, dar s-a căsătorit cu nepoata banului Dobromir din Corbi.

— Şi cît vreţi să duceţi astă duşmănie ?

— Pînă la al nouălea neam şi pînă la sfîrşitul lumii : hotărăşte Buzescu cel mare. Chiar dacă, o vreme, ne aflăm în pace.

— Ura între fraţi nu-i în firea noastră. Au nu vedeţi, feţii mei, că toţi ne străduim întru stingerea duşmăniilor şi schimbarea urii în dragoste ?

— Vedem, dar...

Sfîrîie lumînarea în sfeşnic. A zădărnicie.

De cîteva săptămîni, Stroe Buzescu tînjeşte. Uneori se face nevăzut şi trei-patru zile nimeni nu-i dă de urmă. La început, fraţii l-au crezut la pîndă de cerbi. Ci, într-o zi, Radu i-a zis :

— Te-nsoţesc la vînătoare.

— Nu.

— Aha, am înţeles : cerboaica-i sperioasă...

L-a pus pe Firea Gărgăun să-l pîndească.

O dată s-a dus la Ruda, să vadă cum lucrează moara de hîrtie, tocmită de Teodosie Rudeanu. A doua oară — la Drăgăşani. S-a îndeletnicit cu sfat domol, în tovărăşia tînărului rudean şi a ajutat la culesul viei.

De mult nu s-a văzut nămol de rod în podgorii, ca în toamna asta. Butoaiele n-ajung nici pentru-a zecea parte din must. Vătaful podgoriei a pus să se sape şapte gropi mari, ca nişte zăcători, le-a ars bine, şapte zile, le-a lipit cu clisă galbenă ca pentru oale, în strat gros de patru degete, le-a ars încă trei zile, le-a spoit, apoi, cu clisă verde, adusă dintr-un deal de lîngă Măldăreşti, şi iar le-a ars două zile, numai cu lemn tare de fag uscat, pînă s-au făcut acele gropi mai tari ca oala. Acuma toarnă mustul şi face poduri din scînduri groase de stejar bine geluit, date tare la fum, încleiate zdravăn între ele. Va turna peste pod un strat gros de smoală topită şi va pune mult pămînt deasupra.

— Să ne legăm a veni aici peste doisprezece ani, adică la leat 1598, să-l tragem cu tîlvul din astă groapă, să-l turnăm în bardace şi să-l bem pre el, cu sete.

Stroe ascultă, dar mai mult trage cu coada ochiului spre fetele care calcă strugurii în lin. De fapt o caută pe Sima. O vede cum se ţine de braţ cu Rada şi joacă în tactul lăutarilor, rîzînd cu poftă, parcă le-ar fi ameţit aburii mustului. Picioarele dezgolite pînă mai sus de genunchi par minunile Sfîntului Mina, cel izvoditor de frumuseţi bine strunguite. Fetele joacă, rîd şi cîntă ; boa-

bele se sfarmă ; lăutarii zic cu foc ; iar mustul curge pe vrană ca apa la șipot. În văzduh se resfiră miresme îmbătătoare, dulci-amărui. Totul îndeamnă la glume, la pozne și la îmbrățișări.

— Da... să-l bem pre el, peste doisprezece ani, surîde Stroe și gîndul îi saltă, deodată, în acei ani viitori ; Sima va naște cel de al treilea copil, iar la botezul lui... Vin vechi de doisprezece ani...

— Pînă atunci, peste aste gropi pot trece și tătarii lui Ieti Calga-han, care cică se ridică acum drept cel mai temut viteaz din cîți avut-a vreodată tătărimea crîmleană, rîde Teodosie.

— Ieti Calga-han ? Ce nume ! se miră Stroe, parc-ar fi căzut din lună. Sună ca un clopot de vecernie.

— E cam de-o samă cu domnia-ta, dar faima-i zboară de vre-un an prin astă lume. Cum de n-ai auzit ?

— Ci să lăsăm naibii tătarii și să gustăm o ulcică de must.

Beau. Se veselesc. Aruncă busuioc și crăițe fetelor care se zbînțuie în teascuri. Ci lui Stroe tot îi vine să spună : Ieti Calga-han... Ieti Calga-han... Numele îi stăruia în gînd ca un bărzăune supărător, intrat într-o chilioară. Numai glasul Simei îl alungă :

— „La fîntînă, la izvor se-ntîlnește dor cu dor și fac voia ochilor, se sărută pînă mor“...

Cel dintîi mirat de popasurile lui Stroe la casele Rudenilor a fost Calomfirescu. O vreme nici n-a luat-o în seamă pe Sima. I se părea mai frumoasă Rada. Pe urmă, uitîndu-se mai cu luare aminte a început s-o descopere osebit de frumoasă. Și, curînd, îndemnat de maică-sa, s-a grăbit să se înfățișeze ca ginere. Singura dată cînd urma povața mamei.

— Au de ce ești așa frumoasă, rudeanco ? se gudură pe lîngă Sima.

— Te-nșeli amarnic, jupîn Calomfirescu. Nici frumoasă, nici înzorzonată, ca alte fete de boier ori ca niscaiva săsoaice din Sibiu, nu sînt.

— Ei, te-nvăț eu să te-mpodobești și să ajungi mai presus de...

— Sînt grea de cap : învăț anevoie. Iată, împreună cu sora mea de suflet, răsădesc, adun, secer, scutur prune, mulg oile și vacile. Iar acum, toamna, mă bucur să culeg la vie și să strivesc strugurii în călcătoare. Înțelegi, jupîn Calomfirescu ?

— Știi că inima lui Stroe Buzescu saltă și se zbuciumă, cum tu te frămînți în ăst pătuiac, în ăsta loc unde calci struguri ? răstoarnă vorbirea, ca să scape de ironiile Simei. Și că inima lui sîngeră ca boaba strugurelui sub tălpile tale ? Știi ?

— Nu pricep rostul ăstor întrebări. Ales că domnia-ta nu prea știi nici ce-i în inima domniei-tale, darmite să mai cunoști și ce-i în inima lui Stroe Buzescu.

— Mi-i prieten !... Dar te-ai potrivi mai mult cu mine decît cu dînsul. Acum ești o codană zglobie. Dar fac din tine o boieroaică de rang înalt. O boieroaică de iatac în mătase.

— Eu beau apă cu pumnii din izvoare ori de pe frunze de nuc, cînd plouă. Sulimanul meu — roua dimineții și soarele amiezii.

— Da, așa zice Stroe ; dar trebuie să lepezi aste obiceie țărănești și să trăiești în bogăție și lux, că pentru asta ești sortită și asta o meriți, mai mult ca oricine pe lumea asta.

— De mă lingușești așa, jupîn Calomfirescu, insamnă că mă înjoșești. Ales că nu spui adevărul ; domniei-tale îți plac sulemenitele ca Ana Viteaz de la Alba Iulia.

Lui Radu Calomfirescu nu-i convin împunsăturile Simei. Își zice însă : „Dacă nu i-ar păsa de mine, nu m-ar dojeni".

De cînd a văzut că toți fiii săi s-au împrietenit cu Buzeștii, de cînd a auzit că Stroe dă tîrcoale Simei, jupîneasa Ana și-a schimbat gîndurile : l-ar vrea ginere pe Radu Calomfirescu : „Frumos și îndrăzneț, fără teamă și fără ascunzișuri, ambițios, trăit în Transilvania. Ajunge domn, dacă vrea".

Sima e îngrijorată : De ce-a trecut mama așa repede de la hulire la laude ?

— Trebuie să vină o zodie a împăcărilor, o sfătuiește Teodosie, ocolind răspunsul la întrebarea soră-si. Iar dacă Ion Norocea își mărită fata cu Vlad, tu de ce nu te-ai mărita cu Stroe ?

— Dar cum va uita Stroe că Dobromir-banul, pricinuitorul morții jupînesei Maria, este unchiul nostru ? Că moșiile Buzeștilor sînt la noi ?

— Urîtă poveste ! Dar dacă-ntrebi, înseamnă că te preocupă, și c-o poți înfrumuseța, Sima.

Fata urcă iar în lin, dănțuie și strivește strugurii cu aprigă mînie... „Vai, ce noian de dragoste-mi trebuie, ca să sting atîta ură... Dar dacă frații mei îl pîrăsc pe Stroe, domniei, și ajunge sub securea lui Bogoldea călăul ?“

Scutură capul s-alunge cumplită vedenie. Și se-mbujorează de bucurie că și azi vine, cu Teodosie, să ajute la culesul strugurilor. Socotesc panerele turnate în lin, la tescuit, ori măsoară butoaiele de must. Fură Sima cu urechea cîte-un crîmpei de vorbă :

— Te miri, Teodosie, că bat prea des calea spre podgoria ta ? Aș vrea să arăt că dușmănitu-ne-am berechet. Ajunge. Și nu mă ocărî că încerc împăcarea.

— Nu ; laud rîvna ta spre prietenie.

— Fratele meu Teodosie, îi vine Sima în ajutor, oprindu-se din strivit struguri, știe că dragostea se izvodește nu atît din socotelile minții, cît din pornirea inimii, și se hrănește din lumina sufletului, vădită prin ochi, boier Stroe.

În inima lui Stroe Buzescu parcă s-ar fi vărsat cea mai dulce boabă de strugur tămîios.

Aflînd ce praguri bate și ce ochi ademenesc pe frate-su, Preda Buzescu se-nfurie :

— Ce adulmeci ? Uitat-ai că ne-au luat moșiile și ne-au primejduit viețile ? Ori poate te socoți mai iscusit ca toți și rîvnești să-i smulgi lui Ivan din Ruda fata cu moșii cu tot, cum a zis Calomfirescu ?

— Nu rîvnesc nici o moșie. Dar mă duc la starețul Prohor să mă dezlege de jurămînt.

— Smintite ! Ură de moarte-mpotriva ăstor mișei !

— Fraţii mei, au nu ne-am împăcat, la Căluiu, în faţa lui Mihai sin Pătraşcu ?

— Lucru trecător.

— Mai cuminte-i dragostea pentru Sima Rudeanu, decît smintit desfrîu cu Iudita Lonai, după ce greu scăpat-ai cu zile din braţele crăiesei Erzébet.

— Te aperi bine, învinuind.

— Mă apăr cum pot, frate Preda. Ales că lumea a început să ne ia la ochi, drept stricători de case şi destrăbălaţi. Dacă nu ne însurăm, gura lumii rău ne foarfecă.

— Măi, mezinul are dreptate, a cîrmit-o Radu.

Trei zile, Buzeştii n-au schimbat vorbă între dînşii. Au muncit, muţi. Apoi au călătorit pe rînd, la Cozia şi s-au spovedit starețului. Peste alte cinci zile s-a vestit că se însoară : Radu cu Stana boierului din Boldeşti, iar Preda cu Cătălina lui Andrei-vistier. Făcut-au nuntă mare, amîndoi o dată, de-au petrecut o săptămînă, mulţi boieri şi ţărani din Cepturoaia şi din toate satele din jur. Dar, în a şaptea zi, Pîrvu, Tudor şi Staicu Rudeanu au năvălit şi mare otrocol au făcut printre nuntaşi. Au rănit cinci slujitori. Au spart două butii de vin şi au făcut să leşine cîteva druşte şi una dintre mirese — Cătălina.

— Şi Stroe mai voia să-i poftească la nuntă... suspină Preda, cu mare obidă.

— S-au supărat tocmai pentru că nu i-am chemat.

— Înduplecă-l, Ivane, pe Radu Calomfirescu a primi să ne fie ginere ! stărui jupîneasa Ana. Că după bătaia de la nunta din Căluiu, smintiţii ar putea-o răpi într-o zi pe Sima. Şi ne fac neamul de ruşine, Ivane.

— Ai ajuns la vorba mea ? Dar, iacă, dragă nevastă, Sima nu-l ţine la nici o samă pe Calomfirescu.

— De asta am grijă eu. Eu şi ţiganca Grozava. I-am plătit o pungă de galbeni. Vine, pe furiş, şi-i descîntă de ursit.

— Vrei, adicătelea, s-o depărtezi de Stroe prin roaba lui cea mai credincioasă ? Ai cap grozav, dragă nevastă !

A venit vrăjitoarea cu un ulcior, cu o samă de buruiene şi cu trei smicele : una de arţar, alta de alun şi-a treia de sînger culese-n zori, cînd cîntă ciocîrlia.

— Adă, de la izvor, cu mînuța matale, jupîniță Sima, apă proaspătă-n ăst ulcior.

Sima aleargă la izvor și se-ntoarce cu ulciorul plin. Grozava îi sărută mîna, se face urîtă, zbîrcită, pungită ca o smochină, împroașcă foc și pară prin lumina ochilor, se uită țintă la Sima și-o poftește :

— Bate apa din ulcior, pe rînd, cu aste nuielușe, de cîte șapte ori cu fiecare. Așa... douăzeci și unu... Bine numărat, aprig îndrăgostit. Acu, dezbracă-te goală...

— Cum ? Grozavo...

— Fără sfială !... Goală de tot, ca Eva. Așa... Ieși colea-n pridvor, la sîntul soare. Așa... Acuma spală-te cu apa asta de leac. Așa...

Și-și plimbă degetele încovoiate pe trupul catifelat al fetei, furnicînd-o cu gîdilituri ciudate și bucurîndu-i carnea cu neîngăduite fioruri. Apoi, cu buze ciudat de subțiri, șoptește descîntecul adînc, cutremurător de adînc :

— Tu sînger adu-mi-l ca un înger, tu arțar adu-mi-l ca un armăsar, iar tu, alun, adu-mi-l ca un nebun... Zi-i după mine, de trei ori : tu sînger... Așa... Și-acu, în aste trei ipostaze, îți pică ursitul, în fapt de seară : arhanghel ocrotitor, nebun de dragoste și armăsar cu patimă...

Degetele și ochii, suflarea șuierată și mîngîierile Grozavei toate fierb, clocotesc, ard.

— Descîntă-l doar în una : „tu sînger adu-mi-l ca un înger"... cutează Sima.

— Nu pot ; îngerii nu fac copii. Și nici... nebunii.

— Ci eu nu-l vreau pe cel vrut de mama. Ea nu cată să mă mărite, ci să mă vîndă.

— Dacă nu te potrivești în gînduri cu jupîneasa Ana, surîde Grozava, atunci, de ! cam rău.

— Foarte rău. Dar ce să fac ?

— Un galben, ici, la vrăjitoarea Grozava, să te-nvețe ea sicretul.

— Poftim !

— Știam c-o să ne-nțelegem. De aceea am și descîntat să vină ursitul ce-l ai matale în inimă și-n gînd. Matale și nimeni altul. Dar mai ia de ici și niște alifii. Și băutura asta. Costă o juma de galben. Și-o să te afum și c-oleacă de păr din chica voinicului... Asta-i pe gratis, că alaltăieri l-a tușinat Țițu și i-am oprit un smoc, anume pentru

socoteala asta cu descînt de dragoste. Dar mai dă un galben şi-ţi spun şi taina tainelor. Aşa... Frumos ban ! Leagă inelul de la botez într-un capăt de basma şi-atinge cu el pe cel iubit. Şi zi, în gînd : Ineluş, inel, îl vreau numai pe el... Şi-apoi : Pe tine te vreau, pe tine te iau, bărbat şi stăpîn, ibovnic de sîn, pe tine şi numai pe tine, de mi-o fi rău să-mi fie bine...

După sfatul de la Munteni cu Petru, domnul Moldovei, Mihnea-vodă din Ţara Românească a îngăduit tuturor boierilor pribegi a se întoarce la casele lor. Radu Buzescu îşi împlinea dregătoria de comis, cu poruncă a se-ndeletnici, mai cu seamă, cu strînsul mierii din prisăci. Că aveau stupii în acel an multă mană. Dar birurile, tot mai grele, sileau moşnenii să se-nglodeze-n datorii şi să se „vîndă", cu delniţe cu tot, făcîndu-se rumâni şi să muncească pentru boieri. Buzeştii au „cumpărat" acum patru sate cu moşiile lor ; Crucea, Nebuna, Rogojani şi Popeştii — toate din judeţul Dolj.

— Averea ne face puternici.

În astă vreme, Radu Buzescu l-a cunoscut mai îndeaproape pe Mihai, ajuns ban ot Mehedinţi. Îl cucerea vorbirea lui răspicată, ţinteşă drept în miezul lucrurilor şi drept la inima omului din orice tagmă : boier au neguţător, moşnean au rumân. Gospodărea judeţul şi moşiile tot aşa de bine cum se pricepea la neguţătorie. Rînduiala pusă de el aici, mulţumea toată lumea. Jupîneasa Stanca-i era într-asta nepreţuit ajutor. Îl bucurau petrecerile cu cîteva bardace de vin bun, cu oameni iscusiţi întru vorbe de duh şi larg cunoscători într-ale lumii. Nu se da în lături nici chiar de la poznele urzite de Buzeşti lui Dandu Dărădan „ot Băbeni", cum îi spuneau acum. Nu arăta, dar grija lui cea mai mare se-ndrepta spre bunul mers al treburilor obşteşti, spre cunoaşterea oamenilor, a obiceiurilor, a locurilor. Şi, mai cu samă, deprindea rostul oştilor şi meşteşugul bătăliilor. Cînd se iscau povestiri despre războaie, se înfiora de-un simţămînt ciudat ; ochii îi străluceau, nările i se lărgeau şi-i tremurau uşor, mărunt, asemeni cerbilor cînd adulmecă miroznele primăverii, buzele i se-nvăpăiau, mintea sorbea totul şi rînduia, ca-n

niște sipete de palisandru, aurul știrilor, perlele întîmplărilor, diamantul sistemelor de luptă. Cînd însuși povestea despre oști și bătălii, dobîndea chip de căpitan apusean, de cavaler părtaș la lupta povestită. Știa despre Hanibal și despre rînduiala bătăliei de la Cannae, despre Alexandru Machedon și biruința de la Issos, despre zeci de bătălii dintre frînci și briți. Lua boabe de bob sau mere și arăta pe masă ori jos, pe iarbă, mișcarea oștilor, locul pedestrașilor, al tunarilor, al călăreților, al halebardierilor, în tot timpul desfășurării bătăliilor, în apărare ori în atac.

— S-au bătut, în 1314, englezii cu scoțienii. Regele englez, Eduard se numea, avea oști mai bune și, trufaș fiind, credea nesmintit în victorie. Adusese în tabără și un bard să-i cînte biruința. Ci scoțienii, mai puțini și mai cuminți, au chibzuit primejdia bine și și-au așezat tabăra lîngă pieptul unui munte prăpăstios, să le apere aripa dreaptă. În stînga — o mlaștină adîncă, au prelungit-o cu șanțuri întărite cu lese de nuiele și funii de iarbă, să nu treacă pedestrașii. În ziua întîi a războiului, scoțienii au înfruntat izbirea englezilor. Au luptat pînă la căderea nopții, fără să dea locul. Și mai trufaș, regele englez, cu toată tabăra lui, a petrecut noaptea în bencheturi și veselie mare, cu cîntece și jocuri. Scoțienii, dimpotrivă: în zori, sus pe-un dîmb, au îngenuncheat și s-au rugat: „Îi vedeți? Cer îndurare!" a rîs riga Eduard. „Adevărat, a zis un general mai cu cap. Cer îndurare, dar nu nouă, ci lui Dumnezeu." Peste patru ceasuri s-a dovedit că trufia deșartă ușor cade în pulberea pierzării. Scoțienii s-au apărat așa... Vedeți? Briții au atacat de-aici. Trufia și greșeala i-au pierdut.

La Strehaia, Mihai a rînduit cetele mehedinților, pregătindu-le în mînuirea armelor și în meșteșugul luptei. Asta-i plăcerea lui Radu Buzescu, încă mai mult decît povestirile despre căpitanii cei mari de oaste.

Jupîneasa Stanca îl urmărea, stăruitor, cu ochi mari și triști. Nimica nu zicea; ci în inimă i se urzea amar bob de suferință. Ales că Mihai adesea pornea prin țară să vadă locurile, drumurile, trecerile, pădurile, rîurile, plaiurile, munții. Pe toate voia să le știe. Să le măsoare cu pasul. Să afle cum s-ar putea folosi pentru bătălii.

— E-nzestrat cu belșug de-nchipuire : vede sute de lucruri nevăzute altora.

— Ți-i capul cam plin de-nchipuiri deșarte, rîde uneori banul Iani de dînsul. Teamă-mi-i că ostenitu-m-am în darn cu tine. Am vrut să te deprind la negoț mănos și tu umblat-ai după cai verzi.

— Ba după potcoave de cai morți, rîdea Mihai. Și-am găsit multe. Toate-mi vor aduce noroc... Noroc în războaie.

— Ești pierdut : nici o scăpare. S-a încuibat în inima ta acea peste măsură poftă să strîngi oști și să te bați. Nimeni nu-ți mai poate zăticni vreo împotrivire : ori ajungi faima lumii ori mucezești la Șapte Turnuri.

— Pot mucezi la Edikule și după ce strălucesc întru faima lumii, surîde Mihai.

— Poate vrei a fi cîntat și-n cartea făcătorilor de stihuri, ca Ahile.

— De ce nu, bane Iani ? Domnia-ta m-ai povățuit să fiu mai degrabă vultur decît corb, mai bine leu decît berbece.

Au plecat să întîmpine caravana de care cu balerci pline cu miere, în drum spre București. La Drăgășani, în han, așteptînd carele, povestit-au și-au gustat vin vechi din ulcele de lut. S-au drăgostit cu hangițele, că-i ispiteau cu fiorul dulce al rîsului, cu rumeneala buzelor, cu tremurul sînilor, cu jocul îmbietor al șoldurilor rotunde. Toate se-nghesuiau la dragoste cu Mihai. Deși știau că Preda Buzescu era cel mai pătimaș și mai darnic decît orice bărbat oltean. În două zile cît au așteptat aici, au vorbit despre toate ale acestei lumi, au cîntat cele mai frumoase ori mai năstrușnice cîntece, au istovit patru rînduri de lăutari, au plîns și au rîs, au suduit, au blestemat și au binecuvîntat, au mîncat un berbec fript, cu mujdei, și-au băut trei vedre de vin. Cel dintîi Preda Buzescu a căzut, mort beat, sub masă. Mihai a ținut-o înainte, în întrecere cu Iani, pînă l-a răpus și pe dînsul.

— Culcați-l pe laița de colo, că-i ambițios ; se trezește și-o ia de la capăt, a poruncit Mihai slujitorilor și s-a luat la întrecere întru băutură cu negustătorii aflați în han. A biruit trei mari bețivani, cunoscuți, și la Istanbul și la Sibiu. Mai avan unul, un fost slujitor al lui Dobromir-banul. Bea cu vadra și nu se-mbăta, parc-ar fi șorbit

doar apă limpede din slăvit izvor. Mihai a cerut odihnă de-un sfert de oră și s-a întins pe-o laiță, în iatacul de sus. A venit însă Voica, hangița stăpînă, i-a aruncat o privire și l-a dojenit :

— Stai aici de două zile, bane, și nici n-ai vrut să mă vezi.

— Ba, de mult te ochesc. Apropie-te și lipește-te de mine.

— Mda... Poftești la trupul meu abia acu, după ce te-ai drăgostit cu toate muieruștele mele ? Au m-am vestejit așa de tare ?

— Nu, Voichiță, ești mai în putere și mai frumoasă ca oricînd. Și tocmai pentru... cercarea puterii lăsatu-te-am mai la urmă. Cred c-am mai cruțat și pentru tine ceva vlagă.

— Nu, bane, la treizeci de ani nu mă-mpac cu drojdii...

— După, să mă dojenești, nu înainte. Și, să știi : ești, Voico, mai ceva ca Venera, dumnezeoaia dragostei, sălășluitoare în ostrovul răsfățărilor. De ce șovăi ?

— Iaca, nu mai șovăi. Ia-mă-n brațe și frînge-mă. Că de aceea domnia-ta ești bărbat, iară eu muiere. Și de-am să prind în pîntec plod, vreau să-ți semene.

— De-mi seamănă, ți-l cresc, și o moșie dăruiesc !

Negustătorul a adormit cu capul pe masă. L-a trezit tropotul cailor opriți, brusc, în ușa hanului. A început să strige, ca un smintit :

— Unde-i boierul cu care-am pornit întrecerea ? Unde-i ? Nu vreau să pierd rămășagul... O pungă de galbeni !

Dar călăreții strigat-au mai tare decît omul beat :

— Stăpînilor ! Săriți ! Lotrii tătari loviră carele !... Săriți !...

Auzind, Mihai a tresărit. A ridicat hangița în brațe, lunecîndu-i pe lîngă trup pielea netedă și mătăsoasă și-a pus-o pe-o laiță, adormită, moleșită de belșugul plăcerilor, nebunește împlinite.

— Unde mi-i barda ?

— În cuiul de lîngă horn, mărite... se gudură hangița, sărutîndu-i mîinile, genunchii și blăstămînd : Fir-ați ai dracului de lotri, că-mi furară-ți mierea desfătării taman în zori, cînd era mai dulce... Să vii, bane, la botezul pruncului !...

Gonind nebunește spre miazăzi, însoțit numai de cei doi slujitori călări, Mihai se-ntîlni cu Radu Buzescu, la capul satului Arcești. Văzuse ceata tîlharilor, dar nu cutezase să-i oprească :

— Tătari de-ai lui Ieti Calga-han. O iau spre Caracal. Au aflat că petreceți la han și... Nu-i mai ajungem.

— Ba-i ajungem, Radu Buzescu. Ales că eu n-am fost beat niciodată.

Gonind spre Caracal, Radu îl prubuluia acum mai bine pe Mihai ban de Mehedinți : om nalt, zvelt, întunecat la față, colțuros și aspru, în acest ceas al mîniei, cu musteața zburlită, cu nas drept și nări arcuite, cu sprîncene stufoase, cu ochi mari, negri, scînteietori. Galopa așa de aprig, că el și Condur Pantelimon abia-l puteau urmări. Ceilalți slujitori rămăseseră hăt departe, în urmă, cînd, la un cot al drumului, se zăriră carele cu balerci de miere, înconjurate de cei lotri tătari. Trage, cu stînga, barda de la brîu, face semn spre Buzescu să zorească și se năpustește spre hoți. Pe trei îi doboară înainte de a scoate iataganele. Pe alți doi îi trage jos de pe cal, silindu-i să fugă, șchiopătînd, spre Olt. Ceilalți, văzînd că lui Mihai îi vin ajutoare, ucid un cal, rănesc doi boi și un slujitor, izbesc cu iataganele în trei putini, ca s-aducă pagubă, și-și iau frumușel tălpășița, la vale, pierzîndu-se ca un fum negru și înecăcios.

În urmă, românii au oblojit rănile slujitorilor. Au dat boii răniți în sama unui sătean. Au dăruit drumeților mierea din balercile despicate de iatagane. Au înșirat iar carele la drum. Au trecut Oltul și s-au oprit la Slatina, în casa jupînesei Stanca.

Și aici, Mihai muncește la rînd cu slujitorii întru rînduirea caravanei. Ridică ușor carul cu umărul, ca rotarul să-i dreagă roata stricată. Leagă fîn în funii și-n rețele, hrană pentru trăgători, la drum. Țeseală doi cai și-i adapă la șipot... „Nu-i un vîntură țară, cum l-am crezut, își îmbogățește Radu Buzescu părerile. Și nici un vînător de avere, cum îl ponegresc o-samă de boieri."

În casă însă Stanca îl dojenește :

— De ce te-njoșești la munci de argat ? Ești boier ! Ai rang de dregător.

— Mă iartă, dar nu mă cred înjosit. L-am înduplecat și pe ăst prieten al meu, Radu Buzescu să-și țesale, să-și hrănească și singur calul să-și adape. Au n-ai mai făcut treabă ca asta, Radu ?

— Am făcut, bane Mihai, la Cozia, în Transilvania, dar...

— Dar pe-atunci n-avea rang, se agață Stanca de cuvînt. Rangul nu îngăduie să-mplinești munci de rînd. Nu se cade. Pentru astea sînt robii și argații. Respectă vorba care zice : obrazul subțire cu cheltuială se ține.

— Mulțumesc, Stanca, pentru învățătură și dojană. Pune o roabă să-mi toarne apă să mă spăl. Și află că și de-acum în colo, tot așa am să fac. Iar de mi-o pica rangul, am să-l pun la loc, ca și întîiași dată. Ba încă și mai sus. Știi, doară, că nu m-am născut blagoslovit cu rang boieresc. L-am dobîndit... A, vrei să-mi torni chiar tu !? Ești grijulie și-ți mulțumesc, din inimă, că mă înțelegi și mă primești așa cum sînt, cu bunul și cu răul din mine.

— A, nu, nu c-aș fi grijulie, ci nu vreau să te vadă roabele așa, despuiat pînă la brîu, că turbă după tine ; iar tu cu filotimie le alini turbarea, oriunde le-ntîlnești.

— Au tu nu știi, jupîneasa mea dragă, că nu se află femeie să lase bărbat să pleie și nici voinic bărbat să nu se vrea îmbrățișat ?

Stanca ațintește ochii mari, nu spre Mihai ci la Radu, care rîde cu poftă, zgomotos ; strînge din măsele, toarnă apă dintr-o cană mare de aramă, mîndră foarte că-și ajută soțul să se spele de toate ale călătoriei. Arăta supărată, neguroasă, încruntată ; dar mîinile mîngîie trupul bărbatului, cum mîngîe avarul comoara și pustnicul icoana de minuni făcătoare.

Slujnicele au așezat repede masa. Dumicînd pe-ndelete, Radu și Mihai s-au întins iar la voroavă despre cele ale astei lumi și ale țării. Jupîneasa Stanca ascultă, soarbe parcă orice cuvințel, se învîrte în jurul soțului, grijind să aibă bucate în blid și băutură în pocal. Rar rostește cîte un cuvînt. E bucuroasă că bărbații își desferecă sufletele cu cheia vorbelor înțelepte. Pare o roabă mută, supusă, credincioasă și nespus, dumnezeiește îndrăgostită.

— Nu, prietene Radu Buzescu, nu cunoaștem nici țara, nici norodul sălășluitor, așa și cît ar trebui cunoscute. Nu

mai departe, acum două săptămîni, între Sibiu şi Tălmaci, văzui ţărani în straie rufoase, cu cuşme flenduroase, desculţi, bărboşi, amăriţi, slabi, cocîrjiţi de muncă.

— Nici cei de pe moşiile noastre nu arată altminteri.

— Ştiu, Radu. Totuşi, cu asemenea oameni trebuie să ne încropim oştirea.

— Vin la oştire dacă le poruncim ; n-au încotro.

— Vin, dar oare luptă cu tragere de inimă ? Le-am auzit cîntecul : ...„Groful, lifta cea spurcată, ne-a cuprins potica toată“... Am descălecat şi-am intrat în vorbă cu dînşii. Nobilii unguri sînt stăpîni foarte aspri. Se cunoaşte că-s oameni de altă lege şi de alt neam. Ci mergînd, apoi, cu calul de căpăstru, amintitu-mi-am de-o vorbă a vlădicăi Ion de la Prislop. Zicea : „Transilvania s-a lepădat de coroana Ungariei cînd regele Ludovic pieri în mlaştinile de la Mohacs şi de cînd Suleiman sultan prefăcut-a Buda în paşalîc. Ţara asta este voievodatul românilor, al lui Iancu Corvin din Hunedoara, pe care aşa de mult îl slăveşte azi tînărul voievod Sigismund, încît şi l-a luat drept pildă. S-ar cuveni ca nobilii unguri să fie recunoscători românilor, că-i găzduiesc pînă-şi scapă ţara de otomani. N-ar fi rău dacă i-am ajuta să-şi facă iar ţara slobodă.“ Apoi gîndul m-a dus mai departe : să aflu cum şi-a cîrmuit oştile Iancu din Hunedoara, de-a dobîndit vestită victorie. Şi-n loc să mă-ntorc acasă cu dobînda negoţului, m-am abătut pe la Sîntimbru, să cercetez înfăţişarea locului unde, cu puţini, Iancu biruit-a pe cei mulţi. Am stat şi-am privit îndelung. Am căutat să-mi închipui pe unde s-au mişcat oştile şi cum s-au lovit. Am stat şi-am gîndit pîn-am prins să văd aievea totul. Am auzit şi strigătele cele cumplite de bătaie. Şi încă o dată, poate a suta oară, am înţeles că taina-tainelor întru biruinţa împotriva osmanlîilor este unirea ăstor trei ţări române.

— Înţeleg, bane Mihai, că şi domnia-ta te numeri printre propovăduitorii împăcării ca Petru-Vodă de la Moldova.

— Sînt. Şi fi-voi cît voi trăi. Că nici pentru noi, nici pentru norodul român altă mîntuire nu se află.

Pînă într-acest ceas, Radu se răzvrătea şi rîdea de fraţii lui, ori de cîte ori pomeneau de Mihai şi-l lăudau. A rîs şi de credinţa lor în nevoia de unire a celor trei

țări române : „Năzăreală fără noimă“ ! Dar acum, după ce l-a ascultat pe Mihai, e vrăjit de chipul, de vorba lui și nu se mai răzvrătește :

— Adică să ne împăcăm ? Mare năzdrăvănie și asta.

— Mai mult : să ne unim și să luptăm. Umăr la umăr. Că sîntem frați. Trăim în aceeași casă. Ne apasă aceleași primejdii, aceleași necazuri și umilinți. Ne însuflețesc aceleași gînduri, aceleași doruri.

Radu Buzescu ar vrea să spună : Și noi va să ne împăcăm cu Rudenii, ci cu nici un preț nu vom îngădui lui Stroe să se însoare cu Sima... Se rușinează însă de ura fără noimă ce-i clocotește în inimă. Și tace.

Pe-o vreme cețoasă și rece, întovărășit de Firea și de Rîcman, Preda Buzescu coboară Dealul Negru.

— Aceea-i caleașca lui Ivan din Ruda ? se face a întreba, cu toate c-o cunoștea foarte bine. Pe el !

Gonesc slugile. Taie șleaurile. Înțeapă caii cu spadele, silindu-i să galopeze care-ncotro. Scot două roți de la caleașcă și le-aruncă-ntr-o rîpă. Ivan leșină de spaimă.

— Repede ! poruncește Preda Buzescu. Să nu ne-ajungă Stroe...

Dar slugile Rudeanului își vin în fire ; se strîng în jurul caleștei, ca săbiile gata întru izbire.

Stroe apare în clipa asta de după cotitură, cu calul în trap sprinten. Întîi sare în ajutorul fratelui. Dar cînd înțelege că în caleașcă zace bătrînul Ivan Rudeanu, îl ia în brațe și-l așează pe cal, fără să-i pese de batjocora lui Preda.

— Dacă ai milă de-un rudean, nu-mi mai ești frate !

Dar îndată tresare : „Am vrut învrăjbire și, iată, am apropiat și mai mult pe frate-meu de Rudeni“... Strigă, furios, la slujitori :

— Înțepați-i calul ! Ucideți-i-l !

Dar Stroe se apără ca un lup furios. Îl rănește pe Oprea Rîcman.

— Ah, ce-am ajuns ! se caină Preda. Să ne batem noi frații, între noi, pentru Rudeni. Te-a vrăjit... Te-a scos din minți ! Nu ne mai ești frate...

Stroe n-aude. Galopează să-l scoată pe Ivan din primejdie. Îl așează pe bătrîn în fața porții și-i cere iertare în numele lui Preda :

— Greu se tămăduiesc rănile... Strigă și-l înfățișează slujitorilor : Duceți-l în casă și-ngrijiți-l !

Și, ca să nu-l zăpsească tinerii rudeni, Staicu și Tudor, gonește înapoi spre Rîmnicul Vîlcei.

Ivan a zăcut o săptămînă, mai mult de spaimă și de gura jupînesei Ana, decît de mîhnirea c-a fost batjocorit de Buzești :

— Trimite-ți feciorii să ardă Căluiul !... Pîrjol ! Să taie pe toți Buzeștii !...

Bătrînul Rudeanu strînge din dinți și tace. Nu vrea iar întețirea vrajbei. Că vrajba, vrajbă iscă. Mereu mai mare.

Și, într-o zi, cînd jupîneasa Ana nu se afla acasă, se gătește în pripă, urcă în trăsură și pleacă la Tismana, să se călugărească, sub privegherea starețului Serghie.

— Ah, nevrednicul ! se tînguie soția, clocotind. Mai bine-l căsăpeau tîlharii Buzești...

Astfel a rămas casa lui Ivan Rudeanu sub puterea jupînesei Ana, adevărată vestală neîmblînzită la altarul urii împotriva Buzeștilor.

Supărarea lui Preda Buzescu n-a durat :

— Nu știu cum, mi-a venit să zburd și să-mi bat joc. O prostie. Dar tocmai așa am băgat sama că în fapt, nu-l urăsc pe jupîn Ivan.

— Dacă-ți mai bați joc de acești oameni ca de Dandu Dărădan, uit că-mi ești frate.

— Ciudată făptură ai : eu m-am însurat c-o fată ca să-i iau moșiile, tu suspini după una care ne-a luat moșiile. Cuvine-se să te pun în lanțuri și să te-nchid în turnul ispașei din Căluiu.

— N-ai face rău... Sima mi-a trimis cuvînt de mulțumire. Nu rîvnesc mai mult. Gîndul că m-a iertat mă îndulcește aidoma ca un fagure de miere.

— Ai căpiat de tot, zurliule ! se zborșește și Radu. Nici cu maslu nu te mai tămăduim.

Vorbele fraților ard inima lui Stroe. Iese în pridvor și, îndelungă vreme, privește zarea de la miazănoapte, dincotro parcă-i vine potolitor alean, pe aripă de vînt

și pe licăr de stele. Gîndește :... E limpede : bucuria dragostei înalță sufletele pînă la torțile cerului, iar ura le pogoară pînă la talpa iadului. Între aste două hotare, mă zbat eu.

Fierbe mustul, izvodind mirozmă de tămîios, așa de puternic, că și vulturii cînd trec pe deasupra Drăgășanilor, se-mbată și dănțuiesc veseli, legănîndu-se cînd pe-o aripă cînd pe cealaltă. Iar mierlele chiuie parc-ar veni de la nuntă. Voica — hangița cu privirea, cu rîsul, cu frămîntul șoldurilor și tremurul sînilor, cu totul ei tot—sporește și mai tare beția și nădejdea de fericire, oricît de lumesc-păcătoasă și de trecătoare.

Ca un lup însetat de vin și de dragoste așteaptă Radu Calomfirescu în cămara din fund a hanului. Vin bun are berechet. Și păstrămuri are. Și fete, cîte vrea, și-l țin mădularele. Dar el rîvnește la trupul Voicăi. Iar Voica-i scapă, ca o zvîrlugă :

— De cînd cunoscui dragostea unui anume bărbat, jupîn Calomfirescu, am simțămîntul că în brațele altuia m-aș spurca.

Cinci ulcioare și două mese țăndărește Calomfirescu de mînie. Urlă și rotește spada, hărtănind văzduhul din han, că fug toți mușteriii de spaima turbatului și se ascund pe la grajduri. Așa, furios, îl găsește Calomfireasca și cu greu îl potolește :

— A venit vremea, Radule, să te-aduni de pe drumuri. Gîndește-te la soarta-ți, că, iote, Dumnezeu...

— Eu sînt soarta și Dumnezeul meu...

— Of și iar of ! Ce nesăbuită trufie și ucigător păcat.

— Sînt au nu os de domn ?

— Ești, fiule !

— Atunci cum își îngăduie un negustor de oi, un cioban, un gelep oarecare să îmbrățișeze muierile mai pătimaș ca mine ? Cum ? Îi fierbe lui sîngele într-un clocot mai aprins ca sîngele meu ?

— Însoară-te, fiule, că te-ai învățat ușărnic și nelegiuit.

— Să mă-nsor, acu cînd aflai că nici Voicăi nu-i place dragostea cu mine ? Și nu-i place din pricina unui...

Ia blestemele de la început, iese din han cu gînd să-şi afle concurentul şi să-l taie bucăţele, să nu mai vadă mumă lăcrimînd că are fecior nevrednic.

Dar în poartă se-ntîlneşte cu Dandu Dărădan, îmbrăcat în manta neagră, tivită cu blăniţă roasă de molii, cu cunună de tinichea pe cap, gras, ca o bute, călare pe acelaşi asin costeliv şi netrebnic.

— Ce faci, Machedoane ? hohoteşte Calomfirescu, uitînd mînia.

— Ssst... Am duşmani pe-aici... Aflară că vreţi să mă puneţi cap oştilor pe care le-nfiripaţi pe ascuns.

Se întoarce Calomfirescu în han, cu zăludul după dînsul şi porunceşte vin. Gîndeşte : „Poate s-o mai îmbuna Voica, văzînd caraghios ca ăsta."

După a treia ulcică, Dandu grăieşte hangiţei, mieros :

— Dacă io-s Alexandru Machedonul, tu eşti Roxana, nu ?

— Ba, pe mine mă cheamă Voica.

— Ei, parcă mie nu-mi spun Dandu Dărădan ? ! Ca să nu mă afle duşmanii. Tu eşti Roxana, crăiasa mea ; şi-ţi spui Voica tot ca să nu...

— Din botez îmi zice Voica !... Şi lasă-mă-n plata Domnului.

— Ve-ezi ce bine se preface ? Nici mie nu vrea să-mi spună că-i Rox-Roxana... Mai to-oarnă, să bea-eau în cinstea ta, femeie isteaţă. Că-mi eşti dragă de mă doare la lingurică.

Radu Calomfirescu îi toarnă, pînă-l face turtă. Apoi îl pune să se dea tumba. Rîd toţi muşteriii hanului, rîd să leşine. Ci Voica tot nu-şi îmbună nurii spre pofta şi patima Calomfirescului.

— Boierule, nu mai stărui. Plăteşte băutura şi stricăciunile şi du-te cu Dumnezeu. Că muieri — puzderie, la toate rateşurile.

— Dar nu ca tine, Voica, hangiţo ! Îţi plătesc cît vrei...

— Îngăduie şi unei hangiţe, boierule, să aibă ceva ce nu-i de vînzare.

Tidva cu strune de cobză

RUMÂN LA FAȚĂ, SPĂTOS, VOINIC NU PARE A SE-NDELETnici cu mîngîierea sufletelor. Mai degrabă cu ridicatul sacilor, în port la Turnu. Totuși, evlavios om, popa Stoica din Farcaș. Grijește de nevoile duhovnicești ale enoriașilor, de gospodărie și de copii. Ci în ziua de pomenirea Crucii, tocmai cînd, cu glas cutremurător, citește *Evanghelia* din ușile împărătești, aude țipăt deznădăjduit :

— Dau turcii !... Ne pradă acîngiii !...

Năuciți de spaimă, oamenii năvălesc în biserică. Urcă în clopotniță. Se ascund sub strană ori în altar. Tropote de cai, jur împrejurul bisericii. Dinspre casa preotului Stoica, strigăt și vaier.

— Părinte, păgînii îți pradă casa și-ți necinstesc preoteasa !

— Îți răpesc copilașii ! îl vestesc oamenii, înspăimîntați.

Popa Stoica despăinjenește ochii, ca să vadă buchiile și nu curmă slujba. Se roagă înainte încălzindu-și glasul cît îl ține inima și nădejdea în mîntuire, printr-o putere peste firea omenească.

Lotrii țin biserica împrejmuită, aprind trei case, jefuiesc tot ce află mai de preț, și pleacă.

— Duce-vă-ți pe pustie !

Popa își găsește preoteasa moartă, sîngele i s-a sleit pe sînul străpuns de hanger. Copiii, nicăieri. Gîndește, cîteva clipe, încrîncenat. Apoi întreabă :

— Cîți au fost ?

— Vreo cincizeci, părinte.

Leapădă rantia în mijlocul ogrăzii. Încalecă și strigă :

— După ei ! Străbate satul, în galop, răscolindu-l : După ei ! Să ne răzbunăm !

Ajung lotrii în satul Slăveni, unde oamenii cearcă să-și apere avutul și viața.

Dar, mai bine armați, acîngiii biruie. Stoica se năpustește. Dar nici el nu-i poate dovedi. O samă cad, răniți.

Ci, dintr-o dată, răsare călăreț armat cu secure în două tăiușuri și prinde a hăcui la acîngii, a-i stropși și a-i sili s-o ia la sănătoasa.

Fug, lăsînd robii și lucrurile furate. Și dacă acîngiii dispar spre Dunăre, voinicul cu barda în două tăiușuri se topește în zarea de la miazănoapte. Popa Stoica-i bucuros că-și găsește măcar copiii.

Vestea despre isprava popii din Farcaș stîrnește vîlvă în tot Romanațul.

Stroe Buzescu îl caută :

— Vrem să te facem căpitan de oaste. Ne slujești ?

— Cu inimă curată, dar m-am juruit, în gînd, acelui bărbat, oricine-a fi, care ne-a scăpat de acîngii. Știu doar că se bate c-o bardă în două tăiușuri.

— Noi îl știm pe-acel voinic, îl încredințează Stroe. Dar dacă singur nu s-a arătat cu numele lui, n-avem drept să-l destăinuim. Tocmește, ca și noi, tu popo, case cu pivnițe adînci, cu ziduri groase, cu firide pentru tras cu arcul. Fă și cîte o cișmea în curte. Și adună acolo arme : suliți, buzdugane, arcuri, topoare, coase. Strînge și ceva merinde. De asemeni, sfătuiește pe țărani să ridice în jurul satului Farcaș, șapte movile. Așează străji pe ele, zi și noapte. Să vadă, de departe ivirea prădalnicilor. Așa facem și noi și bărbatul cu bardă în două

tăiușuri. Vino la noi la Cepturoaia ori la Căluiu și vezi cum am făcut. Fii harnic și destoinic.

Într-o săptămînă cărînd pămîntul cu targa, cu roaba, cu sacul, cu poala, sătenii din Farcaș au înălțat movilele. Popa Stoica deprinde toți flăcăii să lupte de-a călare și pe jos, cu sulița, cu buzduganul și cu arcul. Așa ajung să țină piept multor prădători năpustiți de peste Dunăre. Țăranii îi izvodește chiar cîntec : „Popa Stoica din Farcaș sare de șapte pași... Uită toaca netocată, liturghia necîntată și pleacă război să bată..."

Ca din întîmplare la Sîntămărie, în casa Buzeștilor de la Căluiu, se întîlnesc, în ospeție, banul Mihai, egumenul Serghie de la Tismana, Ion Norocea logofătul, starețul Ion de la Prislop, Prohor de la Cozia, Udrea Băleanu și Radu Calomfirescu. Stroe Buzescu îl poftește și pe Teodosie Rudeanu, cu toată împotrivirea fraților :

— Dacă-i sfat, sfat să fie !

Au venit, pe rînd, chemați de-un glas tainic și s-au amistuit în chiliile Căluiului. La miezul nopții se întîlnesc în trapeza cea mare și se hărțuiesc din cuvînt pînă în zori. Îi preocupă același mare gînd : împăcarea între frați. Dar mai ales Ion de la Prislop, Prohor de la Cozia, Stroe Buzescu și Teodosie Rudeanu se aprind la voroavă. Deși cuvîntează puțin, banul Mihai îi domină, cu gîndul spus, cu cel subînțeles și cu cel tăcut. Toți știu acum că numai împăcarea îi poate mîntui din greul, neorînduiala, neliniștea și vrăjmășia în care se zbat. Și ei, și țara. Nu găsesc însă calea spre dorita înțelegere și înfrățire.

— Să cercăm a ne înfățișa domnitorului, povățuiește Radu Buzescu. E om bun. Va să ne-asculte dorința.

— Un biet slujitor al sultanului, se împotrivește Stroe.

— Parcă Petru-vodă de la Moldova-i altceva ?... surîde Radu Buzescu. Slugă blajină.

Norocea se supără și părăsește trapeza :

— Voi, Buzeștii, totdeauna ați stat de-a hoarța și a-ți ocărît oamenii.

Călugărul Prohor și Mihai nu se lasă pînă nu-l aduc îndărăt, împăcîndu-l cu zicale :

— Adeseori vorba cea rea zămislește învățătura cea bună.

— Cinstite frate, să mîntuim țara din gheara păgînului. Ăsta-i ni-i țelul vieții. Și n-o putem mîntui decît cu spada. Drept aceea, cît timp Mihnea-vodă nu se împotrivește fățiș, sporim cetele de oșteni.

— Bine-i totuși, să păstrăm taină, stărue Teodosie Rudeanu. Că dacă află, sultanul îl silește pe vodă să ne sugrume.

— Da, mare taină ! îl sprijină Stroe. Cetele noastre să țîșnească, la vreme potrivită, ca din pămînt.

— Stroe a tălmăcit și gîndul meu, încuviințează Mihai. Ci eu zic să ne împăcăm întîi între noi. Că frate lîngă frate fiind, n-om mai orbecăi prin adîncurile anilor și sfîrșit gîlcevilor găsi-vom. Unirea țărilor și înfrățirea românilor, țelul și mîntuirea noastră sînt.

— Cum să vă încredințez întru aceasta ? apasă Ion de la Prislop pe fiecare vorbă. Ți-aduci aminte de întîlnirea, de anțărț din chinovia mea, logofete Norocea ?

— Mi-aduc, dar...

— Sînt încredințat, cinstite logofete, zice Teodosie, că nesăbuitul război dintre Rudeni și Buzești mult a stricat amînduror neamuri. Că împăcarea ni-i de trebuință ca lumina soarelui. Și încăodată, rogu-vă, primiți-mă și pe mine în rîndul înnoitorilor și al vitejilor. Mă leg să-mi cumințesc frații învrăjbiți, și să lucrăm cu spor întru împlinirea gîndurilor de slobozenie.

— Ales că acum nu mai este nici banul Dobromir, să ne ațîțe dușmăniile.

Cum toți cei de față stăruie pe lîngă Radu și Preda Buzescu să se împace cu Teodosie, își dau mîna. Mihai le ia jurămîntul :

— Fie acesta întîiul pas întru împlinirea marelui gînd !

Ca să nu afle stăpînirea nimic, despre acest sfat, Buzeștii rînduiesc praznic mare spre pomenirea lui Radu Buzescu armașul și a soției sale, Maria.

Teodosie îngenunche și sărută lespezile de mormînt :

— Cer îndurare și iertare, în numele neamului meu, amestecat în silnica moarte a acestor oameni buni și drepți.

Lăcrămînd, tustrei Buzeștii se îmbrățișează și se sărută cu Teodosie.

Toată toamna și iarna acelui an, boierii au strîns oșteni și i-au ajutat să deprindă mînuirea armelor. Toți munceau fără hodină. Numai Radu Calomfirescu lega joile. Venea la Căluiu anume ca s-o laude pe Sima:

— Ce frumoasă fată s-a făcut! Vorba cîntecului: „Carnea ca roua, osul ca fraga"...

— Cine v-a pocnit cu leuca, de trageți, și tu și Stroe, clopotele sub aceeași fereastră? rîde Radu.

— Nu știu. Dar astă-toamnă mă scăldam în belșug de huzur și cîntec. Acuma, trist și nemernic mă aflu...

— La pravilă, dragostea se aseamănă cu beția și cu nebunia.

— Ba-i nesfîrșit de dulce chin, Radule, surîde Stroe, îngîndurat.

— Bea o bardacă, două și-ți trece chinul, îl îndeamnă Preda. Bea, că la Ruda se duce Calomfirescu; ajunge un zălud la o casă c-o singură fată și-aceea urîtă.

— Urîtă? Împlînt ăst pumnal în tine!... turbă Calomfirescu. Și dacă nu credeți că sînt îndrăgostit, mă despart de voi! Am terminat! Dezleg frăția de cruce.

Peste două zile, bate-n poartă la Ruda. Sima îl primește cu prietenie, cum se cuvine unui tînăr boier, de neam și semeț ca dînsul.

— Mă supăr că mai ești încă prieten cu Buzeștii, acei arțăgoși bezmetici, îi impută jupîneasa Ana.

— Iertare, dar m-am certat cu dînșii și ne-am despărțit.

— Între neamurile noastre dospește o ură străveche, pe care eu nu vreau s-o sting, ca fiul meu Teodosie. Din pricina ăstei dușmănii soțul meu s-a sihăstrit, nemernicul.

— Dacă mi-o dai pe Sima, mă bat cu Buzeștii, alături de Staicu și de Pîrvu, se oferă Calomfirescu, cînd Sima se afla la cuhnie.

— Ți-o dau !

— Pe cine dai, mamă ? întreabă Sima, intrînd cu tava încărcată cu căni de vin și pastramă de mistreț.

— Pe tine !

— Numai că eu mai degrabă mă duc la tata, la mănăstire, decît la Calomfirescu acasă. Nu te supăra, jupîne, dar mama mă crede o biată mielușea blajină. Nu ! Sînt leoaică...

—Știi... Eu aș fi un soț care...

— Nu mă îndoiesc, dar pentru alta.

— Cutezi a vorbi așa, în fața mumei tale ?

— N-am spus nimic necuviincios, mamă. Totuși cer iertare. Jupîn Calomfirescu, nu te supăra. Gustă pastrama și vinul, ca să schimbăm vorbirea.

Tremurînd de mînie abia stăpînită, musafirul gustă pe sponci și înghite în silă... „Pe mine să mă respingă o femeie ? Eu care pe atîtea le-am supus cu bărbăția-mi ?... Voica mi-a făcut pocinogul...“

— Nu-ți place ? rîde Sima. De, o fi mai bun la rateșul din Drăgășani, acolo unde și sfinții au nasul roșu din pricina beției.

— Îmi place... Ci, mai mult decît vinul, mă îmbată ochii tăi. Îmi umplu inima de cîntec și descîntec.

— Alese cuvinte... Dar nu le cred.

— Pe-ale lui Stroe le crezi ?

— Da. Nu-s prea alese, dar izvorăsc din inimă.

Surîsul și cuvintele Simei îl dor pe Calomfirescu ca o junghietură de spadă răsucită în măruntaie. Dar durerea durează doar o clipă. Jupîneasa Ana îl vestește :

— Împreună cu Maria Calomfirescu, hotărît-am logodna voastră.

Calomfirescu se pleacă și-i sărută mîna, fericit. Fericirea însă i se sleiește în inimă cînd vede tristețea de pe chipul Simei ...„Ce-am ajuns ! Să mă-nsoare muierile...“

Coboară în grabă la hanul Voichiței. Se îmbată. Își bate slujitorul. Otrocolește tot. Sparge chiar ușa bisericii, să vadă dacă sfinții din Drăgășani au nasul roșu.

Stroe Buzescu a venit la Ruda și a rămas pînă la miezul nopții.

— Ce caută ? se zborșește Stanciu. Și nu se teme c-am să-i tăbăcesc spinarea ?

Sima l-a liniștit și împăcat, mîngîindu-i părul răvășit :

— Furiosule, au n-ai aflat că toți boierii, toată țara cere să vă-mpăcați, voi Rudenii cu Buzeștii ?

— Dacă mi te cere de nevastă și Teodosie se-nvoiește, iar dau foc Căluiului. Împăcarea, treacă-meargă. Nuntă ? În ruptul capului !

— Vrea nevastă din casa noastră ? batjocorește Pîrvu ; i-o dăm pe Rada din Izvarna.

— Nici pe Rada n-o dau !... se împotrivește jupîneasa Ana. Hotărîi s-o mărit pe Sima după Calomfirescu. Gata ! Dădui chiar poruncă să se înceapă pregătirile de logodnă.

— Ei, mamă, zorită ești să mă vezi adunîndu-l de prin rateșuri...

— Beți-vi și destrăbălați, și Buzeștii, slavă Domnului.

— Îngădui logodna, numai dacă se rupe de Buzești.

— Mi-a făgăduit, Staicule, că se bate cu dînșii.

Sima nu mai spune nimic. Nici acum, nici peste trei zile, cînd în ogradă se ivește neguțătorul Țicalidi, cu trei harabale mari, încărcate cu marfă aleasă :

— Aflai că-n curînd — nunta, și-am venit sa va firitisescu. Stiu că multe lucrusoare s-au risipitu în napasta cu Buzestii. Si pentru nunta, trebue. Am covoare și covorase, icoane, candele de arzint, mătăsuri. Am zuvaeruri scumpe...

Jupîneasa Ana cumpără trei covoare de Persida, o candelă de argint, două icoane mari, trei tăvi aurite. Țicalidi se aștepta la alișveriș mai bun. Desface un sipețel cu giuvaeruri, șoptind însidios :

— Sase brațeri mari, de aur curat, cu rubine mari... O pereche de sersei împărătești, cu diamante. Ței mai scumpi din cîți se află. Am si inele. Si salbe-n filigran, lucrate de-un zuvaerziu armean, vestit. Cumpără, zupîneasa Ana ! Zupînisa Sima să fie țea mai frumoasă și mai împodobită mireasa din lume.

Pe jupîneasa Ana o frigea gîndul să întrebe dacă Velica lui Norocea logofăt e mai frumoasă decît Sima, dar se înfrînează : nu se cuvine să pălăvrăgească ea, boieroaică

mare, cu un neguțător grec, șiret și tălhar, care duce vorbele de ici colo, o dată cu marfa. Privește brățările. Le cumpănește în palmă, gîndind : Calomfirescu se poartă mîndru, în strai scump, cu paloș de argint însidefat, cu paftale de aur și curele de marochin. Sima trebuie să fie încă mai împodobită.

Văzînd-o că șovăie, Țicalidi își începe meseria de cărăuș de vești și urzitor de intrigi, c-o îngerească nevinovăție :

— Știi ? nunta zupînesei Velica nu se mai face. Nu vrea vodă Mihnea, cu toată ruga patriarhului.

Inima Anei zvîcnește înțepată de-o stranie bucurie : „Poate-o dau pe Sima lui Vlad-Vodă"... O strigă, veselă, să-și aleagă bijuterii și mătăsuri, cîte vrea. Cumpără cercei, brățări, două salbe, paftale de domniță.

— Ce-mi trebuie, mamă, atîtea nimicuri ?

— Doar n-ai vrea să te măriți ca o țărancă ? !

— Salba și cerceii ăștia îi dau Radei.

Ana se întunecă, napristan : ...„Trebuie să scap de odrasla robului din Izvarna. Nici drușcă n-o pun : umbrește frumusețea Simei."

Nu se află făptură mai îndurerată ca Stroe Buzescu. Și tot spre Cozia îl duce armăsarul.

— Mult te frămînți, feciorule. Potolește-te. Dacă Sima ți-i ursita, o vei avea.

— În locul meu, Radu ar bea un ciocan de țuică, ar trage o sudalmă și-ar urma întru agonisirea averilor : a mai cumpărat încă trei sate. Preda s-ar îmbăta la rateș la Drăgășani și s-ar răzbuna stricînd cîteva muieri nevinovate, apoi și-ar vedea de moșiile, de dregătoria și de cetele lui. Eu nu știu să-mi stîmpăr focul și caut povață la sființa-ta, dascăl și duhovnic al nostru.

— Zici că logodna se face duminică ?

— Duminică... suspină și lăcrămează Stroe. Mi-o ia cel mai bun prieten și frate de cruce. Și mă doare cu atît mai mult, cu cît, acum cînd însumi mă zbat pentru înfrățire, nici pot cîrti împotrivă-i. Ce să fac ?

— Îngăduie să deschid o carte veche ; poate aflu în ea povață. Așa... Nu se arată veselie și nuntă, încruntă

Prohor sprînceana, ci primejdie mare pentru casa Rudenilor.

— Primejdie ? Părinte... plec !

— Fătul meu, adaugă stareţul rar, potolind, cu o mişcare, pornirea lui Stroe. Fereşte-te a săvîrşi vreo nesocotinţă. Ia calea înţelepciunii şi mai astîmpără focul inimii. Dacă afli că Sima primeşte logodna, nu-i nesocoti vrerea.

— Părinte, de ce mă vrei sfînt, cînd nu-s decît un biet om ?

— Vezi, rogu-te, să nu i se întîmple Simei vreo nenorocire.

— Ca s-o mîntui de nenorociri, cuvine-se să-l străpung pe Calomfirescu. E hotărît : ori dragostea ori prietenia.

— Numai să nu schimbi o prietenie temeinică pe-o dragoste înşelătoare.

În casa Rudenilor, pregătirile de logodnă vălmăşesc totul. Jupîneasa dă porunci în dreapta şi-n stînga. Slugile aleargă de le sfîrîie călcîile. Feciorii, cînd sînt prin Ruda, robotesc alături de argaţi. Parcă toţi şi-au găsit făgaşul. Numai Sima stă îndurerată, cu pînzătura pe genunchi : nu poate împunge nici acul ; parcă şi-l vîră în inimă. ...„Sînt drept ca o oaie proastă ; stau la priponul unde mă leagă mama...“

— De-acum, Rada, nu mai purtăm aceleaşi rochii ! suspină înlăcrămată, mirîndu-se ce harnice aleargă mîinile surorii pe pînză şi cît de mîhnită tace.

— Mă duc la mănăstire, Sima.

— Te urmez... Amîndouă îndrăgim acelaşi bărbat, soro.

— Da... Dar bucuroasă, fericită chiar socoti-m-aş dacă te-ar lua pe tine, Sima.

— Ce tăifăsuiesc jupînitele ? întreabă Radu Calomfirescu, intrînd ţanţoş, îmbrăcat în strai de mătase vişinie, cu inele pe degete, cu brăţări şi colier, ca un prinţ apusean.

Fetele îl măsoară, furiş, pe sub gene :

— De-ale noastre, jupîn Calomfirescu.

— Ei, lasă ţeremonia ! Au nu ştii că mă cheamă Radu ?

— N-a venit încă ceasul a ştire.

— Te rog ! Trebuie să...

Şi pe cînd Calomfirescu se străduie să găsească un cuvînt ales, dintr-o dată se stîrneşte forfotă-n casă şi-un strigăt de mare spaimă :

— Tătarii !... Dau tătarii !...

Totul se vălmăşeşte. Se răstoarnă, ameţitor. Răsărit-au de după deal, aşa de aproape, că bărbaţii n-au cînd orîndui apărarea la porţi. Se trag spre iatacuri, să ocrotească măcar pe cei din casă. În luptă, scurtă şi deznădăjduită, cad doi slujitori. Staicu — rănit la piept, iar Pîrvu — la braţul drept. Un pîlc de tătari pătrund în iatacul femeilor. Smulg covoarele, pînzeturile, giuvaerurile. O răpesc pe Sima şi pe Rada. Trec pe lîngă Teodosie şi Calomfirescu, aflaţi în harţă cu trei tătari, şi gonesc, vijelios pe drum la vale, spre Dunăre, stîrnind în urmă-le nor gros de colb. Rudenii şi Calomfirescu îi urmăresc o vreme. Dar de la Arceşti le pierd urma.

— Fir-ar ai dracului ! blestemă Calomfirescu. Uite ce s-a ales din straiul meu de mătase vişinie... Ş-un inel am pierdut.

Teodosie îl măsoară cu privirea, aspru, şi goneşte înainte, spre Căluiu.

— Stroe, tătarii o răpiră pe Sima !

N-a apucat Teodosie să bea o cană de apă, că Stroe Buzescu, însoţit de Condur Pantelimon, Oprea Ricman şi Simion Dărămuş, cu încă şase slujitori, se aflau gata, călări şi armaţi. În drum, l-au stîrnit şi pe popa Stoica din Farcaş, cu ceata lui. Ajung la Dunăre, în amurg. Pescarii îl călăuzesc spre vadul unde pîlcul tătăresc tocmai atunci trecea la miază-zi de fluviu. Se năpustesc într-acolo. Prădalnicii, urcaţi în bărci, pornesc vîslirea. Popa Stoica trage cîteva săgeţi, ochind vîslaşii. Stroe s-aruncă în apă cu cal cu tot. Zărindu-l, Sima face semn, cu mîna. Loveşte cu spada, răneşte doi lotri, dar unul îi înjunghie calul. Scufundat, greu poate ieşi din şa. Intră sub barcă, o răstoarnă, o pescuieşte pe Sima dintre valuri şi-o scoate la mal. Teodosie ţine tătarii sub săgeţi, să nu se întoarcă, Stoica din Farcaş o scoate pe Rada din mîinile răpitorilor,

iar slujitorii pescuiesc lucrurile furate. Rîcman, rănit la picior de suliță, sfîșie șalvarii unui tătar, îl azvîrle în apă și-apoi se leagă cu pînza la rană :

— A naibii mai put a sudoare de cal...

La mal, în brațele lui Stroe, Sima strînge fălcile și-și mușcă buzele, să nu leșine. ...„Să mă arăt bărbătoasă. Să nu mă fac de rîs... Sînt în brațele lui Stroe. A doua oară în brațele lui..."

Și așa, în strai ud, învelită în contășul lui Stroe, a călătorit toată noaptea. Luna le-a luminat calea. Au schimbat doar vorbe răzlețe.

— La copacul acela era să mă străpungă un acîngiu, cu iataganul, cînd eram copilandru...

— A doua oară mă scoți din gheara primejdiei.

— Acum nu mai muști, ca la Stănești ?...

— Nu mai sînt sălbatecă, ci îndrăgostită și tristă.

— Mireasma părului tău mă înalță la ceruri... Și totuși, trebuie să te înapoiez, logodnică lui Calomfirescu.

— A, dacă lepădam ura și-nverșunarea aceea nesocotită...

— Tîrzie orice părere de rău. Fost-ai ursită prietenului și fratelui meu de cruce, lui te-ncredințez.

Calul tropotă mărunt. Luna dă în scăpătat. Zorii albesc zarea.

— Stroe, iubite...

— Mă mir, jupîniță Sima, cum nu străpung pe-ăst frate de cruce și cum nu-mi scot inima cu vîrful aceleeași spade...

Cînd soarele ajunge în crucea amiezii, Stroe cu Sima în brațe și Rîcman cu Rada din Izvarna, ajung la rateșul Voicăi din Drăgășani. Sima tremură și o doare mijlocul, iar ochii Radei sticlesc bolnavi.

— Să vă încălziți și să vă odihniți.

În han, la o masă, Calomfirescu bea și doi cimpoieri zic alături, de jale.

— Bine, frate : țara piere de tătari și tu bei cu lăutari ?

— Ce vrei să fac ?

— Iată, ți-am adus logodnica.

— Da ? Totdeauna au spus că ai inimă de aur... Vino, draga mea...

Simțind duhoare de băutură, Sima se ferește de brațele Calomfirescului, scîrbită, îngrețoșată. Dar, în aceeași clipă, găsește că Stroe e neîngăduit, neiertat de cumsecade, și-l urăște de moarte : ...„De ce nu mă răpești ? ! De ce nu mă duci la Căluiu, să-ți fiu mireasă nenuntită, nătîngule..."

A doua zi, cînd au aflat, Radu și Preda Buzescu, ca și Teodosie, Staicu, Pîrvu și Tudor Rudeanu mult s-au bucurat de isprava fratelui, prietenului și dușmanului lor.

— Odată om ! Cavaler !

— Deci nu ni-i dușman ? se miră Staicu.

Sima, bolnavă, arzînd ca para focului, plînge într-una :

— Nu mă iubește, Rada ; că dacă mă iubea nu mă mai lăsa din brațe. Și era așa de bine la pieptul lui...

Rada nu știe ce să răspundă : cu jumătate de inimă dorește ca Sima să aibă dreptate, cu cealaltă jumătate să nu aibă : ...„Sînt o închipuită. Stroe Buzescu poate iubi fiica unui necruțător dușman, dar nu odrasla nefericită a lui Mușat Bulborea"...

Cinci luni de zile umblat-a Nestor Ureche și alți mulți soli, de la Iași la București și de aici la Brașov, la Tîrgoviște, la Sebeș, la Alba Iulia ori la Cetea, întru tocmirea logodnei dintre Velica și tînărul Vlad-vodă, pregătind nunta împăcării între Petru-voievod al Moldovei și Mihnea-vodă al Țării Românești. De mare ajutor i-a fost, în truda asta, banul Iani. Dar numai la rugămintea Patriarhului Ieremia din Țarigrad și a lui Nechifor Dascălul, Chiajna și-a domolit mîniile.

Logodna dintre Vlad și Velica s-a făcut în fața patriarhului Ieremia însuși, primit cu mare cinste și pohvală la Iași.

— Săvîrșit-am faptă ce în veac se va pomeni, spunea Petru-vodă al Moldovei. Cu blăstăm mare pecetlui-vom legătura bună dintre casele noastre, vrăjmășie între ele nici cînd să nu mai fie.

Îmbrățișîndu-se întru împăcare, doamna Chiajna și Ecaterina lăcrămat-au, spre minunarea tuturora.

— Sătule sîntem de ură și războaie, a gemut Chiajna. Fost-am cîndva doamnă Țării Românești. Și cu ce m-am ales ? Bătrînă și zbîrcită. Săracă și nenorocită. Cu doi coconi turciți. Cu o fată cadînă în haremul padișahului. M-a strivit, m-a mistuit nenorocul și ura.

— Doamnă Chiajna, cu gînduri bune, oricînd poți veni în țară.

— Vrere-aș să-mi limpezesc gîndurile și să mă călugăresc în cuibul de liniștită închinare de la schitul Iezer, după care de mult tînjesc. Bun înțeles, dacă Dumnezeu mă mai socoate vrednică de cinstea asta.

S-a ridicat atunci Ieremia patriarhul Țarigradului, om înțelept, venerabil, și-a grăit cu mult cutremur :

— Legămînt de pace ați făcut și sărutul frăției vi l-ați dat. Să țineți această frăție și acest legămînt. Cine nu-l va ține afurisit fie de legile omenești și de cele cerești. Amintiți-vă blestemul sfîntului Nifon care părăsi țara voastră papucii scuturînd. De atunci optzeci de ani sînt și, într-acest timp, otrava dușmăniei între frați cu mare pagubă înveninat-a casele voastre. O femeie a împricinat ceste case și neamuri, legea călcînd. Tot o femeie, mireasa noastră de azi, va s-aducă pace și bună învoire. Încetați goana cea nesăbuită după domnie. Puneți stavilă pîrilor la Țarigrad. Stîrpiți fratricidul. Iară tu, tinere logodnic, domn de vei ajunge, fii veghetor cestui legămînt și cestei înfrățiri, cu multă trudă înfiripată. Vlad și Velica fiți înțelegători, drepți și buni ! Apărați pacea !

— Amin ! ingînă într-un glas logodnicii, cutremurați, pătrunși.

Și scris-au lui Sigismund-voievod Bathory și la mulți crai și împărați, megiești și mai depărtați, vestind nunta. Și daruri și-au trimis : postavuri, mătăsuri, brocate, blănuri de samur și de cacom, bijuterii și vinuri alese. Starostii, adică Petru și Mihnea-vodă, au dăruit Velicăi un măr, semn al credinței femeiești, iar ea l-a întins, cu blînd și vrăjit surîs lui Vlad :

— Să trăiești întru mulți ani, fericit, stăpîne al meu !

Sorocul nunții hotărîtu-s-a în Moldova, la Sînpetru. Vlad, pe care Schiopul îl dezmiardă „Vlăduț", scăpăra de fericire. Logodnica însă e mîhnită și plînge în taină... „Fețe mari și capete luminate, bărbi abia urzite și bărbi

venerabile, ocîrmuitori de țară, mă socot înger al păcii, iar eu sînt o biată fată nepricepută, o cenușăreasă, care rîvnește doar s-o iubească și pe dînsa un bărbat vrednic."

Sima a tînjit și-a bolit toată iarna. Radu Calomfirescu venea din cînd în cînd, s-o vadă și povestea isprăvile, gîlcevile și zavistiile din lumea asta mare. Sima tăcea, asculta, și-și ștergea năduşeala de pe frunte. Buzele arse de fierbințeală, încremenite, greu rotunjeau cîte-un cuvînt. Nu știa cum să-l îndepărteze. Știa doar că nu-l putea suferi, că-i otrăvea sufletul.

Ci, într-o bună zi, la plecare, Rada l-a oprit în ospătărie și s-a destăinuit :

— Știi, boierule, atunci... tătarii ne-au necinstit. Pe amîndouă. Eu chiar va să am prunc.

— A, asta vi-i boala ? Boală cu ochi !

— Bine-i s-o știi.

Calomfirescu s-a răsucit pe călcîie, a ieșit, strivind mînia în măsele, a încălecat și n-a mai dat pe la Ruda trei săptămîni. Cînd Stroe l-a întrebat de ce ocolește casa Rudenilor, i-a trîntit răspuns :

— M-am lepădat de pîngăritura păgînilor...

— Secătură !

În mare grabă, Stroe a mutat-o pe Grozava la Ruda, s-o îngrijească. Împreună cu Teodosie, a adus și un doctor neamț de la Sibiu. În două săptămîni, Sima s-a însănătoșit. Rudenii, toți primeau acum, fără cîrtire, să le fie Stroe cumnat. Se împotrivea însă jupîneasa Ana și ceilalți doi Buzești — Radu și Preda.

— Poate un Buzesc să se mulțumească doar cu ce leapădă Calomfirescu ?

— Un nemernic ! Un nebun ! Un...

— Mai nebun e acela care nu ține seama de firea oamenilor, îl oprește Prohor. Ia-ți dascăl și sfătuitor pe Sindipa filozof. El nu crede în cinstea femeii, crede însă în dulcea-i viclenie și în slăbiciunea bărbaților de a le face voile.

— Sindipa-i mare filozof, stareță Prohor, dacă spune așa. Și mă mir că el, ca și sfinția-ta, n-a știut ce mare plăcere-i pentru bărbatul îndrăgostit slăbiciunea lui în

fața femeii și dorința de a-i face voile și mai mult decît atît.

— Ehei, cît mă nedreptățești, tinere al meu ucenic!

Cîtă vreme a năzuit spre pungile lui Petru-vodă și ale lui Zottu Țigara, Iani a ajutat pe străduitorii întru împăcarea fraților. Pe urmă, înțelegînd că poate cîștiga mai mult din învrăjbire, l-a îndemnat pe Țicalidi să zvonească :

— S-a amînatu nunta... Si nunta amînata, treaba stricata. Ba si mai si : umbla zvon că Velica, tot mai frumoasă și mai isteață, se ține c-un nobil ungur din Transilvania. Și Mihnea-vodă a înțelesu că doamna Chiazna vine în țara nu întru împacare, ți ca să-i ia scaunul.

Și Mihalcea rîde, viclean :

— Frumoasă-i pacea între oameni ; n-am ce zice. Dar dacă nu se mai sfădesc domnii și nu se mai luptă cu pungile, ce fost mai avem pe lume noi, cămătarii ? Poate oare dragostea dintre oameni birui aurul cel izvoditor de zavistie ? N-aș crede.

În felul lui, Calomfirescu suferea. Dar nu din pricina nenorocirilor Simei, ci pentru că Stroe, fratele de cruce, se dovedea mai vrednic, mai cuminte, mai omenos. Îl pizmuia, și pentru că n-o lăsa pe Sima la mănăstire, ci voia s-o ia de nevastă, așa cum se află, pîngărită de păgîni. Își limpezea suferința în cîte o bardacă două de vin la rateșul Voicăi din Drăgășani. Dar sîmbătă seara, după ce s-a amețit bine, a ieșit spre Arcești, într-un fel de plimbare. L-au întîlnit trei tătari crîmleni care au cercat să-i ia calul. S-a bătut, furios. Pe unul l-a răpus. Ceilalți doi au fugit. Calomfirescu s-a ales c-o ușoară zgîrietură la braț, cu un cal tătăresc și cu un stîrv, la care, dezbrăcîndu-l slujitorul a găsit cinci pungi de galbeni. Darnic, lasă slujitorului una. Și, deodată, îl cuprinde un fel de mînie fioroasă, crudă. Taie capul tătarului și poposește cu el la rateș. Își aburește iară mintea cu vin, apoi pune tidva într-un ceaun cu leșie

şi-o fierbe pînă se descărnează de tot. Ceaunul fierbe şi Calomfirescu bea şi cîntă.

Duminică dimineaţa cheamă un stoler :

— Pune la hîrca asta gît şi patru strune de cobză !

Cu greu stolerul primeşte să-i împlinească porunca asta smintită. Numai o pungă de galbeni îl înduplecă :

— Baremi să ştiu pen'ce săvîrşesc asemenea nelegiuire.

Pe la prînz, cînd rateşul e plin de muşterii, Calomfirescu scarpină strunele cobzei din tidvă tătărească şi simte o sălbatecă plăcere ascultînd geamătul craniului. Bea şi cîntă. Cîntă şi bea. Pe la chindie, porneşte spre Ruda, pe două cărări. În amurg opreşte-n faţa culei Rudenilor şi, cu tidva cu strune sub braţ, izvodeşte cîntec de neruşinată batjocoră :

— Frumoasă zînă, floare din grădină... fată prea cinstită de tătari răpită, în Dunăre scăldată, fată care fată...

Se întîmplă ca, tocmai cînd ocara asta era în toi, iar fetele în iatacul lor îşi cuprindeau tîmplele în palme şi plîngeau de ruşine, pe drumeag, din vale, să urce Teodosie, însoţit de Stroe Buzescu. Greu înţeleg ce ţine Calomfirescu sub braţ.

— Ce faci aici, frate ?

— *Una dolce serenatta !* şi, sfidător, arată alăuta din tidvă tătărească.

— Ai înnebunit ? ! Du-te şi te culcă, beţivule ! îl înfruntă Teodosie.

— Eu, beţiv ? Mă bat c-o sută ca tine, filozofule...

— Radule, de unde-ţi vine ăst harţag de nebun ? Linişteşte-te !

— Mă Stroe, fac şi din scăfîrlia-ţi alăută !... S-o aud gemînd de dragoste pentru Sima... Gemînd, înţelegi ? Ascultă !...

Şi zdrăngăne strunele tare, supărător de tare.

Neputînd îndura batjocura, Stroe trage spada. Se luptă cu înverşunare. Aburii vinului sporesc îndrăzneala Calomfirescului pînă la nesocotinţă, pînă la demenţă. Ca să-l potolească fără a-i face vre-un rău prea mare, Stroe îi scrilejeşte slova *S* pe frunte, cum l-a învăţat Tolomeo Galli.

— Na ! Pe hrisovul frunții tale m-am iscălit pe toată viața, Radu Calomfirescu, frate de cruce...

Orbit de sîngele țîșnit din frunte, Calomfirescu se sperie. Încalecă. Dă pinteni calului și fuge. Pe locul luptei rămîne alăuta sinistră. Teodosie o ridică, o privește o vreme, nedumerit și îngrozit :

— Semn de sălbătăcie...

— Arunc-o în rîpă !

— Nu. S-o păstrăm. Vederea ei ne înspăimîntă, iar spaima ne cumințește.

În seara asta, Stroe Buzescu se crede cel mai singur și mai urgisit om din lume. Rupe sfatul cu Teodosie, o ia pe Grozava și-o duce la Calomfirescu acasă :

— Să te doftoricească, nelegiuitule !

— Bunătatea ta mă copleșește, Stroe. Mă-ngrețoșează. N-o înțeleg. Ți-am luat fata ; iar tu, în loc s-o ucizi, ai salvat-o din gheara prădalnicilor și mi-ai adus-o plocon. Acum o batjocoresc ca un nemernic, iar tu...

Stroe îl întrerupe cu o pildă :

— Alexandru Machedon zicea : „Nu caut eu cum se cade ție, ci caut cum se cade mie să-ți dau ție"...

— Săvîrșesc toate prostiile astea din pricina dragostei pentru Sima.

Vorba asta neprefăcută picură un dram de bucurie în inima lui Stroe și-o înecă, totodată, într-un noian de durere.

Întîia oară de cînd s-a retras în căsuța dăruită de Mihai în satul Strejești, Tudora primea doi musafiri de mult așteptați : pe Iani și pe Mihalcea. Rotește ochii spre chipurile lor, măsurînd semnele lăsate de vreme.

— Cînd țineam rateș pe malul Dunării, veneați parcă mai des...

— Dreaptă ți-i dojana.

— Cum o duci ?

— Nu precupețesc, prieteni, nimic ca fiul meu Mihai s-ajungă în fruntea oamenilor vrednici și viteji din ăst colț de lume și să lupte cu marele potrivnic, așa cum l-a menit al său părinte.

— Fără ajutorul nostru ? întreabă Iani, surîzînd.

— Tocmai întru întărirea ăstui ajutor pe care de mult i-l daţi, rugatu-v-am să mă vizitaţi.

— Ei, aşa mai merge. Tu ştii, Tudora, că eu nu mişc un deget fără dobîndă. Nu clipesc fără cîştig.

— Da, domnia-ta şi Ţicalidi.

— Te înşeli. Ăla-i tîlhar, pişicher şi bolnav de boala zgîrceniei, parşiv. Eu sînt neguţător şi samsar cinstit. Şi de-aceea cer plată pentru tot ce fac.

— Ştiu : atît cît poate fi cinstită breasla asta afurisită... surîde Tudora, înţepîndu-l cu privirea. Rău îmi pare de alta : văzut-am acum două săptămîni pe Velica lui Ion logofăt Norocea. Ce bine-ar fi fost să mă fi ajutat s-o dau soaţă lui Mihai. Frumuseţea ei ar fi făcut de-o mie de ori mai mult ca toată averea Stancăi.

— A încercat stareţul Serghie, dar Ion Norocea n-a primit. Dacă doreşti mult... Nunta cu Vlad nu s-a făcut încă, rîde Iani.

— Nu, prea tîrziu. Şi pentru nimica în lume n-aş sta în cale fericiţilor făcători de pace

— Hm... mormăie Iani, posomorît, strîmbînd buzele-i subţiri, într-un fel de rînjet rău.

Gîcindu-i gîndurile, Tudora cîrmeşte voroava spre negoţul cu vite şi pastramă, spre călătoriile la Ismir şi Ragusa, îndeletnicirea de căpetenie a cestor prieteni. Şi aşa, pe nesimţite, aduce uşurel vorba iar despre Mihai şi despre tainicile lui gînduri.

— Tot ce doreşti şi visezi, tu, Tudora, pentru feciorul tău şi pentru ţara asta, este şi dorinţa noastră ! O vom împlini. Ales că nici noi nu vom fi în pagubă, adaugă Iani, înseninat şi bucuros ; ci în mare, în foarte mare cîştig. Vei vedea.

Din slujitori, s-a aflat de isprava lui Radu Calomfirescu. Şi boieroaicele tăbărît-au cu ponosluirea asupra Simei. Pe dînsa o socoteau vinovată. Nu pe Calomfirescu. Ea l-a descîntat şi vrăjit pînă şi-a ieşit, bietul, din minţi. Tot ce face, face din nebunia dragostei. A şi spus-o în han la Drăgăşani. Rudenii cei mijlocii îl

caută pe logodnic să-l silească a o nunti pe Sima. S-o scutească de defăimare. Calomfirescu făgăduiește. Dar tot amînă. În ajunul Bunei Vestiri, s-a îmbătat la rateșul din Rîmnicul Vîlcea și-a ieșit în calea trecătorilor, însoțit de trei slujitori, ameți și ei de băutură.

— Muieri, mă ! Pe ele să le oprim.

Dar, o vreme, au trecut doar boieri bătrîni, călugări, țărani ori ciobani. Spre înserare, se ivește însă o trăsură, străjuită de-un singur slujitor. O oprește. Cînd vede înlăuntru pe Sima și pe Rada, se descumpănește, copleșit de rușine. Ci, în timp ce, zeloși, slujitorii trag jos vizitiul de pe capră și doboară însoțitorul, Radu Calomfirescu se răzvrătește :

— A, puicuțelor !... Dumnezeul dragostei v-a scos în cale-mi. Îmi ard mădularele după trup de muiere.

— Boier Calomfirescu, se ridică Sima în picioare, bărbătoasă : de cînd ești lotru de drumul mare ?

— Sînt lotru numai de... dragoste. Coboară !

— Socoți că nu ți-ai bătut îndeajuns joc de mine ?

— Te-au batjocorit tătarii, cînd ți-au făcut felul. Eu... te cinstesc, dacă...

— Na ! Îl plesnește, furioasă, cu palmele peste obraz, îl izbește cu genunchiul în piept, înșfacă hățurile și îndeamnă caii, la galop, strigînd către slujitor : Fugi ! Mă găsești la Cozia !

Uluit și nevolnic, Calomfirescu privește doar cum se depărtează. Slujitorul Simei scapă și o ia la fugă după trăsură.

Întors la rateș, Calomfirescu bea și povestește unor meșterii necunoscuți, cum a prins-o pe Sima lui Ivan Rudeanu și pe sora ei de botez, Rada, și le-a dus în chilia unui călugăr.

— Ce mai ! Ceva grozav ! Am răsturnat sfeșnicul de pe masă și-am rămas în beznă. Tăbărît-am asupra lor, ca un lup flămînd... Erau amîndouă... neumblate. Știți ? Dar foarte nerăbdătoare. Le-am săturat, pe-amîndouă, petrecînd, pînă la ziuă. Pe urmă, m-am culcat. Cînd am adormit, vrut-au să mă ucidă. Daaa ! Cu sfeșnicul. În cap ! Noroc c-am simțit și... Le-am luat din nou. Ca-n harem. M-am purtat și eu drept ca un pașă.

Ca duse de vînt, vorbele ajung și la Rudeni. Teodosie hotărăște :

— Îngăduirăm mult prea mult ăstui mișel. Te rog, mamă, să-l lepezi de la inima ta. Iar Sima să rămînă în chinovia Coziei, sub privegherea stareţului Prohor. Mă duc să mă plîng în divan, împotriva Calomfirescului.

— Ce blestem pe capu-mi ! Ce blestem !... se crămăluiește jupîneasa Ana. Se vede că ne-a ajuns afurisenia moșnenilor care au stins făcliile în Olt.

Nunta de la Tecuci

„Nuntă domnească au făcut, cu multă cheltuială și jocuri și mulți din vecini au venit de le-am înfrumusețat masa."

GRIGORE URECHE

1 MAI 1587. ÎN FRUNTEA MARELUI ALAI, ALCĂTUIT DIN boieri români și nemeși transilvani, vorniceii Onea Coțoba și Doia Crăciun, feciori tineri și frumoși din Cetea, pornesc, din Alba Iulia spre Șebeș, să ia mireasa. Îmbrăcaseră cămăși albe de in, cu flori negre, cusute la guler, la mîneci și la poale, iar în pălării așezaseră pene de păun, în evantai mare, ca o jumătate de roată de plug. Încălțaseră ciubote negre. Se încinseră cu brîie roșii, iar în mîini purtau baltage de argint, împodobite cu ștergare de borangic. Arătau mîndri și chipeși, cum nu se află. Dar grăiau, între dînșii, în șoaptă, sfiindu-se de atîtea fețe mari, în straie scumpe, mătăsuri, postavuri de Flandra, catifele franțuzești, blăni de castor și aurării de tot felul.

Măcar că era nuntă domnească, Velica ceruse să se desfășoare după datina și obiceiul nunților românești din Transilvania, Moldova și Țara Românească. Vorbesc nuntașii între ei, pe drum :

— De ce n-a venit însuși mirele s-o ia ?

— A rămas la Brașov, bolnăvior.

— Cam plăpînd, Vlăduț-vodă.

— Dar nu-i în stare nici să-și ia mireasa de acasă ?
— Îl înlocuiește un boier moldovean, Nestor Ureche.
— Ei, iată ce poate face .. un șchiop ca Petru-vodă !
— Nici mireasa nu-i mai brează. Știu că era urîtă și negata. Stana a născut-o la nunta Zamfirei cu Stanislav Niezovski. Adică a lepădat, de spaimă, c-au lovit tătarii.

Ajung la prînz în Sebeș. Aici îi primesc șiruri de călăreți cu halebarde și steaguri. Boieri în contășe scumpe, cu arme lucitoare, pe cai falnici, privesc mîndri și curioși totodată. Muzicanți cu fluiere, naiuri, surle, alăute și tobe stau gata a slobozire cîntec de slavă.

Velica se ivește în pridvorul casei. Stă cîteva clipe, dreaptă, și zîmbește alaiului. Poartă rochie de brocat și adamască vișinie înflorată, cingătoare cu mărgăritare și paftale de aur, guler nalt de mătase albă, iar pe umeri blană de sobol. Trei șiruri de mărgăritare i se adună pe frunte, în chip de stemă împărătească, de sub care părul curge lin, ușor vălurit, ca un șuvoiaș de aur.

Murmur de uimire cuprinde mulțimea. Muzicanții uită să zică, după datină. Îi îmboldește Nicolae Viteaz să sufle în instrumente.

— Fiorul necunoscutului o îmbujorează și încă mai frumoasă o face, laudă către Nestor Ureche Ștefan Iosica, trimisul lui Sigismund Bathory. Te pizmuiesc că-l reprezinți pe mire și-ai s-o duci de mînă, ca pe-o zînă.

— Velica-doamna, crăiasa românilor, hulubița păcii între frați, îi dă Nestor Ureche răspuns în șoaptă.

— Află că măritișul Velicăi cu Vlad se potrivește bine cu planurile lui Sigismund Bathory. Și el vrea apropiere între aceste trei țări, să putem înfrunta potrivnicii și asupritorii.

— Mult mă bucur !

Vorniceii chiuie. Și-ntreg alaiul strigă urări și laude în cinstea miresei. Lăutarii dau glas organelor. În clipa asta, Onea Coțoba și Doia Crăciun, meșteri conocari, își alătură caii de calul lui Nestor Ureche, se apropie de pridvorul casei și, răspicat, cu glasuri răsunătoare, cu gesturi bine cumpănite, spun conocăria ca-n Moldova. Mireasa și toți nuntașii ascultă, zîmbind :

— ...Tot urînd, socri mari, și mireasa văzînd, toți am rămas, de multa-i frumusețe, fără glas : cei dinainte cu gurile proțăpite, cei de la spate cu gurile căscate. Aduceți un căuș de perje uscate s-aruncăm în cele guri căscate, o strachină cu poame să dăm la cele cucoane, că slăbit-au de pizmă și de foame, și cîțiva căței de usturoi să dăm nuntașilor, c-au poftit pe la noi... Munți înalți, prăpăstioși, nuntași tineri și frumoși, și voi bătrîni prea omenoși, bine v-am găsit sănătoși...

După conocărie, logofătul Ion Norocea, socrul, ia paharul mare de cristal, anume pus pe tava de aur, adusă de-un slujitor, îl înfășură într-o năframă de mătase albă, îl umple cu vin și pune în el un ban de aur :

— Dăruim mirilor cest pahar de cale albă, de belșug și fericire...

Închină, pe prag, paharul la jupîneasa Stana ; dumneaei îl închină la mireasă, iar Velica la Nestor Ureche, locțiitorul mirelui :

— Bem pahar de cale albă ! strigă Nestor, bea vinul și ține paharul în dreptul feței.

— Da : bem pahar de cale albă !... răspunde mireasa, cu glas tremurat. Cearcă să zîmbească, dar nu poate. O chinuie gîndul : „Mă duc după umbra unui mire... Doamne, unde-i bărbatul de la Prislop ?...“

Sărută mîna părinților, care o întovărășesc pînă la trăsură, o îmbrățișează și-o sărută, lăcrămînd.

Caii tropotă, nerăbdători. Muzicanții cîntă. Nuntașii chiuie. Iar mireasa urcă în trăsură, rotește privirile în jur, surîde feciorelnic și lăcrămează. Din pridvor, o nevastă pornește cîntec, iar vorniceii o întovărășesc :

— ...Taci mireasă, nu mai plînge, că la maică-ta te-o duce, cînd a face plopul mere și răchita micșunele și proțapul mugurele și tînjala viorele, iar resteul coarne moi, atunci te-i duce înapoi, atunci și nici atunci...

În trăsura a doua urcă jupîneasa Stana și Ion Norocea — socrii. În celelalte, nuntași și rude. Muzica zice cîntare veselă. Chiotele izbucnesc în răstimpuri.

În poartă, Nestor Ureche urcă paharul sus, iar vorniceii chiuie de clocotește văzduhul :

— ... De or da de nu or da, noi mireasa om fura...

— Într-un ceas bun, paharul cel de cale albă ! strigă nuntaşii toţi.

Iar trăsurile pornesc spre ieşire, pe drumul Făgăraşului, spre cetatea Braşovului, unde aştepta mirele.

Mişcat de tot ce vede, Ştefan Iosica se destăinuie lui Fabio Genga :

— Vezi, italianule ? Încă o dovadă că acest pămînt şi neam românesc e unul şi acelaşi. Velica-doamna — munteancă — pleacă din Transilvania, la mire, care-i şi muntean şi moldovean, să facă nunta la Moldova, cu nuntaşi din tustrele ţările române, ca să fie domn ori la Iaşi ori la Bucureşti.

— Numai la Alba Iulia, nu !

— Nu se ştie... Ori vrei să te-mpotriveşti ?

— Ei, cu asemenea doamnă orice împotrivire cade : *comme corpo morto cade...*

Primăvara pare mai îmbelşugată, mai frumoasă ca oricînd. În larga luncă a Mureşului, în adierea vîntului, umblă miros de arin, de salcie, de brusture, de mintă, de sovîrf. Ştefan Iosica trage în piept văzduh înmiresmat, se bucură şi regretă în aceeaşi clipă : ...„De ce nu m-am gîndit să-l însor pe Sigismund Bathory cu Velica ? Frumoasă, deşteaptă, românca, de neam... Acum pînă i-om găsi o mireasă prinţesă, cum vor Bathoreştii, mai va. Prin Velica aveam şi eu la curte cuvînt mai greu.

— La ce te gîndeşti, Iosica ? întreabă Fabio Genga.

— La Velica-doamna.

— Şi eu tot la dînsa. Extraordinar de frumoasă. Blondă ca Beatrice a lui Dante. Nici cînd n-am văzut atîta belşug de graţie, de armonie, de lumină.

Deşi trecut cu vîrsta, Mihalcea ot Cocorăşti tot îşi mai încălzeşte inima cu povestirile citite în *Alexandrie* sau auzite din cele romane cavalereşti, scrise grecește ori italieneşte. În vremea asta de aşteptare şi Mihai-banul de Mehedinţi află desfătare în cărţi. Pe unele le-aduce de la prietenul său Petru Orăş din Suceava, de la Ştefan Iosica ori Ion Chisăr din Alba Iulia ; le împrumută şi le citeşte în tihna caselor din Strehaia. La vreme de iarnă trimite olăcar la Suceava, la Braşov ori la

Alba Iulia să-i aducă ori să înapoieze cărți. Se miră foarte Preda Buzescu, cum, om viguros, năvalnic, setos de bani, de putere, de măriri, părăduiește vremea migălind slove pe cărți.

— Cînd mai ai vreme și pentru astă îndeletnicire, bane Mihai? Că doar, iată: neguțezi turme mai mari ca noi, cumperi moșii mai abitir ca fratele nostru Radu ori Staicu Rudeanu. Rînduiești și mustruluiești mai mulți oșteni de taină decît Stroe și Udrea Băleanu. Și, după cum bîrfesc unii...

— Cumnatul meu Dragomir?

— Da. Cică tot mai bați drumul spre Maria din Tîrgșor.

— Am acolo copil. Trebuie să-l văd. Nu?

— Mihai, zice Mihalcea, acum, dacă ești boier cu dregătorie, lasă negoțul în sama noastră. Îngrijește de oști, de arme.

De aceeași părere este și noul prieten, armeanul Petru Grigorovici, om umblat și bine cunoscător, ca și Mihalcea, al locurilor și oamenilor din aceste părți de lume.

Își fac obicei, împreună cu Buzeștii, să se adune seara la focurile ciobanilor și să asculte bătrînești cîntece de vitejie. Lor nu le place să citească. Mai ușor îl ascultă pe uriașul Oprea Rîcman, cum cîntă, însoțindu-se cu fluierul:

— ...„Păunaș de frunte, copilaș de munte, merge el cîntînd, din cobuz sunînd, codrii dezmierdînd, din cobuz de os ce sună frumos...“ Iar Simion Dărămuș îl urmează:

— „Hai, murgule, hai, pe coastă de plai, la poiana grasă, dumbrava frumoasă, cu iarbă-nverzită, cu flori înflorită...“

— Veacul nostru-i molîu și fricos, se întristează Stroe. Cine-ar mai săvîrși azi fapte ca acelea din cîntec?

— Adevărat, înclină Mihai de partea Buzescului. Dar noi sîntem de vină... Ascultă, Simion Dărămuș: ai vrea tu să fii slujitorul meu de credință?

— Eu sînt omul celui care mi-a mîntuit zilele: jupîn Stroe.

— Ce zici, Stroe? Mi-l dai?

— Dacă vrea să te slujească, eu cu dragă inimă-l îndemn.

— Ai auzit, Simioane ?

— Da, și-mi plec genunchiul în fața domniei-tale, stăpînul meu, cu neclintită credință să te slujesc.

Jupîneasa Stana a Predei Buzescu cîrteşte însă :

— Nu înțeleg ce-i cu voi : ziceți că ascultați cîntece de la ciobani și eu nu văd decît tineri oșteni.

— Nu vorbi, Stana, de oșteni că ne ia vodă la ochi.

— Dar pentru... muieri nu vă ia la ochi ? zgîrcește Stana sprînceana stîngă, făcîndu-se și mai ochioasă și mai aspră. N-ați mai putea sta liniștiți, la casa voastră, ca alți boieri ?

— Dac-am sta, am mai fi noi Buzeștii ce-i zărghiți ?

În acele zile, frații Buzești cunosc un arnăut foarte bun oștean, deprins să lupte la italieni și la nemți. L-a adus Mihalcea. Și se numește Leca. Bărbat nalt, cu păr creț, cu barbă deasă, încîlcită ca un smoc de lînă dată prin catran, cu nas mare, cu dinți albi, puternici, cu rîs șiret, cu vorbă lipicioasă, picurînd în cugete un fel de licoare vicleană, amăgitoare ca vinul de Drăgășani slujit de Voica. Și-l fac prieten, mai ales că Radu Calomfirescu a fugit în Transilvania, zice el, de răul Rudenilor și al Buzeștilor. Mai mult ca oricare dintre cunoscuții Buzeștilor, Leca se veselește la vederea lui Dandu Dărădan. Îi povestește, cu haz, amestecînd cuvintele arnăutești cu cele românești, grecești ori turcești, cum a fost și el, pe urmele lui Alexandru Machedon, în grădina lui Adam și s-a scăldat în rîul tinereții veșnice.

Împreună cu Stroe Buzescu, îl leagă la ochi pe Dărădan, îl duc la Olt, la Drăgășani, și-l țin în apă pînă se-nvinețește de frig :

— Acu gata, ești întinerit, Dandu Dărădan, întinerit pe vecie !

— Ce... ce locuri minunate ! se miră zăludul privind lunca Oltului. Vreau să le cuceresc... Să le cuceresc !

— Alexandru Machedon n-a izbutit să cucerească raiul.

— Eu izbutesc !... Iote !...

Înhaţă un par şi-l învîrte printre sălcii, măcieşi şi roruscă, secerînd totul. Scormoneşte şi un muşuroi de furnici. Aleargă după fluturi, după bondari, după mierle. Se bate cu toate, ca un apucat de ducă-se pe pustii. Cît se sfarmă zăludul întru cucerirea raiului luncii, Stroe îmbracă un copilandru în cămaşă albă, îl urcă într-un stejar trăsnit, uscat şi-i dă spada lui în mînă, să samene cu un arhanghel.

— Înapoi, împărate ! strigă arhanghelul. Nu-i îngăduit a pătrunde în aste locuri sfinte, fără numai după ce-i muri.

— Şi ce să fac atunci ? Să... să mor ? ! se nedumireşte Dărădan.

— Nu... Leagă-te la ochi, cum ai fost.

— De ce, îngeraşule ? E-aşa de frumos în rai...

— Tocmai ca să păstrezi neştearsă şi neîntinată amintirea despre rai, lămureşte Stroe, iar Dumnezeu să te creadă mort.

— Ei, dacă-i aşa, mă leg.

Şi legat la ochi îl duc înapoi la han.

Multe săptămîni Dandu Dărădan povesteşte cum s-a scăldat în riul tinereţii veşnice, cum a cucerit grădina raiului şi cum a vorbit cu îngerul :

— Mi-a spus „Împărate“...

Acum l-a cunoscut Velica mai bine pe Nestor Ureche, ajuns clucer în sfatul lui Petru-vodă. Suflet bun. Minte luminată, iscoditoare, întru aflarea tainelor lumii şi ale sufletului omenesc. S-ar potrivi bine cu Ivan din Ruda, cetitorul în zodii. Din vorbirile cu dînsul, află multe întîmplări scrise în cronicele poloneze despre obîrşia neamului românesc.

— De la Rîm ne tragem şi de la Traian împăratul, care aprig s-a bătut cu dacii, ocîrmuiţi de Decebal craiul. Şi al nostru grai din limba latină coborîtor este.

Velica îi povesteşte despre oamenii de vază din Transilvania, despre Ştefan Iosica, despre Ion Chisăr şi mai ales despre Baltazar Bathory, om umblat în toată Eu-

ropa, luminat, bun cavaler, viteaz luptător împotriva lui Maximilian împăratul.

— A vrut Sigismund voievodul să-l pună guvernator Transilvaniei, dar n-a primit. Şi-a ales, în schimb, cetatea Făgăraşului, ca loc de odihnă.

Într-o zi, clucerul Nestor Ureche a venit însoţit de un tînăr boier ce-şi zice fiu al lui Alexandru-vodă Lăpuşneanu.

— Mă cheamă Aron, domniţă. Şi-ţi spun cinstit, voiam să mă încredinţez de frumuseţea domniei tale, că prea ţi-a mers vestea.

— Sînt şi veşti înşelătoare, boier Aroane.

Aron nu mai spune că l-a trimis Iani-banul, zicîndu-i : „Eu, cel prin lume mult umblat, puternic la turcii cei mari, musafir în Seraiul padişahului, spun şi adeveresc că n-am văzut mai încîntătoare zidire omenească". Cu asemenea povaţă, acel boier tînăr se înfăţişează la pragul casei unde sălăşuieşte Velica. Gîndeşte : „Are dreptate Iani : gingaşă, mlădie, strînsă-n boi şi atît de bine potrivită în totul ei tot, că parcă nu-i făptură omenească, ci închipuire de vis". O priveşte cum se aşează în jeţ, cum ia de pe masă o alăută italiană numită teorb şi îşi întovărăşeşte cîntarea, cu dulce suspin de strune.

Înserarea picură alean peste colinele Iaşului, din spre Cetăţuia, Bucium şi Galata. Aşa, Aron, fecior al Lăpuşneanului, se pierde cu firea, îl învăpăiază, îl năucește o ciudată bucurie, îl răsfaţă fericirea, dar totodată îl şi arde un val de nenoroc.

Lăsînd teorbul în poală, Velica şopteşte :

— Ca o apă lină, odihnitoare, seara peste lume se lasă. Şi mă bucur că aici, la Iaşi, oamenii mai blînzi sînt şi mai cuminţi, spre tăcere şi visare mai înclinaţi. Nu-i de mirare deci că aici s-a zămislit gîndul împăcării, între fraţii care, toţi, de la Rîm se trag, cum zici domnia-ta, clucere Nestor Ureche.

— Se iscă şi la noi, doamnă, destule vrajbe şi răutăţi. Ci le-ntrece aiastă tihnă calmă, aşezată, visătoare.

— Aici mirosul trandafirului îmbătător se leagănă în barca amurgului.

— Trandafirii ochii încîntă, inimile descîntă.

Molatec adie vîntul, iar inima Velicăi cheamă dragostea de pe nevăzutele ape-ale înserării. Nu Vlad. Ci altcineva : zărit cîndva, la Prislop. Nu Vlad, mereu bolnavul, slăbănogul. Ci bărbatul voinic, oacheș, cu ochi ciudat de aprinși, însoțit de doi cerbi tineri. ...„Am văzut frumusețea ta, domnul meu, și ochii tăi inima mi-au rănit cu prea dulce rană..."

— Mă bucur, Velica-doamna, că-ți place Moldova.

— Bunica mea, doamna Chiajna, pe care atîția o hulesc pentru multa-i asprime, pentru ambiția ei mai mult decît bărbătească, mi-a lăsat totuși în inimă un bob de vis, ca un mărgăritar, și-l văd sporind aici cît o salbă. Mi-i dragă și Moldova, că aici a trăit străbunica mea, preafrumoasa doamnă Elena, a lui Petru Rareș. Mi-i dragă și Transilvania, pentru că acolo m-am născut și mi-am trăit copilăria. Mi-i dragă și Țara Românească, pentru că acolo trăiește...

— De ce te-ai oprit, domniță ? Vorbeai așa de frumos despre țările noastre...

— Mda... zîmbește trist. Au nu-s eu trimisă să-nfrățesc țările române ?

— Adevăr grăiești ! surîde Nestor Ureche și, fără voie, întoarce capul spre boierul însoțitor, mirîndu-se foarte : de ce-ai încremenit așa, Aroane ?

— De frumusețe, clucere ! De frumusețe !

Teodosie povestea Simei că la Căluiu, Buzeștii pornit-au refacerea bisericii cu meșterii zidari aduși din Transilvania. Radu și Preda Buzescu, cu soția lui Stana au plătit 1 000 de dinari pentru icoana sfîntului Neculai, lucrată de Petru Grigorovici, împodobită cu aur și nestemate și sfințită la sfîntul Munte Athos. Jupîneasa Stana a cusut un epitaf în fir de aur, cu mărgăritare și pietre scumpe, ca prinos întru îndulcirea traiului în casă. Iar starețul Prohor și Stroe Buzescu aduc, cu multă cheltuială, ca moaște, mîna dreaptă a sfîntului Neculai din Mira Lichiei și le așează în răcliță de argint, cu capac de cleștar.

— Teodosie frate, domnia-ta mă iubești și mă înțelegi. Du-mă pînă la Căluiu ; făr' să mă vadă Buzeștii.

Spune „făr' să mă vadă", dar ce mult ar da să-l întîlnească pe Stroe și să-l atingă, fără să știe, cu inelul de la botez legat într-un colț de basma : ...„Ineluș, inel, îl vreau doar pe el"...

— Hai acum. Stăpînii sînt în București. Prohor e acolo

A treia zi, Sima se afla în incinta Căluiului. O însoțea Rada, Teodosie și doi slujitori. Pe Rada a luat-o în taină să nu afle jupîneasa Ana. De cînd a născut copil mort, nu-i îngăduie să se mai atingă de Sima. „E-o spurcată ! Alung-o din casa noastră !"

Starețul Prohor i-a primit la Căluiu ca pe niște musafiri aleși, ospătîndu-i ca o gazdă bună și lămurindu-i despre trecutul bisericii :

— Trei frați, Vlad-banul, Balica-spătarul și Dumitru-pîrcălabul, boieri din Cepturoaia au început zidirile la Căluiu și iată acum, la ăst văleat, tot trei frați le desăvîrșesc.

Tăcută, cuprinsă de o liniște tainică, Sima urmărește cu privirea chipul bisericii. Zidire micuță, dar puternică. Două brîie de cărămizi cu colțul în afară îi cuprind trupul de jur împrejur, ca un lat chimir de voinic. Deasupra brîului, se scriu firide cu cîte două arce. Fiecare arc se sprijină pe cîte doi stîlpi mărginași, iar la mijloc pe-un închipuit prichici de cărămidă. Arcele par aripi încovoiate, gata de zbor. Sub brîu, zidul se împodobește cu un joc de dreptunghiuri din cărămidă așezate pe două rînduri. Zidire bine cumpănită, cuminte, plăcută — așa se înfățișează trupul bisericii.

Dar cînd privirea-i ajunge la turlă, Sima exclamă :

— Ce naltă și puternică-i !

Turla Căluiului se ridică pe un calup pătrat deasupra acoperișului și înșiră douăsprezece ferestre înalte, înguste, mărginite de cîte patru arcuri și împodobite cu o coroană de arce mici ieșite în afară ca pieptănătura unei tinere și zvelte femei. Ferestrele înguste și joase luminează podeaua. Adevărata lumină vine însă din

turla înfiptă parcă anume în cer ca să răpească belşug de soare.

Inima Simei tremură şi ocărăşte, în gînd, neamul său, al rudenilor : nu-s în stare nici să se arate viteji, nici să se facă iubiţi, nici chiar să strîngă averi ori să înalţe zidiri frumoase, bune să le înveşnicească numele. Şi mult ar vrea să fie Stroe aici, să-i destăinuie ăst gînd amar.

— Aici, arată Prohor, se va zugrăvi chipul ctitorilor. Iar eu stărui să mai aştepte cu zugrăvirea pînă şi Stroe va avea soaţă. Să nu lipsească din rîndul blagosloviţilor.

Vorba asta înţeapă ca un ac inima Simei, sîngerînd-o. Nu vrea să arate cît suferă. Dar paloarea obrazului o trădează. Cu ochii lui adînc pătrunzători, călugărul Prohor vede şi înţelege că a lovit drept în ţintă.

— Bine-ai făcut, jupîneasă Sima, venind aici... Zic să începi a lucra o nebederniţă pentru ăst lăcaş de rugă şi odihnă. Coase pe cîmpul ei tot ce visezi domnia-ta mai bun, mai frumos, mai drag.

— Da, părinte Prohor. Lucrez, aşa cum povăţuieşti.

Numai pentru că i-a rugat Mihai, banul de Mehedinţi, Buzeştii s-au hotărît să meargă la nunta Velicăi cu Vlad-vodă.

— Se ţine la Tecuci şi va fi prilej de împăcare a multor neamuri înduşmănite pînă acum. Vine şi doamna Ecaterina şi Chiajna, cu toată cimotia şi cu toată curtea.

Lăsară deci, pentru două săptămîni, moşiile şi alte treburi gospodăreşti şi porniră spre Moldova.

— Voi cei stăpîniţi de pătimaşe izbucniri, ţîşnite din închipuiri prea fierbinţi, îi povăţuia călugărul Serghie de la Tismana, veţi vedea la Moldova că dreptatea şi bunătatea preţuiesc mai mult decît sabia şi viclenia.

Stareţul Prohor a stăruit mult să meargă şi Sima la nunta Velicăi :

— Nu te speria de gura lumii. Înfrunt-o.

— Părinte, îţi ascult povaţa. Acum, ca totdeauna. Îmi pregătesc rochiile.

Auzind și ei de nunta asta închegată-ntru împăcarea domnilor, moșnenii, răzeșii, rumânii și chiar robii, își zic, ca Oprea din Cordun :

— Poate-o veni și pentru noi vremi mai acătării.

— Să nu mai cheltuim atîția bani și vreme cu muștrul oștilor, adaugă Stoica din Farcaș.

Singur Dandu Dărădan se împotrivește :

— Ci eu vreau să cuceresc lumea !

— Taci, jupîn Dărădan, că te trăsnește sfîntul Neculai, vrea Firea să-l domolească. Cu stînga te trăsnește, că dreapta-i uscată.

— De ce i-i uscată ? se pripește voinicosul cu întrebarea, speriat.

— Pentru că odată a trăsnit așa de tare, c-a zguduit cerul din țîțîni și l-a răsturnat pe Dumnezeu de pe tron, cu zgaibaracele în sus. Abia ridicîndu-se din noroi, feștelit și mînios, Bunul l-a blestemat : Usca-ți-s-ar dreapta, Ilie !

— Adicătelea, se îngrijorează Dandu Dărădan, dacă eu aș lovi tare, cum a lovit Alexandru pe Darie-mpărat aș rămîne ciung ?

— Vezi bine ! Drept aceea nu te mai grozăvi în veliglas. Fii mai domol ! Vorba aceea : lasă-mă, lăsa-te-oi, stai pită mînca-te-oi... Că tot te-ai îngrășat, de-a minunea, și-ai ajuns mai ceva ca un poloboc.

Prin Ștefan Iosica, prin Nicolae Viteaz, prin Ion Chisăr și prin alți prieteni la Curtea din Alba Iulia, Ion Norocea l-a convins pe tînărul voievod transilvan Sigismund Bathory să primească a fi nuntaș la Moldova. Dar n-a fost treabă ușoară. La curtea voievodului Sigismund stăpînesc, în fapt, duhovnicul iezuit ava Carrillo, meșter în descuierea inimilor, și bătrînul doctor Blandrata, de asemenea aprig apostol iezuit. Ambii cată, cu orice preț, să facă dintr-un tînăr cu fire închisă, pornită, irascibilă și destul de mărginită, un crai cucernic, abil, vrednic, viteaz, apărător al creștinătății. Înveșmîntați în strai negru, sărac, cu priviri iscoditor-viclene, cu vorbă cînd mieroasă, cînd poruncitoare, părinții iezuiți au izbutit deocamdată, să-l deprindă pe Sigismund

a sta liniștit, a zîmbi, chiar cînd, în fapt, era trist ori furios. L-au învățat a vorbi ceva italienește, a cînta din trei instrumente, a scrie sonete, cîntece și psalmi, a recita versuri de îndemn la luptă și la cruciadă. L-au deprins a fi atent cu oamenii și a folosi toate mijloacele, chiar minciuna, teroarea și crima ca să se impună, să triumfe. Ca să-i pătrundă bine sub piele, părinții iezuiți nu se sfiesc a-l linguși fără măsură. Îi laudă chiar chipul prelung, buget, nefiresc de alb, ochii bulbucați și adormiți, zicînd :

— Sînt oglinzile unui suflet mai viteaz ca Achile și mai luminos ca Apollo.

— Da ? clipește Sigismund greoi, încet și rotund, ca bufnițele. Atunci ajung împărat mai mare ca Rudolf, stăpînul sfintei împărății romano-germane ?

— O, de bună seamă ! se-ndulcește cu vorba ava Carrillo. Ești doar din stirpea lui Ștefan cel Sfînt, creștinătorul maghiarilor.

— Și din spița lui Ludovic cel Mare, crai al crailor și stăpîn, în numele prea fericitului părinte de la Roma, peste toate popoarele din inima Europei, de la Marea Baltică la cea Adriatică, întărește doctorul Blandrata.

— Și cum o să arăt eu, așa, în chip de crai al crailor?

— Minunat ! Ești chipeș, neîntrecut la luptă. Ești, luminate, călit în aspre deprinderi trupești și spirituale.

— Dacă-l birui pe-un voinic ca Ștefan Iosica, pe acela care a învățat lupta cu vestiții spadasini din Padova, n-ai de cine de teme.

— Nimeni nu aruncă, mai bine și mai elegant ca măria-ta și geridul turcesc și racheta apuseană.

— Bați mingea în chip minunat, după moda franceză !

— Dar mai ales călărești focos, mînuiești spada cu agerime și rupi sulițele în toate întrecerile și turnirurile cavalerești.

— Îmi place, părinte Carrillo, că mă cunoști bine și mă înțelegi. Drept să-ți spun, aici, între acești grofi, mulți de viță valahă, sînt un *margaritas ante porcos*.

— O, mărite, iartă că-ți stau cu vorba împotrivă ; nici Alexandru n-a găsit tronul macedonean prea stră-

lucit ; totuși, prin vitejia și biruințele lui, l-a făcut mai strălucitor ca soarele, ridicîndu-l la vederea lumii întregi.

— Nici regele Ștefan, sfîntul, străbunul măriei-tale, n-a avut la început o coroană prea strălucitoare ; a știut însă a o împodobi, sub ocrotirea bisericii, cu fapte măreţe, întru biruința Crucii.

— Și eu ce cale să urmez, doctore Blandrata ?

— Aceea a marilor înaintași : să cureți Transilvania de neprieteni și de eretici. Să strîngi bună armată. Să te apropii de împăratul prea creștin Rudolf — ajute-i Domnul ! Să începi neîntîrziat cruciata și să-ți închini biruințele prea luminatului chip al părintelui de la Roma, ocrotitorul întregii creștinătăţii, sfetnicul tuturor crailor și împăraților și mijlocitorul lumii în fața lui Dumnezeu.

— Jur că așa voi face ! scandează principele, pentru a mia oară.

— De aceea te sfătuim să nu te duci la nunta din Moldova. Și Petru-vodă și Mihnea-vodă și mirii sînt schismatici.

— Nu mă duc ! Nu vreau să mă duc. Nişte bieți voievozi... schismatici.

Încîntat de asemenea făgăduință, ava Carrillo îl poftește pe Sigismund la masă să scrie, cu condei de aur și peniță de fildeș, psalmi latinești. De fapt, să copieze niște stihuri ticluite de alții, ca să spună, după aceea, că sînt scrise de dînsul. Privind cum mucenicea hîrtia, călugărul iezuit asculta prelingerea timpului din clepsidra de cristal italian, discret și neauzit, și gîndea : „Din moale aluat vreau să modelez un prinț puternic. Îl rog pe sfîntul părinte să mi-l ia de pe cap pe Blandrata. Mă dublează, mă supralicitează și mă încurcă..."

Dar, îndată ce scapă de sub veghetorul ochi al avei Carrillo, tînărul voievod se întîlnește cu Ștefan Iosica, iscusit în jocul cu mingea, în lupta cu spada, dascăl de înot și vînătoare și chiar de neîngăduite petreceri, cu femei tinere.

— Dacă mergi la nunta de la Tecuci, mărite, vezi femei frumoase și... petrecărețe, cum n-ai văzut.

— Da ? Merg. Merg !

Auzind că tînărul voievod și-a schimbat gîndul, ava Carrillo a rugat-o pe crăiasa Erzébet :

— Să nu se amestece cu valahii eretici. E trimis de Dumnezeu să-i stăpînească, nu să-i îndemne la unire între dînșii.

Dar Erzébet crăiasa, închisă în iatacul ei, era foarte ocupată cu descîntecele și farmecele întru reîntoarcerea frumuseții și puterii cu care a ademenit, a istovit și a gîtuit mulți bărbați. În loc să-i împlinească ruga, l-a ocărît :

— Mi-ați furat, vrăjmașilor și blăstămaților, tinerețea, vigoarea, ispita muierească și feciorul. Da, abate Carrillo, și feciorul... of, of !

Oftează și modelează păpuși din ceară, închipuind dușmanii ei : împăratul Rudolf, sultanul Murad, Kornis... Scrîșnește din dinți și înțeapă inima păpușilor cu lungi ace, descîntate.

— Pieriți ! Pieriți voi dușmani !... Eu Erzébet crăiasa, femeia tuturor ispitelor, sînt iar tînără și nurlie. Turbă bărbații după mine... Iar feciorul meu crai s-ajungă ! Să se țină curat și luminat, puternic și avut și de toți temut.

— Va ajunge, mărită doamnă, dacă nu se duce în Moldova, cearcă ava Carrillo s-o aducă la trezire.

— De ce să nu se ducă ? se înfurie. Aud că pe-acolo sînt femei frumoase... Deci să se ducă... Și tu, popă iezuit, nu te mai uita așa la mine ! Ori poate vrei să te chem în patul meu ? Moșneag ticălos și curvar... Dar de ce nu mai vine astronomul Iacobus ? De ce lasă să-mi pălească steaua ? Au nu-l plătesc destul de bine ? Să vină !... Să vină !...

Și, urlînd, crăiasa frînge în mîini toate păpușile.

Ava Carrillo se retrage. Cîteva minute se plimbă pe culoarele palatului. Apoi îl ia pe astronomul Iacobus și intră din nou la Sigismund. Îl găsește jucîndu-se cu niște oușoare de mierlă :

— Vezi, abate, ce frumoase, ce gingașe-s ?

Iezuitul se preface a le admira ca să-i cîștige bunăvoința, și repede adaugă :

— Prea luminata și înțeleapta crăiasă te povățuiește: „Fiule, nu te amesteca cu voievozii și boierii valahi. Tu

ești de viță crăiască, iar ei, pînă ieri, au fost ciobani și văcari..." Așa-i, meștere Iacobus ?

— Întocmai, părinte Carrillo. De altfel nici crugul stelelor nu-i prielnic călătorilor.

— Trimite acolo oameni însemnați : pe Kornis, pe Iosica iar măria-ta nu te duce. Crugul stelelor e potrivnic.

Așa au ajuns Gáspár Kornis și Ștefan Iosica, soli ai principelui Transilvaniei, împreună cu Ladislau Thoroczkay și Mihai Horvath, însoțiți de alți străluciți curteni și nemeși : Neculai Viteaz, Ion Chisăr, Petru Rat și toate rudele lor maghiare și române, din Banat și din Maramureș. Brașovenii l-au trimis pe Halmacy. Au venit musafiri și de la leși, de la cazaci, de la sîrbi. Sultanul însuși era înfățișat, ca nun, prin chipeșul și mărețul Mustafa Lungul, vechi prieten al lui Petru-vodă. De asemenea și neguțători ca Iani, ca Ion Marini Poli, mare arendaș de vămi, și numeroși alții, pe care hîrtia nu-i mai încape și pana ostenește a-i scrie, tot fețe de seamă și obraze mari, venit-au să împodobească nunta asta domnească. Domnii și doamnele, boierii și boieroaicele, mitropoliții și episcopii, neguțătorii, răzeșii și norodul, toți îmbrăcat-au strai sărbătoresc. Strălucea mătasa, taftaua, catifeaua, firul de aur și blana de preț, de la zibelină la jder. Iar giuvaerurile, în nemaiîntîlnit belșug, încărcau straiele și trupurile musafirilor : ici salbe și brățări, colo cercei și inele ; la bărbați paftale, cătărămi, nasturi și surguci ; la femei broșe, diamante, turcoaze, rubine, ametiste, agate și mărgăritare. Adică tot nestemate, în care soarele, lovind, izvodea mii și mii de alți sori, mărunți dar orbitori.

Pentru Stroe Buzescu nu se află bucurie mai mare decît vestea că, la nunta de la Tecuci, vine și Sima Rudeanu.

Printre atîția nuntași, Preda Buzescu se-nvîrtea să cunoască și să lege prietenie cu cît mai mulți. Se bucura că întîlnea prieteni și cunoscuți din vremea surghiunului. Radu Buzescu se apropia mai ales de neguțători,

greu de găsit așa de mulți la un loc, totdeauna foarte dornici a tîrgui și prețălui mărfuri și pămînturi, precum și a vîntura vești și bîrfeli.

Zi blîndă de vară moldovenească : 29 iunie 1587.

Nuntașii ieșiră din case, din corturi și se adunară pe pajiștea largă, presărată cu pîlcuri de mesteceni. În mijloc, un pod de scîndură. Aici aveau să urce mirii, socrii, nunii, mitropoliții, domnii și fețele cele mai simandicoase.

Foarte s-a mirat Teodosie Rudeanu cînd l-a văzut pe Radu Calomfirescu, amestecat printre femeile nobililor transilvani. Nu știa cum să-și vestească sora, să se ferească de dînsul. Dar Sima nu-l vedea decît pe Stroe Buzescu. Îmbrăcat în strai apusean : tunică scurtă de catifea vișinie cu brandemburguri de mătase neagră, pantaloni strîmți, tot vișinii, ciubote înalte de marochin roșu, pinteni de argint dulce sunători, cușmă scumpă de castor, plesnită într-o parte, împodobită cu surguci din pană de cocor prinsă într-o copcă de diamant, Stroe arăta falnic și frumos. Femeile ziceau chiar foarte frumos. Îl întrecea pe Radu Calomfirescu, cunoscut de totdeauna pentru strălucirea îmbrăcămintei. S-a apropiat de Teodosie și de Sima și, în ciuda multor șoapte răutăcioase, nu s-a mai despărțit de dînșii. Simțindu-se ocrotită de bîrfeli și zavistie, Sima lua parte la toate vorbirile și glumele lor. L-a cunoscut pe transilvăneanul Petru Rați și el foarte scump și cu multă artă îmbrăcat. I-a urmărit povestirea despre fuga lui Petru-vodă Cercel de la Hust cetate :

— Și-a sfîșiat straiele și pînza de pe pat. Le-a înnodat și răsucit, frînghie. A pus în pat o momîie din cîrpe ca să înșele paznicii, a îndoit zăbrelele, iar la miezul nopții și-a dat drumul, cu frînghia, în prăpastie.

— Întocmai ca Preda.

— Da. A rătăcit multe zile și nopți prin păduri, pînă la Cașovia.

— Ehei, dacă va mai pofti domnia, și-a mărturisit Iani părerea, nu se știe cum sfîrșește.

— Se prea poate... La Cașovia s-a înfățișat lui Ion Veris, vechi prieten. Acesta l-a ajutat să ajungă la Praga. Acolo se află și acum, musafir al împăratului.

— Nu-i chiar așa de moleșit cum ni-l închipuiam. grăiește Sima, dacă a răzbit prin atîtea grele primejdii.

Și așa, ca din greșală l-a atins pe Stroe, pe umăr, pe piept, pe mîna dreaptă cu inelul de botez legat în colțul basmalei, șoptindu-i descîntecul : ...„Ineluș, inel, îl vreau doar pe el... Pe tine te vreau, pe tine te iau bărbat și stăpîn..."

— A, uite-l pe Mihnea-vodă, mută Iani vorbirea, ce prietenește se poartă cu Mustafa Lungul...

— Ei, cum seamănă cești doi voievozi, Petru și Mihnea,... zîmbește Preda Buzescu. Amîndoi sînt tot atît de miloși și de dornici de dreptate ; numai că întîiul iartă pe toți ca să nu nedreptățească ucizînd, iar al doilea ucide pe toți, spre a nu nedreptăți pe careva, iertînd.

Toți cinci au pufnit în rîs. Stroe nu simte nici atingerea inelului, nici descîntecul Simei ; în schimb îl scaldă fericirea de a fi lîngă Sima.

S-au oprit repede din rîs pentru că două fete se apropie, grăind cu mare sfială :

— Iertare, rugă-mu-vă !... Sîntem druște ale miresei. Și-am venit să vă spunem că mireasa...

— Adică Velica-doamna dorește ca și mata, jupîniță Sima, drușcă să-i fii.

— Da, Velica-doamna...

Sima se îmbujorează toată :

— Prea mare cinste pentru mine... Nu mă așteptam...

— Frumusețea domniei-tale, Sima, se cuvine slăvită, îi surîde și Mihai-banul, ivit chiar în clipa aceea, parcă anume ca s-o ia de braț, s-o călăuzească prin mulțime, și s-o urce pe podul din scîndură albă, împodobit cu covoare și cu ghirlande de flori, în zeci de culori.

Deși ar fi vrut s-o aibă cît mai aproape, Stroe mult se bucură de cinstea ce i se face Simei. Se apropie de pod s-o vadă mai bine : Care-i mai frumoasă : Velica ori Sima ? Nu se află pe lume ceva mai minunat ca făptura omenească, tînără, miruită de harul frumuseții. Iar frumusețea-i bucuria înveșnicită.

Un tînăr boier se apropie de mireasă și-i șoptește ceva, Stroe Buzescu îl măsoară cu privirea : înalt, voinic, bărbat. Ar vrea să știe ce-i spune. Dar singură Sima aude șoapta :

— Domniță, leapădă-te de Vlăduț-vodă. Domnia-ta ești plină de viață și putere. El — cu caș la gură, plăpînd și nevolnic. Acum întîrzie pentru că hlamida i se pare grea. Sînt bogat. Sînt fiu de domn. Și dacă ascult glasul sîngelui...

În loc să întoarcă spatele acestui cutezător fără pereche, dacă nu chiar zălud, Velica strînge hobotul mai lîngă sine și surîde trist :

— Pot călca-n picioare voința a trei monarhi și înalta binecuvîntare a patriarhului de la Țarigrad ?

— Poți ! Poți, dacă vrei...

— Jurat-am a mă dăruire păcii între neamuri. Și sperjură nu-s.

— Domniță Velica, singură măria-ta crezi în împăcarea asta. Ceilalți, niște prefăcuți, niște vicleni, niște fățarnici, niște farisei.

— Boier Aroane, încetează. Altfel meriți a te pîrî măriei-sale.

— Însumi o am spus-o lui vodă. Am spus-o !

Velica s-a întristat. Noroc c-au înconjurat-o druștele, guruitoare și drăgăstoase ca hulubițele, rînduindu-i grijulii rochia, lămîița, hobotul, salbele și paftaua de argint filigranat și aurit, cu două rubine și un smarald, cerceii de tîmplă cu pandantive de aur și mărgăritare, pînă cînd a venit, însfîrșit, Vlad-vodă cu alaiul lui și, poftind-o în trăsură, a dus-o la biserică.

Ci urcînd treptele pridvorului, deodată, între stîlpii de piatră, Velica zărește bărbatul nalt, cu barbă scurtă, neagră, cu priviri de pară. Împietrește, o clipă, cu ochii la dînsul. Parcă și cerbii îi are alături. Un miros de smirnă și verdeață de luncă i se izvodește dinlăuntru, din amintire. Aude și îngînă, ca un alint, psalmul de la Prislop : ... „Iară eu, vas de mir, bucurîndu-mă, îndrept spre tine mirozna nădejdilor mele. Împacă-mi făptura cu bărbăția ta, voinic cu cerbi îmblînziți și de sufletul tău sufletul mi-l leagă..." Îl murmură încet, ca pentru sine, psalm al dragostei neprihănite și totuși pătimașe. Îl murmură o dată cu preoții care slujesc ceremonia cununiei, scutu-

rînd, în tact, cădelniți de argint cu clopoței. Caută să se întoarcă la ceea ce aievea se petrece în juru-i și nu izbutește. Îl vrea pe Vlad-vodă tînăr și bărbat și nu-l află decît un copilandru cu fața palidă și cu ochii spălăciți, ca didițelul bătut de brumă. „...Cum mi l-am închipuit și, iată-l, cum arată... Vlăduț ! Dacă va ajunge, ce fel de domn va fi ? Bărbatul de la Prislop, voinicul cu doi cerbi, cine-o fi ? De unde vine ? Și care-i înțelesul ivirii lui, a doua oară, ca din senin ? Mă știe ? Și-a amintit de mine ?...“ Se sperie de năvala asta de întrebări, acum cînd se cuvine a gîndi doar la cel de-a cărui soartă, soarta și-o leagă. ...„E o întîmplare fără noimă ori ceva adînc grăitor ?“

Și toată slujba nunții trece pe lîngă dînsa ca o perindare străină.

La *Isaia dănțuiește* îl zărește pe Stroe Buzescu ; îi admiră bărbăția și constată că seamănă cu bărbatul cu cerbii îmblînziți. ...„În fața lui, cînd eram urîtă și urgisită, mi-am dat singură nume de doamnă : Velica-doamna... „Cavalere“... Întîiul bărbat care mi-a sărutat mîna... Și Sima-i aici. Ea — cea mai frumoasă dintre druște. Cu toate că, de multă vreme, e-n suferință și urgisire. Ce-ar fi s-o logodesc cu Stroe Buzescu ? Împăcarea să fie nu numai sus, ci și mai jos, între boierii de mult îndușmăniți. Să nu mai aud de sîngerarea și zdruncinul dintre Buzești și Rudeni. Sima ar avea parte de-un bărbat voinic ; n-ar fi ca mine, o biată mielușea pascală, jertfită pe altarul păcii între frați. Cu toate că și ea ar avea de-nfruntat potrivnicia fraților Buzești...“

În vremea asta, straja domnească a slobozit zeci de ghiulele din sacalușe, huiet mare făcînd, întru desfătarea norodului adunat pe pajiște, în tîrg și în jurul tîrgului, pînă hăt departe, pe dealuri. Fiind țara tihnită, înfloritoare și bogată, și nuntașii dorind a petrece întru veselie, Petru-vodă n-a precupețit nici o cheltuială. A oferit prilejuri de desfătare tuturor : muzici și dănțuri, mîncare, băutură, scrînciobe și felurite ale jocuri și desfătări, cum se obișnuiește la toate curțile mari, și chiar mai mult. Pentru că aici nuntea și mare mulțime de norod de rînd adus din Țara Românească, din Transilvania și din țara gazdă. Drept este că unora nu le prea convenea treaba

asta. De pildă, Gaspar Kornis cam zgîrcea nările, ca un cotoi tras de mustață. Doar, cînd a privit horele s-a mai îmblînzit și a început să admire.

În timpul danțurilor, Sima a cunoscut-o pe doamna Chiajna, bunica Velicăi. Cu toate că abia a trecut de șaizeci de ani, pe chip i se citește tot binele și răul trăit, de la slava domniei, pînă la mizeria negoțului de mărunțișuri în surghiun, pe ulițele Alepului și apoi în haremul sultanului.

— Sînt obosită și sătulă de viață, de toată deșertăciunea ei.

Cînd oaspeții s-au săturat de dans și-au flămînzit, sute de slujitori au așezat mese ori au întins covoare pe iarbă, cu strachini de lut și linguri de lemn, să mănînce norodul borș, sarmale în foi de știevie și de viță, pilaf și, mai cu samă, viței, berbeci și tauri fripți. Să mănînce fiecare și să bea cît îl ține cureaua și mai mult decît atît. Prin case și prin curți, slujitorii adu-s-au pe mese, pentru boierime, vase și tacîmuri scumpe, mîncări alese și băutură din belșug, după gustul și pofta fiecui.

În curtea unde se aflau mirii, nașii și rudele lor, chiar de la începutul petrecerii, s-a făcut logodna dintre domnița Maria lui Petru-vodă și Zottu Țigara, om bogat, de obîrșie albanez, cu mare trecere la Țarigrad. Deci încă un prilej de bucurie, de petrecere.

Pentru musafirii cei simandicoși bucătarii, privegheați de un *il cuoco* italian, au pregătit prepelițe, claponi grași în usturoi, căprioare și pui în *savore* verde și roșu, păuniță pe fasole, gîște și fazani fripți, limbi cu sos de vin și măsline. Mulți au preferat borșul de clapon și sărmăluțele în foi de știevie, făcute, după cum se spune, chiar de mîna miresei și a druștelor sale. Între felurile de bucate s-au adus darurile, care de care mai bogate, parcă oaspeții s-ar fi întrecut să fie cît mai mărinimoși la această nuntă a împăcării. Vase de aur și de argint, straie scumpe, mătăsuri, postavuri, giuvaericale s-au adunat pe tăvile slujitorilor și s-au perindat prin fața nuntașilor. Condur Pantelimon a purtat darurile Buzeștilor, iar Simion Dărămuș pe ale banului Mihai. Arătau mîndri, cu nimic mai prejos de slujitorii lui Gaspar Kornis sau Thoroczkay, și ei tot români, din Transilvania ori Banat.

— Iacă, tihna stăpînirii răcorește, întru cîtva, și sudoarea săracilor, șoptește Simion Dărămuș, după ce așează darul oferit de Mihai pe tava ținută de slujitori în fața mirilor.

Ci văzînd iarăși bărbatul de la Prislop, Velica, fără voie, s-a ridicat în picioare. A cercat să spună o mulțămită ; dar uimirea i-a stins glasul. A făcut semn slujitorului să-i înmîneze cutioara de catifea albastră, așezată pe tavă, chiar de mîna acelui minunat bărbat. A deschis-o. Fața i s-a luminat ca un răsărit de soare. A bătut din palme de bucurie și de uimire. Tremurînd ușor, a scos darul din cutie : o salbă venețiană, în trei șiruri, din aur și diamante, necrezut de prețioasă, de încîntătoare la vedere. A arătat-o nuntașilor, înălțînd-o și rotind-o încetișor, s-o vadă toți.

— Îngăduiți-mi s-o prind la gît, a grăit, cutremurată de emoție, ca pe-un talisman și ca pe-un semn al marei și fierbintei mulțumiri cuvenite tuturor musafirilor și dăruitorilor, tuturor celor care ne-au cinstit și ne-au bucurat, venind aici la nunta păcii.

Însuflețiți de scurta oratie a miresei, mulți au luat cuvînt, tălmăcindu-și gîndul și simțămintele față de sărbătoarea asta simbolică. Iosica și Viteaz au vorbit românește. Kornis — în latinește. Trimisul patriarhului, în grecește. Mulți, italienește. Turcește a vorbit Mustafa Lungul, dar numai la început, că și lui îi venea mai ușor a grăi italienește. Mirele asculta și zîmbea ; mireasa mulțumea în românește sau italienește.

După asta au urmat iară danțuri, învîrstate cu giumbușlucurile pehlivanilor și ale măscăricilor, cu multă cheltuială aduși de la Țarigrad sau de la Veneția. În toiul ăstor desfătări, negustătorul Țicalidi s-a strecurat în fața meselor din apropierea mirilor și a vorbit grecește cu glas ascuțit și aspru :

— Înalte fețe bisericești, domnești și boierești ! eu, Țicalidi negustător de la Țarigrad, vă înfățișez ist caraghios tînăr. Întîia dată apare în lume. Nici poreclă de caraghios nu are, cum au toți măscăricii. Rogu-vă dați-i nume de măscărici, cu care să pătrundă în lume. Vedeți-l și porecliți-l, rogu-vă !... Hai, mascarițe, arata te știi...

De sub mantia largă a neguțătorului ghebos și pistruiat, țîșnește o arătare ciudată : un fel de ghemotoc, pe care cineva, parcă, mai mult în batjocură, a așezat cap omenesc, cu scufie de măscărici.

— Hai, bocciule ! Arata ţe poţi, îndeamnă Ţicalidi, mînios, cum îndeamnă ursarii fiara să joace pe tavă-nroșită.

Dintr-o dată ghemotocul prinde a se destinde tremurînd, și-a se lungi, ciudat de mult și de repede, ajungînd un fel de namilă de om de doi stînjeni. Straiul roș și albastru rămîne mic și strîmt, ca o căsulie de melc. Dar nu stă așa înalt, ci iute se zgîrcește și se gheboșează la loc. Apoi pășește, tîrînd un picior și umflînd încă mai tare cocoașa din spate. Schimonosește fața a durere, a nătîngie și-a nenorocire.

— Nu-i măscărici, ci bocitor ! strigă un nuntaș.

— Adevărat : nu rîzi, ci plîngi cînd îl vezi. Dă-l afară ! se alătură alții.

— Hei, ai'nebunit ? — strigă Ţicalidi. Primești douăzeți și ţinți peste gheba, daca n-arați domnilor și boiarilor fața voioasa !

Măscăriciul strîmbă gura, rotește ochii și clipește în așa fel că toți nuntașii tună de rîs. Apoi iar tîrăște piciorul, ca și cum n-ar fi al lui. Biciul cu motocei șerpuie în urmă, ca un brîu descins de pe mijlocul unui beţiv.

— Teleleu !... Teleleu să se numească ! strigă, amîndouă o dată, mireasa și drușca de alături — Sima.

Iar nuntașii bat din palme :

— Bună poreclă !... I se potrivește !...

— Da, Teleleu să te numești, măscărice ! încuviințează Petru-vodă.

— Ei, acu ai nume, arata ţe stii ! poruncește Ţicalidi.

Măscăriciul pornește a se rotire, de sute de ori într-un picior, ca un prîsnel, cu o tot mai ameţitoare iuţeală. Se îndoaie. Se încolăcește ca un șarpe. Scoate capul printre picioare. Se schimonosește așa de straniu, că femeile-și scuipă-n sîn de uimire și de spaimă. Sare în cap și s-aruncă-n tumbe ca un pehlivan. Cîntă cocoșește. Behăie ca o capră. Boncăluiește ca un taur. Sună ca un bucium. Ţipă ca un nai și îngînă glasul multor păsări și orătănii, că se zgîlţîe mesele de rîsul nuntașilor și de pîntece se ţine no-

rodul, să nu plesnească-n hohot. Și cînd toți erau cu capul pe spate, umflați de rîs, măscăriciul cuvîntă în românește, cum n-a grăit nici unul din desfătătorii de pînă acum :

— Binecuvîntată fie gura care mi-a dăruit numele ! De acum hrănesc o singură dorință : să rîdă mai marii de mine. Că atunci cînd rîde, omul e om înadevăr : adică-i darnic. Iar veselia-i ca mirozna florilor : nu aburește din sufletele veștede.

— Bravo, Teleleu !

— Mai judecați ; cine rîde de toți, ajunge de la sine ridicol, pentru că pînă la urmă tot întîlnește unul de care nu-i în stare să rîdă. Ci să nu uitați, mările voastre ori de cîte ori vă veseliți de poznele mele, că, de fapt, spălați mucegaiul tristeților domniilor voastre cu lacrimile mele...

Și picuri mari pornesc a-i țîșni din ochi, ca din două șipote. Nuntașii rîd cu hohote și sorb din cupe. Numai ochii Simei se umezesc. Și s-ar rușina foarte, dacă n-ar vedea că și mireasa stă gravă, chiar mîhnită.

— Mascariță ! — țipă ascuțit și deznădăjduit Țicalidi.

— Veselia domnilor vine din biruri și birurile sînt lacrimile săracilor, urmează Teleleu, fără să-i pese de supărarea stăpînului. Iar veselia nuntașilor izvorăște din frumusețea mirilor și din dulceața ochilor nunilor. Că eu ce-aș putea, cu bietele mele schimonoseli ? Cel mult să vă strîmb fața de rîs. Fața ; dar sufletul ! Un măscărici e-un nebun care-ncearcă să-nveselească oamenii chiar cînd inima lui plînge.

Și, făcînd niște năzbîtii, niște tumbe, niște păcălituri cu amețitoare iuțeală, ajunge la stăpînu-i, îl ia în cîrcă, îl aruncă în sus, îl prinde pe umeri și, spre hazul nuntașilor, îl scuipă să nu se deoache. Și pentru că nuntașii rîd cu poftă, lămurește :

— Vedeți ? Și cel mai cumplit și mai tiran stăpîn poate fi măscărici, caraghios, de rîsul lumii...

Așa află Țicalidi că nu-i deplin stăpîn pe vrerile măscăriciului și hotărăște, în sinea-i, să nu-i dea încă drumul în lume.

— Ci, acum, prea strălucițI nuntași, mutați-vă lîngă bardacele cu Cotnar și Nicorești și nu vă uitați la al meu stăpîn. Țicalidi, biată mîță pe lîngă oala cu lapte fier-

binte : mult ar dori să mă bată, că nu mă port cum fost-am învățat. Dar nu cutează. Trăiesc clipa netrăită, cînd și nerușinării i-i rușine.

— Tați, măscariță !

— Tac, stăpîne, dacă-mi spui de ce Rudolf împăratul nu sufere măscărici pe lîngă sine ?

— De ce ? întreabă Stroe Buzescu, gustînd vin și văzînd că Țicalidi nu-i dispus să răspundă.

— I-ajung astronomii și sfetnicii, se schimonosește măscăriciul, spre hazul tuturor. Iar cînd rîsul se potolește, spune foarte serios : Nunta asta samănă cu un cazan de aramă, unde se încheagă dulceața dragostei și a împăcării între oameni.

— Bravo, așa-i ! strigă cei mai mulți.

Ci măscăriciul încheie, cu durere în glas :

— Păcat că, dedesupt, focul arde cu picuri de venin și se atîță cu vîntul vicleniei...

Se lăsa amurgul și răcoarea cam săgeta piciorul beteag al măriei-sale Petru-vodă, iar șaga măscăriciului cam întrecea măsura. Voievozii și doamnele, boierii cei mari și musafirii aleși se mută în odăi și deschid acolo îndelungi sfaturi despre treburile lumii, despre oamenii de vază ai împărăției otomane și cu osebire despre acel vestit general Sinan-pașa, marele vizir.

— Îl cunosc de mult, destăinuie banul Iani, de cînd era creștin și se numea Scipione Cigala, iară nu turcit, ca azi, și Hodjah, adică stăpîn. Om nalt, voinic, semeț, strașnic, rău, răzbunător, crud, flămînd de glorie. Urăște pe creștini, ca orice apostat. Ori de cîte ori i se amintește c-a fost botezat, se-nfurie și se leapădă cu afurisenie. Papa însuși a cercat, prin Lucreția, muma lui Sinan și prin doi veri ai lui, iezuiții Antonie și Vincenzo Cigala, să-l întoarcă la creștinism. Ci zădarnice lacrimile bătrînei. Zădarnice amenințările și blestemele iezuiților.

— Dar ca oștean ? întreabă Petru-vodă, trecîndu-și ușor palma peste coapsa piciorului suferind.

— Mai mult năvalnic și crud decît valoros, priceput și înțelept, răspunde Mihai-banul de Mehedinți ; glasu-i bărbătesc, răspicat, prietenos și cald totodată, atrage luarea aminte. Se zice că are neîntrecută putere de a însu-

fleţire la luptă şi de a molipsi de ură pe toţi cei ce-i are sub poruncă.

— Are dreptate banul Mihai, încuviinţează şi Zottu Ţigara ; ca să ajungă la dregătoria de mare vizir s-a bizuit mai mult pe noroc şi pe muierile din Serai, decît pe vitejie. Este, Mustafa ?

— Da.

— Da. Dar este şi va fi printre cei mai mari generali ai vremii.

— Mai bine-l cunosc pe Ibrahim-paşa, surîde Petru-vodă. Ne şi potrivim, parc-am fi fraţi : domol, străin de orice barbarie, blînd chiar.

— Un pic linguşitor, adăugă Mustafa, cu oarecare invidie în glas ; de aceea l-a îndrăgit sultanul aşa de tare că i-a dat pe fiică-sa cadînă.

Pînza vorbirii se ţese cu fir din spre alte tărîmuri. Gàspar Kornis se miră că un tînăr vornicel al lui Vlad-vodă se înţelege cu Petru Raţ transilvăneanul şi cu Ştefan Iosica născut în Banat.

— Vezi şi domnia-ta, că norodul din ceste trei ţări grăieşte la fel, poartă acelaşi port, are aceleaşi obiceiuri, cîntă aceleaşi cîntece, joacă aceeaşi horă, nu pierde prilejul şi adînceşte vorbirea egumenul Ion de la Prislop.

— Ne-am plămădit din amestec între daci şi romani, arată, cu mîndrie, Nestor Ureche.

— Totuşi, nişte primitivi. Nu cunosc nici turnirul, nici duelul, nici...

— Îl cunosc ! strigă Stroe Buzescu. Care se bate cu mine ?

Îndemnaţi de Kornis, sar la luptă Thoroczkay şi Horvath cel tînăr. Dar din cinci lovituri, Stroe îi pune la pămînt. Le vin într-ajutor patru nobili maghiari ; alături de Stroe se rînduiesc fraţii lui : Radu şi Preda Buzescu ; şase împotriva a trei. După o jumătate de ceas de harţă, românii — gata înfrînţi. Kornis îndeamnă pe ai săi şi foarte îi laudă, în veliglas :

— Aţi biruit, vitejilor !... Lovituri maestre !... Bravo ! Noi maghiarii, toţi ştim să ne batem cu spada. Voi doar trei... Ceilalţi — bîta !

— Cu trei flori nu se face primăvară ! rîde Ion Chisăr. Dar nici cu patru, adică dacă mi-aș aminti și eu că, de fapt, sînt român.

Velica privește și-i vine să plîngă : „Am soț alături și s-ar cuveni să-nfrunte trufia. Iar el moțăie..."

Buzeștii își fac semn să rupă lupta ; să se lase înfrînți. Dar, dintre privitori țîșnește un voinic, cu mască pe față, cu spada în stînga. În rîndul nuntașior se lasă tăcerea și uimirea. Cu o iuțeală neînchipuită doboară doi nemeși, punîndu-le ascuțișul spadei în dreptul inimii, fără a împunge. Se mișcă așa de repede, că parcă nu lovește cu spada, ci doar cu arșița privirii își doboară potrivnicii. Buzeștii se însuflețesc din nou ; iar după cinci minute, nemeșii leapădă spadele.

— Viteaz, dă-le ajutor ! poruncește Kornis.

Cavalerul mascat se retrage din întrecere. Dar nici Viteaz nu cutează să-i înfrunte pe Buzești.

— Sînt român, conte !

— Dar domnia-ta Iosica, de ce stai de-o parte ? întreabă Velica.

— Pentru că și eu sînt... român și n-aș ști cărei părți să mă alătur.

— Aici e doar o joacă, nu luptă adevărată, stăruie Velica, dornică să mai vadă o dată voinicul mascat. Sai în ajutorul celor mai slabi.

— Ai dreptate !

Lupta între Buzești, Iosica și Viteaz se întețește cu încă două spade nemețești. Durează de aproape o jumătate de oră. Cînd Buzeștii ajung la capătul puterilor, cavalerul mascat intră a doua oară în harță ! După cinci lovituri, Iosica leapădă spada :

— Cine ești ? întreabă, mai mult decît furios.

— Unul care te biruie, îi răspunde, luptătorul de mîna stîngă și iar se trage din încăierare.

Văzînd că și a doua oară biruie Buzeștii, Kornis cere încetarea întrecerii.

— Cîțiva dintre voi știu să lupte ; dar nu știți să beți, ațîța Thoroczkay. Habar n-aveți !

— Păi... să vedem ! propune banul Mihai venind din mulțime.

La asemenea întrecere se înfățișează Radu Calomfirescu și boierul Aron, Ion Chisăr și Thoroczkay. S-au adus balerce cu vin și pocale mari, să nu osteneascâ turnătorii. Și s-a încins o beție cumplită : cu glume, cu cîntece și mai ales cu gîl-gîl pe gîtlejuri. Primul cade Thoroczkay : adoarme. Apoi Calomfirescu : urlă și se prăbușește sub masă. Pe Chisăr cu greu îl biruie Aron.

O dată cu cei care se întreceau din pocale, au băut și alți mulți nuntași. Unii și-au amintit de întîmplări cu haz ori din cele triste. Iar cînd a venit vorba de prezis viitorul — Gaspar Kornis își amintește că regelui Ștefan Bathory, astrologul i-a prezis că va muri la Grodno, rănit.

— Ceea ce s-a și întîmplat.

— Dar ce bătălie a fost la Grodno ? întreabă Petru-vodă.

— Nici una. Dar s-a întîmplat ca regele să cadă noaptea într-o latrină, să se vatăme cu rană...

Frații Buzești și Mihai-banul au jucat hore și sîrbe, au șuguit cu druștele, au dănțuit-o pe jupîneasa Stanca, pe Sima, pe soția lui Gàspar Kornis, pe Ana Viteaz, pe multe fete și boieroaice moldovene. Cînd simțeau osteneala, femeile se retrăgeau în iatacuri, dormeau, apoi se dregeau cu sulimanuri, se stropeau cu apă de trandafir ca să pară încă mai hodinite, mai proaspete, mai tinere și intrau din nou în vîrtejul petrecerilor. Mihai și Stroe s-au tras spre marginea pădurii, la umbră și-au dormit cîte un ceas-două, s-au spălat cu apă rece la șipot, au sfătuit, îndelung și tainic, cu Petru Orăș, moldoveanul întîlnit la Lion, și iar s-au întors printre nuntași, odihniți și dornici de desfătare ca-n ziua-ntîi.

Petru-vodă arăta încîntat că nuntașii se simțeau bine și că petrecerea a ajuns, în a patra zi, fără nici o sminteală, numai în voie-bună și veselie.

— Vrere-aș să trăiesc ceasul cînd cești doi tineri vor spori și mai mult prieteșugul dintre țările noastre. Povățuiesc să se străduiască mai mult decît noi la buna tocmeală a lumii. Să fie precum învață la scriptură : „Săbiile în brăzdare să le schimbați, iar lăncile în cosoare. Neam împotriva altui neam să nu se mai ridice și meșteșugul războiului nimeni să nu-l mai deprindă, ci uitat să fie."

Că eu mult greșit-am atunci la Roșcani cînd n-am știut cum să apăr viața lui Ion-vodă.

Ascultîndu-l pe vodă Petru, Stroe Buzescu înțelege de ce boierii moldoveni îi spun „matcă fără ac" și-i laudă ocîrmuirea înțeleaptă, nepărtinitoare, cuminte.

În alte case și-n alte odăi, jupînesele sporovăiau între ele, despre mire și despre mireasă, despre nuntași, despre rochii, blănuri și giuvaericale, despre nașteri și cumetrii, despre felurite întîmplări cu ibovnice păcălite, despre soții amăgite de soți ori de ibovnici ghiduși. Unora le place Irina zisă Botezata, țiitoarea lui Petru-vodă și-o laudă că-i frumoasă și cuviincioasă :

— Și coconul ei — frumușel și bălai, ca un înger.

Dar cele mai multe boieroaice strîmbă din nas :

— Cine-a mai auzit să faci doamnă dintr-o roabă ?

Despre mireasă n-au încă nimic rău de spus. Dimpotrivă, numai laude : bogată, bună, cuminte, înțeleaptă și, mai ales, vrăjit de frumoasă. Dacă are vreo hibă, asta se numește cetirea cărților și dezbaterea filozofiei, cu bărbații sau cu unele *donne italiene* întîlnite la Alba Iulia. Ba, de cînd stă în Moldova, a început să învețe și zugrăvirea icoanelor.

— Ce ? nu-i ajunge ghergheful și cîntarea din alăută italiană ?

Mirele, în schimb, multora nu le place :

— Cam papă-lapte... Cam neajutorat. Deznodat și slăbănog în mădulare... Niciodată n-o să-și facă mireasa nevastă...

— Cică l-ar fi ibetejit osmanlîii, atunci cînd l-au închis, cu bunică-sa dimpreună, la Edikule.

Amestecată printre slugi, Rada din Izvarna aude mai multe decît stăpînii, încălziți de cumsecădenia lui Petru-vodă, de măreția nunții și de bunătatea vinului de Odobești, Berheci ori Cotnar. S-a împrietenit cu Onea Coțoba și Doia Crăciun, vorniceii miresei, și cu State Boldur vornicelul moldovean al mirelui.

— Iertare, părinte Prohor, îl întîmpină pe călugăr, în a patra seară a nunții, printre slujitori se spune că prieteșugul hotărît în astă strălucită nuntă și adunare nu poate dura. Că Doamna Chiajna și doamna Ecaterina tot

n-au gînduri curate. Că fiecare unelteşte cum s-o înşele pe cealaltă şi să ia domnia.

— Nu încape în lume atîta făţărnicie. Vezi-ţi de treabă ! o îndepărtează călugărul, cu vorbă aspră.

— Încă o dată, iertare... Venit-am la nunta asta cu un singur gînd : s-o logodesc pe Sima cu Stroe. Dacă izbutesc, mă pierd în lume, pentru totdeauna...

Şi se depărtează, topindu-se în mulţimea nuntaşilor. Lui Prohor îi pare rău c-a vorbit aspru : Rada are suflet curat, bun şi simţitor — trestie în adierea ce se cheamă zefir. Se apropie de mireasă şi-i grăieşte despre Stroe Buzescu.

— Bine că mi-ai amintit. Vreau să-l logodesc cu Sima.

Urcă într-un foişor înalt, roteşte privirea în jur, să vadă dănţuirea nuntaşilor în lumina argintie de lună. Surîde trist şi lacrămă. Mai ales că, îndemnaţi de Nestor Ureche, lăutarii au şi pornit cîntecul pentru deshobotarea miresei :

— „Intră-n casă nu te teme, vin la mama de mă cere ; de m-a da de nu m-a da, scrie-n carte că-s a ta, pe fereastră ne-om fura, la soare ne-om credinţa, la lună ne-om cununa. Este-un popă-ntre molifţi, el cunună pe fugiţi ; este-un popă-ntre fagi, el cunună pe cei dragi..."

Druştile se strîng în juru-i. Cu mîini agere, cu îndemînare încep lucrul. Desprins de ace şi de copci, vălul cade uşor, ca o spumă suflată de vînt. Druştele pleacă fuga, cu paşi mărunţi, şi poartă hobota ca o dîră de lumină prin case şi prin curţi. Dintr-un colţ al ogrăzii, Onea Coţoba trage un chiot prelung. Îi răspunde State Boldur din colţul celălalt al pajiştei. Şi mai bine de un sfert de oră, întregul cuprins clocoteşte de chiote, de strigări, de pocnete din sacaluşe. Sute de torţe se aprind şi, festiv, se rotesc prin văzduh. Şi boierii cîntă, chiuie, rîd şi urează mirilor noroc şi fericire. Încetul cu încetul cîntecele şi veselia se depărtează ca o furtună, spre marginea zării. Freamătul nunţii se stinge parcă, în necuprinsul nopţii şi al naturii.

Mireasa ascultă cu gîndul dus. Parc-ar murmura cîntec, dulce-ntovărăşindu-se cu strună de teorb. Mirele, Vlad-vodă, se apropie de dînsa şi-o cuprinde cu braţul. Întîia oară izbuteşte să fie drăgăstos. Ar vrea să rostească un

cuvînt bun, din inimă. Dar nu-l găsește. Stau mult așa, lipiți unul de altul, și privesc valea ce se lasă dincolo de curțile domnești peste apa Bîrladului, spre Siret, topindu-se sub poleiul lunii în depărtări și fără nume.

Velica șoptește :

— Vlade, tristă mi-i inima și grea...

— Ei, lasă-lasă, m-au descîntat trei babe vrăjitoare și...

Bărbat cu zăbranic pe față sare parmaclîcul, ca un jder. Brînceşte mirele, cît colo, pe covor. Înșfacă mireasa în brațe. Trece parmaclîcul înapoi. Saltă peste zidul ogrăzii. Țîșnește pe tepșeanul larg din spatele curții domnești. Acolo, de sub un copac, ies doi slujitori cu trei cai. Urcă în șa, ridică mireasa lîngă dînsul, gonește spre apa Bîrladului și se pierde în zăvoi. Cîțiva slujitori îi urmează, îndeaproape. Velica abia acum își dă sama de primejdie. Vrea să strige ajutor. Dar nici glasul n-o ascultă și nici nu mai vede vre-un folos.

A țipat, în schimb, mirele :

— Săriți ! O nălucă neagră a furat mireasa ! Săriți !...

Aud întîi druștele. Deznădăjdea răscolește iatacul unde hodineau Stana și Ion Norocea logofătul. Soacra leșină. Socrul își pierde capul. Cu glas scăzut, boieroaicele cer șipușoarele cu apă de trandafir. Vornicelul State Boldur, Buzeștii, Nestor Ureche și Mihai-banul se dezmeticesc cei dintîi. Năvălesc la grajduri, încalecă și galopează după lotru, cu făclii aprinse, cu răcnete și sloboziri de săgeți. Trec Bîrladul înot. La malul celălalt, calul lui Preda Buzescu își frînge piciorul, prăbușindu-și stăpînul în tină. Radu oprește să-și grijească fratele. State Boldur, Nestor Ureche, Stroe Buzescu și banul Mihai galopează înainte. Văd hoțul, dar nu-l pot ajunge. Geaba sîngerează, cu pintenii, pîntecele cailor. Cînd, totuși, se apropie, cinci oșteni iviți ca din pămînt le taie calea. Stroe, Ureche și Boldur se prind în luptă. Calul lui Stroe cade rănit în piept. State Boldur și Nestor Ureche se bat, înverșunați, să-l scoată pe Buzescu de sub armele străjerilor. În vremea asta, gonind singur Mihai ajunge lotrul, la poala dealurilor dinspre Berheci. Se încinge o harță amarnică, necruțătoare : unul contra trei. Și lotrul și Mihai se bat, cu grijă, să nu lovească prada. Sub rotirea spadei furu-

lui, Mihai e gata să-și piardă capul. Mînia îl face spăimos. Ochii fulgeră văpăi. Velica îl cunoșate. Și, cîteva clipe, crede că el, voinicul cu doi cerbi, a răpit-o de lîngă mire : ...„Venit-a să mă scape din mîinile hoțului ori e părtaș cu dînsul ?“

Răsucindu-și spada, cu iscusit meșteșug, Mihai scrijelă umărul potrivnicului și-i azvîrle spada în iarbă. I-o smulge pe Velica din brațe și cunoscîndu-l, în sfîrșit, se miră foarte :

— Dumneata, boier Aroane ?!... Te credeam om cuminte.

— Dragostea... suspină Aron, plecînd fruntea.

În clipa aceea sosesc, din urmă State Boldur, Ureche și Stroe, călare pe calul unuia dintre slujitorii lotrului. Prins între spade, Aron se căiește :

— V-am stricat petrecerea.

— Dimpotrivă, rîde Mihai, săltînd-o pe Velica de subțiori și așezînd-o lin, în șaua lui. De abia de acum o pornim strașnică.

Ceilalți trei îl silesc pe făptaș să pornească, între oblîncuri și vîrfuri de spade, spre curtea domnească.

În brațele lui Mihai, Velica-doamna trăiește ciudată împletire de fericire și nenoroc. I se pare că acest bărbat puternic și îndrăzneț o înalță pe un turn uriaș, o arată luminii de acolo de sus, și-i surpă toate treptele, să nu mai coboare de lîngă dînsul decît prăbușindu-se în hăuri. Își lipește obrazul de pieptul lui și-i ascultă bătaia inimii. Ar vrea să meargă așa înainte, la nesfîrșit, numai ei doi. Ei doi, și luna strajă să le fie... „Voinicule, împacă-mi făptura cu bărbăția ta și ocrotește-mi inima. Nu mă da în sama becisnicului. Cruță-mă pentru tine, voinicule din înserarea de la Prislop... Am văzut frumusețea ta, stăpînul meu, și ochii tăi inima mi-au rănit cu prea dulce rană...“

Dar îndată îi întîmpină cete de arnăuți și halebardieri. Le fac alai pînă la curtea domnească. Banul Mihai duce mireasa în brațe și-o așează în jilț în fața mirelui legiuit, încă nedezmeticit din spaima și rușinea pățită. O așează, cu zîmbet și cu părere de rău, ca pe-o comoară pe care mult ar vrea pentru sine s-o păstreze. Stroe privește și se gîndește la Sima, la Calomfirescu și la dînsul. ...„Se mai întîmplă și altora...“

Nuntașii cer să-l pedepsească pe Aron, cu pierderea capului.

— N-a izbutit să strice nunta împăcării, se arată blînd Petru-vodă. Și asta-i bine. Aducem mulțămită banului Mihai, lui Stroe Buzescu, cestui tînăr State Boldur și tuturor săritorilor întru ajutorul miresei. Hotărască Velica-doamna osînda cuvenită lotrului ce-și zice feciorul Lăpușneanului.

— I se cuvine grea osîndă, surîde Velica. Ci, mai întîi, aduceți fețe să-i legăm rana și să-i oprim curgerea sîngelui.

Nuntașii șovăie, mirați. Își dau chiar coate. Fără să-i pese, Velica sfîșie dantele de la rochie și-i înfășură brațul cu grijă, cu dragoste și înlăcrămare :

— Știu, Aroane ; nebuniile pornesc și din niște simțăminte foarte adînci și foarte drepte... îi șoptește la ureche.

— Ești un înger !

— Dacă măria-sa m-a pus pe mine judecător, îl rog la rîndu-mi pe banul Mihai să hotărască pedeapsa, urmează tare vorbirea, înnodînd fețele. Auzit-am că-i om aspru, dar drept. Nu-i așa, boier Stroe ?

— Precum zici, măria-ta, încuviințează Stroe Buzescu. Bane Mihai, judecă-l pe făptaș, așa cum te roagă mireasa.

Banul pășește sprinten, pînă lîngă Stroe. Chipul i-i aspru, sever. Ochii scînteiază în lumina torțelor. Toți se bucură că și mireasa și Stroe Buzescu l-au ales pe dînsul judecător. Așteaptă vorba cutremurătoare : moarte nelegiuitorului.

— În prea mare cinste mă puneți și n-aș vrea să vă dezamăgesc nici simțămîntul dreptei judecăți, nici căldura inimii, grăiește Mihai, hotărît și calm. Drept aceea zic : ne aflăm la nunta împăcării între frați. Și orice împăcare — inimi bune, iertătoare cere. Ales că Aron n-a cercat a săvîrși fapta din pornirea urii, ci din prea plinul dragostei. Este, boier Aroane ?

— Așa-i bane, o nebunie a dragostei.

— Pleci în surghiun : să te răcorești, să uiți. Și iertate fie-ți zilele.

Nuntașii încremenesc, surprinși, amețiți de judecata plină de milosîrdie. Cel dintîi, Petru-vodă glăsuiește :

— Drept grăit-ai, bane. Nunta împăcării nu se cuvine a fi otrăvită de nici un picur de ură și nici mînjită cu vreo pată de sînge. Iar dacă mireasa oblojitu-i-a rana, rog pe mire să-l poftească la masă, așezîndu-l între noi, ca nuntaș cuminte, pocăit. Ales că nelegiuirile din prea multă dragoste sînt, pe jumătate măcar, fapte de cinste. La sfîrșitul nunții — surghiunul, precum s-a judecat.

Bunătatea lui vodă Petru cucerește toate inimile. Ștefan Iosica glumește :

— Răpirea miresei, în unele sate din Banat, e obicei străvechi.

— Să ne închipuim atunci fapta lui Aron din șirul distracțiilor nunții, adaogă Gàspar Kornis, mai în serios, mai în glumă și ironie.

Aron îngenunche și cerșește iertare pentru spaima pricinuită nuntașilor. Și mai ales mirelui.

Închinînd pahare cu vin, Petru-vodă e așa de fericit, că dezvăluie tainice gînduri :

— Vlad îmi este fiu de suflet și în locu-mi voi a-l lăsa. Că n-am hire războinică să țin potriva tătarilor și a „domnișorilor" adăpostiți la cazaci. De asemeni, peste cîțiva ani, fratele nostru Mihnea-vodă îl va lăsa domn în Țara Românească. Asta fi-va firească urmare a împăcării noastre de acum.

Asemenea neașteptată destăinuire stîrnește necuvîntată emoție. Mulți se îmbrățișează și-și strîng mîinile, fericiți. Se închină și se beau sumedenie de pocale.

Cînd entuziasmul se mai potolește, Velica-doamna se apropie de cei doi voievozi și-i roagă fierbinte :

— Ca acestea să fie în adevăr zilele împăcării, rog pe măriile voastre și pe toți nuntașii a mă ajuta întru săvîrșirea unei fapte de laudă.

— Hotărăște, iar noi încuviințăm, făgăduiesc cei doi voievozi și toți nuntașii aflați de față.

— Și jupîneasa Ana din Rudeni încuviințează ?

Surprinsă, jupîneasa Ana strînge buzele a nedumerire. Nu știe ce să răspundă. Deși nuntașele îi dau ghes, se îndărătnicește a tăcea. Velica-doamna șuguiește, cu o vorbă din cîntecul miresei :

— „De m-a da, de nu m-a da, scrie-n carte că-s a ta"... Deci, ați înțeles : doresc, aici și acum, logodna între drușca

noastră, Sima, și unul dintre salvatorii mei, Stroe Buzescu, vechi prieten.

— Să fie logodiți !... Să înceteze vrajba !... Toate dușmăniile să înceteze strigă și îndeamnă nuntașii.

Teodosie Rudeanu îl împinge pe Stroe lîngă Sima. Pe ascuns, mîinile li se cuprind, strîns. Nuntașii îi firitisesc cu ardoare și poruncesc vin în pocale și ulcele :

— Să fiți în casa voastră ca albina în fagure.

Se sărută tinerii. Se îmbrățișează nuntașii între dînșii. Și jupînesele se îmbrățișează și se sărută, fără a ține seama care și cum mai sînt sfădite. Se bucură că s-a aflat pe lume inimă caldă ca a Velicăi-doamna și ca a măriei-sale Petru-vodă, ostenitor întru binele românilor și fericit făcător de pace.

Dar cum cel mai harnic la sărutări se arată banul Iani, măscăriciul Teleleu își face vînt și se apără cu scufia :

— Uf, cumplit mai pișcă aste gîze... țînțarii !

— Unde vezi țînțari, măscărice ?

— Nicăiri ; dar sărutarea de om viclean — mușcătură de țînțar este.

Nuntașii fac haz. Dar Iani nu se supără.

— Tot ăst măscărici mehenghi a zis într-o zi că mai bună-i o mustrare deșteaptă decît o laudă proastă.

— Să știi, totuși, omul cel mai rău e cel care nu poate fi bun nici cînd e fericit, nu se lasă măscăriciul dator c-un răspuns.

Stîrnit de spusa Radei din Izvarna, starețul Prohor urmărește mai cu luare aminte ce bîrfesc nuntașii cei mari. Se miră de ce Iani vorbește și răspîndește printre nuntași un poem, în grecește, unde sînt stihuite, cu belșug de laudă, însușirile și marea-i putere, în toate treburile politice ale împărăției otomane, nebiruit în gînduri, în averi și în prietenii cu mulți oameni de samă ai vremii, începînd cu Sinan-pașa, cu Barton, solul englez la Poartă, cu Bathoreștii și cu însuși patriarhul Ieremia. Dar mirarea-i rămîne închisă în inimă.

După logodna Simei, nimeni n-a mai văzut-o pe Rada din Izvarna.

A șasea zi, nunta s-a spart. Toți musafirii au plecat mulțumiți. Bărbații că au mîncat, au băut, și-au pus la cale multe treburi politicești ori neguțătorești. Femeile

că și-au arătat rochiile, giuvaerurile și pieptănătura, că au aflat și văzut atîtea lucruri, întîmplări și chipuri să le-ajungă cinci ani de-acum încolo, spre a le prefirare, proslăvire ori bîrfire.

Sima a călătorit spre București în același convoi cu Buzeștii. Iar cînd aproape de Rîmnicul Sărat le-a ieșit în cale o ceată de acîngii, uniți toți cumnații, buzești și rudeni, sub porunca lui Radu, ușor i-a pus pe fugă, prin sabie. La sfîrșitul harței, banul Mihai a ținut să spună :

— Bune-s nunțile și petrecerile împăcărilor ; ci, nelegiuirile și vicleșia dușmanului ne silesc a folosire spada. Deși noi nu vrem asta. Iar domnia-ta, Radu Buzescu, ai vrednice însușiri de oștean.

— Mulțumesc pentru laudă, a rîs Radu Buzescu. Numai că încă n-am ajuns acasă. Acolo și atunci, laudele.

Zorii celei de a șaptea zile — 5 iulie 1587 — o găsesc pe Velica trează, îngrijorată, singură și tristă. În iatacul lui, Vlad-vodă doarme butuc și sforăie, țîrlîind și bubuind ca o meterhanea cu nouă darabane mari. Greu îndură priveliștea și huietul. Ia teorbul. Coboară în grădină.

Păsările cîntă în copaci, felurit și pătimaș.

Se așează pe un butuc și, mîngîind cele unsprezece coarde ale teorbului, îngînă cîntec de epitalam : ...„Am văzut frumusețea ta, stăpînul meu, și ochii tăi rănitu-mi-au inima cu dulce rană. Iar eu vas de mir, bucurîndu-mă, îndrept spre tine toată mirozna nădejdilor din ființa-mi... Împacă-mi făptura cu bărbăția ta, răcorește-mi buzele cu arșița gurii tale și de sufletul tău, strîns și veșnic, sufletu-mi leagă..."

Un dram de otravă

LUNA STĂ PE MUCHEA PĂDURII ȘI ALINTĂ CRESTELE COpacilor cu somnoroasă privire. În pădure, Radu Dragomir, sora lui Maria și cățelandrul Zorzor pîndesc ceata prădalnicilor. El, un flăcăiandru de șaptesprezece ani; ea de paisprezece, neîmpliniți; iar cățelandrul roșcat și cu labele albe n-are încă un an. În suflete le clocotește ura. Vor să-și răzbune părinții uciși de acîngiii prădalnici. Ales-au acest loc de pîndă, pentru că drumul fuge la vale, printre arbori, apoi cotește repede la dreapta. Ochii lui Radu văd ca ziua, iar urechile Mariei prind și murmurul izvorului aflat la cinci sute de pași mai în vale. Li s-a înfierbîntat arcul în mîini. Printre trupurile înțepenite de nemișcare le furnică tresăriri sălbatice. Parcă și pămîntul și izvorul, și arborii și stelele șoptesc sîngeroasă poveste: „Murit-au schingiuiți. Pe muma voastră au pîngărit-o, i-au tăiat țîțele, părul i l-au smuls și și-au făcut pleasnă la bici, să-l bată pe tatăl vostru. Lui i-au scos dinții din gură, i-au smuls dreapta din umăr și mădularele i-au ciuntit..."

Tropot de cai și scîrțîit de roți se apropie. Coarda arcului tremură așa de tare că nu mai vrea să se îns-

trune. Radu sloboade săgeata în întîiul călăreț ivit de după cotitură. Calul saltă în două picioare și nechează, dureros.

— Condur Pantelimon, raită spre dreapta și vezi ce becisnic mi-a săgetat calul! poruncește Stroe Buzescu, răsucindu-se și smulgînd săgeata din crupa calului, bucuros, oarecum, că n-a pătruns adînc. Ceilalți adăpostiți trăsura, colo, între fagii cei groși.

O clipă își închipuie că Radu Calomfirescu cearcă vreo glumă nesărată ori vreo răzbunare neroadă. Trage spada și dă roată în jurul trăsurii unde Sima și jupîneasa Ana tremură, necutezînd să întrebe ce se întîmplă.

După lătratul lui Zorzor, Condur Pantelimon descopere repede făptașii și-i aduce în fața lui Stroe.

— N-am bănuit că sînteți români, explică flăcăiandrul. Cătam a lovi în acîngii: ne-au prădat casa și ne-au omorît părinții.

— Și unde-s acum dușmanii?

— Se-ntorc din spre Rucăr.

— Pantelimoane, scoate din trăsură două spade, poruncește Stroe, și dă-le ăstor voinici.

— Mulțămim! Și rogu-vă adăpostiți-vă pe-un drum lăturalnic, că vin tîlhari mulți și foarte răi.

Stroe Buzescu socoate că flăcăiandrul are dreptate. Pornește spre Dragomirești, îndemnînd:

— Flăcăule, dacă vrei să-nveți lupta, vină la Căluiu. Auzi?

— Știu să mă bat. Spadă n-aveam. Acu...

Peste un ceas trece în adevăr ceata acîngiilor. Sînt mulți, fioroși în lumina lunii. Răspîndesc miros iute și grețos. Radu Dragomir și Maria n-au curaj nici să ridice spada. Singur Zorzor sare înaintea unui cal. Acîngiul se descotorosește repede de el. Totuși convoiul se oprește. Prădalnicii se ciorovăiesc în graiul lor. Dar cum luna apune și stîrnește umbrele pădurii, nu îndrăznesc să se răsfire printre copaci întru căutarea stăpînilor cîinelui. Se gătesc de luptă și așteaptă. După o jumătate de ceas pleacă, încredințați c-a fost un cîine pribeag.

Maria oftează, oarecum ușurată:

— Nici o ispravă n-am făcut; doar am mîntuit viața celor care ne-au dat spade.

— Să pornim la Căluiu. Poate ne găsim rost pe lîngă niște oameni buni.

— Și, mai cu seamă, să-nvățăm a ne bate, Dragomire.

Departe, în calea acîngiilor, departe, tot mai departe, se stîrnesc țipetele sinistre ale huhurezilor.

La Curtea de Argeș, Stroe Buzescu s-a întîlnit cu frații săi. Caravana lor se bătuse cu acîngiii. De spaimă, Stana s-a speriat și s-a îmbolnăvit rău. După o lună a lepădat copil mort, în luna a șasea.

Banul Mihai și jupîneasa Stanca au hotărît să-i cunune pe Sima și pe Stroe. Cînd vine mirele s-o ia de acasă, îl privește pe fereastra culei, prin inel, ca să aibă noroc. Așa a învățat-o Grozava. Apoi, în prag, au gustat cu toții din pahar de cale albă.

Și a fost, la Căluiu, petrecanie mare, cu musafiri din tustrele țările și cu veselie multă. Mirele, mireasa, nașul și nașa au stat în fruntea nuntașilor, cu dragoste și voie bună. Mireasa a trimis în multe părți din țară după Rada din Izvarna, ci n-a aflat-o nicăieri.

Mihalcea Caragea ot Cocorăști a venit cu fiică-sa, cu Preda. În rochie de mătase și fir de aur, mai de preț ca a oricărei boieroaice, fata pastramagiului arată voinică, sprîncenată, cu ochi negri, șireți, cu gură ispititoare la sărut, cu păr bogat și zulufat, cu umeri rotunzi și șolduri pline. Rîde cu poftă. Povestește întîmplări hazlii, din călătoriile la Constantinopol, Ragusa ori Atena. Isteață la vorbă, ia bărbații peste picior. Și nu are decît șaisprezece ani și jumătate.

Cel dintîi, Radu Calomfirescu se aprinde după dînsa și, ca de obicei, se arată foarte stăruitor.

— Sînt cel mai de samă cuceritor de inimi muierești !

— Adică pacostea și rușinarea multor case, cum se zice.

— Întocmai.

— Asta pentru că nu ți-ai găsit încă nașa.

— Ba mi-am găsit-o : tu !

— Ești prea frumos și prea muieratic ca să-mi placi.

— Dar cine-ți place ?

— Mirele.

— Nu glumi ! El mi-a luat-o și pe Sima.

— Foarte bine a făcut. Nu meriți nici să-i legi cureaua sandalei, flușturatecule !

Martor la asemenea înțepoșată vorbire, Radu Buzescu simte că tînăra fată îndeplinește asupră-i o putere neîngăduit, primejdios de mare. Deocamdată se depărtează, rîzînd.

Cum și-a făcut obicei, Calomfirescu se îmbată și prinde a striga :

— Eu sînt un stricat, dar Stroe, prietenul și fratele meu de cruce, e-un nărod că se-nsoară c-o muiere spurcată de tătari.

Noroc că-l aud doar slugile și Staicu Rudeanu : îl înfundă-ntr-un chiler, la cuhnii și-l închid acolo, să doarmă, pînă s-o limpezi la cap.

A treia zi după nuntă, Ivan din Ruda a scris frumoasă diată însoțitoare foilor de zestre a Simei. I-a dat trei moșii, trei sate cu sălașe de țigani, turme de oi și de vaci, două herghelii de cai, trei prisăci cu cîte două sute de mătci, aur, mărgăritare, argint și cula din Stănești, reparată și lărgită în cuprinsul zidurilor din afară.

— Uite cum, satele și casele luate de la Buzești, acum tot la dînșii se-ntorc, cu diată, în lege, iscălită de noi...

— Dăm Simei, Ana. Simei și ginerului nostru prea iubit, Stroe. Iară tu, după moartea mea, să faci trei fîntîni și trei șipote, drept mulțămire c-am băut și ăst pahar de cale albă.

— Fugi încolo, fîntînarule, că rîde lumea de tine !

— Să rîdă, dacă poftește. Dar să știi că peste trei zile mor.

— Totdeauna ai fost un zălud. Avea dreptate fratemeu, Dobromir banul. Acu ajunseși să-ți proorocești și moartea.

— Îmi împlinii dorința, precum în zodiac scrie. Gata !

Ivan din Ruda l-a pus chironom, adică împlinitor al diatei, pe Teodosie, feciorul cel mai mare.

Iar a treia zi, de necrezut, dar l-au găsit mort, în jeț, cu zodiacul pe genunchi, liniștit, împăcat, senin. Pe o filă a zodiacului scrisese : „Nu uitați fîntînile"...

La Sfîntul Dumitru, Sima și Stroe s-au mutat la Stănești. Au sporit numărul camerelor pentru slujitori. Au adăugat o povarnă de olovină și una pentru miere. Au adîncit pivnițele și-au bolovănit mult împrejmuirea, înzestrînd-o cu turn înalt de cinsprezece stînjini, pentru strajă. Au dres, de asemenea, bisericuța de lîngă culă, ctitorită de bunicul Giura, din cărămidă bine arsă, cu uși și ferestre tivite cu piatră cioplită, cu un singur turn înalt, zvelt, unde Stroe a urcat clopote mari, cu sunet plăcut la auz, ca o cîntare, turnate la meșterii sași din Sibiu.

În toate, Sima dovedește osebite însușiri de gospodină. Radu Buzescu e încîntat : cumnata asta nedorită îl va ajuta pe Stroe să se descurce în oblăduirea și sporirea averilor.

Printr-un slujitor al lui Mihalcea, Stroe a primit în „sihăstria" de la Stănești, epistolă iscălită cu smerenie, „Fra Geremia da Valachia", numele de călugăr al lui Costea. Scria că Petru-vodă Cercel, sosind la Roma și povestind nenorocirile și suferințele îndurate, papa a intervenit repede la Alba Iulia, să i se înapoieze toate averile prădate la Brașov. Umblă să-și dobîndească iară tronul, cu bunăvoința lui Henric regele Franței. „Ci eu nu-i prorocesc strălucire, ci negură și osîndă. Nu vă povățuiesc să-l urmați. Iar pre voi, ai mei prieteni, adesea vă văd în războaie, încărcați de slavă și nenoroci".

Sfîrșind scrisoarea, Stroe rămîne pe gînduri îndelungă vreme. Sima se-ntoarce de la cuhnii, să lucreze la gherghef. Se apropie de soț, cu dragoste și cu sfială :

— Știi ce-a spus, de sîn Dumitru, Mihalcea către starețul Prohor ? Că n-ar fi rău ca voi, boierii tineri, să aflați, în sfîrșit, numele omului vrednic a fi domn țării. Zice : „Ați strîns averi și veți mai strînge. Dar mîine, dacă Mihnea-vodă vrea, vă lasă iar săraci lipiți pămîntului".

— Așa-i... Jurămintele împăcării — pe apa sîmbetei se duc ! Mihnea-vodă iar s-a apucat de tăiat boieri. Patru într-o lună : Andrei-clucerul, Vintilă din Popești, Mihăilă-vornicul și Gavril din Buzău. Fără judecată.

— Vai de noi !

— Vodă l-a pus velstolnic pe naşul nostru, Mihai, banul de Mehedinţi

— Mă bucur că naşul a intrat în sfatul ţării. Poate mai domoleşte mînia, pornirile spre omor ale lui vodă.

Din Tecuci, Rada din Izvarna a mers pe jos pînă la Agapia, schit zidit de episcopul Nicanor, unchiul boierului Aron, departe, în Munţii Neamţului. Dar călugăriţele n-au primit-o. A rătăcit toată luna august prin Iaşi şi Galaţi, desculţă, flămîndă, rufoasă. N-a primit-o nimeni, nici ca slugă. În port la Galaţi, a găsit-o un arnăut, fost slujitor al Chiajnei.

— Femeia asta vajnică, îndată după nunta de la Tecuci, a avut o moarte năpraznică, povestea arnăutul. Ştiu că a lăsat ascunsă o comoară, sub un copac, lîngă Gherghiţa. Dar mi-i teamă de blestem.

— Tata, Muşat Bulborea, umblă după comori... Te duc eu pînă la Gherghiţa şi iau blestemul asupră-mi.

Ajung la Gherghiţa după o săptămînă de drum, pe jos. Trag la cocioaba unui ţigan din marginea tîrgului. Sapă toată noaptea : în zori găsesc comoara. Jură să se cunune şi să se apuce de negoţ. Dar iată că gazda, nemulţumită cu partea primită, îi pîrăşte lui Ţicalidi, aflat tocmai atunci prin tîrg, cu un tamazlîc de vite.

— Comoara Chiaznei ? În mîna unor caliţi ?

Trimite o ceată de argaţi şi le-o smulge, cu puterea.

Rămasă iar săracă, Rada se întoarce la Moldova. Şi din nou i se pierde urma, fără să ştie sau să bănuie cineva de ce. Numai Ţicalidi, cînd a avut prilej s-o vadă pe Sima i-a spus :

— Am întîlnit-o prin Gherghiţa preacurvind cu arnăuţii. Ştii, zupînita mea, de-acu am aur să fac trei domni în Ţara Românească.

— De unde ? Ai mai răscumpărat vre-un orb... bogat ?

— A... nu ! Am călătorit pe la Egipt, cu negoţul, şi am găsit, ca şi banul Iani de altfel, un costiug de aur. Costiug de faraon !

Apoi îl vesteşte pe Stroe Buzescu că Petru-vodă Cercel a sosit la Ţarigrad, a cumpărat o casă mare şi frumoasă în Pera. Trăieşte înconjurat de-o suită de tineri francezi

și italieni, eleganți, cheltuitori și poznași. Întru îndulcirea vieții cu dezmierdul femeilor și-a făcut harem, ca turcii. Se îmbracă, uneori, în strai de negustător armean, își ia lădița cu giuvaericale și pătrunde în Serai, printre eunuci, cadîne, canari și papagali. A ajuns chiar la chioșcul uneia din cele șapte favorite ale sultanului : i-a vîndut o salbă italiană. Dar mai ales s-a împrietenit cu Nasuf piticul, aga eunucilor.

— Azundze iară domn, surîde Țicalidi, viclean, într-un dinte. Îi mai trebuie diamantul Basarabilor și... gata ! În streangu cu el.

Stroe Buzescu îl urmărește cu luare aminte. Caută să cearnă ce-i aidoma, de ce-i închipuire, ce-i adevăr de minciună. Parcă-l sperie gîndul că acest ghebos pistruiat furnică de la Bosfor la Hust și de la Iași la Ragusa, ca un demon rău. Se ivește unde și cînd nu te-aștepți.

— De ce vreți voi să-l ajutați pe vodă Petru ? întreabă Stroe. Ca să-l doborîți pe Mihnea-vodă ori ca să-l jumuliți pe Cercel de averile ce i-au mai rămas ?

— A, nu știu, zău... Dara banul la ban tradze, zupîn Stroe.

— Ori cum. Mihnea-vodă se teme grozav de Petru Cercel.

— Dacă i-ar da Iani bani nu s-ar mai teme ?

După plecarea cămătarului, Stroe rămîne o vreme pe gînduri. Vorbește cu amar :

— Multe din cele ce se întîmplă, Sima, vădesc că împăcarea de la Tecuci s-a zidit pe nisip.

Liniște molatecă învăluie lumea. Soarele asfințe, învăpăind crestele munților Sibiului. Sătenii din Sălișteș se adună în case. Țicalidi coboară din carîta-i de negustor și se retrage pe-o uliță printre livezi. Pîndește o vreme. N-aude îngînarea de seară a păsărilor, domoală ca o vecernie. Nu simte nici miresmele florilor stîrnite de căderea amurgului. Vrea să devină tot așa de puternic ca banul Iani. Ba chiar mai puternic. Și crede că fapta din seara asta îl va face.

Ştie că trebuie să treacă pe aici fata baciului Iosif Boer. „Cătălina, bat-o vina“... O „floare ce nu creşte pe toate răzoarele“, cum zic flăcăii şi negustorii din ţinutul Sibiului.

Deodată, drept în faţă, se iveşte fata cu păr ca borangicul. Tresare. În inimă i se topeşte ceva dulce, nefiresc de dulce. N-are putere să dea semn ştiut să sară arnăuţii, ascunşi pe după garduri... „Ptiu ! mă prostesc acu, la bătrîneţe“... se scuipă pe sine însuşi şi se scutură ca de ceva scîrbavnic.

Fata păşeşte agale, oleacă ostenită, oleacă visătoare. Alături, un flăcău : îşi zîmbesc duios şi dornic, înaintea despărţirii.

— Mai stai, Cătălină !

— Mă sfădeşte muma.

— N-are pricină. Nimic rău nu faci, făr'numai o ţîr'dă vorbă cu prieteşug.

— Muierile, viespile, ne fac de minune. Dară, pînă mîine, stîmpără-te inimă.

— Rea mai eşti, umflă-te smeii, Cătălină, Cătălină...

Se despart. Fata trece pe lîngă Ţicalidi şi, cunoscîndu-l a fi negustor cu dare de mînă, întrat în casa lor neguţînd turme, murmură „bună seara“, lăsînd asupra ochilor albaştri gene lungi, sifoase. Neguţătorul se zăpăceşte. Se încurcă. Sînii, braţele, şoldurile, mijlocul strîns în bete îl scot din minţi. Strînge pumnii. Saltă cocoaşa. Boscorodeşte o sudalmă, pe greceşte, pentru clipa asta de neiertată slăbiciune şi porneşte mînios, şotîng-şotîng, după dînsa. Ca să alunge ispita strecurată în inima-i, preţăluieşte fata în dinari de aur ...„Năltuţă şi voinică, face şaptezeci... ba optzeci de dinari. Umeri drepţi, boi subţire, şolduri bine struguite, mers agale. Şi părul... Turcii se dau în vînt după muieri cu părul galben. Bine îmbrăcată — o sută de dinari...De mult Ferhat-paşa a dat sfoară în împărăţie că-i trebuie cadînă bălaie“.

Baciul Iosif multe roate de caşcaval, mulţi saci de lînă ţigaie ori stogoşă şi multe oi a vîndut lui Ţicalidi. Iar el, de astă primăvară vrea să-i fure fata. A încercat şi la Duminica Mare. Arnăuţii s-au speriat de măciucile ghintuite ale feciorilor ciobani. De asta a venit acum însuşi s-o răpească. Face semn, scurt. Patru arnăuţi

ţişnesc de după o căpiţă, înhaţă fata, îi pun căluş, o leagă burduf, cu toate că geme, zgîrie cu unghiile şi izbeşte cu picioarele. O vîră în carîtă. Dar fata se izbeşte cu capul de scaun, de poclit, să se sluţească, să se umple de sînge.

— Ţineţi-o, că se schilodeşte şi-şi strică preţul ! porunceşte, în greceşte. Că aşa-s valahele astea, neroade : una şi-a scos un ochi, alta şi-a smuls un sîn, una şi-a pus piciorul sub roată. Dar şi eu, le-am aruncat, dracului, în Dunăre... Ascultă, fetiso, nu te prosti. În haremu, ca-n sînu lui Avram. Dacă te sluţeşti, te dau arnăuţilor sa te spinteţe şi sa te lepede la marginea drumului, prada la chinii şi la corbii, frumusico.

Sub pleoapele Cătălinei, lacrimile se zbat şi roiesc, stoluri. Gîndeşte, totuşi... „Mă va răscumpăra taica, ori mă va salva Pătru, Andrei"... Şi gîndul îi mai potoleşte plînsul.

Ţicalidi o trece repede în Ţara Românească.

La Perişani se întîlneşte cu Preda Buzescu : se ducea să vadă o turmă din ţara Loviştei.

— Ce duci acolo grecule ?

— O roaba, boierule. Dar mi-o fac nevasta. Zur ! Daca Stroe, fratele domniei-tale, mi-a smuls-o pe Sima, rapescu şi eu o ţaranca...

— Cum, ticălosule ! a-i cutezat să ridici ochii spre o boieroaică ?

— Dacă Mihai a luat-o pe Stanca, eu deţe să nu... Am aur şi putere aproape cît Iani. Şi mai ţeva, de vrei sa stii... Surugiu, biţi cailor !

Luat cu aste vorbe, înfuriat, Preda Buzescu uită să caute în rădvan. Socoate că neguţătorul trăncăneşte fără temei. Se grozăveşte cu averile, cu însurătoarea, cu turtul femeilor. Dă pinteni calului şi pleacă.

În Loviştea s-a întîlnit cu Iosif Boer, venit dincoace de munţi c-o turmă de noatini. A doua zi spre seară, Pătru al Sălcudeanului, deznădăjduit, l-a vestit despre răpirea Cătălinei.

— Să ştii că Ţicalidi-i hoţu ! s-a luminat Preda.

Lăsînd turma în seama ciobanilor lui Buzescu, Iosif Boer, fecioru-su Andrei şi Pătru al Sălcudeanului au alergat spre Curtea de Argeş, au trecut prin Cîmpulung,

prin Tîrgoviște. Dar nimeni nu le-a spus că l-ar fi zărit pe Țicalidi. Au alergat la Bogdănești, unde se afla Sima și Stroe în această săptămînă.

— Ajută-ne, boier Stroe, că pe mulți salvatu-i-ai.

— Ieșiți-i înainte la Turnu, și-a îndemnat Sima soțul. Nu ți-am mărturisit pînă acum, dar și pe mine tot din porunca lui Țicalidi mă răpiră atunci.

Ca vîntul, Stroe, Condur Pantelimon și cei trei săliștenî au alergat la Dunăre.

Dar neguțătorul, bănuind ceva, s-a ascuns într-o casă din Curtea de Argeș și-a așteptat să i se piardă urma. După două săptămîni, prin București, a ajuns la Giurgiu. Aici a găsit om din Sibiu care, pentru o pungă de galbeni, a venit la Cătălina și-a vestit-o ca din partea săliștenilor, că, de jale și rușine, Iosif și Zamfira Boier și-au luat singuri viața.

— Și frate-meu, Andrei ? Și Pătru al Sălcudeanului ?

— Au fugit în munți, cu oile, pe Turțudanul Făgetului.

Același om, la Săliște, a povestit, sub jurămînt, c-a văzut-o pe Cătălina lui Iosif Boer aruncîndu-se în Dunăre.

Din ziua aceea Cătălina se socoate singură pe lume. Și sufletul i se preface după porunca altor legi.

Udrea, feciorul Radului clucer din Băleni și al Mariei lui Badea Izvoranu, a sosit spre seară la Căluiu, să stea la sfat tainic cu Buzeștii. Îl întovărășește egumenul Serghie de la Tismana și flăcăiandrul Tudor Maldăr. E tare mîhnit că vodă l-a închis pe unchiul său, pe Tudor din Vereși, și se teme să nu-l ridice și pe dînsul într-o noapte. De-o vreme, frații Buzești îi dau tîrcoale. Adică, mai întîi, se feresc să intre în pricini de judecată pentru vreo moșie, cum intră cu alți boieri. Iar la sindrofii, cînd se întîlnesc, mult îi laudă îmbrăcămintea, înfățișarea plăcută, bărbătească, priceperea în mînuirea spadei. Tac despre unele apucături și pîri ale neamului Bălenilor împotriva Buzeștilor și amintesc, mai cu hărnicie, de petrecerile și bețivăniile desfășurate pe la conace. Și asta pentru că Udrea se crede mare petrecăreț. Îi place să rînduiescă oști. Învață chiar, în taină, cu vel stolnicul Mihai ăst meșteșug și chipul cum se bat războaiele.

— Mihai zice că războaiele se cîștigă mai ales cu dibăcia în povățuirea oștilor. O oaste de lei ocîrmuită de un berbece prost, nici o ispravă nu face.

— Cel mult să pască un imaș...

— O minte ageră știe a mișca pîlcurile și cetele, a le aduna, resfira, coti și a izbi cu ele acolo unde-i mai slab dușmanul. Acela-i bun căpitan de oaste care știe folosi locul : dealurile, pădurile, apele, munții.

— Drept grăiești ! încuviințează Stroe, și ochii parcă-i rîd. Totul este să afli unde-i partea slabă a potrivnicului.

De aceeași părere-i și Tudor Maldăr :

— Ăsta-i meșteșugul cel mare. Și mi se pare că Mihai sin Pătrașcu stăpînește acest meșteșug.

— Nutrim multă încredere în Mihai-vel stolnic, stăruie Radu Buzescu.

— Rudele Stancăi se laudă că ele l-au făcut dregător.

— N-au decît. Noi știm ce știm.

— Om vrednic cum rar se află. A sporit mult și sporește în agoniseală, zestrea Stancăi. Să nu uităm asta, apasă Radu Buzescu. A cumpărat o samă de moșii și de sate, așa cum cumpără toți boierii de neam. De aceea cred că sînt în gîndul și inima multora, dacă zic : să cercăm a dare țara în sama lui. Ales că Mihnea-vodă și orice alt domn ar veni ne jupește și ne taie, cu ajutorul sultanului.

— Voi să întrupați vitejia, întărește egumenul Serghie zicerea Buzescului. Teodosie Rudeanu, cărturar, înțelept, cuminte, numai bun de logofăt într-un divan de viteji, într-o țară slobodă.

— Totuși, dacă nu-i os de domn, îngaimă Udrea Băleanu, greu ne va fi să-l urcăm pe tron. Boierii noștri țin mult la rubedenia, la vița domnească.

— Avem dezlegare să-l arătăm pe Mihai ca os de domn.

— Și puteți adeveri ?

— Dacă fi-va nevoie, da, încredințează egumenul Serghie.

— Ni-i prieten și nu ne-a spus, se miră Stroe.

— Feciorii de domni sînt ca brazii cei înalți : boierii îi sapă, domnii îi surpă, iar sultanul îi trăsnește.

— Ai dreptate, călugăre : nu se putea. Dar cea mai îndrăzneață faptă, Alexandru Machedon a săvîrșit-o cînd a spus eghipțenilor că-i fiu de boz, adică de zeu.

— Și toți l-au crezut, frate Stroe, afară de Olimpiada și de Aristot. Ci ei au tăcut. Ba chiar au jurat, cînd a fost nevoie, că este odrasla zeului Ra de la oaza lui Amon.

— Să pornim c-o minciună ? întreabă Radu Buzescu.

— Dacă ajută țelurile și faptele mari, minciunile se schimbă în adevăr, filozofează Serghie. Dar nu vă îngrijorați : Mihai este înadevăr fiul lui Pătrașcu-voievod.

— Și noi i-am spus sin Pătrașcu, fără a gîndi la voievodul care...

— Cine o cunoaște pe Tudora, înțelege că obîrșia domnească a lui Mihai nu-i născocire, ci aievea.

— Deci Mihai va să ne fie domn ! hotărăște Radu Buzescu.

— El este cel așteptat. El, prietenul meu... Dar ce zice starețul Prohor, dascălul nostru ?

— Boier Stroe, fratele Prohor vine aici, chiar în seara asta.

— Totuși eu nu mă împac cu ăst gînd : un negustor domn ! cîrtește Udrea Băleanu.

Dar frații Buzești trec peste cîrtirea asta. Povestesc despre cîte necazuri aduc țării oamenii sultanului, despre neorînduiala din țară, despre jaful țării.

— Ne bucurăm că Petru-vodă Schiopul l-a chemat pe Ion Norocea în Moldova și l-a pus pîrcălab la Cetatea Neamțului, să-i fie sfetnic aproape.

— Își iubește așa de mult nepotul și soața lui, Vlad-vodă și Velica-doamna, încît nu vede că-i cam necopt la minte.

— Poate, dacă-l face domn, ne-om înțelege cu dînsul. O matcă fără ac, ca și unchi-su.

— Ești un copil, Stroe ! rîde Radu Buzescu. Ce putem nădăjdui de la un... Vlăduț ?

— Ei, nu-i chiar așa.

— Mihai sin Pătrașcu, el și numai el este omul nostru și mîntuitorul țării din primejdie și cădere.

Sfatul de la Călui a rămas sfat de taină. Ci, îndată după asta, sute de oameni vorbit-au cu laude despre Mihai

sin Pătrașcu : priceput, rînduitor a toate și apărător al avutului și liniștii tuturor.

Și așa vremea trecea.

Țicalidi a așezat-o pe Cătălina în casa din Pera i-a tocmit o italiancă s-o învețe bunele purtări și s-o deprindă cu obiceiurile țarigrădene. S-a minunat că, într-o jumătate de an, odrasla asta de cioban săliștean a învățat italienește și turcește. Se îngrijește de îmbrăcăminte, de pieptănătură, de dresuri. A devenit încă mai nebănuit de frumoasă. Și lămurește :

— Soarta m-a aruncat în mare nenorocire. Ci de la bunicul știu că salamandra iese nebetejită și din para focului. Și eu ca salamandra vreau să fiu.

Țicalidi și-o vroia soață. Totuși, fiindu-i mai drag aurul, îi misitea vînzarea, pe sub ascuns. Să nu afle Ferhat-pașa, plecat cu războiul la Persida. Și iată că l-a chemat Nasuf, aga eunucilor :

— Sultana mamă, Nur-Banu, și sora sa, sultana Esmakhan, vor să le dai acea roabă valahă.

Pistruii de pe chipul lui Țicalidi au sporit, s-au roșit foarte, ca la păstrăvii scoși din apă. Gheba i s-a mai rotunjit, drept ca un ceaun cu gura în jos. Buzele i-au tremurat, nervoase. Se cunoștea că-n el lupta setea de aur cu foamea de dragoste. A răzbit ispita aurului. Ales că se temea să înfrunte dorința celor așa de sus puse femei. Știa că acele sultane urmăreau să mai micșoreze influența pe lîngă sultanul Murad a veneției Baffa, zisă Safiia — Neprihănita.

— Cui pe cui se scoate, lămurea Nasuf eunucul. Aducem mereu cadîne proaspete în harem. Așa îl silim pe măritul padișah a se scîrbire de Safiia și-a o uitare.

Ajunsă cadînă în însuși haremul Seraiului, Cătălina l-a cucerit pe Murad-sultan cu tinerețea, cu frumusețea și farmecul firesc dovedite, deocamdată, mai puternice decît vicleniile dragostei folosite de celelalte roabe. A așezat-o în unul din chioșcurile cele mai apropiate de odăile lui. I-a dat barcă îmbrăcată cu un satin roșu, s-o plimbe pe Bosfor, trăsură poleită în aur și patru cai arabi, două roabe și, mai ales, eunuci s-o păzească.

Cronicarul scria despre Cătălina : „O frumoasă cadînă românică de obîrşie a înlocuit pe Safiia din inima lui Murad III“. Poetul Gazali i-a ticluit cîntare desfrînată, numind-o „Roua primăverii“, care îmbată mai ceva ca vinul de Ismir. Că, iată, sultanul a pus-o mai presus de colecţia de ceasornice şi alături de hasnaua cu aur, deşi-i doar o biată ciobăniţă cu obrajii ca bujorul şi ochii ca floarea inului în zori.

— Mi-ai vîndut o comoară, grecule ! l-a firitisit Nasuf, dîndu-i încă două sute de dinari. Mlădie ca trestia şi bălaie ca luna. Pîntecele-i hreamătă ca tamburina, iar braţele îi înfloresc din rochie asemeni crinilor albi...

— Valahiile au multe nestemate, eunucule.

Aşa a intrat Ţicalidi sub pielea lui Nasuf, iar acesta, la rîndu-i, s-a făcut bine văzut de padişahul Murad III. Şi negustător fiind, şi bine ştiind că tîrgul domniilor din ţările române se află aici pe malul Bosforului, grecul nu pierdu prilejul să pună cuvînt pentru Alexandru, fiul lui Alexandru Lăpuşneanu, să-l facă domn în Ţara Românească, iar pe Aron, celălalt lăpuşnean — domn în Moldova. Valahiile sînt pline de turme, de grîu, de stupi, de vînat, de herghelii, de şoimi, de flăcăi voinici şi, mai ales, de muieri frumoase. Mihnea-vodă şi Petru Schiopul sînt oameni slabi : nu scot nici pe sfert din ce se poate scoate din această ţară. Cătălina s-a împrietenit cu Aişa, cercheză, de pe valea Terekului, suflet cald şi iscusită cîntăreaţă. Visa un tînăr s-o mîntuie din robie : ...„Hai, puneţi-mi şaua pe cal s-ajung răpitorii din urmă ! Cu aur şi c-un pumnal s-o slobod pe Aişa...“

...Numai pentru mine nu se va bate nimeni niciodată... suspină Cătălina.

După strălucita nuntă de la Tecuci, mărunte lucruri ar avea de spus cronicarul acelor zile despre viaţa Velicăi-doamna. Ceasuri molcome, monotone, lîngă un soţ fără vlagă şi fără strălucire.

— Jucăm şah, Velica ? Război plăcut şi fără vărsare de sînge.

— Jucăm.

— Ne plimbăm, Velica-doamna ?
— Ne plimbăm...
— Cu trăsura ?
— Cu trăsura.

La Iași, Vlad-vodă a devenit ctitor la mănăstirea Sfîntul Sava, iar zugravul, ajutat de Velica, i-a așternut chipul pe zidul din naos. Pe urmă, rămînînd grea, doamna a cerut să vină la Tîrgoviște. Aici a născut-o pe Caterina, după numele doamnei Ecaterina, bunica lui Vlad-vodă, răposată tocmai în acele săptămîni.

Îndată după înmormîntare, pe Mihnea-vodă l-au chemat la Țarigrad. N-avea de plătit nici bir, nici alte angarale, totuși s-a dus. A împărțit pungi, în drepta și-n stînga. Dar de mazilire n-a scăpat. Izbuti doar să scoată domnia Țării Românești pentru tînărul nepot, Vlad. Își respecta astfel legămîntul făcut la nunta de la Tecuci.

Și iată că, tocmai cînd nimeni nu se aștepta, la 20 iulie 1589, țara dobîndi domn tînăr, iar Velica, doamnă în adevăr.

Dar domnia asta veni ca o furtună peste viața Velicăi. Boierii prind a li se închina, după datină. Și chiar a-i linguși, după năravși feleșag.

La Căluiu sosește, în galop, Radu Calomfirescu :

— Ajuns-a domn Vlăduț, nevolnicul !

— De ce te mînii ? s-a mirat Preda Buzescu. Vlad-vodă domni-va așa cum va voi Petru-vodă de la Moldova, Velica-doamna și Ion Norocea-logofăt.

— Cum ? Un șontorog, o zînă și un slăbănog să ne ocîrmuiască pe noi, oameni în toată firea ?

— Stroe se va duce să se închine, zîmbește Preda.

— Îs nași, într-un fel.

— Tu nu te-nchini, Calomfirescule ?

— Numai dacă mă pot înfrupta din nurii Velicăi-doamna. Altminteri mai bun e... Dandu Dărădan al vostru.

Plecînd la București, Preda și Stroe Buzescu l-au luat și pe Dandu Dărădan. Dar pe cînd umblau pe uliți, pe la prăvălii, să-l îmbrace mai ca lumea, s-a întîmplat să-l întîlnească pe măria-sa, în fața palatului domnesc.

— Pleacă-te înaintea măriei-sale ! i-a strigat Stroe.

— Eu sînt Alexandru Machedon ! s-a proțăpit Dărădan înaintea lui vodă și l-a întrebat furios : De ce mi-ai luat tronul, Vlăduț măria-ta ?

Vodă s-a ferit speriat din fața zăludului, și a întrebat cu glas tremurat :

— Cu ce dovedești că ești... cine spui că ești ?

— Cuuu... lungește zăludul vorba, pînă-i vine ceva în minte : cu Tricipalul meu ! — arată măgarul de sub dînsul. A băut apă vie și-i... nemuritoriu !

Boierii, în cap cu Preda Buzescu, hohotesc. Asta îl încurcă și mai rău pe Vlad-vodă.

Indignat, Stroe Buzescu iese în față și-l brîncește pe Dărădan cu dîrlogii calului :

— Cară-te cu dihaia asta ticăloasă din fața măriei-sale, zăludule !

— Să-mi dea tronul ! Eu sînt Alexandru Machedonu !...

Abia acum Vlad-vodă se dezmeticește și strigă, furios :

— Străji !... De ce lăsați nebunii să-mi țină calea ?

Întîmplarea asta caraghioasă și fără noimă, picură în inima Buzeștilor un adaos din sucul dezamăgirii și al neîncrederii. Iar măria-sa Vlad-vodă s-a supărat foarte pe Buzești :

— Întru slava lui Petru Cercel au scos norodul. În a mea — un nebun.

Ca un făcut : a doua zi, se ivește în București negustorul Țicalidi și se înfățișează la curte, chip să vîndă bijuterii de mare preț, prea frumoasei doamne Velica. Îi vorbește de un boier Aron de la țara Moldovei, aflat acum la Țarigrad :

— Îndrăznește a trimite ist inel de aur cu smarald mare, țerșind iertare pentru fapta nesocotită de la Tecuțiu.

— Înapoiază inelul, negustorule, și spune-i că l-am iertat tocmai ca să nu cuteze mai mult.

— Niți dacă Aron azundze domnu la Moldova ?

— Acolo se află stăpîn unchiul nostru, Petru-vodă !

— A... adevărat. Iertare. Dar, ca să domnească cu glorie, măria-sa Vlad-Vodă are nevoie de diamantul Basarabilor. Costă zeți mii taleri.

— Nu-mi trebuie nimic !

Țicalidi zîmbește și gîndește la Mihalcea : „I l-o fi vîndut el".

Ajutat de Velica-doamna, Vlad-vodă se mută în palatul domnesc de pe malul Dîmboviței. Alege sfatul și începe pregătirile pentru sărbătoarea ungerii.

Dar așa cum nu se așteptau frații Buzești, Petru-vodă Schiopul, ostenit, sătul de necinstea și lăcomia, răutatea oamenilor, a hotărît să părăsească tronul Moldovei și să pregătească domnia pentru Vlad-vodă. Pînă atunci plătea sultanului 100 000 de galbeni și lui Sinan-pașa 60 000, să-l pună domn pe fiul său, Ștefan, iar el să rămînă încă epitrop.

— Deci, prietene Stroe, observa Teodosie Rudeanu, Vlad-vodă și Velica-doamna s-ar putea în adevăr să ocîrmuiască două țări române, cum s-a zis la Tecuci.

— Nu știu despre Vlad-vodă, dar Velica așa a fost ursită din ceasul nașterii.

Calomfirescu a venit cu o veste care părea că răstoarnă totul :

— Banul Iani uneltește să-l aducă iar pe vodă Cercel. Să-l ajutăm. Să scăpăm mai repede de necoptul ăsta și de nepoata Chiajnei. Că și Vlăduții și zînele se pot înădi la plăcerea omuciderii.

Amintirea vremilor lui Petru-vodă Cercel îl cam amețește și pe Preda Buzescu :

— Aș vrea să mai petrec ca-n domnia lui ! Ce beții, ce de muieret !

Și, fără să-și mai întrebe frații, trece la sfat de taină cu Calomfirescu și cu Țicalidi.

În ziua Schimbării la față, Vlad-vodă a primit scrisori cu vești bune de la Iași : Petru-vodă îl povățuiește să se gătească pentru stăpînirea a două țări române. Treaba-i rînduită la Țarigrad, cu Sinan-pașa însuși.

Velica și Ion Norocea se simt în al nouălea cer.

— Ni se împlinește visul și ursita, Vlade, măria-ta.

Ci, la masa de seară, aducîndu-i-se plachie de crap, Vlad-vodă a mîncat înfrigurat de gîndul proslăvirilor hărăzite. Lacom și pofticios fiind, n-a luat sama la gustul mîncării, nu prea era acătării. Cînd a coborît Velica-doamna în ospătărie, l-a aflat vînăt, cu spumă la gură, fără glas. Vraciul, adus în grabă, i-a făcut cinci clistire. În dran : după două săptămîni de domnie, Velica-doamna

a rămas văduvă, în plîngere și tînguire, după slava și fericirea ca fulgerul trecătoare.

Petru-vodă Șchiopul mult s-a amărît de moartea silnică a nepotului. Dar vrînd să dovedească potrivnicilor și ucigașilor că duhul blîndeții e mai înalt și mai omenesc decît pîra, vrajba și otrava, l-a înmormîntat pe Vlad-vodă împărătește, în Patriarhia din Țarigrad.

— Făptură întru totul nevinovată și fără voie martir al păcii între țări și frați.

Boierul Aron a plătit doi galbeni călugărului de slujbă să-l îngăduie într-o strană de unde s-o privească nestingherit pe Velica-doamna, în timpul tristei ceremonii. Cernită, și mai frumoasă părea. Gîndea Aron: „Otrava a început. Acu, aurul desăvîrșească..."

De la Țarigrad, Petru-vodă Șchiopul s-a întors copleșit de amărăciune. Nimeni nu-l mai sprijină. Toți unelteșc cîinește, din umbră, să-i ia și lui tronul.

Sima Buzescu lăcrămează:

— Un dram de otravă repede a spulberat noian de vise...

— În Țarigrad s-a dezlănțuit o cruntă luptă cu pungile de bani, cu lăcomia, cu fățărnicia și cu viclenia oamenilor, după cum spune fratele nostru Radu, adăugă Stroe. Dară noi știm acum că numai barda cu două tăiușuri a lui Mihai ne poate izbăvi.

În acel ceas, Petru-vodă Cercel primea știrea despre asasinarea lui Henric al III-lea proteguitorul său, iar Iani făgăduia lui Radu-vodă, odrasla Chiajnei, să-l ajute a lua domnia. Își cumpără chiar straiele de ceremonie, și se dedă la petreceri, beții și destrăbălări cu muieri turcoaice.

În schimb, Țicalidi și cu Nasuf se străduiau pentru Aron, zguduind, cu greutatea aurului, șubredul tron al lui Petru-vodă Șchiopul de la Moldova.

Avînd și el buni sprijinitori, Petru-vodă Cercel s-a înfățișat la mare pîră în divanul sultanului cu Mihnea-vodă și cu Radu-vodă. Au biruit pungile lui Mihnea.

Așa, pentru cămătarii țarigrădeni, pentru viziri și pașale, țările române stăteau ca nesecate fîntîni de cîștig.

Cînd pretendenții sărăcesc, îi închid la Edikule ca pe Cercel, să-și legene visul de domnie pe unda mării Marmara. Îl surghiunesc pe Radu, feciorul Chiajnei, la Alep, la Alexandria ori la dracu-n praznic. Sau, în sfîrșit, îi otrăvesc, ca pe Vlăduț-vodă. Totodată primesc bani de la Petru Șchiopul ca să-i țină copilul, pe Ștefan, domn și pe el epitrop, ceea ce nu-i împiedică a se lăsa arvuniți la Aron întru dobîndirea aceluiași tron din Suceava. Totodată Sinan-pașa a început a gîndi c-a venit ceasul să prefacă țările române în pașalîc. Iani și alți cămătari și ieniceri se împotrivesc :

— Să ținem aste țări așa cum sînt : vaci bune de muls. Dau mai mult lapte decît părerea, amăgitoare, că pasc slobode.

Cînd, mai în glumă, mai în serios, Preda i-a spus că nu l-a împiedicat pe Țicalidi să toarne otravă în mîncarea lui Vlad-vodă, Stroe Buzescu s-a crucit. Toată făptura i s-a răvășit :

— Cum ai putut, frate, să te întovărășești cu un mișel ca ăla ?

— S-a înlăturat un becisnic care ne încurca drumul.

A luat-o pe Sima și, călări, au grăbit spre Cozia. Ascultînd spovedania, starețul Prohor s-a întunecat la față. Și cînd Stroe se aștepta să-l audă tunînd și fulgerînd împotriva Buzescului mijlociu, a întrebat, parcă dezamăgit :

— Asta-i tot ?

— Nu-i de-ajuns ? Omor ! Ori nu cumva încuviințezi fapta asta ? Zice că, încurcînd tot mai mult treburile ocîrmuirii, grăbește venirea omului nostru. E cu putință ?

— Da.

— Duhovnice, te scot de la inima mea ! Unde-i împăcarea între frați ?

— Tu, Stroe, visezi viața. Frații tăi o trăiesc.

Lăsînd-o pe Sima să se întoarcă singură la Stănești, a trecut la Jiblea, la Clocotici, la Perișani, și-a ajuns, pe la Cîineni, în Prislop. Nici starețul Ion n-a fost mai aspru cu fapta lui Preda Buzescu.

— Ne-am înşelat: nunta de la Tecuci ne-a dat numai amăgirea împăcării. Luptele pentru tron se urmează cu înverşunare sporită. Vlad-vodă a fost... Vlăduţ, nevrednic a conduce o moşie, necum două sau trei ţări.

— Atunci, ce facem ? Părăsim gîndul înfrăţirii ? Gîndul unirii ?

— Nu. Dimpotrivă. Ci ne trebuie om vrednic, foarte vrednic pentru asta. Sprijinit de viteji, de zeci de mii de viteji.

— Adică război ? Război pentru... înfrăţire ?

— Noi nu-l vrem ; dar alţii ne pot sili să-l facem.

— Scoate-mi, părinte Ioane, salvconduct pînă la ţara Italiei.

După două săptămîni de călătorie, Stroe a ajuns la Napoli şi la Loretta. „Sărăcuţul" fra Geremia l-a îmbrăţişat, pierdut de emoţie.

— Stroe !... Stroe Buzescu, vii cu ţara noastră în sîn, în cuget. Ce dor mi-i...

Şi, în chilia lui, o noapte întreagă au povestit şi-au sfătuit. În zori, deşi obosit, i se părea că lucrurile se limpezesc. A văzut multe frumuseţi pe pămîntul Italiei şi, totodată a auzit despre noian de răutate, de prostie şi cruzime omenească. Aşa că, punînd lucrurile în cumpănă, dramul de otravă din blidul cu plachia de peşte pentru un nevolnic, i s-a părut un fleac.

După ruga din zori, Stroe şi-a adăpat calul, a privit o vreme zidirea măruntă a Lorettei cu puzderia ei de statuete şi s-a întors în chilie.

— Cît ai grijit calul, i-a spus fra Geremia, am aţipit, Stroe, şi-n vis mi s-a arătat Petru-vodă Cercel. Se făcea că-l scoate din închisoare şi-l suia pe-o corabie. După ce corabia s-a desprins de ţărm, gealaţii l-au sugrumat, l-au jupuit de piele şi l-au aruncat în mare.

— Vis ori prorocire, fra Geremia ?

— Cred că asemenea fapte s-au petrecut chiar în dimineaţa asta, 29 martie, leat 1590. Ci află că ori de cîte ori gîndesc la ţară, mi se arată cum voi, Buzeştii, cu mulţi alţii, stîrniţi mare furtună, o înteţiţi cît puteţi şi vă prăbuşiţi în viforul ei. Văd spaimă pe chipul tău Stroe. Dar, să ştii ; asta vi-i ursita, ursita voastră a celor porecliţi „nebuni de vitejie".

O liniște grea s-așterne în chilie. Și-o nețărmurită încredere se cuibărește în inima lui Stroe.

Iar încrederea asta sporește în cele două săptămîni cît Stroe cutreieră prin Roma, Florența, Pavia, Milano și Veneția, minunîndu-se de frumusețea palatelor și a bisericilor, de măreția lor. Adesea gîndește la tot ce proiectase Petru-vodă Cercel și la modestia construcțiilor de la Curtea de Argeș, de la Cozia sau Căluiu... „Sîntem săraci și-n calea răutăților așezați"...

În țară, numai Sima și vlădica Ion de la Prislop află unde se călătorise. Se sfiește să povestească, deocamdată, fraților :

— Ar rîde de mine. Fra Geremia-i un închipuit, ceva mai înțelept ca Dandu Dărădan. Unul e mai gras ca o bute și se crede Alexandru Machedon, celălalt e slab ca un schivnic și se crede proroc. Ori poate eu am cugetul slab să mă las amăgit de un sărăcuț cu duhul.

— Nu te mai frămînta. Ori cum ai fi, tu ești Stroe, Stroe al meu !

Dar peste două zile Radu îl vestește :

— Ai auzit ? La 29 martie l-au înecat în Bosfor pe vodă Petru Cercel. L-au urcat pe-o corabie, chip să-l ducă la Rodos, și l-au înnecat.

— Întîi l-au jupuit și i-au umplut pielea cu paie...

— Întocmai ! De unde știi ?

— De la... de la un proroc.

— Ei, lasă gluma... Au trimis pielea nenorocitului visător, știi cui ? lui Mihnea-vodă, spre încredințare și îngrozire. L-a costat 60000 de scuzi trebușoara asta. Și deci, frumosul și bine înzestratul nostru Petru Cercel nu va mai domni a doua oară.

— Fra Geremia a văzut tot ce se întîmplă, chiar atunci...

— Ce ? Era la Țarigrad ?

— Nu, Radule : eu am fost la Napoli.

— Nu înțeleg.

— Vei înțelege mai tîrziu. Oricum, vestea asta mă cutremură pînă-n rărunchi, dar mă și liniștește, totodată. Căci, dacă mă gîndesc bine, și-n alte părți ale lumii se petrec grozăvii. Fra Geremia mi-a povestit despre unul

Cesare Borgia care... Ci să lăsăm asta. Adevărul cel crud este că n-am găsit calea împăcării între fraţi.

— Ştim asta.

— Şi deci să nu ne mai hrănim cu amăgiri.

Domn a venit nu Alexandru-vodă, ci Mihnea-vodă, cu a doua domnie, aşa cum uneltiseră cămătarii pe lîngă sultan.

Zdrobită de durere, Velica-doamna a trecut la Braşov, în surghiun. S-a adăpostit în casa unui sas, ferită de răscolirea urii rubedeniilor, cuprinse iar de furia puterii şi a răzbunării. Jelea. Nu mai avea încredere în nimeni. Voia doar să-şi crească fetiţa, să se îngrijească de tipărirea cărţilor româneşti, la tiparniţa lui Hans Begner. A stat aşa în sihăstrie, toată vara acelui an 1590. A întîlnit-o însă, din întîmplare, la tiparniţă, prinţul Baltazar Bathory; s-a arătat cît se poate de binevoitor, de prietenos. A poftit-o la plimbare prin cetate şi i-a povestit multe. S-a invitat şi acasă. I-a adus cărţi italiene. Ea lucra la gherghef, aşa cum şade bine unei doamne cînd primeşte oaspeţi, iar el i-a citit sonete din Petrarca. A venit vorba adesea şi despre curtea din Alba Iulia, despre voievodul Sigismund şi despre însuşirile lui. Baltazar Bathory nu-l prea îndrăgeşte. Găseşte că virtuţile prinţului sînt cam puţine.

— Pe lîngă altele, pe care nu le mai povestesc, acum, la moartea surorii sale Griseldis, soţia cancelarului Zamoiski din Polonia, s-a dovedit foarte ipocrit. O ura. Ştim cu toţii c-o ura. Dar aşa cum i-a cerut iezuitul Carrillo, a obligat curtea să postească trei zile şi să poarte doliu trei luni.

Şi Gáspar Kornis a vizitat-o pe Velica-doamna. Vesel şi binevoitor îi povestea despre magnaţii din Alba Iulia, geloşi pe astrologii şi muzicanţii italieni, oploşiţi la curte:

— Voievodul l-a trimis pe Iacobus la Praga, să ia învăţătură de citirea stelelor de la Tycho-Brahe. Vrei să ştii cum arată ăst astronom? L-am văzut cît am stat la curtea lui Rudolf. Cap cît căldarea, faţă bugetă, nas turtit, bărbuţă şi mustăţi negre, lungi, lăsate pe gură, în unghi, ochii obosiţi şi trişti. Foarte caraghios!

— S-aude că lucrează la alcătuirea unor table unde scrie toate stelele cerului.

— Da, prințesă. Îl ajută un tînăr astronom, foarte iscusit, Kepler.

— Și-a învățat multe Iacobus la Praga ?

— Nu. S-a certat cu Cristina, soția lui Tycho-Brahe, o necioplită fiică de țăran, foarte cîrcotașă și rea. Și s-a lăsat păgubaș.

— Totuși, măria-sa vrea un astrolog bun.

— Un vraci șiret ca Iacobus înțelege foarte bine cît de... adîncă este patima tînărului nostru prinț pentru aștri, stele și horoscoape. Și, ca să bîrfesc o țîră : Sigismund Bathory nu-i ceea ce se spune. Se dedă prea mult ușuratelor petreceri cu muzicanți și cîntăreți italieni, cu femei...

— De asta curtea a devenit prea zgomotoasă și...

— Și dezmățată. Ai dreptate. Uneori zic : voivod ca Petru al Moldovei ne trebuie. Dar e foarte greu ca un maghiar să aibă firea lui. Blajin, blajin Petru voievod, dar destul de primejdios. Împăcînd oamenii de același neam, adică românii, de fapt, urmărește, cu duhul blîndeții, să stăpînească tot pămîntul și poporul Daciei. Se vrea un *...restitutor Daciae*. Dar a uitat un lucru : că mai sîntem pe-aici și noi, nobilii maghiari.

Velica îl privește cu ochi mari, mirați, îndureraţi, iar inima i se strînge ca floarea nopții cînd o izbește, neașteptat, o rază de soare ametitor de luminoasă.

Aflînd că Velica-doamna-i în Brașov, și Ștefan Iosica o vizitează. Cunoaște, mai bine decît Kornis, ce se petrece la Curtea din Alba Iulia. Sau o vede, într-un anume fel. Urmărește să-l scoată pe Sigismund de sub înrîurirea lui Alonso Carrillo.

— Vrea să-l însoare cu Eleonora Orsini, nepoata marelui duce al Toscaniei. Închipuiește-ți, madona !

— Frumoasă ? ridică Velica ochii de pe gherghef, apropiind genele și îngustînd miezul albastru și rotund al ochilor.

— Dacă judec după portretul adus de Marcu Benkner, zic că-i foarte. De altfel, prințul s-a îndrăgostit nebunește, din întîia clipă. Și-i ține portretul, zi și noapte, la sine.

îl sărută de zeci de ori și se laudă : „Uite ce logodnică minunată mi-au ales prietenii mei italieni". Și toată ziua cîntă prin palat : „Lenora, diva Lenora"...

— Ei, asta nu-i chiar așa rău...

— Numai că, prin asemenea căsătorie, italienii vor înhăța puterea și vor cuprinde tot negoțul țării. Noi să dăm lînă, cînepă, in, grîu, vite, sare și ei să ne vîndă stofe, mătăsuri și mirodenii.

— Aud că măria-sa a și poruncit ca toți neguțătorii munteni sau moldoveni să fie prinși și închiși, iar mărfurile lor date sașilor spre vînzare, cu toată că vindeau în afară de oraș.

Văzînd că transilvănenii se purtau așa de frumos, de curtenitori, Velica-doamna a primit cu bucurie invitația la castelul lui Baltazar Bathory. Mai ales că și Ion Norocea, venit din Moldova, stăruia să intre iar în lume și să lepede doliul. Prințesa Candachia Bathory a îmbrățișat-o și-a înfățișat-o celorlalți oaspeți.

— Se află aici un tînăr prinț moldovean, care...

Velica aruncă o privire mirată : Aron. Nu se putea surpriză mai mare. Ales că s-a vorbit despre oarecare amestec în uciderea lui Vlad-vodă. Totuși nu izbuti să se mînie și să-i întoarcă spatele. Ci, auzindu-l grăind despre decăderea și corupția curții otomane, l-a întrerupt :

— Acolo ai învățat să torni otravă în mîncare ?

— Jur Velica-doamna, că n-am nici un amestec. Și de nu mă crezi, acum și aici, junghierul ista în inimă-mi împlînt.

— Hm... Lasă arma în teacă. Treci la lucruri mai vesele.

Foarte bucuros, fericit chiar, a poftit-o la plimbare prin Șchei.

— Gîndești să mă răpești iar ?

— Inima-mi dă ghes, doamnă, la faptă ca asta, ci cuminții-m-am pentru că știu : inima nu ți-o pot răpi. Trebuie să te-nduplec și să te fac să mă înțelegi. Știi, Petru-vodă mă lasă în țară dacă mă însor și mă cuminț esc. M-am însurat c-o nepoată a vornicului Veveriță. Mi-a făcut și un copil. Dar acum trei luni s-a îmbolnăvit de lingoare și... Sînt văduv, ca și măria-ta.

În curtea bisericii din Șchei i-a povestit despre hărnicia și dîrzenia românilor de aici, despre zidirea bisericii, începută cu ajutorul lui Petru Cercel.

— Aici, Velica-doamna, îngenunchez și jur că nu-s vinovat de uciderea lui Vlad-vodă. Rîvnesc scaunul Moldovei, e-adevărat. Dar numai ca să te fac doamnă. Îl rîvnesc și-l voi lua, nu de la Petru-vodă, ci de la cei care-l alungă pe măria-sa.

O vreme, Velica tace. Gîndește la inima bună a lui Petru-vodă și la visarea lui despre înfățișarea oamenilor. ...„Credea că-l poate ține domn pe Vlad... Copilărie !"

Aron o sfredelește cu privirea, dornic să-i afle gîndurile.

— Dacă aș avea cu ce, aș adăuga aici un paraclis și o școală de învățătură, surîde Velica, vădind că nu-l crede ce spune și că nu îngăduie să i se ghicească gîndurile.

— Vei avea ! făgăduiește Aron, hotărît, hrănindu-și inima din bogata frumusețe a Velicăi. Vei avea, chiar dacă va trebui să răstorn lumea și să ucid un sfert din ea.

— Mă înspăimînți ! Semeni cu părintele domnieitale, cu Alexandru-vodă Lăpușneanu, care patruzeci și șapte de boieri ucis-a o dată.

— Rău îmi pare, dar așta mi-i firea : năprasnică.

Peste trei zile, întîlnindu-se cu Ion Norocea, Aron l-a convins că Velica nu trebuie să rămînă prea multă vreme văduvă.

— Sînt hotărît să dobîndesc domnia Moldovei. Și-o dobîndesc !

— S-ar cuveni a mă împotrivi, încruntă sprînceana logofătul Norocea. Nu ții seama că Petru-vodă a vrut să-l facă pe Vlad, ginerele meu, domn și în Moldova ?

— Vlad-vodă nu mai este !

— Mda... Atunci zic că mai bine să ocîrmuiești domnia-ta, decît să schimbe sultanul țara în pașalîc.

— M-am îndatorat pînă în gît. Am și plătit 400 000 de galbeni pentru padișah, 50 000 marelui vizir și 150 000 sultanelor și altor mărimi. Mă ajută banul Iani. Am scrisori de la mulți oameni de vază.

— Știu. Și de la Baltazar Bathory.

— Voi fi domnul Moldovei ! Iar domnia-ta — logofătul meu.

A doua zi de anul nou 1591, încotoşmănat în şubă groasă de drum lung, Aron a coborît din sanie şi a bătut în uşa Velicăi-doamna. N-a intrat în casă, ci a cerut să poftească doamna în cerdac.

— Plec la Ţarigrad. Voi fi ce-am zis. Dar ştiu că viaţa fără dragoste samănă ca deşertul fără oaze.

— Iară cela ce numai dragostei se-nchină, tocmai de dragoste parte n-are, nu-l cruţă Velica.

Aflînd de această vizită, călugărul Ion de la Prislop a cuvîntat :

— Este şi acest fiu al Lăpuşneanului din acei feţi-frumoşi care vor să se agaţe de baierile cerului. Dar fiindu-le ambiţia de sute de ori mai mare decît mintea, pier de călău ori de streangul smeului. Cum poţi grăi cu dînsul cînd uzurpă tronul lui Petru-vodă ? ! A bunului nostru Petru-vodă ?

— Viaţa mă sileşte, părinte Ioane. Iar tata...

— Îl ştiu de mult : rîvneşte trepte înalte, ci se pierde în cele mărunte.

O dată cu sporirea cetelor, Buzeştii îşi sporeau şi averile. Acaparau sate şi moşii, ori de cîte ori aveau prilej. Cumpărau aur şi bijuterii. Strîngeau galbeni. Radu însemna totul în catastife şi-n hrisoave... „satul Spinei din judeţul Gorj, cu tot hotarul şi cu toţi vecinii“... „Satul Poiana, tot satul şi tot hotarul cu toţi vecinii, pentru că au făcut schimb Buzeştii cu călugării de la Stăneşti.“ Preda mai cheltuia şi-acum cu muierile, dar punea cu adaos la loc : cîştiga bine din negoţ, cu ajutorul lui Mihalcea. Trimitea cîte cinci-şase tamazlîcuri pe an, la Braşov, Sibiu, Ţarigrad ori Ragusa.

— Tu, Preda, spunea Radu, nu te dezminţi : aduni risipind.

Stroe neguţa mai ales miere şi nuci. Iar Sima îi sta alături ca un iscusit socotitor. Învăţase de la Radu cum se ţine un catastif şi, avînd scris frumos, îi plăcea chiar să le dichisească bine şi s-o laude soţul şi cumnaţii.

— Dacă aș afla-o pe Rada din Izvarna, pe ea aș pune-o să însemneze în terfelog. Scria mai frumos ca mine... Mi-ar trebui ajutorul ei, mai ales dacă avea-voi prunc...

Stroe o mîngîia :

— Poate-o găsim. Oricum, fi-vom doi părinți fericiți.

De la spaima pricinuită de acîngii în 1587, jupîneasa Stana nu s-a mai ridicat din pat. A slăbit, s-a ogîrjit, a îmbătrînit peste măsură.

— În dran mai fac umbră pămîntului. Copii n-am, și nici nu-s în stare să am. Bărbatul se ține numai după fustele Predei lui Mihalcea. Duceți-mă la Schitul Dintr-un lemn să mor acolo, în smerenie și-n uitare.

I-au împlinit dorința. În două săptămîni, s-a stins ca o candelă fără untdelemn. În casa lui Radu Buzescu se pregătea să intre femeie tînără, voinică, bărbătoasă, autoritară. S-a întîmplat ca, tocmai atunci, Sima să cadă bolnavă de durerile facerii, înainte de vreme. A născut prunc mort. Nu se putea întîmpla nenorocire și urgie mai mare, pentru Sima și pentru Stroe.

— Nu-ți pot binecuvînta casa cu podoaba copiilor... Nu-s vrednică de tine, Stroe. Alungă-mă.

— Nu te mîhni, o încurajează bărbatul cu lacrimi în glas. Ne sîntem prea dragi și va să înfruntăm orice durere.

— Ne va fi casa întunecată și pustie.

— Vor lumina-o ochii tăi, Sima.

— Se stinge stirpea noastră.

— Strădui-mă-voi a săvîrșire singur tot ce-i trebuitor întru cinstirea numelui în veac.

Două luni Sima a stat închisă în iatacul ei. Nici pe Stroe nu l-a suferit pe-aproape. A gîndit totul, cu de-amănuntul. Apoi, a chemat doftori de la Sibiu. A ascultat-o pe mama Ana și pe Grozava, vrăjitoarea. S-a spovedit în fața starețului Prohor.

— Spurcatu-m-a, atunci, păgînul. Lăsatu-m-a cu beteșug. Ci, Stroe dragul meu, mă poți trimite la mănăstire, precum a făcut cumnatul Radu cu Stana.

— Sima, știu toate astea din clipa cînd te-am scos din Dunăre. Și n-ai scăzut nici cînd în ochii și în inima mea. Îmi trebuiești ca aerul și ca lumina.

— Dacă nu mă lepezi şi nu mă alungi ca pe o netrebnică, socot că sortit îmi este a te sluji pînă la mormînt. Tu să-mi fii soţ şi copil, Stroe.

Crezuse Petru-vodă Şchiopul că prin bunătate şi prieteşug se va putea menţine epitrop al domnului, şi stăpîn peste două ţări române. Ci, iată, totul s-a prăbuşit. Prin lăcomia şi pizma oamenilor. Prin cruzimea lor. Otomanii cei mari devenit-au tot mai ameninţători. Iar Maghistanii divanului otoman cereau tot mai stăruitor ca sultanul să trimită beglerbegi în Moldova, Ţara Românească şi Transilvania. Să nu mai lese astor ţări nici un dram de slobozenie. Să le facă paşalîcuri. Că prea se-mbogăţesc din ele domnii, cămătarii şi ienicerii. Şi-apoi, pe aici, prin ţările române, oricînd ghiaurii pot strecura hanger în inima împărăţiei.

De la Iani şi de la Ion Norocea, Petru-vodă Şchiopul a aflat că Aron, fiul Lăpuşneanului, se-nghesuie la domnie. Foloseşte întru asta, chiar pe hogea sultanului şi pe marele muftiu. Cu bani, l-a atras de partea-i şi pe doctorul Solomon Tedeschi, cel care potolea epilepsia sultanului. Vestindu-l despre asta, Zottu Ţigara îi scrie cu amărăciune : „Nici exarhul Nichifor Parasios-Dascălul şi nici chiar patriarhul Ieremia nu-i sînt potrivnici. S-au supărat pe măria-ta din pricina dragostei ce arăţi catolicilor. Dar şi mai mult mă miră Barton, solul Angliei, care a împrumutat lui Aron, pe gaj, 400 000 de ducaţi, anume ca să-i dea sultanului."

Doborît de puhoiul dezamăgirilor, vineri 17 ianuarie 1591, la trei ceasuri seara, Petru-vodă s-a cununat în taină cu roaba Irina, muma lui Ştefan-vodă. Au slujit mitropolitul Gheorghe Movilă, Ghedeon, episcop de Rădăuţi, şi Atanasie, stareţul Galatei, iar hrisovul de cununie l-au iscălit, ca martori, vel-logofătul Stroici, vornicul Ieremia şi hatmanii Andrei şi Gheorghe.

— Boierii şi mai ales boieroaicele murmura-vor auzind c-ai făcut-o pe Irina doamnă legiuită, măria-ta, a spus mitropolitul.

— Bine că n-au murmurat cînd, prin bunătatea mea, s-au îmbogăţit... Oricum afle de cununia măriei-mele numai cînd ieşit voi fi din ţară. Şi pleca-voi în primăvară, o dată cu venirea rîndunelelor. Iarna aş pieri pe drum.

De o vreme, Iani petrecea serile la Sinan-paşa, împreună cu Alberomontes şi David Pasdi, cămătari evrei, foarte pricepuţi în afaceri şi iscusiţi la vorbă. Urmărea să-i mai domolească cruzimea fără măsură şi pornirea împotriva Europei.

— Lasă, armînule : creştinii buni îs de căsăpit, iar ismailitenii să stăpînească lumea. Ce n-a făcut Harun al Raşid, voi face eu, Sinan-paşa. Vrei să-l las pe Mihnea-vodă al tău pe tron? Să-mi trimită 100 000 de aspri, din datoriile cele vechi. De nu, am destui pretendenţi. Mai darnici.

Vorbea răstit, scurt, hotărît. Şi cînd rostea cuvintele parcă nasul i se coroia şi mai tare, iar buzele i se subţiau, intrînd în gingiile ştirbe.

Peste cîteva zile, Iani l-a vestit că Mihnea nu mai are lescaie şi că-l sprijină acum pe Ştefan, fiul lui Ion-vodă de la Moldova.

— Cel răzvrătit împotriva padişahului şi rupt cu cămilele, la Roşcani? Fie şi odrasla lui satana, rîde Sinan-paşa. Bani să iasă !

Astfel Mihnea-vodă, abia ajuns la Bucureşti, fost-a mazilit a doua oară, în februarie 1591. Iar în locu-i s-a ivit domn Ştefan-vodă, bărbat frumos şi plăcut la chip, dar beteag de urechi. Lumea, cu limba-i amarnică, repede l-a poreclit „Surdul".

— S-au răzbunat moldovenii : noi le-am dat un „şchiop" iar ei nouă — un „surd", rîde Preda Buzescu.

— Nu ei, săracii, ci Sinan-paşa, a rectificat frate-su, Radu, voios că totuşi noul domn l-a pus pe Mihalcea capichehaie la Ţarigrad, să-i ţină, cu bani, domnie cît mai îndelungată.

Norodul nu se bucură de schimbarea domniei. E năucit.

— Se schimbă mai ales ca straja de la curtea domnească, se mînie Manea Voicu. Cînd apune soarele avem

un domn, și cînd răsare, altul. Cine-i nebunul care-i vîntură așa ?

— Și cine-i mai ține minte ? se întreabă Condur Pantelimon ; Mihnea, Vlad, Mihnea, Ștefan...

— Mai abitir ca-n pomelnicul de la Cozia, rîde Firea Gărgăun.

— Cine știe ce biruri noi vor mai veni ? se întreabă îngrijorat Oprea din Cordun. Că numai în zece ani am avut : oaie seacă, birul curții, birul pentru oastea numită roșii, năpasta...

— Și dijma din cinci stupi — unul, urmează popa Farcaș, părîndu-i-se că Oprea s-a poticnit în uitare.

— Și strînge domnia atîta miere românească, încît ar putea îndulci toată apa Bosforului, suspină Firea Gărgăun, și urmează din cele auzite de la jupîneasa Sima : Mihnea-vodă, mazilitul, n-a avut destul aur să umple lacomele guri căscate între Bab Humaiun — Poarta Sfîntă și Bab el Selam — Poarta mîntuirii. Și atunci mazîl...

— Ci unde se află atîtea porți ?

— În Serai, la Țarigrad, Oprea din Cordun. Cunoaște-le, că ele se ung cu oloi stors din sudoarea noastră. Zic : și-atunci, mazîl fiind, îl păștea surghiunul la Alep. Dară Mihnea-vodă ce zicea ? Și pe mine mă pot amăgi, cum l-au păcălit pe vodă Cercel. Adică, mă suie în corabie, iar acolo mă jupoaie de viu, îmi umple pielea cu paie și-o trimet plocon la București, Surdului. Iar trupul — hrană la pești, mă tată, în Bosfor. Că doar cu banii mei săvîrșitu-s-a ăst omor și astă nelegiuire.

— Cum ai tăi, Gărgăune ?

— Cu banii mei, ai dumitale, moș Voicu, ai țării. Ei, dar nici n-aș vrea să fiu în pielea lui Mihnea-vodă, că mi-ar beli-o și nu mi-ar prea conveni... Jupîneasa Sima spunea că Mihnea-vodă acuma-i bolnav de spaime, de chinuitoare vedenii. Și dăruit-a doamnei Vișa toate giuvaerurile, patriarhului — casa din Țarigrad. Și așa, ușurat de averi, în seara de joi 9 aprilie a intrat pe Bab Seadet — adicătelea Poarta fericirii, care dă în a treia curte a Seraiului ; poartă închisă oricărui creștin.

— Dar lui cum i s-a deschis ?

— Prin tăierea împrejur, Oprea din Cordun.

— Adică s-a ...turcit ?

— Da. Ce să facă omul ?

— Ce lepădare de lege ! Unul care și-a zis unsul lui Dumnezeu ? !

— Mai rău ca Iulian Călcătorul de lege, de care cu blestem pomenește *Scriptura,* sare cu vorba popa Stoica din Farcaș.

— Cică, de multă bucurie, Murad-padișah s-a dezbrăcat de anteriul scump ce-l avea pe dînsul și l-a dat Mihnei, numindu-l în legea musulmană Mehmet-bei. L-a pus mai mare peste sangiacul de Nicopole.

— Ici, pe malul Dunării ?

— Întocmai.

— Iar pentru toate nebuniile astea, noi bir și năpăști... se întunecă la chip Oprea din Cordun. Și pentru că nu mai putem plăti, vindem boierilor moșiile, satele „cumpărătoare pe bani gata", iară noi ne facem rumâni, adică robi legați de glie.

Hodinindu-se în foișorul călugărului Prohor, Stroe Buzescu asculta și acum vorbirea oamenilor și înțelegea din cuvîntul și din tăcerea lor, că norodul se sperie de năucitoarea schimbare a domniei, de turcirea lui Mihnea-vodă, dar mai ales de povara birurilor. Și, de data asta, le da dreptate.

— Trăim vremea cînd nici nu mai pomenin cuvîntul dreptate, lasă jos Manea Voicu roata, după ce i-a schimbat obada ruptă, și-și freacă pleoapele cu degetele-i noduroase. Numai silnicii și răutăți, pretutindeni. Zapciii smulg totul, cu lege și fără lege. De ajuns să treacă un pîlc de spahii ori slujitori domnești printr-un sat, ca să rămînă doar case arse, bărbați schilodiți, femei și fete batjocorite, copii răpiți. Și unde mai pui că mai vin și tătari, și ieniceri și acîngii.

— Asta-i sfîrșenia noastră, geme Oprea din Cordun. Sfîrșitul lumii.

— Sfîrșitul lumii, pentru că un fricos ca Mihnea-vodă s-a turcit ? Pentru că niște ticăloși jefuiesc și necinstesc ? Nu se poate ! Ci eu zic : fie-le de bine, pîn' le-o fi de ciomag ! Și gata ! Să ne vedem de treabă și să ne gătim pentru ceasul cînd putea-vom veni de hac răutăților.

— Cînd va răsări, Doamne, luceafărul dreptății și pentru noi? întreabă Manea Voicu, după ce pune roata în osie și poate înălța ochii către cer.

Stroe Buzescu îl laudă în gînd pe Firea Gărgăun, și-ar vrea să-l încredințeze pe moș Manea că Luceafărul dreptății se pregătește să răsară. Că ei, Buzeștii și Prohor, Bălenii și Serghie, Rudenii și egumenul Ion de la Prislop, Calomfirescu, Maldăr, popa Farcaș și mulți alții îi pregătesc calea, ca niște înainte mergători. Că acel Luceafăr se va numi cu nume de arhanghel: Mihai. Se sfiește însă, gîndind: „Întîi să-l vedem răsărit. Că de multe ori înșelatu-ne-am, cu amăgiri. Și, deocamdată, în scaunul ocîrmuirii se află Ștefan-vodă Surdul..."

Boierul Stoichiță din Strîmba, cu Dragomir din Vîlcănești și cu alții ca dînșii, bîrfesc precum că stareții Serghie și Prohor ar fi pus stăpînire pe cugetul Buzeștilor și-i învîrt cum li-i voia, întru pregătirea unei domnii cum n-a mai fost.

— Cică fac oștiri. Cumpără arme. Chiar tunuri și ghiulele de fier, se îngrijorează Stoichiță.

— S-ar putea. Că și pe cumnatu-meu, n-ar mai fi! — îl văd umblînd numai cu taine. Și pe maică-mea o țin de-o parte, ca pe-o slugă. A robit-o pe Stanca, trup și suflet.

— Eu îl întreb pe Stroe Buzescu. E mai puțin șiret. Poate scot ceva.

— Ghiulele de fier zici? Povești! Născociri ale răuvoitorilor. Asemenea arme nici nu se potrivesc cu firea noastră. Cînd toată tinerețea am învățat harța cu spada, acum să stăm în urmă și să plesnim potrivnicul în cap, cînd trece la cinci sute de pași, cu ghiulele de fier? Ce vitejie-i asta? Mai putem fi atunci... „nebuni de vitejie"? Și-apoi, tunarii nici nu-s ostași ci meșteșugari. Ca fierarii ori stolerii. Și costă foarte scump. Noi îl avem doar pe Tițu.

— Dacă... dușmanii au acest soi de arme, noi ne putem lipsi?

— Ne lipsim, boier Stoichiță. Pentru că, deocamdată, nu gîndim s-avem nici oști nici dușmani.

— Ce fel de om eşti, Stroe, că nimica nu poate afla omul de la domnia-ta ?...

A aşteptat să-l vadă pe Stoichiţă aburcîndu-şi cocoaşa în trăsură, ca să treacă la treburile lui : să poruncească ajutoarelor adunate în odăile din spatele culei cum să armeze cetele. Tînărul Tudor Maldăr, popa Stoica din Farcaş şi Manea Voicu au adus veşti despre oamenii lor

Tot în acel ceas, Radu Dragomir şi sora lui Maria, din Butoieni, s-au înfăţişat, în sfîrşit, la Căluiu, dornici să înveţe lupta rînduită :

— Să ne răzbunăm părinţii ucişi de tătari.

Dragomir Mîrza şi Vlad de la Crasna îşi povăţuiau ţăranii cum să-şi făurească suliţi cu vîrf de fier, ghioage ghintuite, arcuri şi săgeţi. Se numeau căpitani de pîlcuri şi înrăbojau pe cei care, în mare taină, învăţau meşteşugul armelor.

Ţiganii făurari, stărostiţi de Titu, aveau mare căutare.

Noaptea, în păduri, departe de ochii şi urechile oamenilor, foalele lor pufăiau fără hodină, ciocanele băteau zdravăn pe nicovale, răsunînd înfundat, ca un sfat cu murmurul codrilor, cu şopotul apelor, cu geamătul pămîntului. Curăţau şi ascuţeau la tocilă armele vechi. Le ungeau bine cu oloi de cînepă şi le aşezau la păstrare.

Dar, la un ceas după plecarea lui Stoichiţă din Strîmba, au sosit Calomfirescu, Mihalcea şi banul Iani. N-au mai fost de mult pe la Stăneşti.

— Trebuia să vină şi Mihai, dar l-a chemat vodă.

— Ne pare rău, regretă Stroe. A devenit sufletul nostru, fără să vrea şi poate fără să ştie. Dar ne-om descurca noi.

— Am mai cumpărat 50 de săbii de la un neguţător din Bran, înştiinţează Radu Buzescu. Le trecem peste munţi noaptea.

— Ce faceţi cu săbiile, Buzeştilor ? întreabă, deodată, Calomfirescu. Nu-i zădarnică risipă de bani ? Oştile şi-au schimbat felul de luptă. Puşca şi tunul înlocuiesc spada şi arcul. Iar în apus, armatele se alcătuiesc mai mult din lefegii, învăţaţi a folosi puştile şi focul lor, tras în salve, la poruncă.

— Ai dreptate, încuviinţează Radu Buzescu. Lefegiii

sau mercenarii, adică ostașii de meserie, bat azi războaiele. Ci noi, săraci, n-avem cu ce plăti ostași ca aceia.

— Trăsnetele tunurilor și lefegiii scad voinicia ăstui leat, se întristează Stroe.

— Da, ci nu putem fără asta. Deci, unde găsim mercenari ?

— Oamenii sînt lacomi de îmbogățire și de slavă, Tudor Maldăr, gata să se vîndă celui mai bun platnic ori celui care-i duce la izbîndă cu multă pradă, îl liniștește Radu Buzescu.

— De aceea socotesc că socru-meu, Mihalcea, are dreptate : întîi ne trebuiesc averi.

— Și noi pe tine, Radu, te-am rînduit tocmai cu strîngerea averilor, surîde Stroe.

— Cumpăr moșii ; dar moșiile aduc prea puțin venit.

— Și ce fel de lefegii va să chemăm ? vrea să știe Tudor Maldăr.

— Întîi români : munteni, moldoveni și transilvăneni ; apoi săcui, sași, poloni, cazaci, sîrbi, albanezi, germani, italieni.

— Ridicăm și oastea de țară, stăruie Stroe, ca pe vremea lui Mircea Bătrînul.

— Nu ne putem bizui pe gloate, Stroe, se ridică Mihalcea. Sînt sărace. N-au cu ce hrăni un cal. De aia mai bine să stea la locul lor : să lucreze pămîntul și să scoată pîinea și carnea trebuitoare negoțului și hranei oștilor. Și-apoi, dacă iau armele în mîini, le pot folosi și împotriva noastră, a boierilor, cum le-au folosit împotriva nemeșimii, înainte de Mohacs, sub povața acelui secui numit Doja.

— Totuși vin mulți. Unii din vitejie înnăscută ori din poftă de îmbogățire. Alții din arzătoare dorință de a scăpa de turci.

— Ca să scape de asuprire, luptă Novac și Deli Marcu, la miazăzi de Dunăre.

Ascultînd asemenea vorbire, aici în casa din Stănești, banul Iani zîmbește :

— Poate vă trebuie și... cuirasați ?

— Ne trebuie. Dar cuirasele-s foarte scumpe.

— Și grele. Iar firea noastră-i sprintenă, focoasă, dornică de izbiri puternice și iuți, se împotrivește Stroe.

— Măcar pentru străji ne trebuiesc, totuși, cămăși de zale, mănuși și fier și chivăre de oțel. Ce zici, jupîn Iani ?

— V-ascult, surîd, tac și netezesc între degete ăst scud de aur.

— De ce taci ?

— Mă bucur, Mihalcea, că Mihai, ăst ucenic al nostru a învățat de la mine lucru vrednic : că negoțul pașnic e bun, dară mănos cu adevărat e numai negoțul din vremea războaielor.

— Nu neguțătorie plănuim aici, ci slobozenia cestei țări oropsite ! se mînie Stroe.

— Și crezi că, slobozi fiind, vă veți îmbogăți toți precum Cresus împărat ?

— Libertatea țării e mai de preț ca aurul. Și noi încredințatu-ne-am că numai cu armele o vom dobîndi ! izbește Stroe cu spada în podea. Că trebuie să răsară și pentru noi, luceafărul dreptății !

— Și dacă nu răsare ?

— Îl silim să răsară ! întăresc Radu și Preda, într-un glas. Vrem țară slobodă !

— Fără domnii mărunte de zile amare, schimbate de luni pînă vineri și de vineri pînă luni.

— Numai că, fără aur, nimic nu vei izbîndi. Decît orice oaste aurul e mai tare și decît vrerea întru împăcare a lui Petru-vodă Șchiopul. Ați văzut că...

— La nunta din Tecuci, oamenii înțelesu-s-au, totuși.

— Da, dar numai atît cît le-a fost inima caldă de cuvintele duioase ale domnitorului și cît au lucit albaștrii ochi ai Velicăi.

— Fost aceea o visare înaltă și ne-a uns inimile cu mierea nădejdilor.

— Poate, Stroe. Dar îndată ce s-a văzut lucirea aurului meu, visarea s-a spulberat. Săgeată lucie și vicleană, aurul lesne străpunge inima omului. Chiar ienicerii, deși își zic oșteni, dau cu dobîndă banii cîștigați din leafă ori din pradă și ne-ntrec pe noi la cămătărit.

— Știm asta. Vorba e, cum ne poți ajuta.

— Cu aur și pentru aur. Să luați domnia și să-mi dați dobînda după învoială.

— Dacă... luăm puterea, ne răfuim cu asupritorul, ca Radu de la Afumați.

— Veți avea soarta lui : uciși de ai voștri, într-un altar. Ai voștri, cei sătui de zurbavă și războaie. Ori cei fricoși și mișei.

Și azvîrle în văzduh scudul de aur, împroșcînd scîntei luminoase.

— De ce te joci, într-una, cu banul? întreabă Preda.

— Ca să-mi amintesc, în fiece clipă, țelul vieții.

— Se tocește, rîde Mihalcea.

— Știu ; dar nu-s zgîrcit ca Țicalidi, să țin banii în puf, să nu se roadă și să scadă la cîntar.

Parcă a fost deajuns să i se rostească numele ca Țicalidi să se și ivească în poarta casei însoțit de Teleleu, măscăriciul.

— Ce cauți pe-aici, iscoadă, copoi pistruiat și ghebos ? îl întreabă Iani, chihotind o mare batjocoră.

— Vînd, cumpăr și cîștigu. Din negoț traiescu.

— Vinzi și... cugete ?

— Daca se da bunu preț... Vînd asta mascarițiu. Nu vrea să vorbească. Fațe pe mutu. S-a prostitu, de tot, scarbosul !

Drept răspuns, Teleleu se dă tumba, saltă și se schimonosește așa de cumplit că toți încremenesc. Îi lasă așa, în uimire și, dintr-o răsucire, se preschimbă într-un tînăr frumos și glăsuie :

— Cel mai ieftin și mai ușor fel de a învinge un dușman, e a te da drept prietenul lui. Căci atunci puterea lui stă numai în slăbiciunea ta...

Și iar se preface așa de strîmb și de schilod, că ascultătorii uită tîlcul vorbelor spuse și-l scuipă, ca pe-o poznă a firii.

— Unde-ai învățat ăst meșteșug, măscărice Teleleu ?

— La Țarigrad, cu un dascăl indian, meșter în știința ce se cheamă yoga. Dar nu vă închipuiți cîtă muncă și cîtă suferință cere ăst meșteșug...

Orînduind el însuși darurile menite să le ducă Ștefan Iosica, la Florența, pentru logodnica Eleonora Orsini, Sigismund Bathory cîntă, voios, de răsună palatul :

— *Lenora, diva Lenora...* Apoi în șoaptă : „Iei șapte bulgări mari de aur transilvan : cel în chip de migdală, găsit la Abrud și cele ca niște spice de grîu pietrificate, găsite la Brad. Dincolo — o pungă cu nisip de aur cules în steampurile de pe Arieș... Să afli ce țară bogată avea-vei, *Lenora, diva Lenora.*“ Și iar tare : Iosica, potcovește-ți caii, cu potcoave de argint de Baia Mare. Nituiește hamurile numai cu podoabe de aur. Să afle toți florentinii de ce averi dispune *Sigismundus Bathory de Somlio vaiwoda Transylvaniae el Siculorum comes...* Dăruiește marelui duce al Toscaniei două iepe turcești și șase armăsari ungurești, din cei mai frumoși pe care-i avem. Armăsarii — simbol al virilității ! Să-i piară glasul cînd i-o vedea. Așa... Cît cîntărește vasul ăsta vechi ?

— Opt sute de...

— Puțin. Pun și brățara asta. Antică ! Face trei sute de scuzi. A, și medaliile, tot aur vechi... Trei sute ? Nu... să nu fiu meschin ! Patru sute... Așa... Mai ales că, după cîte mi-a spus ava Carrilo, Petru-vodă Cercel a murit și nimeni nu mi le mai poate cere înapoi... Mț, tot sînt prea puține ! Pun șase sute. Nu-i așa că-i plac și blănurile ?

— Ca orice femeie frumoasă și elegantă.

— Bravo, Iosica ! Tu totdeauna mi-ai ghicit gîndurile... *Diva Lenora,* să-ți pun deci și blănuri. Cele mai scumpe blănuri, aduse de negustătorii moscoviți ! Iar tu, Iosica, să te-mbraci cît mai strălucitor. Să uimești Florența. Și, auzi, Iosica ? să faci totul ca să-ți arăți meșteșugul de a călări. Și cînd te-or lăuda, să zici : mărițul meu stăpîn, *Sigismundus Bathory de Somlio*, mă întrece. Nu-i așa ?

— Întocmai, stăpîne ! Cine-ar cuteza să se măsoare cu...

— Ah, *Lenora, diva Lenora !...* și-i sărută portretul țocăit, zgomotos. A, uitam : am auzit că fata valahului Ion Norocea ar fi nespus de frumoasă și... văduvă.

— Adeveresc, principe. Velica-doamna a fost soția lui Vlad-vodă.

— Aha, mi-ai mai spus.

— Și ar fi fericită dacă i s-ar îngădui intrarea la curte.

— Ad-o aici ! Să mă desfăt. Să învăț dragostea înainte de sosirea logodnicei legiuite. O văduvioară mă poate

învăța subtilități și delicii pe care o fecioară nu le cunoaște. Dar numai dacă-i foarte frumoasă !

Iosica a alergat pînă la Brașov, dar Velica plecase, în ajun, după spusa gazdei, la Tîrgoviște. Trimisul lui, n-a găsit-o nici la Tîrgoviște.

Răsfoind o carte veche, cu slove mărunte, Teodosie Rudeanu asculta vorbirea dintre Sima și jupîneasa Ana. Constata că maică-sa nu-i mai ocăra pe Buzești, deși, măcar din cînd în cînd, lăuda boierii bătrîni, cuminți, cu scaun la cap, „nu ca flușturaticii de azi". Îl văzuseră duminica trecută pe Ștefan, noul voievod și le plăcuse înfățișarea măreață, impunătoare :

— Samănă cu tatăl său Ion-vodă.

— Păcat că numai vasul e frumos ; cuprinsul — urîcios. Nici o însușire mai de doamne-ajută, după cum spune Stroe al meu.

— Îmi pare rău.

— Și se înconjoară numai de boieri prea plecați padișahului, ca de-o pildă Dan vistierul și Mirișteș logofătul, pe care-i proslăvești, domnia-ta, mamă, surîde Sima, dovedind că nu se-ncurcă în treburile țării.

— Deci nu ni-i prieten, o sprijină Teodosie.

— Și boerii bătrîni sînt oameni ! se mînie jupîneasa Ana.

— Curînd Sima va scrie în letopisețul pe care-l însailă, cată Stroe să îmbune lucrurile : Ștefan-vodă poreclit Surdul au venit domn de la Poartă și au domnit ani... unul.

— Eu îi dau doi ani, cumnate Stroe.

— A, nu știți ? De cinci zile Mihai al nostru este banul Craiovei. L-a uimit pe Surdu cu priceperea lui în orînduirea țării. Vrea să și-l facă mîna dreaptă.

— Vrednicia banului Mihai ne-a cucerit pe toți.

Sima se gîndește să scrie în letopiseț despre astă înălțare în rang : Nașa Stanca, băneasa... Ce mîndră trebuie să fie... Acum Buzeștii își pot orîndui oștile, fără fereală, în toată Oltenia.

Petru-vodă Șchiopul nu și-a ținut cuvîntul : n-a plecat din scaun la venirea rîndunelelor, cum făgăduise. Nu i-au îngăduit boierii. Nici cămătarii : să nu lase țara de izbeliște în mîna lui Aron, fiul Lăpușneanului. Și povățuitor aici era Iani. Dar, asmuțit de Aron și de oamenii lui, Sinan-pașa a sporit, în august 1591, tributul Moldovei. Velica a aflat vestea de la un neguțător sas. A plecat, îndată, la Iași, pe o vreme ploioasă, cu vaduri umflate de apă. L-a găsit pe vodă Petru zis Șchiopul încotoșmănit într-o blană de vulpe roșcată. I s-a așezat la picioare, ca o fiică drăgăstoasă și mult îngrijorată.

— Sînt tare, tare amărît, Velica. Strivitu-m-a amărăciunea. Toate gîndurile mele cele bune, curate și înalte de acum patru ani prăbușitu-s-au. Le-a ros șarlatania, necinstea, lăcomia de bani și de mărire. Văd nevoia țării și socot că a împlini porunca lui Sinan-pașa nu pot. Milă mi-i de biata țară. Chemat-am boierii la sfat. Vrei să vii și tu, fiica mea ?

— Dar nu se cade, măria-ta.

— Cînd e vorba de soarta țării se cade orice. Îmbracă strai de doamnă și sprijină-mă.

Așa au intrat în spătăria cea mare, unde se aflau boierii. Frumusețea Velicăi — miere pentru inimile boierilor. Cu glas domol, ostenit, vodă Petru dezvăluie pretențiile marelui vizir și întreabă, cu durere și frîngere de inimă :

— Povățuiți-mă, ce să fac ? Să pun dări peste obiceiul și puterile țării au să plec ?

— Nu ne lăsa măria-ta ! Plătește haraciul și angaralele, se ridică Stroici-logofătul și Nestor Ureche-spătarul. Că vor veni alții și vor da, iar țara tot nu va hălădui.

— În două domnii, ocîrmuit-am ani paisprezece și dare nouă n-am pus, grăiește vodă, blajin, frecîndu-și ușor piciorul beteag. Iar dacă este să se înceapă răul obicei al dărilor fără lege, să stoarcă lacrimile și sîngele săracilor, începătura s-o facă alții, iară nu eu. Iau mai bucuros asupră-mi blăstămul țării pentru nevrednicia-mi, decît pentru răutatea și lăcomia mea.

Velica-doamna socotește că și vodă și sfatul greșesc. Pleacă genunchii în fața tronului :

— Nu ne părăsi, măria-ta ! Nu lăsa ţara săracă de bunătatea şi de înţelepciunea ta. Se ridică acuma nişte viteji tineri care...

— Copila mea şi dragi sfetnici, nu-s vrednic a ţine aista loc de cinste şi răspundere. Nu mă pot măsura cu un bezmetic ca Aron, fiul Lăpuşneanului, care, după cum mă vesteşte Iani cămătarul, aruncă bani cu ghiotura şi cu nemiluita, ca să dobîndească tronul.

— De asta eu sînt vinovată...

— Nu, Velica, ce vină să ai tu ? Încredinţatu-m-am, în anii domniei-mele, că n-am mers pe calea cea bună. Copleşitu-m-a necruţătoarea sfadă iscată chiar din cercetările mele de a împăcare fraţii : un domn s-a turcit, altul fost-a jupuit de piele şi azvîrlit în Bosfor, unul otrăvit, altul mazilit... Răutatea omenească nu se poate domoli cu un surîs de bunătate. Şi cere alt leac.

— Dar oşti viteze poţi strînge, măria-ta !

— Oşti ? Un biet şontorog ca mine ? ! Eu port, în spinarea-mi nevolnică, păcatul morţii lui Ion-vodă. Nu-l mai pot duce. Mă doboară. Hotărît-am să plec în apus. Să număr în tihnă puţinele zile ce mi-au mai rămas. Să feresc de rele plăpîndul meu cocon cu ochi albaştri : cel mai frumos cocon din lume. Cunosc că-i puţin tot ce vreau şi a nevolnicie samănă. Ci numai atît mi-a mai rămas...

Ajutat de cîţiva boieri devotaţi, în cap cu Nestor Ureche, a întărit cetăţile de la Nistru de către tătarii prădalnici. A încheiat toate socotelile vistieriei după condice şi catastife, sub privegherea Velicăi, a tînărului State Boldur şi a căpitanului Petru Orăş. A încărcat în harabale o parte din ce era al lui şi, lăsînd scaunul ţării în sama a trei boieri, să-l păzească pîn-o veni alt domn de la împărăţie, s-a ridicat cu mitropolitul, cu episcopii şi cu fruntea boierilor, cu Stroici-logofătul cel mare, Ieremia-vornicul, Simion-paharnicul, Andrei-hatmanul şi mulţi alţii care nu se îndurau de dînsul şi, cu puţină oaste să le străjuiască drumul, a pornit spre miazănoapte, spre ţara leşească.

Despărţindu-se, Petru-vodă a sărutat obrajii şi fruntea Velicăi, lăcrimînd :

— Rămîi în Moldova. Zvon e că vine domn Aron, fiul Lăpușneanului. Poate fi om bun, dacă samănă cu al său părinte. Cearcă să împlinești, cu alte mijloace și pe alte căi, ceea ce n-am izbutit eu, cu bunătatea. Că, mai bine ca oricine din neamul nostru, tu, Velica-Mîndruța, știi că în aste trei țări locuiește același neam românesc. Că, dezbinat sub trei stăpîniri, rămîne slab, veșnic împilat, înjosit, călcat în picioare. Iară dacă se unește... Unirea țărilor române, asta ți-a fost din leagăn ursita, Velica-doamna...

Necunoscută nimănui, Rada din Izvarna, a îmbrăcat strai cuviincios, și-a șters sulimanul de pe obraz, și s-a înfățișat căpitanului Petru Orăș, rugîndu-l s-o ia și pe dînsa între slujitorii lui Petru-vodă :

— Fac mîncare oștenilor. Spăl rufe, curăț ciubotele, lustruiesc armele.

Văzînd-o inimoasă, frumoasă și nefericită, Orăș i-a îngăduit să meargă pe lîngă harabalele cu bagajele domnului pornit în lungă pribegie, fără nădejdi de întoarcere.

La Țarigrad Sinan-pașa și Iani așteaptă să le vină bani de la Moldova. Dar, spre marea-le mirare, aflau că Petru-vodă a părăsit țara. Păcăliți — n-au putut stoarce bani din două părți — s-au grăbit a da scaunul lui Aron, cu o camătă nemaivăzut de mare : un milion de galbeni. Iani arăta mulțumit de atare aliș-veriș. Strîngerea birurilor din țară se hotăra a se face chiar în fața ienicerilor, puși să întovărășească dăbilarii și vistierniceii : să nu se amîne și să nu se ierte nici o firfirică. „Scopul acestui domn este să strîngă bani *per fas et nefas*", scria doctorul Pezzen către cancelaria împărătească din Praga, reproducînd vorba lui Iani-banul.

Ci Velica-doamna s-a speriat văzînd cît de repede, boieri credincioși lui Petru-vodă s-au schimbat la față, s-au dat după vînt, și-au trecut de partea noului domn. Și, mai ales, graba lui Nestor Ureche a mîhnit-o peste măsură.

— Trebuie să trăim, doamnă... Și noi și țara. Iartă, dar plec înaintea lui Aron-vodă.

Noul domn i-a primit bine pe boierii întîmpinatori. Și. cum se obișnuiește, l-a trimis caimacam pe Nestor

Ureche, ajutat de Gheorghe din Hotin, Simion vistierul și Toader Veveriță.

Dar, aflînd de plecarea lui Petru-vodă și îndemnați de unii tineri căpitani de oaste ca State Boldur, țăranii au început a prăda casele boierilor.

— Că aiști nesătui s-au îmbogățit sub îngăduitoarea oblăduire a lui Petru Șchiopu. „Matca fără ac" i-a cruțat pe boieri, dară pe noi ne-a înțepat și ne-a jumulitu-ne-a de ne-a prăpădit.

Au ucis răsculații doi dregători, mai mulți ieniceri și cămătari. Asta a izvodit mare spaimă între boieri : unii fugeau peste hotare, în Transilvania, alții se ascundeau prin cetăți și mănăstiri cu ziduri groase.

Încă din Țarigrad, Aron-vodă a trimis sol tainic cu pitac la Brașov, la Velica-doamna și la Sebeș, la Ion Norocea... „Porniți spre Iași, gata de nuntă domnească"...

Foarte mirat a fost Aron-vodă cînd a văzut că Velica-doamna îl întîmpină în fruntea boierilor. La început a crezut că solul a și adus-o din Brașov.

— M-a lăsat Petru-vodă aici, sol al împăcării măriei-tale cu boierii.

— Fac așa cum dorești măria-ta, Velica-doamna. Jur !

Domn fiind, Aron-vodă s-a arătat de la început, om ciudat și năstrușnic în toate : cu boierii — tiran ; supus foarte, mieros chiar cu mai marii turci și cu cămătarii ; iar cu poporul — binevoitor.

Toată luna octombrie, a hălăduit prin țară. Să-l cunoască oamenii, orașele, satele, cetățile. Să pună rînduială. Să domolească răzvrătirile țăranilor. Din fiecare popas trimitea olăcar Velicăi-doamna, urîndu-i sănătate și rugînd-o să-l cheme, cît mai repede, pe Ion Norocea pentru nuntă. Dar cînd s-a întors de la Soroca la Iași, a aflat că Velica-doamna încărcase într-o carîtă lucrurile și-a plecat. În spătăria mică, Aron-vodă a găsit epistolă lămuritoare : „Nu pot să-ți fiu doamnă. Nici tata, nici una dintre rubedeniile noastre și nici cugetul nu-mi îngăduie."

A plecat la Tîrgoviște. Aici s-a întîlnit cu Sima.

— Cer iertare în numele celor care n-au oprit o nelegiuire, Velica-doamna.

— Poate nu-i bine să mai dezgropăm morții.

— Te poftesc la mine, la Stănești. Meriți hodină, după atîtea necazuri și zdrunciun.

Trei zile în cula din Stănești i-au fost ca trei zile într-o chilie de mănăstire. În a patra, a venit și Mihai în strai de croi apusean, din catifea vișinie, cu cușmă de samur plesnită pe-o parte, cu pantaloni negri, strînși pe picior, cu cizme înalte de marochin negru, cu dulamă albă, de lînă țigaie.

— Cea dintîi dorință a popoarelor, în vremile noastre, este scuturarea jugului otoman, rotește banul Mihai mîna stîngă, să dea vorbelor înțeles mai larg, mai adînc.

— Dar cum ? întreabă Velica.

— Așa cum a venit : cu spada !

— Sîntem prea puțini, bane Mihai, și prea învrăjbiți între noi, prea mici.

— Dacă ne unim și ne întovărășim noi, cei din aste trei țări române, cu sîrbii, cu bulgarii, cu arnăuții, cu macedonenii, cu grecii, Velica-doamna, înzecim numărul, și puterea o înzecim. Și apoi ne aliem cu leșii, cu austriecii, cu rușii...

— Ai dreptate. Dar ne trebuiesc brațe să mînuiască paloș, mîini să coase straie ostășești, minți agere, călăuze.

— Da, toate astea ni se cer : adică, în fapt, 100 000 de viteji.

— Și, mai ales, un căpitan și un viteaz peste toți vitejii ! grăiește Velica, apăsat, îmbujorîndu-se și mai negrăit înfrumusețîndu-se. Am venit aici cu gîndul să vă dojenesc pentru uciderea lui Vlăduț. Ci acum știu că, bun, blînd, molatec nimica n-ar fi izbutit. Licărea ca o biată candelă sub o icoană bătrînă. Iar vremurile dovedesc că împăcarea fraților nu-i numai o pornire a inimilor calde și a bunătății, cum credea unchiul meu Petru-vodă.

— Ci — treabă grea, de trudă și de moarte ! scapără Mihai. Totuși, și drepți să fim : împăcarea de la Tecuci, urzită cu prilejul nunții măriei-tale, binecuvîntată de patriarhul Ieremia, a însemnat o sclipire în beznă. Acum știm că potrivnicii sînt mulți, puternici și vicleni. Întîi, nu vor mare parte din boierii țărilor. Și mai cu samă nobilii din Transilvania se împotrivesc. Apoi n-o vor

turcii cei mari, cum n-o vor nici leşii, nici alţii, dornici să ne stăpînească.

— Da : fărămiţaţi, învrăjbiţi între noi, sîntem mai uşor de ţinut în jug, suspină Sima, din colţul ei.

— Vremurile cer un luceafăr al vitejiei, saltă Stroe în picioare, fericit că toţi gîndesc la fel. Bane Mihai, domnia-ta tălmăceşti gîndurile noastre fără greş. Hai să facem să răsară deasupra ăstui pămînt dreptatea şi să lumineze ca o vîlvătaie. Să aprindă toate cele douăzeci şi patru de vămi ale văzduhului carpatin. Şi, în acel mare şi fierbinte foc, să aflăm calea dezrobirii.

— Mă leg, bane Mihai şi Stroe Buzescu şi Sima, mă leg să slujesc, pînă la moarte celui ce găsi-va calea dezrobirii.

— Şi noi ne-am legat, Velica-doamna ! grăiesc tustrei deodată, prinzîndu-i mîinile. Jurăm !

Zidurile au tremurat şi-au prins în muta lor făptură o parte din freamătul celor patru inimi dăruite aceluiaşi gînd şi aceluiaşi simţămînt.

Bărbaţii plecat-au la treburile lor. Femeile au rămas să deretice prin casă şi între ele să sporovăiască.

— Velica-doamna, avut-am, pînă la nunta de la Tecuci, o soră de botez : Rada din Izvarna, fiica unui român. A dispărut în noaptea cînd a cercat Aron să te răpească. Mi-a fost mai mult ca o soră. Am învăţat împreună să muncim şi să citim. M-a ajutat să trec peste multe supărări şi nenorociri. Şi azi îi duc lipsa. Ales că nu ştiu şi nici nu pot afla unde a pierit şi din care pricină anume. Îngăduie, Velica-doamna, să-ţi fiu prietenă şi soră, cum mi-a fost mie Rada din Izvarna.

S-au îmbrăţişat şi-au lăcrămat de bucurie.

Spre sară, gîcindu-i parcă inima, Sima şi-a poftit prietena în cerdacul de sus al culei. O vreme, au privit împrejurimile, legănîndu-şi gîndurile în apele înserării. Pe urmă cînd roaba Anghelina a aprins făcliile, Sima a cerut îngăduinţa de a citi din *Alexandria,* despre moartea lui Alexandru şi tînguirea Roxanei : ...„Şi văzu Ducipal pre Alexandru murind şi necheză tare, fără seamă, şi bătu cu picioarele în pămînt şi să apropie de Alexandru şi capul îşi plecă la domnul său. Şi-i mergea lăcrămile din ochii lui, izvor. Şi-l luă Alexandru de coamă, şi-l

sărută pre obraz și zise : «O, dragul meu Ducipal, altul ca Alexandru nu te va mai încăleca !» Iar Ducipal își înălță capul și căută preste domni și văzu pre Leveaduș, cela ce otrăvise pre Alexandru. Și se răpezi la el, și-l lovi cu cornul la inimă, și-l puse subt picioarele lui, și-l călcă pînă îl omorî. Și Ducipal nu se știe ce se făcu... Iară mumă-sa Olimpiada și împărăteasa Roxana îl plîngea cu multă jale și cu lacrămi. Roxana plîngea și zicea : «O, vai de mine, Alexandre, amărîta de mine, dragul meu Alexandre, împăratul meu, și domnul meu, dară cu ce-ți fusei vinovată de mă scoseși în țări străine și acum mă lași jalnică și amărîtă ? Pentru aceasta plîngeți astăzi toți împărații, și craii și domnii, tinerii și bătrînii, munții și codrii și toate rîurile și izvoarele, întristați-vă !» Și-l sărută dulce de trei ori. Și lua hangerul lui Alexandru și să junghie acolo, și muri în brațele lui... Și-i băgară pe amîndoi într-un sicriu de aur și-i duseră la Alexandria cetate, și făcură în mijlocul cetății un turn înalt și-i suiră sus, și-i puseră și-i zidiră acolo sus, și stau pînă astăzi..."

Sima citea cu glas cald, ușor tremurat și îngînat a cîntec. Velicăi i se părea că-i povestește viața cum a fost și cum va să vină. Visa. Întîi, nunta de la Tecuci. Apoi, nașterea Caterinei. ...„Noroc c-o ține mama, la Cetea. Altfel cum aș hoinări eu pe-atîtea meleaguri ?"... Apoi moartea lui Vlad-vodă. Și iar parcă se afla la Prislop și voinicul cu doi pui de cerbi o privește cu ochi mari, negri, adînci, calzi, aburiți de duioșie. Ochi pe care numai o clipă i-a zărit, în întîlnirea de azi. ...„Nu, nici nu știe că eu sînt fata de la Prislop. M-a uitat... De ce-l învinui ? Ce-avea de ținut minte ? Nimic..."

În clipa asta s-aud glasuri la porți. Străjerii aduc veste :

— Soli ai lui Aron-vodă de la Moldova o caută pe Velica-doamna.

— Mă petește și aici ? se miră Velica.

Și visarea, numai de ea știută, piere cum pier prea dulcile năluciri.

MOLIU SE DOVEDEA ȘTEFAN-VODĂ SURDUL. NEVOLNIC ȘI chiar de nimica. Drept aceea, în loc să-i fie capuchehaie credincios și să ungă ochii vizirilor întru așezarea temeinică a domniei, Mihalcea s-a înțeles cu Iani și cu oamenii lui Sinan-pașa, iar în iunie 1592 padișahul trimisu-i-a firman de mazilire lui Ștefan-vodă. Teodosie și Sima scriu în izvodul lor ...„A domnit ani unul și jumătate, ca un slăbănog, parcă n-ar fi fost din mădularul lui Ion-Vodă, viteazul de la Moldova. O țașcă sărită departe de trunchi. În locu-i a venit Alexandru-vodă, fiul lui Bogdan Lăpușneanu de la Moldova și, într-un fel, nepot lui Aron-vodă..." Sima se oprește aici. Duce pana la buze. Gîndește : ...„Și penei urîtu-i-s-a scriind doar : ani a domnit... pe boieri i-a tăiat și-a birnicit norodul"...

Cînd va veni și altfel de domnie ? Cînd ?

În sfatul lui, Mihai a păstrat rangul de mare ban al Craiovei.

Dar o samă de boieri bătrîni încep clevetirea. Și în deosebi, scîrbiți se arată Dan-visteriul și Andronic-logofătul în sfatul lui Alexandru-vodă.

— Auzi cine-a ajuns al doilea după domn !

— Un negustător, boierit de... o văduvă, s-a proțăpit în dregătoria Craioveștilor și a banului Dobromir...

— Ce vremuri !

După jurămîntul tainic de la Stănești, Sima l-a rugat pe Stroe să-i trimită banului Mihai doi slujitori de credință : pe Condur Pantelimon și pe Firea Gărgăun.

— Și eu îi trimit pe Doia Crăciun, flăcău din Cetea, s-a oferit Velica.

Așa, Mihai, marele ban al Craiovei, avea acum în juru-i doi transilvăneni și doi olteni, oameni vrednici și de credință. Ci auzind despre pizma și clevetirea boierilor asupra stăpînului lor, povestit-au repede, Buzeștilor. Radu s-a îngrijorat ; Preda a rîs ; Stroe s-a mîniat :

— Îi închidem la Tismana și-l punem pe starețul Serghie să-i hrănească doar cu mei fiert și apă de izvor, pînă s-or schilăvi de istov.

— Așa-i firea oamenilor, l-a domolit Firea Gărgăun. Cît cineva nu-i nici coada frunții, nici fruntea cozii, nimeni nu-i are grija. Cum saltă o treaptă, în rang, se și stîrnește răutatea, zavistia, clevetirea, ponegrirea, pizma. Ce, parcă Dandu Dărădan, zărghitul, nu crede că banul Mihai i-a uzurpat locul ? Și-apoi, gura lumii se hrănește cu oameni și n-o astupă decît pămîntul.

Răspunzînd cu multă cuviință solului, Velica-doamna l-a înștiințat pe Aron-vodă că nu va să se mărite a doua oară. Va sta la Cetea și la Brașov ; se va îndeletnici cu treburi gospodărești, cu zugrăvirea icoanelor pe sticlă, și cu tipărirea cărților în grai românesc.

Și așa a făcut în toată toamna și iarna următoare.

În Iași, Aron-vodă și-a rînduit repede o curte veselă și desfătarnică, petrecînd cu cimpoieși, cu pehlivani și măscărici. Țicalidi l-a trimis aici pe Teleleu, dar Aron-vodă nu l-a primit :

— Are limbă veninoasă.

— Ai cutezat ? s-a răstit Țicalidi la măscărici.

— Nu. I-am spus doar că acei crai care pier de moarte năprasnică și-au pierdut capul cu mult înainte de a li-l reteza călăul.

— Cum ? Ce-ai vrut să zici ?

— Nimic, afară de ce-am zis. Şi-am adăugat : cel ce aude glasurile ce nu se aud şi tîlcuieşte lucrurile ce nu se înţeleg, acela-i ori proroc, ori înainte mergător, ori nebun. Vodă a întrebat : „Şi eu ce sînt ?“ „Singur, măria-ta, poţi alege, i-am spus. Pentru mine, soarta a ales... nebunia. Şi dacă mă alungi, însamnă că vorba care zice : cine se asamănă se adună, e o minciună...“ „Dracu să te ia, cum ştii să-ţi răsuceşti limba de viperă, a zis. Cară-te de-aici, că te spintec !“ „Mai bine umbli, măria ta, cum zice Nestor Ureche, cu măscări decît cu măscărici.“ i-am zis şi... căratu-m-am.

Întîia grijă a lui Aron-vodă era să plătească datoriile faţă de cămătari şi de dregătorii otomani. De aceea a dat putere mare tuturor dăbilarilor să scoată cît mai mult de la ţărani şi chiar de la boierii cei mari. A trimis şi ieniceri să umble cu dăbilarii, îngăduindu-le să facă multe silnicii. Ar fi vrut ca boierii plecaţi cu Petru-vodă, şi îndeosebi Movileştii, să se întoarcă în ţară. Trimis-au însă vorbă că nici într-un chip nu se vor închina unui om de nimica :

— Un rîndaş, *ex agasone*, care numai răutăţi şi belituri pricinuieşte ţării.

— Uite, pe ţărani îi jupoaie, pe boieri — pentru avuţie îi omoară, iar pe jupînese le siluieşte, zicea Bucium, vornicul cel mare către Bîrlădeanul logofăt.

În adevăr, Aron-vodă izvodise dare nouă : de tot omul cîte un bou ; pentru cei care nu aveau un bou, lua de la cei care aveau. Asta stîrnea şi mai mare nemulţumirea şi părerea de rău după domnia Şchiopului.

— Aşa se întîmplă, spunea State Boldur : după vreme bună şi senin, vreme rea şi turburată : după domnie lină şi blîndă, să vie cumplită şi amară.

Dar nimeni nu ştia care erau gîndurile tainice ale lui Aron-vodă. Ion Norocea primea aproape în fiecare săptămînă cîte un sol de la Iaşi, peţind-o pe Velica pentru domnul moldovean. Jupîneasa Stana se temea că Aron-vodă n-ar fi os de domn, ci un rîndaş de la grajduri, cum ziceau boierii Movileşti, îmbogăţit prin cine ştie ce furtişaguri ori căi necunoscute.

— E odrasla Lăpuşneanului, o încredinţa soţul. Andronic Cantacuzino însuşi a vrut să-i dea o fată în căsă-

torie. N-a primit, că-i orbit de dragostea pentru Velica. Peţirea lui Aron revine ademenitoare. Cine-o mai ia, văduvă, cu copil ?

— E un tiran, Aron-vodă. Ce să caut în patul lui ?

— Să-l îmblînzeşti şi să-i îndrepţi gîndul spre unirea Moldovei, Transilvaniei şi a Ţării Româneşti. Asta-i menirea ta, Velica, din leagăn.

— Aud că asemenea unire vrea să înfiripe, acum, şi Sigismund craiul. Iosica şi ava Carrillo lucrează, harnici, tocmai într-asta.

— Ştiu, Velica. Dar nu-i bine pentru boierii români să-i stăpînească nobilii unguri, şi papistaşii.

Aşa, Velica-doamna n-a mai avut încotro : a ascultat porunca părintească şi a plecat în Moldova cu suita domnească.

Nu ajunseseră boierii să afle firea lui Alexandru-vodă, că ienicerii, osebit de obraznici, împresurară ţara cu multe datorii şi nevoi foarte grele. Pîlcuri de oaste otomană au împînzit toate judeţele : în Craiova, Tîrgovişte, Gherghiţa şi chiar în Cîmpulung şi Curtea de Argeş, sub munte, s-au ivit ieniceri şi spahii. Ba mai mult, în Bucureşti, în Craiova şi în Curtea de Argeş pus-au temelia a trei moschei, cu toate că nu se afla nici un ismailitean localnic. Fraţii Buzeşti au alergat la Mihai, marele ban.

— Semn că vor, în adevăr, să schimbe ţara în paşalîc ! se înspăimînta Preda. Ne iau moşiile şi ne căsăpesc, ca pe boierii bulgari şi sîrbi. Ştii asta, bane Mihai ?

— Ştiu prea bine.

— Şi baremi de ne-am putea adăposti în Moldova ori în Transilvania, cum s-au adăpostit nobilii unguri, acum o jumătate de veac.

— Nu, Radule ! se împotriveşte Stroe. Dacă Ţara Românească pierde cu totul slobozenia, şi Moldova şi Transilvania cad în neagră robie. Fac ismailitenii un singur paşalîc din tustrele ţările române.

— Da, ştiu şi asta, vorbi Mihai, domol, apăsat şi trist. Adevereşte şi Iani. Şi Mihalcea. Şi alţi prieteni ai noştri din Ţarigrad. Că mai ales ăsta-i gîndul cel statornic şi îndîrjit al lui Sinan-paşa, marele vizir.

— Și cum scăpăm de primejdie ? Că dacă aduc oștire și fac meceturi nu-i mai scoatem, pînă-i hăul.

— Stroe, domnia-ta știi : să facem război ca-n vremea lui Iancu de la Hunedoara. Dar nu numai pînă la Varna, ci pînă la Țarigrad. Și nu înfrîngere, ci biruință.

Și sfatul se închegă, tainic, îndelung, pînă dincolo de miezul nopții.

— Norodul se îngrijorează foarte, zice Firea Gărgăun, și șuguie cu durere : Jupîneasa Sima mi-a dat o *Evanghelie,* să-nvăț a citi și a mă ruga. Ci, mi se pare, trebuie să caut un *Coran.* Că dacă se zidesc moschei, dărîma-se-vor bisericile. Popă Stoica din Farcaș, ai grijă : preschimbăte-n hoge.

— Alexandru-vodă ține hangul ienicerilor, se mînie Condur Pantelimon. Săptămîna trecută a tăiat șapte boieri și-a spînzurat peste o sută de moșneni. L-a tăiat pe Constantin-postelnicul și pe Vlad-vistiernicul, rudele Buzeștilor.

— Li se apropie și lor sorocul ?

— I se cuvine porecla „cel rău".

Într-un fel, Buzeștii se bucurau :

— Pînă nu vine iarna, primăvara nu se face, filozofează Radu.

Boierii bătrîni : Dan, Mirișteș, Andrei cîrtesc tot împotriva Buzeștilor :

— Vă faceți cete și vă-nchideți în case bolovănite și-ntre ziduri, la Cozia ori la Tismana, anume ca să-l întărîtați pe vodă.

— Vreți război și nici nu știți a vă luptare !

— Voi înnebuniți și pe noi ne taie măria-sa...

Peste trei zile, cu ceata lui, Stroe Buzescu a pîndit drumul pe Olt, la Drăgășani, a izbit un pîlc mare de ieniceri și-a luat prinși optzeci și trei ; peste douăzeci au pierit în luptă. În ceata lui fost-au opt răniți. Voica și celelalte fete de la han le-au legat rănile și le-au întărit trupurile cu friptură de berbec și vinuri vechi.

— Na ! Să nu mai schiaune boierii bătrîni. Și nici Dragomir, cumnatul banului Mihai, ori alții, să nu mai mîrîie că nu știm bate războiul.

Staicu Rudeanu recunoștea acum că, în adevăr, Buzeștii vădesc a fi altă plămadă de oameni :

— Norodul vă laudă că-l apărați de ieniceri și dăbilari.

— Faimă prea mare, Staicule. Toate cetele noastre, în cumpănă cu ale lui Sinan-pașa, sînt hazlii de neînsemnate.

Și Miriște se arăta frămîntat de isprăvile boierilor tineri. Se scărpina în mijlocul bărbii cu unghia degetului mic de la stînga și-și lucea mulțimea de inele așezate pe toate degetele :

— Buzeștii prăsesc gînduri nebunești. De-o pildă, ăla cu împreunarea țărilor române într-una singură. Zic, ca să fie mai tari în harța pentru slobozenie și întru mîntuirea a toată creștinătatea. Așa zic ! Dar cine știe ?

— Zănateci, ca acel Dandu Dărădan care se-nchipuie Alexandru Machedon, rîde Dan vistierul. Deci, nu ei mă îngrijorează, ci altul.

— Anume ?

— Grăim între oameni de încredere ?

— Bărbile albe și capetele noastre pleșuvite stau zălog.

— Mă îngrijorează banul Mihai. Și mă-ntreb : de ce tocmește oști ?

— Păi, oastea-i datoria marelui ban de Craiova.

— Dar prietenia lui cu banul Iani ?

— Vechi tovarăș de negoț.

— Da ? Dar purtarea blîndă cu prostimea-i tot o datorie de mare ban ? Dar legătura strînsă, de-nrudire, și prieteșug cu toți boierii tineri, ales cu Buzeștii, cu Rudenii, cu Bălenii ? Dar grija de a dobîndi bună faimă ? Ici o pomană, colea o cununie ori un botez, dincolo o biserică. Pe mulți îi scapă de primejdii, luptînd el însuși, cu barda. Iar în Oltenia, vezi, cînd a venit un pîlc de ieniceri după dări, Stroe Buzescu... Și-apoi, de ce Buzeștii răspîndesc, în țară, prin oșteni, prin călugări, prin neguțători, prin oameni din prostime și chiar prin anume veliți boieri numai faima bună a banului Mihai ? Și de ce o samă de norod, orb și înfierbîntat de-un duh ciudat, îl așteaptă ca

pe-un mîntuitor ? Pînă și Velica, fata lui Norocea îl slăvește ca pe-un luceafăr. Ați auzit ? Ei ? De ce ?

Bărbile cele bătrîne se cîrmesc spre pleșuvul cap al vistierului Dan. Grăiește, înfiorată, barba stufoasă și foarte înțeleaptă a logofătului Andrei :

— Dese gîlcevi s-au scornit din bănia Craiovei asupra domniei. Știți, nu ?

— Feciorul unei racheriţe din Tîrgul de Floci ? Logofete Andrei, cugetă-ți voroava ! N-o scuipa ca pe-o flegmă.

— Bine și-adînc am cugetat-o. Zvonesc c-ar fi feciorul lui Pătrașcu cel Bun.

— Ticluire meșteșugită și mincinoasă !

— Nu ; mai lesne-l putem pierde zvonind că este os de domn, decît tăgăduind.

— Cum adicătelea ?

— Arătăm măriei-sale că și oastea Olteniei, și milosîrdia banului față de prostime, și sfaturile tainice cu anume boieri tineri, și aţîţarea împotriva stăpînirii otomane, și zvonul despre spița domnească, toate ţintesc spre una : hrăpirea scaunului domnesc ! E gîndită ?

— Ai dreptate : la Craiova, acel Mihai învață a fi domnitor. Că, despre padișah, Iani îi rînduiește toată socoteala, ca și lui Aron-vodă de la Moldova. De altfel, deși nu-s proroc, vă vestesc că se va năpusti asupra țării cu răutăți, belituri, preacurvii și desfrînare, tocmai ca Aron-vodă. Sînt prieteni și înțeleși. Și ce alta poate unul care are muiere cu doi plozi la Craiova și ibovnică la Tîrșor ?

— O fi ca Petru Cercel, cu care pretinde că-i frate.

— Mai rău, fecior de racheriță, boieri dumneavoastră ! Și ce caută Velica-doamna la Iași ? Ha ?

— Buzeștii, fluşturatecii, cîrciobașii, bătăușii, vînturători ai lumii, țin hangul lui Mihai și lui Norocea.

— Dar dacă, totuși, ei răzbuna-vor ticăloșia noastră și multa jale a țării ? Că, uite, turcii încep a cuprinde țara, a face lăcașuri și meceturi. Că pretutindeni e vaier și suspin de răul lor.

— Vistiere Dan, ești capiu ?

Într-un fel, boierii bătrîni aveau dreptate. Norodul îl vedea pe banul Mihai îndrăzneț, hotărît, doritor de viață slobodă. Știau că stăruie să se lucreze drumuri prunduite, bine păzite, cu vaduri și poduri ușor de trecut pe orice vreme. Că rînduia tîrguri pentru negoț, cît mai larg și mai mult. Dar negoțul mută averile dintr-un loc în altul și înlesnește traiul a multă lume.

— Și dacă sîntem bogați, sîntem și puternici, arată banul Mihai. Iar puterea ne ajută de sub tirania aliotmană să ne dezbatem și să punem creștinii stăpîni la Țarigrad, precum au fost.

Drept aceea în mintea mulțimii, banul Mihai ca un primenitor de vremi se întruchipa.

Numai că în multe boierii se înșelau : Buzeștii nu cîntă chiar în toate strunele banului Mihai. Pe Preda Buzescu, de pildă, îl cam supără legăturile cu norodul din țară, de peste hotare și peste munți, închegate cu oameni de jos : neguțători, ciobani, călugări, oșteni. Știe că unii trec în Transilvania, la Prislop și mai departe. Alții ajung pînă la Iași, la Aron-vodă și chiar la Suceava, la State Boldur și la un boier, Crimca, foarte tînăr și inimos om. Iar alții, bulgari, greci sau sîrbi, cutreieră pămîntul Balcanilor, la Tîrnovo, la Gabrovo, la Athos.

— Stroe i-a dăruit doi slujitori vrednici, se supără Radu ; ci eu zic că-i bine, dacă-l păzesc de primejdii. Dar dacă-i folosește să răscoale țăranii din Transilvania, atunci...

— Voi nu știți, surîde Stroe, că Firea Gărgăun al nostru de mult îl slujește, cu credință pe haiducul Novac ?

— Ei, asta știam, dar...

— Iar acum, Firea al nostru îl împrietenește cu haiducii Novacului.

— Nemaipomenit ! Și nu l-ai batjocorit ?

— Dimpotrivă : l-am firitisit și i-am mulțumit.

— Mda... Dar n-ar fi mai bine ca treaba asta s-o împlinim noi, boierii ?

— Sîntem prea trîndavi... surîde Stroe. Deocamdată, noi strîngem moșii, luînd pămîntul de la moșnenii îngreuiați de biruri și năpăști.

— Averile astea ne sînt de folos tocmai întru cele plănuite de banul Mihai : oşti şi arme pentru mîntuirea norodului şi a ţării. Şi pe călugărul Prohor şi chiar pe banul Mihai l-am auzit spunînd ; „La început, calea noastră va fi poate cea obişnuită. Cu bani, cu aur greu vom dobîndi ceea ce trebuie dobîndit. Şi-apoi într-un an-doi, răsturnăm totul şi devenim stăpîni, adevăraţi stăpîni în ţara asta". Află o dată ăst adevăr, şi nu mai cîrti !

Îi tresare inima ca pasărea speriată de furtună cînd, pe neaşteptate, Mihai se iveşte în cula de la Stăneşti, seara, cu calul în spume.

— Sima şi Stroe, mi-i foame şi mi-i sete ! Grozav de sete...

Nu spune de unde vine. Pînă-i gata masa îşi grijeşte calul. Se scutură. Se spală la fîntînă. Se piaptănă. Intră în biserică şi priveşte icoanele. Îl încîntă căldura culorilor, cîmpul vioriu ori albastru adînc, voiciunea şi firescul chipurilor, zveltеţea trupurilor, bogăţia straielor pliate şi rotunjite după liniile trupurilor. Banul Mogoş şi logofătul Giura, soţiile lor Vilaia şi Caplea, ctitori aşezaţi pe zidul din pronaos, par vii, cu surîs pe buze, dornici parcă a şopti vorbă de duh, cu toate c-au fost zugrăvite acum cincizeci şi cinci de ani.

— Cinstite naş şi mare ban, nu adulmeci miros de friptură ? întreabă Sima din cerdacul de sus, cînd îl află ieşit în pridvor.

— O, da !... O clipă m-a răpit chipul cel de demult al jupînesei Vilaia.

Mănîncă şi bea bine, cu poftă şi sete, ca toţi oamenii sănătoşi, dornici de viaţă. Istoriseşte glume şi întîmplări hazlii. Cîntă şi rîde. Se întristează, aflînd despre noile jafuri ale dăbilarilor, ienicerilor şi tătarilor.

— Golesc casele şi răpun vieţile locuitorilor de dincolo de Olt.

— Nu ştiu cum i-am opri a trece dincoace. Vodă n-a fost mulţămit cu ce i-am trimes.

— Trebuie să găsim calea şi să pornim, bane.

— Mare-i puterea potrivnicului, groaznic de mare. Şi numai dacă ne pregătim cu temei, cutezăm a-l înfrunta-re.

Nu sfîrșesc masa cînd straja vestește c-a sosit Stoichiță din Strîmba.

—Pe ăst om îl așteptam. Să intre.

Din ușă, boierul i se trîntește în genunchi, la picioare, încovoindu-și gheba :

— Iertare !... Prădatu-m-au păgînii !... Tot, tot mi-au luat...

Mihai se ridică, strînge pumnii, îl fulgeră cu privirile și-l împietrește pe Stoichiță :

— Ești un nerod ! Un tîlhar ! Un nelegiuit !... Ce pagubă aduci, nevrednice !

Buzele-i aruncă flăcări nu vorbe. Pe Sima o înspăimîntă neastîmpărul, nerăbdarea, pripeala, suflarea sălbatecă a mîniei. Cu vulturul și cu leul i se pare asemeni. Înțelege că Stoichiță avea de adus bani și că acum nu-i mai are.

— Stroe, trimite pe-acest nevolnic la odăile slugilor. Nu-i vrednic a dormi în culă...

Apoi se întoarce către fereastră, căutînd parcă stelele. Revine, înseninat la față :

— Vom mai avea noi necazuri și ne-om întîlni cu tîlhari de cei mari, nu cu găinari ca Stoichiță din Strîmba.

Îngrijorată și mîhnită, Sima curăță mucurile feștilelor, toarnă vin proaspăt în ulcele și îndeamnă :

— Mai răcoriți-vă și mai sfătuiți-vă între domniile-voastre, pînă așez paturile.

— Gîcești Stroe, ce-am să te rog ? Să treci pe unde știi, și cum știi și s-aduci de la meșterul Aloisius Schneider cele 500 de scuturi pe care nu mi le-a adus cocoșatul. Banii...

— Îi dăm noi, cinstite bane, șoptește Sima.

— Ei, aveți o mie de galbeni, Stroe ?

— Sima știe. Ea-i visternic.

— Din inimă mulțumesc, fină și visterniceasă...

După vreo două ceasuri de cisluire și plănuire, Mihai o poftește pe Sima să le citească din *Alexandria*. Stroe o urmărește cu dragoste, cum își ia cartea de pe poliță de sub icoane, îi cearcă zăloaga din borangic, netezînd-o cu mîinile-i mlădioase, de nespusă gingășie. Se așează pe scăunașul ei de brad afumat, încrustat cu două pă-

sărele cioc în cioc, la picioarele soţului, în faţa banului Mihai, şi începe cu glas cald şi lin :

— ...„Ptolomeiu — voivodul zise : Craiu Alexandre, să facem cătare şi să scriem oştile, şi să punem voievozi, căpitani, sutaşi şi vătafi, şi să facem steaguri şi să punem pe steaguri paveze, să se ştie la cine slujim... Şi a poruncit Alexandru să facă faurii coifuri, şi săbiarii săbii, şi pavăzarii paveze, şi suliţarii suliţe, şi croitorii steaguri şi să puie scrisorile toate pre steaguri şi pre paveze semnul lui Alexandru..."

— Sima, de ce ai început cetirea tocmai de aici ?

— Aici se afla zăloaga, aşa s-a deschis cartea, bane Mihai, şi pe aste rînduri căzutu-mi-a privirea.

Se umbresc oleacă ochii lui Mihai şi sprîncenele i se zgîrcesc una spre alta, mierle negre, plecate spre acelaşi picur de rouă.

Ţicalidi a mirosit, hienă, calea lui Petru-vodă Şchiopul. A grăbit şi-a ajuns caravana la Viena. Cea dintîi l-a zărit Rada din Izvarna ;

— Îi scot ochii !

Petru Orăş a oprit-o :

— Îţi poruncesc să mergi la orîndă, să intri în vorbă cu acest viclean, să-i afli gîndurile.

Frumuseţea, vioiciunea, îndrăzneala Radei îl ispitesc pe Ţicalidi. Îi ascultă spovedania :

— Ajuns-am prăvălia diavolului. Mă vînd cui dă bani.

— Şi eu sînt singur pe lume, neînsoţit. Şi uneori mă sperii de multa ură ce dospeşte în mine.

— De ce ne-ai luat comoara Chiajnei ?

— Omul săracu e mai feriţitu... Vai si vai de capu meu, cîte grizi...

— Pe dracul !... Un tîlhar şi o desfrînată au descoperit o comoară. Cu ea ar fi ieşit din netrebnicia în care trăiau... Cum de nu te sugrum ?

Întîia oară în viaţa lui, Ţicalidi a scos o pungă de galbeni şi a pus-o în palmele Radei, fără şovăire :

— Cumpără casa la Bolzano, lîngă a lui Petru-vodă şi trăieste slobodă, omeneste.

— Şi ce-mi ceri în schimb ?

— Să mă primeşti cînd poposi-voi pre aici, şi să-mi spui unde ţine Petru-vodă lucrurile scumpe.

— Nu-mi trebuie, neguţătorule, nimic de la dumneata ! îi aruncă punga. Şi pleacă numaidecît de-aici, pînă nu te-nşfacă Petru Orăş. Pleacă !

Speriat, Ţicalidi ţopăie pînă la uşă, ca o vijelie şchioapă, şi dispare. În darn striga Rada să-şi ia punga. Auzind strigătele, Petru Orăş s-a şi ivit.

— Cinstite căpitane, tu nu sameni altora. N-ai dat năvală asupră-mi, cum fac toţi bărbaţii. Rogu-te să-mi fii prieten. Ajută-mă să-nvăţ nemţeşte. Iar cu astă pungă cumpără-ţi arme, să lupţi în oştirea celui ce va veni să mîntuie norodul nostru şi slobod să-l facă. Vrei ?

Îşi struneau armăsarii împodobiţi cu tacîmuri de postav roşu, cusut cu fir, cu ciucuri auriţi, prinşi în şnur de mătase, cu canafi, căpestre şi frîie din păr de iac — dobitoc rar, trăitor în munţii Tibetului, dincolo de Persida — strînse în cîte un ouşor de alamă bine lustruită. Priveau cum popa Stoica din Farcaş învăţa pe-un oştean voinic mînuirea scutului. Se mirau văzîndu-l că strîmbă din nas.

— Prea-i uşor păntru mine... Fleac !

— Aşa trebuie să fie. E-acoperit cu piele de porc foarte uscată şi tare, întinsă pe-un strat de ipsos şi ţintuit în cuie de aramă, cum le vezi. Are şi podoabe. Şi stemă încrustată adînc, cată Farcaş să-l încînte, ca să ştie lumea din ce oaste faci parte.

— Da dă cînd, căpitane, porcul are şorici tare ca hieru ?

— Ei, nu mai cîrti acu, în faţa cinstiţilor boieri !

— Ba cîrtesc ; că la ce-mi trebă pavăză cînd am chiept şi pumn ?

— Cum te cheamă, oştene ? întreabă, mirat, banul Mihai.

— Oprea ! se răsteşte uriaşul — 'Mnealui, boier Stroe, mă ştie. Îmi 'ice şi Rîcman. Da io-s Oprea, ş-atît.

— Îngenunche, cu mîinile, orice cal, oricît de puternic şi nărăvaş, întăreşte Stroe, apropiindu-şi armăsarul de al banului.

— Da ? Îngenunche-l şi pe-al meu, descalecă, sprinten Mihai.

— Păi... pacat de ciucuri şi de aur !... Fără tacîm, da.

Şi cît ai clipi, descatărămă şaua, căpăstrul şi frîul, pune tot tacîmul jos, la vreo douăzeci de paşi. Mîngîie calul pe grumaz, îl bate uşor cu palma stîngă pe spinare, iar cu dreapta îl înhaţă vîrtos de greabăn. Zgîlţîie. Mută încleştarea mai spre şa şi strînge, cu amîndouă mîinile, călcînd puţin în jos. Calul sare în două picioare. Sforăie. Bate cumplit văzduhul cu copitele. Scurmă pămîntul. Nechează amarnic, dureros, ca un răget de sălbăticiune junghiată. Inimile tuturor zvîcnesc. Valea clocoteşte.

— Îl doboară !... Nu-l doboară !...

Calul sare încă odată, vîlvorînd văzduhul cu coama, cu capul, cu răsucirea trupului numai vînă, vlagă şi arcuire de oţel. Oprea Rîcman se ţine strașnic de greabăn, se lasă mai greu şi strînge mai tare, ca o cange. Calul nechează încă mai sfîşietor, mai ostenit ; apoi, cu geamăt mare îşi pleacă botul în pămînt. Mai cearcă, încă odată, salt năprasnic. Şi tocmai cînd toţi socot că dobitocul este, totuşi mai tare, îl văd în genunchi, cuminte lîngă Rîcman, milogind parcă iertare.

— Gata, slăvite ban ! grăieşte gros uriaşul, răsuflînd larg. Ai un armăsar grozav... De-acu mă ţine minte, de-ar veţui un vac...

— Ţi-l dăruiesc, dacă-l îngenunchi şi pe-al lui Stroe ?

— N-oi putea. Cercat-am acum doi ani, cînd l-am cumpărat din hergheliile lui Sigismund, craiul de la Transilvania.

— Mai cearcă, totuşi, stăruie Stroe Buzescu, descălecînd, dornic să mai vadă o dată pătimaşa întrecere între om şi dobitoc.

Se strîng în jur şi slugile din culă.

— Ăst armăsar mi-a prins meşteşugul. Îşi umflă şi-şi întăreşte muşchii, ca piatra, să nu-i pot găbui vîna dureroasă. Se războieşte cu mine, pînă mă istoveşte.

Întrecerea începe printr-un salt lupesc al lui Rîcman. Armăsarul nechează. Rupe cu dinţii din scurteica omului.

Alergări. Salturi acrobatice în văzduh. Nechezuri și țipete. Copite scăpărînd în pietre. Coamă cumplit zburlită. Răsuflări vijelioase. Harapnice de cozi vînzolite și plesnite prin văzduh. Pămînt scurmat și-mproșcat în ceata privitorilor. Arie mereu lărgită împrejur. Biruie acuș omul, acuș armăsarul. Rîcman strînge cu mîinile, cu dinții. Încalecă și apasă coapsele.

Cu sufletul la gură, cei din jur îndeamnă, strigă, țipă. Calul bulbucă nările sorbind văzduhul cu sete și furie, șuierător ca vîntul, toamna, prin lăstăriș.

Cînd se face liniște s-aude și toaca inimilor.

Atunci, aproape îngenuncheat, calul nu mai suflă. Dar, ca fulgerul, țîșnește iar, cu noi puteri.

Cîte-un strigăt de spaimă sau de admirație.

Pe chipul banului Mihai se scrie semn de mare satisfacție. Cîteva clipe toți ochii s-ațintesc spre dînsul. Singur, călare, pare măreț.

Într-o clipă de încordată tăcere, tocmai cînd calul îngenunchea ca-ntr-o rugă, din ceata slujitorilor țîșni tare, glas de muiere :

— Nu-l răpune, Oprea !

Toți întorc capetele. Și Oprea... „De unde-a răsărit Anghelina ? Și ce glas frumos...“

Prinzînd clipa de șovăire, armăsarul se smucește sălbatec și scapă din încleștarea pumnilor. Dă ocol cercului de privitori, strănutînd din nări ostenite, bătînd din potcoave, ca un biruitor ce-și primește laudele. Nădușeala îi lucește pe păr, ca o ploaie.

Pe obrazul lui Rîcman șiroiește sudoarea.

Anghelina iese-n arie, prinde calul de frîu, îl domolește cu vorbă blîndă, cu un smoc de trifoi și cu mîngîierea, și-l poartă spre Rîcman :

— Împăcați-vă.

Oprea Rîcman se înseninează, șterge fruntea cu mîneca, bate calul cu palma, îi îmbrățișează botul cu brațul strîng, îi sărută ochii, nările umede, tremurînde, fierbinți, cu miros iute, strănutător, și-n grabă, îi aduce un pumn de ovăz.

— Și-acu, lasă-mă Opreo, vorbește Anghelina, să duc ăst armăsar slăvitului ban Mihai. Îl cheamă Vifor. După

cum gîceşte mama, măria-ta avea-vei mare trebuinţă de asemenea armăsar. Rog, în genunchi, pe jupîn Stroe să ţi-l dăruie.

O clipă, Stroe Buzescu e supărat : s-ar cuveni să îndepărteze, cu asprime, sluga asta prea îndrăzneaţă. Dar Anghelina-i şi mai cutezantă :

— Slăvite boier Stroe, norodul ştie că măria-sa banul este os de...

— Muiere, taci ! trage Stroe spada.

— Nu te mînia, stăpîne, şi pune sabia în teacă. Ar fi păcat să-mi taie capul, tocmai arma făurită de tata, cu gînd s-o foloseşti în ceasuri de primejdie şi numa-mpotriva păgînilor.

—De unde ştii că-s os de domn ? întreabă banul Mihai, rîzînd.

— Ne spune inima noastră, a norodului. Că te privim şi vedem ! Ai înfăţişare şi umblet nu de domn, ci de împărat.

Mare hreamăt se iscă în rîndul oştenilor şi al slugilor.

— Anghelina a tălmăcit tot ce-i în inima noastră ! strigă Stoica din Farcaş.

— Mă bucur, oameni buni. Dar, taină !... Şi cum de nu-l poţi doborî, Rîcman ? întreabă banul, descălecînd şi luînd calul adus de Anghelina.

— Să-ţi spun tot eu, măria-ta, rîde Anghelina, neînţeles de îndrăzneaţă. Şi acest munte de om şi ăst armăsar au fost zămisliţi în culmea Voineasa, sub poalele cerului, unde fată smeoaicele. Pentru scurteica lui Rîcman s-au tăbăcit zece piei de vîrcolac şi şapte de drac. Iar ăst armăsar este mînzul calului lui Făt-frumos... De securi cu două tăişuri, ca a vîndută de tata, de armăsari ca ăsta şi de flăcăi vîrtoşi ca Oprea ai măria-ta mare trebuinţă, întru împlinirea gîndurilor.

— Ai dreptate, Anghelina, rîde Stroe, apoi : Aş vrea să mă întrec la trîntă cu tine, Oprea Rîcman.

— Sînt ostenit, cinstite boier Stroe. Şi-apoi 'mniata ai mult mai mult meşteşug ca mine.

— Zic ca tu, Stroe, intră în vorbă banul Mihai, să te gătească a te măsurare cu Ieti Calga-han, despre care se vesteşte că-i cel mai vitează dintre toţi tătarii.

— Prea bine, bane! Auzi, Oprea? Avem de furcă amîndoi.

Din vale, se iveşte în clipa asta, Dragomir din Vîlcăneşti, cumnatul banului Mihai, călare pe cal alb, cu valtrapi scumpi, însoţit de doi slujitori, în straie bune, pe cai roibi, graşi şi frumoşi.

— Intri în cetele noastre, cumnate? întreabă Mihai, după răspunsul de bineţe.

— Ce folos am?

— Folosul e-al ţării! se răsteşte Stroe, zădărit de privirea hulpească a lui Dragomir.

— Venii să cer socoată, Buzescule. De ce-aţi cumpărat ale trei sate pe care eu voiam să le cumpăr?

— Nu te-a împiedicat nimeni să...

— Aţi jefuit ţăranii... Şi urmaţi a-i jefui, să vă faceţi oşti! Dară cu ce scop?

— Un om înţelept şi cu inimă înţelege fără să-ntrebe.

— Alexandru-vodă cunoaşte?

— Pînă acum nu s-a aflat gură de linguşitor ticălos să sufle pîră în urechea lui vodă.

— Şi crezi c-aşi putea fi eu acela?

— Nu te cred aşa de mişel.

— Ei, ce cumnăţel înţelept şi bun am...

După părerea lui Stroe Buzescu, Dragomir din Vîlcăneşti merită să fie străpuns cu spada.

Banul Mihai încruntă doar sprînceana, schimbă calul cu armăsarul lui Stroe, îşi ia rămas bun de la oşteni şi porneşte în galop, pe Olteţ în sus, spre cula de la Măldăreşti.

Sporea mereu vînzoleala lucrurilor în lume, iar fraţii Buzeşti se ţineau tot în mijlocul furtunii şi al prefacerilor. Radu Calomfirescu iar se află prin preajma lor, binevoitor, prietenos. Dar numai la Căluiu. Pe la Stăneşti nu trece. N-are obraz. Se teme de Sima. Teodosie Rudeanu l-a iertat, iar jupîneasa Ana nu mai regretă că nu-l are ginere.

Şi Voica, hangiţa din Drăgăşani, are ale ei păreri de rău: rar mai dă Mihai banul pe la han şi încă şi rar

înnoptează în chilierul ei. Dar atunci trupul și inima Voicăi intră în mare sărbătoare și bucurie.

Calomfirescu o prinde de mînă și-o poftește să i se așeze pe genunchi :

— Voico, toți bărbații care ți-au plăcut s-au însurat. Numai eu rămas-am holtei ; voinic, frumos, vînjos, tînăr și holtei, cum am zis.

— Da, Calomfirescule, dar nu pentru mine.

Buzeștii se mai întîlnesc în „Hanul la Voichița cea frumoasă", cum îi zic toți acum. Și, în taină, ales Preda, mai întîrzie cîte o noapte. De aici află multe de ale negustoriei și de ale domniei, de ale politicii și de ale lumii. Că cine a asemănat hanurile cu gura țării, n-a dat greș. Negustorii sibieni lasă aici știri despre gîndurile lui Sinan-pașa : din Serbia și Dalmația pregătește nou iureș împotriva Europei. De asta urmărește ca în țările române să fie domnitori vrednici și foarte devotați. Și-i bucuros foarte c-a aflat, în cești doi Lăpușneni : Aron la Iași și Alexandru la București — slugi credincioase și nu lipsiți de oarecare vrednicie. Alți neguțători brașoveni știricesc că Sigismund Bathory a început să-și spună crai și că vrea să unească Transilvania, Moldova și Țara Românească sub a sa oblăduire, cum au vrut și craii cei de demult ai Ungariei, dară n-au izbutit. Sfetnici într-asta îi stau ava Carrillo și Ștefan Iosica.

— Are ajutorul împăratului Rudolf și al papei.

— Adică, vrea să ne-o ia înainte ? se îngrijorează Stroe Buzescu.

Ca să schimbe vorba, Calomfirescu cere Voicăi încă un ulcior cu vin vechi și prinde să povestească despre pățaniile logofătului Miriște.

— L-a lovit pacostea dragostei, acu, la bătrîneță. O copilandră moldovancă, Ilinca, odrasla unui slujitor domnesc, venit cu vodă Alexandru. Foarte frumoasă, dar îl pleftorește fără milă. Năpastă, pentru inima bietului logofăt. A luat-o, totuși, de soție. Spun drept, îmi lasă gura apă, gîndind că în atare căsnicie nu merg toate cum se cuvine. Acum o săptămînă, trecînd prin București, am făcut-o pe Ilinca nevastă, aidoma ca pe Profira lui Dobromir-banul, că era fecioară. Alte vitejii nu-ș de-oi face, da aici sînt neîntrecut.

Aflînd, în loc să-mi zică mulțumită, Mirişte logofătul — gata să damblagească. „Eu care strîng averi peste averi, să fie astă muiere a mai bogată din țară, să pat asemenea rușine ? N-a fost de ajuns că Petru Cercel mi-a ademenit fiica ?“

Preda îl dojenește :

— Radule, cu bătrînii cuprinși de patima dragostei să te porți blînd, cum te porți cu bolnavii, că repede-și pierd mințile. Știi că acum în inima lui Mirişte, mierea dragostei s-a preschimbat în oțetul urii ? Și născocește fel de fel de chinuri pentru Ilinca : ouă răscoapte sub braț și robi vînjoși în pat, s-o sature. Nemaiputînd îndura, Ilinca a fugit la schitul Turnu, din chinovia Coziei. Dar Mirişte a adus-o înapoi : Cică zice : „Cum ? Eu, velit boier care-am schimbat șase domni, nu pot domoli o muiere ?“

— Dar de unde știi toate astea, Preda ?

— Păi, într-o noapte auzind de poznele tale și de năcazurile Ilincăi, Stroe a trimis pe Radu Dragomir de-a răpit-o, și-a ascuns-o la Stănești, sub privegherea Simei. Astă faptă îl înverșunează și mai tare pe Mirişte logofătul împotriva noastră. A mirosit el că aici, în Oltenia, se coace ceva. De altfel l-a tras de limbă pe Dragomir din Vîlcănești, întrebîndu-l : „Și cum de-și îngăduie să strîngă oșteni, fără știrea lui vodă ?“ Iar Dragomir ar fi răspuns : „Știi, plachia cea bună nu-i pentru cine se pregătește, ci pentru cine se nimerește. Cînd pîlcurile-or fi gata, pun mîna pe ele și...“ Ci Mirişte ar fi rîs : „Și în loc de Mihai-vodă, Dragomir-vodă ! Of, of, of, săracă țară !“

— Ci, de unde cunoașteți voi toate astea ?

— Ehei, Calomfirescule, țara a început a fi cu noi...

— Măi frați, iertați-mă și primiți-mă iar între voi. Că sînt un destrăbălat, dar nu sînt mișel.

— De mult așteptăm noi ceasul ăsta, Calomfirescule !

Cei treizeci de membri ai ambasadei lui Sigismund Bathory, condusă de Ștefan Iosica, întovărășit de luxosul și elegantul Blasius Havaseli și de meșterul în solii Ștefan Bodoni, sosiră la Florența, în 9 februarie 1592. Tot

drumul, legănat în șa, Ștefan Iosica socotise cum să cucerească bunăvoința viitoarei crăiese. Cunoștea Florența din vremea studiilor. O găsi încă mai frumoasă, mai bogată.

Impresionat de strălucirea ambasadei și dorind să întrețină bune relații cu Transilvania pentru negoțul florentin, marele duce Ferdinand îi făcu o primire, cum se zice, în grai florentin, *sontuosa e cordiale*. În cele zece zile, cît a găzduit aici, Ștefan Iosica a avut răgaz să-și arate arta de a călări și de a se bate din spadă. Iar la balul rînduit în cinstea soliei, în palatul din Pisa, un paj român transilvănean a jucat un joc așa de repede și de sălbatec că nobililor italieni li s-a părut un demoniac, muncit de duhuri necurate. Asta nu i-a împiedicat ca, fiecare, acasă, să încerce a-l imita. Iosica a citit cu patos o „relațiune" despre Sigismund Bathory, ticluită în stil poetic, de Simion Genga : prințul este un tînăr splendid, în vîrstă de douăzeci de ani, sănătos, foarte robust, deprins cu toate exercițiile ostășești, brav și curajos, crescut și educat de mari maeștri și profesori italieni, iubit de supuși și temut de dușmani. Afară de limba maternă, vorbește bine latina și italiana.

— Credem că fi-va cel mai bun soț pentru contesa Eleonora, și-a frecat mîinile Blasius Havaseli.

— Soț ? Eleonora ? s-a bîlbîit marele duce Ferdinand. Doamne... dar am măritat-o !

— Măritat-o ? Cu cine ? a îngălbenit Iosica.

— Cu contele de Napoli... Am așteptat solia prințului Sigismund mai bine de trei luni. Am crezut că...

Foarte supărat și ofensat, Ștefan Iosica, întovărășit de Havaseli și de Bodoni, a plecat la Roma să se plîngă marelui pontif. Papa Clement al VIII-lea l-a primit în ziua de 2 martie. S-a arătat prietenos, a regretat mult că nu poate strica logodna și l-a povățuit să caute pentru Sigismund tot o soție catolică.

Așa că marea ambasadă petitoare s-a întors la Alba Iulia mofluză și plouată. În fapt, lui Iosica începea să-i pară bine... „Poate-l însor cu cine vreau eu, nu cu cine vor iezuiții"... Auzind nenorocita veste, Sigismund s-a înfuriat cumplit : a răcnit, a urlat, s-a zbătut, a gemut pînă a leșinat. Cînd s-a trezit a poruncit să fie uciși toți ita-

lienii de la curte. Clocotind de furie și plîngînd de jale, arse portretul făgăduitei logodnice :

— Lenora, scîrboasa Lenora...

Și iar a leșinat. De data asta de rușine.

Ca să scape de urgie, muzicanții, bucătarii, profesorii italieni, între care și don Tolomeo Galli, s-au ascuns în lunca Mureșului. Pe secretarul Fabio Genga l-a pălmuit numai pentru că a cercat să arate că italienii din Alba Iulia n-au nici o vină, dacă marele duce și-a luat cuvîntul înapoi.

Peste trei zile însă, a ascultat rugămintea lui Iosica și a lui Carrillo și i-a iertat, mai ales că nu se mai afla nici cine să-i facă mîncare, nici cine să-l învețe lupta cu spada, nici cine să-i cînte de jale și amar.

Spunea Iosica, zîmbind :

— Caracterul italienilor e urît, maiestate dar muzica lor e foarte frumoasă.

Totuși, două săptămîni n-a vrut să iasă în lume. Așa că Preda Buzescu, sol tainic al banului Craiovei, fost-a nevoit să aștepte pînă la potolirea furiei crăiești. Don Tolomeo Galli, ascuns la starețul Ion de la Prislop, n-a vrut să se mai întoarcă la Alba Iulia.

— Sînt bătrîn, Preda. Trebuie să mă duc la mine acasă, să mă-ngrop în sfînt pămînt italian.

— Nu înainte de a trece pe la noi, pe la Căluiu, maestre.

În acele zile de claustrare și mînie, prințul Sigismund a luat ouăle dintr-un cuib de stăncuță, le-a fiert și le-a pus la loc. Iar stăncuța le-a clocit pînă i-au căzut penele, și-a murit, pe cuib.

— Așa să crăpi și tu *Lenora, diva Lenora.*

A ajuns pînă la Căluiu și Stănești vestea despre suferințele lui Novac. Prins a fost prin viclesug și închis la Adrianopol. L-au muncit cu cele mai cumplite cazne. L-au legat în lanțuri de un pat de fier și cu hangerele l-au înțepat peste tot trupul. Apoi i-au scos toți dinții și măselele, lăsîndu-i gingiile văduve și crunte. Ci strigau călăii la dînsul : „Pe mulți ai sfîșiat cu ăști dinți de

cîine !"... Cică, de mai multe ori, în luptă, Novac s-ar fi repezit la beregata ienicerilor și-ar fi smuls-o cu dinții.

După ce i s-au mai potolit durerile, i-au crestat tălpile și le-au frecat cu sare. Apoi au adus niște capre să-l lingă. Voiau potrivnicii să-l vadă, chipurile, murind de rîs.

— Asemenea canon nici în țara chitailor nu se cunoaște, lămurea Firea Gărgăun. Și l-au schingiuit așa, boier Stroe, trei zile. Și-ar fi trecut și-ntr-a patra, dacă nu se iveau cîțiva călugări sub povața lui Zacheu. Ziceau că vin pentru clipa din urmă. Să-i slujească pomenirea. Ci, cînd ienicerii credeau că se-nchină pentru rămas bun, traseră toți armele și-l smulseră pe Novac din prinsoare.

— Și iar e slobod ?

— Da. Fără dinți, fără măsele, poreclit turcește Baba Novac, adicătelea moș Novac. Este, totuși, în depline puteri și, îți închipui, dornic de răzbunare.

— Firea și tu, Condure, porniți la noapte, soli la Novac. Duceți pitac de la banul Mihai. Dar, în cea mai adîncă taină.

Vinerea mare. Soare blajin cată smerit prin ceața naltă și străvezie ca borangicul întins pe căpriorii prea înaltului albastru. Căptușite cu mîzgă bătrînă și învăluite-n giulgiu de tăcere, zidurile Coziei stau încremenite. Brazii din jur răsuflă lin abur de rășină. Sălciile și teii de pe malul Oltului licăresc mucuri verzi în raze piezișe. Liniștea se îngînă cu murmurul apei, și ea potolită aici între maluri stîncoase. Rar cîte o pasăre, ca un duh al tăcerii, dă glas munților fumurii, încruntați și muți.

Jupîneasa Sima iese în calea soțului : vine din Transilvania și, de la Jiblea, s-abate pînă la starețul Prohor. Oprește rădvanul la grajduri și intră în biserică. Între brațele stranei, meșteșugit încrustate, ascultă prohodul. Gîndește la planurile boierilor tineri de a întemeia domnie nouă și se roagă pentru asta. Deodată, printre cei care cu osîrdie bat mătănii, zărește un călugăr cocoșat, cu bărbuță subțire, roșcată. Își apasă fruntea pleașă de lespedea de piatră, rece, parc-ar vrea să stingă pojarul unor cumplite păcate. Se ridică, încet, face cruci repezite, sărută Epitaful, lipind cu multă osîrdie buzele de trupul

Mîntuitorului cusut din fir de aur, împrejmuit cu mărgăritare mai mari ca bobul de mazăre. Sărută lung, evlavios. Plînge. Se pleacă în mătănii osîrdioase, lipește iar fruntea de lespezi și stă așa, încurbat întru pocăință. Și din nou sărută Epitaful, rîvnind parcă a sorbi toată sfințenia din țesătura odăjdiei scumpe, din lucirea boabelor de mărgăritar... „Unde l-am mai zărit ? Se întreabă Sima, căutînd să-i prindă mai bine chipul în licărul lumînărilor din sfeșnicile înalte. Mai ales ochii : mici, aprinși, diavolește rotiți în orbite. De bună samă că l-am mai văzut undeva. Dar cînd ? Și unde ?“

Cînd simte că Sima îl țintește cu privirea, își apasă inima cu palma dreaptă, tînguie rugi înălțînd privirile spre bolți, și urzește mătănii schiloade, tîrîndu-se apoi tiptil, spre pridvor. După cîteva minute îl aude vorbind oamenilor despre înfățișările din *Judecata din urmă*, zugrăvită pe zid.

— ...aiți s-arata chinul țelor țe-au preacurvit, dincoațe strîmbzuratorii și minținosii... iți furii și nemerniții zafuitori de biseriți...

...„Și glasul i l-am mai auzit...“ bagă de samă Sima.

Călugării au aprins lumînările din policandrele mari. Încă o dată, amestecat cu norod, cocoșatul călugăr trece în față să sărute Epitaful. Cînd își apasă gura pe cusătură, îi lucește o rază de lumină pe chip... „Îl cunosc !... Dar de ce s-a îmbrăcat călugăr ?...“ Coboară din strană, apropiindu-se.

Cărînd cruci încîlcite, ghebosul se trage hoțiș spre pronaos. Jos, pe lespedea atinsă cu fruntea, o pată :... „Sînge ori lacrimă ?“

— Cercetează, rogu-te, călugăre Isaiia.

— Sînge, jupîneasă Sima.

— Epitaful are lipsă vreun mărgăritar ! îi fulgeră Simei prin minte.

— Vai... lipsesc multe !... De ici... deșirate și de dincoace... Lipsesc perlele din două cruciulițe.

— Călugărul ghebos ! strigă Sima, indignată. Prinde-ți hoțul !

După o clipă de uimire, călugării și norodul, buluc, ies din biserică. Răscolesc ograda mănăstirii. Nu descopăr nimic... „Par-ca fost însuși necuratul...“ După vre-un ceas

de cercetare, află o rantie azvîrlită, a batjocură, în cerdacul chiliilor din stînga.

— Pîngărire... Chiar sub nevolnicele noastre priviri. Și mulți cad în genunchi, rugîndu-se.

Sima se alătură stareţului Prohor :

— Trimite cîțiva călugări pe urmele tîlharului.

— Sînt fricoși, becisnici...

— Radu Dragomir, dă-mi calul tău ! poruncește Sima. Tu încalecă roibul din ham. Și hai !...

Trec Oltul și cată, în grabă mare, drumul Sibiului. Gonesc, în amurg, spre Clocotici. Întîlnind un cioban care vine spre Jiblea, îl întreabă :

— N-ai văzut călători spre miazănoapte ?

— Cineva, într-o carîtă, cu doi slujitori, pe-ici, pe-aproape.

— Dragomire, trage spada !

— Și domnia-ta ?

— Jungherul tău, de la oblînc.

Țîșnesc înainte, ca doi viteji.

Din nevăzute căţui, pămîntul înalţă spre cer albăstruie fumegare de miresme. Amurgul se ţese — pînză tot mai deasă.

După a treia cotitură se ivesc trei călăreți. Radu Dragomir se năpustește spre dînșii, răcnind furios, tăind văzduhul cu spada. Sima, după dînsul. Cei trei trag spadele. După mișcare mai mult, Sima ghicește cine sînt călăreții, înzovoniţi de întuneric :

— Stroe, ai întîlnit o carîtă cu...

— Da, neguțătorul Țicalidi, răspunde banul Mihai, în locu-i.

— Ce rău ţi-a căşunat, Sima ? De ce-l urmărești ?

— Fur de mărgăritare de pe Epitaful de la Cozia.

— Și nu s-a găsit un bărbat în mănăstire ?

— Ba da, dar toţi aveau... fuste mai strîmte ca a mea.

Stroe și banul Mihai întorc caii, aleargă după Țicalidi. Îl opresc :

— Eşti bănuit c-ai furat mărgăritare de pe Epitaf.

— Eu ? Ţine ma bănuie ? Zur că niţi stiu despre ţe-i vorba.

— Bine, dar te-am văzut : în rasă de călugăr, smulgeai perlele, cu dinţii prefăcîndu-te că săruţi Epitaful.

— Zur ca-s nestiutor... Cauta-ţi-ma !

L-au căutat pretutindeni. I-au scotocit trăsura. Nimic.

— Hoţul nedovedit, om cinstit, surîde Mihai, privind-o pe Sima, cum se frămîntă, se luptă cu sine însuşi.

— Semăna aidoma domniei-tale... Dar acuma, dacă tot te-au oprit din drum, înnoptează la casa noastră din Perişani.

— Foarte bucurosu... foarte bucurosu...

S-au întors şi Stroe şi banul Mihai. Au cisluit, o vreme, despre treburi neguţătoreşti şi despre cîte se petrec în Ţarigrad. Tot timpul, Sima l-a urmărit pe Ţicalidi : se încredinţa tot mai mult că el a fost. Dar unde a ascuns perlele furate ?

A doua zi, Ţicalidi a ieşit din chilioara unde dormise, abia pe la prînz, şi-a intrat de-a dreptul în umblătoare. Acolo a stat mai mult de-un ceas. Cînd a ieşit mirosea foarte tare a apă de trandafir. Sima a bănuit că, în umblătoare, neguţătorul a numărat perlele scoase din... ascunziş ; s-a îngreţoşat aşa de tare că s-a sfiit să-l mai pîrască.

De peste Dunăre, de la Cladova, venea zvon de cîntec de zălogiri, de multe înţelesuri şi chemări : ...„Cel Novac mult s-a mirat, că în codri el a dat de-un izvor cu lapte dulce, ce tot creşte şi nu curge, unde şoimii se adapă, unde zînele se scaldă, în tot anul de trei ori, cînd au ele sărbători"... În asemenea zvon de cîntec stativele ţeseau în patru iţe, pînză deasă de in, croitori meşteri o căptuşeau cu cîlţi mărunţi şi moi în strat de trei degete, cu dese împunsături, cruciş şi curmeziş, croind straie de apărare pentru luptători. Stolerii rotunjeau scuturi şi, în care acoperite cu fîn ori pe asini, în samare, pe tainice poteci, le treceau munţii de la Sibiu ori Braşov spre Craiova, de la Bistriţa spre Suceava. Tudor Maldăr, Manea Voicu, popa Stoica din Farcaş, Stroe Buzescu, Udrea Băleanu se strecurau pretutindeni şi strîngeau pentru oaste, ţărani fugiţi de pe moşii, tineri ciobani, hangii şi neguţători prădaţi de acîngii, rîndaşi răzvrătiţi, păstori de herghelii deprinşi a îmblînzi caii oricît de nărăvaşi. Rîcman îi alegea măsurîndu-le înălţimea după semnul

încrustat pe coada halebardei. Cine n-ajungea la acel semn, cine n-avea spate lat și braț vîrtos, pumni mari și tălpi zdravene nu-l primea pentru nimic în lume.

— Voi, ăștia, pirpirii și mărunței, la căpitanul Radu Dragomir. El primește și muieri. De-o pildă soră-sa, Maria. Iar voi, urieșilor, să știți : nu mă uit că sînteți cam greoi. Vă pun tăvi fierbinți sub tălpi, ca la urși, și vă fac eu sprinteni și ageri, să mă pomeniți. De-ajuns să nu vă sperie zgomotul armelor, zbîrnîitul coardelor de arc sau șuierul săgeților. Că io mă tem numai dă două : să nu cadă cerul pă mine, cum zice Gărgăun și să nu afle Anghelina că mă opresc la hangițele din Drăgășani. Că nu mă mai ia dă bărbat.

Și tînărul cioban Andrei Boer l-a căutat pe Stroe Buzescu :

— Vreau să-mi răzbun sora. Ia-mă-n cetele domnieitale.

— Fii bine venit, Andrei Boer.

— În toamnă vine și Pătru al Sălcudeanului.

Ca să dea mai multă trecere și îndemn oștenilor, banul Mihai și Buzeștii rînduiesc în luncile din valea Oltețului, întreceri între călăreți, trînte, harțe cu armele, halca și chiar lupte între cete.

Într-o bună zi, Miriște logofătul s-a ivit, pe neașteptate la Căluiu. Cînd a întrebat-o, cu îngrijorare :

— Ce au de gînd Buzeștii, cu oștile ?

Sima i-a răspuns cît se poate de firesc :

— Se desfată, să mai uite cele năcazuri și să-și păstreze sprinteneala. Scrie și la *Alexăndrie*. Ascultă : „Și într-o zi strînse Aristotel două sute de coconi de vîrsta lui Alexandru și pusă pre Alexandru pre o sută și pre Ptolomeiu peste altă sută, să ispitească norocul lui Alexandru. Și făcu și tocmi două oști și să loviră cu sulițele de trestie și se tăiară cu săbiile de lemn. Și bătu Alexandru pre Ptolemeiu și sparse oastea lui Alexandru pe oastea lui Ptolomeiu..."

— Nu înțeleg nimica din pilduirea asta.

— Atunci, jupîn logofete, privește cum se-ntrece din spadă Stroe al meu cu banul Mihai.

— Nu, aici nu-i lucru curat.

— Au nu-ți plac vitejii ?

— Vitejii, da, îmi plac : dar teamă mi-i de cei nebuni de vitejie.

— Atunci privește-l pe Dandu Dărădan, cum se-ntrece cu Tudor Maldăr la halca : vitejia cununată cu hazul.

În adevăr, pe Mirișteîl ametește iuțeala loviturilor de spadă și, cu încrîncenare, întoarce spatele spre cei doi luptători. Dar văzîndu-l pe Dărădan călare pe măgarul lui costeliv, repezindu-se în halca și rămînînd agățat în inel ca o bute spînzurată de un cerc, face haz, la fel cu toți privitorii. Se-ntristează însă repede, și strigă furios :

— Sima, unde mi-ai ascuns soața, pe Ilinca ?

— Pot ascunde eu giuvaerica scumpă ca aceea ? Te faci de rîs, logofete Miriște, punînd întrebare ca asta.

S-au încredințat că și boierii cei bătrîni pretutindeni au iscoade. Și oricît s-au ferit Buzeștii ori banul Mihai, la urechea ruginiților tot au ajuns zvonuri despre scopul cu care strîng oști.

— Zănateci ! cîrtește Dan-vistierul. De oști, de răzmeriță și de războaie pururea poftitori. Mai anțărț nu le mai ajungeau sindrofiile și muierile tinere. Acum, mai dragi le sînt coifurile, săgețile, pavezele și platoșele.

— De-a mirare mi-i că slujitori de-ai mei au întîlnit călugări de la Cozia, de la Prislop tocmai prin Maramureș. Da, călugări și ciobani din Polovraci ori din Loviștea — prin Bistrița, prin Rodna, prin Ciceu, grăind despre banul Mihai, ca despre un izbăvitor al norodului creștin.

— Ce-o mai fi însemnînd și asta ?...

— A, de-ar mai trăi Dobromir-banul... Sau măcar dacă nepoții lui : Staicu și Tudor și Pîrvu nu s-ar fi luat după Buzești...

— Cică la Iași, un călugăr de la Cozia, unul Teofil, foarte băutor de vin, umbla cu vești tainice pe lîngă Velica-doamna.

— Mda... Încoace, spre Craiova, acel călugăr bețiv s-a întovărășit cu un tînăr căpitan, State Boldur, moldovean de fel, omul Velicăi și al lui Norocea-logofăt.

— Să le-nsemnăm pe toate la răboj, că ne-or trebui cîndva.

— Nu cîndva, ci acu să-i pîrîm lui vodă că umblă cu vicleşug.

L-au ispitit din cuvinte şi pe Teodosie Rudeanu.

— Au nu vedeţi, cinstite bărbi bătrîne, că şi Alexandru-vodă, aidoma celor mai răi domnitori, taie pre boieri, fără judecată, ca pre vite ? Au nu vedeţi că jefuieşte ţara, ajutat de-o puzderie de creditori şi ieniceri ? Nu vedeţi că osmanlîii şi-au luat voie să facă aici, pe pămîntul nostru, moschei, meceturi şi sălaşe, ca-n ţara lor ? Ce mai vreţi ?

— Vorbirea domniei-tale nu se cheamă cumva răzvrătire ? s-a înspăimîntat Dan-vistierul.

— Ştiu eu ? S-ar putea. Dar cine nu se ridică împotriva răului, piere ca un mişel.

Chip că umblă la vînători de cerbi, mistreţi, urşi sau păsări — Buzeştii, banul Mihai, Udrea Băleanu, Tudor Maldăr, Calomfirescu îşi vedeau de ale lor. Cercetau apele şi munţii, dealurile şi cîmpiile, strîmtorile şi pădurile. Priveau de călare, de jos, străbăteau anume locuri pedestru, altele în galop. Cercetau adîncimea vadurilor şi scufundul mlaştinilor. Se trăgeau spre cîte o înălţime şi scrutau văgăunile şi zările. Apoi porneau sfat tainic.

— Dacă potrivnicul vine din colo, îl putem lovi prin aripa stîngă.

— Da, ne strecurăm cu cîteva pîlcuri prin pădurea aia, Radule. Ţinem zdravăn potrivnicul, din faţă, îl înghesuim pe pod şi-l prăvălim în mlaştina Neajlovului. Aici la Călugăreni, măcar că duşmanul vine din deal în vale, l-am putea opri chiar de-am lupta unul contra zece.

— Aici, înainte de Bucureşti, îi putem trage o scărmăneală bună, rîde Calomfirescu.

Arare, mai săgetează cîte o sălbăticiune. O arată, cu fală, oamenilor domniei. Şi, mai ales, o trimet în dar ceauşului sau altor oameni ai marelui vizir, să le adoarmă bănuielile :

— Vînată de banul Craiovei şi de prietenii lui.

Ci stînd toţi şapte întinşi pe iarbă, cu faţa spre cer, într-o poiană din codrul Vlăsiei, în vreme ce, mai de-

oparte, slujitorii pregăteau masa, frigînd la foc tare un cerb tînăr, Mihai întreabă :

— Ei, ce ziceți, prieteni, biruim ?

— Trebuie să biruim ! izbește Stroe cu pumnul în pămînt. Chiar de-om pieri.

În poiană stăpînește liniștea și pacea. Caii pasc, rontăind ușor și apărîndu-se de muscă prin șfichiuiri din cozi. De la foc se ridică fum și îmbătătoare mireasmă de friptură. În pădure, două mierle se-ntrec în cîntec.

Radu a cumpănit, o vreme, cu vorbă domoală, despre rînduiala visteriei. Preda s-a tocmit pentru niște dregătorii viitoare :

— Să știm, ca să n-avem vorbă : Dacă biruim, Calomfirescu vrea spătăria și moșii în Romanați ori Teleorman.

Udrea Băleanu întoarce fața spre banul Mihai și glumește :

— Dacă Radu Calomfirescu rîvnește spătăria și moșii, atunci mie-mi rămîn doar muierile întru rîvnire.

— A, nu ! Eu mai vreau și hanul Drăgășanilor, cu tot cu Voica.

— Să nu vindem pielea ursului din pădure, se răzvrătește Stroe și să nu facem, din toate, prilej de tîrguială și de glumă.

Mihai parcă nici nu i-ar auzi. Plimbă sclipirea ochilor pe firmament și grăiește, ca pentru sine :

— Să învățăm fiecare colț al țării. Pentru că, puțini fiind noi și dușmanii mulți îi răzbim numai dacă folosim muntele și codrul, rîul și ramul și fulgerător îi lovim, din ascunziș.

Nu-i spuneau sfat de taină. Dar era. Prohor și tustrei Buzeștii, Calomfirescu, Udrea Băleanu și Teodosie Rudeanu.

— Umblat-am, în vremea din urmă, prin Țarigrad, precum cunoașteți, povestește starețul Prohor, călător la Sfîntul Munte Athos. Padișahul ? Închipuiți-vă om cu capul ca banița, pus pe-un trup scurt, gros și schilod, mai îngroșat și mai schilodit încă de felurite suferințe grețoase, îndurînd boala copiilor. Tropotul cailor îl înspăimîntă. Cînd trîmbițele scot glas de război, leșină.

Locuiește în Seral, înconjurat de trei rînduri de ziduri sfinte. Îl păzesc zeci de mii de robi. Își irosește viața în deșănțată trîndăvie. Pe aceeași sofa doarme, mănîncă, fumează, moțăie, numără averi, dă porunci ori sporovăiește filozofie. Cheamă și pitici, caraghioși ori pehlivani, fac felurite ghimbușlucuri și necuviințe, fie între dînșii, fie cu muierile cele mai stricate. Sodomii, ca la talpa iadului, ca să atîțe poftele cele pidosnice ale padișahului. Cînd se satură de dezmățul cu muierile, polobocul ăsta viu clatină dintr-un deget, și toți cei care l-au desfătat pier după perdelele de mătasă. Slugile trag covorul persian de o parte, ridică un chepeng, deschid o hrubă, și padișahul se dedă altei petreceri. Robi mulți aduc baniță cu aur și le toarnă, încetișor, lunecat, să strălucească și să sune viclean și amețitor ca o drăcească beție. Galbeni florentini, turcești, venețieni ori olandezi curg gîrlă, întru alinarea setei de aur. Ca să se lumineze, cîteva clipe, întunecata față a unei dihănii smintite, sute de mii de slujitori armați storc noroade întregi, pînă la sînge și pînă la istovirea cea de obște.

— Parcă vorbești de-o închipuire din *Halima*, părinte.

— Din păcate-i însuși măritul nostru padișah Murad al III-lea. Lui ne închinăm noi, oameni în toată firea, voinici, cu mintea întreagă, sănătoși la trup și la suflet, doar oleacă fricoși și mult neuniți între noi.

— Dar l-ai uitat pe Sinan-pașa.

— Nu, Teodosie. Zic toți că-i general mare. Că are toate însușirile bune și rele ce-s lipsă padișahului.

— Dar armia ? Sutele de mii de ieniceri și spahii... îngaimă Preda.

— Turma are soarta păstorului, întărește Mihai. Iar noi datori sîntem să pornim.

— Da, să pornim !

Încălzit de îndîrjita hotărîre a tuturor, călugărul Prohor scoate din sipet un buzdugan bine strunguit, îndemînos :

— L-a făurit același meșter, Tițu, care a tocmit, din cel mai bun oțel, spada lui Stroe și barda cu două tăiușuri a banului Mihai. Zic să-l dăm lui Calomfirescu. Să alcătuiți voi treimea primenitorilor și biruitorii vrăjmașului. Vă binecuvîntez armele întru izbîndă.

Cu cărți ticluite pentru treburi de negoț, Mihai-banul, Radu și Stroe Buzescu au trecut hotarul la Focșani. Pînă la Iași, aflat-au ce sălbatec au prădat tătarii, ienicerii și cazacii, biata Moldovă. Și tocmai atunci se vestește că Aron-vodă a tăiat pe Bucium, vornicul cel mare, pe Bîrlădeanul-logofătul și pe Paos-vornicul, învinuiți de amestec în răzmerița orheienilor și a sorocenilor. Au găsit-o pe Velica-doamna îngrijorată și tristă. Se adăpostise într-o casă a lui Nestor Ureche :

— Aștept ca Aron-vodă să înțeleagă că om cu suflet mic, nu poate fi voievod mare. Boierii îi zic „Suflet de rîndaș" și tiran ca Lăpușneanu. Bane Mihai și domnia-ta, Stroe Buzescu : Aron-vodă s-a tîmpinat cu oștile răzvrătiților la Răuț, acum o săptămînă. A dat război vitejește. Și-l laud pentru asta. Pre domnișorul răzvrătiților, pe Bogdan-vodă, l-a prins, i-a tăiat nasul și l-a călugărit. Asta însă mult m-a întristat.

— Ei, domnia-i o treabă cu nemăsurată primejdie, se întristează Mihai. Cine vrea să fie domn își pune în cumpănă soarta. Căci orice slujbă și fapt mare cu viața se plătește. Și numai cu viața.

— Chipul domniei-tale e mult prea bărbătesc și frumos ca să se piardă pentru o biată domnie, surîde Velica. Nu te supăra...

— Velica-doamna, eu mi-am pus chezaș capul : ori îl încoronez cu slava și măreția faptelor vitejești și de pomină în lume și-n veac, ori îl lepăd în pulbere sub satîr. Sau, ca să spun și mai adevărat : din clipa în care gînditu-m-am la domnie, îmbrăcat-am cămașa morții. Și nevoit sînt s-o port și sub hlamida voievodală, dacă voi ajunge vreodată hlamidă să îmbrac. Ci asta nu înseamnă că Aron-vodă face bine căsăpind boierii. Dimpotrivă.

— Iar noi, Velica-doamna, venit-am aici să ne sfătuim în taină.

— Boier Stroe, se aprind obrajii Velicăi, îți amintesc că, o dată, ți-am făgăduit prietenia. Deci zi-mi Mîndruța.

— Prea bine, Mîndruța : venit-am să te rugăm a-l îndupleca pe Aron-vodă să lucreze pentru prietenia țărilor române. Sima spune că ești singura ființă care ai putere asupră-i.

Velica se răsucește brusc spre fereastră... „Ursitoarele m-au menit numai pentru un gînd înalt și himeric. M-am căsătorit cu un nevolnic. Acu mă fac ibovnica unui tiran. Au nu înțeleg ăști bărbați că și eu am inimă ?“

— Domnia-ta, ce zici, bane Mihai ? Domnia-ta care m-ai scos din mîinile lui, atunci, la Tecuci ?

— Eu te-așî fi păstrat pentru mine, Velica-doamna. Dar ursita ne este potrivnică.

— De mult, într-o înserare la Prislop te-am văzut înconjurat de doi cerbi și ți-am izvodit cîntec : Am văzut frumusețea ta, stăpînul meu, și ochii tăi inima mi-au rănit cu prea dulce rană...

— Tu ești acea tînără... Velica ?! se miră nespus, ridicîndu-se și cuprinzîndu-i mîinile. Cum nu m-am gîndit ? Te-am crezut, tu făptură de neuitat, o țărăncuță din Silvaș, mai frumoasă ca o domniță.

— Unde ți-s cerbii, Mihai ?

— Tînjeau și i-am lăsat slobozi, în codru. Dar, pentru tine, îmblînzi-voi alții. Mai frumoși.

— Atunci și eu îmblînzi-voi pe Aron-vodă...

ÎN ACELAȘI CEAS, LA ȚARIGRAD, ÎN CASA LUI DIN PERA, Iani mîngîia statuia Venerei de lîngă fereastră, savura gîdilarea plăcută a marmorei netede și grăia către Mihalcea :

— Da, ajutîndu-l pe Mihai, storc bani și de la Alexandru-vodă. Mușteriu ni-i voievodul care vine, și cel care n-a plecat încă. Unul plătește ca să vină, celălalt ca să mai rămînă la țîța cea dulce a stăpînirii.

— Mihai e copilul nostru sufletesc, Iani !

— Pentru aur mi-aș vinde și copiii de sînge.

— Rîvnești la faima de cel mai mare ticălos de pe pămînt ?

— Nu-l pot întrece pe Țicalidi : el strînge banii cu parșivă patimă.

— Noroc că-l mai sfeterișești tu, din cînd în cînd.

— Plec la Eghipet pentru trei luni. Spune-le să grăbească. La întoarcere, îl facem domn.

Spre mirarea, dar și spre bucuria banului Mihai, Stanca l-a rugat, fierbinte :

— Primește-l și pe Dragomir, fratele meu și cumnatul tău, printre voi, boierii și căpitanii care vreți să schimbați soarta țării.

— Primim pe toți ce-i ce vin cu gînd cinstit și inimă curată.

— Și-a schimbat părerea despre tine. Nu-i purta pică pentru necuviințele de pînă acum.

— Nu-i port. Dar trebuie să probeze vrednicie și cinste cu prisosință, ca să-l cred.

Dandu Dărădan a pornit și el să strîngă „oșteni". Printre robii țigani a și găsit doi tineri „căpitani : pe Molocea din Vaidei și pe Belibou din Botorogi. Cu ceata lui de robi, într-o miercuri seara, atacă un șir de care încărcate cu dări pentru domnie :

— S-avem bani pentru arme !

În bătălie, au rupt brațul unei slujitor și-au împuns, cu sulița, un bou în jug. Dar cînd s-au dezmeticit, oamenii domniei și-au făcut față, cu armele, spre ceata caraghioșilor, Molocea și Belibou fugiră cu frica-n oase, lăsîndu-l pe Dărădan în mîna slujitorilor. De sus, de pe un dîmb, priveau cum îl meliță cu resteile, pînă-l umplu de sînge și-l lasă lat și stors de vlagă, la marginea drumului. Așa, în neștire, l-a găsit Preda Buzescu și-a poruncit slujitorilor să-l poarte pînă acasă, la Băbeni.

— Luptatu-m-am vitejește... geme, trezindu-se din leșin.

— Fugi încolo ! Te-a călcat în picioare un bou și tu...

— Pe mine, bou ? Le-am spus ca lui Darie împărat : „Dacă mă socotești cocon mic ce suge țîță, lasă-mă pînă voi înțărca la țîța maicii mele, apoi voi veni la tine să mă hrănești..." Și voi veni cu căpitanii mei, cu Molocea și cu Belibou !

Toată toamna acelui an, Dragomir din Vîlcănești a lucrat pentru cetele mehedințenilor, ajutor al lui Udrea Băleanu.

— Bine-mi pare că nu-ți mai ponegrești cumnatul și ni te-arăți prieten, l-a firitisit Udrea. Trebuie să fim

uniți, mănunchi ; legați între noi pentru gîndul cel mare, întru care nimeni nu s-a mai învrednicit în țara asta, din vremea lui Radu de la Afumați.

— Și zici că Mihai este îndrumătorul nostru ?

— E cel mai vrednic.

— Dar Buzeștii, ăști ambițioși îi ascultă poruncile ? I se supun ?

— Sînt credincioșii lui prieteni și slujitori. Iar dintre Rudeni, Teodosie — trup și suflet alături de noi.

Împunge acul în gherghef, cată spre musafir cum arată de prăfuit și de ostenit, și se-ndeamnă a zice :

— Măria-ta, doresc a asculta povața părintelui meu.

— Velica-doamna, mai bucuros aș fi dacă m-ai fi poftit din îndemnul inimii tale decît din povața logofătului Norocea, se înăsprește la chip și la glas Aron-vodă.

— Nu mint, niciodată.

— N-am luat domnia, jur în fața crucii, nici pentru averi, nici pentru măriri, ci numai pentru dragostea ta. Cere-mi orice și-ți îndeplinesc. Hotărît sînt să dobor toți potrivnicii, toți viclenii, se încălzește Aron-vodă la vorbă.

— Nu răzbunări, ci împăcare. Întovărășește-te cu domnul Țării Românești, cu craiul Transilvaniei, să păziți împreună pacea în acest colț de lume.

— Pînă s-ajungem la pacea de tine visată, va să ducem greu război. Și pîraie de sînge să vărsăm întru spălarea puterii sugrumătorilor. Apoi setea mea de răzbunare să nu vrea potolire ?

— Înțelept era Petru-vodă : se răzbuna iertînd...

— Numai că, înțelepciunea asta îl silește acum să rătăcească prin lume, cerșind crailor și împăraților sălaș și milosîrdie. Eu nu voi pătimi ca dînsul, niciodată ! Eu, ucid !

În palat aste vorbe au răsunet ciudat de aspru și de sălbatec. Velica-doamna a înțeles că nu-i clipa potrivită, să-l înfățișeze pe Tudor Maldăr, tainic sol de la Stroe Buzescu. Îndată după plecarea lui Aron, cheamă la sfat pe Teodor Veveriță și Oprea-vel logofăt.

— Să avem răbdare. Îmblînzirea lui vodă durează.

— Să lucreze într-asta, mai de sîrg, şi părintele măriei-tale. Ales că acum este pîrcălab la Neamţ şi Roman.

O dată cu solul muntean, Velica-doamna a trimis la banul Mihai şi pe State Boldur :

— Să-i veghezi sănătatea şi să-mi trimiţi veşti oricît de neînsemnate. A treia zi, după o întrecere între călăreţi, unde Tudor Maldăr, alergînd nebuneşte cum ştie el s-alerge, i-a întrecut pe toţi, Aron-vodă l-a chemat la dînsul.

— Ce cauţi pe-aici muntene ?

— Sol de taină, măria-ta.

— Sol de taină şi călăreţ de faimă, l-a înfăţişat Velica, zîmbind cu vrăjitorul ei zîmbet. Ascultă-l, măria-ta.

Ci, după ce l-a ascultat :

— Împlinesc voile Buzeştilor. Dar să ştii, Velica, intru în mare bucluc cu stăpînirea.

— Buzeştii n-au gînduri rele, măria-ta.

Alexandru-vodă îşi sporea osînza cu mîncări alese, grase şi multe, cu băuturi scumpe, aduse din Grecia ori din Franţa. Beat fiind, poruncea adesea să vină soţiile şi fiicele boierilor. Le dezbrăca şi le ruşina, pe unele chiar în faţa bărbaţilor ori a părinţilor, ca un hantătar. Aşa a făcut şi cu nevasta şi cu fata lui Calotă. Iar după Sima a trimis de trei ori. Numai că slujitorii n-au avut chip să pătrundă în culă.

— Dar cît ne putem apăra de răul din casă şi de duşmanul din ţară ? se întreba Sima.

— Noi avem pilda mumei noastre, Maria... a amintit Stroe. Altă scăpare nu-i făr' numai lupta.

Printre iţele desfătărilor, vodă mai pridîdea uneori să asculte şi ce i se sufla la ureche despre Buzeşti ori despre banul Mihai, ce rînduială fac în Oltenia şi pretutindeni unde au sate, cum strîng oşti şi cum cumpără moşii.

I-a chemat la curte să-i dojenească. S-a înfăţişat Preda Buzescu.

— Aud că strîngeţi oaste, voi oltenii. De ce ?

— Iertare, măria-ta, ci ne desfătăm și noi, de-a harța cu un oarecine poreclit Dărădan. Un zălud. Nevinovată desfătare, măria-ta.

— Nevinovată ? cîntă vodă cocoșește, sugrumat de mînie.

— Întocmai. Iar dacă acel caraghios căpitan, Dandu Dărădan, care se crede Alexandru Machedon, a ucis un bou, încredințăm pe măria-ta că-l vom plăti cu alți doi boi, mai grași și mai tineri. L-am și adus aici, pe-acest Dărădan. Poruncește-i să se înfățișeze, să-l vezi și măria-ta cîte parale face.

Zărindu-l gras, osînzos, rufos și murdar, cu coroană de tinichea pe cap, Alexandru-vodă a dat să se mînie și mai tare. Dar Dandu Dărădan nu i-a lăsat răgaz :

— Sînt Alexandru Machedonul și cer stăpînirea lumii ! Îți trimit pitac cum am trimes și lui Darie împărat !

Fața bugetă a măriei-sale s-a lățit încă pe-atît, și toată făptura i s-a zguduit de rîs. Apoi ochii i s-au micșorat de tot, ascunzîndu-i-se sub pungile de osînză :

— Buzeștilor, sînteți mari pehlivani !

— Rugăm îngăduie, măria-ta să facem harță, întreceri și halca.

— Numai dacă mă chemați și pe mine, să văd, a hotărît vodă.

— Te chem, dacă-mi dai tronul. Că eu sînt împărat și viteaz peste toți împărații și vitejii ! s-a grozăvit Dărădan.

Aflînd de pozna lui Preda, banul Mihai a rîs cu hohote, cutremurînd zidurile culei din Stănești.

— Iacă, ajută și Dărădan la ceva !

— Dar să nu-l credem pe vodă prea prost.

— Nici nu este, Preda. Din umbră ne pîndește, cu șiretlic. Și pe mine, în deosebi. Că mult s-au îndesit pîrile împotrivă-mi. Ales postelnicul Stavrache vrea să-mi pună capătul. Îl știu. Nu așteaptă decît o dovadă nesmintită. Ci s-ar putea să aibă astă dovadă de mă cheamă, coboară Mihai glasul, întristat.

— Cine să fie mișelul ?

— Mă întreb și eu.

Scrie Sima în izvodul letopisețului său: „1593 — În noaptea de bobotează a fulgerat și a trăsnit ca-n dricul verii, iar la 16 ianuarie s-a arătat curcubeul. Ci a doua zi a venit furtună așa de mare că zeci de mii de oi, vaci, porci, tot ce-a fost afară le-au înnecat puhoaiele, măzărichea, grindina, vîntoasele și-apoi neaua le-a troienit. Și oameni mulți încă au pierit, luați de viituri ori cuprinși de frig pe drumuri înzăpezite au prin păduri, la vînătoare. Ce vestesc oare aceste semne?... Că Alexandru-vodă a tăiat pre Calotă Bozianu, pe Mihnea din Doaga, pe Andrei din Tîrgu-Jiu și-i cată și pe frații mei Staicu și Tudor. A ucis și mulți dăbilari și visternicei care nu i-au adus dările și birul. Norodul l-a poreclit «Alexandru cel Rău»...

Pînă la sfîrșitul lui faur, iarna a stat tare și aspră. Greu s-au putut urni oamenii din pricina troienelor. Totuși, veștile și zîzaniile au umblat, de ici-colo, înfruntînd nămeții. Între altele, pe la Sfinții Voievozi, Mirișteiogofătul, Dan-vistierul și Dragomir din Vîlcănești s-au înfățișat înaintea lui vodă:

— Măria-ta, în Oltenia se urzește răzvrătire. Și capul răzvrătiților este banul Mihai însuși.

— Al răzvrătiților și viclenilor! apasă Dan-vistierul. El adună cete fără poruncă și fără știrea domniei. Se gătește a face răutăți și belituri multe.

— Adevărești? își clatină Alexandru-vodă osînzele spre Dragomir, îngălbenindu-se ca șofranul.

— Adeveresc, mîrîie Dragomir. Am intrat anume în slujba lui, ca să mă încredințez.

— Zic, măria-ta și povățuiesc să iei bănia din mîna ăstui fecior de hangiță ce-și zice „os de domn" și s-o dai altuia, mai de credință. De-o pildă mie...

— Visternice Dan, trebuia să-l schimb din ceasul cînd am luat scaunul domniei! Dar ați zis...

— Eu n-am zis nimic, măria-ta! E-adevărat însă că nici cu Surdul nu prea s-avea bine și-am crezut că...

Neîntîrziat, vodă trimete poruncă banului Craiovei să se înfățișeze înaintea scaunului domnesc.

Porunca asta iscă oarecare gîlceavă între prietenii lui Mihai: să meargă la București ori să se adăpostească

în Transilvania ? Să pornească răzmeriţa ori s-o amîne ? Să-l înfrunte pe voievod ori să milogească iertare ?

— Îl înfrunt ! hotărăşte Mihai.

— Aşa vei cîştiga înzecit în faţa ţării, chibzuie Stroe Buzescu şi Udrea Băleanu. Te întovărăşim la cetatea de scaun.

Buzeştii s-au încredinţat încă odată că firea banului Mihai e hotărîtă, puternică, dreaptă.

Soarele arde, cu toate că abia-i jumătatea lunii martie. Secetă mare. Pămîntul-sfarog, ca ars în cuptor. Setea istoveşte. Nicăieri, nici o fîntînă. Caii răspîndesc năduşeală iute, mirositoare, otrăvită. Îşi pierd vlaga şi nu pot merge decît la pas.

— Ce vreme ciudată ! După puhoaiele de astă iarnă...

— Cred în zodia domniei-tale, bane Mihai, îşi tălmăceşte Stroe gîndul. Dar ca astă credinţă să fie fără sminteală, am pregătit un pîlc de oaste, sub porunca lui Tudor Maldăr. Are şi Băleanu ceva oşteni. Pătrund în Bucureşti ca ţărani olteni, cu negustorie de păsări, de lînă şi nuci. În Bucureşti se află şi Calomfirescu, cu căpitanul nostru Radu Dragomir. Fă tot ce-i putea, să-ţi aflăm de ştire.

— Voi face, Stroe.

Mai au două ceasuri bune pînă la Olt şi setea nu-i cruţă.

— Vezi că socrul tău, Ivan din Ruda, avea dreptate ? Dac-ar fi săpat şi-aici nişte fîntîni, nişte cişmele şi nişte izvoare...

— Chiar pentru iertarea păcatelor lui Dobromir, şi tot ar fi fost bune.

Nu sfîrşeşte Stroe vorba şi calul îl coteşte, spre stînga, într-o văiugă. Se opreşte în faţa unui pîlc de iarbă abia mijită. Stăpînul îl lasă în voie :

— Şi pe tine te arde-n coşul pieptului, Bălane... Paşte iarbă verde ; potoleşte setea.

Dar calul miroase iarba, sforăie, cercetează cu botul, cu nările lutul negru, crăpat de secetă, şi porneşte să sape cu copita, repede, grăbit, nervos. Miroase, apoi iar sapă : pămînt reavăn ; pe urmă umed. Şi, dintr-o dată, se prefiră o şuviţă de apă. Calul înalţă capul, nechează

parc-ar da veste, apoi se pleacă și soarbe, lacom apa izvorîtă.

— Bane Mihai, minune ! Apă !...

Condur Pantelimon și Doia Crăciun descalecă și, cu spadele, sapă mai adînc, pînă dau de izvor cu apă limpede și rece. Adapă caii, beau și ei, pe săturatele.

— Bălan al domniei tale a făcut drept ca Moise, care, în pustie, a scos apă, lovind cu toiagul în stîncă, se bucură Firea Gărgăun.

— Să îngrădim locul și să punem semn. Să vadă drumeții.

— Iar de mă întorc teafăr, ușurat de povara primejdiilor, ridic aici o troiță mare, de piatră : 20 martie 1593, vineri.

În spătărie, vodă îl așteaptă pe Mihai-banul, molfăind o baclava bine-ncleiată în miere. Vorbește ritos, privindu-l pe sub gene :

— Vel bane, știi că unui dregător i se dă mai grea pedeapsă cînd se hiclenește ?

— Știu.

— Atunci de ce dai vad pîrîtorilor să zică precum că uneltești împotrivă-mi ?

— Mint pîrîtorii.

— Și cumnatul domniei-tale, Dragomir din Vîlcănești minte ?

— Mai ales el, strînge Mihai pumnii, încet, să nu se descopere copleșit de asemenea nelegiuită știre.

— Și oștile Craiovei ?

— Așa cum cere slujba băniei de Craiova, rînduit-am apărarea Olteniei împotriva cetelor prădalnice și a altor nemernici. Am făcut rău c-am pus rînduială în astă parte a țării ?

— Nu, dar... Poate vrei să vii cu oștile încoace ? Poate vrei să urci în ăst scaun ? Poate... Dar n-ajungi tu, pui de năpîrcă ! fecior de hangiță !...

— Măria-ta, nu primesc ocară, înalță Mihai capul.

— Să primești, răzvrătitule !...

— Zadarnic spumegi împotrivă-mi, măria-ta, și zadarnic mă stupești cu ocări murdare. Te-ai înconjurat

numai de mișei și de linge blide. Cobori la treapta celei mai de jos nelegiuiri. Pre boieri ca pre dobitoace îi tai. Pre norod îl batjocorești și-l jupoi, sîngeros.

— Bane ! Chematu-te-am să te judec, nu să mă judeci !

— Grăiesc numai adevărul și bag samă că vorba-mi despre omor și jupuire te ustură și te înăbușă, cu spumegarea mîniei. Ca ban al Craiovei, dator sînt a strigare : țara tînjește după cîrmuitor vrednic.

— Și nu sînt ?

— De ce mai întrebi ? Au n-auzi, ce spune țara ? Nădăjduiesc, măria-ta, că, înfruntarea-mi cinstită, răspicată, fără viclene dedesubturi, ajuta-te-va să înțelegi cîte rele faci. Să te-ndrepți. Au să fii domn român au să pleci. Înțelesu-m-ai ?

N-are putere Alexandru-vodă nici să stăvilească ocara vel-banului, nici să dea poruncă să-l încătușeze, într-atît s-a fîstîcit, s-a buimăcit, s-a nevolnicit. Sare însă postelnicul Stavrache, îl scutură de umăr și-l trezește din încremenire :

— Vrea domnia, măria-ta !... Poruncește întemnițarea !...

— În temniță ! strigă și se furișează în iatacul lui.

Se teme de privirea vel-banului. Lăsîndu-l pe Mihai între slujitori. Stavrache aleargă după domn. Îl află înspăimîntat :

— Să chem sfatul, ori să-l tai fără județ ?

— Zic să chemi sfatul, ci pe răzvrătit să nu-l aduci față. Că nu știi niciodată șovăitoare inima boierilor.

— Așa. Bun sfat.

Peste un ceas, la porunca lui Alexandru-vodă și a lui Stavrache, diacul de taină însăila învinuirile aduse banului Mihai : nesocotește poruncile domniei ; încalcă toate îndatoririle ; laudă pe răzvrătiți ; urzește răsturnarea domniei prin răzvrătirea norodului ; iscă zîzanii la Țarigrad prin Iani aromânul.

Peste alte două ceasuri sfatul domnesc se afla adunat. Vodă însuși a citit cartea învinuirilor, cu glas înecat de mînie și spaime. Încheie :

— Poruncesc ca mîine dimineață gîdele să-i taie capul ! Față să fie cît mai mult norod. Să vadă ! Pildă, pentru orice hiclean !

Sprijinit de Mirişte-logofătul şi Dan-vistierul, postelnicul Stavrache s-a însărcinat cu împlinirea poruncii. Dragomir din Vîlcănești s-a prins să ia parte la paza eşafodului :

— Va să scapăr de bucurie cînd frumosu-i cap se va rostogoli de pe butuc pe pod, duduind... Du-du-du !... A, de-ar auzi şi soră-mea, Stanca... Se visa doamnă !

La miezul nopţii, prin Condur Pantelimon şi Doia Crăciun vestea despre întemniţarea banului Mihai a ajuns la Stroe şi Calomfirescu. Tudor Maldăr, Radu Dragomir şi soră-sa, Maria din Butoieni, împînzesc oraşul ; se opresc pe străzi, pe la răspîntii, intră în case, povestesc despre neomeniile lui Alexandru-vodă cel Rău. Iar pe Mihai banul îl înfăţişează ca pe omul dorit de popor : hotărît, vrednic, înţelept, viteaz.

În zori, oraşul fierbea. Pe uliţi, mişunau mii de oameni. Unii curioşi. Alţii furioşi :

— Unde-ajungem, se întreabă, dacă şi pe Mihai, banul Craiovei, vodă îl ucide fără vină ?

— Cu ce drept ia, fără judecată, viaţa unui om ca acela ?

Mulţi zoresc spre locul osîndei sus, în Dealul Spirei, dincolo de biserica Sfîntul Neculai. Locul, înalt şi larg, se afla înconjurat, de cu seară, cu trei rînduri de arnăuţi în cămăşi de sîrmă, cu scuturi grele şi cu suliţi lungi şi groase, îndreptate spre mulţime ca ţepii ariciului.

Aflînd de burzuluirea oraşului, Dan vistierul s-a ascuns. Dragomir din Vîlcănești a fugit spre Tîrgovişte. Postelnicul Stavrache, singur, s-a gîndit să grăbească execuţia :

— Totul, înainte de a se întîmpla ceva în oraş, porunceşte căpitanului străjilor de arnăuţi.

Scos din temniţă, Mihai păşeşte între suliţi rar, liniştit, mîndru. Nici un osîndit, din cei prea mulţi cîţi fost-au în astă ţară, n-avusese cinstea unei străji aşa de straşnice. Dar lui parcă nici nu-i pasă. Oricine-ar fi zis că se plimbă cu mîinile la spate.

Cu mînie și sudălmi cumplite, străjerii puneau suliţele-n piept celor care se îmbulzesc spre dînsul. Din loc în loc se iscau hărţuieli și chiar lupte. Oprea Rîcman, uriașul, rupe trei suliți în capul străjerilor, pînă-l împunge unul în piept și-l silește să se tragă lîngă un zid. Tudor Maldăr s-a rănit la braţul drept, după ce a doborît doi slujitori domnești. Maria din Butoieni a adunat douăzeci de femei și, pe mai multe uliți, au aruncat cu pietre și cu beţe în arnăuți, ocărîndu-i cum știu ele să ocărască :

— Ticăloșilor ! Slujitori ai tiranului ! Ţucălari nemernici ! Zghihui-v-ar dracii, să vă zghihuie !

Postelnicul Stavrache se miră :

— N-am poruncit să iasă prostimea și iată...

Se teme de înverșunarea mulţimii și de răzvrătire, poruncește golirea platoului din jurul eșafodului.

Nimănui nu i se mai îngăduie să treacă podul înalt, încovoiat ca un arc dintr-un mal al Dîmboviţei în celălalt. În ajutorul arnăuţilor domnești vin și trei bulucuri de ieniceri, lucru cu totul neobișnuit.

Dar cînd Mihai se află la mijlocul podului peste Dîmbovița ca la o poruncă, clopotele tuturor bisericilor din București pornesc să sune, tare, cutremurător, stîrnind neliniște, primejdie, spaimă. Mulți își fac cruce ori îngenunche, șoptind rugi pentru banul Mihai ori împroșcînd blesteme asupra lui Alexandru-vodă.

În dreptul bisericii, Mihai se oprește :

— Cer învoire să mă rog.

Aga îi îngăduie numai după ce, cu cîţiva arnăuți, golește biserica de norod și o înconjoară cu străji. Din clipa cînd convoiul s-a oprit, clopotele se opresc și ele : întîi aici, la Sfîntul Neculai, apoi la Sfîntul Anton, la Biserica Albă...

În naos — stareţul Serghie de la Tismana :

— Sînt duhovnicul banului Mihai. Cer îngăduinţă să-l spovedesc.

Întîi arnăuţii îi pun iataganul în piept. Apoi îl cercetează dacă n-are arme sub rantie.

Serghie îngenunche lîngă Mihai și, printre rugi, strecoară cuvinte de îmbărbătare :

— Nu pierde nădejdea... Sîntem cu tine...

— Nu mă tem de moarte, încleștează Mihai pumnii încătușați. Asta mi-i spovedania. De-oi cădea eu, alții s-or ridica.

— Făgăduiește, totuși, o mănăstire, închinată Sfîntului Neculai.

— Făgăduiesc.

Slujitorii din coasta osînditului se privesc cu înțeles și ghiontesc călugărul :

— Destul, popo, cu boscorodeala !

Vor să-l brîncească și pe Mihai, dar nu pot.

— Nu mă-atinge ! Merg de bună voie ; osînda nu mă sperie. E nedreaptă. Și deci nu mă necinstește pe mine, ci pe cel care a dat-o.

Cînd ajunge în pridvor, din clopotniță izbucnește iar dangăt puternic, zguduitor, spărgînd tăcerea mîhnită, speriată a mulțimii pe care bulucul arnăuților și al ienicerilor o ține dincolo de Dîmbovița. Oprit în capul scărilor, Mihai rotește privirea asupra orașului, asupra lumii, asupra cerului.

Mulțimea se uluiește, fulgerată de același gînd : ...Ăsta nu-i osîndit la moarte, ci voievod în ceasul încoronării. Falnic, îndrăzneț, frumos. Iar clopotele nu sună a prohod, ci a slavă...

Sus pe eșafod, călăul Boșoldea Rogoz cel tînăr — mult deprins cu tăierea capetelor sub patru domni : Cercel, Mihnea, Surdul și Alexandru cel Rău, bine amețit de băutură, își umflă pieptul și mai țanțoș și mai grozav. Scuipă în palme. Apucă securea-i lată de călău și-o lucește la soare, cu neastîmpăr și înfricoșare.

Urcînd spre locul osîndei, banul Mihai își amintește de urcușul Golgotei și surîde. Îndată îi vine însă în minte chipul lui Nicoară Potcoavă, ridicat pe podul osîndei din piața Liovului. O clipă, se cutremură : ...„Am băut din plosca ta și m-am legat să te răzbun. Și iată, frate Potcoavă, sfîrșesc la treizeci și opt de ani, cu visările-mi fecioare... Ce să grăiesc norodului ? Tu, Potcoavă, ai vorbit cu patos și-ai înduioșat mulțimea. Dar mulțimea nu te-a putut ajuta. Mîhnirea și lacrimile nu sînt arme bune împotriva mișeilor... Mai bună-i tăcerea. De ce să storc oamenilor lacrimi pe care nu le pot răzbuna ? Ce-o fi făcînd Petru Orăș acuma ? Dar Velica ? Stanca și Flo-

rica și Pătrașcu or fi aflat de osîndirea mea ? Dacă nu-l primeam pe Dragomir între cetași... Ei, se găsea alt ticălos...

Pe eșafodul înalt, lîngă butucul de pe care capete fără număr rostogolitu-s-au, și belșug de sînge omenesc a curs și s-a închegat roș-negru, gîdele Boșoldea Rogoz cel tînăr, în strai roșu ca sîngele proaspăt, cu securea pe umăr, pare încă mai buzat, mai smolit, mai uriaș, mai fioros.

În jurul eșafodului sute de arnăuți cu strășnicie străjuiesc : țin mulțimea departe, în vale, pe malul Dîmboviței. Alți slujitori ai domniei culeg din mulțime oamenii banului și ai Buzeștilor, prinși că ațîță norodul și-i îmbrîncesc spre beciurile palatului domnesc. Condur Pantelimon și Doia Crăciun se aruncă în apa Dîmboviței și scapă. De partea cealaltă îi înconjoară femeile, în cap cu Maria, și-i apără cu unghiile, de mînia străjerilor domniei.

Stroe Buzescu și Radu Calomfirescu stăruie să intre la vodă, să-l roage a nu săvîrși nelegiuire ca asta.

Stavrache-postelnicul stă tare cu îndemnul :

— Nu-i primi, măria-ta ! Sînt zurbagii și smintiți !

— Dar dacă fac răzmeriță ? se îngrijorează Alexandru-vodă.

— Măria-ta, tocmai ca să nu intre în răzmeriță, prostimea trebuie să fie înfricoșată. Și dacă-i tăiem capul, adică îi luăm cîrmaciul, mulțimea, neghioabă și mișea fiind, repede cade cu fruntea-n pulbere și-ți pupă tălpile.

Pungile de grăsime de sub ochii lui vodă se zbat a semn rău. Nu știe ce porunci să dea. Mormăie :

— Nu, nu-i primesc... Să se ducă dracului !... Ba nu ! Să fie prinși... Întemnițați !

Dar căpitanul străjii domnești nu îndrăznește să împlinească porunca. Îi urmărește doar, îndeaproape, căutînd să le afle gîndurile și să-i împiedice a face ceva împotriva legii.

— Calomfire, se îngrijorează Stroe, ne-au arestat aproape toți oamenii. Slobozi, doar Tudor Maldăr, cu încă doi. Ce ne facem ? Dăm noi năvală asupra eșafodului ? A, uite-l, colo și pe Udrea Băleanu... Dacă izbim, o dată,

din două părți, spargem șirurile străjerilor și ajungem la eșafod.

— Fii cuminte... Nu mai putem face nimic. N-avem cînd... Iată, osînditul urcă scara eșafodului. Mi-i groază !... Mai bine zburăm spre Bran.

Banul Mihai a ajuns în mijlocul eșafodului. Ajutorul călăului se năpustește și-i smulge mantia de pe umeri. Călăul Boșoldea Rogoz, rîzînd răgușit, hodorogit, spart, face semn unui arnăut să-l adape cu încă o oală de băutură. Un arnăut i-o întinde, agățată în cîrligul halebardei. Călăul ia oala cu dichis și-o soarbe însetat, horpăit, cu opinteli și oftaturi. Plescăie din limbă a îndestulare. Se șterge la gură cu mîneca roșie ca un val de sînge proaspăt. Tușește. Sparge oala de pod, zob, împroșcînd țăndări. Ridică securea și strigă :

— De-acu-l tai și pă'mnezeu !

Și se rotește, fioros, spre osîndit.

Aflîndu-se față-n față cu gîdele și cu securea lui, Mihai își înalță trupul. Îndreaptă capul. Scutură pletele și privește mîndru. Din ochi îi țîșnesc, cu o putere nebănuită, suliți și flăcări.

Cu securea pe umăr, gîdele face trei pași spre osîndit. Rînjește groaznic, arătînd dinți lați, mari, galbeni ca dovleacul. Face semn :

— Pleacă-te !... Pune capul pe trunchi !...

Dar Mihai nu se clintește. Pare stîncă, nu făptură omenească. Privește țintă la dihania în strai roșu, cu securea lată pe umăr. Fălcile i se încleștează. Între sprîncene i se sapă o cută adîncă. Mai mult ca atunci cînd, în piața Liovului, privea osînda lui Potcoavă, simte că prin vine-i curge flacără nu sînge. Și, dintr-o dată, toată inima, tot sufletul, toată făptura i se adună și i se tălmăcește în privirea asta, țintește spre călău. Văpaie, nu privire.

Sub văpaia asta rîsul lui Boșoldea amuțește. Se sleiește. Piere. În locul rîsului pe chip i se zugrăvește un fel de mirare, de uimire prostească. Vrea să-i mai poruncească o dată să așeze capul pe tăietor. Dar buzele i-s amorțite, glasul stins și abia mîrîie cîteva sunete, fără înțeles. Vrea să-l amenințe cu securea. Dar o scapă jos, înfigîndu-se cu clonțul în scîndurile eșafodului. Butucul

dintre dînsul, călău, și osîndit, parcă se tot micșorează — ciupercă uscată de arșița soarelui.

Adunîndu-și puterile uriașe, Boșoldea ridică iar securea pe umăr. Dar rămîne, așa sec de putere, de voință. Tîmp. Securea prinde să-i tremure. Și genunchii. Și brațele. Și buzele. Clătinată, securea sclipește ucigaș, drăcește, la soare. Dar nu lovește.

Mihai stă drept, mîndru, voinic, frumos.

Nici străjile, nici mulțimea nu mișcă. A încremenit într-o uluire ciudată. Doar pe obrajii femeilor se preling lacrimi grele, mute. ...„Să piară bărbat falnic și înțelept ca acesta ? Nu se poate ! Nu !...“

Războiul din priviri dintre călău și osîndit se-nvolbură. Mihai — tot mai impunător, mai măreț, mai strălucitor. Boșoldea — tot mai încovoiat, mai mic, mai jalnic. Umerii lui Mihai se lățesc, brațele i se încordează vînjoase. Mijlocul i se face gînji. Umerii călăului se chircesc. Mîinile i se moaie. Picioarele i se-ndoiesc, crăcănate, nevolnice. Parcă l-ar doborî propria-i secure. Iar cînd osînditul pășește spre dînsul, ca și cum l-ar lua în piept și l-ar strivi, căpitanul arnăuților urcă pe pod, urlînd :

— Călău, împlinește porunca ! Taie-l !

— Nu... Nu pot !... Nu pot !...

Lumea înmărmurește de istov. Nici o inimă nu mai bate. Doar ochii se holbează, în neștire.

O clipă mai grea ca plumbul și decît veșnicia mai lungă.

Deodată, gemînd, gîdele azvîrle securea. Se pleacă și sărută ciubotele banului Mihai :

— Sînt ăl mai mare ticălos, dar nu cutez să curm viața măriei-tale...

Sare de pe pod și se pitește printre străji.

Mulțimea răsuflă ușurată și strigă fericită :

— Nevinovat !... Mîntuit de năpastă !... Minune !... Strălucește ca un luceafăr !...

Rupînd rîndurile, Stroe, Calomfirescu, Băleanu, năvălesc spre eșafod. Din deal lovesc Tudor Maldăr și Radu Dragomir, măturînd cu săbiile slujitorimea. Stroe Buzescu saltă pe eșafod, sprinten ca un atlet, și-l ajută pe Mihai să rupă cătușa.

Din ceata femeilor, venită aproape, Maria Butoianu îi aruncă o spadă :

— Apără-te, mărite !...

Mihai o prinde din zbor, o scoate din teacă și, viforos, își deschide cale printre arnăuții îmbulziți asupră-i.

Mulți chiuie și azvîrl cușmele în sus. Femeile scuipă și brîncesc arnăuții și slugile domnești, rău ocărîndu-le. Apoi își desfac broboadele și le flutură întru slava biruitorului.

Prin forfota mulțimii banul Mihai, înconjurat de Stroe, de Calomfirescu, de Udrea Băleanu și Tudor Maldăr, înalță spada și răzbate spre apus, la drumul Piteștiului.

Peste o săptămînă, toți nemulțumiții cu domnia lui Alexandru-vodă s-au strîns la Craiova. Unii îl sfătuiau pe Mihai să năpustească, repede, cetele Olteniei asupra Bucureștiului, să-l alunge pe vodă și să se răzbune :

— Urcă-l pe eșafod și taie-l !

— De la franțuzul Berthier am auzit o vorbă : răzbunarea-i o mîncare ce se dumică rece, se împotrivește Mihalcea.

— Vodă îți trimite știre, prin mine, grăiește Radu Buzescu, că te-a iertat. Iar doisprezece boieri din sfat, speriați că vii cu război asupra cetății de scaun, au jurat pentru domnia-ta că nu ești os de domn și nu umbli după domnie.

— Jurămînt de două ori mincinos, zîmbește Mihai. N-am gînd să mă năpustesc cu oști împotriva nimănui. Căci, judecați, prieteni : dacă avem cu ce-l alunga pe Alexandru-vodă, n-avem cu ce înfrunta armia otomană care ar veni, împotrivă-ne. Drept aceea, fapta noastră se cere pornită tot pe calea cea deobște : adică prin Țarigrad. Grea cale, dară, deocamdată, alta mai bună nu se află.

— Surghiuniți-vă și pregătiți-vă bani, povățuiește Mihalcea. Nu vă încredeți în iertarea lui vodă că-i vicleană. Iar către Mihai, în șoaptă :

— Oprește o zi la Tismana. Starețul Serghie va să-ți dea diamantul cel mare al Basarabilor.

— De unde-l are ?

— Eu ţi l-am scos de la Petru Cercel, surîde Mihalcea. E-o piatră miraculoasă : zămisleşte puteri, dă curaj, înlătură răufăcătorii şi otrava. Eu mă duc înainte, la Ţarigrad. Te aştept.

În acele zile din mai 1593 — zile cu ploi bogate şi soare cald, holdele creşteau osebit de spornic, iar trandafirii răspîndeau mireasmă bogată. Singură în logia casei, Velica-doamna lucra la gherghef. Şi prea ades se trezea gîndind la Mihai. De mult n-a mai primit veste de la dînsul. Şi-l închipuia cînd în mare primejdie, cînd trudind pe moşii, cînd petrecînd la hanul Voichiţei din Drăgăşani, aşa cum îi spusese Sima că petrec bărbaţii. Furată de gînduri şi de floricelele gherghefului n-a auzit cînd a intrat State Boldur.

— Aduc măriei-tale ştirea cum banul Mihai a fost dus în faţa călăului, cum...

— Boldur, nu şugui cu inima mea !

— Da, cum a scăpat de primejdia călăului şi cum s-a pribegit la Transilvania, surîde slujitorul.

Şi-i povesteşte, totul, cu de-amănuntul. Velica vrea să pară liniştită, dar de trei ori se înţeapă la deget cu acul şi de trei ori, fără voie, întreabă dacă Mihai e sănătos, într-adevăr. Lacrimile de îngrijorare şi de bucurie i se strecoară pe dinlăuntru.

Iar cînd State Boldur pleacă, ia teorbul şi din struna lui, întîia oară scoate nu glas trist, ci bărbătesc, puternic întovărăşindu-se :

— ...Frunză verde de pe plai, Mihai, dragul meu Mihai, nu sări pe şapte cai, că strigă sultanul — vai, iar tu morţii mi te dai...

Din cula ei de la Stăneşti, Sima trimite către Radu Buzescu la Căluiu şi către Preda Buzescu la Pleniţa unde s-au aşezat anume, ca să fie mai aproape de Craiova, ştiri de la banul Mihai şi de la Stroe, soţul ei drag, de bună voie surghiunit, o dată cu al său bun prieten : „Vă cheamă şi pe voi acolo“... Apoi înseamnă în izvod : ...„Şi iaca aşa, eu, Sima lui Stroe Buzescu, rămîn singură, pre

cum a rămas, de atîtea ori, Maria, muma lui Stroe. Putea-mă-voi apăra de mișei și tîlhari ? Și cine-i mai primejduit ? Drag soțul meu — surghiunitul — ori eu, Sima, care am rămas aici ? Cine știe..."

Sfarog de iarbă mare arde pe tăvi cu jăratec, să dea bună mirosnă în toată cetatea Făgărașului. În odăi, în jurul zidurilor — laițe largi și noi, din lînă stogoșă. Jilțuri și baldachine din nuc, tisă și abanos ; iconostas măiestrit cioplit.

Găzduiau în catul al doilea. Din cerdac vedeau zidăria groasă, masivă, greoaie a întregii cetăți, cu cele cinci turnuri în cîte opt laturi. În curte, bine rînduite — trăsuri, căruțe și harabale. Trei perechi de cai fremătau în jurul fîntînii din mijloc, așteptînd ciutura cu apă limpede să se verse-n gros jgheab de piatră roșcată.

Vlădica Ion de la Prislop, Stroe Buzescu și banul Mihai trecură în foișor, ieșind spre gangurile pentru luptători. Cercetară ochiurile de pîndă din turnuri și firidele pentru balimezuri. Zidurile, de jur împrejur îmbrățișate de-un șanț lat și adînc, plin cu apă, stăteau țanțoșe, tari, neclintite.

— Minunată vedere în jur ! grăiește Mihai ca pentru sine, cu ușoară undă de suspin. Și tîrgul și Țara Făgărașului — frumoase și bogate.

— Iar Oltul — mai domol și mai prietenos ca la Cozia. Are dreptate starețul Ion de la Prislop : Transilvania-i inima noastră.

— Iar dacă cetatea Timișoarei, a Oradiei, a Rodnei, a Giurgiului și a Severinului, a Sucevei ar fi sub oblăduirea noastră, ce rotundă și bine-ntărită țară am avea... O văd bine de-aici, din Făgăraș, adică din mijloc.

— Cutezante gînduri, Mihai !

— De-aceea nu mi le tălmăcesc decît mie, în taină. Sînt atît de mărețe și depărtate, că nici cu aripile celei mai aprinse închipuiri nu le-ating.

— Să nu uităm că aici, în Făgăraș, stăpîn este Baltazar Bathory din Șimlău, îi domolește Calomfirescu prea învăpăiata-i închipuire. Adică vărul lui Sigismund. Iar

Sigismund a început să-şi spună crai. Că şi el se vrea stăpîn peste această ţară rotundă, cum îi zici.

— Da, Calomfire, adaugă Stroe. Ai dreptate. Dar domnul conte de Făgăraş, Baltazar Bathory a moştenit cetatea asta de la mumă-sa, Margareta Mailat, de sînge românesc.

— Şi să nu uităm că Făgăraşul fost-a veche moşie a domnitorilor români, zîmbeşte Mihai.

În clipa asta, un olăcar întoarce cornul spre străjerul de pe metereze şi sună, cerînd intrare. Străjerul dă semn să coboare podul. Huruie lanţurile şi zăngăne zăvoarele. În ogradă se ivesc Ion Chisăr, Ion Norocea şi iobagul său Vasiu Oţoi. Descalecă şi urcă în pripă sus.

— Veşti de la Sigismund-craiul, îl îmbrăţişează Ion Chisăr pe Stroe.

Se trag cu toţii în odăi de taină, la sfat.

— Craiul vrea ca domnia Ţării Româneşti să fie luată cu spada. Gata-i a merge în fruntea oştirii. Are bune legături cu Aron-vodă ; dă şi el o mînă de ajutor.

— Nobile Ion Chisăr, bine-i să ştim ce zice Sigismund-craiul, povăţuieşte vlădica Ion, dar la Alba Iulia hotărăşte, deocamdată, Baltazar Bathory. Şi povaţa lui este ca Mihai să ia scaunul domnesc prin bună înţelegere. Transilvania nu-i gata de război cu sultanul.

— Da, dar craiul Sigismund e povăţuit şi ajutat de ava Carrillo, omul papei, stăruie Ion Chisăr. Iar apusul de mult pregăteşte cruciada împotriva otomanilor.

— Şi eu cred că-i bine să urmăm calea arătată de craiul Sigismund, se alătură Ion Norocea. Fiica mea, Velica, are grijă să-l înduplece pe Aron-vodă de la Moldova. Şi dacă unirea între ţările române nu s-a putut face în vreme de pace, să se facă prin război.

— Sinan-paşa e neîntrecut izvoditor de pricini de războaie, anume ca s-o ia înaintea împăraţilor creştini.

— Ştefan al Moldovei a biruit cu puţini pe cei mulţi.

— Da, Stroe Buzescu, dar el avea oaste de ţară, din ţărănime slobodă, ridică glas vlădica Ion de la Prislop. Azi, ţăranii au sărăcit ; nu mai au nici cu ce-şi cumpăra un cal şi-o suliţă. Deci zic ca Baltazar Bathory : folosiţi

vechea cale a înțelegerii. După aceea, trei ocîrmuitori fiind, dar hrănind același gînd, vă veți înțelege.

— Așa vom face ! hotărăște Mihai, ridicîndu-se brusc în picioare și strîngînd pumnul pe mănunchiul spadei.

Stroe Buzescu și banul Mihai îi însoțesc pe cei trei prieteni pînă la marginea orașului. Își iau rămas bun și se-ntorc pe malul Oltului, plimbîndu-se și sfătuind ce cale să ia, ca s-ajungă mai lesne, mai repede și mai fără primejdie, la Țarigrad. Buzescu socotea că-i mai ușor prin Banat. Mihai prefera prin Moldova.

— Să-l văd și pe Aron-vodă.

— Poate și pe Velica-doamna...

— De bună samă ! Sfatul cu dînșii ni-i cu priință.

Un foșnet de frunze, un zăngănit de armă și Buzescu se prăbușește la pămînt. Mihai trage, fulgerător, spada, dar cei trei atacatori, călări, se pierd în lunca Oltului.

— Nu-i nimic, surîde Stroe Buzescu. Mai mare spaima decît rana. Sfîșie mîneca asta și leagă-mă strîns.

— Alexandru-vodă-i pe urmele noastre. Nu mai putem întîrzia în Transilvania.

A doua zi, Ștefan Iosica intră în cetatea Făgăraș :

— Voievodul din București s-a plîns la sultan împotriva craiului Sigismund că te oploșește sub aripa sa, iar sultanul a poruncit să te predăm, cu toți boierii surghiuniți și cu toate averile voastre.

— Plecăm, îndată ce se vindecă rana lui Stroe, hotărăște Mihai.

— Stărui să vă mutați în castelul meu de pe Mureș, departe de ochii și urechile iscoadelor lui Alexandru-vodă. Știți, m-am însurat cu Varvara Fuzi.

— Fie-ntr-un ceas bun ! Rudă cu craiul Sigismund, nu ? întreabă Stroe.

— Și foarte bogată. Lasă că însumi am agonisit treizeci de sate și tot atîtea moșii, în valea Mureșului. Îmi trebuiesc cinci zile ca să le străbat pe toate, călare.

— Bravo, dar cum ? întreabă Mihai.

— Îl slujesc cu credință pe tînărul crai. Nimic nu hotărăște fără mine. M-a făcut baron. În multe îl birui chiar pe ava Carrillo, duhovnicul de taină. Și dacă vreau să rînduiesc războiul împotriva sultanului, îl rînduiesc.

— Nobile Ştefan Iosica, ajută unirea acestor trei ţări române, ca să putem scutura jugul.

— Ajut, bane Mihai. De aceea vă şi adăpostesc în castelul meu.

Spre seară se ivesc şi ceilalţi doi Buzeşti : Radu şi Preda. Aduc ştiri din ţară, despre prigoana pornită de Alexandru-vodă împotriva lui Mihai şi a prietenilor lui.

— Începe să ne împartă moşiile. Le dă lui Stavrache, Dan, Mirişte, Dragomir din Vilcăneşti.

Castelul lui Iosica e bogat în covoare, în ţesături scumpe italiene, în vase de cristal, de argint, de aur, în tablouri mari, zugrăvite de maeştri italieni şi olandezi plini de faimă. Pe Buzeşti îi stinghereşte bogăţia lui Iosica. Mai ales că se şi laudă. Foarte se miră şi se bucură cînd vineri după amiază, însuşi Sigismund-craiul intră în castel. Femeile se îmbulzesc să-i facă alai, măcar că, fără voie, privirile le alunecă spre chipul banului Mihai, spre Buzeşti, ori spre Calomfirescu.

Poartă straie scumpe, după moda spaniolă.

— De cînd a pierdut-o pe Eleonora Orsini, lămureşte Nicolae Viteaz, craiul foarte s-a supărat pe italieni şi ne-a poruncit nouă, nemeşilor, să schimbăm portul cu cel spaniol. Unii se împotrivesc. Vizita de azi a făcut-o tocmai în dorinţa de a impune moda spaniolă în locul celei italiene.

— De ce se împotrivesc unii ?

— Au credinţa, prietene Stroe, că schimbarea portului e semn rău ; aduce stăpînire străină. Craiul a poruncit vraciului şi astrologului Iacobus să rînduiască stelele prielnice şi... gata ! Dar nobilii ştiu că astrologul e-un şarlatan.

Calomfirescu şi Stroe admiră straiul craiului din mătasă roză, strălucitoare, cu centură în sidef şi nestemate, cu paftale mari de aur, măiestrit lucrate de cei mai buni meşteri, cu stilet subţire de argint, cu pantofi de marochin roşu, moale, catifelat.

— Dacă n-ar avea ochii prea mari şi prea obosiţi, rîde în şoaptă Preda, faţa prea prelungă, nasul cam mare, dacă n-ar fi de-a dreptul buzat, dacă n-ar păşi cam

crăcănat și n-ar semăna prea bine cu un netot, craiul ar fi bărbat frumos...

Înainte de masă se aduseră gustări ispititoare și băuturi tari. Apoi trecură în hala băilor, unde craiul se scăldă în aceeași cadă cu Ștefan Iosica ; o cadă mare, pătrată și adîncă, din aramă bine lustruită. Au poftit și musafirii să se scalde sau să privească. Și cum craiului mult îi plăcea să se poarte gol, se dedă la fel de fel de jocuri în feredeu, în cadă și în afară. Se întrece cu Iosica. Deși mult mai voinic, mai atletic, dregătorul se lasă, din cînd în cînd, scufundat în apă, ca să-i dea lui Sigismund iluzia că-i foarte puternic. Și-i place craiului mai ales ca femeile, aproape goale și ele, să i se perinde prin față. Uneori cîte uneia îi întorcea spatele cu scîrbă, socotind că așa o batjocorește pe Eleonora cea măritată cu altul.

După asemenea jocuri și purtări, urmează ospățul îmbelșugat în pește, în cărnuri, și băutură. Mîncînd, nobilii spun glume, iar piticul Demetrius, îmbrăcat în strai aurit, șuguie, slobod la gură, cu toți mesenii. Se urcă pe masă :

— Eu sînt craiul ! strigă piţigăiat și bate din picior. Sînt craiul și-l am măscărici pe *Sigismundus Bathori de Somlio, voiwoda Transylvaniae et Siculorum comes*...

Șapte femei dănțuie în rochii mai străvezii ca voalul miresei. Cînd muzicanții zic mai cu foc, își dezgolesc trupurile, azvîrlind și scăpărînd din picioare mai dihai ca iepele. Văzîndu-l cum tremură de plăcere, Iosica face semn dănțuitoarelor să treacă în sala băilor. Îl ia pe crai de braț, să nu se clatine prea tare și, întovărășit de cîțiva nobili, se închid cu femeile acolo, în taină, la o năsălnică petrecere. Craiul se desfată privind și măcinînd din măsele. Se face de trei ori roșu ca sfecla, de trei ori galben ca alămîia, de trei ori vînăt ca porumbica, rîde hurducat, crîșcă din dinți, se zvîrcolește, plînge, întinde coapsele și își încordă trupul pînă leșină. Așa leșinat și nădușit, slujitorii îl poartă pe brațe în iatacul cel mai liniștit, îl întind în crivat cu pînzeturi de mătase, să-și hodinească istovirea seacă și pidosnică a unor mădulare netrezite încă la viața cea adevărată.

— Ei, acum cunoaștem și noi cum trăiește și cît suferă un crai, rîde Stroe.

Iosica iese din iatacul crăiesc, bucuros și mulțumit de sine, ca și cum ar fi săvîrșit o mare ispravă, vrednică de toată lauda. Îl caută pe banul Mihai și-l află în grădină cu Giovanni Muraldi, un italian negricios, între două vîrste, uscățiv și vorbăreț. A închiriat minele de aur din Transilvania și povestește despre noroacele sale:

— Am găsit trei bulzi mari de aur. Minunați ! I-am trimis unul lui Rudolf împărat, că mult îi plac și-i caută cu patimă pentru colecțiile lui și pentru alchimiștii găzduiți în Hradciani. Dacă aveți nevoie de sprijin împărătesc, vi-l pot mijloci eu, cu un bulgăre de aur.

Ospățul și petrecerea s-au prelungit trei zile și trei nopți.

A patra zi, Sigismund Bathory arăta așa de istovit că nu mai putea ridica mîinile de pe perne și nici limba nu i se mai dezlipea de cerul gurii. Pleoapele-i cădeau grele peste ochi, iar buza de jos i se lepăda neputincioasă, groasă, umflată, încleiată în bale, ca piciorul melcului ostenit de drum și răpus de căldură. Ci văzîndu-l, astrologul Iacobus se grăbi cu sfat :

— Musai să trimiți, serenissime, soli în Austria, să-ți caute soție de neam împărătesc. Că, iată, steaua căsniciei intră în conjuncție cu astrul măriei-tale și, din alăturarea lor va rezulta, de bună samă, fericită împreunare, cu deplină izbîndă în dezlănțuirea plăcerilor încătușate și rod în pîntecele femeii.

Povața despre căsnicie pornea de la ava Carrillo. Cum craiul a adormit repede și profund, a rămas ca sfatul cu pribegii români, sfat ce nu suferea amînare, să-l ducă Ștefan Iosica, neobosit și treaz în toate și totdeauna, oricît s-ar desfăta în amestec cu muierile ori cu pocalele de vin.

— Iertare că v-am ținut atîtea zile, pentru cele puține cîte avem de hotărît. Dară la inimile domniilor voastre, îngrijorate și triste, o țîră de desfătare nu strica. Și apoi, trebuie să știți, dar să păstrați taină desăvîrșită, că am sărbătorit un mare succes : Aron-vodă de la Moldova s-a închinat măritului crai Sigismund.

— A, asta înseamnă că logofătul Ion Norocea a lucrat cu dibăcie.

— Da, Radu Buzescu ; și asta-i foarte bine.

— Rău ne pare doar că nu putem grăi craiului, s-audă însuși părerile noastre, încruntă sprînceana banul Mihai. S-audă cum înfățișăm gîndul nostru cel mai tainic pentru care cercăm a lua scaunul Țării Românești. Să afle că, deocamdată, ne trebuiesc trei mii de călăreți din Silezia, îmbrăcați în zale.

— Din cei numiți catafracți, adaugă Stroe.

— Da. Iar din Italia chemăm o sută de tunari, meșteri în cucerirea cetăților.

— Avem nevoie și de o mie de archebuze din cele noi.

— Să nu uităm, Radule, nici pușcașii negri din Transilvania.

— Nici armele arvunite la brașoveni și la sibieni. Să nu uităm nimic și, mai ales, să nu ne lăsăm pînă ce dușmanul nu va zăcea în pulbere, la picioarele noastre ! apasă Mihai cuvîntul, parc-ar vrea să preschimbe fiecare sunet într-o lovitură de spadă și fiecare cuvînt într-o explozie de tun.

— Și bani ? întreabă Iosica.

— Pînă vom ajunge la Țarigrad, grija asta o poartă Radu Buzescu. Are catastif pentru toate. Împrumutăm și de la domniile-voastre. După ce ne întîlnim cu oamenii noștri din Galata, vedea-vom cum lucrăm.

A cincea zi, cînd Iosica înfățișează craiului cele hotărîte de boierii munteni, Petru Pellerdi, diacul și subcămărașul măriei-sale, zîmbește cu subînțeles și viclean, gîndind la bacșișul ce l-ar putea dobîndi de la valahi și de la craiul Sigismund.

— Întocmit-am, slăvite crai, scrisorile de recomandare pentru banul Mihai. Le-am așternut pe hîrtie cu cea mai iscusită caligrafie. Scris-am și către ambasadorii din Țarigrad. Să afle valahii trecerea și puterea măriei-tale și vasali veșnic să-ți rămînă.

— Da, da ! exclamă Sigismund, mustăcind și clipind greoi. Și ce trebuie să fac, Iosica ?

— Să le iscălești, măria-ta.

— Da. Bine. Iscălesc.

Fabio Genga îl privi chiorîș pe diacul Pellerdi cum pune scrisorile în mîinile lui Iosica, iar Iosica le pune în fața craiului, cum moaie pana în călimară și, cu plecăciuni, i-o întinde.

— Dacă banul Mihai ia tronul Țării Românești, — și-l ia că-i vrednic și hotărît ! — prea mărite și luminate crai, devii rege al întregii Dacii ! lingușește el, încă mai mieros.

— Fie-ți gura aurită, broscar scîrbos ! se bucură Sigismund, înghite zeama dulce ce-i umple gura de multă plăcere, îl încondeiează cu efort pe *S* învîrtind limba în gură, se oprește și aruncă o pungă de bani lui Genga. Diacul o prinde din văzduh, gudurîndu-se în temenele și, sunînd-o, să crape Pellerdi de ciudă.

— Că peste Moldova ai ajuns suzeran, slăvite, de cînd ți s-a închinat Aron-vodă... nu se lasă subcămărașul, văzînd marea și subita generozitate a craiului.

— Genga, dă punga ăsteilalte jigodii !... Ba nu ! Dă-o-napoi... Iosica, împarte-le-o tu... Dar nu, nu toată ! Ia și tu o treime... Că tu-i dăscălești și-i înveți a mă linguși...

Grăbit și mîndru, Iosica înmînează documentele lui Mihai :

— De la noi aveți bune scrisori de recomandare. Cămărașul de multă încredere, Fabio Genga, scrie, în tainice izvoade, tot ce hotărîm. Fiind domn, bane Mihai, făgăduiești, ca și Aron-vodă, să scoți țara din jug și s-o duci în cruciadă împotriva păgînilor ?

— Făgăduiesc !

Se despart de Iosica și merg, o vreme, tăcuți. Îi amărește nemulțumirea.

— Ăsta-i nenorocul țărilor din vremea noastră, își tălmăcește Mihai gîndurile : au conducători slabi sau nevrednici. Iar nobilii mai bucuroși sînt de asemenea cîrmuitori, și-i caută. Însă țările mult tînjesc și-n amar se prăbușesc.

De aproape un an, din Madrid pînă la Moscova umblau zi și noapte tainici soli, cu cărți bine pecetluite. Călătoreau de obicei, schimbați în călugări sau

negustori, în straie de rînd, fără alai. Ci la orice curte ajungeau, grabnic li se deschideau uşile. După sfaturi îndelungi, în şoaptă, în cămări străjuite cu grijă, coborau şi plecau în miez de noapte, ferindu-se de orice ochi iscoditor.

Dar sămînţa palavragiilor e bogată. Şi în urma solilor de taină totdeauna stîrnesc zvonuri fel de fel. Unii, se-nverşunează : alţii, se-ngrijorează foarte. Se învrăjbeşte iar Spania cu Englitera ? Izbucneşte o nouă răzmeriţă în Ţările de Jos ? A văzut papa Clement că schismaticii lui Martin Luther au umplut Germania şi gîndeşte să-i potopească, zăticnind focul războiului în cuiburile lor, pînă le-o pieri neamul ? Da, dar atunci, ce amestec au Aron-Vodă de la Moldova, hatmanul cazacilor ori ţarul Moscovei ? Sau poate-i vorba de-o cruciadă împotriva otomanilor ? Că primejduiesc pacea creştinăţii ca pe vremea lui Soliman cel Mare. Murad-sultan nevolnic este la războaie. Dar marele vizir Sinan-paşa arată o sălbatecă energie şi rîvnă de a potopi creştinătatea, ca un lepădat de lege ce se află. Strigă în gura mare că nu-i trebuie nici un an ca să cucerească Viena.

Doi soli se aflau în acele zile şi în Transilvania : călugărul croat Alexandru Comuleo, om înalt, subţirel, tăcut, cunoscător al multor graiuri şi al sumedeniei de taine cîte umplu Europa, trudtor pentru slava sfîntului părinte Clement al VIII-lea, papa. Celălalt — gras şi vesel, guraliv şi bun de şagă, sporovăieşte şi chiar trăncăneşte despre orice, anume ca să acopere şi mai bine tainele. Se numeşte Ion Marini Poli, neguţător bogat de la cetatea Ragusei.

Cu tot ştafetarlîcul ăsta de taină, oamenii lui Alexandru-vodă tot află că Aron-vodă a primit scrisori de prietenie de la Roma. Scrie în ele că românii sînt băştinaşi de la ţara Italiei. Că bine-i să-şi hrănească şi să-şi întărească sufletele cu însuşirile cele vechi, romane ; să rîvnească la măreţia strămbunilor şi, mai cu samă, să nu uite că sînt creştini, ci gata să fie a urma, bărbăteşte, steagul mîntuirii de sub stăpînirea păgînă.

— Nu înţeleg nimic, se tînguia Stoichiţă. Dacă-i vorba de o tovărăşie a creştinilor în lupta cu păgînul, atunci de ce ne ocolesc ?

— Se vede că nu sîntem vrednici de asemenea tovărășie aleasă, se hlizește Andronic-vistier.

— Ei, parcă ne-a cercetat careva ?

— Nu cumva și tu, Teodosie Rudeanu, te-ai dat cu fugarii, cu zănatecii ? întreabă vodă Alexandru. Se laudă într-una că fi-vor cruciați !

— Măria-ta, Buzeștii mi-s cumnați.

— Va face gealatul să nu mai fie !

— Înțeleg că trebuie să plec și eu în surghiun, măria-ta !

— Numai să nu te ascunzi în castelul lui Ștefan Iosica, rîde Dan-vistierul; că acel cuib ni-i cunoscut.

S-au adăpostit la Prislop, ca să scape de primejdie. Dar nici aici n-au putut rămîne decît trei zile. În a patra, zece oameni l-au înconjurat pe Radu Calomfirescu și-au dat adevărată bătălie ca să-l scape. Au prins pe unul dintre atacatori și-au aflat că-i trimis de pașa Timișoarei.

— Tot mîna lui Alexandru-vodă.

Deci au schimbat și acest loc. Au stat cîteva zile la Herman Gotlieb din Sibiu și au grăbit plecarea spre Țarigrad, prin Moldova.

Călătorind spre Sebeș, în rădvan sărac, cu slujitori puțini. Velica-doamna poposește la vechiul prieten, Ion Beldi de Bozaș. O primește cu dragoste și cinste, ca pe o doamnă, deși știe că-i doar cu numele. Din una în alta, vine vorba și despre necazul pe care-l avea Aron-vodă din partea creditorilor.

— O singură salvare : să se ridice împotriva stăpînirii otomane.

— Pînă la urmă așa va face, destăinuie Velica, pe negîndite. În privirea lui Ion Beldi lucește o lumină ciudată și vicleană.

Plecă Velica mai repede decît ar fi vrut gazda. În Brașov se întîlnește cu Stroe Buzescu :

— Trecem prin Moldova, pe la Aron-vodă.

— Bine faceţi. Nu găzduiţi la Ion Beldi. Nu mă întrebaţi de ce vă sfătuiesc aşa, că nu ştiu să vă spun. Unde-l pot vedea pe banul Mihai ?

— Cred c-a şi ajuns la Bozaş.

— Vai ! Nu rămîneţi acolo nici un ceas. Vă rog !

— Aşa vom face, Mîndruţa !

— Stroe, prietene, hai ici, în biserica din Şchei, să sfătuim.

Din Prund urcă dîmbul şi îngenunche în faţa uşilor împărăteşti.

— Mi-ar plăcea să ştiu că nu-l vei părăsi pe Mihai niciodată, în nici o împrejurare, în nici o primejdie, oricît de mare.

— Am jurat de mult.

— Atunci, să jurăm şi împreună. Iar asta să fie a noastră mare taină.

Se ridică. Se îmbrăţişează şi se sărută.

— Stroe, tu cel mai cuminte, cel mai cinstit dintre Buzeşti, ascultă spovedania inimii mele şi înţelege-mă. Tu o ai pe Sima. Mie Mihai mi-i drag, cum nu se mai află. Deşi ştiu că niciodată n-o să-mi fie soţ, înde-aievea, ci numai ca o nădejde, ca un vis depărtat adeseă, dorit mereu şi sfînt totdeauna.

Din Şchei, Stroe Buzescu a galopat spre castelul lui Ion Beldi din Bozaş. Şi-a găsit prietenii la masă, cu fripturi şi pocale dinainte. Vorbeau ca adevăraţi prieteni, despre ajutorul de oaste din partea secuilor.

— Oricînd pot intra în legătură cu dînşii. Şi cum sînt tare supăraţi pe Sigismund, uşor trec la alt stăpîn.

Şi cum voroavă destoinică nesprijinită de băutură nu se poate, mesenii se greşiră în oarecare spor de pocale, cu viclean vin de Mediaş. Ion Beldi ospăta şi bea la rînd cu musafirii.

— Dulce-i viaţa-n pribegie ! strigă Radu Calomfirescu, muşcînd dintr-un picior de clapon fript în mirodenii şi-n vin, scăldîndu-l, pocal după pocal.

— Cînd ai prieteni buni, adaugă Radu Buzescu, închinînd şi bînd în cinstea gazdei.

— La Iosica — femei, la Beldi — băutură !... Trăiască pribegia ! strigă iar Calomfirescu, beat de-a binelea.

Stroe se apropie de Preda și-i povestește întîlnirea și temerile Velicăi-doamna.

— O năzărelnică !... O... doamnă, ibovnică de domn. Dac-ar fi ceva de capul ei s-ar mărita cu Aron-vodă.

— Și dacă-i îngerul mîntuirii noastre ? întreabă Stroe.

— Nici nu mai spune banului Mihai prostie ca asta, că-i strici cheful.

Calomfirescu rîde cu hohote :

— Te-ai dat în dragoste cu ibovnica lui Aron-vodă?... Te pîrăsc Simei !

A doua zi, pe la scăpătatul soarelui, cu mintea aburită, cu ceață grea pe ochi, se lasă pe paturi moi. Toți: stăpîni și slugi, oaspeți și gazdă. Adorm butuc. Și peste un ceas întreg castelul lui Ion Beldi dormea adînc, somn fără vise. Singur Preda o visa pe Erzébet crăiasa, ca pe vremea cînd îl primea în iatacul ei de taină și se-nfiora de neîngăduite fioruri.

Treaz rămăsese, din întîmplare, doar Condur Pantelimon ; îl cuprinsese pînticăraia și se înfrînase din băutură. Se culcase în iesle, chircit de durere, pe pat de fîn. De aici, o vreme, a auzit glumele slujitorilor lui Beldi. Glume deșănțate, în doi peri. Și s-a îngrijorat foarte cînd a înțeles că toți au amuțit, beți. Pe la miezul nopții, alți slujitori au intrat în castel, au despărțit pe români de unguri, i-au legat burduf și i-au închis în grajd, cu dînsul. Condur s-a vîrît în fîn și-a stat așa, pînă s-au liniștit huietele prin curte. ...„Aici nu-i lucru curat.“ A dezbrăcat un slujitor ungur, s-a îmbrăcat cu straiul lui și-a ieșit pitiș, din grajd. A văzut că odăile de sus erau păzite de sulițași și halebardieri. Speriat, s-a furișat din castel. Neștiind încotro s-o împungă, pornește spre Brașov.

Dintre boieri, cel dintîi s-a trezit Stroe. Greu înțelege unde se află. Îl dor brațele și picioarele înțepenite. ...„Sînt în cătușe și-n funii“. Prin întuneric, își numără prietenii : fără straie, fără arme, legați burduf. ...„Am fost vînduți...“

Izbește cu cătușele în podele, pînă-l trezește pe banul Mihai, pe Radu și pe Preda :

— Vedeți ? A avut dreptate Velica !

— De-acu, în țeapă ni-i sălașul, se îngrozește Preda.

Cu greu, după multe ghionturi, face ochi și Calomfirescu ; prinde a lepăda lacrimi de mînie :

— Ne lăsarăm prinși, dobitocește, ca pițigoii în dovleac ;

— Ei, să văd acum ce poate îngerul mîntuirii !... grăiește, a batjocură, Preda Buzescu. Oare cît o fi primit Beldi pe capetele noastre ?

— Mult mai puțin decît prețuiesc ele în adevăr. Mihai tăcea. Numai într-un tîrziu :

— Cum de m-am îmbătat ?

— Ne-a pus ceva în băutură.

— Să fie oare stăpînul din Bozaș mai mișel decît călăul ?

Zac o zi întreagă acolo, pe podele. Nu vine nimeni să-i vadă. Doar cînd se întunecă, slujitorii îi scot în ghionturi, îi grămădesc, repede, într-o căruță și pornesc, pe drumuri lăturalnice, spre Brașov. În scuturătura căruței, Stroe gîndește : „De la Făgăraș ne-am mîntuit singuri ; de la Prislop — călugării... Din hodoroaga asta afurisită — aleluia."

— Vezi ce prostește piere chiar visul cel mai mare ? întreabă Radu Buzescu.

— Barem voi vreți ceva, se mînie Calomfirescu. Dar ce vină am eu ? De ce să pier eu care vreau doar să beau și să petrec cu muieri ?

— Îl cred pe starețul Prohor, se-ndîrjește Stroe : nu sîntem cu desăvîrșire biruiți, dacă știm că dreptatea-i cu noi. Mai avem și prieteni !

— Velica, îngerul mîntuitor !... Caraghiosule... Faceți ceva să scăpăm ! se mînie Calomfirescu.

— Poate vreunul dintre slujitori... Să-l cumpărăm.

— Un pitac, la Ștefan Iosica.

Dar slujitorii îi împung cu sulițele, silindu-i la tăcere.

Trec printr-o drîmbă de pădure, în plăcută și înviorătoare mireasmă... „În sîlha ta, codre, să mă pierd... îi umblă prin minte lui Stroe un stih de doină tristă, auzită cînd ucenicea la Cozia. Multă isteține și putere ne trebuie ca să biruim toată viclenia și răutatea lumii..."

— Dar dacă mișelia asta se săvîrșește chiar din porunca lui Sigismund și a lui Iosica ? șoptește Preda.

— Atunci, chiar nici o zare de nădejde nu-i, răspunde Radu și se adresează slujitorilor: Măi oameni buni, opriți, să ne mai odihnim, că ni s-au încurcat mațele și tulburat creierii de-atîta hurducătură...

Opresc. Preda încearcă să mituiască pe conducător.

— Zece pungi !... Douăzeci !...

Slujitorul le întoarce spatele, țanțoș, ca păunul cînd își rotește coada. Stroe cată să rupă funiile ; fără izbîndă. Se aleg cu lovituri de gîrbaci și cu întărirea privegherii.

Au trecut de Brașov și de Rîșnov, ocolindu-le.

— Ne duc spre Bran. Deci, în sama lui Alexandru-vodă...

— Cît mai este pînă la Bran ? întreabă Mihai.

— Vreo jumătate de ceas.

— În țara noastră, nu pierim noi, nevinovați, surîde Mihai.

— Cum, crezi că a rîvni domnia, nu-i o vină ?

— Depinde ce vrei să faci cu ea, Calomfirescule, îl răpune Mihai. Auzișî huhurezul în dumbrava asta ?

— Face-a moarte. De altfel, de la început harabaua asta mi-a mirosit a dric.

Deodată, de o parte și de alta a drumului, țîșnesc călăreți, urlînd și spintecînd văzduhul cu săbiile. Se naște o zăpăceală obștească. Slujitorii paznici își pierd capul. N-au nici răgaz, nici putere să potolească spaima cailor. O pornesc la goană, risipiți. Trei, încercînd să se apere, sînt răpuși. Stroe, cel dintîi, îl cunoaște pe Condur Pantelimon, în strai maghiar. Unii aleargă după slujitorii fugari pe cîmp. Alții dezleagă prizonierii.

— De mult voiam să te cunosc, bane Mihai, se apropie Petru Rat, soțul Zamfirei, sora Velicăi.

— Mă bucur, și-ți mulțumim din inimă. Vă datorăm viața.

— Velica, sora mea, lămurește tînărul Petru Norocea venind din stînga, a ghicit viclenia lui Ion Beldi și, înainte de-a ajunge la noi Condur Panteliomn, ne-a pregătit să vă sărim în ajutor.

— Voia să vă treacă la Țarigrad.

În adevăr, la slujitorii lui Beldi au aflat hîrtii și îndreptări către Alexandru-vodă și către marele vizir Sinan-pașa.

Petru Rat, Petru Norocea și Stroe Buzescu, cu ceata salvatoare s-au întors la castelul lui Bozaș, să se răfuiască repede cu Ion Beldi. Nu l-au aflat. Au găsit însă toate hîrtiile de preț și banii furați.

Mihai a hotărît să găzduiască la un iobag sărman, Avram Truța. Se mira ce repede trec oamenii dintr-o tabără în alta, ce harnic negoț cu însuși cugetul lor, numai să strîngă averi.

— Bane Mihai, toți sîntem mînați de năprasnice ambiții și porniri.

— Deci să grăbim spre țelul nostru.

Două săptămîni Sima s-a adăpostit în chiliile Coziei. Aici a aflat-o Preda, întors din Transilvania.

— Hotărîrăm să rămînă numai Radu și Stroe lîngă Mihai. Prea-i cu primejdie pentru seminția noastră: ne prind pe tustrei și gata cu Buzeștii. Rînduiesc aici primirea, cu Teodosie, cu Udrea, cu Tudor Maldăr.

— Și cu mine, cumnate Preda! se arată Sima bărbătoasă, neînfricată. Țin bună legătură cu Udrea Băleanu și cu popa Farcaș, cu stareții Prohor și Serghie, cu Dragomir, cu Maria și cu toți căpitanii voștri.

Preda Buzescu se ferește din calea potrivnicilor. Locuiește la Căluiu, unde se poate apăra mai bine. O caută pe jupîneasa Stanca și-o povățuiește:

— Răbdare și încredere.

— Așa-mi dă sfat și muma Tudora. Vine, se grijește de nepoți, îi preumblă prin culă și-i învață bună purtarea.

Anghelina, fiica Grozavei, ține de urît Simei: îi cîntă, întovărășindu-se cu cobza. ...De ți-o părea greu cu mine, fă-mă brîu pe lîngă tine și mă duc, Stroe, cu tine, rătăcitor prin țări străine...

— Anghelina, i se-ntîmplă ceva rău. Îl visez mereu mire.

— Păi, dacă-nțeleg eu bine, firesc este să-l visezi așa, stăpînă, de vreme ce pregătesc nunta cea mare.

Întorcîndu-se cu Petru Orăș de la Bolzano, unde l-a adăpostit Petru-vodă Șchiopul, Rada din Izvarna îl văzu trist, tînjind, ca suferind de lingoare.

— Mi-ești dragă, Rada, și te-aș face soția-mi, dacă rangul nu m-ar opri.

— Și eu te iubesc, Petre. Cunosc amarul ce ți-l cășunez. De aceea fă ce vrei cu mine. Chiar de m-arunci la cîini, tot am să strig : mi-ești drag !

— Ai suflet mare și cald, Rada. Și mult mă chinuie gîndul : ce să fac ? Ieri logofătul Nestor Ureche mi-a spus : „Dacă nu te desparți de... nu poți fi căpitan de sutași și nici dregător". I l-am dat pildă pe vodă Petru care...

— Da, Petre, dar Irina-i roabă, pe cînd eu, desfrînată... Și cade în ghenunchi în fața lui : păgînii m-au nenorocit, păgînii....

A treia noapte, pe furiș, Rada din Izvarna a pornit spre Galați, cu niște negustori de pește. A stat acolo, o vreme, printre pescari urduroși și marinari obraznici.

A trecut, apoi, într-o seară la Brăila, îmbrăcată cerșetoare. De aici, la București, a ajuns ușor, însoțind o caravană domnească. S-a așezat într-o chilioară, nu departe de palatul domnesc, ca să vină oștenii la dînsa, fără pierdere de vreme. Unii îi dau bani. Alții o bat. Unul din cei mai arțăgoși i-a strigat, într-o seară :

— Stai, fa, să mă satur... Că la noapte plec s-o prind pe Sima lui Stroe Buzescu.

— Ce ai tu cu boieroaica aia ?

— Păi cic-ar atîța oștile Olteniei împotriva domniei.

— O muiere ?... Se teme măria-sa, ditamai domnul, de-o muiere ?

— Ce ? Eu nu mă tem de tine ? Îmi dai cu sfeșnicul ăla în cap și... fiiut, sapa și lopata. Cine mai aduce o boieroaică tînără și frumoasă aci, la scara domniei ? Că n-o apără nime. Bărbat-su, prin surghiun, prin Țarigrad, umblă cu Mihai-banul să ia domnia.

— Da ? Domnia ? Și știi unde-i Sima acum ?

— Nu.
— Ce-mi dai să-ţi spun ?
— Un sfert din ce-mi dă vodă.
— O cauţi la Pleniţa, aproape de Craiova. Alaltăieri era acolo.

În noaptea aceea, Rada nu s-a lăsat pînă n-a întîlnit om s-o cunoască pe Sima. L-a aflat, în orînda mitropoliei, pe Tudor Maldăr :

— Eşti bun călăreţ : vesteşte-o pe Sima de primejdia ce-o paşte.

Ca fulgerul, Maldăr a gonit pînă la Cozia. Cîteva zile, Sima s-a adăpostit în Ostrovul Călimăneştilor, apoi a pornit spre Rucăr. La Vieroşi, lîngă Ploieşti, s-a întîlnit c-o ceată de slujitori domneşti. S-a ascuns în cimitir şi-a stat toată noaptea în dosul unui mormînt. În zori a privit îndelung, lespedea de marmură, pînă a deslușit chipul celui îngropat, încrustat cu meşteşug, spre veşnica aducere aminte : chip falnic, războinic, cu mantaua fluturînd în vînt. A citit pisania, slovă cu slovă, aşa cum le limpezeau zorii... „că eu n-am uitat pîinea măriei-sale, ci mi-am întors faţa la vrăjmaşul măriei-sale şi m-am făcut pavăză măriei-sale şi astfel m-am săvîrşit, în luna aprilie 24 de zile, în sfînta Miercuri, în cursul anilor 7082 (1574). Şi am avut atunci 23 de ani..."

Nu ştie de ce, dar inscripţia asta îi dă o linişte, o stăpînire de sine, ca un balsam miraculos.

Lîngă Braşov, întîlnesc straja oraşului : ducea trei ţărani români la locul osîndei. S-a săvîrşit furt într-o comună săsească, iar făptaşul nu-i prins, şi deci întreg satul român din preajmă silit este a plăti gloaba cu viaţă de om.

— Toţi ar merita să fie puşi cu gîtul în streang, dar noi sîntem miloşi. Ales-am doar trei, rînjeşte căpetenia străjii, îndrumînd convoiul spre un huceag.

Cei patru boieri români se privesc, clatină din capete şi-şi văd de drum.

Dar Condur Pantelimon, Doia Crăciun şi Firea Gărgăun se răped în ceata străjilor, şi-i împrăştie. Amintin-

du-și de Sălișteni și de Simion Dărămuș, Stroe sare și el, cu spada, și dezleagă prinșii :

— Goană, peste munți !... Pe moșiile Buzeștilor ori ale banului Mihai !

Străjerii sași, uluiți, nici nu-și mai pot închide gurile căscate. Pînă se depărtează fugarii vreo două poște, Mihai, Radu Buzescu și Calomfirescu îi țin împresurați, glumind și sfătuind să se poarte omenește.

— Că și românii sînt oameni, sașilor.

— Da, dar nici după moarte, nu trebuie să uite că sînt iobagi, cîrtește căpetenia.

La un semn, cei opt rup împresurarea și galopează pe drumul Oituzului. Pînă seara ajung la Roman. Pîrcălabul Ion Norocea le dă găzduire și povață :

— Și-n Moldova fiți cu ochii în patru. Pe ismailiteni nu-i puteți birui decît cu pungi grele de aur, cum i-a biruit Aron-vodă. Adică mai degrabă i-a amăgit, că n-are de unde plăti. Datornicii făcut-au jalbă asupră-i. Dar ienicerii care, cum știți, sperie cu obrăznicia lor chiar pe viziri, vin să-și ridice ei înșiși camăta. Ne batjocoresc urît, urît de tot.

În drum spre Iași, banul Mihai se chibzuia cu sine și se întreba : „Mihalcea îl va fi înduplecat pe Iani să m-ajute ? Și mama Tudora și starețul Serghie trimisu-i-au vorbă să tocmească lucrurile cu bani, în Țarigrad, fără întîrziere ? Buzeștii s-arată foarte prieteni și foarte ambițioși. Ales Stroe. Calomfirescu-i cam nestatornic, dar de credința lui nu mă îndoiesc și mare nevoie am."

Întîlnirea dintre Aron-vodă și Mihai începe cu amintiri de la nunta din Tecuci.

— Tot așa de bine călărești ? întrebă voevodul.

— Chiar mai bine, măria-ta.

— Ce-ai face, bane Mihai, dacă s-ar mai petrece o dată cele de la nunta din Tecuci ?

— Nu te supăra, măria-ta, dar mi se pare că, dacă nu ți-o smulgeam atunci din brațe, n-ajungeai acuma domn. Așa că, și-a doua oară, aș da mireasa mirelui legiuit.

— Asta-i adevărat : pentru Velica am cumpărat domnia Moldovei. Unii zic că repede mi-am atins țelul. Dar aceia nu știu cît m-am zbătut și cît de primejduite zilele

îmi sînt. Am cumpărat domnia, da ! cu ajutorul lui Sinan-pașa. Și foarte scump am plătit-o.

— Pentru Velica și lumea toată de-ai cuceri-o și i-ai pune-o la picioare, tot n-ar fi de-ajuns.

Aron-vodă încruntă sprînceana. Parc-ar zice : „Nu-mi mai cereți și asta..." Îl furnică o spaimă ciudată.

Au vorbit apoi despre cămătari, despre Țicalidi, despre Barton, solul Engliterei, și despre Mihai Cantacuzino. Dar, mai ales, cum să se ferească de primejdii.

La ieșirea din curtea domnească îl întîlnesc pe Petru Orăș.

— Să știi că jurămîntul de la Liov e viu în inima mea.

— Și într-a mea, prietene Petru Orăș.

Trecînd prin Roman, o întîlnesc pe Velica-doamna.

— Mă țin după voi, ca umbra. Vreau să știu dacă Aron-vodă s-a purtat omenește.

— Da, răspunse Mihai. Ne-a făgăduit tot sprijinul ce-l poate da. Ne-a înzestrat și cu cîteva scrisori către unii cunoscuți țărigrădeni.

La plecare, Velica s-a apropiat de Stroe :

— Ia ăst pitac către armeanul baclavagiu, Manea Hagigadun, și către fiică-sa, Araxi, multă vreme trăitori aici în Moldova, iar acum așezați în Țarigrad, aproape de giamia Sultan Ahmed. Poate să vă fie de ajutor. Mi-s prieteni și mi-au scris că-n baclavageria lor vin și fețe simandicoase din Serai.

DE LA IAŞI LA ŢARIGRAD O SINGURĂ DATĂ S-AU MAI ciocnit cu iscoadele lui Alexandru-vodă ; şi-au deschis calea cu spada.

Trecînd Balcanii, au aflat de la localnici despre ultima ispravă săvîrşită de Baba Novac :

— Numai cu trei sute de călăreţi haiduci răvăşeşte tot ţinutul din Dunăre în munţi. Loveşte oştile, dar mai ales convoaiele cu zaherea. Marele vizir e făcut gînd de-a-tîta zurbavă. Haiducii lui se adună, lovesc potrivnicul, îl nimicesc şi se împrăştie imediat, ducînd prada.

La Adrianopol s-au întîlnit cu Preda Buzescu şi Teodosie Rudeanu : veneau în numele sfatului boieresc, hotărît să-l pîrască pe Alexandru-vodă pentru abuzurile, tiraniile, răutăţile şi beliturile lui, şi să ceară domn nou.

— Nu mai puteam rămîne în ţară. Ne vîna ca pe potîrnichi. N-a fost nici cînd domn atît de bine ştiutor cum să-şi secere împotrivitorii. Mare cutră-i stolnicul Stavrache... Cetele s-au strîns sub munţi, la Tismana, la Tîrgu Jiu, sub povaţa lui Udrea Băleanu, Tudor Maldăr, popa Farcaş, Radu Dragomir.

În Țarigrad pe podul de peste Cornul de Aur l-au întîlnit pe Mihalcea :

— N-avem noroc. N-am putut deschide încă nici o ușă. Pretutindeni — dușmănie. Iar Iani-i plecat cu negoț la Egipet și nu știu cînd se-ntoarce. Andronic Cantacuzino se ferește de mine, ca de-un lepros.

— Să avem răbdare, zîmbește Mihai. Știm cu toții că asta nu-i treabă ușoară. Să ne luăm gazdă bună și să ne apucăm de lucru. Dacă ne-am aruncat în bătălie, trebuie s-o cîștigăm. Musai ! cum zice Doia Crăciun.

Pînă seara, Mihalcea le-a găsit o gazdă bună, la un genovez, în apropiere de Turnul Galatei. Din balconul casei se vede întregul Serai, cu porțile lui aurite, chioșcurile din faianță albastră ori roșie, grădina de la Ghiulhané, zidurile vechiului Bizanț, cupola uriașă și cele patru minarete de la Aya Sofia. Nicăieri în lume nu se văd, ca aici, atîtea frumuseți adunate la un loc. Umblînd prin Țarigrad, să afle baclavageria lui Manea Hagigadur, Stroe Buzescu își ștergea nădușeala cu podul palmei și se minuna de măreția moscheii albastre. Nu adia nici o undă. Lespezile de piatră dogorau. Lumea forfotea în juru-i, grăbită, și guralivă. Stroe se închipuie ca un picur de apă într-o mare : mic, neînsemnat, covîrșit de mîhniri, fără folos, și străin. Suspină în sine-și, gîndind : „Țarigradu-i oraș mare. Dacă scăpăm teferi de-aici, o să ni se pară că ne-am născut a doua oară..." Voia să iasă la țărmul Bosforului. O fată de șaisprezece-șaptesprezece ani, cu fuste verzi, înfoiete ca venețienele, cu papuci roșii, grăia cu un călugăr. Se învioră auzind vorbă ca acasă :

— Dacă nu vi-i cu supărare, sînteți români ?

— Eu, da, răspunse călugărul. M-am tras, acum cinci ani, la Sfîntul Munte Athos. Dumneaei...

— Sînt armeancă. Mă cheamă Araxi, fiica lui Manea Hagigadur, baclavagiul. Prăvălia noastră-i colea, pe ulița Mirodeniilor. Vindem baclavale și sarailii.

— Nemaipomenit ! se minunează Stroe. Tocmai pe tine te căutam, Araxi !

— Da ? Ai de vînzare ceva nuci ori miere ? Noi cumpărăm de la Moldova, dar...

— Am !— Și dacă ni se împlinește visul, numai ție armencuțo, ți-oi vinde toată mierea și toate nucile culese de pe moșiile mele.

Se oprește, rotind privirile în jur, să vadă de nu-l pîndește cineva. Călugărul povestește că se află în drum spre Sfîntul Mormînt, cu daruri de la frații săi :

— Poate vrei să dai și domnia-ta ceva.

Dugheana baclavagiului e mică, dar foarte curată și primitoare. După plecarea călugărului, Stroe tăifăsuiește îndelung cu armeanul și cu fiică-sa.

— În baclavageria mea vin mulți români și greci. Vin și unele muieri din Serai. Anume, după dulciuri cu miere și nuci din Moldova.

— Vine și o romîncă, foarte frumoasă ! laudă Araxi. Îi zic Cătălina și-i prietenă cu Safiia, sultana validé ! Spune că-i fată de cioban, răpită de-un negustător și vîndută padișahului.

— Țicalidi... Fata lui Iosif Boer ! tresare Stroe, bucuros. Deci trăiește !

Scoate din chimir scrisoarea Velicăi-doamna. Araxi bate din palme, sare în sus de bucurie, veselă și citește cu veliglas :

„Ai grijă, iubită Araxi, de aducătorul cestui pitac. Ajută-l, pe cît vei putea, să-și împlinească planurile ; ale lui și ale prietenului său. Sînt gînduri mari, foarte mari. De cînd a plecat jupîn Manea n-am mai gustat baclavale așa de bune. Mi-i dor de ochii tăi mari și negri, de rîsul tău dulce, înveselitor și de zilele petrecute împreună la Iași, în Moldova cea blîndă și frumoasă. Velica-doamna..."

Îndemnat de buna primire, Stroe și-a adus în prăvălia lui Hagigadur frații și prietenii.

— Nicăieri nu sînteți în mai bună pază ca aici, în pragul Seraiului, sub nasul străjerilor, îi asigură baclavagiul.

A doua zi l-a cunoscut, la o baclava, pe Stavrinos, grec din Malsiana, fire aprinsă și plină de visuri. Umblă cu cartea stihuitorului Homer la dînsul și citește tuturor celor care voiesc să-l asculte. Sfîrșește lectura din *Iliada* cu stihuri de ale sale. Spune stihuri și gustă vin, să potolească fierbințeala ce-l cuprinde și-l mistuie :

— De-ar mai trăi un Ahile, în tact bărbătesc l-aș cînta și mai vestit ca Homer aș ajunge. Dară vremile sărace sînt și negre foarte, iar în triste inimile oamenilor adînc și-amar s-a cuibărit mișelia...

— Adevărat, încuviințează Radu Buzescu. Ci noi vream să schimbăm vremurile și oamenii.

— Straşnic ! Cu voi merg, în Valahia, dacă-mi prilejuiți împrejurarea de a cunoaște un nou Ahile. Că am limbă dulce și drag mi-i a împodobi gîndirea cu metafore, iar faptele eroilor cu săltărețe stihuri a le povesti. Faima Troadei, minunata cetate, care, pentru Elena, prea frumoasa muiere, doisprezece ani s-a bătut cu aheii, palidă va să rămînă în fața Tîrgoviștei și a isprăvilor voastre...

— Dacă reușim, rîde Mihalcea, vorbind românește, luăm cu noi acest zănatec. Bine-i ca un voievod să aibă în juru-i căpitani să-i cîștige bătăliile, arhitecți să-i zidească palate și biserici, și să le înfrumusețeze, măscărici să-i înveselească viața, muieri să-l desfete cu dulci mîngîieri și stihuitori să-i trîmbițeze faima în lumea largă. Altfel domnia-i seacă și pustie ca o dugheană de vechituri, iară după ce se sfîrșește, nimeni n-o mai știe. Cine va mai auzi, peste un veac de Petru-vodă Șchiopul ?

— Să-l luăm, încuviințează și Preda, c-o fi bun de leac împotriva tristeții și a deznădejdii. Cu două stihuri îți face dintr-o inimă de dovleac, una de aramă.

— Ei, dac-aș avea tichia naibei, nevăzut să mă fac și să-ți citesc în inimă, stihuitorule, surîde Stroe, văzîndu-l pe Stavrinos cum nu mai lua sama la vorbirea lor, ci-și strălucea ochii după o cadînă cu străvezie feregea de borangic, cu strai scump, cu iminei bătuți în fluturi de argint și-n șiraguri de rubine ; o urmărea cum se apropie de Araxi și-i cere baclavale, în turcește, apoi pe românește :

— Azi n-a trecut pe-aici Matei al Mirelor, caligraful ?

— A trecut și-a făgăduit că vine iară pe-nserat. I-am și pregătit o cutie cu baclavale.

— Cine-s românii de colo ?... Stai ! Pe unul îl cunosc. Neguța oi cu taica.

— Am înțeles că trebuie să te rog pe domnia-ta pentru dînșii.

— Vestește-i că vin, pe-nserate, fără strajă. Păstrează-mi și trei baclavale calde, pentru Andrei.

Stroe n-auzea ce-şi spuneau cele două fete, dar lua sama că turcoaica mergea drept, nu plecat şi sfios, cum îndeobşte merg turcoaicele. Feregeaua, foarte străvezie, nu-i ascundea faţa ; mai ales gura cu buze maşcat încondeiate, i se vedea ca-n oglinda unui izvor, uşor tremurat.

— E Cătălina, se apropie Araxi de masa Buzeştilor, îndată ce cadîna părăsi dugheana. Vine şi spre seară. Are şi-un copil. Călugărul care mă-nvaţă pe mine grecește l-a botezat, pe-ascuns. I-a pus nume Andrei. Îl iubeşte cum îşi iubeşte jderoaica puiul. Tot în taină, îl învaţă românește.

Fiecare a cîntărit-o pe Cătălina după gîndurile lui : Mihai să-i deschidă calea către padişah, Stroe să pledeze pentru cauza românilor, Radu să-i găsească nişte cămătari mai omenoşi, Preda să-i afle ceva taine din Serai, iar Calomfirescu să încerce şi el dragostea, pe furiş şi cu primejdie, c-o frumoasă cadînă.

Dar Cătălina n-a mai venit în seara aceea în dugheana lui Hagigadur, şi nici în zilele următoare.

În acest timp, Mihai a poftit la gazda lui cîţiva cămătari greci, evrei, armeni, ieniceri. Le-a dat de băut şi de mîncat. Toţi i-au lăudat înfăţişarea şi deşteptăciunea. Dar bani n-au făgăduit nici cît să ungă ţîţîna primei porţi a Seraiului.

Buzeştii, şi mai cu seamă Calomfirescu, îşi despletesc cugetul în licoarea amară a deznădejdii. Şi nici Mihalcea nu-i prea departe : cheltuise două sute de pungi şi nici urnise treaba din loc. Nu găsise pe nimeni hotărît a spune : „Îl sprijin“ ! În al doilea rînd aflase că pretutindeni îi concura şi-i vîna Rhizos, capichehaia lui Alexandru-vodă ; un grec cămătar, mărunţel, viclean şi pezevenghi nevoie mare, prieten sau mai degrabă asociat cu Ţicalidi. Dar Mihai nu deznădăjduia :

— Să folosim toate mijloacele. Să dăm bacşişuri şi banchete. Nu ca să ne îmbătăm noi sau să ne stricăm inima cu păreri de rău. Ci ca să-i ameţim pe ismailiteni. Să le cîştigăm minţile şi să smulgem iscălitura padişahului pe firmanul domniei. A dobîndit tron Ştefan Surdul, Alexandru-vodă, Aron-vodă ; să nu dobîndim noi ? Sîntem, oare, mai prejos ?

Stroe Buzescu se luminează, se îmbărbătează ascultîndu-l pe Mihai :

— Pînă vine banul Iani, noi s-ajungem măcar la marele vizir Sinan-paşa.

Calomfirescu arăta numai neîncredere :

— Fără bani, apă de ploaie !

— Mă duc să cutreier Ţarigradul, se ridică Stroe. Nu se ştie de unde sare iepurele.

Trece pe la baclavageria lui Manea Hagigadur. Abia schimbă cîteva cuvinte cu Araxi şi apare Cătălina :

— Ai vreun necaz la Înalta Poartă, boierule ?

— Multe şi mari, prea frumoasă...

— Destăinuieşte-te. Sultana Safiia îmi ascultă, cîteodată, rugăminţile, grăieşte cu uşor accent transilvan.

— În adevăr eşti Cătălina, fata lui Iosif Boer ?...

— Ţi-a spus Araxi ?

— Cu tatăl tău am făcut negoţ...

— Şi eu te-am recunoscut.

— Andrei e oştean în cetele noastre.

— Andrei ? Trăieşte ?

— Cu un gînd înalt pe care tu...

Suspine şi lacrimi multe tulbură frumuseţea Cătălinei. Araxi se roteşte în juru-i, cu prefăcută veselie, şoptindu-i :

— Te pîndeşte eunucul... Aşază-ţi feregeaua. Gîndeşte-te la Andrei cel mic...

— Ajută-ne să ne împlinim gîndurile şi-ţi vom fi recunoscători. Vrem ca banul Mihai să ajungă la marele vizir Sinan-paşa.

— Mîine seară vin să-l cunosc şi eu.

Plimbîndu-se pe malul Bosforului, Mihai sorbea frumuseţi necuprinse. De la Tophané privirile-i se legănau pe vălurele albastre pînă spre Uskudar ; gîndurile însă îi fugeau spre casă. O vedea pe jupîneasa Stanca tremurînd de grijă : „Fii băgător de samă, chibzuit, cuminte. Te vreau domn, dar te vreau mai ales al meu, al copiilor noştri...“ Şi arăta uşor, cu mîinile amîndouă spre Florica şi spre Nicolae-Pătraşcu.

Ca și altă dată, se pierdea prin forfota Țarigradului ; un necunoscut printre mii și mii de necunoscuți, de multe neamuri și graiuri. De cîte ori a trecut pe-aici, totdeauna s-a simțit bine. Dar de cînd umblă după domnie, e altfel. Parcă-l pîndește cineva din spate, din laturi ; niște ochi răi, vicleni. Parcă-l urmăresc pași dușmani.

Se întoarce spre Cornul de Aur. Rătăcește printre palatele Fanarului. Ar fi putut să joace ghiulbahar cu gazda. Să doarmă. Să sporovăiască, în taină cu Mihalcea ori cu Buzeștii. Să caute turcoaice frumoase, ca Radu Calomfirescu. Și numai ca să treacă mai repede vremea, pînă vine corabia lui Iani. Dar vrea să-nfrunte primejdiile. Trece, cu un barcagiu, spre Ghiulhane. Cearcă încă o dată casa ambasadorului Engliterei. Îl găsește și-l primește repede. Scrisoarea lui Sigismund Bathory cîștigă încrederea englezului. Iar cînd îl aude vorbind, îi place ; se lasă chiar cucerit.

— Te recomand baiului Veneției, ilustrului Marco Zane. Mergi chiar acum la dînsul. Amîndoi vom izbuti să-l convingem pe Sinan-pașa să te primească.

Dar valetul spune că baiul a căzut de pe cal și zace în pat, cu julituri la față și la genunchi.

Mihai privește casa trimisului Veneției, se miră de întîmplare și se întoarce la gazdă. Aici, în ogradă, îl așteptă slujitorul Doia Crăciun.

— M-a trimis Velica-doamna cu... Și, de după colțul gardului de zid, scoate doi cerbi tineri, de cîte trei ani : Zice că, dacă ieși cu ei prin Țarigrad, nu se poate să nu afle sultanul și să nu te cheme.

— Velica, ești nemaipomenită !

Avînd Mihai bună deprindere a umbla cu cerbii îmblînziți, în cîteva ceasuri, s-au împrietenit, s-au îndrăgit chiar.

Așteptară încă trei zile corabia lui Iani, fără nici un spor. Cu sîngele-i iute, pornit, Radu Calomfirescu țipă că-i i-i dragă Cătălina și nu gîndește decît cum s-o răpească.

Mihalcea și Radu Buzescu au cercat, de trei ori, prin niște capegibași, să ajungă pînă la sultana validé, ci n-a

fost chip. Oamenii lui Alexandru-vodă îi păzesc ca niște zăvozi, zădărnicindu-i orice apropiere de Serai.

Apărînd cu cerbii alături, Mihai vede că-l înconjoară lumea și-l admiră, dar, totodată, își dă seama că încă mai expus primejdiilor este. De două ori trebuie să-și deschidă, cu spada, drumul spre gazdă.

În dugheana lui Manea Hagigadur l-au întîlnit, spre seară, și pe iconarul Petru Grigorovici, armeanul :

— În harem puteți pătrunde doar ca neguțători de giuvaeruri ori de țesături scumpe. Vi-l aduc pe Țicalidi, să vă-mprumute niște marfă.

Deși îl socotea drept cel mai parșiv om din lume, Stroe l-a primit totuși să stea de vorbă.

— Vă împrumut 50 000 de galbeni Dar numai daca-l cumparați și pe Teleleu mascariţiul.

— Măscărici ne trebuie nouă acum ? se răstește Radu Buzescu.

— Altminteri nu dau bani. Nu dau !

— Măscărice, întreabă Preda, te trimite pistruiatul, cocoșatul și roșcatul ăsta iscoadă în tabăra noastră ?

— Boier Buzescule, privighetoarea cîntă pentru dragostea ei, iar canarul pentru durerea lui. Domnia-ta poți crede că aste păsările cîntă pentru lăstărișul, pentru colivia și chiar pentru inima domniei-tale. Și crezînd asta s-ar putea să și fie chiar așa...

— Primește împrumutul, bane Mihai, îl povățuiește Stroe. Un fapt poate fi sfînt chiar dacă vine de la o spurcăciune.

— Bine, a încuviințat Mihai. Dar să fim cu și mai mare luare aminte.

Teleleu s-a dat de trei ori peste cap, mulțumind :

— Boier Stroe, adevărata vitejie e bună și adevărata bunătate e vitează ! Biruie multe rele și chiar pe toate.

Calomfirescu se mînie :

— Sinteți mai nebuni decît măscăriciul și mai caraghioși ! Mă duc să beau de ciudă... Ales că nici nu mai știu de cine-s îndrăgostit : de cadîna cu ochi albaștri ori de armeanca Araxi, cu ochi așa de mari, de negri, de codați, drept ca doi lăstuni cioc în cioc ?

— Amîndouă-ți frig inima și nici una nu se uită la tine.

— Cum zice un cîntăreț persian : grăbește, boier topit de dragoste, îndeamnă Teleleu, în batjocură, să le trăiești pe toate înainte de-a ajunge ca acest ulcior. Că și el, ulciorul, va fi fost cîndva un ibovnic cu inima văpaie, jăluitor de nerecunoștința iubitei, cu ochii codați, ca doi lăstuni cioc în cioc.

— Nu mă covîrși cu tristețea, *il bufone*, că-ți crăp capul cu pocalul ăsta.

— Devii de două ori ucigaș : întîi pentru că omori veselia ; al doilea pentru că pocalul a fost, cîndva, om rîvnitor să înconjoare cu brațul, măcar o dată, mijlocul iubitei. Și, ca și pe domnia-ta, ibovnica îl disprețuia și-l... sictirea.

— Taci, dracului ! Nu mă sili să lepăd lacrimi ca o muiere.

Deodată se stîrni zarvă mare în Țarigrad : darabane, surle, trîmbițe.

— Se fac strigări de război ! lămurește Petru Grigorovici. Cică împăratul creștin nu vrea să mai trimită darul pentru reînnoirea păcii din opt în opt ani.

— Da, și fără război, ienicerii mor de urît ori se răscoală împotriva padișahului, adaugă Mihalcea. Ca să-l silească pe sultan a porni războiul. Sinan-pașa însuși îndeamnă ienicerii, pe ascuns, la răscoală.

— Se află padișahul în asemenea primejdie ?

— Da, Preda. A trecut sorocul plăților și se zice că n-a dat soldaților nici o firfirică, desi hasnalele Seraiului gem de aur. Banițe de aur ! Sinan-pașa vrea război cu creștinii din două pricini : întîi — ienicerii și spahiii să nu mănînce pîinea și leafa în darn, ci s-aducă împărăției dobîndă, din jaf ; iar apoi însuși Sinan-pașa să se umple de averi și glorie. Eram aici, acum doi ani, cînd se răsculară ienicerii. Au amenințat Seraiul însuși. Și nu s-au potolit pînă n-au căpătat bani și pînă cînd padișahul n-a încredințat lui Sinan-pașa pecetea marelui vizir. Zice : „E rușinos ca slujitorii lui Allah să aștepte un dar de 45 000 de taleri de la niște ghiauri spurcați, cînd oștile luminăției-tale trîndăvesc în nelucrare, cheltuind aur și

răbufnind în răzmeriţe. Mărite padişah, ştii prea bine că legea noastră-i războiul şi jaful. Un război aduce milioane."

— Ceasul, deci, nu-i tocmai potrivit pentru domnie nouă, se-ngrijorează Teodosie.

— Ba-i foarte potrivit, lămureşte Mihalcea. Sinan are nevoie de om vrednic şi credincios la Bucureşti. Aflu de la Ţicalidi că tătarii şi moldovenii au şi primit poruncă să se gătească de război.

— Aud că solul împăratului german Kreckwitz, adaugă Petru Grigorovici, e pus sub pază şi batjocorit.

— Cată deci război padişahul, cu lumînarea, continuă Mihalcea să deşarte sacul cu veşti. De la înfrîngerea suferită la Sissek, unde patru begi şi însuşi fiul lui Mehmet-paşa, marele vizir, căsătorit cu sora sultanului, au pierit, toţi otomanii cei mari sînt furioşi, năuci de furie. Sora padişahului cere răzbunare. Drept aceea, sfătuiesc să ne facem mieluşei, ca să ne putem arăta lupi, atunci cînd va fi nevoie.

— S-ar cuveni să te cert cu vorbe grele, jupîn Mihalcea, că ne povăţuieşti a umbla cu şiretlicuri, surîde Stroe.

— Rînduiala lumii nu-i după închipuirea ta, Stroe, ori a lui Mihai, voi oameni fără ascunzişuri. Va trebui de multe ori să vă călcaţi pe inimă. Odată ce-a apărut ca poftitor de domnie, lui Mihai nu-i este iertată viaţa decît dacă ia domnia şi isprăvi de pomină săvîrşeşte.

Hălăduind prin Ţarigrad şi aşteptînd, se încredinţau că, întru atingerea ţelului, trebuie să lepede mîndria, să jure strîmb şi să se înfrăţească, fără şovăire, şi cu fătaţii de scorpie, să se plece şi să pupe papucul burduhosului padişah.

— Viclenia mişelească nu poate fi biruită decît c-o viclenie şi mai mare, se rosteşte Radu Buzescu. Şi-a avut dreptate Stroe, cel mai neprihănit dintre noi, să ceară a ne sluji de Ţicalidi.

— Se vede că va să ne speriem, aflînd cîte lucruri mărunte şi murdare se află la temeiul faptelor mari şi strălucite.

— Umblu prin Ţarigrad cu doi cerbi îmblînziţi, surîde Mihai. Şi lumea mă admiră ca pe-un semn al curăteniei sufleteşti şi al bunătăţii, al dreptăţii şi al cinstei. Însumi credeam că am puteri destule ca să birui potriv-

nicul fățiș, fără ocolișuri viclene, fără să ne întinăm cugetul. Dar, iată, aici ca-n mocirlă : dușmanul nu-i nicăieri și totuși de pretutindeni ne pîndește perfid. Acum ni-i teamă și de baclavageria lui Manea Hagigadur. Știți că bailul Veneției, Marco Zane, nu-i bolnav ? N-a căzut niciodată de pe cal.

— Da, Teleleu măscăriciul spune că Rhizos l-a plătit pe slujitor să nu te primească.

— Să-i trimitem de două ori mai mult decît i-a dat omul lui Alexandru-vodă... Și hai să ne plimbăm pe malul Bosforului. Poate-om afla ceva și despre corabia lui Iani.

Mergînd, cîte doi, în pas domol, cești șapte români în căutarea unui tron vorbeau și cu podurile palmelor își ștergeau nădușeala de pe frunte. Mihalcea înștiința că a dat și cele zece pungi primite de la Hagigadur și tot nimica n-a izbutit. Nesătulele guri din jurul padișahului nu puteau fi săturate cu mizilicuri de-astea, de zeci de mii de galbeni.

— Și ce vreme afurisită... suspină Teodosie Rudeanu. Căldurile ne omoară.

— Uite, am ajuns la Edikule — Șapte Turnuri — surîde Stroe, mirat parcă.

— De-aici va fi fost aruncat Petru Cercel în Marmara... măsoară Mihai pereții din cărămidă roșie, uriași de înalți. Acum mă socot în adevăr frate cu dînsul și înțeleg că din Țarigrad, ori plec domnitor ori, în chip de stîrv cobor, în aste unde limpezi.

Deodată, de după ziduri, sar zece marinari înarmați. Cei șase trag spadele și se apără. Pe doi îi încercuiesc, dar ceilalți se bat strașnic. Teodosie e rănit la braț și-i gata să cadă. Noroc că Mihai, știind să lupte cu ambele mîini, folosește și spada lui. Se întîmplă însă lucru de minune : din norul gros ivit dinspre Asia, răpăie o ploaie deasă, parcă Sfîntul Niculae ar fi dat vrană la toate butoaiele furtunii. Șuvoaiele de apă biciuie și prăvălesc totul în cale. Marinarii fug. Românii se strîng cioatcă, spa-

te-n spate. Pe unul dintre prizonieri îl scapă ; pe celălalt, lovindu-l în cap, îl ameţesc, şi-l ţin între dinşii.

Ploaia trece repede. Iscodind prizonierul, înţeleg că nu erau puşi de oamenii lui Alexandru-vodă, ci de ai lui Mehmet-beg, fost Mihnea-vodă.

— Vrea tronul pentru fiul său, Radu.

— Şi să ne-amintim, fraţilor, că Mihnea turcitul a plătit ca Petru Cercel să fie jupuit şi înecat în Marmara.

— Stăm bine ! O spaimă mai straşnică nici că se putea.

— Ori domnia ori jupuiţi ; pieile tăbăcite cu piatră acră şi umplute cu paie.

— Apoi trimise lui Alexandru-vodă ca să se încredinţeze că i-au pierit potrivnicii, ţine Mihalcea hangul lui Calomfirescu, şi descrie cu amănunţime, tocmai ca să-şi mai astimpere teama.

Ca să-şi înfrîngă îngrijorările, Stroe o caută pe Araxi şi-i povesteşte cele aflate de la marinar.

— Pe Mehmet-beg îl cunosc. Vinde miere şi nuci din Ţara Românească. Chiar acum mă duc să tîrguiesc marfa.

— Merg şi eu !

Mehmet-beg îl primeşte bine :

— Rău îmi pare c-am trecut la islamism. Dar măcar pe fiul nostru Radu, mult învăţat prin şcoli italiene, de i-aş putea face domnitor...

— Cine te-ajută ?

— Sinan-paşa şi sultana validé.

— De aceea ai tocmit argaţi să ne omoare ?

— Aşa s-a statornicit pe-aici obiceiul ; biruie cine-i mai tare şi mai bogat, mai şiret şi mai fără dojană de cuget.

La ieşire îl întîlneşte pe Ţicalidi.

— Suveica dracului !... Ce cauţi pe-aici ? Te ucid !

— Ei si ? Pentru o capaţîna pistruiata de pe un trup ghebos şi nevolnic ca a mea se pierde barbat falnic şi frumos ca domnia-ta. Ca de-aiţi, nu poţi iesi decît pe nasalia.

— Uf, îndrăcită ţesătură... Şi Iani nu mai vine ?

— I-o fi scufundat dracul corabia.

Numai lui Radu Calomfirescu nu-i mai pasă ; bea şi petrece cu Stavrinos stihuitorul. Ca să-i smulgă bani îi cîntă-n strună :

— Da, grecule, nu-i de-ajuns să faci isprăvi minunate; se cere şi cronicar ori stihuitor, ca domnia-ta, să le urce-n slavă. Aşa zice şi craiul Sigismund de la Transilvania. Dreptu-i că el are mai mulţi cronicari decît fapte, dar ce are-a face? Poftitorii de tron s-aţin ca şacalii la potecă. Plătesc bani pentru dobîndirea domniei şi pentru păstrarea ei; bani pentru cei care-i ajută să-şi suprime toţi adversarii; bani pentru prieteni şi bani pentru duşmani. Bani pentru cei mari şi pentru cei mici. Bani pentru cadîne şi pentru eunuci. M-am săturat! Ales că tocmai bani n-avem. Mihai e făcut gînd şi lefterit. Stroe Buzescu şi-a amanetat tacîmul cel bogat al calului şi o spadă încrustată cu sidef... Iar eu mor aici, de urit, de nelucrare şi de patima dragostei neîmplinite.

Milos şi înţelegător sufletului omenesc, Stavrinos îl duce să se întîlnească în Pera, cu cadînele fugite din Serai, căţînd primejdioasă şi neîngăduită dragoste cu creştinii. S-alege cu ceva parale, dar le bea tot cu Stavrinos, întru alungarea urîtului.

Dacă n-ar fi frumuseţea Bosforului şi baclavageria lui Hagigadur, unde să se odihnească după atîta alergătură din cămătar în cămătar, s-ar lăsa păgubaşi.

— Bani şi iar bani... ce înjosire!

— Au uitat-ai, Stroe, că doamna Chiajna, ca să dobîndească tronul, a dat-o pe fiică-sa — domniţa Dobra — în haremul sultanului?

— Ci tronul tot nu l-a căpătat... Hai acasă, fraţilor!

— Să ne pună Alexandru-vodă cel Rău sub satîr?

— Staţi, uite-o pe Cătălina, la plimbare spre Galata...

Şi Calomfirescu porneşte fulger. Stroe şi Radu Buzescu îl urmează:

— Să nu facă vreo prostie prea gogonată, Calomfirul nostru.

Îndată ce-a trecut podul, urmărind-o pe Cătălina, l-au împresurat ienicerii şi l-au luat în vîrfuri de iatagane.

— Ce facem Stroe? Pierdem şi domnia şi capetele?

— Nu putem lăsa fratele de cruce în primejdie de moarte.

Își ascund cușmele și se furișează prin mulțime, în urma ienicerilor.

— Îl duc la Șapte Turnuri ?... Ba nu, de-a dreptul la spînzurătoare !

Inimile li se fac cît purecele. Și totuși, bătaia lor înțeapă dureros ; parc-ar avea arici în piept, nu inimi.

— A, de l-am avea aici pe Oprea Rîcman, uriașul... Uite-l pe Mihai cu cerbii... Și Teleleu... L-au răpit pe Calomfirescu ! strigă Stroe. Fii cu băgare de samă !

Dintr-o clipire măscăriciul a înțeles primejdia. S-a aruncat de trei ori, tumba, în fața ienicerilor oprindu-i și silindu-i să rămînă prostiți, cu gurile căscate.

În urmă-i, Mihai, călare, cu cerbii lîngă oblînc, trecea ca un împărat din poveste, cu bucurie primit de supuși. Deznădăjduit, Calomfirescu, se pleacă, se tîrăște cîțiva pași prin mulțime, pînă la Stroe, care, fulgerător, îi taie cu jungherul frînghia de la mîini și-l împinge spre ulițele bazarului :

— Să ți se piardă urma ! Zălud între zăluzi !...

Teleleu mai desfată mulțimea cu giumbușlucurile lui încă un sfert de ceas.

Cînd se dezmeticesc ienicerii și privesc în jur, prinsul lor — nicăieri.

Buzeștii s-au întîlnit cu Calomfirescu a doua zi, la gazda lui Teodosie Rudeanu.

— Cum ți-a trăsnit prin cap asemenea nebunie ? Au uitat-ai pentru care pricină am venit pe țărmul Bosforului ?

— Judecă-mă, Stroe. Judecă-mă, dar Cătălina-i frumoasă și nefericită. Cît am ținut-o în brațe mi-a șoptit : „Răpește-mă, Radule ! Și pe mine și pe Andrei, cel mai frumos copil din lume...“ A, de-aș găsi om de credință, să mă întovărășească în năzbîtiile mele, ar avea ce scrie Stavrinos, stihuitorul. Ar scrie o calomfiriadă. Cam caraghioasă, totuși.

— Ce ? Lumea nu trebuie să mai și rîdă ?

Așa au mai trecut încă șase zile.

Dar joi, îndată după prînz, dintr-o mare corabie venețiană, a coborît și Iani. Mihai l-a întîmpinat cu dojană :

— M-ai adus aici, în fața inorogului, și m-ai lăsat s-aștept aproape două luni !

— Nu piere, cu una cu două, mîndru bărbat ca tine, îl bate Iani pe umăr. Am avut negoț spornic și-s tare vesel. Am cu mine cheia cea pretundinească : aurul.

A treia zi după asta, solul englez Eduard Barton, bailul Veneției, capichehaia lui Sigismund Bathory, toți l-au vizitat pe Sinan-pașa, cu același scop : să-l ajute pe Mihai-banul.

Ci, neștiind despre astă lucrare, Mihalcea s-a îmbrăcat giuvaergiu grec, și-a pieptănat părul și barba în două părți, l-a luat pe Stroe slujitor să-i poarte lădițele, iar Cătălina i-a înlesnit pătrunderea în chioșcul sultanei validé. Stroe a căscat gura uimit de bogățiile Seraiului, iar chioșcul mîndru al sultanei validé, străjuit de pini, sicomori și mirți, izvoditori de dulci miresme, l-a socotit drept colț de rai.

— Se mai află în împărăție negustori de giuvaeruri necunoscuți mie ? întreabă Safiia.

— Eu sînt cel din urmă, prea luminată stăpînă, se temenește Mihalcea stringînd palmele la piept. Am marfă de la Eghipet și de la Veneția. Și mai ales acest inel cu diamant în peste o sută de fețe. Iată-l ! Strălucește pe inelarul măriei-tale ca soarele și mai ceva.

— Cît face ?

— Dacă îngădui sfat tainic, înaltă stăpînă, cu umilul măriei-tale supus, ți-l dărui.

— Să iasă roabele și ustele ! Rămîne numai Cătălina.

— Pot vorbi italienește ?

— Vorbește...

— O, e-atît de măreață Veneția, cu lagune, cu poduri, cu gondole, cu palate în aur poleite.

— Și-i plină, ca un stup, de oameni viteji și înțelepți, adăugă Stroe, iar venețienele : cele mai strălucite femei din lume.

— Ai fost în Palazzo Ducale ? întreabă sultana, fără să se mire că un slujitor grăiește italienește.

— O, da ! Minunea minunilor.

— Știi că dogele a adus în acest palat icoane noi de Tiziano ?

— Mi-a spus bailul Marco Zane, răspunse Mihalcea.

Și vorbirea curge, lină, înmuind inima sultanei validé, Safiia.

— Se află în Țarigrad pribeag din Valahia, urgisit de potrivnici. Alexandru-vodă de trei ori a vrut să-i taie capul. A scăpat ca prin urechile acului. Aș zice, printr-o minune : călăul s-a înfricoșat de măreția făpturii lui și-a aruncat securea.

— Și vrea domnia acelei țări ?

— Cu înalta măriei-tale înțelepciune ai ghicit tocmai ceea ce eu nici cutezam a spune. Că acum trebuie, neapărat, să ia această netrebnică țară. Altfel aici, în Țarigrad, viața-i este în cea mai mare primejdie.

— Știu ce cumplite răzbunări atrag după ele asemenea încercări neizbutite.

— Și-ar fi păcat, pentru frumusețea lui bărbătească.

— Și pentru cerbii lui, pe care-i plimbă prin oraș, zîmbește sultana.

— Îl cunoști ?... Cu frunți plecate te rugăm să-l ajuți. Inelul acesta ar fi cel mai mic dar de la Mihai-voievod sin Pătrașcu-vodă, care de la naștere fost-a silit să-și ascundă aleasa-i obîrșie, să nu piară de otravă, de hanger ori de șireang, cum s-a statornicit ticălos obicei.

Repezind vorbele, Mihalcea credea c-a muiat inima Safiiei. Dar, deodată, pe chipul ei se zugrăvi o undă de viclenie, ciudat amestecată cu bucurie și milă :

— Îl sprijină și Iani și Andronic Cantacuzino ?

— Da, luminată Safiia...

— Atunci înțeleg că-i mai bun ca alți ticăloși bei care nu arată nici un semn de obîrșie domnească, ci numai necioplîți, lacomi, mincinoși și nevrednici sînt, dar vor mări.

Presupusul neguțător de giuvaeruri luă cu multă smerenie mîna sultanei validé, potrivi inelul pe deget, apoi scoase dintr-o cutiuță căptușită-n catifea vișinie o salbă, încă mai de preț, și i-o potrivi la gîtul gol.

— Cătălina, o roabă cu oglindă !

— Îngăduie s-o aduc chiar eu, stăpînă.

— Măritului padișah nu-i place să te știe nici uste, necum roabă.

— Măriei-tale sînt prietenă.

— Prea bine. Ce părere ai ? întreabă Safiia, potrivindu-şi salba în oglindă.

— Că inelul este de mare preţ, salba îţi luminează chipul ca o cunună de raze, iar diamantul Basarabilor, pe care ţi-l dăruieşte acum, este tot ce are mai de preţ şi mai frumos împărăţia.

— Ai învăţat bine vicleşugurile Seraiului !... Acestui pretendent ziceţi-i, din ăst ceas, voievod. Ba, nu, nu încă : aduceţi-l să-l văd şi eu.

Stroe şi Mihalcea se uită unul la altul, mai mult înspăimîntaţi decît bucuroşi.

— Cum ? Nu vi-i voia să-l văd ?

— Ba da ! grăbeşte Mihalcea. Dar ne temem de oamenii lui Alexandru-vodă. Şi către Stroe, în româneşte : Ce crezi, facem bine ?

— De-acum tot una, ori capul de piatră ori cu piatra de cap.

— Vorbiţi catalana ?

— Nu, româna, limba noastră de-acasă, mărită Safiia.

— Aproape-o înţeleg.

În mai puţin de jumătate de ceas, banul Mihai se înfăţişa sultanei Safiia : înalt, puternic, vînjos, măreţ, cu barbă neagră, cu păr creţ, cu ochi focoşi, cu pumnul greu lăsat pe mănunchiul spadei. Îmbrăcămintea simplă, fără podoabe, îi scoate şi mai mult în vedere frumuseţea bărbătească. O clipă, Safiia îl priveşte apropiind genele ; dar ochii i se aprind brusc, scăpărînd ca două stoluri de licurici. Sînii prind să-i zvîcnească. Surîzînd, Mihai pleacă genunchii şi-i se-nchină după moda apusului.

— Pare-mi-se că m-am grăbit, făgăduindu-ţi ajutor.

— De ce, mărită sultană ? Săvîrşit-am vreo făr' delege ? întreabă Mihai, în bun grai italian, rostit cu glasul lui adînc, vibrant, încărcat de nepreţuite comori lăuntrice.

— Nu. Ci pentru că bărbătească înfăţişare ca a domnieitale n-am prea văzut, iar inima ţi-o ghicesc viteză. Şi astfel de însuşiri nu plac stăpînului nostru. Totuşi, voi încerca.

— Mulţumesc din inimă, luminată doamnă. Şi strădui-mă-voi din răsputeri să nu dezmint aşteptările măritei-tale. Rîvnesc a fi cîrmuitorul unei ţări mici şi a unui

popor cuminte, dornic a fi prieten cu toți cei care-i arată prietenșug, cu toți cei care nu-l asupresc și-l lasă a trăi în pace.

Ieșind dintre zidurile Seraiului, Stroe Buzescu strigă de bucurie :

— Am biruit !

Dar îndată ia sama că nu putea scăpa de privirile triste ale Cătălinei. Parcă i se încrustaseră în inimă.

În ostrovul Călimăneștilor, ca în toată lunca Oltului, începuse a rugini pădurea. Și Stroe nu mai venea... „Se pierd atîtea capete în Țarigrad, gîndea Sima, privind limpezimea cea fără seamăn a înaltului. Soțul, plecat în lume, gonind după vise. Pe-acolo, pe țărmul Bosforului plouă noaptea cu stele ? Și dacă plouă ei, cei șapte, le privesc ? Le văd ? Le simt ? Le citesc ?... Și ce spun stelele ? Izbuti-vor ?"

În clipa asta, ca un răspuns, un luceafăr mare fulgeră, brăzdînd cerul cu lumină, din spre constelația Ciobanul cu oile spre Crucea Mare.

Cade luceafărul. Ci, în urmă-i, rămîne stăruitoare dîră de lumină. Din timp în timp, dîra asta scapără scîntei, împroșcate și stinse în hăurile cele fără fund. Sima nici știa de-i vis au aievea. Își grăiește singură :

— Mai vrei alt răspuns, nevrednică inimă șovăitoare ? Cele ce sînt spre a fi de nimeni nu se pot ocoli. Stroe — sufletul și lumina ochilor mei. Bărbată să fiu, să mă țin în pas cu tine.

A doua zi cheamă pe Mina zugravul și-i poruncește să înceapă zugrăvirea bisericii din Căluiu.

— Printre ctitori pui și pe Mihai-vodă și pe Petru-vodă Cercel.

— Ai știri de la Țarigrad, jupînească Sima ?

— Da, meștere. Adusu-mi-le-a un luceafăr despre un luceafăr frate, surîde tînăra soață a lui Stroe Buzescu, încredințată că a citit în stele, mai ceva ca un astrolog de frunte.

În București au sosit Petru Orăș și State Boldur, trimiși de Velica-doamna și caută oamenii Buzeștilor : Tudor Maldăr, Manea Voicu, Radu Dragomir.

— Să-l primiți cu alai !

— Ne povățuiește, la fel, și jupîneasa Sima.

O întîlnesc și pe Rada din Izvarna :

— Ai grijă să ridici femeile de pe ulița ta, o roagă Orăș. Cu flori și basmale fluturate-n vînt.

Bosforica suflare răcorea sînii goi ai cadînelor și le usca nădușala, stîrnind tare miros de trup muieresc și de mosc. Fumegarea cățuielor de argint unduia alene și mut, cum muți și moi erau pașii desculți pe catifelate covoare de Persida.

— Alah aline mîhnirile padișahului și domolească-i hangerul, grăi Safiia, apropiindu-se de măsuța unde Murad-sultan, așezat cu picioarele sub dînsul, clefăia friptura de batal și sorbea, pe furiș, vin de Xeres, din cupe de argint aurit.

— Safiia, cum a putut Alah opri oamenii a se-ndulci cu această licoare stoarsă din soare ? ține cu un gest leneș spre vinul din cupă.

— Cei care beau trăiesc încă o viață, zîmbi Safiia, ispititor. Iar cine iubește trăiește a treia viață.

Mai bea trei cupe. I se prelinge vinul pe barbă. Îi sticlesc ochii. Pofte ște alint muieresc. Gîfîie. Năduș ește. Și iar bea. Rîde. Mîrîie cîntec, ca un muezin. Și iar bea. Mai ceva ca Selim-beț ivul.

— Coboare astrologii din minarete ! Urce în locul lor cei treizeci și doi de muezini. Vestească zorile !

— Abia a înserat... se miră vizirul caraculac.

— Cum ! Cîrtești, ticălosule ? Cînd poruncesc eu să se facă ziuă, zi să se facă ! Sînt au ba stăpînul lumii ?

Caraculacul coboară pe astrologi și urcă pe muezini în minarete. Cîntă muezinii tînguitor, jalnic, dureros. Se sperie întreg Țarigradul. Ienicerii și spahiii înhață armele și sar pe cai. Trezite din somn, cadînele se strîng cioatcă, se crămăluiesc, întreabă :

— Război sau sfîrșitul lumii ?

Muezinii strigă, plîng, cîntă, urlă pînă răguș esc ; dar zorile întîrzie. Sultanul bea de mîhnire și poruncește să fie tăiați toți muezinii :

— Și-au pierdut harul și glasurile mîncînd pilaf și sugînd din narghilele ! Alți muezini ! Cei mai buni din împărăție.

Mai bea trei cupe și mînios, scoate hangerul, coboară de pe sofa și urlă :

— Vreau să supun pămîntul tot ! Și soarele și cerul întreg să-mi fie rob. Împăratul Rudolf să-mi spele picioarele și cu dohot să ungă ciubotele spahiilor mei...

Rage ca un bour înjunghiat. Strivește cupele în dinți și bardacele sub tălpi. Și, cînd pare mai viforos, cade. Se zbate pe lespezi. Se-ncolăcește. Se destinde. Tremură. Geme. Spumegă. Vine repede doctorul evreu, îi prinde mîinile și-i calcă, dureros, unghiile. Îi curmă zbaterea zăludă. Stă nemișcat, o vreme. Sudori reci îi curg pe frunte, pe obraji. Din leșin trece într-un somn adînc, adînc, pînă în zori. Îl gîdilă strigarea tînguitoare a noilor muezini :

— Vedeți, dacă eu, padișah-Murad, poruncesc ivirea zorilor, ele mi se supun și se ivesc. Aduceți-mi vin ! Vin !

Ca să-i mai astîmpere furia, Safiia îl trimite pe Saatgi Hasan ceasornicarul, cu două ceasornice de aur să-l desfete. Le mîngîie. Le ascultă bătaia. Se minunează ca un copil și rîde ca un neajutorat la minte. Urmează muzicanți, dănțuitoare, măscărici. Totul ca să veselească turburata minte și inimă a padișahului. Eunucii fac vînt spre cățuile cu cărbuni, cu vînturători din cozi de păun, să ardă mai cu putere mirodeniile. Padișahul Murad trage în piept mireasmă și tremură de plăcere. Cheamă cadîne și le dezmiardă, lingîndu-și buzele și aburindu-și privirile.

— După vin, din toate ale lumii bunuri, muierea-i cel mai bun ! și șoptește un stih al lui Abu-Sud : „Podoabă a omenirii, alin al sufletului și dulce nesaț al mădularelor prin care curge jar"... Safiia, roaba cea din stînga ! Mi s-aprinde ochii dacă-i privesc frumusețea...

Cadîna cu obrazul acoperit de feregea străvezie, mai mult se-mpotrivește decît se lasă.

— Dacă nu mă vrei, te-or gusta tigrii mei... Privește-i printre gratii, în grădina din dreapta.

Cu mișcări lenește, lascive, cadîna leapădă rochia de mătasă albastră, arătînd pieliță albă, ușor roză. Scoate

turbanul şi-l pune jos, pe lespezi. Face cîţiva paşi mărunţi şi se-ntinde pe moi perne de atlas lucitor. Brăţara din braţul stîng dă clinchete dulci. Sclavele îi pun în dreapta un evantai din pene de struţ, lucrat cu piele de marochin şi pietre scumpe, toate prinse-ntru-un mîner de argint.

Safiia aşteaptă, cu Cătălina alături, clipa potrivită, ca să aducă în faţa sultanului Murad rugămintea românilor.

Făcînd socotelile, împreună cu Iani şi cu Mihalcea, Radu Buzescu află că pînă acum Mihai a cheltuit 400 000 de florini, numai ca să cumpere bunăvoinţele dregătorilor din jurul Seraiului. Sînt îngroziţi. Şi dacă, în a cincea zi după sosirea lui Iani şi după vorbirea cu Safiia, cerul Ţarigradului s-ar fi înseninat şi nu s-ar fi deschis binevoitor pentru români s-ar fi lăsat păgubaşi. Prietenii şi sprijinitorii s-au înmulţit, dintr-o dată. Mai ales printre greci, ieniceri, evrei şi veneţieni. Cămătari care, pînă acum cîteva zile, îi ocoliseră, acum îi căută şi-i slăvesc, îi întreabă de sănătate şi le oferă împrumuturi. Eduard Barton, solul crăiesei Angliei la Poartă, îşi aminteşte de scrisoarea craiului Sigismund şi stăruie, cu un cuvînt bun, pe lîngă marele vizir. La fel Marco Zane, bailul Veneţiei, îl invită pe Mihai şi pe cei trei Buzeşti la masă, le arată bogăţiile şi prietenia.

— Nu-i de-ajuns aurul, bagă de seamă banul Mihai. Trebuie şi bunăvoinţa mai-marilor peste cei mari. Pe Sinan-paşa l-a înduplecat aurul nostru, cum spune Iani, dar numai după ce Safiia i-a poruncit să se înduplece. Altminteri, nesătul.

— Vezi, prietene Mihai, că, pînă la urmă, dezmierdul unei muieri poate mai mult ca aurul ? se bucură Radu Calomfirescu, că măcar o dată a fost şi pe gustul lui.

Chiar Andronic Cantacuzino le arată osebită bunăvoinţă :

— Aflînd de faima rea a lui Alexandru-vodă, m-am ispitit şi eu la dobîndirea domniei Ţării Româneşti pentru banul Mihai. Împrumut şi bani.

— Vedeţi că prin Ţarigrad mişună cămătarii ca muştele la coada calului ? rîde banul Iani.

Totuși, ajutorul lui Andronic Cantacuzino s-a dovedit destul de însemnat și de trebuitor.

Joi la amiază, marele vizir Sinan-pașa a chemat pe toți poftitorii de domnie în țările române și, după obiceiul statornicit, a făcut divan cu pîră mare chiar în fața sultanului. Pe Mihai l-au însoțit doi dintre Buzești: Radu și Stroe, împreună cu Teodosie Rudeanu. Au intrat chiar prin Înalta Poartă — Bab-i-Ali — construită de Soliman-sultan cel Mare. I-a orbit strălucirea zidurilor acoperite cu faianță albastră, albă, roșie, galbenă, verde, cafenie, cu cele mai variate și frumoase desene ce se pot închipui.

Divanul s-a ținut în chioșcul verde de lîngă poarta eunucilor, cu ferestre în zeci de culori, cu un brîu lat la mijlocul zidului, cu slove în versete din *Coran*.

Poftitorii de domnie și însoțitorii lor stau în picioare, înghesuiți într-un ungher al chioșcului. Cînd începe „pîra", unii se milogesc. Alții făgăduiesc noi biruri și daruri. Radu, fiul lui Mihnea-turcitul arată că-i foarte strîns legat de împărăție prin părintele său convertit la islamism.

Mihai se lăsă la urmă, anume. Cînd îi vine rînd la vorbă, pășește în față. Buzeștii îl urmează, cu un pas mai înapoi.

În strai de oștean, cu spadă, fără nici un fel de podoabă, cu capul descoperit, cu stînga pe mînerul spadei, vorbește italienește:

— Sînt Mihai, fiul lui Pătrașcu-voievod, căruia norodul din țara mea i-a spus „cel Bun".

În prima clipă toți cred că-i doar un bărbat frumos și îndrăzneț, un frate din flori al lui Petru Cercel. Dar cînd pornește să arate și să zugrăvească starea ticăloasă în care se află Țara Românească, cei de față se privesc, nedumeriți, unul pe altul. Nu pricep unde vrea să ajungă.

— Domnitorii în vremea din urmă au fost săraci cu duhul, lacomi și răi. Niște vîntură lume, doritori de bani și de slavă deșartă. Au cerșit tronul doar cu gîndul de a despuia norodul. Și-l despoaie nu atît ca să plătească birul, ci ca să-și adune lor avere, cu care să biruie pe alți poftitori de domnie ori s-o ducă peste hotar, să le fie bine în surghiun.

Aici Sinan-paşa încruntă sprînceana, apropie pleoapele, micşorează şi mai mult ochii lui obosiţi, trişti şi vicleni totodată ; nasul pare şi mai coroiat ; buza de jos — şi mai lepădată a dispreţ : capul i se apleacă înainte, sporind înconvoietura spinării, iar cele două şfichiuri ale mustăţilor, lungi şi amestecate cu barba stufoasă şi sură, se mişcă în sus şi-n jos, ca două codiţe de veveriţă încărcate de promoroacă.

Mihai urmăreşte mişcările din făptura marelui vizir, le înţelege tîlcul, dar continuă fără sfială :

— Ţara suferă. Ţara-i săracă. Ţara-i umilită. Ţara-i chinuită. Şi nu mai poate îndura de la nimeni nici hrăpirile, nici batjocura, nici caznele. Ţara vrea dreptate. Că nu-i volnică nimănui, ci slobodă este, din veac !

Zisa asta îndrăzneaţă, răspicată, neobişnuită, îl zădărăşte pe Sinan-paşa. Ochii i se măresc. Buza de jos se strînge a mirare, mîinile mari, lungi, osoase tremură uşor. Întreaga făptură intră în hreamăt, parc-ar fi gata să explodeze :

— Nu ţi-i teamă de gealaţii padişahului ?

— Nu. Vorbesc în numele unei ţări care merită un păstor bun şi vrednic. Nu cred că eu sînt, neapărat, cel mai potrivit şi mai vrednic. Dar ştiu cît de nevrednici fost-au voievozii de la părintele meu, de la Pătraşcu-voievod încoace. Şi-mi întemeiez spusa pe nevoia măritului padişah de-a avea în Ţara Românească prieteni de credinţă, în stare să-şi îndeplinească datoria birurilor, deplină, cinstit, după lege.

Sinan-paşa se ridică în picioare, măsoară cîţiva paşi, apăsaţi, grei de povara unor gînduri numai de el ştiute. Priveşte încă o dată ceata peţitorilor domniei, cîntărindu-i şi lăsînd să coboare, un pic, a scîrbă, a lehamite, mustaţa din stînga. Pe Mihai îl ţinteşte cu privirea, parc-ar vrea să-i citească toate gîndurile. Bate din palme. Slujitorii îi deschid uşile. Pleacă foşnindu-şi şalvarii largi de mătase vişinie.

Ceata poftitorilor de domnie rămîne încremenită.

Mihai se trage mai de-o parte, îngîndurat, trist, dar deplin stăpîn pe sine.

— Ai vorbit trufaş ! îl învinuie Ştefan, căruia ţara i-a zis Surdul.

— Ce ne facem ? Ne taie pe toți... se tînguie Radu, fiul lui Mihnea.

După cîteva minute, un eunuc îi pofteşte pe toți în chioşcul sultanei validé, Safiia. Pe un tron de aur, larg şi adînc ca o canapea, stă Murad-sultan, în caftan galben auriu, cu flori roşii-vişinii. N-are nimic măreț, în ciuda podoabelor, a bogățiilor de pe el şi a frumuseților din jur. Pare o mogîldeață, un rîmător adormit într-o treucă de aur şi învelit cu aur. Măreață pare Safiia, deşi stă în umbră, în fundul chioşcului, pe un taburet mic, de marochin verde.

Cu glas gros, şi destul de puternic, Sinan-paşa începe o scurtă oraţie :

— Aceştia sînt poftitorii de domnie, luminăția ta. Toți niște mişei. Toți, afară de Mihai sin Pătraşcu-voievod. Cum în asemenea împrejurări grele, avem nevoie la Dunăre de un bărbat hotărît şi îndrăzneț, povățuiesc să fie pus în scaunul de la Karaiflac. Alexandru-vodă, mazil.

— Aşa să fie !... încuviințează sultan Murad, piţigăiat şi absent, gîndind de bună seamă la pilaful ce avea să-l dumece îndată după asemenea plicticoasă ceremonie.

Toți ascultă cuvîntul padişahului şi se înclină adînc.

— Să trăieşti, măria-ta ! se alătură Stroe Buzescu de umărul lui Mihai, cuprinzîndu-l, uşor, de mijloc, cu dragoste şi credință.

Cînd noul voievod se pleacă şi sărută pulpana sultanului, Stroe închide ochii şi strînge pumnii cu ciudă, cu ruşine, cu durere.

Apoi, la un semn al marelui vizir, toți se înclină adînc şi se retrag, cu spatele, spre ieşire, bucuroşi să scape cu zile de-aici. În curtea divanului, lîngă un chiparos înalt, verde-negru, cei şapte români se întîlnesc şi se îmbrățişează.

— Să trăieşti, Mihail-voievod !

— Să fim sănătoşi şi să ne împlinim visul...

Un grup destul de mare îl întîmpină la poarta a treia a Seraiului, cu alai, să-l ducă pînă la gazdă, în Galata.

— Nu vă supăraţi, prieteni, dar azi nu vreau alai. Avem mîine ceremonia căftănirii ; ajunge.

Merg împreună pînă la dugheana armeanului Hagigadur. Araxi sărută mîna voievodului :

— Să fiu întîia femeie care îngenunche în fața măriei-tale.

Mihai îi mulțumește și-o strînge în brațe.

— Tu, armencuțo, ne-ai fost adevărat talisman, apărător de multe rele.

— Am... întruchipat-o pe Velica-doamna.

După plecarea lui Mihai, Stroe Buzescu povestește lui Araxi, lui Manea și celorlalți cum s-au desfășurat lucrurile în Serai :

— Pentru trei cuvinte : „Așa să fie"... am așteptat trei luni.

— Mă gîndesc și altfel, face Calomfirescu ; ce scumpe-s vorbele padișahului ! Trei costă 400 000 de florini.

— Și cît va să mai ne coste de-acum încolo, suspină Stroe. Biata țară ! Vacă de muls : sultani și pașale, ieniceri și acîngii, spahii și lotri, cămătari și tătari. După socoteala lui Radu, de am robi țara toată, cu bărbați, femei și copii, tot n-am putea plăti totul.

Cum s-a înnoptat, Stroe Buzescu a primit poruncă să plece la București, să-l prindă pe Alexandru-vodă.

— Iată, eu, Stroe Buzescu, sînt cel care am primit cea dintîi voievodală poruncă a măriei-tale.

— I-ai toate averile și trimite-le înaltului padișah, a întărit emirul Ali. Răspunzi cu capul !

— Ei, asta nu-mi mai place... murmură Stroe, surîzînd. Dar ce să fac ?

A doua zi, în caftan și cabaniță, cu mic alai de boieri, apăruți ca din pămînt — unii chiar din iscoadele lui Alexandru-vodă, Mihai se înfățișa înaintea sultanului, încă mai mîndru, mai strălucitor, mai bărbat. Caftanul nu-i ascundea lățimea umerilor, mijlocul vînjos, voinicia brațelor, puterea și zvelțețea picioarelor. Uimea pe toți cu privirea cutezătoare și dreaptă, arzătoare ca flacăra, iar scuturarea trufașă a capului, nările tremurînde, buzele mașcate, pline, mustața și barba neagră și creață, înfiorată parcă de adierea unor simțăminte puternice, toate îl arătau vrednic de stimă și dragoste.

— Să trăiești, măria-ta ! strigă alaiul.

Sinan-pașa îi dăruie un iatagan, frumos încrustat cu sidef, iar sultana validé, Safiia, o salbă pentru doamna Stanca.

— Îndată ce ajung în țară, îngăduie prea luminată sultană, ca soția mea să-ți trimită giuvaerul cel mai de preț pe care-l are.

— Mi-ai dat cel mai de preț giuvaer. Dar dacă, totuși, mai vrei să-mi dai ceva, dăruiește-mi cerbii.

— Cu plăcere, mărită Safiia, și cu o rugăminte : dacă vor tînji, să-i lași slobozi. Și-ți vom dărui, în schimb, douăzeci și cinci de șoimi de vînătoare, din cei mai bine dresați.

După schimbul darurilor, Mihai-vodă a stat îndelung la sfat cu Sinan-pașa, marele vizir, despre treburile oștilor și despre purtatul războaielor. Fiecare și-a dat seama că are de-a face cu un om priceput la asemenea treburi. Vizirul vorbea îndeosebi de războiul de năvală, ofensiv, cu pustiirea întregului ținut, cu înrobirea fără milă a locuitorilor.

— Războiul înseamnă culmea tîlhăriei și eu vreau să fie așa : cea mai nelegiuită dintre tîlhării și crime. Numai astfel pot duce semiluna la Viena și la Roma. Ai înțeles, Mihai-bei ?

— Înțeleg, mărite vizir, Atîrnă însă și de oștile ce stau în fața armatei înaltului padișah.

— Drept grăiești. Ci eu cunosc ce poate acum și împăratul Rudolf și papa Clement și regele Franței, Henric. Cel dintîi e mai mult astrolog, cu capul prin nori și cu gîndul la catalogul lui de stele. De altfel, fie vorba-ntre noi, pentru asta va fi pomenit în istorie : tabelele rudolfiene. Cînd nu gîndește la fericita-i stea, se preocupă, cu ajutorul alchimiștilor, de fabricarea aurului din plumb. Regele Franței, cel mai vrednic dintre toți, e-ncurcat în războiul lui lăuntric cu hughenoții și cerșește prietenia marelui nostru padișah. Papa nu-i oștean, iar cuvîntul de îndemn la cruciadă nu mai răscolește sufletele, ca acum patru sute de ani. Iar pe voi, cei de la Dunăre și din Carpați, vă am sub putere. Nu crîcniți. Știu că-mi veți fi de mare folos : tu, Sigismund, Aron, aripa dreaptă în războiul cel mare și ultim împotriva Europei creștine. Este ?

— Adevăr grăiești, mărite vizir, a încredințat Mihai-vodă, căutînd să-și ascundă sub pala unui surîs, strîngerea de inimă, îndurerarea și teama.

Radu Buzescu și Teodosie Rudeanu nu se îndoiau de răspunsul voievodului, ci le era frică doar că nu va găsi cuvîntul potrivit și că-i va tremura glasul. Înțelegeau că Sinan-pașa îl privea cu multă încredere. Ba și adăugă :

— Măritul padișah Murad are acum la Dunăre căpitan priceput și foarte hotărît.

— Așa este, mărite vizir ! se grăbesc toți boierii să răspundă, sprijinindu-și voievodul, din inimă.

Mihai-vodă surîde. Ci Radu Buzescu bagă samă că surîsul acesta vesel, în fapt e dureros și amar.

Sultan Murad, prin emirul său, dă lui Mihai-vodă două mii de spahii și ieniceri, din cei mai aleși, să-i facă alai pînă acasă.

Mulțimea și mai ales muierile din Serai au ocupat calea între Bab Humaiun — Poarta sfîntă — și Bab-el-Salem — Poarta Mîntuirii, — s-au înghesuit în chioșcuri, la balcoane, pe terase, pe trepte, s-au cățărat chiar în sicomori, zgîindu-se să-i vadă pe români, rudele Cătălinei. Dar toată curiozitatea și admirația celor din jur, picură în inima lui Murad sultan otrava amară a pizmei și a neputinței.

Cînd alaiul pornește din fața chioșcului, unde sultanul moțăia în slăvitu-i tron de aur, căptușit cu mătasă albastră, Radu Calomfirescu a făcut semn trîmbițașilor să sune tare, a mare bucurie și slavă. Glasul surlelor și bubuitul tobelor au clocotit între ziduri, coloane și bolți, așa de puternic, de cutremurător, încît sultanul s-a speriat, și-a holbat ochii, s-a îngălbenit și-a leșinat. Noroc că vraciul evreu se afla lîngă dînsul, cu șipușorul de săruri pregătit și i l-a trecut repede pe la nas, făcîndu-l să strănute, trezindu-l.

Bucuros că alaiul s-a depărtat, că plicticosul și încîlcitul ceremonial de căftănire s-a sfîrșit, stăpînul lumii, înaltul padișah, regele regilor și împăratul împăraților a coborît din tron și-a plecat la odihnă ; adică să se joace cu ceasornicele, să privească aurul din hrubele de lîngă sofaua pe care se tolănea ziua și dormea noaptea, să asculte muzici tînguitoare, să privească schimonosirile hazlii ale

caraghioșilor, să dezmierde trup și sîni de cadine, să bea pe sub ascuns vin din cel mai bun, să se îmbete, să adoarmă, să sforăie sub răcoarea măturilor din pene de păun, hîțînate rar și uniform de eunucii alungători de muște și să viseze că stăpînește lumea, fulgerînd-o cu iataganul din soare răsare pînă-n soare-apune.

Buzeștii și oamenii lui Mihai-vodă au lucrat repede, fără șovăire. Dobîndirea tronului le-a dat nemăsurată încredere :

— Vom arăta lumii ce putem !

Craiul Sigismund a primit poruncă de la Țarigrad să-l prindă pe Alexandru-vodă, dacă va ieși spre Transilvania. Ștefan Iosica s-a bucurat mult că Mihai a izbutit, în sfîrșit. În schimb, Sigismund a cîrtit :

— Dacă nu mi se-nchină, nu-l îngădui în domnie nici o zi !

În ceasul cînd Stroe Buzescu, însoțit numai de Condur Pantelimon, trecea în galop prin Tîrnovo, gîndind cum să pătrundă în București, fără să-l simtă copoii lui Alexandru-vodă, Cătălina ieșea cu copilul din Serai și intra în baclavageria lui Hagigadur.

— Îl las ție, Araxi, să-l dai lui Stroe, să-l ducă în țară.

— Dar Stroe a plecat de noaptea trecută. Îl dau lui Calomfirescu.

— Nu... nu Araxi.

— Lui Radu sau Preda Buzescu...

— Nu... Altuia aș încredința viața mea ; dar taina acestui copil, nu. Stroe a mîntuit viața lui Simion Dărămuș și a Alexandrei. Altcineva... Hai înapoi, Andrei, în închisoarea cu ziduri sfinte, că acolo ni-i sortit mormîntul...

Araxi împachetează tăvița cu baclavale, în curată pînză de in și plînge.

Noaptea, Stroe Buzescu a trecut la Giurgiu și, în zori, a intrat în București. A poposit la hanul de la Filaret.

S-a scuturat de pulberea drumului. A trimis, în grabă, ștafetar de taină, la Cotroceni, să-l vestească pe Tudor Maldăr să intre imediat cu ceata lui în oraș.

Spre prînz, mirat că Maldăr nu-i dă nici un semn de viață, Stroe a pornit singur într-acolo. După mai puțin de cinci sute de pași, a înțeles că lumea îl cunoaște, și că-l urmăresc arnăuții lui vodă... „M-a trădat hangiul...“

Merge, totuși, înainte, dînd pinteni calului. Ajunge în lunca Dîmboviței, sub dealul viilor. De după sălcii îl pîndesc zeci de perechi de ochi. Dinspre vii, șase arnăuți vin în galop. Din urmă, cîțiva se apropie tot mai mult. Le aude tropotul și gîfîirea cailor, sunetul șuierat al iataganelor scoase din teacă. Gonește, dar se vede înconjurat, primejduit.

Deodată, din spre dreapta, din fața unei case, izbucnește strigăt deznădăjduit.

Stroe răsucește capul și zărește o femeie tînără cu păr negru, despletit : s-aruncă în calea arnăuților. Întîiul se răstoarnă în fața celorlalți, poticnindu-i pe toți, încurcîndu-le drumul. Un cal își rupe picioarele. Numai unul scapă, sărind peste ceilalți și strivind sub copite trupul femeii. Arnăuții lăturași nu mai au curaj să-l lovească pe Stroe. Mai ales că, din spre dealul bisericii Sfîntul Neculai, vine ceata lui Tudor Maldăr. Cu spadele, împreună, gonesc urmăritorii.

Dar, în lupta asta, căci de o luptă e vorba, un arnăut l-a ucis pe Manea Voicu, bătrînul ajutor și gospodar al familiei Buzescu.

Stroe se întoarce spre locul unde arnăuții abia se ridicau din pulbere. Descalecă și se apropie de femeia care s-a lăsat strivită de copite ca să-i mîntuie viața. Vrea s-o ajute, s-o ridice în brațe, dar pieptul i-i strivit și sîngele-i țîșnește pe gură. Îi surîde și-i șoptește :

— Ăsta mi-a fost visul ; să nu mor înainte de a te vedea luptînd...

— Tu ești ?... Tu, Rada din Izvarna ? !...

— Nu te-au rănit, Stroe, dragul meu ? !...

S-a adunat lume multă. Oștenii lui Maldăr, Oprea Rîcman, uriașul, Radu Dragomir și Stoica Farcaș s-adună în jurul lui Stroe Buzescu privindu-l întrebători.

— Mihai al nostru e domn !... Vestiți-l pe ceauș. Grijiți să nu fugă Alexandru-vodă.

— Udrea Băleanu stă în preajma palatului domnesc.

— Înștiințați-l !... Trăiască Mihai-vodă !

— Trăiască !... Trăiască ! se stîrnesc strigătele, în toată ulița, pînă la palatul domnesc și încă dincolo.

Din mulțime pășește în față o femeie înaltă, în strai negru :

— Stroe Buzescu, sînt Tudora, muma lui Mihai-vodă. Îngăduie-mi să te sărut, binevestitorule !

Îl sărută pe amîndoi obrajii, apoi se pleacă, o ridică pe Rada în brațe și o duce printre oameni spre gazda ei.

În mai puțin de trei ceasuri, ceaușul l-a scos pe Alexandru-vodă din palat cu toată familia și cu tot avutul.

Stroe Buzescu cheamă sfatul boieresc, vestind :

— Mihai-vodă a luat scaunul domniei. În numele lui spun : va ocîrmui cu dreptate și omenie, spre binele țării. Nu va asupri pe nimeni. Dorește a se sfîrși cu ăst joc drăcesc, împămîntenit de-aproape un veac, între boieri : împărțiți în cete, fiecare cu voievodul ei, alungîndu-se una pe alta în surghiun și nenorocire, storcînd și secătuind fiecare țară, ca să lase celuilalt cît mai puțin. Să nu se teamă nimeni. Să nu fugă nimeni. Să facem pace întru liniștea și binele nostru și al țării. Pînă vine măria-sa Mihail-voievod, eu îi țin locul. Ascultați deci poruncile mele.

— Caimacam Stroe Buzescu, cîrtește Dan-vistierul, știu că Mircești sînt născuți toți din mumă dreaptă, legiuită, că-s os de domn, curați, nu corciți cu femei de rînd.

— După ce a răpus pe Darie împărat, cine l-a mai întrebat pe Alexandru Machedon dacă-i fiu de greșală din Netinav ori din Filip crai, părinte legiuit ? Cine, vistiere Dan ?

— Lasă-lasă, nu ne năuci cu pilde zălude, șterpelite din cărți stricătoare de minte. Noi știm că...

— Ai dreptate, vistiere Dan ; cei care s-ncîlcesc pînă și-n slovele iscăliturii, primi-vor lămuriri de la Teodosie Rudeanu.

— A, cel cu scăfîrlia filozoafă și învățat, cît nici un filozof nu-i învățat și pricopsit ca dînsul ? !

— Nu batjocori, vistiere Dan. Știe o lume că eu sînt cel mai cuminte dintre Buzești. Deci nu întîmplător m-a trimis măria-sa tocmai pe mine. Totuși și cumințenia are margine. Teodosie nu-i nici pramatie ca logofătul Mirișie, nici mehenghi ca domnia-ta. Ales că știm de ce cîrtești cu atîta batjocură.

— Vrem domn de viță domnească !

— Vrem ca Mihai-vodă să ne fie domn cu părere bună și, mai vîrtos, cu multă dragoste să ne ocîrmuiască, să ne înconjoare și să ne ocrotească pe noi și hotarele țării și ale neamului, se înflăcărează Stroe.

— Ni-i de mare trebuință om ca Mihai-vodă ! strigă vornicul Andrei. Ne-am săturat de voievozi cruzi și nedrepți și răi.

— Domni drepți și de neam domnesc ! se-ndărătnicește a striga Dan vistierul, îndemnînd și pe alții să strige. Nu vrem să ne ocîrmuiască un neguțător, înconjurat de niște besmetici !

— Vreți pe Mihnea turcitul, pe Ștefan Surdul ori pe Radu, bețivan fără pereche ?

— Nu !

— Mihai-vodă, cinstite bărbi albe și frunți plești, este bărbat tînăr și mult dornic de înnoiri. Este domnul nostru, al celor care vrem primenirea țării.

— Mă rog !... Dar să-mi ardeți buzele cu frigarea și proclet să fiu de voi săruta mîna unui fost neguțător ! se blestemă Mirișie logofătul.

Iar Chisar-vistierul încuviințează :

— Da, da !... Și eu !... Și eu mă-mpotrivesc !

— Nu cercați nici o împotrivire. Nu mai cîrtiți în dran.. Pregătiți-vă să-i jurați credință, hotărăște Stroe, ridicîndu-se din scaun. Să-i jurați din inimă, că-i om cinstit și vrednic.

Intrarea lui Mihai-vodă în cetatea de scaun a Bucureștilor, ca orice schimbare, ca orice înnoire a domniei, umple multe inimi de bucurie, iar pe altele le încarcă de îngrijorare.

Stroe Buzescu, Udrea Băleanu, Rudenii îi pregătesc primirea cu norod mult, venit din toate unghiurile țării

și mai ales cu cetele de oșteni, în straie de sărbătoare, cu arme lustruite, cu flori și strigăte de bucurie, cum n-a mai văzut țara, de mult, de cînd domnii erau domni în adevăr.

La slujba de la mitropolie, Mihai-vodă s-a înfățișat alături de doamna Stanca, iar boierii cu soțiile lor alături.

Unii au admirat :

— Ce bărbat de nădejde !

Alții au bîrfit :

— Ci, uite, ce mai neguțător falnic avem în scaunul domniei !...

Teodosie Rudeanu pofti a cuvînta :

— Să fii, măria-ta, totdeauna bun și înțelegător cu nevoile țării. Să ții sama de sfat înțelept și să nu uiți c-ai luat scaunul țării întîi și-ntîi spre folosul el. Gîndurile și nădejdile adunate în noi, ți-s de mult cunoscute și nutrite în inima ta. Împlinește-le ! De vei face așa, te vom slăvi și pînă la mormînt te vom urma. Să trăiești, măria-ta, întru mulți și buni ani !

Deși nu avea de gînd să rostească nici un fel de orație, Mihai-vodă a zîmbit și a grăit domol, dar foarte hotărît :

— Mulțumesc pentru căldura și dragostea cu care m-ați primit. Mulțumesc pentru rugăciunea cîntată întru binecuvîntarea domniei-mele. Mulțumesc pentru urările voastre. Vreau să fiu ca Traian împăratul care zicea : „Dacă vedeți că domnesc peste lege, loviți-mă cu sabia, fără milă, iar de merg pre lege, cruțați-mă și ajutați-mă". Vreau să mă închin, cît voi domni, numai omeniei, dreptății și libertății țării, treimea cea de o ființă și nedespărțită a traiului nostru și a norodului.

Vorbirea asta, țîșnită din inimă, răscolitoare, cu bogată tîlcuire, se înșurubează adînc în cugetele boierilor. Chiar a celor potrivnici. Iar Dan-vistierul și Chisăr, Miriște logofătul și alți cîrtitori se trezesc pășind înainte să sărute mîna voievodului. Îi împinge din urmă o putere de nebiruit și-i furnică în inimă o ciudată bucurie, făcîndu-i să uite împotrivirea și blestemele de acum cîteva zile. Tinerii boieri și mai ales Stroe și Radu Buzescu scapără :

— Cea dintîi biruinţă : cucerirea tronului. A doua — împăcarea între toţi boierii.

— Asta nu înseamnă că buruiana vicleniei a pierit din ţara asta, mîrîie Mihalcea.

Mihai-vodă a împărţit daruri numai săracilor şi oştenilor.

— Pe domniile-voastre, boieri, poftesc să aşteptaţi pînă s-o mai înstări ţara.

După asta îl roagă pe ceaușul Ali să-şi ia ienicerii şi spahiii înapoi, la Ţarigrad :

— Domnia-mea am făcut pace cu boierii şi n-am vrajbă cu nimeni.

— I-aş lăsa aici, să te păzească de tine însuţi, miorlăie cu subînţeles ceaușul.

— Deocamdată, stăpînirea de sine nu-mi lipseşte. Şi rogu-te să înţelegi că nu voiesc a lipsi pe măritul Sinan-paşa, marele vizir, de arme care i-ar fi de mare folos în altă parte.

La întocmirea sfatului domnesc, Mihai-vodă a păstrat pe Andrei vel-logofăt, pe Mitrea-vornic, pe Manta-paharnic. Pe Mihalcea l-a ales mare ban. Dintre prietenii de pribegie pe Radu Calomfirescu l-a pus paharnic. Ca oameni ai lui Sinan-paşa au intrat în divan Dumitrache-spătarul şi Pancratie-vistierul. Şi ca să arate măria-sa cît este de dornic de împăcare, pe Dragomir din Vîlcăneşti, fratele doamnei Stanca, l-a făcut stolnic. Dintre Buzeşti, numai Radu primeşte cluceria. Calomfirescu rîde, întărîtînd :

— Să aduni mierea şi untul, şi dijma de grîne s-o primeşti. Adică toată dulceaţa ţării. Că ale mele sînt podgoriile şi hanurile.

— Ceilalţi boieri tineri îmi vor fi de şi mai mare ajutor în anii ce vor veni.

Sima şi Tudora s-au îngrijit de înmormîntarea lui Manea Voicu şi a Radei din Izvarna :

— Mîna dreaptă a tinereții Buzeștilor și sora mea de suflet. Cele dintîi morminte...

— Și inimile cele mai curate, jupînească Sima.

— Drept grăiești, doamnă Tudora,

— Nu sînt doamnă, ci numai ibovnică și mumă de domn.

În ceasul cînd a primit știrea despre înscăunarea lui Mihai-vodă, Velica-doamna l-a chemat pe State Boldur :

— Pleci în Țara Românească o dată cu solia de firitisire, povățuită de Vartic, vornicul Țării de Sus și de căpitanul Petru Orăș. Vestește pe măria-sa, în cea mai mare taină, că solii împăratului creștin, Rudolf, îl vor cerceta curînd. Pe la Aron-vodă a trecut căpitanul Valentin Prepostvari. Și spune-i, cînd va fi singur, numai cu tine, că mult, foarte mult mă bucur c-a izbutit să ia domnia. Și de-ți va sta la îndemînă, urează-i din parte-mi așa : „Măria-ta, fă să strălucească spada română ca soarele și gîndurile cele tainice de la nunta din Tecuci să se împlinească aidoma“... Ai înțeles ?

— N-am înțeles, dar am să spun întocmai.

— Mulțumesc. Și poate, mai tîrziu, cine știe ? ai să și înțelegi, a surîs Velica-doamna, melancolic. Iar cînd a rămas singură, a murmurat cîntec, însoțindu-se de strunele teorbului : ...„Îmi ești năzuință și, călcînd toate depărtările de-a lungul și de-a latul cărora vei goni, sufletul meu te va afla și te va îmbrățișa. Ci de nu te voi ajunge, pe mormîntul tău buzele mele pecete-or pune sărut fierbinte de dragoste multă...“

La masa rînduită în cinstea dregătorilor, a prietenilor și a solilor veniți să-l firitisească, Mihai-vodă s-a călăuzit după obicei apusean, invitînd și pe doamna Stanca și jupînesele boierilor. Pe Tudora a așezat-o alături de Neacșa, la loc de mare cinste. Îmbrăcată simplu, în negru, cu păr cărunt, cu ochii vii, luminoși, fermecători încă, liniștită, stăpînă pe sine, muma voievodului vorbea cu glas cald,

zîmbind, fără urmă de sfială ori de îngîmfare. Privea spre jupîneasa Neacșa, cuscra, cu dragoste firească și parcă o supăra prea marea-i grijă și luare-n samă.

Alături de soțul său, Sima se înfiora de bucurie : „Sînt aici zeci de boieri, mai tineri și mai vîrstnici, dar nici unul nu-i bărbat și frumos ca Stroe al meu. Calomfirescu s-a buhăit la față. Radu Buzescu a devenit prea încruntat. Preda pare obosit și trist. Udrea Băleanu e aspru și colțuros la chip, răgușit la glas și totdeauna privește peste lume. Da, pe Stroe al meu numai Mihai-vodă îl mai întrece în bărbăție și strălucire."

Dintre femei, doamna Stanca stă mută, par-ar fi uitat toate cuvintele. De fapt a copleșit-o fericirea. Nu crezuse, atunci cînd l-a văzut întîia oară și a zis „îl iau", că negustătorul cel hulit de ai săi o va face doamnă, și-n slava țării o va înălța. De asta îl privește ca pe-o minune, cea mai de necrezut minune, mai mult speriată decît bucuroasă.

Dan-vistierul a venit fără jupînească :

— Iertare că n-o aduc la masă domnească. Nu de alta, dar pe urmă poftește s-o vîr și-n sfatul țării...

Logofătul Miriște regretă că nu mai are jupînească ; ci chiar de-ar avea tot n-ar scoate-o în lume :

— Sînt om pățit : muierea și capra, cum văd bărbat tînăr, adică țap, cum zburdă.

Stoichiță își povățuiește jupîneasa :

— Poftesc lucruri mari de la noua domnie ; deci, ca să le dobîndesc, s-o lingușești pe doamna Stanca și mai cu samă pe doamna Tudora.

Mihai-vodă dorea ca toți să se simtă la largul lor și să petreacă bine ; sfătuia cu fiecare — oaspeți din afară ori boieri de țară. Rostea cuvinte de laudă jupîneselor.

După masă, tineretul dănțuia jocuri românești ori apusene. Bătrînii priveau ori jucau cărți.

Pe la mijlocul petrecerii, banul Mihalcea l-a adus și pe Teleleu să desfete musafirii cu giumbușlucurile lui, măcar că unii dintre boierii bătrîni, ca Miriște, Dan și chiar Mitrea stăteau împotrivă :

— E păcat să rîzi de pocitanii și-i necugetat să dai nas unui zălud să-ți toarne vorbe necugetate așa, cu ghiotura.

Teleleu însă lucra după învățătura pehlivanilor arabi și hindici : sărea în văzduh cu capul în jos, mergea pe frînghie, călca în mare iuțeală, pe-o foiță de tulpan, la trei staturi de om înălțime, se răsucea ca funia, se ghemuia ca dovleacul și se subția ca sulița.

— Nici mie nu-mi plac măscăricii, clătină doamna Stanca, găsindu-și în sfîrșit graiul. Mă cuprinde spaima cînd îi privesc. Dar dacă așa-i moda la curțile domnești... ce să-i faci ? Știu că și Craiul Sigismund are un pitic ; îl cheamă Dumitru. Se zice că-i un schilod, tare hîtru și poznaș.

— V-aduceți aminte de nunta de la Tecuci ? întreabă Sima. Atunci Velica-doamna i-a dat nume, adică poreclă — Teleleu. Dar, în fapt, nimeni nu știe cum îl cheamă și al cui este. Știm doar că-i furat și că-i român.

După ce a dănțuit o duzină de jupînese, Radu Calomfirescu a pornit harța cu măscăriciul :

— Caraghiosule, de ce se spune că muierea-i sălaș diavolesc ?

— Domnia-ta o zici ! Și nu cred că ești așa de nebun încît să nu știi ce vorbești !

— Lasă întortocherile de cuvinte și răspunde la întrebarea mea.

— Nebunul poate răspunde la orice întrebare a înțeleptului : înțeleptul tace la cele mai multe întrebări ale nebunului ; iar prostul stă deoparte și zice că tot nebunul e mai cuminte.

— Mda... Măscărice, dacă ești așa de isteț, învață-mă cum să ies dintr-o încurcătură : un bărbat mă amenință cu o sută de bețe dacă mă uit la muierea lui ; iar muierea, cu două sute dacă nu mă uit... Ce să fac ?

— Ascultă ispita muierii : ai trei sute la sută cîștig. Că, pînă la urmă, nici bărbatul nu-ți rămîne dator cu cele o sută de bețe făgăduite.

Teleleu bagă de seamă că un singur musafir nu rîde de năzbîtiile lui. Se apleacă la urechea Simei și întreabă cum îl cheamă.

— Jupîn Leca ? Arnăut ?

— Prieten cu Buzeștii. E glumeț de felul lui, dar se face foc dacă-ndrăznește cineva să-i spună că are nasul mare, lămurește Sima.

Măscăriciul se răsucește și-și poartă pămătuful beților șagului de caraghios pe lîngă barba lui Leca :

— Domnia-ta, jupîne Leca, rîzi numai cînd te gîdilă cineva sub nas ?

— Nu. Atunci strănut ! Și... nu crezi, pocitanie, că-s înzestrat cu prea multă răbdare ?

— Ba te cred, jupîne. Cum să nu te cred ? Că fără multă răbdare, îngerească răbdare, cum ți-ai fi purtat, vreme de patruzeci de ani, povara unui nas așa de mare ?

— Te spintec ! sare Leca, trăgînd jungherul de la brîu.

Dar măscăriciul se rostogolește în trei tumbe și-l lasă pe boier mofluz, ca pe-un șoim în plasă, de rîsul hohotit al celor din jur.

La sfîrșitul ospățului, solii înfățișară daruri : Veveriță-vornicul — daruri de la Aron-vodă, Gaspar Kornis — daruri de la craiul Sigismund, Herbert Kurt — de la brașoveni, Sicinskii — de la riga Poloniei și mulți alții. Mihai-vodă le mulțumi cu alte daruri, le ură drum bun și se despărțiră prieteni, cu gîndul conlucrării în treburile cele de obște ale țărilor.

Cînd voievodul rămase numai cu rudele și prietenii cei mai apropiați, Tudora se ridică în picioare și grăi, cu adînc tremur în glas :

— De știi au nu, adeveresc aici că te-am crescut greu, ca o femeie singură și săracă. Te-am învățat și povățuit cît m-a dus capul și cît m-a încălzit inima. În cei douăzeci de ani din urmă, doamne, ți-am insuflat gînduri bune. Te-am îndemnat și te-am ajutat, după a mea pricepere, din umbră, s-ajungi ceea ce ai ajuns. Și-ai ajuns că te-am zămislit cu om vrednic, deplin, mîndru și frumos. În viața-mi am muncit mult. Și multe am îndurat. Am răbdat și am plîns trudind și așteptînd ziua asta mare. Ci acu mi-am împlinit visul : drag fiul meu Mihai ești domn. Nici-o mumă din lume nu poate mai mult dori. Știu că trăit-am și am petrecut lumește destul, în tot chipul, în viața mea. Dar am dat astei țări tot ce o

femeie poate da : fecior ca tine, măria-ta. Drept aceea acum, la împlinirea visului, mă despart de lume. Pentru rămășița zilelor, întru plîngerea și izbăvirea grelelor păcate, cele de voie și cele fără de voie, mă închid în chinovia de la Cozia. Rog cinul monahicesc să-mi dea nume Teofana... Iară pe mormîntul meu să se scrie doar atît : Maica Teofana, muma lui Mihail-voievod. De va fi cinstit numele tău, fiule, și al meu cinstit va fi. De-l vei face de ocară, mărite doamne, și pe mine neamurile și veacurile ocărî-mă-vor.

Ci inima-mi spune că în pace voi odihni în lumina și umbra faimei tale, mărite doamne și drag fiul meu Mihai !

Înaripați de bucuria biruinței, Buzeștii și-au luat soțiile și au alergat la Cozia, să-l înștiințeze pe starețul Prohor.

— Binecuvîntată fie, domnia noastră nouă. Și v-o spun încă o dată : Mihai este omul proorocit. Aflați, feții mei, că azi împlinesc șaptezeci și cinci de ani și părăsesc stăreția Coziei. Cred că bine-i să-mi mărturisesc ucenicilor mei și cea din urmă taină. Umblam o dată, ca oștean, prin țară. Și în acel tîrg de oieri de pe malul Dunării, o am văzut pe Tudora hangița. Și, fără voia-mi, foc mare s-a aprins în inima mea. Chip de înger sau demon, mi se părea Tudora. Nestăpînit am tăbărît asupră-i, cu dragostea. Ci ea s-a împotrivit și mi-a spus : „Oșteanule, ești frumos și ager la minte. Poți fi drag oricărei muieri. Și mie îmi ești. Dar eu nu sînt o desfrînată cum crede lumea. Adevărat : sînt racheriță, în han, și am zămislit prunc din flori. Însă nu din păcatul preacurviei, ci numai din necuprinsă dragoste pentru un bărbat rar, oprit de lege a mă avea soață legiuită. Deci, rogu-te, vezi-ți de cale..." Ars de flăcările dragostei m-am oprit la cîrciumile din tîrg și, o săptămînă, numai în beții și destrăbălări cu muierile de pe uliți am ținut-o. Beat, m-am întors la Tudora, cu amenințări de moarte, dacă nu osotoiește, cu dulcea-i înfățișare, pojarul iscat în ticăloasa mea făp-

tură. Dar ea nu s-a înspăimîntat nici de beţia, nici de sabia, nici de năvala zăludă a patimei mele. M-a cuprins de mînă. M-a poftit să şed pe laviţă. Mi-a şters sudoarea frunţii. M-a mîngîiat şi m-a sărutat, pe amîndoi obrajii, ca o soră. Şi iarăşi mi-a zis cu blîndă rugă : „Dacă ai ceva sfînt în tine, oştene, potoleşte-te. N-am dreptul să batjocoresc cinstea fiului meu, Mihai. Trebuie să mă păstrez mai cu grijă şi mai curată ca o călugăriţă, ca neîntinată să fie şi tinereţea lui. Dacă acum, cînd îţi clocoteşte sîngele sub focul patimei trupeşti, înţelegi ce spun şi te cumineţeşti, mai tîrziu vei fi dintre acei bărbaţi care se va mîndri că m-a ascultat..." Am plecat de la dînsa nu cuminţit, o, nu ! ci cu inima arsă şi răzvrătită. Doi ani rătăcit-am prin lume, fel şi chip, s-o uit.

Şi-atunci hotărît-am să îmbrac sutană monahală. Mi-am luat singur canon şi am spălat picioarele a o sută doisprezece calici, în douăsprezece tîrguri ale ţării. Mult am umblat prin Transilvania, Moldova şi Maramureş. Apoi m-am tras în chinovia Coziei, unde îndată ales-u-m-au stareţ. Pe Tudora n-am mai văzut-o, pînă acum doisprezece ani, cînd a venit la mine, la Cozia, şi mi-a dezvăluit taina lui Mihai sin Pătraşcu. Aşa ajuns-am în bună tovărăşie de gînduri cu Serghie de la Tismana, cu Ion de la Prislop, cu Sava de la Neamţ, cu Iani, cu Mihalcea, cu voi Buzeştii pentru urcarea lui Mihai pe înaltele trepte ale tronului Ţării Româneşti. Aşa, feţii mei, Tudora, rămas-a icoana neîntinată a inimii mele. Urc acum în vîrful cel de stîncă al Coziei. Iau cu mine doar o icoană, o carte, un ciocan şi o daltă. Acolo, singur îmi voi săpa peşteră lungă de cinci paşi şi lată de patru, cu pat tare de piatră, cu ferestruică şi horn, şi săpînd voi cînta psalmi, după pilda privighetorii care înfrumuseţează lumea cu glasu-i. Vedeţi, amar de vreme a trecut de-atunci ; ci nălucirea şi fierberea aceea din mine tot n-a pierit ca un fum, nici s-a uscat ca roua la soarele rugăciunilor, ci a coborît adînc în inimă, aciuindu-se acolo, ca un licurici în pîlnia unei flori. Beau acum cu voi, feţii mei, acest al meu pahar de cale albă şi zic : rămîneţi cu bine ! Nădăjduiesc că învăţătura dată vouă, fraţi Bu-

zești, a prins rădăcini adînci, ce nu mai pot fi smulse. Ci ascultați sfatul meu de pe urmă : nu faceți din frații voștri robi, că primejduiți însăși a voastră slobozenie. Nu pizmuiți și nu trădați pe cel ce vi l-ați ales ocîrmuitor, ci cu viața voastră ocrotiți-l. Că sîntem aici la răscrucea furtunilor care bat de multe veacuri și ne silesc să stăm cu spada în mînă, de strajă, la toate zările. Iară dacă în ăst război vi se va frînge oțelul spadei, folosiți arma subțire a minții și lucrați așa fel ca să rămîneți tot aici, stăpîni în casa noastră, în țara noastră.

Tremură inima fraților Buzești ca acum douăzeci și trei de ani, cînd uceniceau în ale învățăturii și ale lumii, în chiliile starețului Prohor. N-are nici unul curajul să-l oprească, nici să-i ceară a mai coborî, din cînd în cînd măcar, în vîltoarea acestei lumi. Singură Sima își găsește glasul și întreabă îmbujorîndu-se :

— Părinte Prohor, mai mult ca oricînd acum, găsindu-ne la sfîrșitul unei vremi și la începutul alteia, am vrea să știm : ce va fi ? Bine au rău ?

— Iertînd pe toți potrivnicii, domnia lui Mihai a pășit cu dreptul. Dacă voi ocîrmuitorii iubiți țara, iar țara vă iubește pe voi, atunci izbutive-ți împotriva cotropitorilor a ridica mulțimea ca o stihie de nebiruit. Și nu uitați vorba mea : în vreme de pace noroadele cît mai mult bine să-și facă, iară pe vreme de război cît mai puțin rău...

Și, sprijinit în toiag, încins cu un curmei peste rantia aspră de pănură castanie, pornește Prohor sihastrul să urce muntele Cozia. Calcă desculț prin grohotișul Oltului, trece apa într-o luntre scobită dintr-un buștean, apoi pășește prin cotorii și spinii poienelor cosite. Urcă, surd la foșnetul frunzișului din cărare. Murmură psalmi. Iar cu dreapta binecuvîntează copacii, fîntînile, casele, drumurile, holdele, bălăriile, florile muntelui și păsările cerului. Ci lor nu le pasă nici de psalmi, nici de binecuvîntări. Cine ascultă bîiguiala unui bătrîn istovit de ani, pornit în sihăstrie, armat c-o daltă și-un ciocan, să-și sape chilie și sicriu ?

— Dacă domnia-i bună, cu-adevărat, întreabă Stroe Buzescu supărat, dece-o părăsește, taica Prohor, și se pierde în pustietăți sihastre ?

Dar taica Prohor e departe, dincolo de Olt ; nu aude întrebarea.

Răspunde Sima, strîngîndu-se lîngă soț, ca edera pe trunchiul gorunului :

— Se ferește de hreamătul vremii noastre, pe care voi cu a lui povață, de mult îl tocmiți, dar de abia acum îl stîrniți, viforoasă vijelie.

Cuprins

Temeiul vămilor din văzduhul carpatin	9
Povestea abia începe	61
Şi ei în surghiun	80
„Vezi, eu sînt cel ce plînge“	128
Jurămîntul mut	166
Vinul împăcării	193
Înnoitorul şi amăgirea	219
„Am văzut frumuseţea ta“...	278
Tidva cu strune de cobză	305
Nunta de la Tecuci	325
Un dram de otravă	361
Căile lumii foarte-ncurcate sînt.	406
Spaima Căluiului	437
„Ţarigradu-i oraş mare“	473

coperta I : Portret compoziţional — Fraţii Buzeşti — de A. Ionescu (Radu, Preda şi Stroe Buzescu)

Legenda pentru imaginile reproduse pe coperta IV

1. Fraţii Preda şi Stroe Buzescu — frescă din Mănăstirea Căluiu
2. Petru Cercel, Domn al Ţării Româneşti 1583—1585
3. Turnul-clopotniţă al Mănăstirii Căluiu.
4. Mihai Viteazul.
5. Cetatea Albei Iulia
6. Sigismund Bathory — după o gravură contemporană

Lei 13,50

EDITURA EMINESCU